

Accutissimi iuris vtriusq; doctoris consuma  
tissimi domini Baldi de perusio super In  
stitutiõibus commentũ. Incipit. Cũ  
quibusdam eiusdez Baldi conti  
lijs. ⁊ repetitionibus Clarissi  
moruz iureconsultorũ do  
minorũ Angeli. ⁊ Sar  
tholomei de salice  
to. nouiter  
Impres  
sis

## Incipiunt rubrice

### Et primo primi libri

De iusticia z iure	2
De iure naturali gentium z civili	2
De iure personarum	8
De ingenuis	8
De libertinis	8
Ex quibus causis manumittere nō possunt	8
De l. iulia canonica sublata	8
De his qui sui vel alieni iur. sunt	8
De patria potestate	8
De nuptijs	8
De adoptionibus	9
Quibus modis ius patrie potestatis soluitur	9
De tutelis	10
Qui dari tutores testamento possunt.	11
De legitima agnatorum tutela	12
De capitis diminutione	12
De legitima patronorum tutela	13
De legitima parentum tutela	13
De fiduciaria tutela	13
De attiliano tutore vel eo qui ex l. iulia. zc.	13
De auctoritate tutorum	16
Quibus modis tutela finitur	17
De curatoribus	17
De satisfactione tutorum vel curatorū	18
De excusationibus tutorum vel curatorum	19
De suspectis tutoribus z curatoribus	19

### Rubrice secundi libri.

De rerum diuisione z qualitate	20
De rebus corporalibus z incorporalibus	21
De seruitutibus.	21
De usufructu	22
De usu z habitatione	23
De usucapionibus z longi temporis prescriptione	23
De donationibus	23
Quibus alienare licet vel non	24
Per quas personas nobis acquiritur	24
De testamentis ordinandis	25
De militari testamento	25
Quibus non est permillum facere testamentum	25
De hereditate liberorum	26
De heredibus instituendis	26
De vulgari substitutione	27
De pupillari substitutione	27
Quibus modis testa. infirmantur	28
De inofficioso testamento	28
De heredum qualitate z differentia	28
De legatis	29
De ademptione legatorum	30
De lege falcidia	30
De fideicommissarijs hereditatibus	31
De singulis rebus per fideicommissum relictis	31
De codicillis	31

## Institutionum

### Rubrice tertij libri.

De hereditatibus que ab intestato deserunt	32
De legitima agnatorum successione	33
De senatus cōsulto tertulliano	33
De senatus cōsulto orphitiano	33
De successione cognatorum	33
De gradibus cognationum	33
De seruilī cognatione	33
De successione libertorum	33
De assignatione libertorum	33
De bonorum possessionibus	33
De acquisitione per arrogationem	34
De eo cui libertatis causa bona adiunguntur	34
De successione sublati que fiebant per bonorum ven ditiones	34
De obligationibus	34
Quibus modis re contrahitur obligatio	34
De verborum obligationibus	35
De duobus reis stipulandi z pmittendi	36
De stipulatione seruorum	36
De diuisione stipulationum	36
De inutilibus stipulationibus	36
De fideiussores	38
De litterarum obligatione	38
De obligationibus ex consensu	39
De emptione z venditione	39
De locatione z conductione	40
De societate	40
De mandato	40
De obligationibus ex quasi contractu	40
Per quas personas nobis obligatio acquiritur	40
Quibus modis tollitur obligatio	41

### Rubrice quarti libri.

De obligationibus que ex delicto nascuntur. Et primo de furtis	42
De vi bonorum raptorum	44
De lege aquilia	44
De iniurijs	44
De obligationibus que ex quasi delicto nascuntur	45
De actionibus	45
Quod cum eo qui in aliena potestate est negocium gesta esse dicitur	52
De noxalibus actionibus	53
Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur	53
De his per quos agere possumus	53
De satisfactionibus	53
De perpetuis z temporalibus actionibus	54
De exceptionibus	54
De replicationibus	54
De interdictis	55
De pena temere litigantium	55
De officio iudicis	56
De publicis iudicijs	56

Finis

Acutissimi Juris vtriusq; doctoris consummatissimi  
dñi Baldi de perusio super institutionibus cōmentum:  
Incipit: Cum quibusdā eiusdem Baldi consilijs: et re-  
petitionibus Clarissimorum iureconsultorum dñorum  
Angeli: et Bartholomei de saliceto.

**Doniam**

Post inuentionem sapi-  
entie supuenit gratie ple-  
nitudo: vt successiuis na-  
ture beneficijs Igenium  
p̄dotef: nō ē mirum si oē  
artificiū per continuū ex-  
ercitiū suscipit incremen-  
tum: vt. l. legatis. §. orna-  
tricius. ff. de le. iij. Hic  
est q; et ille monarcha iur̄  
Asio in prin. sume. C. sup

pliat: et inquietat iuniores singula p̄spiciat cōtemplari  
Nos ergo civili sapiētie omni nixa incombere debemus  
rei quidem sacratissime: precioq; nummario nullatenus  
comparandē: vt. l. j. §. proinde. ff. de varijs et extra: dina-  
rijs cog. q; glorioso et eleganti vocabulo vestita est scia ci-  
uilis: que tam rōne possessoris eiusdē et precipue iudiciū  
ē appetēda: cū oē rarū carū et appetibile magis sit cōsen-  
dum. vt de consec. dist. xciij. c. legimus. circa fi. q; respe-  
ctu eius effectus: qui tante mirabilitatis existit: q; ea p̄ter  
missa humane societatis nullum est vinculum: sic nec ci-  
uitatis consistit vocabulum: cum ciuitas dicta sit hominū  
multitudo collecta: qd iure viuendi absq; ea fieri possibi-  
le quis non videt. Et residet siquidem sapientia sicut vi-  
uifica nobilitas dominatur: nobilitat: magistratū exhibet:  
honoreq; multiplicat et p̄fert. et virtutes proficitur: eius-  
dem sapientie p̄fessores per orbem terrarum triumphā-  
lem efficit principatē: imperiali aula confidentibus na-  
tiones: actores et reos ordine vñabili indicatē: Per hāc  
enim vñuersi reges regnant: iusticia conseruatur in terr̄  
ipsaq; p̄ncipe et magistra: cūta rōne gubernantur: ac di-  
riguntur: adeo q; h̄ p̄nceps eam posse soluere dignoscā:  
attamen ei se alligatum fore proficitur. vt. C. de legi. l. di-  
gna vox. Et vt breuiter concludam dici potest qd scribis  
in canone: supernacuis impendijs laborat qui solem faci-  
bus illustrare conatur. Effectus. n. sapientie civilis super-  
uacuum est oraculo vocis exprimeret: q; frustra est demō-  
strare qd notoriū est. vt. l. j. ad fi. ff. de dote p̄leg. Quis  
ergo nisi demencia captus ad ipsius capescendam doctri-  
nam totis viribus non anhelat. Hoc igitur dyademā to-  
to conamine affectemus: q; principia habere noscitur et ra-  
dices: videlicet hunc librum institutionū: super quib; re-  
gulare ipsius sapientie constituitur fundamentū: et eis me-  
diantibus ad legum sublimitates ascenditur. Et ergo ad  
ipsius notitiam perueniamus vt expedit a fundamēto ei:  
videlicet hoc libro: regularis ordo sumere iubet initium:  
ne si forte a legum sublimitatibus inchoemus: contingat  
nos sine p̄nis volare in altū et tanq; nitentes corui vitu-  
pabiliter mergi in profundū: cū gradatim sit faciendus ascē-  
sus: vt. l. vt gradatim. in pri. ff. de mu. et ho. et inordinata le-  
ctio exitum non habeat: vt in aut. da bere. et sal. §. inordina-  
tū. col. j. de quo ordine plenissime dicam. j. de vulga. sub.  
in gl. magna. verū q; scriptū ē: si cecus ceco lucernam cla-  
riritatis ministrare conet: neuter ex hoc magis suam illuat  
cecitatē: sed ambo in foueam cadunt: vt Luce. vi. et. j. q. j.  
ex his. q; sumus cecitatis caligine obumbrati. et ipse dñs  
noster Iesus x̄ps est lux in tenebris lucens Jo. j. c. q; etiā  
ordo p̄psterus est prius humana p̄fidia petere: vt illis  
deficientibus diuini fauoris suffragia implorent: vt de cō-  
sec. di. i. c. omnis xpian. in fi. et Jo. an. in principi. vj. li. Et  
et ab inuocatione p̄fati dñi nostri p̄nceps dñs noster Iu-  
stinianus sumpsit initium: vt p̄ in hoc libro: et no. in glo. j.  
Lodicijs et omnis actio eius nostra est instructio: vt. xij. q.  
j. c. expedit: et qd bonus pater facit deuotus fili; imitatur.

vt. lvi. di. c. dominus noster. Itcirco ab ipsius demini no-  
stri iesu x̄pi inuocatione sumamus exordium sicutis geni-  
bus saltem cordis: quod facere tenemur: quando ei; nois  
memoriā recollimus extra de imu. ecc. c. decet. lib. vj. ad  
eum humiles p̄ces suppliciter porrigamus vt non pon-  
deratis humanis demeritis: sed sui sola clementia in nos  
splendoris celestis gratias infundat scie: eloquentie. et ceci-  
tatis supplendo defectū augendo ingenij uoduluz: et me-  
morie: vt possimus scripturas huius legis examine dubio-  
rum nodos dissoluere et obscura dilucidare. extra de reli.  
et vene. sanc. li. vj. c. j. Efficiatq; per suam sanctam passio-  
nem vt fugatis erroribus vniuersis: non diuertamus a se-  
mita veritatis sed semp̄ aduertamus cōsilia saniora. ij. q. j.  
c. quomā. Inuocatione sic simpliciter facta incipiam.  
In nomine dñi nostri iesu x̄pi. Amen. In prima glo.  
Et hac glo. colligitur q; si p̄bentes nō sunt xpiani: si ta-  
men compilator ipsius instrumēti sit xpianus: p̄t in ipsi-  
us exordio nomē domini n̄ri iesu x̄pi inuocare vt scribunt  
doc. in rubrica. ff. de no. ope. nunc. Deinde queritur  
extra glo. quare dicatur imperator: glo. in rubrica in p̄he-  
mio. ff. vt. R̄ndet qd d̄ ab iperando. Quod inducit do.  
Ja. bu. ad. q. Statuto cauetur. quod libro mercatoris cre-  
datur. quidam est descriptus in matricula mercatoris: ta-  
men mercantias non exercet: nunquid credatur libro suo  
determinat ipse arg. de cl. q. non. quia mercator dicitur a  
mercando. i. qui actualiter mercatur. Sicut scholaris  
d̄ a scholis: q; scholas vñitat. In glo. que incipit. quia  
fuit: prima so. est bona fm Ja. bu. cum iustinianus de quo  
loquitur. c. habeo lib. vj. di. fuit tēpore quinte sinodus  
et Justinianus de quo si loquitur tex. hic fuit tpe sexte sino-  
dis: vt p̄ ea. distinc. c. vj. Vel dicitur alio modo extra gl.  
q; dictum nomen fuit impositum ad beneplacitum: q; p̄-  
pria nomina ad beneplacitum imponuntur: licet appella-  
tina ab aliqua p̄prietate imponi soleant: ut. l. si qd in fundi  
uocabulo. ff. de leg. j. In glo. due negatiōes. cōtra hāc  
glo. opponit de. l. fluminum. in prin. ff. de dam. infect. et. l. j.  
cum concoz. ibi no. C. de ser. fug. So. aut in oratione po-  
nuntur due negationes aut tres: si due aut respiciunt vnū  
uerbum aut diuersa. primo casu si facerent affirmationes  
et resularet iuri contrarius et absonus intellectus: et tūc vna  
superfluit: et ponitur eā maioris negationis siue mentē ex-  
primende: sicut dicimus non faciam non fm P̄ulcianū:  
Aut non resularet iuri contrarius intellectus: et tunc af-  
firmatiōem faciūt: ut. l. duobus uerbis negatiuis. ff. de v.  
signi. Secundo casu quando respiciunt duo uerba: tunc  
quelibet operatur suam negationem per se. Ita intelli-  
tur illa. l. j. C. de seruis fugi. Aut sunt tres negationes re-  
spicientes idem uerbum. et tunc faciunt negationem quia  
due inuices se confundunt: et tertia remanet in robore suo  
et ita intelligatur. l. fluminum. ff. de dam. infect. Aut una  
respicit unum et idem uerbum et due respiciunt aliud: tūc  
una facit negationem et alie due affirmationem uel nega-  
tionem faciunt fm doctrinas quā scripserūt L. et Bar.  
in. d. l. j. C. de seruis fugi. In glo. que incipit no. l. tol-  
li. per dissuetudinem et. ista glo. vult q; lex per dissuetudi-  
nem tollatur reprehenditur a P̄. et L. q; si dissuetu-  
do tolleretur. l. multe. ll. et maxime inforciati essent correcte  
quod esset absurdum dicere: vt scripsit L. in. l. rem non  
nouam alle. in glo. et plenissime in. l. j. C. que sit lon. con-  
suetudo. Ultimo no. ex fi. tex. in. §. ultimo q; creditur  
perito in arte: ad quod facit in aut. de non alle. §. quod au-  
tem. quod est uerum si sunt duo: qui deponant de eorum  
peritia et cum iuramento: l. dy. tenuerit q; sine iuramen-  
to teneat eorum dictum in. l. j. ff. de uen. inspi. sed repre-  
henditur per doc. modernos ibidem: et intellige duobus  
nisi in loco illo uel circūstanti non reperitur nisi unus: q;  
illi soli creditur tūc: vt tex. dicit notabilis in. d. §. qd autes.

Baldus de perusio.

De iusticia: et iure.

**U**sticia. Quia textus sunt po-  
nentes diffinitiones: et  
faciles ad intelligendam: ideo ipsos non  
expedit sumari. In prima gl. rubrice  
q̄ ponit ius considerari duobus modis. Uno  
modo putat esse bonum et equum. et aliter esse red-

ctum ad precepta iuris civilis. et hoc respectu non est verum quod iusticia  
sit nisi istud ius. imo potius est ius creavit iusticia: vel sicut Ja.  
bu. eodem instanti fuerit ius et iusticia esse producta: sicut calor et  
ignis: nam cum ignis est calor: nec iter ipsa est prioritas temporis: sic  
nec iter iusticia et ius in se sumptum. Alio modo accipitur ius ut est  
reductum ad precepta iuris civilis: vel gentium vel naturalis. Et hoc  
respectu iusticia precessit: potest dici etiam nisi: et ita intelligitur ista  
glossa. In gl. q̄ incipit: hec est iusticie diffinitio: si. s. d. Ja.  
bu. hic diffinitur iusticia putat esse virtus politica de qua a polis quod  
est civitas: et ideo quod est scia: quasi scia de regimine civitatis. Et  
ponitur in diffinitione constantis et perpetua ad denotandum quod ita est  
possibile civitates sine iusticia regi: quod est virtus politica: sicut est  
impossibile motus de uno loco ad alium transferri: et quod iste intel-  
lectus sit verus probatur: quod virtutes politice sunt quatuor: Iusticia:  
Temperantia: Fortitudo: et Prudentia: Fortitudo autem sicut Tu-  
lium. ij. rhetorice: est continentia patientia: omnes aduersitatis li-  
petus equanimiter portare: Temperantia autem sicut in libro  
de officiis. est iudicium rationis: stimulum libidinis et alios irrationa-  
biles actus refrenans: Prudentia sicut in eodem Tullio est reus bo-  
narum et malorum: vel utrarumque discretio: vel breviter est primum no-  
tio futurorum tractatus euentuum: Que verba scripsit idem Ja. bu. i. l.  
iusticia. ff. de i. i. In gl. q̄ incipit. s. incostantia: et c. opponitur  
quod incostantia est admittenda de. l. si sterilis. s. si. ff. de act. empt.  
Ubi si vendidi domum pacto apposito quod annuatim des. x. vel pro-  
mittas habitare domum: si anno uno dedisti. x. alio anno pote-  
ris variare et promittere me habitare: nec compelleris. ad. x. lo.  
ibi admittitur incostantia circa diuersa: nos loquimur de incostan-  
tia circa idem: vel dic melius quod illa non debet dici incostantia: ex quo  
in alternatiuis electio est debetis: et sic est magis effectus electio-  
nis quam incostantia: Contra hac so. op. de. l. in cae. in pn. all. in  
glo. ubi circa diuersa incostantia non admittitur. So. Aut incos-  
tantia est circa diuersas res et conexas: et non admittitur incon-  
stantia: et ita intelligitur. d. l. in cae. aut circa diuersas res non con-  
exas: et tunc incostantia admittitur. vt. d. s. si. Sed opo. quod in-  
costantia circa idem admittatur de. l. si ples. C. quomodo et quando iudex.  
ubi iudex qui tulit sententiam: potest ex eisdem actis ferre sententiam et va-  
riare. So. Actus circa quem fit incostantia erat nullus ipso iu-  
re: et ideo admittitur incostantia: vt. d. l. si ples et probatur. j. quod alie.  
li. in pn. ubi maritus: qui alienauit fundum dotalē potest ad alienatio-  
nem venire. Contra predictam op. de. l. si tibi madanero. s. sic.  
ff. de ma. So. ibi loquitur de incostantia: quod est sine alterius detrimen-  
to quod admittitur. ar. a. s. r. in. c. mutare consilium. de reg. in.  
li. vj. In te op. de. l. si mihi et tibi. s. in legatis. ff. de leg. j.  
et de. l. si quis. in pn. ff. de leg. iij. ubi actus valebat: et admit-  
titur incostantia in iudicium alterius. So. ibi loquitur in his: quod de-  
bet a voluntate unius tantummodo: et in actu obligatorio: et ideo ni-  
mirum si mutare potest voluntatem. ar. l. j. C. de sacrosanc. eccle.  
Contra predictam op. de. l. si pecunia. ff. de condi. ob. cas. so. ibi  
loquitur de actu inuito: de cuius natura est quod admittatur penitentia  
et variatio re integra. Preterea ibi incostantia non vertitur in iudicium  
alterius vt ex predictis omnibus colligere potes per te ipsum.  
In gl. q̄ incipit principis. Ista glossa. iducit per do. Ja. d. are.  
ad. q. Libertas dedit arbitrium aliquibus civibus: quod faceret quicquid  
videret esse vtilitatem facienda per eos redudaret in vtilitatem  
civis: homines predicti ex arbitrio ipsorum fecerunt fabricare vnum  
castrum: nunquam potuerunt vt quod non. ar. huius glossa. Nam dictum ca-  
strum principis redudat in vtilitatem ibi habitantium. Et scdario  
in vtilitatem civis: sicut determinauit ipse Ja. q. in fabrica  
huius castri duo videntur castra fieri: et istud principis redudat  
in vtilitatem civis: et hoc respectu potuerunt prouidere. Item in ta-  
li loco fieri: et istud redundat principis in vtilitatem habitan-  
tium: sicut solemus dicere de sententia arbitri qui iussit  
halleri. dari: vt. l. celsus. ff. de arbi.

De iure naturali: gentium: et civili.

**I**us naturale. In summa.

In summa. h. d. Sta-  
tura dicitur a populo i<sup>o</sup> civile dicitur. Nam populo  
iurisdictione haberi promissus est ius. primum est  
tuere: quod vobis ab omni genere seruat ius gentium non  
cupat. Et verba simpliciter. primum in digniori et  
potentiori significato intelliguntur. h. d. vsq. ad. s. Ius gentium.  
In gl. q̄ incipit. nam hoc iure. ibi nam natura gl. in. d. l. nam  
natura dicitur: quod hoc preceptum est de iure gentium non naturale: et pro-  
pterea quod exemplificat de educatione liberorum quod est naturalis iuris  
preceptum reprobat dictam glossam. Sicut si isti dicunt sicut deum Ja.  
quod preceptum educandi est de iure civili. ar. l. si quis a liberis. s. si vt  
parēs. ff. de li. ag. et ideo dicit quod ista glossa. bñ dicit et gl. in. d. l. nam  
natura errant. In gl. i. effectum gl. in. l. j. s. ius natura-  
le. ff. de i. i. q. appetitus ad coitum est de iure naturali. nam et ipse  
appetitus est brutis uenit. Sed si appetitus ad coitum fuit  
de iure naturali ergo multo magis et coitus quod non potuisset  
esse appetitus nisi fuisset coitus. Et ideo sicut eundem Ja. ipse appe-  
titus et coitus sunt de iure naturali. nec ob. si dicat quod ius na-  
turale sicut est bonum et equum et coitus et appetitus ad eum peccatus  
iducit si fiat iter personarum prohibitas coire quod respectu iuris na-  
turalis primum nullus coitus est dñabilis: vt in aut. quomodo na. effi-  
ci. sui. s. i. col. vij. ubi dicit quod inspecto iure naturali primum  
nullus est spurium et illi quod hodie sunt spurij et legitimum restitui-  
unt primum nature: vñ non est inconueniens dicere quod appetitus et  
coitus sunt de iure naturali. Verum defecit non posset quod ma-  
trimonium sit de iure naturali cum appetit ad coitum non faciat  
mrimonium sicut sensus legitimum maris et feie: vt. l. nuptias.  
ff. de reg. iur. Et ideo quod dicitur glossa. q̄ est sup verbo coniugatio videre  
meo male loquitur exponendo. l. aloy. Tal. n. coniugatio aloy nul-  
lo modo potest esse de iure naturali quod hic diffinitur ius naturale pro-  
ut uenit cum brutis sicut bruta carere aio. ergo et c. In gl. nam  
hoc iure naturali. quomodo nunquam hoc iure naturali moueat filium  
ad educationem patris vt quod non: quod illicitus nature et ordo est vt  
stati quod filii nascitur potest moueat ad ipsum educandum non eodem.  
Nam si corrigat patrem pro filium educari vt eodem ordo peruersus. ar.  
l. nam et si pentibus. ff. de iof. te. Dic quod educatio patris facienda  
pro filium non est illicitu nature ex quo est educatio filij facienda  
pro patre pro ratione predictam sicut ex quadam cogitate naturali pro qua te-  
nemur beneficere beneficentibus nobis: vt. l. si lege. s. solu-  
it. et ibi gl. in verbo obligauerit. ff. de hñdi. pe. De iure autem ci-  
uili patris educatio et filij alterutrum est reducta ad necessita-  
tem. Item si op. de. l. si quis a liberis. s. si vel parens. s. all. die  
distinguedo. Aut nos consideramus necessitate. Et tunc est de iu-  
re naturali: et ita intelligitur hic: aut consideramus educationem putat  
est reducta ad necessitate iuris civilis: et tunc est de iure civili: et ita  
intelligitur dicitur. s. si vel parens. supius all. Ex ter. Sup  
bo populi. Dic quod quatuor vel quatuor homines constituit populum.  
quod admodum. iij. vel. v. porci constituit gregem: sic quatuor  
vel quatuor homines constituit gregem: hoc probatur per textum. et gl. et per id  
quod ibi no. doc. in. l. oues. ff. de abigeis. Que faciunt iur.  
ad. q. statuti quo cauere si quis miserit gregem sicut aliquam civitatem  
vel castrum et c. quod intelligatur misisse gregem: si miserit quatuor vel  
quatuor homines vel abide. s. quod scripsit Bar. in. l. ptoz. s. j. ff.  
vi. bo. rap. Contra primum huius oppositio. hoc modo dicitur quod iusta  
generalitati sine copula habet restrictionem iducere: vt probatur in  
l. ea tñ. et quod ibi no. ff. de leg. iij. sed si hic restringit: ergo se-  
quitur quod aliquid populi sunt qui non reguntur legibus et moribus: quod est ab-  
surdum dicere. Glo. fatef sicut. Tu dicit quod dicitio quod adiecta  
generalitati: aut adiecta cum copula aut sine copula. si cum copu-  
la: et tunc iducit augmentum. vt. d. l. ea tñ: si sine copula: tunc  
aut verbum a quo regitur dicitio quod potest conuenire omnibus sub illa  
generalitate positus: et tunc ponitur declaratiue: et sic ponitur  
hic omnes populi: qui. l. oēs: probatur hoc. in pn. l. j. C. de sum. tri.  
loibus. ff. ad trebel. aut tale verbum non potest omnibus sub illo  
positis conuenire: et tunc ponitur restrictiue vt probatur in. d. l. ea  
tñ: cum his quod ibi no. sicut ergo antecedens relatiuum operatur.  
Ex ter. sup verbo sed quot. collige ar. ad illam. q. dubi-  
tabile: nunquam in libro absoluto rei vendicationis: in quo  
proponitur respectare ad actorem iure dñij vel quasi: videatur  
sententia vtile dñij. Iste textus. vt probatur quod non: quod dñij: in  
potiori significato debet intelligi de directo: pro hoc facit et. l. j.  
s. qui si perperam

§. qui i ppetuū. ff. si ager. v. ect. pe. qd si verū est multi deci perēt i talib<sup>9</sup> libellis: nā h possēt pponi i libello rei vendi- cano 7 plures actiōes vt extra de re iudi. c. abbate. li. vi. tñ vñ<sup>9</sup> d<sup>9</sup> fieri psecutio 7 pbatio: vñ seq<sup>9</sup> q<sup>9</sup> ille q libellū ppo- suit: si pbat pscriptiōe d<sup>9</sup> succūbere: q<sup>9</sup> ex pscriptiōe ouf vtile dñū: vt. C. d bo. mater. aut. nisi. 7 qd ibi no. 7 vtile dñi u3 i libello n̄ pposuit: ergo succūbit q<sup>9</sup> pbatū n̄ depēdet a petitis: bec tñ opi. n̄ ē vā: s<sup>9</sup> dic de ea vt plenissime dicā. j. d actio. §. alie aut. 7 doc. i. l. si m̄. §. eadē. ff. d excep. rei iudi. **In glo.** q̄ incipit vt sūt statuta: ibi dērabū iur<sup>9</sup> naturali 7 c. glo. ē p̄ria. i. l. nā natura. ff. de p̄di. inde. q̄ vult q̄ illa eqtas neminē locupletari cū aliena iactura: sit de iure gētiū: s<sup>9</sup> illa glo. male loq̄ fm̄ do. **Ja. vt dixi.** s. ti. p̄ri. §. penul.

**Ius at civile.** Dic aut tractem<sup>9</sup> materias statutoy p multas 7 varias qōnes: p̄ncipales 7 accessorias. **Et p̄mo** q̄rī nūqd oi po- pulo liceat statuta p̄dere absq<sup>9</sup> licētia supioris. v3 q<sup>9</sup> nō. ar. l. si qd extra ordi. C. de lega. li. x. ad hoc fac i autē. de de sen. ciui. §. si iter So. **Dic** aut popul<sup>9</sup> q vult facere statutu nullā h3 iurisdictionē: s<sup>9</sup> subest alicui ciuitati sic sūt ville 7 castra comitat<sup>9</sup>. Aut h3 iurisdictionē plenā i t̄palib<sup>9</sup>. ciuilib<sup>9</sup> b<sup>9</sup> vt: 7 i criminalib<sup>9</sup> p̄cessas eis a p̄ncipe: vt p̄scripta p̄sue- tudine qd ē p̄or: vt i autē. de defen. ciui. §. iurisdū in fi. magne glo. **Aut** h3 iurisdictionē limitatā puta i ciuilib<sup>9</sup> tñ Si nullā iurisdictionē h3: tūc aut vult facere statuta. circa distributionē pecūie ul' alteri<sup>9</sup> rei: q̄ iurisdictionē n̄ attingat: 7 tūc facer p̄or: dūmō tale statutu n̄ sit ambitiosū: q<sup>9</sup> tūc nō valeret. vt i l. ambitiosa. ff. de dec. ab or. fa. **Aut** vult facere statuta circa diffinitionē 7 cognitionē carū: tūc n̄ p̄or sine licētia supioris p̄dicta iura: p hoc facit. c. cū accessisset. et c. eū. in. ferrariē. extra de p̄si. 7 ē rō q<sup>9</sup> p̄dere talia statuta ē iurisdictionis: vt p̄ ex diffinitionē iurisdictionis posita i glo. l. ff. de iurisd. om. iudi. vñ cū iurisdictionē n̄ h̄at: non p̄or h̄ere ea q̄ a iurisdictionē p̄ueniūt. ar. l. ofo. ff. de spon. Si q̄rimus de populo h̄ite iurisdictionē: tūc p̄or absq<sup>9</sup> supioris aucte vt. l. antiochē. ff. de p̄uic. credi. ut p̄s i hoc. §. 2. l. oēs po- puli. ff. e. v. popul<sup>9</sup> vbi indiffincte daf licētia cōdēdi statu- ta. **Hoc** p̄bat a similitudine 7 statutu ambulāt pari passu. vt dicā in. §. ex nō scripto. j. eo. 7 p̄suetudo ex tacito p̄sensu inducūt ab aucte supioris ut. l. de qb<sup>9</sup>. ff. de legi. er- go 7 statutu. **Et** q̄ iste. §. debeat intelligi de populo h̄ite iurisdictionē p̄s q<sup>9</sup> l. exp̄licat de populo romano 7 atbeniē sius: quos nō ē dubiū iurisdictionē h̄ere. **Aut** loq̄mur de po- pulis iurisdictionē limitatā h̄itib<sup>9</sup>. 7 illi p̄nt statuta quātus ad illa iurisdictionē eis cōpetētē cōdere sine aucte supioris. **Alia** vō: nō p̄ ea q̄ supius deā sūt. **Secūdo** q̄rī. vtrū col- legia approbata puta sartoy: pistoy: 7 similib<sup>9</sup> iter se possint statuta p̄dere: dic ut p̄ p̄ca apparet determinatio dicte qd nis: q<sup>9</sup> si iurisd. h̄ant p̄nt quātū ad illā statuta cōdere cir- ca cās absq<sup>9</sup> supioris aucte: als nō nisi vellent cōdere statu- ta circa ipensas 7 introit<sup>9</sup> ipsoy: qd p̄nt. ut dēn̄ ē sup̄a i qd ne p̄cedēt: p hoc facit qdā glo. in. l. fi. C. de iurisd. om. iudi. **Tertio** q̄ro aliqd sextū ciuitat<sup>9</sup> vult facere statuta nūqd possit: vt q<sup>9</sup> sic ar. §. plebescitū. j. e. vbi plebs romana q̄ est p̄s totius populi. p̄or facere. l. §. 3. **Nā** iurisdictione a qua de- pendet potestas statuta cōdēdi residet i tota: nō aut i cer- ta pte ut. l. si qd. ff. d iurisd. om. iudi. nec ob. §. plebescitū imo facit p fm̄ Ja. de bel. q<sup>9</sup> plebescita n̄ valebāt s<sup>9</sup> p̄ lege3 ordi. ē p̄missus vt valeāt. vt p̄s. **Quarto** q̄ro: nūqd iudi- ces possint facere statuta: v3 q<sup>9</sup> n̄ ut. l. p̄clama. C. cōmi. vel epl̄as. 7. l. ij. ff. de dec. ab or. fa. s<sup>9</sup> v3 q<sup>9</sup> possint. l. forma. C. d offi. p̄fec. p̄to. **So.** dic aut nos q̄rimus de maximis magi- stratib<sup>9</sup> quales sunt reges 7 principes 7 illi p̄nt. **Nā** qd p̄t p̄nceps vniuersalr p̄nt isti i terris sibi subiectis cū i cisdē iure p̄ncipis illi fungant 7 sūt officiales p̄petui 7 p hoc fac extra de maio. 7 obe. c. ij. 7 de cōsti. li. vi. c. ij. 7 de statutis 3 liber. eccle. c. ij. **Aut** sunt iudices h̄ites ipeniū 7 iurisditio- nē p̄petuā nō tñ tātā sicut sūt comites capitanei 7 similes 7 illi et p̄nt statuta p̄dere p̄ dictā rōnē. **Aut** sūt minores iu- dices: q<sup>9</sup> sunt officiales t̄pales ut p̄sides puinciar<sup>9</sup> 7 mino- res magistratus 7 illi nō p̄nt absq<sup>9</sup> licētia supioris. ar. d. l. p̄clama. supius. alleg. **Quinto** q̄ro an q<sup>9</sup> b3 de n̄ exp̄siss

in statutis arbitriū puniēdi delicta sub arbitrio ut. l. i. §. ex- pilatores. ff. de effrac. vult i p̄n. sui regimnis declarare p tali delicto 7 exp̄sso tātā penā iputari 7 p tali tātā ne neces- se h̄eat p talibus arbitrari nūqd p̄t **Sm.** de acbu. i. l. oēs populi. ff. de iurisd. 7 iur. t3 q<sup>9</sup> sic. tñ dicit q<sup>9</sup> deā declaratio n̄ durat nisi tpe dicte p̄tātis declarātis sic. all. c. i. de clerico q̄ inuesti. ac. **S3** tu dic 3 fm̄ **Bar.** nā possibile ē pp quali- tates liberētes delicto. **Inde** delictū plus vel minus debe- re puniri vt. l. aut scā. ff. de penis quas qualitates nō potuit p̄uidere suis declarationib<sup>9</sup>. **Nā** cū aliqd faciēdū ē i tpe tē- pus ē expectādū ut. l. cū p̄. §. a filia. ff. de lega. ij. **Sexto** q̄ro magistri gramatice vel alij magistri h̄ites scolares in quacūq<sup>9</sup> arte vel disciplina faciūt statuta inter scolares q<sup>9</sup> q̄ cūq<sup>9</sup> tale qd fecerit puniat in tñ nūqd valeāt vt qd sic q<sup>9</sup> magister in discipulos h3 iurisdictionē. ut in. §. illud in p̄be- mio. ff. d. 7 no. in aut. bita. C. ne fili<sup>9</sup> p̄ p̄fe. **Dic** q<sup>9</sup> aut ma- gister vult facere statuta circa cās. 7 tūc n̄ p̄t: q<sup>9</sup> quo ad cās iurisdictionē nō h3 in discipulū. s<sup>9</sup> quo ad correctionē morū aut vult facere statuta circa mores 7 ipsoy correctionē q̄ si- bi de iure cōpetit: dūmō illā moderate exerceat ut. l. itē q̄ri- tur. §. iur. 7. l. si queq<sup>9</sup>. §. vlt. ff. ad le. acq. 7 dico q<sup>9</sup> tale statu- tū p̄t h̄ere duas ptes. vna ē p̄hibitoria ut tale qd non fiat vel p̄missoria. 7 quo ad hoc valet. q<sup>9</sup> discipul<sup>9</sup> tenet ei pare- re quēadmodū fili<sup>9</sup> p̄i ut. l. liberto. 7 in glo. ff. d obseq. li. **Itē** p̄t p̄tinere dictū statutu q<sup>9</sup> nisi pareat puniat certa pe- cuniaria pena. 7 quo ad hoc n̄ val3 q<sup>9</sup> pp̄ correctionē morū nō d3 q<sup>9</sup> puniri pecuniariter ut in. §. taceat. C. de rei vro. act. **Itē** p̄t p̄tinere aliā penā q̄ pecuniaria. ut correctionē corporis moderatā. 7 tūc bñ val3 p̄ deā iura. **Septimo** q̄ro popul<sup>9</sup> alicui<sup>9</sup> ciuitat<sup>9</sup> ē excoicatus. vel ciuitas interdi- cta. nūqd possit facere statutu. dic q<sup>9</sup> nō extra de imu. eccle. c. aduersus. §. q<sup>9</sup> vero. **S3** qd si statutu fecit postea ab excoicatiōe vel interdico absoluit<sup>9</sup> nūqd recōualefcit sta- tutū ipediūto cessante: dic q<sup>9</sup> nō. ut in. c. aduersus. extra d̄ imu. eccle. l. i. §. fili<sup>9</sup>. ff. de bono. pos. fm̄ tabul. **Deinde** q̄ro p̄ncipalr. qualr statuta debeāt fieri r̄ideo. **Aut** statu- tū sit p̄ dñm ciuitat<sup>9</sup> vel loci. 7 humanū 7 agruū ē q̄ illd sa- ciat cōuocari. illis de vniuersitate ut. C. e. l. humanū p̄t tñ absq<sup>9</sup> illa cōuocatiōe si vult illa facere. 7 postea r̄la cisdē pu- blicare ut. l. ij. C. de testa. **Aut** statutu facit aliqua vniuer- sitas ut. l. ij. C. de decur. li. x. 7 l. aliud. §. referf. ff. d re. iur. 7 ibi no. 7 fiat deā cōuocatio ad locū publicū vt. d. l. ij. 7. l. si qd extra ordi. C. de lega. li. x. **Et** citabūt oēs de vniuer- sitate vel illi de cōilio q̄ vniuersitatē representant. ut no. glo. C. q̄ sit lō. p̄sue. sup rubrica in qua cōgregatiōe expedit esse p̄ntes duas ptes ipsi<sup>9</sup> vniuersitatis vel cōlij vt. l. fi. C. de p̄dij3 curial. li. x. **Licet** glo. aliter no. 7 male fm̄ doc. i. d. §. referf vbi d̄ q<sup>9</sup> sufficit eos citatos ēē. 7 i cōy p̄tumata q<sup>9</sup> p̄ maiore partē obtinet. obtineat 7 cōgregatis dictis duabus partib<sup>9</sup> fiet altero de duob<sup>9</sup> modis. **Nā** surget ille q̄ ē ma- ior vniuersitat<sup>9</sup> ut rector ipsi<sup>9</sup>. 7 p̄ponet qd v3 7 plac3 dicte vniuersitati statuere sup tali negotio. **Et** scā deā p̄positiōe surget aliqd de cōilio 7 iterrogabit sup deā p̄positiōe. **De** inde sup deō cōilio scrutabūt volūtares ibi exiūtū. 7 illd qd obtinebit p̄ maiore pte dictarū duay partiū erit statutu. **Iste** mod<sup>9</sup> collr in glo. in. l. i. §. l. ff. ad velle. vel alter fiet surget ille q̄ ē p̄posit<sup>9</sup> dicte vniuersitati statuere tale qd. 7 postea fiet scrutiniū ut. s. dictū ē. **Iste** modus totalr colligūt in. §. plebiscitū. **Quidā** tñ dñt q<sup>9</sup> aut vniuersitas vult facere p̄- ter. l. tūc sufficit q<sup>9</sup> p̄ maiore pte dictay duay partiū obtine- atur ut. l. qd maio. ff. ad munici. **Aut** vult facere statutu 3 l. 7 tūc ē necesse qd oēs d̄ vniuersitate p̄sentiat. **Proterea** de hoc dñt ēē casus i autē. de defen. ciui. §. fi. quā opi. fuit secut<sup>9</sup> **Ly.** in. l. ij. in. x. q. C. q̄ sit lō. p̄sue. q̄ opi. ē cenobica fm̄ **bar.** q<sup>9</sup> casus ē sp̄alis in. d. §. fi. 7 iō tene q<sup>9</sup>. s. dictus ē. q<sup>9</sup> dēn̄ ē q<sup>9</sup> d3 obtineri p̄ maiore pte duay partiū. **Que** ro pone q<sup>9</sup> vna ps expulsi aliā pte nūqd ps q̄ remāsit possit facer statutu. dic q<sup>9</sup> aut expulsi sp̄alē p̄tātē h̄ebant p̄dēdi sta- tuta. q<sup>9</sup> erāt d̄ cōilio. aut n̄ h̄ebant sp̄alē p̄tātē. **Pro** io casu. aut fuerūt expulsi iniuste. 7 tūc illi q̄ remāserūt n̄ poterunt facere statutu i cōy p̄iudiciū puta i p̄iudiciū ipsoy remā- nētiū ar. l. q fundū. ff. de; sui. rusti. p̄di. **Aut** fuerūt expulsi

uisse et pro eorum demerita: tunc et iudicium eorum potuerunt statuta fieri: quod improbitas de eis nocere ar. l. itaq. ff. de fur. Secundo casu dicitur quod siue iuste siue iniuste expulsi sunt: in eorum iudicium potuerunt statuta fieri: cum ius cōcedi statuta remanere rit penes eos. q. in ciuitate remanere. l. ab iure in fi. ff. de tu. et cura. d. a. ab bis. **I**tem quod dicitur est: quod de explorari voluntas illorum de voluntate rectoris: nūquid sufficit si illi de vniuersitate sentiant quilibet per se: an requiritur consensus omnis filii. et de hoc sententia appareat. vbi sufficere si quilibet per se sentiat. Nā i cōsuetudine. nō exigitur consensus omnis filii. vel maioris partis. imo potest separim ex eorum consensu inducere consuetudinem rebus ipsis et factis: ut. l. de qb. ff. de legi. ergo ita erit in consensu: quod exigitur circa statuta: cum ambulat pari passu ut dicitur est. Sed dicitur quod quotiescūque exigitur consensus pluriū ut vniuersorum: nō sufficit per se quilibet sentire ut. l. ij. C. de decu. li. x. et extra eo. c. euz oēs et. c. in genesi. de elec. Preterea quod consensus maioris partis de iudicare minori. et si negotium pertineat ad populos plures ut ad singulos requiritur consensus filii. ut. l. si cū te. ff. de pac. ergo multo magis in casu isto. **D**einde quod quod explorari voluntas illorum de vniuersitate: nūquid expedit quod loquatur breuiter dicitur quod loquat. proponens huius consensus singulorum de explorari per singula: ut puta per Titium descendendo et leuando: vel de fabis albis ad nigras ut videtur ar. l. suo inuito. §. si pu pillo. ff. ad trebel. **Q**uero nūquid possit committi alicui faciat statutum: vbi quod sic ar. j. eo. §. nō pndētū: dicitur forte a populo potest committi pro difficultate congregandi totum populum: ut in. §. senatusconsultum. §. c. Ab alio vero singulariter nō potest quod prae dedit statuta competat alicui magistratui: et talia delegabilia nō sunt: ut. l. i. ff. de offi. ei. cui man. ē in. **D**einde quod principaliter: super quibus possunt statuta fieri. dicitur quod aut statutum fit propter legem ab huius potestate: et valet sine dubio. ut in hoc. §. Aut fit propter legem. et tunc aut ius naturale vel gentium illud tollendo: tunc non potest. ut in. §. sed naturalia. §. e. Aut est contra ius civile: et tunc potest: quod ius civile mutabile est: ut ibi p. **S**ed an possit statutum fieri contra ea: que sunt disposita a iure diuino. Ar. quod nō: quod aut fit secundum ius diuinum: et tunc est superfluum et nō valet. ut. l. si quando. ff. de le. i. Aut fit contra ius diuinum. et tunc minus valet: quod minor magistratus nō potest tollere. l. maioris ut. l. nam et magistratus. ff. de arbi. dicitur quod aut statutum fit contra disposita a iure diuino in spiritualibus: et tunc non potest fieri: extra de consti. c. ecclesie sancte Marie: ut. §. deroget vel tollat. C. de sacro san. eccle. aut. clericos. et aut. statuimus. Aut contra statuta a iure diuino in temporalibus: et tunc aut ius diuinum illud precise non statuit sed aliquo casu etiam statuit oppositum: et tunc potest fieri statutum. ut scilicet derogando: nō tollendo in totum. Exēplū. Quia iure diuino statuitur. Non occidas: et tunc nō est prohibitus per se: quod casualiter permittit occidere: cum alibi dicatur. Qui occidit occidat et pro hoc in. l. ij. C. unde vi. Aut simpliciter est statutum a iure diuino precise: ut puta quod iuramentum seruare ut. c. cū contingat. extra de iureiuran. et tunc distingue. Aut cā. l. vel statuti que fit ad derogandum iuri diuino peccatum excludit aut non. primo casu valet ut patet in iuramento: quod est seruandum dummodo non vergat ad interitum salutis eterne: ut in. c. licet. extra de iureiuran. et. c. quis de pac. lib. vi. Aut non excludit peccatum: ut in alienatione fundi dotalis: que est prohibita etiam cum iuramento. ut. l. non dubium. C. de legi. Et in excludenda filia a successione paterna quod non potest fieri secundum opinionem legislarum: et cum iuramento: ut. l. pactus. C. de col. tunc non potest nec valet tale statutum: cum per tales causas. scilicet successione vocationis non liceat iuramento derogare ut extra de pac. c. ij. de iureiuran. c. l. vi. **E**x predictis inferitur ad quoniam de facto: nunquid valet statutum quod bannitus possit impune offendere: cum iure diuino sit cautum: nō occidas. Per predicta determinatur quod sic quod dictum statutum non est permissum: quod etiam iure diuino: ut dictum est licet caliter occidere: et dictum statutum valere probatur ex duabus legibus predictis simul coniunctis. Nā bannitus potest iura sue ciuitatis ut. l. amissione. ff. de capi. di. et ille qui est rebellis sue ciuitati potest occidere tanquam transfuga. ut. l. ij. C. ad le. cor. de sic. **I**nferitur ad aliud: an valeat statutum quod creditor nō pe-

tens creditum usque ad. xvi. annos cadat a iure suo: per predicta declarat quod nō. Nā per predicta ratione statuitur: quod creditor nō potest nisi excludit peccatum: et id ad hoc ut tale statutum valeat solent apponi in statutis: quod si creditor fuerit negligens petere debitum suum per predictum tempus: quod dictus factus presumat ficticius et nullus et debitor dolo inductus ad pertrahendum. Nā tunc cā dicitur statuti et exactionis ex dicto factu excludit peccatum: ut est simulatio: fictio: et dolus quod tene menti.

**A**lterius quero: an valeat statutum aliquid inducens contra dispositiones iuris civilis: videtur quod nō. l. eos. C. de usufr. C. cōia. de successio. Aut. navigia. et aut. cassa. C. de sac. san. eccle. cum si. Videtur quod possit: nā lex dicit quod id potest fieri per pactum potest fieri per legem. C. de decu. in Rubrica. lib. x. ar. l. pacisci cōiuncta. l. nō impossibile. ff. de pac. facit. l. de gbus ff. de legi. Quedā glo. vbi dicitur: quod nō potest fieri per pactum nō potest fieri per legem. ut no. glo. dicit rubrica. Glo. vbi innuere cōtrariū in. l. nec ex ptozio. et. l. neq. pignus. §. p. nator. ff. de regu. iur. quarū glo. determinatio vbi determinatio patris quoniam. Unde ad concordiam dictarū glo. dicit aut quod prohibetur quod est contra bonos mores: ut puta quod filia non succedat patri: et nō potest fieri per. l. hoc et ita intelligitur prima glo. et. d. l. pactū. et rō est quod. l. de esse sancta et iusta. ut. l. leges. C. de legi. Sed non est sanctum nec istud nec aliquid quod inducit bonos mores: ergo etc. Nūquid aliquid prohibet fieri per pactum publice utilitatis: ut puta quod aliquis nō paciscat alteri. Et hoc non prohibet fieri per legem. et ita intelligitur. l. contraria. Et quibus per solutio quoniam. Nec potest fieri statutum contra ius civile quod sit contra bonos mores: arg. c. erit. iij. di. et hoc est verū nisi specialiter eis derogetur. ut statim dicā. Item predicta procedunt dummodo non statuatur aliquid contra ea que princeps sibi specialiter reseruat: ut in venia etatis impetranda: et in casu. l. ij. de mino. Nam super his nō potest fieri statutum in contrarium ut in. c. ij. extra de maio. et obe. et. r. distin. c. catholica. et. c. in nomine domini.

**S**uccessive queritur. nunquid possit fieri statutum quod si possit appellari a iura lata per vniuersitatem: videtur quod nō. Nā quotiens princeps aliquid sibi reseruat in illud non potest l. municipalis aliquid disponere. ut patet in venia etatis impetranda etc. ut in precedenti quoniam. Sed princeps reseruat sibi quod ab eius sententia non appellatur ut. l. i. in fi. ff. de quo ap. In huius quod possit facit. l. iij. §. ex actis. ff. de ori. iur. dicit quod aut ista vniuersitas est subiecta imperatori vel ecclesie. Si est subiecta imperatori: tunc aut dicta vniuersitas habet primam et secundam appellationem: et tunc potest statutum contra appellationes facere quod sunt de eius iurisdictione: et quod non est ratio scilicet allegantis in contrarium: aut huius tantum primam causam appellationis nō secundam: tunc tale statutum nō valeret. Nam de iure civili nō potest appellari ad principem omisso medio. ut in. l. i. §. si errauerit et. l. imperatores. ff. de appel. Et impediendo primam appellationem consequenter dicitur impedire secundam ad quam peruenitur per primam: et cum aliquid prohibetur prohibetur etiam illud per quod ad prohibitum peruenit. ut. l. oratio. ff. de spon. aut ad ipsam vniuersitatem nulla appellatio spectat et tunc tale statutum non valeret tanquam factum a non huius iurisdictione per ea que dicta sunt. §. in. i. q. Idē pro oia est vniuersitate subiecta ecclesie l. primam causam app. tunc beat: potest facere statutum ut a sententijs ipsius non appelletur impediendo primam appellationem: non propterea videtur impedire secundam et in quantum dictum statutum videtur corrigi ad secundam non valeret: cum ad iurisdictionem non pertinet: et ratio huius determinationis est quod de iure canonico potest ad papam omisso medio appellari. ut extra de app. c. si duobus et. c. sollicitudinē: et per predictis eibus facit. c. ij. de ma. et obe. ut. §. dicitur est in. i. q. **Q**uero vtrius vniuersitas possit facere statutum contra primū statutum: vbi quod sic ut. j. eo. §. si naturalia: videtur quod non. ff. de decu. ab. or. fa. l. q. semel. ubi dicit esse casus. Sed dicit quod aut primū statutum remansit mere in finibus statuti: et potest tunc fieri secundum derogatorium illi: per iura primo alle. et quod non licuit vniuersitati facere. l. a qua nō potuit recedere ut. l. si quis in prin. testi. ff. de lega. iij. aut primum statutum non remansit mere in finibus statuti sed transit

transit in contractum vel quasi: tunc non potest in preiudicium quasi contrahentis cum ea mutari per statutum sequens ar. l. quod semel. s. alle. et quod ibi allegatur per B. v. facit l. eorum. s. fundum eiusdem. ff. q. cuiusq. vniuer. vbi constituto actorum ante litem contestatam est reuocabilis facta postea constitutio non potest reuocari: quod transit in quasi contractum et ita notabiliter dicit glo. in d. l. q. semel. ¶ Et hoc inferunt ad q. de facto: ciuitas Aretina facit statutum quod foretes venientes ad habitandum in ea perpetuo sint exempti ab oneribus omnibus quidam foretes venerunt ab habitandum in dicta ciuitate: deinde dicta vniuersitas vult tollere dictam statutum et facere aliud quod prouidebit q. tollere. aliquid soluant nunquid possit ex dicta theonica patet quod non. nam dictum statutum transit in quasi contractum. s. facio te exemptum ut venias ad habitandum et impletus est contractus innominatus ex parte vtriusq. et ideo non est reuocabilis. ut. l. si pactum. ff. de condi. ob. causas. vnde in preiudicium eorum qui venerunt ad habitandum: quia res non est integra. non valet fin. in preiudicium vero eorum qui nondum venerunt bene valeret. quod tene menti.

¶ Deinde de quo: nunquid si primum statutum est derogatorium: videlicet q. in eo contineatur q. contra ipsas non possit prouideri vel statui possit statutum fieri fin. in quo contineatur sub verbis generalibus reuocatio primi: videlicet q. dicitur in eo non obstantibus quibuscumq. statutis: videtur q. primum tollatur per. l. diuus. s. l. ff. de iur. codicil. Preterea videtur casus in l. humanum. C. de legi. Nam ibi dicitur q. leges in posterum faciende fieri dunt certa forma statuta que ibi traditur: et tamen multe leges facte fuerunt post illas: predictis solenitatibus non seruatis. et tamen ipse posteriores. l. derogauerunt prioribus. Preterea. l. posteriori indistincte priori derogat et obseruanda est sine reuocatione clausule derogatorie: cum teneat: adeo q. dicitur valere non est dubitandum. ut. l. iij. als. j. C. de cri. sac. facit c. erit. iij. di. et hanc tenere voluerunt quidam. Sed contra hoc facit. l. si mihi et tibi. s. in legatis. ff. de le. i. et l. si quis in prim. ff. de le. iij. vbi patet q. si prima voluntas testatoris continet talē clausulam: secunda non valet: nisi reuocatoriā clausulam facientem mentionem de prima clausula derogatoria contineat. Preterea idem nos videmus in rescripto. l. si. C. si contra ius vel vri. publi. Nam rescripta impetrata contra fiscum vel priuatum non valent nisi faciant mentionem de clausula derogatoria posita in. l. ne dānosa. C. de p. ci. iurato. offe. et pro hoc facit. l. pacta nouissima. C. de pac. et hanc secundam opi. fuerunt quidam secuti. Quidam et inter hos mediam viam eligentes distinguebant: aut statutum precedens: et eius clausula derogatoria derogant voluntati et requiritur expressa et specialis reuocatio per iura in secunda opinione allegata. Aut derogant solenitati. et tunc sufficit simplex reuocatio. ut in iuribus in prima opinione inductis. Et in ciuitate Perusij disputauit hanc quoniam et determinauit q. requirit q. fiat spālis reuocatio et q. generalis non sufficit per iura superius per hanc parte inducta. Preterea Dy. in. c. q. semel extra de regu. iur. li. vi. s. q. in testis spālis derogatio requirit. ergo erit idē in statutis q. voluntas testatoris est lex ut in autē. de nup. s. disponat. Preterea per testatio precedens in statuto derogatorio declarat animū deesse in futuro ut. l. at si quis. s. pleriq. ff. de regu. iur. et de acq. her. l. q. in aliena. s. vlti. et sic in secundo statuto in quo non fiet mentio de clausula deficit voluntas non ob. s. licet in. l. diuus. ff. de iur. codi. q. debet intelligi q. testatorem expresse penituit prime voluntatis ut ibi no. als. non teneret secunda voluntas per predicta. Non ob. q. non est disputandum de. l. postq. ipsa est facta: quod verum est si lex est. Sed tale statutum lex non debet dici propter defectū voluntatis: ergo et. Ad l. humanum rideo q. ibi loquitur de humanitate. si autē dicitur ibi q. l. aliter facta non valet: et ideo nimirum si leges non huiusmodi solenitates seruande sunt. et hanc opinionem sequitur Bar. ¶ Alterius querit qd si primum statutum est iuramento vallatum nunquid reuocabit per se. Sed. Dic aut in confectione secundi statuti reperitur superioris auctoritas et secundam tunc non reuocat primum q. non est verisimile

le q. superior esse velit auctor per iurij. ar. l. i. C. si aduer. ven. aut superioris auctoritas non reperitur. et tunc potest reuocari. Nam si iuro non contrahere matrimonium cum Berta et postea contrari valet matrimonium quous incidam in per iurum. ut extra de spon. duoz. c. i. de voto. c. i. li. vi. et sic determinauit Bar. sed determinatio primi videtur satis mirabilis. Nam aut superior fin. statutum confirmauit. et sine dubio valet. q. voluit esse auctor per iurij. nam in certis non est locus coniecturis. Aut non confirmauit et planum est q. fin. non reuocat primum. Et si primum non esset iuramento firmatum: sed forte determinatio primi membri dicitur intelligi quod superior vniuersaliter licentiam dedisset de reuocando primo statuto tunc non esset dubium q. valeret secundum et tolleretur primum. ¶ Sed pone quedam vniuersitas que non potest absque superioris licentia facere statutum cum licentia eius facit primum illud vult reuocare. nonne poterit sine superioris licentia. ¶ Dic q. aut vult simpliciter reuocare primum et reducere ad ius eorum. et tunc potest sine superioris licentia. cum de facti licet recedat a iure singulari. ut in autē. de non alie. s. q. vobis verisimile per hoc. l. hac consultissima. s. si quis autē. C. de testa. vbi voluntas imperfecta et non solennis totam continens permissionem iuris eorum tollit primam voluntatem perfectam et solennem continere permissiones iuris eorum. facit extra de constitu. c. cum accessissent. ¶ Quero nunquid primum statutum continens in se iuramentum videatur habere clausulam derogatoriā. i. nunquid iuramentum habeat vim clausule derogatorie. Jo. an. disputa. ut ista quoniam de eo qui iurauit non reuocare testam. et determinauit q. iuramentum habet vim clausule derogatorie. pro hoc facit. l. cum pater. s. filius matris. et l. cum quis. s. codicil. ff. de le. iij. et per hoc facit multum. l. si. C. de non nu. pe. Sed dic q. ibi facta sunt confessio sub spe future numerationis. et sub eadem fuit prestitum iuramentum. q. hic non fuit de iuramento et ideo non ob. ¶ Sed quero nunquid primum statutum huius in se clausulam derogatoriā et iuramentum sit reuocabile: vbi q. non q. iuramentum debet aliquid operari ar. l. si quis. ff. de leg. i. Sed si tale statutum est reuocabile per clausulam derogatoriā positam in secundo statuto nihil operatur quod potest reuocabile esset absque iuramento ut. s. dixi. ergo et. sed dic q. reuocabile est nam nemo potest sibi legem imponere a qua non liceat recedere sibi et aliquid operabitur iuramentum quod circum timore non recedat de facili persiliet ad reuocandum dictum statutum. ¶ Deinde quod si in eodem volumine statutorum. duo statuta contraria repiant. q. eodem tempore sunt confirmata. quod eorum proualebit. Dy. determinat q. debeat proualere vltimum quod dicitur inspicere compositionem non autem confirmatio. ut et ipse scribit in. l. tutores. ff. de testa. tu. q. l. optime facit ad hoc. Et recitat opi. circa hoc. l. iij. C. de testa. tu. et finaliter determinat ipse qd Dy. per. l. dictas et per. l. certarum. s. vlti. ff. de mili. testa. et p. l. miles. s. q. ficium. de codicil. qd sequitur Bar. tali ar. Nam videtur q. eodem in sua compositione derogat. l. prioribus. et tamen fuerit eodem tempore confirmate quod inducitur de. meus ad opi. glo. quando glo. non eligit: q. videatur eligere vltimam. sed certe satis est dubium maxime in illis statutis que ad sui validationem confirmationem requirunt. Nam qui confirmat id quod de se est inhabile vult de nouo dare. ff. de ver. sig. l. lege obuenire. quas sic doc. intelligunt. An rō Bar. non faceret ad propositum q. huius codex esset eodem tempore confirmatus leges tamen in eo posite et non posite confirmatione non indigebat. cum condite ab imperatore vires haberent a seipsis absque noua confirmatione. et ideo forte vult dicendum q. aut statuta ad sui corroborationem exigunt confirmationem et tunc non inspicitur ordo inter ea sed magis fauorabile obseruatur ar. c. odia extra de regu. iur. li. vi. et l. interpretatione et l. preses. ff. de penis. Nam quomodo potuit secundum tollere primum cum nihil esset. ut. l. nā et si. s. rumpendo. ff. de mili. testa. sed si statuta de se valida essent absque confirmatione si confirmatio fieret ad cautelam tunc putares quod dicta determinatio. Et si ista esset. ¶ Subsequenter quero. nunquid statuta ligent foretes. Et primo queram in de licetis. Secundo in peticibus. Tertio in vltimis voluntatibus. ¶ Circa primum quero pone statutum ciuitatis Aretine dat certam formam peticibus. quidam foretes. cum Aretino contraxit et in contractu non est seruata forma statuti Aretini. nunquid

valeat omissis allegationibus. **B**reviter dic. Aut nos quærimus de statutis respiciendis ordinatione factus: aut de statutis respiciendis executione eorum quæ in iustro continentur. Et primo casu inspicitur statutum loci ubi factus celebratur ut est casus l. si fundus. ff. de enic. z in l. ij. ff. quædam. testa. ape. Secundo casu aut nos querimus de statutis quæ respiciunt ordinationem litis: aut de respiciendis decisionem. **P**rimo casu inspicitur locus iudicij. vt. l. iij. in. fi. ff. de testi. Secundo casu cum tractamus de statutis respiciendis litis decisionem: si iudicium ventilatur z in vno loco: ubi est vnum statutum faciens per factum z factus fuit celebratus in loco ubi viget statutum factum faciens z queritur quod istorum debeat observari. **D**ic aut nos querimus de executione ipsius factus tpe celebrati factus: z tunc inspicitur locus ipsius factus: z ubi ipse factus est celebratus: nõ aut ubi solutio est destinata quod t3 **D**y. in. l. 3. pisse. ff. de act. z ob. fallit hoc in factu dot. ubi d3 sp. inspicitur statutum domicilij viri: siue factus sit ibi celebratus siue alibi ut l. exigere. ff. de iudi. Aut nos quærimus de executione contractuum in eo contractu: quantum est extra naturam factus: z tunc aut solutio est destinata in certo loco z in illis statutum attenditur: vt. l. vinum. ff. si cer. pe. z. l. fi. ff. de tritica. z expressius in. l. i. in pn. z qd ibi. no. ff. de usuris. Si vero solo est destinata in plura loca vel de loco solutionis nihil est dictum: tunc inspicitur locus iudicij vt. d. l. vinum z. d. l. fi. z nõ est quæ dicta executio petatur rone more z mora vt facta ubi petatur vt ex dictis iuribus collitur. **E**t hoc faciunt i ar. ad duas pulcherrimas. q. **Q**uedam romana dicit in iurimonia cum Aretino in civitate romana Romæ viget statutum quod muliere promouente marito luc. pte dimidia dot. Et p. d. p. q. marit. lu. dimidia attento statuto Aretino. **I**tem p. d. q. d. scd. qdã rona Aretino exiit in civitate romana: mutuauit centum quæ p. missit restituere in civitate Aretina ubi viget statutum: quæ ius petendi debitu spacio. xvi. an. p. scribit. In vrbe romana viget statuta priora vel statuta quæ p. scribat spacio. xx. an. p. fat. ronus fuit negligens i petendo debitu spacio. xvi. an. nõ quod est talij iuri p. scriptu deã statuta faciunt quæ sic. nõ cum solutio fuerit ibi destinata. **D**ic vbi facta negligentia quæ est causa materialis p. scriptionis pro hac determinatione facit. l. i. in pn. C. de sum. tri. pro hoc facit. l. semp. in stipula. ff. de reg. iur. vbi d. q. in factibus d3 inspicitur consuetudo loci factus. **S**ed hanc determinationem facit glo. in. l. ij. in pn. ff. de eo quod cer. lo. z t3 quæ inspicitur statutum loci ubi agit. pp. quã glo. **S**ui. de achu. recessit a dicta opi. siue determinatione: z t3 illa glo. **S**ed tñ defende quod de m. est cum determinatione **L**y. q. aut actor vult petere restitutionem ex lege contingente in ipso factu tpe celebrati factus z tunc inspicitur locus factus vt. d. l. semp. z i glo. d. l. ij. Aut ex lege contingente post factum ex mora vel negligentia nõ soluentis z tunc inspicitur locus ubi mora vel negligentia est commissa. **E**t ita intellige glo. l. ij. z que superius dicta sūt circa statutorum materiam: z circa materiam contractuum quõ ligent foren. **S**ed quero quõ statuta ligent foren. quo ad delicta. h3 doc. variant. **D**ic fm Bar. Aut foren. commisit aliquod delictum quod est delictum de iure communi: tunc debet puniri fm formam loci ubi est commissum delictum. C. vbi de cri. agi. oportet. aut. qua in prouincia. z. l. secularij ff. de extraor. cri. z extra d. sen. ex. c. a nobis. z ibi glo. z **D**y. hoc t3 in. l. si cui. §. pe. ff. de accusa. z hoc est opi. omnium doc. nec ob. l. pe. C. vbi sena. l. clarif. Aut committit foren. aliquod delictum quod est punibile per formam statuti illius civitatis ubi delinquit: sed non de iure communi: z tunc aut stetit ibi per tantum tempus quod potuit statutum scire z tunc punitur secundum formam statuti illius: z no. glo. in. l. ij. C. vbi de cri. agi. oportet. Si vero ibi tantam moram non traxit z tunc aut commisit tale quid quod erat cõter punibile per formam statuti alicuius: z punitur statuto civitatis vnde ipse est: vt puta extrahere bladum de vna civitate ad aliã quod est cõter punibile in italia. **E**t tunc punitur fm formam statuti ubi delinquit: vt. l. si. §. quis de publica. nõ tal ignorantia non tolleraf. alias vbi foren. committens ignorat aliquid non punibile per formam iuris cõs: sed per formam statuti alicuius civitatis vt puta quæ statutum dictaret quul

lus portet arma et ligata per civitatem: quod nõ est punibile cõter per formam statuti: nec etiam de iure cõter tunc non ligaretur tali statuto: vt est casus in. l. si. ff. de decu. ab oz. fa. z in. c. vt aiaz extra de p. sti. li. vi. z hoc qdã ad delicta. **S**ed in vltimis voluntatibus: pone statuto cõs Venetiarum cauetur quod valeat testamentum cum duobus testibus aliquis foren. ibi testatur cum duobus: nõ quod valeat. **A**ntiquo determinemus istã. q. videamus nunquid istud statutum valeat z **J**a. de are. determinavit: quod aut tale statutum fuit cõditum per Venetos principe sciente z patiente: z tunc valet: quod eo ipso quod princeps scit velle consentire quod dictum statutum valeat p3 ar. l. qd ergo. ff. de bis q. no. infra. z. ff. loca. l. cu3 in pluribus. §. loca. z. l. i. §. magis ff. de exerci. naz non est dubium principem posse recedere vt. l. si nõ speciale. C. de testa. ex tali statuto inducitur privilegium vt ruij. q. iij. c. consequens principe vero ignorante tale statutum conditum non valere vbi cõ. l. disponat quod etiã ubi nõ est peritia litterarum in testamentis saltẽ. v. testes exigant z consuetudines huic. l. srie reprobant per principem ut. l. si. C. de testa. **P**roterea consuetudines que sunt per bonos mores sunt extirpande: vt in autẽ. ut nulli. iudi. §. i. z h3 est huiusmodi. nõ. l. prouidit quod in testamentis requirantur. vij. testes pp. timore falsitatis que in testis committentur vt. l. in b. emus. C. de testis. z. l. si. de fideiussor. **S**ed obseruatio talis consuetudinis daret materiam falsitatis. ar. l. i. §. diẽ. C. de edẽ. z d. iudic. vi diu. tol. l. ij. que determinatio non placet do. **B**ar. ar. l. ij. ff. quædam. testa. ape. z totum fit ne fraudes i testis committantur vnde ad solennitatem testamenti inscripti exiguntur quod publice legatur ut. l. publicati. ff. de testa. z. l. si quis ex assignatoribus z ibi no. ff. quædam. te. ap. z tñ dicit. d. l. ij. quod tal publicatio per consuetudinem potest remitti. **P**roterea certum est quod potest inter liberos testari z coram duobus testibus: fm quod in l. hac consultissima. C. de testa. ergo a simili civitas potest facere quod valeat testamentum coram duobus testibus. cum p. z patria p. as equiparent. ut. l. veluti. ff. de iust. z iur. z. ff. de cap. z postli. reuer. l. postliminiũ. §. fili. **P**roterea nõ reperitur prohibitu posse fieri hoc statutum: ergo pmissus per huc. §. z per loes populi. ff. de iust. z iure. nõ ob. l. si. C. de testa. quod ubi nõ prohibet fieri statutum de nouo: sed statutum iam factum limitat ut ibi p. **L**y. **P**roterea dictum statutum nõ est bonos mores: sed vtile z in fauorem testamentum factum: sicut in fauorem militum prouidit. l. q. possunt coram duobus testibus testari: ut. j. de tes. mili. **P**roterea h3 etiã erit vtile civibus qui negocia eorum casu testatoris non aduocabunt. l. si q3 ex a signatoribus. ff. quædam. te. ap. **S**ed quõ: nunquid tale statutum ligabit foren. z quo ad eos valebit. **S**ingam. emus vnum foren. ibi testatum fuisse cum. v. testibus: nõ quod valebit istud testam. vbi quod non z ita determinavit **J**a. de are. per l. si non speciali. C. de testa. z per. l. si accepto in fi. ff. de iur. fil. **P**roterea h3 lex cõcesserit rusticis facere testam. coram. v. testibus nõ tñ licebit hoc civi. vel alij non rustico illic cepiti coram. v. testibus testari ut. l. conficiunt. §. i. ff. de iur. codi. **P**roterea statutum de ius civitatis fm huc. §. ergo non trahitur ad foren. **D**ic fm dñm **B**ar. Aut statutum tale loqẽ simplr nullã facies mentionem de civibus: z tunc porrigitur ad oes foren. z ad ciues. ar. l. i. §. si. d. testa. z. l. ij. ff. quædam. te. ap. **P**roterea quo ad ea quæ sunt voluntarie iurisdictionis vt est actus testandi statutum cõphedit oes forenes z ciues: quod quo ad actus voluntarios et iter foren. q3 est iudex cõpetes vt no. gl. q. mo. ius pa. sol. §. p. terea. z. l. i. z. l. fi. ff. de te. mili. **P**roterea i factibus statuta ligant foren. ergo ita erit i testis per rones nec. ob. d. l. si nõ spali: quod d3 intelligi fm hanc distinctionem nel quod ibi erat processus priuilegi rusticis: z id nõ trahit ad alios **S**ed nõ quod statutum possit dispensare circa personam testantis: ita quod liget foren. ut pde statuto cauetur quod filius. possit testari: talis filius. testatus est hic. nunquid tale testam. valebit. **D**ic quod non. quod quis statutum possit disponere circa solennitatem actus. non tñ potest disponere circa personam nõ subditã ar. eius quod hatur. j. de attil. tu. §. h3 iure. **F**acit p. hoc. l. i. in fi. ff. de tu. z cu. da. ab bis. l. et z qd ibi no. ff. de tute. nec ob. quod dixi de solennitate. v. testis: quod ligat foren. quod ibi loquitur in dispositioe circa solennitatem actus que spectat ad eum cui territorio agitur. **E**t id fm dispositione variat vt. l. ij. ff. quemad.



ff. que ad. te. ap. z. l. iij. l. fi. ff. de testa. Si psona no e subie-  
cta iurisdictioni qd dicitur statutum: id n pot ea habitare. Co-  
tra quia opp. de. l. i. C. de emancip. liber. vbi dicit psona n  
subiecta habitari: s certe ibi n habitat psona directe s  
p q. ad sequentia: approbatio actus: q legit i pda. Et q  
dicta sut i statutis habitantib: faciunt q si forte diceret sta-  
tutum ne qa possit istituere vxore: na fore n. ibi extrane. vro  
re istituere poterit: qd t. Spe. i. ti. de sen. s. z. qlr. Et  
pde q: dico qd iuris sit i fctib: qd i delictis: qd i vitumis  
voluntab: quo trahit ad foren. statuta. Quero qd de eo  
qd n e fct: delictu: nec vitia voluntas s quoddam ius liberel  
ret: vt puta de re vededa: pde q statutu pot seruari certas  
solentates in vedede rei immobili: foren. h. in hac ciuitate  
re imobile: nuquid i alienatõe talis rei immobili: iste foren.  
seruabit statutu: s n seruet nuquid talis alienatõe rei imo-  
bilis erit nulla: dic q. sic. Na quotiescuq e qd d iure desce-  
deat et respiciat loc: vbi res situata e. vt. l. an i totu. s. si co-  
stat. C. de i. p. Itē qro de quotidian. q. vtus statuta liget  
clericos: videt q n. vt extra de cõst. c. q in ecclesiast. z. c. ec-  
clesia sancte Marie: Et hoc quasi. videt tenere. Et. l. l. ij.  
l. fi. C. q sit l. s. sue. Rñdeo fm Bar. quod senat canõ  
ste: q solo bui. q. determinat ex intellectu aut. cassa. C. d  
sacrosã. eccle. ubi dñ q. sue. siue statuta s p fõas vres ec-  
clesiasticas: vel et libertatē ecclesiasticã nõ valēt ergo a gtra  
rio sensu: q nõ sũt s libertatē: psonas: vel res ecclesiasticas  
valebũt: z ita iducit. c. nouit. extra de se. ex. Restat ergo  
videre: q sũt statuta gtra psonas: libertatē: vel res ecclesia-  
sticã: z certe fm Inn. in. d. c. nouit. illa dñt dici talia: q sũt  
facta gtra ea q sũt cõcessa clericis vel ecclesijs in p. uillm.  
vñ fm hoc distingue: Aut statutu principaliter dispõit cir-  
ca psonas libertates vel res ecclesiasticas: z tũc n vs ppter  
defectum iurisdictionis i eo qui fecit statutu: Aut nõ pñci-  
paliter circa psonas libertates: vel res ecclesiasticas: s sim-  
pliciter z generaliter: Et tũc aut tale statutu redũ dat in p  
iuditiũ clericor: quo ad ea q sũt cõcessa eis i primissim: z tũc  
nõ vs ar. dicitur: duob. c. q in ecclesiast. z. c. ecclesia san-  
cte Marie. Aut nõ redundat i preiudiciũ clericor: non  
tũ quo ad ea que sunt eis concessa in priuilegium: z tunc  
tale statutu valebit. argumento dicte autem. a contrario  
sensu.

**Ius aut gentiũ.** Itendit: Ab hãa  
nus necessitatibus ius  
gentiũ sumpsit origine: ex quo orta sunt bella: ex quibus de-  
riuate sunt seruitutes: cõtractusq: oẽs: exceptis quatuor ex  
hoc iure sũt iuducti. b. d. vsqz ad. s. cõstat. In glo. sed  
quõ dicit q etiam cõsuetudine a iur gentiũ processit bellũ  
illicitũ. nã ppter pnomina possessiua: meũ tuũ: suũ: fuerũt  
bella iuducta etiã illicita: q: qñqz cũ bello uollo istud  
qd non e meũ pro tãto dici opz q: bella illicita cõsuetudi-  
ne a iure gentiũ descenderũt: hoc probat et a sufficienti par-  
tiũ enumeratione. Na nõ a iure naturali: hoc clarũ e: q  
illo iure non erant possessiua meum tuum: nec etiam a  
iure civili: vt patz ex se. ergo reliqz q a iure gentiũ: nec ob. si  
inferat: ergo ius gentiũ iniquitatē sequit: nã nõ dixi q ius  
gentiũ cogitauerit iducere bella illicita: sed iuductur mare-  
riã ex qua causata sũt in destructionē dñiorũ: vt. l. ex hoc in  
re. ff. e. ti. In glo. pene dic etiã. in fi. sed cũ ex gtractu  
valido quolibz oriat obligatio civil: quare n fuerit denõia-  
ti a iur civili: sicut a iure gentiũ: rñdeo q obligõ er potissima  
civil: vere e qdã habitus: z que dã forma adiecta ipsi natu-  
rali obligõni ideo noiat a naturali obligõde z nõ a civili:  
quidã dicũt alr. vt no. Ja. bu. i. l. ex hoc iure. ff. e. Sed  
qro quo iure iuducta sit distinctio dñior: z rñdet. ter. in  
d. l. ex hoc: q iure gentiũ: sed pmo videt q a iure civili: vt p  
vsucapõdes z alios modos civiles: sed dic q trimõ ex iure  
gentiũ fuit iuducta: s ius civile iuductu: perit quõ dñius am-  
bulet z ptraseat de vno ad aliũ. Sed gtra hoc op. de. s. i. i  
fra de ob. q ex delict. vbi dicit q furtũ e d iure naturali p-  
hibitũ: ergo sequit q a iure naturali dñia erãt distincta: cũ  
sit fctatio rei aliene iusto dño. vt ibi patet So. Ille rex. ex  
põitur de iure naturali. j. diuino. vt ibi z ius naturale su-  
mitur pro iure diuino. vt. s. e. l. p. i. buius. ti.

**Sed quod principi.** Itendit: Quod  
autõ cõdendi legē lex est: z cõstitutio appellat: z oēs ligat:  
nisi in alicuius pñati odiũ vel sanorem cõstituat quo cãu  
ad alios nõ trahit. b. d. vsqz ad. s. pñori. In gl. ff. qd qf  
qz iur in pñi. gl. z sic no. cautellã. qñ impetras aliqd referi  
pñi in tui fauore: q rescriptũ cõtineat: qñ princeps pñio  
motu ductus: tale quid tibi cõcessit. Na tũc nõ teneberis  
vti eodẽ rescripto contra te. Si nõ diceretur qd princeps  
supplicationibus tuis inclinatus tale rescriptum concessit  
rit. teneberis eodem vti contra te. fm dñm meum.

**Retorũ quoque.** Itendit. Edi-  
ta sũt a pñori  
bõ gstituta: quorũ et ius honorariũ nãcupat: z edictũ edili-  
cium iuris pñorij portio est. b. d. vsqz ad. s. responsa.

**Responsa.** Itendit. Pñori rñsa dicunt se-  
tẽne z opi. iur cõsultorũ deputa-  
tor: p pñicipē: vt iura iterptant z cõdẽt: a quo iur licitũ  
recedere non existit: qz iura statutorum sũt uulgaria z quo-  
tidiana ad decorem.

**Ex non scripto.** Itendit  
Cõsuetudo dicit ius  
n ser. pñi: q vbi. l. scripta nõ e. p. l. fua: z origo spectãda e  
fm quã sapia regulat. b. d. vsqz ad. s. naturalia. In glo.  
diuturni ibi. r. annis. alibi dicit glo. q annis. r. iter pñtes.  
xx. inter absentes vt. l. fi. C. q sit l. s. cõsue. z in. l. de quib. ff.  
de legi. que glo. respõndũtur p doct. in. l. ij. C. q sit long.  
cont. Na quod dici solet de. xx. anis inter abñtes: habet  
locũ in prescriptõe: q iura sũt diuersa a materia cõsuetudi-  
nis ideo ista glo. melius dicit. In. e. glo. ibi. l. iij. in fi.  
Ista glo. reprobat Ja. bu. nam de eo quod semel vel bis  
accidit nõ curauerũt legissatores. vt. l. nã ad ea. ff. de legi.  
z in aut. vt nres õbitrices glo. penultima. Ja. vò de are.  
simpliciter sequit istã gl. nõ p. l. quas allegat sed p. l. testũ. ff.  
de testi. De aut que sequit. Et. dicit q vsus simplr de. se-  
mel: bis: ter: quater: decies nõ e cõsuetudinis: nã gñsus: po-  
puli cõsuetudo eẽt sicut et cõsensu populi. l. facit. s. e. s.  
lex e: sed unus vel trinus actus nõ habet pbare gñsũ nec  
facit. l. iij. allegata i glo. qz loquit de cõsuetudie p vt e que-  
dã assuefactio nõ aut prout ius nõ scriptũ. vt dicit. Et. in.  
l. ij. C. q sit lon. cõsue. In glo. q incipit. i. tñ. ibi aut e ge-  
neralis cõsuetudo. Ista glo. videt scire q possit fieri qdã  
generalis cõsuetudo p totũ mũdũ: quod nõ videt vey: nã  
n cã possit facere populũ romanus q hodie nõ habet pote-  
statē. l. vel cõsuetudinis faciẽt: cũ trãstulerit oẽm iurisdic-  
tionē in principē vt. s. e. s. qz principi: quod vñ seq. Et.  
C. q sit lon. cõsue. l. ij. licz qdã teneret glo. istã per. l. nõ am-  
bigit. ff. de legi. In. e. glo. ibi veditor. s. si cõstat dic ra-  
tões esse qz generi p spẽtẽ derogat vt. c. generi. de reg. iu.  
li. vj. In. e. glo. ibi unicit a. l. Nota ex hac gl. qd specief  
pcedẽs n derogat generi sequenti: qz n reputat cui droget: sed  
species sequẽs bñ drogat qñ pcedẽt vt ex hac gl. pulchra  
colligit: s b dterminãdo n dicat qd sit vey. Itē limita ma-  
teriã huius glo. fm ea que no. in. c. i. extra de cõstitutio.  
libro libro.

**Sed naturalia.** Itendit. In ius ge-  
tũ qd e nãli rõe indu-  
ctũ z civile b iteret q: pñi e imutabile: fliquũ p gñtendi-  
nẽ vt. l. gtrariã mutat. b. dicit. vsqz ad. s. omne autẽ ius.

**Omne** autẽ ius. Itendit. Ius cõe ad psonas  
res vel actiões spectat: z qualitas n e sine  
subiecto z digniores pñedi sũt z ab eis sumẽdũ e iurũ. b  
dicit vsqz ad fi. ti. Circa materiã. s. ex n scripto iusti-  
gem materiã gñtendũs p multas. q. pñicipales z accesso-  
rias. Et pñio qd vt sequoco pñitto qd cõsuetudo s De.  
z Ly. sumit duob. mõis. Pñio pñt e factũ z dñ gñtudo  
qñ assuefactio a gñuo is. d q hẽt i. l. fi. l. fi. C. d epali audi.  
z ex b nec e ius nec ius orit ex ea Secundo sumit cõsue-  
tudo p iure non scripto z hoc modo sumitur hic dñ dicit  
ex nõ scripto ius uenit qd vsus cõprobant. Sed z tertio  
modo sumit fm Ja. bu. prout e vsus maioris partis popu-  
li ex quo resultat cõsuetudo q est ius de hac habet mēto

in. l. j. C. que sit lon. consue. z hoc modo supra sonat in factum nec hoc e mirandum q consuetudo dicatur factum z ius q sic e viare in possessione que dicitur pedum positio z sic factu. vt. l. i. in prin. ff. de acq. poss. Itē dicitur admi niculum de qua i. l. peregre. §. i. gbus. ff. eo. p qua plenius scripserit doc. i. l. licz. C. de acq. pos. Quero ergo primo que sit cōsuetudo put hic sumif. rii. cōsuetudo fm Azo. i. sūma sic diffinitur. Consuetudo e ius nō scriptū moribus viuētū cōprobatū: que diffinitio pbatur in. l. de quib. ff. de legi. quā diffinitionē Ja. de are. iprobat dicens: q nec plene tradit: naz non est bona ex eo q dicitur in ea: est non scriptū nā diffinitio dō dari per essentialia: s de esse cōsue tudinis nō est nō eē scriptū: qd pbat q ius z cōsuetudo dnt vt per tacitū z expressum: Naz nihil dnt vtruz ppls declarat voluntates suam verbis. hoc est per. l. Vel rebus ipsis z factis hoc est per consuetudinē vt. d. l. de qbus: z tū de esse. l. nō est scriptura cum nō apponat in diffinitione. l. vt. ff. e. l. i. z. ij. Nec scribit. l. qz scriptura sit de ei' essen tia: s q de ea meli' notitia habeatur ne possit quis preten dere ignorātia cū nō liget: nisi tantūmodo scientes. vt in aut. vt facte noue cōsti. in prin. coll. v. z. l. generali. C. de ta bul. lib. x. z. l. humanū. C. de legi. z statim cū sunt scripte nullus pōt ptendere ignorātia: nisi tēpore quo traditur in. d. aut. nec ob. tex. ille qui dicit ex nō scripto nec tex. s. eo. §. cōstat: qz dō itelligi ex nō scripto. i. tacito: sic etiam als cōtractus dicit fieri sine scriptis: etiam si de eo fiat scriptū ad memoriā vt. l. in cōtractib. C. de fide instru. pte rea. l. dicit cōstare ex scripto z cōsuetudo ex non scripto: qz vt plurimū cōtingit. l. scribi: z cōsuetudinē non: z ideo voca mus. l. ius scriptum z cōsuetudinē ius nō scriptū ex accidē tia facti: qz ad ea que frequēter accidūt ius adaptatur. vñ Ja. de are. sic diffiniebat cōsuetudinē. Cōsuetudo est vsus populi totius vel maioris ptis recte inchoatus: ac p̄tina tus vicē. l. obtinēs. De. vō fatetur diffinitionem. Ja. p̄d ctas: dicit tamē verba p̄dicta ius non scriptum posse in di cta diffinitione apponi ad d̄fias. l. vt si dicat: consuetudo est vsus populi vel maioris ptis recte inchoat' vel inchoa tus z cōtinuatus ex nō scripto descendēs vicem. l. obtinēs que verba oia cum misterio ponūtur. Naz qz consuetudo sit vsus pbat tex. cū subinfert totius vel maioris ptis po puli denotatur q oportet de iure maiore ptem populi con sentire in illo vsu ad cōsuetudinē inducendā que oibus p̄iudicet vt. l. aliud. §. referf. ff. de regu. iur. cū dicit recte inchoat' ponit qz si ille eēt vsus erroneus nō iduceret con suetudinē vt inferius dicā. z ponit z continuatus qz non sufficeret populū esse vsu nisi sit continuatio longeva: z ideo dicit i rubro. C. que sit lon. consue. z etiā. l. de quib' ff. de legi. al nō b̄fet alicui obesse: deinde dicit ex non scri pto descendens ad d̄fias. l. qz de necessitate scriptura est cōsuetudini cōtraria vt statim dicā. Cōdo quero i quo differat cōsuetudo a statuto. Rūdeo qz in hoc qz statutus est volūtas populi declarata. sicut z. l. sed cōsuetudo est vo luntas tacita ex diuturno vsu populi pueniēs: vñ cum po pulus declarat volūtatē alicui' vsus: dicit statutu: Aduer te tū si consuetudo super aliquo vsu est itroducta si postea de ipsa consuetudine fiat statutu nō p̄pterea sublata e cō suetudo fm doc. Dicebat tū Pico. de ma. qz triuz cōsue tudinis i scriptis redigi nō solebat. qz non est de eius essen tia scriptū non fieri: qd eis in scriptis redigi possit ad me moriam: p̄z in consuetudinib' feudozū que in scriptū reda cte sunt: p̄z z in consuetudinib' de quib' ad memoriā fa cta fuit scriptura: vt refert Ly. me vidēte ipso z assistente cū senatore vrbis. Sed diligenter aduerte qz si de eodez negotio ante fuit consuetudo z postea factū fuit statutum: qz ipsa cōsuetudo est illa que ligat: nō autē ipm statutam: qz ipm statutu videt pot' iduci ad cōsuetudis roboratio nē: qz ad noni iuris itroductionem: unde si quis ageret ex statuto succūberet cū consuetudo ex. l. fuerit itroducta p cōsuetudinē validā z efficacē: z qd validū est alia valida tione nō indiget. ar. l. sequitur. §. lana. ff. de vsucapi. Sile eēt si fieret aliqua. l. post. l. si quis argentum. C. de dona. que disponderet circa materiā donationis. nam cōdictio. l.

si quis argtū fuit efficaciter itroducta z iō. l. supueniēs actionē nō inducūt. z cōtra p̄dicta videat qz de eadem re z de eadē materia p̄nt due. l. fieri. vt p̄z in. l. si quis in con scribēdo. C. de epi. z cle. P̄terea eadē quātitas potest bis in stipulationē deduci. vt. l. qui bis. ff. d̄ ver. ob. z. l. h. C. de noua. ergo de eadem materia pōt esse consuetudo z statutum z ex utriqz pōt actio dari: sed ille qui confirmat validus nihil videt itroducere de nouo. vt. l. si quis p̄tor. ff. ad trebel. que est so. p̄cedētis cōtrarij: z iō nō potest eli gere quis agere statuto si cōsuetudo p̄cessit circa idem di sponēs. Et p̄pter hoc succubuit quidā magnus aduoca tus vltamōtan' de facto consuetudo dicebat qz portans cultellum puniret in. xx. denū de hoc negotio factū est sta tutum. l. quicūqz portauerit cultellū puniat in. xx. Dicit' aduocatus i libello statutu intētauit. z certe succubuit tāqz p̄ponēs actionē ineptam qz ex statuto nulla competebat. Cōtē iuxta p̄dicta quero. si statutu z cōsuetudo p̄vident circa idē z aliquis in libello dicat qz agit ex. l. municipali nunquid videt aptā actionē p̄ponere naz cōsuetudo z sta tutū leges mūcipales uocātur. z si dicit' libell' itelligeret de cōsuetudine eēt apta actō si d̄ statuto mime vt dicit' e. s. Sic qz isti videntur inepte agere: qz. l. dicit qz non refert vtrum quis agat ex p̄missione galli vel. l. gallus: z debz ex primere quod istorum itētat z ex quo agat vt. l. gallus. §. sed si filius. ff. de libe. z postu. dicit tū De. qz si cōsuetu do redigatur in scriptis nō e amplius cōsuetudo qz non e amplius tacitus cōsensus sed expressus z declarat' p scri pturam z ideo aduocatus succūbere non debuit qz recte egit intentando statutu z hanc approbavit do. Ricardus de saliceto in repetitōe. l. de quib'. ff. de legi. z ideo refert ipse qz si consuetudines feudorum facte fuerunt ab impa tore non debent dici cōsuetudines sed leges s̄ fm Ly. l. de consuetudine fiat scriptura non p̄pterea sublata e cō suetudo sed ad corroborationem ipsius facta e scriptura. Cōdeinde quero qz in iure reperitur consuetudo vsus p̄ scriptio z etiam stilus que differentia sit inter ea. Rūdeo qz consuetudo sonat in ius. vt hic patet. vsus vō est ipius iuris cā. De hac vō distinguitur stilus per dispositiones dic vt. l. i. C. de sa. san. eccle. z dicitur stilus a stillando z in de dicit stilliciū vt. l. stilli. ff. quēdammo. ser. amit. de quo cōsueuit dici stilus curie sic e. i. talis vsus est stillatus a tali curia z dicit nō qz p̄ populū obseruat sed qz per aliquē iudicē seruatur certus modus z certa practica i causis co ram eo practicandis sicut verbi gratia dicit. l. qz in causis breuioribus non dō dari libellus. C. de sen. ex periculo recti. aut. nisi breuioribus. nam limitat que dicantur esse bre uioribus z talis practica que nō est contra. l. sed p̄ter leges: potest a iudice fieri sicut p̄fecti p̄torio poterant talem legē condere vt. l. normā. C. de offi. p̄fec. p̄to. z talis vsus practica oī mō d̄ stilus curie z tunc sic diffinitur fm doc. Stilus e ius si scriptū vsib' itroductū ab vno iudice. Cōdo restat uidere de p̄scriptiōe quid ipsa sit. z qua liter differat a consuetudine. canoniste extra de consue. c. vlt. li. vi. dicit qz cōsuetudo non valet nisi sit rationalis z p̄scripta z sic videtur qz in cōsuetudine insit p̄scriptio. P̄scriptio aut dicit quasi p̄ oculis p̄scriptio: s̄ certe fm De. z Ly. consuetudo non p̄scribitur sed oportet qz sit ius dispositiuum non disponens qz p̄scriptio ius nouum non creat sed creatum conseruat. Ande dicit. l. qz si longissimo tempore fuerim per viam publicam non p̄scribo. vt. ff. ne quid in lo. pu. l. viam publicam z illa est ratio quia facultas: z mere facultati non p̄scribitur z est ratio quia hic non est ius dispositiuum sed que dam facul tas eundi ita in consuetudine vnde non est bonum dice re vbiqz est diuturnitas temporis est p̄scriptio: vt in exemplo dicto. nam in consuetudine nihil est qd possit p̄scribi: qz in ea non est aliquod ius formatum a p̄plo qd possit dici ius dispositiuum: sicut d̄mum rei z ius pigno ris z talia que p̄scribantur. vt. l. si quis emptionis. C. de p̄scrip. xxx. an. salua ergo reuerētia canonistarū non est dicēdum qz cōsuetudo debeat dici diuturnitas p̄scripta tempore: qz non p̄scriptione sed tacito consensu populi inducitur

## De iure naturali

Inducitur dic ergo differentiam inter prescriptionem et consuetudinem. quia prescriptio procedit ex consensu prescribentis et eius in quem prescribitur sed consuetudo resultat ex assuetudine totius populi vel maioris partis eius ut dixi et hanc est differentiam ponant canonice in d. c. fi. **¶** Quero ulterius nisi quid per non usum consuetudo inducat: verbi gratia: lex aliquid disponit: populus non vitur dispositione illius. l. nunquid ex hoc consuetudo inducat et per consuetudinem tollat videtur quod sic per tex. in l. de quibus. ff. de leg. in fi. et glo. no. 5 in p. habemus in s. primo igitur. et ibi tangenda cum dicta limitatio de ut hic dicam. **¶** Preterea per non usum servitus amittitur. ut l. rem non novam. C. de iudi. contrarium videtur determinari per litem. ff. quod ad. ser. amittitur. videtur et esse casus pro hac parte in l. vlt. C. de iure do. impe. ubi corrigat illud: quod non fuit in usu a tempore cuius memoria non existat: corrigatur ergo quod est quod non est corrigi non potest ut. l. nam et si sub conditione. s. puto igitur. ff. de iniusto rupt. irri. q. 3. te. ff. quodam solvunt istud dubium isto modo: aut populus non est usus. l. aio inducendi consuetudinem: et tunc inducitur consuetudo per non usum: ut in iuribus allegatis per prima parte aut non vitur. l. aio non inducendi consuetudinem: et tunc non inducitur consuetudo: et hec opinio non placuit **¶** De. quia non potuit apparere: et ideo **¶** De. distinguit sic: si queritur nunquid non usus consuetudinem inducat. **¶** Dic aut non usus habet implicitum: sicut l. contrarium. et tunc ex illo non usu inducitur consuetudo per iura supra pro hac parte allegata. et h. placet **¶** Ad cuius evidentiam et declarationem premitte: quod habemus in iure consuetudinem et dissuetudinem. Dissuetudo est diversa a consuetudine: ut quod si. l. aliquid statuat circa formam et usus practice illud statutum vel illam formam non servat verbi gratia. l. in alienatione rei ecclesie dat formam certam: ut per in aut. hoc ius potest. et in aut. unde sumitur. C. de sacrosanctis. ecc. et usus et practice se habent quod fiat alienatio rei ecclesie. et ipsa forma non servata: certe hec non observantia videtur solemnitate consuetudinem inducit. cum habeat usum implicitum a. l. diversum non tamen. **¶** Contrarium: nam lex permittit alienationem rei fieri: sed et illa dissuetudo videtur concordare in actu licet discrepet a solemnitate: et per talem dissuetudinem. l. bene corrigatur et ita intellige dictum. s. igitur et similes. **¶** Item est in iure nostro repere consuetudinem quandoque contra illud quod prohibet. l. consue. permittit. ut est videre in l. quadraginta. C. de feriis. ubi tempore vendemiarum. l. prohibet causas civiles agitari et tamen consuetudo permittit. **¶** Item quod si. l. aliquid permittit consuetudo prohibet: nam permittit. l. habenti liberum solum edificare versus ad celum ut. l. alti. C. de serui. consuetudo in aliquibus locis prohibet edificare vel terra certam mensuram. ut in l. j. C. de edifi. prima. colligat. **¶** Item lex quod aliquid mandatur et consuetudo servat contrarium. ut per in l. oes. C. de ser. ubi dicitur dies in quibus romana et constantinopolitana civitates fuerint constructe sunt servati: et tamen usus servat contrarium: preterea. l. mandatur hereditates dividi equaliter inter filios: consuetudo vero quod quibus habet ut primogenitus habeat totum: ut in britania. **¶** In omnibus istis exemplis non usus habet usum implicitum. l. contrarium: et ideo ex eo inducitur consuetudo. l. derogans. **¶** Quandoque vero non usus non habet usum implicitum. l. contrarium. et hoc contingit duobus modis: aut quod casus de quo. l. disponit non venit: ut puta dicit. l. hermafroditus. si sexus mulieris incalescit debet iudicari femina. si non. non debet femina iudicari ut l. querit. ff. de sta. ho. pone quod iste casus non accidit quadraginta annis elapsis: non propterea corrigat illa. l. querit: et iste non usus non habet inducere consuetudinem nec tollere. l. alio oportet dicere infinitas. l. infortitati corrigat: quarum casus nunquam accidit de facto. quod est absurdum dicere. **¶** Quod quod non usus non habet actum contrarium legi: quod si casus accideret de facto: tamen in illo casu homines lege non vitentur: ut pone. l. iubet si domus minatur ruinam caueri de da non infecto: pone quod in hac provincia multe fuerunt domus que minabantur ruinam: sed dicta cautio nunquam fuit petita non inducit per hoc consuetudo: nec fuit sublata. l. disponit de dam. infecto caueri: sicut in l. rem non novam. C. de iudi. ubi disponitur quod advocati iurent sibi formam ibi traditam et tamen

## gentium et civili

illa. l. nunquam fuit praticata: licet casus occurrerit: non propterea est illa. l. correcta et ideo posset peti quod advocati iurarent et quod iurare compelleretur palam: pro quo facit. l. arriam. C. de hereticis. licet contrarium ibi non. per glo. et male sicut **¶** De. et **¶** Ex. si tamen nunquam peteret iuramentum: propter hoc non viciaretur processus: quia usus probavit absque dicto iuramento processum validum esse. que sunt metum tenenda. **¶** Est tertius queritur an ad inducendam consuetudinem requiratur actus iudicialis: videtur quod sic nam glo. nre dicit: quod consuetudo debet esse obtenta bis in contradictorio iudicio. glo. nra in l. de quibus. ff. de legi. et C. que sit lon. consue. l. ij. et facit. l. an in totum. C. de edifi. prima. et l. cum de consuetudine. ff. de legi. **¶** De. et **¶** Ex. determinat quod actus iudicialis ut iudicialis non est necessitatis ad consuetudinem inducendam: quod probat a similitudine. l. inducitur absque hoc quod sit obtenta in iudicio: ut patet in diffinitione. l. sed consuetudo a. l. non differt nisi tanquam tacitus ab expresso ut dictum est. s. ergo ad esse consuetudinis non est necessarium iudicium: preterea consuetudinem inducit diuturnus usus populi. s. iste talis usus potest esse absque iudicio. ergo et. **¶** Item patet hoc per diffinitiones consuetudinis. s. positam. ex qua aperte colligitur non esse iudicium necessarium ad consuetudinem inducendam. non tamen negatur quod mediante iudicio consuetudo possit induci. putat ipsum iudicium habet inducere tacitum consensum populi. nam si bis indicatum est pro aliquo negotio. et populus dictis iudiciis acquievit presumptivum inducitur consensus tacitus. qui causa est immediata consuetudinis. **¶** Concludo ergo quod consuetudo potest induci sine actu iudiciali sicut docet. **¶** Item quero nunquid possit induci consuetudo absque contradictione. verbi gratia. lex dicit quod hereditas debet iter filios equaliter dividi. in britania habet usus quod primogenitus totum habeat. cui usus nullus nunquam contradicit. nunquid ex hoc usu inducta erit consuetudo. facit quod non. l. cum de consuetudine. ff. de legi. contrarium videtur. nam lex absque contradictione inducitur ut patet in eius diffinitione ergo et consuetudo que non differt ab ea: nisi ut tacitus ab expresso ut s. dictum est **¶** Ja. de ra. dicebat: aut appetit quod boves usi fuerint aio inducendi consuetudinem. et tunc absque contradictione inducitur consuetudo: tamen non. sed hoc non approbat **¶** De. ideo dicit sicut cum: aut queritur nunquid per hoc quod aliqui vult sunt aliquo actu sine contradictione inducatur consuetudo. quantum ad hoc. ut alij similes in simili actu possint eodem alij inuitis vti. et sic active. et dico quod tunc consuetudo inducitur per. s. alle. aut nunquid consuetudo inducat ex tali usu quantum ad hoc ut aliqui compellant vti tali usu si noluerint. et sic passive: et tunc non compellant nisi si dictio iteruenerit: et ei fuerit obtentum: nam tunc a re si dictio prescribitur si obtentum: et ita debet intelligi. l. diuturna. cum si. ff. de leg. ut verbigratia. Aliquis rusticus macinavit ad molendum meum per decem annos continuos: nunquid per tale usum macinandi poterit ipse compellere ut in futurum ipse macinet certe non. **¶** Sed pone quod elapso. x. diebus nolet macinare ad demum meum molendum si aliud. ego dixi. et tamen feci quod ipse macinavit ad dictum meum molendum. ex tali compulsionem incepit prescriptio si cum. ut si macinavit a tempore facte dicte contradictionis versus ad tantum tempus quod prescriptio possit induci: tunc in futurum si compelleretur macinare: quod scripserunt doc. in l. i. C. de serui. et aqua. **¶** Item quero nunquid consuetudo possit induci ex diuturno usu per errorem inducto. ubi gratia in britania est consuetudo quod primogenitus habeat totum: Britones credebant quod sic disponderet ius commune. et sic errabant: querit nunquid talis consensus erroris consuetudinem induxerit: videtur quod non quia consuetudo debet esse consensus: et errans non consentit. ut. l. si per errorem. ff. de iurisdic. om. iudi. ergo videtur quod consuetudo non inducat per consensum erroneum opti. ar. est. l. si non ratione. ff. de legibus quidam dicunt quod consensus populi totius vel maioris partis estiam erroneus consuetudinem inducit: nam populus de non consensu facit consensum. nam certum est quod populus possit ex certa scia contra. l. scriptam disponere. ergo idem ignoranter: cum magis delinquit faciens contra. l. scienter quod ignoranter ut. l. generali. C. de tabula. li. x. **¶** Alii vero dicunt quod nullo modo inducitur consuetudo ex erroneo

## De iure naturali

vsu per dictā. l. si per errorem. sed hec ratio nō vrget. nāz re fert an populus ex illo erroneo vsu velit. l. tollere vel non vt. l. i. §. si. legatarius. ff. ad. l. fal. z presumendus ē q̄ in du bio. l. tollere nolit. cū errat vt. l. mater. ff. de inof. testa. facit contra extra de cōsti. c. i. li. vi. vbi papa ignorās cōsuetudī nē non tollit eā: ergo multo magis errās. **P**ico. de ma. di cebat circa hoc sic. Aut populus errat in facto: z tūc talis vsus erroneus consuetudinē non inducit: qz deficit i eo cō sensus vt. d. l. si per errorem: aut errat in iure. z tūc aut i iure diuino aut naturali. z tunc non inducitur cōsuetudo qz etiāz ex certa sciētia non pōt: aut errat in iure positio: z tunc inducitur cōsuetudo cum hīs potestatem cōstituēdi ius cōsue tudinarium etiā contra ius positiuū ex certa scia. ergo mul to fortius p errorē. Sed **J**a. de. are. z **P**e. dicūt: aut tu q̄ ris vtrū possit induci cōsuetudo per erroneū consensu cō tra ius vt. l. z. dico q̄ non: qz illud qd fit ad augmentum et defensionē. l. nō debet eius oppositū operari. vt. l. cui. tale §. penlti. ff. de cōdi. z demon. s. consuetudo fuit introducta per populū errātem ad augēdus ius sic disponēs. ergo nō debet illud tollere. **P**reterea quoties errat in cā impulsū sua: nō viciat actus: secus si in cā finali vt in. d. l. cū tale. §. falsam nam cum sic fit in testamētis q̄ sunt lex vt i. §. dispo nat in autē. de nup. ergo z in consuetudine. q̄ est ius nō scri ptū. sed talis ppls sic errauit in tali cā impulsua. ergo zc. non ob. qz errās non cōsentit. qz qnqz qz errat in actu pri mo. non in cōsuetudine sed in eius cā. ergo valet consuetu do. sicut solemus dicere i ingredite monasterū cum fra tres dixerunt q̄ bene comederet z bene dormiret. nam hīs postea reperitur male comedere z bibere z dormire. non ppter hoc viciatur ingressus. qz errauit in cā z nō in actu. de quo vide in. c. dudū extra de conuer. coniu. per **J**nnō. **A**lterius q̄ro an per consensu coactū possit consuetu do iduci. z pone ps maior populi duobus exceptis vsa est q̄ primogenitus habeat totū quidā volēs cōsuetudinē cō fici istos duos cōpulis ad p̄sentidū huc vsu. **U**nde nunc reperitur consensu maioris ptis. **A**trū ista cōsuetudo va lebit. **R**ūde q̄ aut a priuato facta est talis coactio. z tunc non valet cum p̄tor ea q̄ gesta sunt metu rata nō hēat vt. l. i. z per totūz. ff. q̄ me. cā. l. si priuaf. ff. qui z a qbus. aut fit a iudice. z tunc aut a iudice iurisdictionē exercēte. z tūc valet. ar. l. i. C. q̄ sit lon. consue. vbi patet q̄ p iudiciū con suetudo iducit z iudiciū reddidit in iurisdictionē. p̄terea volun tas iurisdictionē exercētis reputatur volūtas ptis. vt. l. si ob eam. C. de euic. cum si. **S**i vō a iudice vt priuato. z nō vale bit: z tūc ē rō qz qz iudex aliqd facit vt priuaf pōt. z de bet sibi resisti vt. l. deuotum. C. de metba. li. xij. z l. phibi tū. C. de iur. fi. li. x. Sed pone iudex ptulit multas sentē tias contra ius sup eodē facto qz ppls accevit. nūquid ex eis iducit cōsuetudo. videtur q̄ sic vt. l. diuturna. cū. l. sequenti. ff. de legi. z. l. i. C. que sit lon. consue. **C**ontra vi detur primo qz res inter alios acta alijs p̄iudicare non debet. vt. l. sepe cum si. ff. de re iudi. **P**reterea ea que s. l. sunt nullum fortiantur effectum vt. l. i. §. item cum con tra. ff. que sen. sine ap. rescin. z sic non possunt inducere cō suetudinem que est aliquid vt. l. nam z si sub conditione. §. i. ff. de iniusto. rup. irritoz te. **T**ertio qz frustra. l. auxi lium implorat qui in legem committit vt. l. auxilium. ff. de mino. sed cōsuetudo non valet nisi sit. l. approbata: ergo non potest snia nulla que est a iure reprobata inducere cō suetudinem. Sed dic q̄ inducitur cōsuetudo ex consen su qui resultat ex talibus sententijs per iura pro hac pte in ducta: nec ob. qz res inter alios acta zc. qz snie non sunt ille que p̄iudicant: sed cōsensus qui ex eis resultat. sicut qui sibi realiter non prodest alij prodesse possit vt. l. postbu. §. si quis. ff. de inoffi. testa. z eodem modo rūde ad secun dum ar. secundum **J**a. de ra. **A**d tertium frustra inuocat zc. **R**ūde qz qui committit in vnam. l. non potest illius. **A**uxilium inuocare: alterum bene fm predictum **J**a. sed hec rāio non valet qz in. d. l. auxilium minor commiserat contra. l. vnam z inuocabat auxilium illius. l. qd non po test: z ideo dicebat dictus **J**a. qz qui committit in vna. l. potest eius auctoritate. l. auxilium inuocare ita est in ppo

## gentium z ciuili

sito: sed hoc est falsum fm **P**e. qz non est credendum q̄. **L**consentiat volenti eam infringere: z ideo dic s. eundem qz ad robur consuetudis non inuocatur snia iudicis sed cō sensus populi. **I**tem quero quid requiratur ad consue tudinem inducendam: **R**ūde qz requiratur consensus populi diuturnus z frequens qz diuturnus patet: per hūc tex. z. l. diuturna. ff. de legi. z qz frequens pbat. l. i. C. que sit lon. consue. z. l. an in totum. C. de edifi. priuat. **S**z quero quis dicatur frequens consensus. **A**z. in sum. di cit qz requiratur spacium vnus anni saltem ar. l. iij. in. fi. C. de epali audi. qd etiā glo. tenet hic. sed **J**aco. de bel. hoc reprobat qz. l. non curauit de his que semel vel bis ac cidunt. l. nam ad ca. ff. de legi. **J**ac. autem de ra. defende bat opi. **A**z. z glo. non. per. l. quas allegat. sed per. l. cum alijs. C. de cura. furio. z. l. iij. in. fi. C. de epali audi. nihil. facit qz loquitur de assuefactione non de cōsuetudine que est ius. **P**e. autem z **L**y. post eum dicunt. qz frequentia non est cā consuetudis: sed consensus solummodo populi vt patet. s. in diffinitione cōsuetudis: z ideo si ex vno actu tm possit pendere consensus totius populi vel maioris partis: inducta est cōsuetudo z. l. ideo dicit de frequentia vsus: quia melius ex frequentia vsus penditur con sensus: qz ex vno actu: deinde requiratur ad consuetudinē inducendam consensus totius populi vel maioris partis. vt patet in eius diffinitione exceptis furiosis z infantibus qui inter illos. de p̄lo non nūerantur quo ad hoc vt. l. di u. ff. de diuer. z temporal. p̄scrip. z etiā exceptis mi noribus. xxv. annis qui quo ad ista que rēpublicam tangit non numerantur z perfectum sensum non hnt. vt. l. rēpu blicas. ff. de mune. z bono. z. l. spuri. §. i. ff. de decuri. **I**te exceptis mlieribus quarum consensus quo ad hoc non re quiratur: sicut etiā in. l. condenda. nam. l. est viroz pru dentum zc. non autem mlier. l. i. ff. de legi. non est tamen negādum: quia si due mulieres inciperent vti aliquo actu quin ab illo vsu earum possit consuetudo descendere si ma ior ps populi consentiret in eo non tm propter earum con sensum s. propter consensus populi qui cāsus ē in eo vsu s. doc. p̄dictos. **S**z q̄ro q̄o colligēt cōsensus populi to tius vsu maioris ptis **R**ūde videbitur quot boles fuerūt p̄tes tpe primi actus ex quo cōsuetudo v̄z ē inducta z quot tpe scdi z qd tpe tertij z siquidem repertum fuerit qz successiue simul computatis ipsi faciunt maiorē p̄tē popu li inducta erit cōsuetudo al non nā p̄tia ipozum ex quo non cōtradixerunt consensus operator nec. ob. l. eius est nole. ff. de reg. iur. qz licet in actibus priuatis p̄tia illius qui non pōt per contradictionē suam actus im pedire: nō opatur consensus tm in publicis operaf consensus. vt ps i l. i. ff. ad mūcipales sicut videm in patre cui filij vocat est ad munera ipso sciēte: nam si pater non cōtradicat ela p̄o tempore ad appellandū consensus reputabil: licet et eius contradictio non potuisset actu impedire. vt. l. spuri §. pater. ff. de decuri. **I**te requiratur ad inducendam cō suetudine diuturnitas tēporis: z hoc vt sciamus quo alo populus vsus fuerit illo actu: nam p̄sumptio ē qz animo p̄suetudinē iducēdi ex diuturnitate tēporis. nec ob. quod in. l. condenda vel statuto nō requiraf diuturnitas tēporis: nā hoc ideo est qz apparet de cōsensu exp̄so: z id ad cōiectu ras nō est recurrēdū vt. l. cōtinuus. §. i. ff. de ver. ob. quod non est repire in p̄suetudine. **S**ed q̄ro quanta tēporis diu turnitas reqratur: quidā dicunt qz tāti tēporis cuius memo ria non existat in cōtrariū. vt. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quo. z esti. **A**lij vero dicunt qz. x. annorum. z hoc est verū. vt gl. no. hic. **P**ostea subdit **A**z. qz inter p̄ tes. x. inter abntes. xx. regrū: vt ps p eū in snia materia cōsuetudinis qd displicet modernis: qz distinctio p̄tie et abntie fit in materia p̄scriptionū: que ē multū diuersa a materia cōsuetudinis quātū ad hoc. **N**ā p̄scriptio cur rit ex negligētia non petētis que ē maior in p̄tie qz in abnt te: z ideo minus tēporis requirit inter p̄tes: sed consuetudo causaf ex consensu maioris ptis populi cōprehēso aliquo vsu. z ideo hic non est faciēda differētia inter p̄sentem z ab sentē. **Q**uero nūquid sit dare casum: quo regraf maius spatium

spatium q̄. r. an. ad consuetudinē inducēdā: vt si vniuersi  
ta: quod is consensit q̄ aliqua consuetudo non possit indu  
cibili fuerit firmata ex tacito cōsensu. xxx. vel. xl. an. nun  
qui. I. ista talis consuetudo, que vult impedire consuetudi  
nes inducendas minori spatio. xl. an. possit induci spatio.  
r. an. videtur q̄ sic: nam tantum tempus sufficit regularit̄  
ad consuetudinē inducendam: ergo r. c. contra videtur:  
nam si consuetudo ista inducitur spatio. r. an. r̄trariatur si  
bi r̄ contrarius sibi ipsi. non auditur vt. l. i. C. de furtis. p̄  
terea id q̄ quis in alio vult in seipso debet approbare vt. l. i.  
i. ff. q̄ quisq̄ iuris: s̄ ista consuetudo in alia consue. iducē  
da. ip̄obatur tempus. r. an. r̄ approbat tempus. xl. an. ergo  
sic erit in seipsa: p̄terea quis nō potest iurari ex eo q̄d vicio  
dedit vt. l. papi. §. meminisse. ff. de inoff. testa. s̄ hec con  
suetudo ip̄obatur inducendā cōsue. minori spatio. xl. an. er  
go eo ip̄a inducēda nō est: dic q̄ hec consuetudo spatio. r.  
an. induci potest per ratios p̄ hoc allegatas: nec ob. opp.  
contra determinationem nam consuetudo ista videtur se  
excludere r̄ includere consuetudines in posterum inducē  
das: vt sic in simili in. l. tributoria que omnes alias leges  
corripit. tamen seipsam non vt in. l. ij. §. exactis. ff. de ori.  
sur. p̄terea in generali sermone non continetur persona  
loquentis vt. l. inquisitio. ff. de solut. non ob. aliud q̄ hec  
consuetudo non inducitur spatio. r. an. q̄ diuturnitas tē  
poris non est cā cōsuetudinis. vt alias. dixi s̄ p̄. r̄. l. y.  
sed tacitus consensus: r̄ ideo dicta argu. non ob. q̄ hec cō  
suetudo iuuatur ex consensu. p̄terea hec consuetudo nō  
tollit. l. q̄ prouidit q̄ spatio. r. an. inducit tacitus cōsensus  
donec fuerit in eē suo facta: q̄ natura. l. est dare formā ne  
gotijs futuris vt. l. leges r̄ cōstōnes. C. de legi. fm hoc for  
mā non posset dare anteq̄ sit cōsuetudo: r̄ cōsuetudo non  
fit ante tēpus. r. an. ergo. nō h̄s aliquid q̄d repugnet cōsue  
tudines posse induci spatio decemj. **¶** Deinde principal  
quero: qualiter consuetudo in iudicio p̄ducatur. r̄ dic q̄ tri  
plex ē modus p̄ducēdi cōsuetudinē in iudicio. l. agēdo ex  
cipiendo: r̄ iudicis officij implorādo: consuetudo potest p̄  
duci excipiendo vt pone. l. dicit q̄ venditor debet cauere  
de vicis r̄ morbis animalis vediti. si cōsuetudo h̄s q̄ non  
tenet: si emptor agat cōtra veditore q̄ caueat de vicis. de  
consuetudine excipere poterit r̄ eas in iudicij per modum  
exceptionis proponere: facit in ar. ad predicta. l. post. ff.  
de pac. Item officio iudicis deducitur in iudicium. vt po  
ne iure canetur q̄ maior. xxx. an. non possit restitui. aliq̄  
liter. xxx. an. r̄. xxx. an. vult petere resti. in integ. hoc facit iu  
dicis officio implorato. vt. l. q̄ si minor. §. vlt. ff. de mino.  
Item deducitur i iudicij per modum agendi r̄ hoc. vel p̄  
modus agendi reali. vt pone iure cauetur q̄ hereditas eā  
liter diuidat̄ inter filios. cōsuetudo se h̄s q̄ primogenit̄  
totum habeat certe intētabit actiones realem ex cōsuetu  
dine. cuius petitio hereditatis sit realis vt. l. s̄ si le. §. penult.  
ff. de pet. hered. Item per modum agendi personali. vt po  
ne. l. dicit q̄ nullus cōpellatur emere aut vendere rē suā  
vt. l. rem emere. C. de iure delibe. consuetudo. se h̄s vt qui  
habet lapidicinas in aliqua cōtrata vendere compellatur  
intentabit cōtra ip̄am personalis actio idest condictio ex. l.  
q̄ ex consuetudine cōpetit. vt. l. vnica. ff. de r̄dic. ex. l. **¶** De  
mū queritur. si intentatur ex consuetudine p̄petēs actio siue  
agēdo reali siue personali. siue excipiendo siue iudicis of  
ficium implorādo. an sit necesse de cōsuetudine mētionē  
fieri in libello. videtur q̄ non per ea que scribūt doct. in. l.  
edita. C. de edēdo. vbi determinat q̄ nō est necesse expri  
mere actiones. qua agitur in libello. contrariū cōmuniter  
determinat: q̄ expedit de cōsuetudine mētionē fieri in  
libello. q̄ consuetudo ē facti. vt. l. i. C. que sit lon. cōsue. r̄  
in. c. i. extra de cōst. li. vj. r̄ ea q̄ sunt facti de facili ignoran  
tur. vt. l. ij. ff. de iur. r̄ fac. ig. hinc ē q̄ videtur q̄ sit necesse  
poni in libello si sic uigebat. tñ Ja. de r̄. dicit q̄ si consue  
tudo erat notoria non expediebat de ea in libello facere  
mētionem. vt. l. j. in fi. ff. de act. emp. r̄ l. emptorē in p̄i.  
C. eo. ti. l. y. vō determinat q̄ nunq̄ est. de consuetudine  
necesse in libello mētionē facere. q̄ cōsuetudo nō est me  
diū immediatū ad conclusionē que fit in libello: sed me

diū immediatū ipsius conclusionis ē factū. quod in libel  
lo deducitur. r̄ sup quo consuetudo fundat̄ dispositiue. s̄  
cōstat q̄ in libello sufficit proponere mediū immediatū  
cōclusionis omisso medio mediato ipsius. vt est videre in  
libello rei vendicationis in quo p̄ponitur rē spectare ad  
actorē iure dñij q̄d est mediū immediatū rei vendicatio  
nis. nec expedit proponere titulū ipsius dñij. s̄. emptio  
nis r̄ permutationis. licet postea in probat. expedit in iudicio  
deduci si ip̄m dñij negetur. hoc sic erat i cōsuetudine q̄  
est mediū mediātū iuris. quod ex ea deducitur fm l. y.  
q̄d est subtile. **¶** Quero. nunquid expedit consuetudines  
p̄bari. videtur q̄ non q̄ consuetudo est ius non scriptum  
vt hic patet sed iura sunt certa vt patet in probemio. ff. r̄  
in fi. r̄. s̄. in probemio huius libri. r̄ q̄d certum est proba  
tione non indiget p̄terea consuetudo r̄ lex non differt nī  
si penes tacitum r̄ expressum. s̄. l. non probatur. ergo nec  
consuetudo. dic consuetudines quodammodo cauari ab  
vfu qui ē facti q̄d p̄t ignorari. ideo p̄banda. **¶** Sed quero  
qualiter ipsa consuetudo p̄babitur. R̄ si deo per duos vel  
per tres testes quos p̄ p̄ducet. r̄ iurare faciet parte p̄ite.  
r̄ eorum dicta publicabuntur solemniter prout in alijs ac  
tibus fm doct. p̄. de. dicit q̄. de. hac opi. vulgares trusan  
tur: q̄ non videtur iuridicum d̄e: nec equum cum tanta  
probatio non exigatur: sicut in alijs. singularibus factis p̄  
bandis r̄ ideo distinguebat p̄. de. hoc modo. aut nos loq  
mur de p̄batione fienda super iure disposito. r̄ in hoc re  
quiri probatio plenissima. vt iura dicūt. aut de probatio  
ne fienda super iure disponēte quale ē ius scriptum uel nī  
scriptum. r̄ hic requirit̄ semiplena p̄batio que recipitur  
a iudice etiam parte abente. pro quo facit hoc q̄d Inno. po  
nit in. c. iij. al. ex parte extra de accu. r̄ absq̄ solēnitatibus  
aliquibus sicuti videmus cuius aliquis negat ius scriptū di  
cens de iure esse d̄fam inter agnatos r̄ cognatos. ali<sup>o</sup> di  
cit differētias istā sublatā esse p̄. l. nouā: ad p̄bationē hui<sup>o</sup>  
iuris. Jader aperiet libz. r̄ accedet ad cameras. r̄ videbit  
qd. l. de hoc d̄pōit r̄ sup h̄s formabit p̄sciētā suā absq̄ p̄  
tis p̄ntia r̄ s̄m alijs solēnitatib<sup>o</sup>. Sile nos videm<sup>o</sup> quociens  
nos d̄ducim<sup>o</sup> aliqd i iudicij accessorie. nī plene expedit illō  
p̄bari. s̄ sufficit seiplena p̄batō. vt puta dico q̄ domus tua  
dat seruitutē domui mee deducit in iudicium accessorie  
dñij meū r̄ p̄ntas p̄cipalr certe nō expedit dñij plen  
p̄bare s̄ sufficit si p̄bo me possidere vñ dicit. l. q̄ si est p̄  
nunciatum p̄ fuitute nō p̄iudicat s̄nta quantū ad dñij.  
q̄ certa quo ad dñij nō fuit recepta p̄batio nec fuit de  
ductum p̄cipalr vt est casus in. l. sed si ante. ff. de excep.  
Si nīle p̄s in agēte iudicio fami. hercif. q̄ vñ se d̄e dñij  
dimidie hereditatis. r̄ sufficit tamē si p̄bet se possidere q̄  
dñij nō deducit p̄cipalr s̄ incidēt. vt. l. p̄ponius. ff.  
fa. her. Sile inducebam quadā vice ad. q̄. de facto forma  
ta erat inq̄s r̄tra quēdā de furto q̄d est r̄etatio rei alie  
ne inuito dño dñij deducit incidēt vñ sufficere posse  
p̄bare dñij rei furtiue. sic dicim<sup>o</sup> in p̄posito q̄ cōsuetu  
do nō deducit in iudicio p̄cipalr s̄ incidēt r̄ accesso  
rie. q̄ dicebat. p̄. de. deseruit opi. vulgariuz r̄ laicozū. q̄d  
fieri vñ vñ p̄t cū a populo descēdat ius non scriptum.  
**¶** Sed tūc quero circa hoc qd deponēt testes volētes p̄  
bare de consuetudine certe dicit fm q̄ apparet. sic fuit ob  
tentum sine p̄dictione hoc primo. Secō q̄ libelli q̄rimo  
nariuz r̄tra cōsuetudinē p̄dictā nō fuerūt admitti. Tertio  
q̄ bis fuit obtentus in p̄dictorio iudicio. nā r̄sio iudicis  
tantum opatur quātū si s̄naret p̄ cōsuetudine. ar. l. si aut.  
§. si quocūque modo. ff. de neg. gest. Itē q̄ hec fuerit obtē  
ta in p̄dictorio iudicio. q̄ vnus dicebat cōsuetudinem ali  
us non. r̄ fuit iudicatū q̄ erat cōsuetudo inducta. vt. l. cum  
de consuetudine. ff. de legi. sed hoc nō placuit. Ja. bu. nā  
dicit q̄ libelli q̄rimoniarum nō fuerunt recepti. r̄ q̄ sic sit  
obtentū in p̄dictorio iudicio est dicere q̄ res inter alios  
acta. alijs p̄iudicet. q̄d est contra iura. p̄terea p̄bationes  
vñt esse clare. r̄ de iure concludere: r̄ necessario. vt. l. neq̄  
natales. C. de p̄ba. sed non sequit̄ bis est obtenta in p̄di  
ctorio iudicio. ergo hoc sentit pars maior populi. Sed  
ad ar. de famo. in materia p̄dicta nititur defendere. nā

nō intellexit si consuetudo bis est obtenta in cōtradictorio iudicio: vel q̄ libelli q̄rimoniales nō essent recepti q̄ induceretur consuetudo: sed q̄ ex his actis pbaretur inducta sicut in simili per finiam non pbatur dñium, sed declaraf dñium, vt. l. ex diuerso. ff. de rei. ven. nam hec talis finia iudicis: q̄ bis est pnunciatum p̄ consuetudine facit ius quo ad omnes de populo nisi fuerit appellatione suspensa, vel doceatur de collusionē. cum sit in ea tale quid qd̄ tangat totam populū. ar. l. cum. qui. §. in popularibus. ff. de iur. Sicut q̄ libelli q̄rimoniales sunt repulsi z per hoc pbatur consuetudinem esse inductam: adeo q̄ notorium est q̄ dicti libelli meruerunt reijci. S; Ja. de ra. z De. recedunt ab opi. per iura contra eum inducta: z dicunt q̄ testes deponunt q̄ sic se habuit consuetudo qd̄ dictus quidam reprobant. nam testis debet deponere de tali facto q̄ sit perceptibile sensu corporeo. sed consuetudo que est ius non scriptum nō est perceptibilis sensu corporeo. ergo zc. preterea esset testis fatuus qui vellet deponere circa cōsuetudinem cum nescit que sit consuetudo circa quam et peritissimi errauerunt vnde non debet velle q̄s periuuius subire. vt. l. videamus. ff. de in li. iur. z ideo modus iste p̄ bandi consuetudinem non placet. S; licet isti modi colligantur ex pbatione fame vt. l. testium. §. quidam. ff. de testi. cuius pbatio est huic similis. Et ideo dic fm̄ Ly. predictum q̄ si testis diceret q̄ consuetudo talis ē. vt q̄ tot auctus interuenerunt q̄ ex eis fuit adeptus consensus maioris partis populi. tunc talis pbatio releuaret sicut solemus dicere illum esse filium legitimum qui est natus ex iustis nuptijs. vt. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. nāz ex actibus populi comprehenditur consensus populi z ex eo consensus populi consuetudo. Tamen potestis dicere clarius q̄ pars volens pbare consuetudinem debet offerre se pbaturum tria. s. vsum populi frequentiam z diuturnitatem illius vsus nam ex istis tribus resultat consensus qui est causa imediata consuetudinis. Sed reducamus hoc ad practicam quomodo testes deponent predicta certe dicent q̄ viderunt vti in hac ciuitate q̄ primogenitus totam hereditatem habuit z qd̄ viderunt hoc semel iudicari vel vti: nam iudex tunc videbit si tres homines vere faciant maiorem partem populi. Deinde queritur a testibus quanto tempore viderunt predicta z si deponant de decennio pbata erit consuetudo q̄ pbata erunt dicta tria expedientia ad consuetudinem z ista est veritas reiectis alijs opi. Sed pone q̄ dicti testes dicant se nescire qui bus p̄ntibus viderunt nunquid iudex ex hoc percipiat q̄ consuetudo sit inducta dic q̄ iudex examinabit locū vbi predicta viderunt z quot hoies solent ibi esse verisimiliter z si viderit q̄ ibi soleat esse maior pars populi tunc presumet esse consuetudinem q̄ que pbari non possunt clare pbantur per cōiecturas. vt. l. continuus. §. i. ff. de ver. ob. z. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. Sed pone q̄ duo testes deponant vidisse sic actum presentibus duobus Alij duo deponant vidisse presentibus tribus hominibus qui omnes simul iuncti faciunt maiorem partem populi nunquid ex hoc videtur pbari consuetudo videtur q̄ non q̄ testes predicti sunt singulares in dictis eorum. Doctores determinant contrarium z dicunt de hoc esse glo. in. l. ob carmen. §. v. l. ff. de testi. vbi volens agere de itinere actuq̄ priuato debet pbare se misse per. xxx. dies ab anno retro. si vnus testis probat q̄ per. xv. dies in mense Maii z alius per. xv. i. mēse Junii. videtur pbata esse intentio istius nam testes concordant in eo qd̄ est pbandum. s. q̄ ille iuerit per. xxx. dies sed hoc non approbat De. cuz testes predicti sunt singulares vt dictum est nam appellantur testes singulares cum debent dicere factum ipsum factum z in iure qd̄ resultat ex eo concordant sed in facto discordant: vt puta egi contra te ad. x. ex cā mutui vnus testis dicit q̄ uidit me mutuare alius q̄ confessus fui mutuum certe non pbant intentionem q̄ lz concordant in iure discrepant in facto lz pro prima opi. faciat. l. in summa i. ff. de aqua plu. ar. z. l. si arbiter. ff. de proba. nam si quis vult agere actione aque plu. ar. debet probare opus ex quo no-

fecit factum fuisse tali tempore q̄ memoria non existat. Terum si vnus testis deponit qd̄ vidit tictum qui hūit bui operis memorias videtur probata esse intentio ipsius. S; De. responder ad glo. in. l. ob carmen q̄ ibi testes concordant in facto qd̄ non expediebat probare q̄ aliquis iuerit de mense Junij vel Maii: s; simpliciter probare q̄ iuerit per. xxx. dies ab anno retro z super hoc ambo deponunt nam cum habemus factum non est curandum de cā remota ipsius non sic est de testibus deponentibus super obligatione de decem q̄ discrepāt in forma facti fm̄ Ja. de ar. **C**ultimo quero. quid si vnus testis deponit q̄ maior pars populi sic vtitur aliqui testes deponunt q̄ aliqui contradixerunt illi vsui nunquid impeditur ex dictis ipoy consuetudo per alios probata gl. in. l. nemo. §. i. ff. de re. iur. Distinguit aut consuetudo est prescripta z nocet etia; contradicentibus alias non quam glo. sequitur Dy. z canoniste p̄ qua facit. l. naturaliter. ff. de vsucapi. s; Ja. de ra. z Ly. ac De. tenent oppositum. Nam consuetudo non prescribitur vt superius dixi: nec contradictio aliquorum habet impedire consuetudinem sicut nec impediret statutum vel. l. communem q̄ maior pars populi preiudicat minori in iure z dēdo ar. l. q̄ maior ad muniti. s; Ly. **P**ro conclusione materie consue. est videndum quis sit eius effectus circa quod est distinguendum: q̄ aut consue. est fm̄. l. aut preter. aut. contra si fm̄ vel preter. l. vt patet in vsibus feudorum z sine dubio consuetudo tenet z est ius non scriptum in loco vbi viget: vt. l. de quibus in p̄m. ff. de legi. aut consue. est contra. l. tunc est opi. inter canonistas z legistas. Dicunt canoniste q̄. l. sequens nunquam tollit consuetudinem precedentē. q̄ non est verisimile romanum principem velle tollere per. l. sequentem consuetudinem precedentem q̄ verisimile est ipm̄ ignorare euz fundetur super vsu qui est facti vt est casus de hoc in. c. i. extra de consti. li. vj. Legiste vero dicunt q̄. l. sequens derogat consuetudini precedenti: pro hoc allegant. l. pretor ait. §. diuus. ff. de sepul. vi. vbi videtur casus s; canoniste rident ad illum. §. q̄ ideo. l. sequens tollit consue. precedentem q̄. in. l. est publica vtilitas: que etiam aliquid specialitatis inducit. ar. l. barbarius. z qd̄ ibi no. ff. de offi. p̄to quam so. Jo. mo. posuit in. d. c. i. Alij vō canoniste aliter soluit dictum contrariū vt no. per eos in. d. c. i. Si vō consue. sequit. l. distingue tūc: q̄ aut ē generalis: aut sp̄ialis: si generalis facta a populo romano z tunc vincat. l. tenēdo q̄ p̄pls romanus hodie possit facere. l. z consue. nec ē distinguendū vtrū per errorem vel ex certa sciētia fuerit inducta. q̄ non est verisimile pplm̄ romanū totum. vel p̄tem maiores errare. tenendo vō q̄ p̄pls romanus hodie non possit facere consue. vel. l. generalē qd̄ multi tenēt. z sic est consuetudo specialis z local. z tunc aut fuit per errorem inducta. z tūc p̄ z contra. z hic sunt opi. de quibus superius dixi. aut fuit inducta ex certa sciētia. z tunc aut est contraria iuri naturali z non valet. q̄ illud ē imutabile vt infra. e. §. s; naturalia. aut cōtra iusgētius. z tunc idē per dictū. §. nisi ztineret publicā vtilitatē. nam tunc tolleretur iusgētū vt. l. veditio. §. si constat. ff. de coia p̄di. aut ē contra ius ciuile. z tunc aut introducta cōtra libertatē ecclesie. z tunc non valet vt auc. cassia. C. de sa. sanc. eccle. aut est introducta cōtra cōmunē vtilitatem. z tunc nō valet. C. de p̄ci. impa. offe. l. nec dānosa. z. l. si. C. si contra ius vel vti. pu. Si vero est introducta cōtra priuatā vtilitatē: z tunc aut ea q̄s enoz miter ledit. z tunc non valet. q̄ in hoc casu non valet principis rescriptio. l. quotiēs. C. de p̄ci. impa. offe. aut ex consue. hac q̄s modice leditur z tūc v; vt. C. de vsuris. l. eos. C. de sur. auc. nauigia. z. h. verus nisi. l. simpliciter cōsuetudinē cōtrariā tollat. q̄ tūc intelligit de inducta z iducēda in posterū. ar. l. dudū. C. de contrahen. emp. aut. l. eā non improbat z tollit. l. in. casu vt hic z. l. ij. C. que sit lon. consue. cū bis q̄ ibi no. fm̄. Ja. de ra. z Ly. s; De. tenere videat q̄ nulla cōsuetudo contra. l. valeat. nisi p̄cipe sciēte z p̄mittēte fuerit! introducta. q̄ est cōtra cōmunē opinionē. **Q**uāto autē consuetudo. liget nō subditos. dixi in materia statutoy. z hec ad p̄is sulficiant circa materiam consuetudinis. **H**aldus.

De iure personarum.

Summa itaqz. Prima diuisio p sonari est: q. quida liberu: z quidam serui sunt: z libertas est facultas a naturali iure puenies q. qd placuerit facienti: nisi in regentiu vel civili pbibeat. b. vsqz ad .s.

seruitus. In gl. j. ubi iuregentiu. die primo iure civili: vt p3 in libero boie qui patit se venditari. vt. i. e. s. penult. In glo. que incipit sed pone. Et hac glo. collige. ar. ad q. Testator duos heredes instituit z substituit eis hoc modo. z si heredes mei sine liberis decesserit substituo eis tunc cum: vnus decessit sine liberis: nuquid substitutus admittet saltim dimidia. Ita gl. facit q. sic q. p3at debet resolui in singulares hoc aut ar. no determino nunc sed als plemissime dixi ego at puto q. alius coheres excluderet substitutum pro quo videre potes. l. heredes mei. s. cum ita. ff. ad trebel.

Seruitus. R. d. Seruitus a iuregentiu sumit ortu p qua quis alieno dno e subiect: z a seruado dicti sut serui cu magis reipublice interfit captiuos viuere seruos q. ignuos boies mori: z als mancipia nuncupant. eo q. manu ab hostibus capiunt. b. d.

Serui autem. Seruoz quidam naturaliter serui sut qui ex seruis nascunt quida iuregentiu qda p captiuitate alij iure civili quinqz iterniuitibus z quo ad nome nulla dca reperitur in seruis. Liberoz quidam sut ingenui quidam libertini. Bald.

De ingentis.

Ingenuus. Titulus iste breuiter. b. intendit Is e ingenuus iudicandus qui a sue natiuitatis initio ingenuus natus e z quo ad ingenuitatem matris non p3is sequit seu spectat conditio sufficit aut ex mfe libera tpe concepitiois vel natiuitatis: vel medio tpe cu de ei natiuitate qris natus e. Et ea q. de facto sunt non fortium effectum iuris nec alteri in iure preiudicant. b. d. Bald.

De libertinis.

Libertini. Manumissus dicitur que fuit de iuregentiu itroducta est dactio libertatis a iure tu naturali incognita. Et correlatiue se inuice respiciunt nec vnus sine altero pot e. Et que de nouo emergunt nouo idigent auxilio. A iuregentiu tria genera hominum sunt quous de iure naturali vnum tm esset. b. d. vsqz ad .s. multis autez.

Multis autem. Hoc itendit. Manumissio taz iter viuos q. in vltima voluntate multis modis fit et quo ad actum voluntarie iurisdictionis quilibz locus e iuridicus. b. d. vsqz ad .s. libertinoz autē. In gl. j. detectio. bec gl. alleg. p. Ja. bu. q. si p3ra e dilatio iudici infra qua pbationes recipiat z ps iussa fuerit pbare q. erat alibi tpe delicti ppetrati q. iudex elapsa dilatio ad pbandum pot inducere testes qui pbant q. no erat alibi sed ibi. q. no videt aliquid de nouo pbare sed pbone facta per eu frustrata p. pba. ptis aduerse reitigare: vt ipe do. Ja. scripsit in. l. manumissiones. ff. de iusti. z iure. In gl. vbi manumitti q. dicit ibi s. sit secus in filiis. die q. no emancipant iusti qd ppetuo tene meti: al dicat nuquid p teneat iustus emancipe filiu. In glo. du trāsfit bec gl. e ar. q. si p3ra auctoritate possuz ingredi alicuius rei possessione z ad iudice accedes ipsius rei possessione in tradi lnam ipetro no seruata forma seu solentate statuti: que in hoc casu reqrebat: q. intrans possessionem no puni

or: z si poterat facere sine iudice: videtur q. multo magis cum etiam minus legitima auctoritate.

Libertinorum. Licet olim libertinoz multe eant spes: hodie e inter eos vnica conditio: i oes plena libertate potuntur b. d. vsqz ad .s. n. In gl. scz eis zc. Collige ex hac gl. q. dicitio multis coprehendit duo alibi videt dicere q. tria ad minus coprehendat: vt. l. si. s. hoc rescriptu. ff. a. i. l. sale. Alibi dicunt multi qui sunt. vltra. xl. extra. de cle. exco. c. latores. de testi. cu cam. Alibi vo. xx. dicunt pauci. vt. rly. di. disciplina. xxij. q. iij. c. no pot. z. c. q. aut. gl. m. d. c. la tores. inuere vt q. dicitio multi denotet multitudinem in numero respectu materie subiecte qd e valde notadu: sic et sentit glo. in. d. c. q. aut. z. c. disciplina. z in. c. vidua. xxij. di.

Ex quibus causis manumittere non possunt.

Non tamen. Hoc prin. hoc itendit. Ad s. dno iter viuos in fraude creditoz seruum suu manumittere: i vltia aut voluntate suu istituendo pot i fraude creditoz manumittere vnus nullo alio volente hereditate testatoris: qd iductu e ne quis sine herede decedat. Et q. vult conseques videt z velle ascendes sine quo conseques illud e no pot. b. d. vsqz ad .s. in fraude. Facit arg. ad. q. pone datus e pcurator aliqs ad litigandu cu aliquo: nuqd iste poterit libellu pducere: z alia facere que sut pambula ad litem z pparatoria litis certe sic: q. qui vult conseques: vult z eius pambulum vt p3 hic. Quod e facit si commissum e alicui q. faciat aliquid in cor: vt puta collecta erigendo iobediens punit multa siue coheretioe. sine qua no posset sibi commissum explicare cocoz. l. madata. ff. de offio eius cui. In gl. no. q. dicat. Et hac glo. collige q. si testator vnica herede in certa re instituat q. de iure habere os totu iure accrescedit: z hoc ne quis decederet p pte testatus z p pte itestatus vt. l. j. s. si ex fundo. ff. de hered. insti. q. si testator dicat: z volo q. apius de bonis meis hbc no possit q. tale testm e nullu: z talis institutio no valebit: cu bec verba: z volo q. apius zc. videant declarare q. animus testois fuerit ad decedendu p pte testatus z p pte itestatus: qd ius nostru no patit: vt in regula iuris. ius nostru no patit euz exp3io dictorum verboz sit s. acti q. geritur qd scripsit Bar. in. d. s. si ex fundo. Aliq. vo dicunt q. talis exp3io verboz tollit de medio z nihil operat: ne veniamus in absurdu z vt actus magis valeat q. pereat. z q. institutus in re certa si no est alius heres vniuersalis e heres in totu: vt. l. i. s. si ex fundo. ff. de here. insti. nec ob. illa verba qbus testoi: iussit herede tacitu esse z consentu zc. q. hoc no obstate dicit heres vltis de hoc est casus in. l. quoties. coniuncta gl. C. de here. insti. z in. l. quoties coniuncta gl. C. sam. her. na ista verba tacitu z cotetu sut s. natura dispositiois. z substantia que e: q. institutus in re certa sit heres vltis: ergo os haberi p no adiecto sicut dicimus in simili de igresso monasteriu bonis retetis. vt aut. igressi C. de sa. san. ecc. nec ob. l. quoties. s. si duo. ff. de here. insti. ibi si mo voluntas patris. manifestissime refraget q. itelligit illu. s. q. erant heredes equali: vn testator voluit vnus esse herede tm: vel ibi testator voluit e herede ex equalibz portioibz: q. tuc seruabit voluntas testois: nec ob. q. testator pot pbere accrescedi ius p. l. i. ff. de vsufr. accref. z. l. si duobz accref. ff. de vsufr. accref. q. dico q. institutus in re certa no bz ius accrescedi: s. bz ex. l. dispoe. z iur. neit. te: q. ius vlt qd aliqs no decedat p pte testat z p pte itestat z e p inde ac si metio rei sca no e: vt. d. l. i. s. si ex fundo. z. l. quoties. s. si duo. p hoc facit q. vbi aliqd iduct ex iur. necessitate p testoi: nihil op. i. pbibitio testois. vt no. Bar. in. l. si. ff. de eo. qd certo lo. na testoi: no pot facere qu. l. habebant locu in testoi suo. vt. l. nemo pot. ff. de le. j. non ob. d. l. penul. ff. de inuisto test. q. ibi fuit ali adiuuct p ius accrescedi: qd tm testoi: potuit adumere dādo substitutus: id totu testm reducit ad cam intestati: ne qd decedat p pte testatus z p pte itestatus zc. sed in casu nostro institut in

## De his qui sui vel al. iur.

re certa habet reliqua bona: non per ius accrescedi: s; ex quadam iuris necessitate vt predicti. z hoc maxie: q; non est verisimile testorem elegisse viam ad suam voluntatem impugnandam. vt. l. iij. ff. de mili. testa. nec voluisse vno verbo totam substantiam z solemnitate testa. sui tollere. ar. l. si quando. C. de inof. testa. Item q; ca. testati est favorabilior q; ca. intestati cum interfit defuncti heredem institutum pro herede habere: vt infra ad. l. sal. in principi. pio. z infra de fideicom. heredi. §. sed z si quis. Dicedus est ergo q; causa testati trahit ad se causam intestati. z per hoc vt res magis valeat quam pereat. vt. l. quoricens. ff. de rebus dub.

**In fraudem.** Hoc intendit. In creditorum fraudem dicitur manumissio facta esse: siue manumissionis tpe siue statim postquam facta est manumissionem esse apparet non soluendo: z vt manumissio facta in fraudem impediat. est opus q; re z consilio creditores reperiat se fraudatos: Et ampliores hinc vires patrimonialia q; habeant boines sepe sperant. b. d. vsq; ad. §. eadem. C. In glo. rñdet. in fi. dic. q; ibi loquitur in rei particularis valore quam scit quis se hinc: cuius valoris ignorantia ius nō tollerat. vt ibi hic loquitur in extimatioe totius pñimonij: cuius extimatio de facili non potest fieri: vt extimatio rei particularis ideo non obest.

**Eadem lege.** Hoc intendit. Adinoz. rr. an. ita demum cum ca. approbata manumittere potest seruos suos. si xvij. an. cōpleuit z xvij. attigerit: Et media via est in dubio eligenda. b. d. vsq; ad fi. C. In glo. vsq; buc in fi. dic. q; ibi non erat res dubia z pplexa sicut hic quare media via non d; eligere. s; res put iuris est deciditur vt ibi patz. Bal.

C. De. l. fufia canina tollenda.

**Ege fusia.** Breuiter. h. intendit. Amputanda est fuidiaz occasio. Et legatis e argumetatio de contractibus ad vltimas voluntates. hoc dicit. Bal.

C. De his. qui sui vel ali. iuris sunt.

**Equitur** Alia diuisio de iure personarum que e: q; quidam sunt sui iuris quidam alieni. Et ad cognitionem contrariorū eadē est disciplina. hoc. d. vsq; ad. §. in pñate. C. In glo. nam vt dicit Aristo. ymo videtur q; h; cōtrarioū eadē sit disciplina tñ contrarius sit effectus cum de vno pñdicet affirmatio. de alio negatio. z de vno affirmatiue: z de alio negatiue in iure disponat. vt. ff. de accusa. l. qui accusare pñt. z clarus est q; affirmatio z negatio sunt contraria: preterea ad positōes vnus sequitur remotio alterius. vt. l. ille aut ille. ff. de insti. z i aut. de man. pñ. §. neq; autem. pro solutiōe huius vocardi distingue: aut de contrarijs disponitur i iure de vtroq; ipsorum affirmatiue vel negatiue: z isto casu contrariorum eadem est disciplina: z effectus vt infra de emp. et ven. §. cum autem. C. de cadu. tollen. §. pro vo. C. de. fur. l. si. §. cum h; z dico q; eadem est disciplina in genere z in spē. z etiam aliquando quātum ad nūerum. qz. vna est de vtroq; membrorum cōceptio: s; eo respectu: qz diuersa sunt in seipsis p vt rōne effectus in plura particularia pñt diuidi z diuersa iudicari: aut de uno cōtrarioū disponitur affirmatiue z de alio negatiue: z tunc cōtrarioū contraria e doctrina: s; pro tāto dicit eadem: q; vno cognito cognoscit z reliquum. vnde eadē e disciplina quo ad cognitionem. vt. dixi in summario z probatur hic. z in. l. i. ff. e. cum si.

**In potestate.** Hoc intendit. Potestas domini in seruo fuit de iure gentium introducta: per quā vite necisq; potestas erat eadē i seruos: que fuit postea iurē civili limitata. vt domino seruum occidere vel atrocius tractare nō liceat: quasi reipublice interfit ne quis sua re male utat. Et iuste deprecantib; nō est denegandus assensus. b. d. vsq; ad finē totius tituli. C. In glo. l. c; iuste in fi. sic etiā facit glo. illa in ar. ad. q. d.

## De patria. pote.

duobus dominis quorū vnus legauit seruo suo libertates si primus in platea obuiaret ei seruus: z alter eadē conditione seruo suo legauit libertate accidit q; isti serui inuicē sibi obuiarunt: querit nūquid erūt ambo liberi: videt q; nō qz eo momento quo iuicem sibi obuiarūt. vt de hinc re dicitio. i. istis. q. de pñcto vbi nō regit act; successus interpretatio est faciēda i benigniore pte vt res valeat. ar. huius gl. z. l. post mortē pñci. ff. de lega. i. cū si. pp quod dñs Ja. bu. disputauit hāc qōnez. C. Statuto cautetur q; omnes pposite filiorum debeant fieri per vicariū. Item alio statuto q; nō possit pposita de bannito rebanniendo fieri. facta est reformatio demū de rebanniēdo bannitum nūquid valeat. Videt q; nō. qz eo momēto quo fit pposita per vicariū de rebanniēdo bannitū vt recipe deliquit: z intelligitur i fugituo primus motus ad actū deliquit. vt. l. si quis. nō dicas rapere. C. de epi. z cle. Preterea hec est questio de puncto: z actus iste videtur successus. z iō videtur res vitari ar. eozuz que no. in. l. si post mortē. §. allegatā. C. In gl. qz interest i fi. glo. nō soluit. tu ergo dic q; ibi non appebat volus ex qualitate facti z eius atrocitate. z iō esset impunibilis fauore animati corporis z rēmbus positus. scdm docto. Baldus.

C. De patria po.

**Potestas.** Breuiter hoc intendit. Patria potestas fuit de iurē romano introducta. q; quā est filius ex legitimo mñimonio nat; z ceteri descēdētes per lineā masculinā in patria potestate censendi. Mulieres s; z earū descēdētes tale ius nō hñt. b. d. sumarie. Bal.

C. De nuptijs.

**Uitas.** Breuiter. h. intendit. Inter marem maiorem. xiiij. annis z feminā minorem. xij. an. liberos. scdm legū precepta nuptias cōtra hētes iuste nuptie contrahūt. In pñate autem constituti nuptias absq; pñs cōsen su cōtrahere non pñt. nisi pñ foret in habilis ad consensum prestādum. b. d. vsq; ad. §. ergo.

**Ergo.** Breuiter. h. d. Ascēdētes cū descēdenti bus naturalib; v; adoptiuis matrimonij contrahere pñbētur. h. intendit vsq; ad. §. Inter eas.

**Inter eas.** Breuiter. h. d. C. In frēz z sorozē naturales ex vtroq; parēte: vel altero parēte cōiunctos vel adoptiuos quādiu durat adoptio mñimorum impeditur. b. d.

**Fratri.** Breuiter hoc intendit. Neptē vel pñeptē naturales ex lineā transfuersali pñbitum e cum auunculo nuptias contrahere: Trāsfuersales vō ex latere h; in quarto gradu cōiuncti: possunt ad inuicē sibi p mñimorū copulari. b. d. vsq; ad. §. affinitatē. C. Ad euidētiam istius. §. fratris premitte. q; est dare lineā directam z transfuersalem. et cōiunctorum in lineā directa ascendentium vel descēdentium vsq; ad infinitū de iure nostro prohibitiū e matrimonium. s. e. §. i. In transfuersalibus e triplex ordo. s. supra infra z ex latere. In ordine transfuersali infra regula e q; e prohibitiū matrimonij vsq; ad quartū gradū iclusiuē. De transfuersalibus. s. idē qd de transfuersalibus. infra ea. rōne hoc probat. §. fratris vsq; ad. §. eius vō. Ex transfuersali latere prohibitiū est matrimonium vsq; ad tertium gradū. in quarto vō h; contrahere matrimonij de iure nostro. hoc pbat. §. duorum vsq; ad versū. amittā sed certe hoc vltimum iura canonica aliter disponit vt i. c. nō debet extra de cōsan. z affi. z ibi vide. C. Item premitte ad euidētiam istius. §. q; per adoptionem nunq; potest contrahi parētela nisi ille de cuius parētela querit sit agnatus adoptant; Et ppter ea si queratur: nūquid materia possit fieri p adopti. dic sic distingu. an ille cui debet fieri matertera e in potestate adoptatis vt q; sit nepos ex filia quem adopto. nam per adoptionem fit in potestate mea z mibi agnat; postea adopto alij quem in filium vel filiam. iste in potestate erit auunculus adoptiu;



adoptiuus hinc nepoti adoptiuo aut naturali. nam si adoptiuus non esset cum non sit in potestate mea nec adimet aliquid alteri que adoptaret. et iste est intellectus. l. p. adoptioes §. si. allegate in gl. et ita sentit: nunc pone q. habeo nepotem ex filio vel pronepotem ex nepote nato ex filio hunc nepotes uel pronepotem adopto quasi ex filia vel nepte natum: quod possum: perinde ac si haberet nullum filium. Isti erunt ceteris fratribus suis si sint masculi auunculi si femine mater tere et iste est intellectus glo. magne.

**Affinitatis.** Breuiter. b. intendit. Ea que olim priuigna nurus: socer uel nouerca sunt propter affinitatis rationem non habent in matrimonio copulare. Item multo magis si hodie sunt que due rationes vincunt unam: et quis duas uxores habere non potest. b. d. vsq. ad §. mariti. In gl. affinitatis in fi. Et ista gl. colligant quidam q. non possit contrahi emptio uno numero: in emptione debet interuenire pretium in pecunia numerata: ut infra de emptio. et ven. §. item pretius. s. vnus numerus non est numerus: sed principium numeri sicut in arithmetica est principium affinitatis et non est affinis: die contrarium nam princeps familie videtur esse de familia: ut l. princeps. §. familie. ff. de ver. si. sic et vnus numerus est numerus: et si res esset digna tanto pretio valeret emptio uno numero contra hanc doctrinam.

**Matris.** b. d. nata ex vna muliere que post nuptias contraxit cum filio secum marito. ex alia muliere in matrimonium contrahere minime prohibetur. et tunc honestas est a quibusdam nuptijs abstinentia. b. d.

**Illud.** Inter seruos etiam eis manumissis in matrimonio contrahentibus: cognatio impedit ad matrimonium contrahendum. b. d.

**Si aduersus.** Contra precepta legum matrimonium contrahentes penam in scriptis incurrunt: et que contra iura sunt non sortuntur effectum. sed penam merentur. b. d. vsq. ad §. aliam quando. In gl. b. inferitur. Ex hac gl. colligitur ar. ad q. qua format glo. in l. si ante nuptias. ff. de ma. Aliquis contrahit matrimonium per verba de presenti cum impubere dum ad hoc non esset impotens: certum tamen est q. non valet matrimonium: ut in prin. Donec q. iste receperit certa predia que sunt futura in dotem: dum erit tempus habile ad matrimonium contrahendum: nisi iste perceperit fructus ex predijs istis: modo queritur nunquid vir lucretur fructus istos. gl. in. d. l. si ante nuptias. r. idet qd. de rigore iuris non lucretur: q. non potest dici dos cum non sit matrimonium: pro hoc facit ista glo. Azo dicit quod si iste vir alienat istam impuberem et sustinet onera pro ipsa: q. de equitate lucretur fructus. alias non pro hoc facit. l. dotis fructus. ff. de iure do. Spec. posuit istam. q. in ti. de dona. inter virum et uxorem. §. si. v. quid si mulier. Et l. doli. in summa de dona. inter virum et uxorem. Dy. in. d. l. si ante nuptias et allegat pro vera opinione. l. insulam. §. j. ff. de ma. Sed pro declaratione huius questionis et determinatione ipsius sic distinguitur: aut talis contrahens cum tali impubere credebat tenere matrimonium: et tunc lucretur fructus: ut. d. l. insulam. §. i. alias non. ar. d. l. dotis fructus. et hoc est verum nisi contrarium pactum interuenierit: ut. d. l. ps. l. super ea. C. de do. promiss. tangit hanc questionem et determinat idem qd. Dy. hoc addito q. dicit ipse q. mulier videtur fructus qui per maritum percipiuntur donare tanquam benefactori suo ar. l. sed si. §. consuluit. ff. de peti. her. que opi. Azo. fuit posita per eundem in sum. ti. de iure do. Sed d. Bar. de terminat predicta in. d. l. si ante et dicit virum non debere lucri fructus et ratio est: nam talis impubes si vellet expressse donare non posset ut. l. lex que tutores. C. de adm. tu. et l. predia. C. de predijs mi. ad quod facit. l. penul. ff. q. fal. tu. anc. quod videtur mihi ex alio posse defendi: nam non potest vir pretendere bonam fidem in hoc matrimonio contracto de facto: cum debuerit scire q. impubes matrimonium contrahere non potest. unde errauit in iure que iuris ignorantia non prodest ut quis lucrum querat ut. l. regula. de iu. et fac. igno. nisi forte velles dicere q. ista impubes p.

aspectu appebat maior: et ita maritus iste errabat in facto: et hoc forte casu posset precedere opi. Azo. nec ob. allegata sunt eum per Bar. q. loquuntur in alienatione rei que seruando seruari potest. nos autem in fructibus qui seruando seruari non possunt.

**Aliquando.** Filius naturalis tantus curie principis traditus: vel qui natus est ex ea cum qua per matrimonium habere poterat: patre dictam mulierem postea in matrimonio sibi cupulante interuenientibus dotalibus instrumentis. perinde habetur ac si legitimo matrimonio natus esset. b. d. vsq. ad fi. totum. In glo. sed nunquid. tene menti istam glo. et precedetem adde sed nunquid filij spurij succedunt matri et dicit q. non q. cum coitus ex quo sunt nati damnatus sit a iure: non potest illud quod oritur ex ipso coitu aliquem effectum sortiri ut in. §. precedenti cum si. quod tenet glo. in. l. si qua illustris. C. ad se. consul. or. fi. et ibi Dy. et in aut. qui. mo. natu. eff. sui. §. si. Baldus

De adoptionibus.

**Non solum.** Breuiter. b. d. Adoptione patria potestas constituitur: et adoptionis due sunt species quarum vna arrogatio dicitur qua imperatoris auctoritate vel presidis eos qui sui iuris sunt arrogamus. Alia vero

adoptio nuncupatur per quam aliquem non sui iuris cuiuscumque iudicis auctoritate arrogamus.

**Sed hodie.** Breuiter. b. d. Filius in adoptione extranee persone datus in potestate patris adoptiuus non transit: non extranee vero datus que naturalia et civilia iura concurrunt in vno transit in patris adoptiuus potestatem: licet olim aliud obtineret et vinculum naturale fortius est civili.

**Cum autem.** Impuberis arrogatio causa cognita celebratur: et arrogans tabellioni stipulanti nomine quorum intererat cum fideiussores promittit restitutorum se impuberis bona illis ad quos peruentura fuissent arrogatione non facta: si impubes etate decesserit pupillari hoc dicit. Ex isto. §. colligat quod aotarius potest stipulari alteri. et ex tali stipulatione sine cessione alteri acquiritur actio: quod sine dubio in iudicialibus et pretorijs sibi omnes verum est propter auctoritatem iudicis et pretoris reuerentiam. Sed quid erit in conuentionalibus stipulationibus nunquid notarius per stipulationem poterit alteri acquirere et sine cessione. Inno. in. c. dudum extra de conuer. coniu. et Jo. an. in. c. q. q. extra de usuris. li. vj. determinat. q. in conuentionalibus per notarium non acquiritur alteri. quod sequitur do. Ja. bu. et forte verum est de iure. nam non est aliqua. l. in mundo. que dicat q. in conuentionalibus stipulationibus notarius acquirat alteri. sed omnes. l. in hac materia loquentes: loquuntur in iudicialibus et pretorijs. et non est facienda similitudo in conuentionalibus stipulationibus cum pretorijs et iudicialibus: cum multa specialia statuuntur. preterea licet notarius dicatur persona publica non ideo sibi licet stipulari alteri: quia ideo dicitur publica quia ad eius fidem recurritur. Stipulationes autem sunt inuente ut quilibet stipuletur quod sua interest: ut. l. stipulatio illa. §. alteri. ff. de verbo. obli. et in. §. si quis alij infra de iuri. stipu. sed notarius non interest alteri stipulari: ergo quo ad stipulationem interponendam pro alio idem ius seruatur in notario. quod in quolibet priuato. Vni. de accu. in. l. non aliter. ff. e. tenet q. per stipulationem notarij. etiam in conuentione extra iudicium per notarium possit acquiri alteri. Et allegat. l. g. ius. ff. de usuris. que sibi vnam leg. nihil facit. sibi vero aliam satis bene facit. Do. Barto. dicit q. non solum notarij sed etiam quilibet notarius publicus in stipulationibus quibuscumque potest alteri acquirere: de notarijs constat quia ter. est hic et glo. hoc tenet in. l. pupillus. ff. rem ratam ha. et. l. non aliter. et. l. bis verbis. §. si vero. et ibi no. ff. manda.

## De adoptionibus

et in antea. de his qui coe. et reconue. in. §. i. unde sumitur autem. libellom. C. de li. contes. et no. in autem. de litig. l. §. ad excludendum. unde sumitur autem generaliter. C. de epi. et cle. et etiam ibi est glo. et in antea. de heredi. ab intes. §. ex his. unde sumitur autem. matri et aui. C. quando muli. tu. off. fung. potest. **P**reterea. l. non intendit differentiam esse inter stipulationes pretorias et conventionales quoad acquisitionem. sed constat quod in pretorijs nobis per notarium acquiritur etiam extra iudicium. ut infra de satis. §. igitur ita erit in conuentionalibus et ista opi. quotidie praticatur. licet forte de iu. non sic sit sicut dictos doct. Jo. an. et Inno. et ego vidi vna vice praticare contrarium in curia domini boni. domini. fabienf. **A**ddit tamen dñs Bar. quod ad cautelam. faciat ille pro quo est facta stipulatio per notarium sibi cedi actionem si notarium potest habere quod ad hoc cogitur notarius. ut. l. possessio quoque. §. si possessio. ff. de acqui. pos. et si notarius haberi non potest. tunc etiam sine cessione tutus erit: quia regula est quod ubi quis a iure contradentem agere rec. si ille qui debet cedere non reperiat. potest sine cessione agi utili actione in subsidium ut. l. i. in fi. ff. de instito. et. l. i. C. de inuti. sti. et. l. dami infecti in fi. ff. de dam. insec. **C**redo tamen quod tutius esset quod notarius stipularetur de mandato iudicis. hoc modo quod dicit promittis mihi notario ut publice persone stipulanti et recipienti de mandato talis iudicis nomine talis etc. tunc videtur valere secundum omnes dicta stipulatio. et hanc opi. fundat dictum. c. dudum. et quod ibi no. Inno. et dictus. c. §. q. et quod ibi no. Jo. an. et. d. l. gains. sicut vnam lec. et si contingat facere contractum ponderosum tene hanc cautelam.

**I**tem non aliter **I**tem. intendit. arrogato emancipato. sua bona restituuntur: et arrogator quartam partem bonorum suorum iubetur relinquere filio suo arrogato nisi ex iusta causa exheredari contigisset eundem. b. d.

**M**inorem. **A**doptans debet plena pubertatis etate apoptatum precedere. quia vera adoptio imitatur naturam. et monstruosum est filium patrem in etate precedere. b. d.

**L**icet autem. **A**t adoptio legitime fiat. sufficit quod illud quod per adoptionem fit sit possibile a natura. et adoptans aliquem in nepotem filio quem in potestate habet debet consensum eius requirere ut plenum ius nepotis etiam quo ad filium possit consequi adoptio. b. d.

**I**n pluribus. **A**doptans non extraneus vel quous arrogans potest dare alteri in adoptionem eundem. et Naturaliter inhabilis ad generandum. ad adoptandum inhabilis reputatur. Et femine adoptare non possunt. nisi ex priuilegio. speciali siue principali. et arrogatus transit in potestatem arrogantis vna cum omnibus quos arrogatus in potestate habebat. b. d.

**A**pod cathonem. **S**eruus adoptatus a domino. fit per adoptionem liber et nominatio domini suum suum filium vocantis liberum efficit cum. licet iura filiationis non consequatur. b. d. vsq. ad fi. totius titi. **I**n glo. vlt. in fi. **S**o. ibi. apparebat de mente testantis volentis testari. et ideo non vallet ut codicillus. unde si queratur si non valet quod ago ut ago an valeat ut valere potest. sic distingue secundum doct. aut constat de mente agentis siue in contractibus siue in vltima voluntate et tunc illa suatur. et ab ea non recedimus etiam si res posset valere alio iure quam eo quo agebat. ut. l. non condicillum. C. de testamentis. et. l. i. ff. de iure codicil. allegata i gl. aut non apparet de mente. et tunc aut tractamus de obligatione contrahenda: aut de contracta dissolueda. Si hoc modo et tunc aut res de qua agitur non valet ut agitur quia peccatum est in materia: aut quia peccatus est in forma **P**rimo casu si non valet quod ago ut ago. valet ut valere potest. ut. l. an inutilis. ff. de acceptil. cum his que ibi no. **S**ecundam acceptilatio est contractus verborum: potest ergo quod apponatur super contractu iurisdictionum. siue

## Qui. mo. ius pa. po. sol.

per solennibus peccat tunc in materia: quia super alia materia ponitur quod sit materia propria: et venia digni sunt qui alieno morbo laborant. ut. l. venia. ff. de na. liber. aut res de qua agitur peccat in forma: et tunc si non valet quod ago ut ago non valet. ut valere potest. quod patet in acceptilatione verbis inutilibus interposita que nec iure pacti valet quia peccat in sui forma. ut. d. l. an inutilis. et. l. si vnus. §. penultio. ff. de pact. et ratio huius differentie est. quia maius est peccatum in forma quam in materia. quia forma dat esse rei. ut. l. iulianus. §. sed et si quis. ff. ad exhibendum. et. l. sepe. ff. de au. et. ar. le. **S**i vero nos loquimur de obligatione contrahenda tunc aut de obligatione contrahenda in rem. aut de obligatione contrahenda in personam **S**ecundo casu si non valet quod ago ut ago nec valet ut valere potest. ut. l. i. §. si quis ita. ff. de ver. obli. et. l. eum qui. ff. de consti. pecu. aut de obligatione contrahenda in re. et tunc si non valet quod agitur ut agitur: valet ut valere potest ut. l. via et. l. si tam anguli. ff. de ser. rus. pre. sic potest intelligi. l. §. et si possessori. §. si iuramento. ff. de iurciuran. que verba perpetuo tene menti. **B**ald.

**Q**uibus modis ius patrie potestatis soluitur.

**I**deamus. **I**n prin. b. d. **F**ilius in potestate patris existens per mortem patris ab eius potestate soluitur: nepos vero per mortem aui sui iuris efficitur: nisi pater sit in cuius potestate recidere debeat hoc dicit

breniter

**C**um autem **A**dors: civilis et naturalis equipollent: et captiuitas patris vel filij facit dissoluere patriam potestatem: nisi capere per principem fuerit restitutus: quo casu et patrie potestatis et alia pristina iura recuperat. b. d. **I**n glo. hic no. ubi in fi. illa. l. allegatur in glo. p. tanto quod ibi est diuersa ratio: et tamen statuitur idem ius. **S**o. ibi est alia ratio effectior et potentior non contraria sed diuersa non ideo mirum si per eam statuitur idem ius.

**R**elegatio. **R**elegatio patris et filij ius patrie potestatis non adimit: damnatus vero in metallum vel pene seruus effectus: ius patrie potestatis amittit. b. d. vsq. ad §. filiussa. **I**n glo. no. videretiam in fi. p. hac glo. facit quod dicitur de crimine stellionatus. ut solet notari in. l. infamem. ff. de publi. iudic. et in. l. quid ergo. §. vlt. ff. de his qui no. infra. **I**a. de are. dicebat quod nullo modo bannitus est equiparandus deportato: et ratio est. quia potestas deportandi que est in maioribus magistratibus pro eo quod deportare ius ciuitatis est amittere seu adimere quod non potest preses. ut patet in precedenti. ergo multo minus minores magistratus. i. potestates terrarum. et alij qui exbannuntur. qui non habent maiorem potestatem quam preses puuntie. preterea bannum est quoddam quod extra iura communia. et remedium quoddam contra delinquentes singulare et extraordinarium quod non est ad consequentias trahendum. ut. l. q. vero contra. ff. de legi. sed in statutis disponentibus de banno solet poni: quod effectus banni extendi non possit preterquam ad illos qui sunt expressi in statuto ut. c. placuit. ij. in glo. xvj. q. i. et ita declaratur **F**rede. falli. in quadam disputatione facta per eum in **B**ononia. et ita eum sequitur **C**y. in. l. i. C. de here. insti.

**F**iliussa. **B**reui. b. d. **A** potestate patria non eximitur militari consulari: vel senatoria dignitate prefiguratus: patriciatus autem dignitas filium a patre eximit predicta: et quod est maior auctoritate plura potest. **E**t tenet ar. a minori ad maius affirmatione b. d. vsq. ad §. si ab hosti.

**S**i ab hostibus. **P**atre ab hostibus capto pendet ius patrie potestatis. propter fictionem iuris postliminij quod ipso reuertente omnia iura integra referuat perinde eide acti in ciuitate semper fuisse. idem iuris est in filio capto in quo

in quo ius patrie patris pendet. b. d. vsq; ad. §. dictum est autem. **C** In glo. que incipit hostes sunt. ymo. videtur q; hostes dicantur qsi vna ciuitas alteri ciuitati bellum indit. vt. l. si quis ingenuum ff. de captiuis. So. Hostes dicantur non q; tñ habeat locum ius postliminij vel. l. cor. de quo ad alium effectum statutum. Dicit tamen Bar. vnum: q; tales se inuicem captientes pdunt iura sue pprie ciuitatis: vnde non possent iuari aliqua. l. munici. pati. Nam sicut ciues romani perdunt ius omnium romanorum. ita in simili ciues aliarum ciuitatum. vt ipse scribit in. l. quidam sunt. ff. de penis. et in. l. hostes. ff. de captiuis. et q; glo. dicit q; hostes sunt quibus pccium populus romanus indit et populus contrarius ei: populus romanus dicitur omnis populus in vrbe consistens: romano imperio obediens. Aduertendum est q; quidam obediunt in totum quidam in parte: in totum sunt sicut ciuitates Alamie et quedam alie que in omnibus ipsum recognoscunt: Alie in parte sicut sunt ciuitates: ascie et Lombardie: que viuunt legibus conditis a romano imperio. Sed quo ad alia ipsam non recognoscunt de facto. Dicitur tamen de populo romano esse: q; populus romanus exercet partem iurisdictionis in eos ppter iura eius quibus vtuntur: sic illius partis colore iurisdictionem retinent vt. l. si prius in pncipi. ff. de aqua plu. ar. Queda sunt que nullo modo obediunt imperio nec in legibus nec in alio. et dicunt se hoc habere ex priuilegio ab imperatore: vt sunt veneti. et isti etiã dicuntur de populo romano. Nam videntur habere pccario ab imperatore: q; posset imperator reuocare ad sui voluntatem: q; non potest sibi. l. imponere a qua sibi recedere non liceat. l. si quis in pncipi. ff. de le. iij. pterea priuilegium qd isti alle. non debet eis esse damnosum. sed fauorabile. argu. l. in bello. §. si quis seruo. ff. de capt. et post. reuer. sed eis fauorabile non esset si per illud dicerentur non esse de populo romano. ergo et. quidam sunt populi qui non obediunt imperatori: sed asserunt tamen se habere exemptiones ex contractu antiquo. vt sunt prouincie quas donauit Constantinus ecclesie: quia ex illo contractu donationis dicunt se exemptos et liberos ab imperatore: et etiam dicuntur de populo romano: nam exercerent iurisdictionem que erat ante donationem penes populum romanum. et hoc de plano confiteretur ecclesie. vnde non desinit esse de populo romano. sed administratio iurisdictionis et regiminis ab ipso est translata. et alij commissi: sicut patet in simili. Papa quo ad spiritualia est dominus totius mundi. et ex se exercet iurisdictionem in clericos dicentur ne propterea non esse ciues romani certe nō. quia ius ciuium romanorum eis competit quo ad successionem. vt. l. deo nobis. C. de epis. et cle. idem est de rege frãcie qui se dicit exemptum ab imperatore: ex pcriptione vel alia causa: fatetur tamen de iure regulari imperatorem esse dominum totius mundi: sed ex ipsius dominio subtrahitur ex priuilegio pcriptionis vel alia causa. et ideo nō desinit esse de populo romano. vnde omnes qui recognoscunt ecclesiam romanam dicuntur de populo romano. Dicendum est ideo q; si aliquis eorum diceret pertinaciter imperatorem non esse dominum et monarcham totius orbis ecclensie. et contra tex. euangelicum qui dicit. **E**ruit editum a Cesare augusto vt describeretur et. nam ipse recognouit imperatorem. cum dixit. reddite que sunt dei deo et que sunt cesaris cesari. et predicta determinatio procedit nisi alicui dictorum populorum indiceretur bellum p pccioem. quia statim diceretur hostis. vt. l. hostes. ff. de capt. Quidam vero sunt populi extranei qui non fatentur principem romanum esse dominum totius orbis. vt tartari: q; dicunt deum eorum esse machometum: et iudei qui dicunt eorum dominos principes esse totius orbis. Inter istos tamen populos quo ad nos est aliqualis differentia quia quidam sunt nobiscum federati vt greci contra turchos: quidam sunt cum quibus habemus pacem vt sunt tartari. naz mercatores nostri ad eos et ipsi ad nos vadunt quidam sūt cum quibus nihil habemus facere. vt iudei quidam vero

sunt cum quibus habemus bellum indictum: vt sunt sarraceni et turchi hodie: sed de his populis qui nobis non obediunt nihil ad nos. **S**ed videamus ergo quis populus possit bellum indicere. et quis sit effectus belli liciti.

**P**ro cuius euidencia est sciendum: q; bello:um licitorum: quoddam est priuatum: quoddã non: priuatum est quod a quolibet xpiano seu priuato ad tutelam sui corporis potest indici. vel pro defensione rei. vt. l. iij. §. cum igitur. ff. de vi et viar. et ibi no. et l. vt vim. ff. de iusti. et iur. et glo. no. §. de iur. na. gen. et ci. §. ius autem. Aliud est bellum quod indicitur a priuato pro recuperatione rei vel etiam propter absentiam iudicis. vt. l. nulli. C. de iudic. et l. si alius. §. bellissime. ff. q; vi aut elaz. et l. aut pccio. §. si debito. em. ff. que in frau. cre. et istud bellum non habet effectum: de quo infra dicam: sed et bellis permittantur homicidia et talia. vt. l. quando multa facinora. C. ad. l. iul. de vi publica et l. scientiam. §. q; cu; aliter. ff. ad. l. acquil. **I**tem potest indicere bellum quis pro iurisdictione defendenda. vt. l. qui restituere. ff. de rei ven. et l. non est singulis. ff. de reg. iur. et licet bellum istud sit licitum non tamen est publicum. et ideo ea que capiuntur in eo. non fiunt capientium nisi de hoc. l. esset facta perficiens bellum: et ita tenet Inno. extra de resti. spo. cum olim vnde cum rectores prouinciarum alicui terre volenti eorum iurisdictionem impedire inducunt bellum ea que capiuntur in eo libello non sunt capientium: nec homines efficiuntur serui nisi legem primo super hoc rector fecisset. **T**ertium est bellum quod indicitur a populo romano vel ab imperatore in que est translata omni iurisdictione populi: istud bellum est illud qd habet omnes illos effectus: q; qui capiuntur fiunt hostium et homines capti fiunt serui: et eo habet locum fictio. l. cor. et postliminij. et habita consideratione istius belli. facti sunt tituli de captiuis. C. et ff. **I**tem etiam quando quis indiceret bellum contra populum romanum talis dicitur hostis. vt. l. hostes. ff. de captiuis. **S**ed pone q; aliqua vnueritas resistit officiali ecclesie et ei faciat bellum nunquid dicitur hostis ecclesie cum ille officialis representet ecclesiam. dic q; aut dicta vnueritas dicto officiali resistit q; officialis male regat non ministrando iusticiam sicut debet et pccio sui odu. vel psonae sue et bellum indicit: et tunc nō dicitur hostis ecclesie. q; non videt facere in diminutionem iurisdictionis ecclesie: sed propter malas operationes illius rectoris: aut dicto officiali resistit et bellum indicunt nolentes subesse iurisdictioni et dominio eius: per que ecclesie tunc videntur inimici et hostes: et tunc secus: pro quo videtur casus in. c. si a subdelegato. extra de offi. dele. li. vj. vbi si propter vicium persone appellatur debet appellare ad subdelegantem. si vero propter defectum subdelegationis. ad ordinarium appellat. **U**ltimo circa hanc materiam quero quid de bel. que faciunt ciuitates vna contra aliam nunquid erunt publica. videtur q; nō vt. l. si quis ingenua. ff. de captiuis. oppositum videt q; hodie quilibet ciuitas facit populum per se. vt est videre in ciuitatibus thuscie. et ideo cessat ratio. l. si quis ingenua. et vbi esse eadem ratio que est cum est pccio inter populum romanum et sarracenos. **S**o. dic aut est contentio inter duas ciuitates que recognoscunt superiores. sed quilibet per se est rebel. principi. vt est hodie ciuitas florentie et ciuitas Janne. et tunc de iure gentium antiquis moribus introducto. capti dicerent serui et in eis habet locum fictio postliminij. et l. cornelie. et alia que habent locum in publico bello. verum tamen. q; fin modernis temporibus et consuetudinis obseruatiam inter xpianos non seruamus quo ad psonas hominum iura captiuitatis et postliminij. sed quo ad res. sic et talis consuetudo est obseruanda. vt. l. postliminium. ff. de cap. qd facit contra dominum **P**aduanus. qui dicebat nobiles de Lombardia captos in bello ecclesie per eum seruos suos esse. sed obtinere non potuerit.

**Dictum est autem** Ad dissimilitudinem hostium postliminium dictum est. q; captiuus ultra limina imperij ingreditur. **E**t paria sunt quid esse in spe indubitata vel in facto esse. b. d. vsq; ad se.

**Preterea.** Per emancipationem que licet olim certa fieret solemnitate. hoc est coram iudicibus. si sine pristina solemnitate celebratur soluitur patria potestas. Et pater filium impuberem emancipans eius tutor est legitimus de iure. h. d.

**Admonendi.** Filium huius in potestate et nepotem potest unum ex eis prohibito emancipare. h. d.

**Sed si pater.** Per adoptionem factam adoptato coram iudice presente et non contradicente quo ad patrem naturalem ius soluit patri prout. et taliter adoptatus in potestate patris sic adoptatus transibit. h. d. vsq; ad. §. illud ar. C. si quis unquam ab his et ignorat videat consentire. dic q; no. vt. l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. aut nunc quid sciens et ab his consentire videat. Rn. q; sic i casu quo cogi posset. vt. l. ij. §. volunt. ff. so. ma. Vt q; vtrum qui tacet consentire videatur. iura nostra circa hoc videtur obscura et circa hoc diuersa doc. dicta. Circa hoc collige distinctiones talem ex dictis Ja. de bu. l. l. filius familias. §. iustus. ff. de procu. et ex dictis Bar. i. l. quotiens. ff. so. ma. et ex dictis Dy. in. c. qui tacet. extra de reg. iur. li. vj. aut nos querimus de p. pro significato verbi qui tacet consentire videtur. et tunc dico q; tacens nec consentit nec contradicit vt in regula is qui. et id aut lex non requirit aliquod extremorum. l. consensum vel contradictionem: et tunc qui tacet si presens est. nec videtur consentire nec contradicere. sed est via media. vt. l. i. §. sciam. ff. de tribut. aut est necesse q; applicemus alicui conditiones extremorum consentium vel contradictionem. et tunc aut querimus de consensu furiosi hominis aut sane mentis. Si de consensu furiosi et tunc si habet sanam mentem cogere consentire alicui de quo querimus. et habetur pro consentiente vt. l. ij. §. voluntates. ff. so. ma. aut consentit non cogere. et tunc aut actus qui geritur consensu contradicente. et habetur pro contradicente. vt. l. qui ad certus. ff. loca. aut non requirit consensum. sed requirit via contradictio. tunc pro non contradicente habetur et obligatur. vt. l. aut pater. §. curator. ff. de neg. ges. Aut querimus de consensu hominis sane mentis patris et tacentis. Et tunc aut tacet per contumaciam q; interrogatus a iudice non respondet. et tunc habetur pro consentiente. aut contradicente prout magis sibi oberit. vt. l. de etate. §. qui tacuit. ff. de interrogato. act. aut non per contumaciam tacuit. et tunc aut actus qui geritur respicit eius sanam aut eius odium. aut tertij cuius bona ad eum pertinent cura et sollicitudine: primo casu aut tractatur de casu qui respicit commodum. et habetur pro consentiente vt. l. si remunerandi. §. si passus. ff. mandati et l. qui patitur eo. ti. aut tractatur de actu qui respicit eius prouiditum. et tunc aut tractatur de ipso actu eum obligando: et tunc non habetur pro consentiente. vt. l. iustus. ff. e. et hoc regulare salit in casibus et in illis habetur pro consentiente. primus est fauore reipublice. ff. ad municip. l. ij. et l. honores. §. vlti. ff. de decur. Secundus est fauore matrimonij. vt. l. in ipso salibus in fi. ff. de spon. Tertius est fauore pupilli. vt. l. iij. §. vlt. ff. de fideius. tu. Quartus odio decipere volentis. vt. l. si sine. ff. ad velley. aut tractat de alio iure querendo contra eum qui tacet et tunc distingue fm glo. positam in. l. gaus. ff. de pig. act. q; si ille actus qui geritur est talis q; talis tacens non poterat eum impedire contradicendo et tunc non consentire presumitur. vt. d. l. gaus. euz concordant. ibi positis. fallit tñ ratione cogna. per quam quis videtur consentire. vt. l. si seruus. et l. ij. ff. de donac. inter vi. et vt. l. iij. ff. de adop. in fi. et gl. no. in. d. l. qui patitur. et hoc verum nisi talis cognatio haberet inducere consensum reuerentiales: q; tunc reuerentia faceret presumi dissentium. ar. l. i. §. q; bonerande. ff. quaru reru ac. no. da. et l. penul. ff. de fur. aut contradicendo poterat actum qui geritur impedire: et tunc tacens videtur consentire vt in. d. l. gaus. et p hoc facit. l. fideiussoz. §. pater. ff. de pig. et no. in. l. sepe. ff. de re iud. Si vero tractatur de prouiditio generando tertij cuius bona ad ipsam tacentem pertinet cura et sollicitudine et tunc non videtur consentire. vt. l. i. in fi. et l. ij. et l. iij. ff. de auc. tu. C. si quero nunquid in casu quo tacens presumitur consentire: oportet q; dolo taceat: vel sufficit quecuq; taciturnitas: videtur q; dolus requiratur ar. l. ij. C. si res alie. pig. da. sit. et dicte l. si sine. C. ad velley. d. Ja. bu. in. d. l. ij. determinat quamcuq; taciturnitatem sufficere. Et hec omnia tene menti. Baldus.

**Illud autem.** Conceptus ex filio emancipato ante emancipationem in patris sui potestate non nascitur. secus si fuisset post emancipationem conceptus: et filius naturalis vel adoptiuus non compellitur vt emancipationem suscipiat: et pater ipsorum eos regulariter emancipare non cogitur hoc dicit vsq; ad fi. ti. Baldus.

De tutellis.

**Transceamus.**

Domini sunt sui iuris. quidam in tutela: quidam in cura: quidam neutro iure tenentur: et pariter eadem est disciplina. h. d. vsq; ad. §. est autem. In glo que incipit qui sunt ista hec gl. vult q; filiosa non potest dari curator contra quam videtur casus. in. l. cu non solum. C. de bo. que li. Item contra eam facit qd no. in. l. fi. §. i. ff. de ver. obli. vbi. patris auctoritas non sufficit ad pupilli obligationes facit. i. e. de inuti. sti. §. pupillus vbi pbat idem. §. d. Bar. obet disti qui tres casus. Aut enim nos tractamus de actu i quo solus modo querimus de pupillo. obligando et tunc patris auctoritas non sufficit vt. d. l. fi. §. i. de ver. ob. et d. §. pupillus. §. de inuti. sti. aut nos tractamus de actu in quo dubitatur acquiratur et illud potest sine auctoritate patris vel alterius: vt. j. de auc. tu. in prin. aut nos tractamus de actu in quo pupillo commodum vel incommodum acquiratur: tunc in illis pater est legitimus administrator. et in illis nihil potest filius sine patre: nec pater sine filio: si tñ filius est capax consensus: alias pater solus potest vt. l. cu non solus. §. vbi aut. C. de bo. q; lib. et determinatio hec pbat q; pater factus est per iura nouissima legitimus administrator: filio in his q; acquiratur patri usufructus vt. l. i. C. de bo. mater. et l. cu non solus supra alleg. In alijs vero dic vt no. in. auten. vt h; matri et auie. §. i. vñ vbi pupillus iure obligatur circa hoc patris auctoritas nihil operatur vñ tunc vt expedire pupillo curator est dari vt. l. cu non solus. §. i. supra allegata. Preterea hoc est verum vt pbat tex. et glo. in. l. i. C. de bo. ma. vbi filius est consensus patris constituit ad idem facit. c. vlt. de pecu. li. vj. et ex his h; practica talem q; in illis pater non est admittendus de iure tanq; administrator legitimus filij nec etiam in iudicijs vbi tractat in iure de filio obligando q; in istis casibus non tractamus aliqd de acquirendo patri: ideo pater non est legitimus administrator fm ea que prius dixi et ita videtur limitanda hec glo.

**Est autem.** Tutella est virens potestas homini libero attributa: ad tuendam personam pupilli qui propter etatem se tueri nequit data a iudice: vel a testatore pmissa: et probabile est argu. ab allusione vocabuli. h. d. vsq; ad. §. permissum. C. In gl. i. violata potestas circa. fi. dic q; Bar. in. l. i. in prin. ff. e. ti. reprehendit hanc diffinitionem: na si hec diffini. est via sequeretur q; mater et auia q; tñ modo volentes ad tutelam admittuntur. vt in aut. matri et auie. C. qñ m. tu. offi. sun. pot. non essent tutrices q; eis non competit diffinitio tutelae. fm hanc expōnem euz ipse non cogant iure ad ea Nam cui non competit diffinitio nec diffinitus. preterea sequitur. q; affectus tutelae tutor dari non possit qd est contra casum. l. in eius. ff. de tutellis et l. tria onera. ff. de excu. tu. preterea sequitur q; pupillus volens aliquid tutore: ipm tutorem et nolentem recipiat: q; talis datus volens volenti non esset tutor qd est falsum et contra casum. l. ij. ff. e. et contra. l. illud euz se. ff. de tu. et cu. da. ab his. Et ideo dicit ipse q; hec expositio non potest sustineri de iure. Forte posset sustineri: q;

neri q: tutela de sui natura paritur hanc descriptionem: arguere de matre ad autambites exensatides sunt casus spales qui ppt re a no distinguit diffinitione vel regulari. **In ca. gl. in fi. hanc expositione d'inat p'fat. d. Bar.** Nam ex ea v' iduci q non sit dare tutelam sine coactione ex quo sequitur q tutor an satisfationem tutor non esset: q tutor qui satisfacere tenetur nisi satisfecerit administrare non potest vt infra de fada. tuto. res sunt antequam faciant inuentarius tutelae: executione no beant et administrare no possint. vt. l. tutor q rectorum. ff. de adm. tu. Nam no est dicendum q tutor ante executione tutelae si sit legitimus anteq satisfecerit: et testamentari' et etiā datu' anteq inuentarium faciant no sunt tutores. Nam testamentari' statim adhibita tutela tutor est aliter esset addita hereditate. vt. l. si nemo. ff. de testa. tu. et legitimus statim mortuo patre ipu-beris per. l. xij. ta. eff. citur tutor legitim'. vt. ff. de legi. tu. l. legitimus in prin. et infra de legi. ag. tu. in prin. et datiuus statim cu datus est a iudice. j. de attil. tu. et ff. de tu. et cu. da. ab his per totum. Sed ex pdicta expone sequitur q non essent tutores ante satisfationem vel inuentarij cofeccione q: in tutela sunt duo. l. potestas. et potestatis executio que est in inuentario coficiendo vel satisfando. vñ hec expofitio non placet eidē. **Et sup dicta d'eter minatione est qstio notabilis.** **Pone alicui pupillo ē delata hereditas cuiusdā extraneaeque absqz aditide no trāsmittitur: ex scia tñ tutoris qui scuit agnatū pupilli mortuū: trāsmittit ius deliberandi fm ea que habentur et scribuntur per doc. in. l. qui duos. ff. de re. du. pone quidā pupillus cuius agnatul decessit: ad quem eius hereditas deferrebat: habēs tuto-rem qui non fecerat inuentariū infra tps decessit. nūqd istud ius deliberandi trāsmittit ad heredem pupillitā: q hoc operetur scia tutoris qui inuentarium non fecit certe sic: nam constat q tutor ante confectiones inuentarij pōt agere ea que pupillo vtilia sunt. vt. l. tutor qui rectorum. supra all. et ibi no. sed trāsmittere ius deliberandi est vtile pu-pillo. Istud est satis vere dictus. **Unde. d. Bar.** propter obiectionem predictā recedit a predicta expone. gl. et alit exponit. ad qd est sciendum q hec dictio vis. qñqz sumitur pro actu illato in alium: tunc i. cm est q violentia vt l. i. §. i. ff. de vi et vi ar. et l. extat. ff. q. me. ca. et. C. ad. l. iul. de vi. l. quoniam. et l. vt vum. ff. de iust. et iure. qñqz dictio ius sumitur pro potentia. que est in persona: siue in aia si ue in corpore. et prout inest ipsi persone non autem prout infertur in alium: tunc vis et potestas idē sunt: et fm hoc esset bona expofitio glo. nisi obstarent exceptiones seu obiectiones de quibus. s. dixi. Et oportet scire deriuationē vocabuli vis et certe fm. Agnationem hec dictio vis deri-natur a viro. res. et ideo expone fm Bar. est vis atqz po- testas. i. vires potestas fm qd dixi in sumario. **In glo. nam nisi. hanc glo. reprehendit Bar. in. l. i. ff. e. i. pri. nam dicit q ista verba in capite libero referunt ad tuto-rem. q. d. ille qui tutor datur d' esse liber homo et hec ex-positio pbat per prin. ti. sequen. Nec est dicendū q ista verba fuerint posita ad denotandū psonā in qua tutelae exercet. i. pupillum: q: cū volum' exprimere actus que vo-lumus exercere in aliā psonā debemus exprimere in accu-satiuo et non in ablatiui. ar. l. in eos. ff. de tutel. et oīz iurū dicentū actōes dari i aliquē que semp ponūt in accusatiuo psonas in quas datur actio. **In glo. sup. verbo data in psonam pupille p'cipalū rei et etiā cōsequētiam persone. vt. l. in copulandis. C. de nup. in glo. s. allegata. dic tertio fm Bar. data. s. a. l. permissiua. l. dispositione iudicis vel testatoris per ipsam. l. q. d. hec potestas qñqz datur a lege. qñqz pmissione legis a testatore vel a iudice. et hoc sentit Ja. de are.******

**Permissum** Pater filio impuberi ex le-gis pmissione in eius testō tutores decernit: idem de quo circa nepotes: nisi post mor-tē ei' in patris sui sint potestate recasuri. b. d. breuiter.

**Cum autem** Posthumo pōt per illum in testamento decerni tutor: cuius in potestate nascitur' effct: emancipato testō inutili

ter datur tutor: datus tamē absqz inqstide d' per iudicem cofirmari. b. d. **In glo. no ergo in fi. gl. declarat euz idu-er. l. lege. hoc modo ius qui cofirmat videt dare. sed iudex cofirmat tutore iuliter datus a pte. ergo dare videt. pro hoc facit. l. et q. et qd ibi no. ff. de iuridic. em. iudi. Ad idem facit tex. l. iure nro. ff. de testa. tu. ad idē facit. l. si vt. pponis. ff. de cofir. tu. facit etiā. l. qui in neg. §. i. testō ff. de adm. tu. In cofir. tu. q debeat dici testamentarius q: testamentarij no satisfant nec etiā iste cofirmatus vt. l. iij. §. fi. ff. cofir. tu. preterea p' q presertur legitimo fm quozundā opi. de qua statim dicam. **So. Dy.** dicit q' ē va-tius: tamē sapit naturam testamētarij q sapit naturā te-stamētarij p' q: no satisfat vt dictū est: q autē sit datiuus p' per. l. iij. ff. de cofir. tu. vbi. tex. dicit q' datu' sine dat' in testō inutili per iudicē cofirmat: et est simil' testamēta-rio sed nullū simile est idē. vt. l. q. nerua. ff. de posi. ergo nō est testamētarius. et in hac opi. fuit. d. Bar. in. l. fi. ff. de cofir. tu. **Ultimo quero vtz tutor inutili datus in testō per iudicis confirmationem pferatur legitimo vel cōtra.** **Glo. hic tenet q legitimo pferatur. doc. etiā tetigerūt in l. neqz. C. de cofir. tu. Ad ar. hanc disputauit. q. et d'eter-minat q' pferatur legitimo hoc pbat ex ordine titulorum. C. et. ff. nam primo ponit titulus de testa. tu. postea ti. de cofir. tu. deinde subiungit ti. de legi. tu. ex quo ordine p' q primo pferit testamentarius: sō cofirmat': tertio legiti-mus. hoc fuit secutus **L. y. in. d. l. neqz. Jo. an. in aditioni-bus super spe. circa materiam tu. cofir. nec ob. l. lege. cum fi. q: illud qd solemus dicere q: qui cofirmat dat. est verū cum hac limitatione notabili nisi cofirmans necesse hēat cofirmare: nam in necessitatibus nemo liberalis existit. vt l. rem legatam. ff. de adi. lega. subiūgit **L. y. tñ q ista talis cofirmatio admittit secū datiuus cum vere datiuus sit: s' quo ad quedam testamētarij loco habeat. v' in p'elatione tutelae quo ad legitimum et q admittat secū datiuus: casus est in. l. si vt. pponis. C. de cofir. tu. Bal.********

**Qui dari tutores testamento possunt.**

**Arī autem.** Filius famili-  
as tutor dari po-  
test: serui aut' p'prij cū libertate in testamē-  
to tutores dari possunt: sed si ēt in testamē-  
to libertas expresse non def' nisi scienter hoc faciat tutor in  
testamento rite creatur: q: qui vult consequens vult etiam  
antecedens siue quo illud esse non potest. b. d. **In glo.**  
nisi sit mutus contra eum possit esse procur. vt. l. mutus. §.  
i. ff. de procur. ergo etiam et tutor. **Solu.** Adutus potest  
esse procurator ad negotia quia ibi non requiritur q loqua-  
tur. sed non tutor. q: auctorari non possit: nam in auctori-  
tate prestanda est expediens q tutor loquatur vt gl. d'eter-  
minat in. l. iij. ff. de auc. tu. pro hoc facit. l. i. §. vlt. ff. de tu-  
tel. rite intelligēdo. licet glo. no. contrarium in. l. non voce.  
ff. de regu. iur. primam glo. tenet **Dy. et Ly.** et quasi om-  
nes doctores. s' Ja. de are. teneat glo. in. d. l. no voce. per.  
l. i. ff. de auc. tu. **Et hec faciunt in ar. ad pulchram que-  
stionem pupillo est delata hereditas cuiusdā extranei:  
qui pupillus sciente et patiente tutore habitat in domo hu-  
ius defuncti. Queritur nunquid ex hoc p'betur aditio he-  
reditatis et vtr' huius. q. consistit in hoc vtz scientia. et pa-  
tientia tutor auctoritatē prestasse intelligatur et i auctoris an-  
do an sit necesse q tutor loquatur: nam actus habitandi in  
domo in eo qui possit per se adire induceret p'sumptionē  
aditionis vt. l. gerit. ff. de acqui. heredi. sed pupillo qui nō  
potest adire sine tutoris auctoritate. vt. l. potuit. C. de iure  
delibe. absqz tutoris auctoritate aditionē non inducit: per  
pdicta d'eterminatur hec questio. nam tenēdo opimionem  
gl. hui' et glo. in. l. iij. ff. de auc. tu. et **Dy. in. c.** qui tacet.  
de reg. iur. li. vj. scientia et patientia tutoris auctoritatē nō  
inducunt: et illo actu non probatur aditio hereditatis:  
nisi forte tutor mandass' pupillo. quādoqz. vt aliquid face-  
ret in illa domo: nam talis expressio mandati auctoritates  
induceret: vel nisi pupillus diu. s. x. annis mansisset in il-  
la domo nam per hoc probaretur aditio: et omnia fuisse so-  
lemniter facta. vt in. l. qui aliena. §. qui aduerit. ff. de ac**

quit. heredi. sed tenendo glo. in. l. non voce. z Ja. de are. pcientia z scientia tutoris auctoritate induxissent ex actu predicto: qd est non dignum: qd determinat Bar. in. l. gerit. ff. de acqui. here. in vltima qdnc. Deinde quia ista glo. dicit qd surdus non potest esse tutor. op. de. l. si. ff. de legit. tu. so. ibi loquitur non de penitus surdo quia licet talis surdus tarde z cum difficultate tm aliquantulum audierat. Item mutus z surdus non excusantur a tutela qz talia vicia non excusant a muneribus publicis vt. l. omnes §. i. ff. de mune. z bono. z tutela est munus publicum. vt hic n. so. ibi. loquitur in muneribus patrimonialibus hic in personabilibus. ¶ Sed pone qd alicui qui erat solus tutor superuenit morbus. ex quo factus est inutilis z surdus. nunquid morbus superueniens faciat eum desinere esse tutorem. glo. in. d. l. non voce. tenet qd non z male. z glo. tenet contrarium z melius in. l. i. §. vlti. ff. de tu. z illa sequitur Bar. ¶ Sed nunquid mutus z surdus ipso iure desinant esse tutores vel per sententiam. glo. in. d. §. tenz qd ipso iure z bene. ¶ Sed pone qd aliquis surdus vel mutus intelligit per motum labiorum: quod agitur nunquid possit talis esse tutor quia de substantia est qd tutor audire debeat: sed isti non audiunt: sed magis. sensu percipiunt: z etiam non possunt stipulari. vt determinatur per Bar. in. l. i. ff. de verbo. ob. In gl. cum enim in fi. dic. l. si filius. z l. lucius ticius allegarentur ad eandem determinationem. qd si pater agnoscat tutelam filij: qd ipse tenetur insolidum. tamen. d. l. lucius dicit oppositum aperte. Nam ibi dicit qd licet pater agnoscat nisi se expresse obliget non tenetur insolidum: z ideo oppono ad determinationem glo. de. de. l. lucius. Solu. ibi loquitur in filio dato tutore testamentario: quo casu pater non obligatur per consensum nisi expresse dicat se velle obligari. l. si filius loquitur in tutore dato a iudice: ratio diuersitatis est fm aliquos qd testamentarius non ita eget confirmatione sicut datiuus. Alij dicunt qd in datiuo versatur fauor iudiciorum: quorum fauore multa sunt. Ja. de are. dicit qd ratio diuersitatis est. qz. l. confidit de eo z ideo pro eo quis ita de facili non obligatur: in datiuo vo erigitur satisfactio. z ideo facilius obligatur pater pro filio. Tu vero dic fm. Bar. qd ratio est quia in omnibus in quibz potest pater cogi consentire filio aliquid facienti: z se pro eo obligare consensus solus patris inducit obligationem. hec regula probatur per ea que no. l. i. §. i. ff. de insti. z qd no. doc. in. l. si cu dotez. §. transgrediamur. ff. sol. ma. sed pater tenetur consentire filio facto tutore datiuo z pro eo se obligare. vt. l. si inter eos. §. si impf. ff. de execu. tu. ideo solus consensus obligatione inducit. ¶ Sed quero qno consensus iste induceretur nuqd per taciturnitates gl. die qd agnoscere z consentire videtur pater si est pns z patitur. Ista vo pbantur in. l. si filius. ff. de tutel. que glo. ibi reprobatur bene. nam hic tractatur de obligatione: sed in obligando patrem pntia non inducit consensum fm ea que dixi. s. qui mo. ius pa. po. sol. §. sed z si pater pro glo. d. l. si filius. facit. l. i. ff. ad municip. sed illa loquitur in muneribus publicis auctoritate z utilitate: nos vo loquimur in muneribus publicis auctoritate: s. utilitate priuatis: z ideo cum vis qd pater obligetur z teneatur pro filio creato tutore testamentario: ponas in contractu consentiente z patiente z se insolidum obligante tali patre suo. d. Bal.

**Seruus autem.** Breuiter. b. d. Alienus. seruus sub conditione libertatis future: tutor in testamento creari potest: preses autem sub hac conditione tutorem inutiliter decernit. ¶ Queritur utrum seruus possit dari tutor: materia est multum intricata hic z in isozciato. Ja. de are. z Bar. post euz sic distinguunt aut seruus datur tutor a iudice z no valet. vt. l. in serui. ff. eo. ti. z ratio est in promptu qz iudex non potest liberare seruū: aut seruus datur tutor a testatore: z tunc aut testator credebat eum liberum: z tunc non valet. vt. l. si quis tutorem. ff. e. ti. z l. generalis. §. si quis tutorem. ff. de fideiuss. vel scuit eum seruū z tunc aut est seruus proprius vel alienus: si proprius: aut dedit eum euz hac con-

ditione cum liber erit: z tunc non valet: qz usufructorie videtur adiecit hanc clausulam cum in eius potestate sit cum liberare: z ideo non valet vt hic: aut aliter prouidit de libertate: z illi pntioni stabitur. vt. l. qui tutor. §. primo. ff. e. ti. fm vna opi. aut simpliciter sine expressione libertatis est datus tu. z tunc erit directe tutor z liber. vt. C. de necess. serui. l. si. s. ex qui. cau. ma. non possunt. §. deniqz. z hic aut ignorat ipm pntium: z tunc videtur data fideicommissaria libertas. ar. l. si hereditas. §. seruus. ff. e. ti. aut erat alienus z tunc aut datur tutor cum libertate: z valet talis datio cu liber erit. vt in. d. §. seruus primo Riso. aut simpliciter z tunc fideicommissaria libertas videtur data z videtur redimendus z manumittendus: z tunc erit tutor. vt. l. si pupilloz. C. e. ti. z ita intelligitur. §. seruus primo Riso.

**Furiosus.** Creatus tutor qui est inhabilis ratione alicuius accidit annuere: temporale impedimentum prestantis: eo cessante efficaciter tutor erit z dari potest tutor ex certo tpe z ad tempus: z sub conditione ante heredis institutionem z post: certe vo rei vel cause dari no potest. b. d. vsqz ad. §. si quis filiabus. ¶ In glo. que incipit a testatore: Ist a glo. soluit contrarium de. l. imo. §. sub conditione. ff. eo. ti. vbi sub conditione extrinseca dari non potest tutor: sed solue qd ibi loquitur i iudice hic vo in testatore: contra quam so. oppo. de eod. §. sic sub conditione que tacite inest bene potest dari tutor: vt ibi. sed sub conditione extrinseca non: sed contra. quedam sub conditione fieri non debent: que tamen facta tenent a iudice. vt in sententia iudicis lata sub conditione vt. l. i. §. bi duum. ff. qn. ap. sit. so. ibi lex ultra pcedit confirmando hic autem annullando. ar. l. no dubius. C. de legi. z qd ibi no. ¶ Sed quero que est dntia inter testatorem z iudicem. quidam dicunt qd datiuus tutela est actus legitimus. z ideo non recipit diem neqz conditione: z ita sentit glo. s. certe idem in tutela testamentaria que similiter est actus legitimus sicut datiuus: quidam dicunt qd actus iudicarij no dnt pendere. vt. l. non quodammodum. ff. de iudi. secus est in actibus extrajudicialibus. ¶ Dec ratio impugnatur per Bar. per dictum. §. biduus: sed certe hec impugnatio non videt procedere per ea que dicta sunt: qz lex ultra pcedit confirmando: ratio nunc diuersitatis inter testatorem z iudicem. fm Bar. hec est qz cum testator puidet de tutore sub conditione die vel ex die. tunc succedit pntio iudicis que supplet defectum testatoris: sed cum iudex non puidet non esset alius qui eius defectum supplere posset nisi ipse ideo iudex inducit sibi plenam necessitatem qd puidet. ¶ In glo. que incipit. l. certe opponitur. z videtur qd dari rei certe videatur datus ad omnia. sicut institutus in certa parte hereditatis videtur institutus in totum. so. dic fm doc. qd aliud est in hereditate aliud in tutela. qz institutus in certa parte hereditatis: habet aliqd i hereditate s. tutor certe rei: nihil habet in tutela. z ideo secus. Contra qd oppo. de. l. certaru. ff. e. ti. vbi si datur tutor distictis z certis rebus non valet datio: z tamen constat qd ille haberet certam partem tutelae ppter qd dic qd hec ratio non est bona z io ratio est. qz institutio est fauorabilis ex pte instituentis z instituti tutela vo est onus. Item contra hac glo. in fi. op. de. l. ex facto. ff. de heredi. insti. vbi institutio facta de certa parte reru seu vniuersitatis de stricto iure non valet. So. dic qd nec talis tutelae datio valet de iure stricto: sed quia tempore illius iuriconsulti non fuit pntium. pro tanto sic fuit introductum. z ideo dicit. ter. qd hoc iure veteri vt. l. si ex test. ff. eo. ti. z ratio huius. s. Ja. de are. potuit esse hec. qz simpliciter datus potuit se excusare a rebus in aliena prouincia constitutis. C. de execu. tu. l. test. vnde testator sic cum dando tutorem videtur voluisse qd non simpliciter tutor esset. sed solum qd administraret bona illius prouincie: z ex hoc concludit Ja. de are. qd si daretur tutor rebus extrinsecis in vna villa: qd non valet tutore datio quia cessat ratio dicti vsus: sed quia hodie ciuitates sunt distincte quo ad territoria vt gl. no. in. l. si. C. de prescrip. lon. tps. valet datio tutoris dati rebus extrinsecis in vna ciuitate per rationem pdictam. ¶ Et hec sciunt in

## De legitima

faciunt in ar. ad. q. pone testator legavit tibi omnia que habet perisij: postea ibi multa acquisiuit nunquid veniant in legato. ex predictis innuitur q. sic et tale legatum videtur esse legatum vniuersitatis in quo veniunt et acquisita post testam. vt l. grege. ff. de leg. i. sed si dicerem istud esse legatum rerum singularium tunc inspiceremus quas res testator habuit tempore testamti: et illa cederent legato: alia vero non. vt. l. si ita. ff. de aur. et ar. leg.

**Si quis filiabus.** Appellatio filiorum posthumi primi gradus tamen continentur appellatione liberorum nepotes et ceteri descendentes complectuntur et appellatio posthumi: tam primi gradus quam vltimorum continentur. h. d. vsq. ad si. totius tituli. **Si tu quis nunquid masculinum genus recipiat seminum** fm Bar. omittis optionibus distingue: aut masculinum proferri sub nomine proprio: aut sub nomine appellatio. si sub nomine proprio masculinum genus non concipit femininum vt. l. si quis ita. ff. de rebus di. hoc fallit quoniam proferitur a. l. ius esse addito. vt in prima constitutione. C. circa si. et q. no. per Dy. in. c. q. alicui extra de regu. iur. l. i. vj. Aut proferitur sub nomine appellatio: et tunc. Aut apparet de mente loquentis: et tunc illi statum. vt. l. lucius. §. q. ritur. ff. de lega. iij. Aut non apparet de mente: et tunc aut proferri in materia differenti hoc est que non congruit masculino vel feminino: et tunc non concipit. ut. l. si. C. de legi. et. l. se. ff. de re iudi. sed si proferitur in materia indifferenti et pariter vtriusque conuenienti. et tunc aut tractatur de fauore vel odio rationabili. et tunc comprehendit. vt. l. si quis ita. ff. eo. ti. et hic. Aut querit de odio irrationabili. et tunc non comprehendit. vt. l. si quis. C. ad. l. iul. ma. et. l. ij. §. querit. ff. de ven. in pos. mit. Et predicta procedunt quando masculinum proferitur a. l. comuni. **Sed quod si proferatur a. l. municipali** nunquid seruetur ista distinctio. Ly. dicit q. sic in. l. quecumque. C. de ser. fugi. ista quod refidet in hoc vtrum masculinum concipiat femininum ex propria significatione vel extensione. Ly. dicebat in. d. l. quecumque q. ex propria significatione et nihil pro hoc allegat. Dy. tenet oppositum per. l. pronuntiatio. et ibi no. ff. de ver. sig. Tu vero fm. d. Bar. distinguendo sic pulcherrime. dicit aut in. l. municipali ponit nomen commune. vt homo. et tunc ex propria significatione concipit femininum. vt. l. hominis. ff. de verb. signi. facit tex. et glo. in. l. j. ff. eo. ti. Aut proferitur nomen solum masculini generis. et tunc aut illud nomen est adiectiuum aut substantiuum. si substantiuum tunc non concipit femininum: quia tunc veniret interpretatiue que non cadit in statutis. vt predicti in materia statutorum per hoc facit. d. l. pronuntiatio et quod ibi no. Si vero nomen masculini generis est adiectiuum. et tunc aut habet substantiuum cui adiacet quod est commune: sicut homo: et tunc comprehendit de propria significatione femininum: et ita debet intelligi. l. ait diuus. §. i. ff. de iure fisci. Aut adiacet substantiuo masculini generis et tunc non comprehendit femininum. quia illud ex interpretatione est per dictam. l. pronuntiatio. Aut ponitur adiectiuum per se in masculino genere et absolute. et tunc quod debet substantiuum subintelligi vt faciamus bonam gratiam vt facere debemus. vt. l. plautius. ff. de aur. et ar. le. et tale substantiuum fm commune vsum loquendi est terminus communis. vt homo: et tunc fm proprium significatum comprehendit femininum. fm ea que superius dicta sunt et scripsit Bar. in. l. j. ff. de verbo. sig. Baldus.

**De legitima agnatorum tutela.**

**Vibus autem.** Breuiter

q. Testarius tutor legitimis proferri: quo deficiente ex. l. xij. ta. primio: attinet pupillo ex linea masculina q. agnatus vocat in tutela proferri iure isto: nec est admittitur at-

tinens ex linea feminea qui cognatus dicitur. **Quod autem.** Limitata causa limitatum pro ducit effectum. Et testator etiam quo ad tutelam dicit q. facto testis decedit in quo non disponit de tutela. vel eius dispositio quo ad tutelam effectus

## agnatorum tutela

fortiri non potest. h. d.

**Sed agnationis.** Breuiter h. d. Que fortiori viculo sunt ligata difficulte dissolunt. Et capitis diminutione agnatio que est de iure civili tollit. non autem cognatio que fuit de iure naturali introducta: quod non tollitur prius esse. h. d. vsq. ad si. totius tituli. Ideo agnati preferuntur in tutelis que sunt onus: quia preferantur in hereditatibus que sunt commodum. **Inducitur hoc in argumentum ad. q. q. cum statuto ciuitatis aretine cauetur q. agnati preferantur cognatis in hereditate: quod est preferri debent in tutelis. nam contemplatione emolumentum hereditatis onus tutelae defertur. unde hac ratione attenta quocumque preferitur in hereditate de preferri in tutela cum magis debeamus mentem et rationem legis attendere quam verba. vt. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. iij. quod scripsit Bar. in. l. i. ff. eo. ti. **In glo. no. diligenter ibi in hereditatibus et tutelis. glo. tenet q. etiam de iure antiquo admittantur cognati ad tutelam deficientibus agnatis. Glo. tenet contrarium in. l. j. ff. e. ti. et dicit q. iure nostro tamen hoc est receptum. illa glo. male loquitur et reprehenditur per Dy. et alios et ista glo. est vera et pro ea facit. l. i. C. e. ti. et. l. si. fm vni intellectum de legi. tu. **Subsequenter quero nunquid adoptiuus admittatur ad tutelam iure agnatorum. glo. in. d. l. j. ff. de legi. tu. tenet q. non et fundatur ex illo tex. q. videtur copulatiue requirere q. sit agnatus: et q. sit consanguineus agnati. ergo et c. qua glo. reprehendit Ja. de are. et de terminat q. adoptiuus admittatur ad tutelam iure agnatorum. licet hoc expresse. l. non dicat. non ob. tex. d. l. i. que videtur duo requirere copulatiue. q. illa sunt verba. l. tamen ratio eius fuit quod ille preferatur qui preferitur in hereditate: que ratio habet restringere et limitare dictum cui potius est standum quam dicto vt dicta. l. pater. §. dulcissimis. sed adoptiuus preferitur cognatis in hereditate etiam naturalibus et legitimis vt. l. prima. in fine. et. l. prima. §. parui. ff. de ius et legit. ergo preferitur in tutela. quia prelatio in hereditate est causa et ratio prelationis in tutela. vt supra dictum est. **Sed iuxta hoc quero. pone q. agnatus cui deferretur hereditas de iure est priuatus successione. quia forte fidem prestuit de restituendo non capaci vel quia intra annum tutelae se non imiscuit vt tenebatur propter quod hereditate priuatus est. vt. l. sciant. C. de legit. heredi. nunquid quia alius preferitur in hereditate: poterit onus tutelae declinare. videtur q. sic nam olim preferretur in tutela qui preferretur in hereditate: verum quia hodie non est differentia inter agnatos et cognatos quo ad successione. et sic priuati fuerunt agnati prerogatiua succedendi in hereditate: per consequens priuati prelatione tutelae. argu. eius quod no. in glo. vltima. istius tituli. sed dicit licet quis priuatur hereditate non propterea cuitabit onus tutelae. si priuatur propter eius delictum hereditate. quia non debet quis ex delicto commodum reportare. vt. l. sine hereditaria. C. de negocijs gestis. sed commodum est q. quis se excuset a tutela cum sit onus. ergo et c. pro hac opi. facit. l. iij. §. primo. ff. eodem titulo. et hec procedunt quando propter eius delictum est priuatus. si vero absque delicto sit priuatus poterit euitare onus tutelae. et ita debet intelligi quod no. Specu. vbi materiam tractat legitimi tutoris in titulo de tutore: dicens quod contra legitimum tutorem opponuntur: q. infra annum tutelam non administravit per. l. sciant. C. de legi. heredi. pro hac determinatione facit quod dicebam in prima questione. **Alterius pro intellectu gl. et titulorum sequentium est aduertendum q. que dam est tutela legitima: que defertur agnato ex verbis et mente. l. vt illa que defertur agnatis ex. l. xij. ta. que voluit q. proximior agnatus admittatur in hereditate et in ea preferatur cognato: et hoc verbis ipsius. l. expresse cauetur de mum ipsa lex. xij. ta. considerauit: quod quia ille qui sentit commodum sentiat et onus et prouidit ex ipsis verbis ac et ex mente: quod agnati qui preferuntur in hereditate preferantur etiam in onere tutelae: quidam sunt legitimi tutores ex mente ipsius. l. xij. ta. et ex ratione. sed non ex verbis ipsius vt est videre in tutela patromi de qua infra de legi. patro-**********

norum tu. et in l. iij. in prin. ff. de legit. tu. nam. l. xij. ta. puidit ex mente et ratione sua: quod hereditas liberti ad patronum suum deferatur de tutela nihil tunc puidit expresse. verum quod eius mens est quod ubi commodum est hereditatis sit et onus tutelae ex hac mente. l. xij. ta. deferatur onus tutelae ad patronum non autem ex verbis. Quedam est tutela que non deferatur nec ex mente nec ex verbis sed propter identitatem rationis ut est videre in patre emancipante filium qui nec ex mente nec ex verbis. l. xij. ta. succedit eidem sed eius successio introducta est per alia iura post. l. xij. ta. que de predicta successione non cogitavit: et sic non potuit cogitare de tutela. sed quod identitatis rationis. est in hoc casu postquam per iura alia delata fuit hereditas hecque est in alijs hereditatibus et hereditatibus delata. ex. l. xij. ta. vs quod ubi est commodum ubi et onus etc. ideo propter identitatem dicte rationis et extensionis iurium. fuit introducta patris tutela de filio emancipato: que nec ex mente nec ex verbis. est. l. xij. ta. Quedam vero est que est fiduciaria tutela: ut patet in duobus fratribus quorum alter est emancipatus quorum ad invicem non fuit successio introducta ex. l. xij. ta. nec etiam ex. l. fforum unde nec ex mente nec ex verbis. l. xij. ta. vel iuris veteris extensione poterat introduci huiusmodi tutela istorum seu inter istos de iure antiquo patet. C. de legit. heredi. l. meminimus Superuenit postmodum ius novum: quod puidit circa success. istorum ex cuius iuris non in extensione coniuncta ratione. l. xij. ta. introducta est tutela que dicitur fiduciaria: de qua infra de fidu. tu. que hoc iure nouo considerato vocat tex. eam legitimam ut. l. fratres. C. de legit. heredi. et hec est veritas huius glo. circa hanc materiam intricate loquatur. Baldus.

De capitis diminutione.

**St autem** Capitis diminutio que est mutatio status: consistens in libertate civitate et familia: dicitur esse triplex: maxima cum adimitur civitas et libertas: media cum civitas amittitur. minima cum mutatur familia alijs retentis. Et privatio habitus presupponit dignitatisque mutatio diminutionem capitis non inducit. h. d. vs. q. ad. s. qd autem est dictum. In glo. atrocitate in fi. q. est posita. C. de dona. inter vi. et vxor. autem. hodie. et ibi non contrarium: sed dic qd damnatus pena capitali: aut debet perdere vitam aut non. si vitam et adhuc hodie remanet servus pene. et ita eius testamentum irritaretur maxima capitis diminutione et ita intelligitur qd no. in dicta autem hodie. aut vitam perdere non debet. ut in exemplis istius tex. et tunc non dicitur effici servus pene. et ita determinat Dy. in. l. quidam. ff. de penis. et Bar. in. l. que ultimo. ff. e. ti. In glo. scilicet condemnatus ibi ad instar donationis. sed certe donatio reuocatur etiam offe iudicis. no rei vindicatione fm. Dy. et Ly. ut patet per eos in. l. fi. C. de re. dona. In. e. glo. ibi nisi in casu. Ex hoc inferitur a. l. alimenta prestari debere donatori egenti. ut si denegeret reuocetur donatio propter ingratitudinem. glo. in. l. fi. C. de donat. ca. mox. tenet circa hoc quod per denegationem alimentorum donatarius perdat res donatas et ab eo reuocari possit: quod sequitur Ly. ibidem tali ratione filius tenetur alere patrem: fm. quod patet. C. de alien. liber. l. ij. h. ille qui donat facultates magnas patri comparatur ut. ff. de confir. tu. l. si proinus: ergo idem erit de eo quod de patre. quod est intelligendum. cum donatio facta est de magna re. ar. d. l. si proinus si tenetur alimentare: constat quod per denegationem alimentorum potest fieri reuocatio donationis: nam insidiari vite donatoris est causa legitima reuocandi donationem ut dicit tex. in. d. l. fi. sed denegare alimenta est insidiari vite. ymo videtur necare. ut. l. necare. ff. de libe. agnos. ergo etc. Et per hoc determinatur quod formata per Jaco. de are. Utrum filius emancipatus negando alimenta patri possit reuocari in patria parte: et tenet ipse quod sic: nam cum habuit ipse beneficium emanci-

patiois a patre illud per ingratitudinem perdit. ar. s. im peratores in. l. i. C. de ingra. liber. et. l. ingrat. ff. de iure pa. Et per ea que dicta sunt de donatore. et donatario. inferitur ad aliam questionem. vtrum vasallus dominum egentem teneatur alere: alioquin possit perdere feudum et eum priuare et Dy. determinat quod sic per dictum. s. im peratores. et etiam tali ratione: vasallus tenetur defendere dominum suum. ut in. c. l. que sit forma fidelitatis. h. ille qui denegat alimenta nedum non defendit h. necat. ut. d. l. necare. Et hoc sequitur glo. in. d. c. i. i. v. seu. et spe. hoc tangit in spe. qui fil. sint leg. s. i. ver. h. nunquid. In. e. glo. ibi et hoc nisi etc. ymo et reuocatur tunc in seruitutem si denegaret alimenta. h. hic non sit de casibus expressis in. d. l. fi. tamen est casus similis vel maior expressis. Et ibi additur per gl. causis expressis inter. In glo. non minuitur ibi. l. q. esset alias etc. Vel dic qd ibi loquitur de crimine capitali qd cap. naturale adimit licet enim seruus cap. civile non habeat. ut hic dicit. tamen naturale habet. secundum Ly. in. d. l. contraria. et etiam glo. sentit ibidem.

**Quod autem** Ad minima capitis diminutio cognationem non tollit quo ad effectus civiles. Juraque sanguinis nulla capitis diminutione tolluntur. h. d. vs. q. ad. s. cum autem. Op. fortissime si deportatus perdit ea que sunt iuris civilis. et ergo nulla actio potest sibi competere quod actiones sunt iuris civilis ut plene dicam infra de act. in prin. s. l. dicit quod deportatus competant act. ut. l. legatum. ff. cap. di. fm. verum intellectum. h. gl. aliter sentiat. ff. de reg. iur. l. ea que deportatus et. l. si tibi mandauero. s. sui que bona. ff. mandati So. dic fm. doct. quod deportatus perdit ea que sunt iuris civilis. ut ibi patet. nec est mirandum si sibi competat actio que est de iure civili quod fundatur super contractu qui est de iur gentium. et deportatus ea que sunt iur gentium non perdit. ergo nec descendit ab eo velut actiones. Damocritus vero in metallum perdit ea que sunt iuris gentium. et non potest contrahere nec sibi competit actio nisi pro his que sunt de iure naturali introducta ut. p. legato alimentorum ut. d. l. legatum. ff. de cap. di. nam non perdit ea que sunt de iure naturali. h. solum ea que sunt de iure gentium vel civili.

**Cum autem** Ad agnatum primum legitima tutela deferatur. et si sunt plures primiores eodem gradu ad omnes simul pariter deferatur. h. d. vs. q. ad. fi. ti. In glo. facit ad hunc. s. in fi. Dy. sequitur illam gl. No. ergo quod h. expresse. l. aliqui mundi non dicat. quod quo ad materiam tutelae etiam sit sublata differentia agnatorum et cognatorum. h. solum modo expresse sit sublata quo ad hereditates delatas ab intestato. quod tamen delatio hereditatis est causa delationis tutelae ut patebit. j. ti. pri. ideo correcte causa corrigitur et effectus eius quod no. Nam quotienscumque corrigitur aliquid a quo aliqua dependet videtur esse correcte dependente ab illo. Quod facit in ar. ad questionem de statuto ciuitatis aretine quo cauetur quod portans arma puniatur in. xx. sine diminutione: alio statuto cauetur quod in omnibus maleficijs detrahatur quarta pars beneficio confessionis. demum facta est reformatio quod portans arma puniatur in libris. x. nunquid puniendus erit quis in libris. x. sine diminutione si fuerit confessus h. formam primi statuti: an vero diminuetur quarta pars per confessionem quod illud statutum videtur correctus fuisse per predicta potest determinari quod puniatur diminuta quarta: nam cum pena primi statuti sit translata in penam reformationis. et sic quod videatur modo primum statutum correctum: ergo et omnia que dependent ab eo sine diminutione quarte. Item pone eodem statuto communis ciuitatis aretine cauetur quod per commune aretinorum eligatur prius: in quo statuto multa de electione prius puidetur ad que tenetur prius ex forma dicti statuti de dicta electione loquentis. demum ciuitas aretina peruenit ad manus ecclesie propter quod ciuitas aretina prius non eligit: nunquid prius electus per ecclesiam in cuius electione certa forma disponitur tenebit ad ea que dicta forma statuti de electione loquentis disponit ultra formam huius electionis

h. d. vs. q. ad. s. qd autem est dictum. In glo. atrocitate in fi. q. est posita. C. de dona. inter vi. et vxor. autem. hodie. et ibi non contrarium: sed dic qd damnatus pena capitali: aut debet perdere vitam aut non. si vitam et adhuc hodie remanet servus pene. et ita eius testamentum irritaretur maxima capitis diminutione et ita intelligitur qd no. in dicta autem hodie. aut vitam perdere non debet. ut in exemplis istius tex. et tunc non dicitur effici servus pene. et ita determinat Dy. in. l. quidam. ff. de penis. et Bar. in. l. que ultimo. ff. e. ti. In glo. scilicet condemnatus ibi ad instar donationis. sed certe donatio reuocatur etiam offe iudicis. no rei vindicatione fm. Dy. et Ly. ut patet per eos in. l. fi. C. de re. dona. In. e. glo. ibi nisi in casu. Ex hoc inferitur a. l. alimenta prestari debere donatori egenti. ut si denegeret reuocetur donatio propter ingratitudinem. glo. in. l. fi. C. de donat. ca. mox. tenet circa hoc quod per denegationem alimentorum donatarius perdat res donatas et ab eo reuocari possit: quod sequitur Ly. ibidem tali ratione filius tenetur alere patrem: fm. quod patet. C. de alien. liber. l. ij. h. ille qui donat facultates magnas patri comparatur ut. ff. de confir. tu. l. si proinus: ergo idem erit de eo quod de patre. quod est intelligendum. cum donatio facta est de magna re. ar. d. l. si proinus si tenetur alimentare: constat quod per denegationem alimentorum potest fieri reuocatio donationis: nam insidiari vite donatoris est causa legitima reuocandi donationem ut dicit tex. in. d. l. fi. sed denegare alimenta est insidiari vite. ymo videtur necare. ut. l. necare. ff. de libe. agnos. ergo etc. Et per hoc determinatur quod formata per Jaco. de are. Utrum filius emancipatus negando alimenta patri possit reuocari in patria parte: et tenet ipse quod sic: nam cum habuit ipse beneficium emanci-



## De legitima pa. tutela

sue electionis facte p predicta videtur determinari q nō. **¶** Si cū correctū sit statutū quo ad electionem, ergo quo ad oī illa q de electōe scā fm formā dicti statuti sequunt: sic n. correctā ē oīa cognatiōis & agnatiōis quo ad successio- nes q sunt cā delatiōis tutelle: sic corrigi ipa oīa quo ad delatiōē tutelle. & sic erit in cā p̄dictionis & c. **¶** Hal.

**¶** De legi. patronorum tutela.

**¶** Eadem. **¶** Ex mēte. l. xij. ta. patronorū tutela extitit iuducta & qd ē ex mēte. l. dē ex. l. h. nō ex verbis. l. & regulariter ad cū onus tu- telle deuoluit ad quē ptinet hereditas cō-

modum. b. dicit vsq; ad finem ti.

**¶** De legi. parentum tutela.

**¶** Exemplo. **¶** Ex extēsiōe iure con- sultri pp idētatē ra- tionis quā circa materiā tutellarū iuducta- xerat. l. xij. ta. filio spuberi emācipato p̄ le- gitimus tutor erit. b. d. vsq; ad fi. **¶** In glo. j. in fi. Sed certe si itelligerem? tutel-

la legitimā sicut d̄s itelligi vs per eam quā iducit. l. xij. ta. nec olim nec hodie tutela parentū nec tutela fiduciaria ēt possunt dici legitime cū nec ex eius sint mēte q. l. xij. ta. nō cogitauit de hereditatibus filioꝝ emācipatoꝝ: deferen- dis corū patribus: sed debēt itelligi iste tutelle esse legiti- me. l. p̄ extēsiōem iure cōsultrorū: qualis est legitima parē- rū tutela. vel iure nouo. qualis ē fiduciaria ex idētatē ra- tionis iuducta p. l. xij. ta. & circa materiā tutellarū que ē q ad eum spectat onus tutelle ad quem spectat cōmodum hereditatis. & isto respectu possunt dici legitime: & pro hoc facit qd dicebā. s. de legi. agna. tu. §. vlti.

**¶** De fiduciaria tutela.

**¶** St & alia. **¶** Breuiter. b. itendit **¶** Pater filij sui ab a- uo emācipati. **¶** Pater fratris sui vel sororis: mortuo auo eodēq; patre fiduciari? tutor erit. & tutela filioꝝ p̄soni erga liberos id legitima nūcupat. q. libertus si manumif-

sus nō ēt in ptāte filij hereditas p̄soni recaturus ēt. & id manumisso cōgruū ē vt in eius tutelā remaneat: qd est se- cus de fratre q si emācipatus nō fuisse a patre in fratris sui ptāte non erat recaturus ēt cū patris sui nūc existerē be- rede. **¶** Et regulare ē in tutellis q minor. xv. an. tutor non subsistit. b. d. vsq; ad fi. totius ti. **¶** In glo. nā si puberes. tenet ergo ista gl. q pater non esset curator legitimus filio suo puberi qd ē verū & cā sequunt oēs doc. h. gl. no. cōtrari- um & male in p̄dco. §. lucius & in. l. sed si milites. §. iā tamē e. ti. que gl. vtrobizq; reprobat per D̄y. **¶** Nā nō ē dare ali- que curatore legitimū nisi curatore furioso qd ēt sequit **¶** Ly: in. l. de creatiōibus. C. de ep̄. au. & D̄y. scripsit in rubri- ca de legi. tu. ff. ad contrariū. §. i. in aut. vt bi qui ob. probi- res & c. dico q ibi loquitur in certis p̄sonis ibi enseratis fm doct. **¶** In gl. l. patre. nā non potē ēt idē bō tutor filioꝝ suorum emācipatoꝝ & nepotū: q si nepotē h̄z ex filio oꝝ q filius sit maior. xiiij. an. & sic extra tutelā. **¶** In glo. s. cer- te in fi. imo nō ē legitimus verbis & snia. l. xij. ta. nec altero de dictis modis. q. l. xij. ta. de ea minime cogitauit. s. potē dici legitima ex extēsiōe iur̄ noui propter idētatē rōnis quā iuducta. l. xij. ta. h. q d̄xi in. §. s. de leg. ag. tu. **¶** Hal.

**¶** De atiliano tutore: vel eo qui ex lege iuli. & c.

**¶** Cui. **¶** Cessante tutore testamētario locus ē datus: q olim a certis magistratibus tm̄ creabatur: & d̄s datus est testamētari? cuius exercitiū causaliter est suspensū h̄z de iure cōi possit sortiri effectū interim tutor datus a dictis magistrati-

bus creabatur: cuius tutelle offiū expirabat testamētarie tu- tuelle impedimento cessante. b. d. vsq; ad. §. s. ex bis. Ad euidētiā tutelle testarie de qua fit mētio i isto p̄ncipio qro qn̄ scipiet vires h̄z dico q scipiet vires h̄z ab adita h̄dita- te: ut p̄ in. l. si nemo. ff. de testa. tu. p̄bat in. l. tutore. e. t. & i l. is qui tres. ver. idē. ff. de ex. tu. p̄terea hoc fundat ex

## De atiliano tutore

13

illa regula generali. nam dies eoz que sunt disposita in te- stamēto que nō tr̄smittunt ad heredes vt usufructus. & si milia cedūt ab adita hereditate & nō ante. fm q no. j. de le- ga. §. ij. C. de cad. tol. §. in nouissimo: s. tutela nō tr̄smittit ad herede. ff. de tutel. l. tutela. ergo cedit solūmodo ab adita hereditate: & hoc sequitur q regula catoniana que p̄- biber. q ea que nō valēt si testator statim decederet cōdito testō nō possunt valere si postmodū testator supuiuat ipe- dimēto cessante. nō habeat locū in tutellis. vt. l. antepenul. ff. de regu. cato. **¶** Deinde p̄ declara. & itellectu glo. que icipit. sed quid si nullus pone magis explicite hoc modo: testator quēdā pupillū instituit herede: eiq; tutorez dedit: tutor iste vult puenire debitoꝝ pupilli: opponit sibi q nō pot. hoc mō tu es tutor testamētarius & tutela testamētaria nō h̄z effectū nisi ab adita hereditate vt supius dictū ē. & p̄- bat in. l. si infanti. C. de iure deliberā. & l. pupilli. ff. de acq. ren. her. certe resultat pplexitas nec videt dictū tutorem posse puenire dictū debitoꝝ pupillare. glo. hic dat vnu re- mediū. l. q pupillus cū iudicis auctoritate adeat p. l. si isā ti. sup. aal. q adita hereditate tutor poterit agere gl. l. d. l. si nemo. C. de test. tu. dat aliud remediū vs q detur cura- tor huic pupillo & eius auctoritate adeat h̄ditas: qua ad- ta tutor agat: qd p̄silū colligit ex. l. cū quedā mulier. C. de admi. tu. Sed caueas ab hoc cōsilio nā curator pupilli nō pot auctorare circa hereditatis aditionē. vt in. l. cū un. §. tutor. ff. de app. & no. in. l. solet. ff. de tutel. & p̄bat. j. de cura. §. interdū. nec ob. d. l. cū quedā. q loquit in curato- re adulti fm oēs doc. & id glo. alibi dat remediū qd def tu- tor ad hereditate aditū vt in. l. si hereditas. ff. de test. tu. Sed cōtra hoc p̄silium instituitur fortiter. nā ad certū actū tu- tor vari nō pot. vt. s. qui da. tu. test. pos. §. certe aut. & l. cer- tarum. ff. de test. tu. **¶** Quis p̄trarij timore dicit quidā. q dabit tutor simplr: & ita sentit glo. hic in simili que incipit hic. aal. bis tutor. & p̄batur ex textu. l. si hereditas vbi dicit q dat tutor quasi hereditas nōcū sit. nec spectat & c. vel fm **¶** Ja. de are. dabitur tutor sp̄aliter & exp̄sse ad hanc actus. & de hoc v̄ casus in. l. si ipub. ff. de tu. & cu. s. fm **¶** Bar. vtrū q pot saluari hoc mō: aut enī certū ē q hereditas nōcū ad- tur q est inops. vel ē dubiū vtrū adeatur vel nō: & tūc da- bit tutor simpliciter per tex. d. l. si impub. & istud p̄silium v̄ sentire glo. in rubrica. C. de test. tu. **¶** Et talis tutor ad h̄c actū sp̄aliter datus nō h̄z neesse conficere innētariū s. d. **¶** Bar. quēadmodū tutor datus ad litē q illud non p̄ficat. vt no. in. l. de creatiōibus. C. de ep̄ali audi. sed certe hec con- silia nō vident expediri: q vbi pupillus solus est institu- tus ppter extētiā sui heredis p̄firmat tutoris datio absq; aditione. nā extētiā sui heredis in filio d̄ iure ciuili: facit eū herede in oibus que sūt ad cōmodum filij: nec huic repu- gnat b̄ficiū abstinēdi iuductū p̄ p̄tozem: nā p̄to: cū in- stituit p̄ b̄ficiū abstinēdi q filius nō p̄sumatur heres hoc facit volens filio puidere: nō autem volens derogare cō- modo filij: vbiq; ergo filio b̄ficiū abstinēdi ēt d̄anossū non tollitur ius suitatatis: sed habere tutore ē vtile filio. ergo ius suitatatis quo ad ipsam tutelam inducit aditionē nec b̄- ficium iure p̄torio iuductū circa hoc aliquid operatur et si opponat huic tutore q hereditas nō sit adita ergo tutor n̄ ē. **¶** Respondet q ius suitatatis confirmat ipsam tutelē da- tionem quemadmodum & tabulas pupillares: quasi cum habere tutore sit cōmodū pupilli: & ius suitatatis op̄e om- nia ad cōmodū pupilli q op̄at b̄ficiū abstinēdi iuductus a p̄toze. ergo nimirū si pot tutor p hoc agere facit. §. sui. j. de her. qual. & dif. **¶** Et hanc opi. sequitur **¶** Ly. in. l. ij. C. de test. tu. & d. **¶** Bar. in. l. si nemo. ff. e. pro quo v̄ illud qd no. in. l. si filius q patri. ff. de vulg. & pu. & ibi p̄ **¶** Bu. **¶** S. hic op. q extētiā sui heredis nō op̄at aliqd. vt. l. apud iul. §. idē iul. ff. ad trebel. s. d. dic p̄dca debēt limitari vera ē: nisi pupillus haberet substitutū vulgariter quo casu videt heres factus de necessario volūtarius. & tūc ius suitatatis ni- hil op̄at. vel nisi haberet coherede. nā tunc per adiectio- nem coheredis. videt testator recessisse a p̄uisione. l. & ideo ius suitatatis nō haberet tūc effectū per dictus. §. idē iul. **¶** Sed adhuc predicta sunt limitanda fm **¶** Bar. l. q substi-

¶

## De attilia no tutore

tutus facit cessare ius iurisdictionis nisi esset filius et pupilli frater, vel alius que testator necesse haberet dare coheredem. **¶** Nam illo casu non videtur recessisse a provisione, l. voluntarie, sed coactus necessitate iuris propter quod ius provisionis iurisdictionis non abstinuit, hec determinatio probatur per l. si plures, §. quos possum, ff. de vulg. et pupil. et per l. liber homo, ff. de stip. finorum. Sed predicta determinatio videtur falsa, quia est verba pupillus habet heredem secum extraneum operatur ius iurisdictionis ad ipsius commodum prout est casus in l. iij. C. de iure deli. So. quo ad ius transmittendi non additur, bene operatur ius iurisdictionis etiam coherede extraneo dato, ut in d. l. iij. Sed quo ad validationem eorum que posita sunt in testamento ius iurisdictionis nihil operatur si est datus heres extraneus secum et ita debent intelligi et declarari que superius dicta sunt, unde cum pupillo datus est substitutus vulgariter vel coheres extraneus locus est remedijs dictis versus quod datur tutor et alias autem predicta consilia non sunt necessaria, quia ius iurisdictionis poterit tutorem defendere per ea que superius dicta sunt, et hec colligitur per d. Bar. in d. l. si nemo, et in d. l. si filius qui patri, ff. de vulg. et pupil. Si vero testator daret filio suo coheredem suum et extraneum simul propter additionem coheredis extranei quem testator voluntarie fecit, non autem necessitate iuris, inductus videtur recessisse a provisione, l. Et ideo tunc ius iurisdictionis nihil operatur quo ad confirmationes eorum que in testamento sunt disposita, nam tunc cessat ratio, d. Bar. versus quod hoc facit necessarium, quia voluntarie facit saltem quo ad extraneum heres.

**Sed ex his** Breviter h. intendit. Circa dationem tutoris dativi a iure existit in introductum quod per inquisitionem a consilijs, vel a pretore crearetur qui res pupilli salvam fore satisfacere tenetur quo iure circa ipsos tutores dativos introducto cessante de ipsorum satisfactione tutorum et compulsionem ad tutelam minime cavetur hoc dicit.

**Sed hoc iure** Breviter hoc intendit. Tutor a prefecto vel a pretore sine loca eorum iurisdictionis. In punctis vero a prefide tamen si magne erant pupilli facultates a prefidis delegato si magne non erant facultates datur, h. d. versus ad §. nos autem. Item §. determinat illud de quo vidi alias dubitari, an iudex malefactorum possit interponere vices suas sine decreto in alienatione minorum et in alijs et dubitationem facit quia iudex malefactorum non potest cognoscere de re pecuniaria, ut l. solemus, §. latroculator, ff. de iudi. Item §. videtur determinare quod possit decretum interponere quia prefectus vrbis habebat solummodo iurisdictionem in malefactoribus, ut hic videmus qui datur tutorem, ut hic per. Et huc §. semper tene memini quod interpositio decretorum super tutelis debet fieri per iudices qui habent pupillum in iurisdictione sua, et propterea si clericus peteret tutorem vel curatorem coram iudice layco, non valeret talis datio tutoris vel curatoris, sed deberet accedere ad ipsum qui eum haberet in sua iurisdictione qui dictum tutorem vel curatorem daret, quod est valde notandum, quod sequitur et Bar. In glo. ergo delegatur ibi et hic dicitur Ita. de are. dicit quod tutoris datio non est meri nec mixti imperii, nec iurisdictionis, sed est quedam facultas a iure attributa quibusdam iudicibus qui possunt eas delegare, nisi sit hoc, l. prohibitus, et dicit tex. aperte in l. tuto, §. tutoris delegato in glo. finem, et est facilis solutio ad contrarium in glo. signatum.

**Nos autem** h. intendit. De iure novo si pupilli facultates non sunt magne, et quingentos aureos non excedat per iudicem ordinarius civitatis cum episcopo tutor decernitur, extra vero civitatem per iudicem municipii cum satisfactione res pupilli salvam fore, cuius satisfactionis periculum si perdonea non recipiat ad recipientem spectabit, h. d. versus ad §. impuberel. Quia dicitur pendet effectus tutoris testamentarii durante impedimento in testamento ad dativum pervenitur ut per in hoc fi. l. prin. Quero quid si datus sub conditione vel ad diem vel pure, tamen adhuc non est addita hereditas, vel et ipse est captus ab hostibus, et supersunt agnati quibus deserit tutela, nisi esset iste testamentarius, nunquid talis legitimus debet excludere da-

## veleo qui ex. l. iuli.

tivum, vel pervenitur ad dativum excludo legitimum, videtur quod perveniendum sit ad legitimum, nam certum est quod legitimus precedit dativum ut per ordine titulorum et ex ordine ipsorum, C. et ff. l. materia tutelae, ubi proponitur legitima tutela dative. So. Dic quod dativus preferatur in omnibus istis casibus nam et tutelae eo modo deferuntur quo et hereditas, ut patet supra titu. tertio, et l. i. ff. de tutel. sed in successione hereditatum regula est quod quoad spes successionis est ex testamento, nunquam admittatur venientes ab intestato ut l. quidam, ff. de acqui. hered. et l. antequam, C. de iura de success. si in casibus superdictis est spes de testamentaria tutela, ergo cessat legitima unde ius providet de tutore dativo quemadmodum esset si esset dubium, utrum locus sit successioni, iudex pro videtur dando curatorem bonis, vel dando institutus bonorum possessionem secundum tabulas, que provisiones durante dubio, ff. de heredi. insti. l. si quis instituat, et l. ij. §. si sub conditione, ff. de bo. pos. secundum t. et l. i. ff. de cur. bo. dando. Sed contra predicta opponitur, nam per soluta videtur inui quod ubi non est spes testamentaria succedet legitimus, sed l. dicit oppositum, l. quod succedat dativus ut est casus in l. si sub conditione, ff. de bo. pos. secundum t. et §. i. §. de testa. tu. ubi si est datus tutor testamentarius quod se excusavit a tutela pervenitur ad dativum, non autem ad legitimum, et tamen non erat ibi spes tutoris testamentarii, dicit quod ibi pro tanto pervenitur ad dativum, quod ad huc supersunt reliquie tutelae testamentarie, quia superest ille qui testamentarius erat, sed ubi non esset aliqua spes, nec superesset reliquie, quia testamentarius esset mortuus tunc locus esset legitime ut in d. l. si sub conditione in §. quod si tutor, et hanc solutionem sequitur glo. l. i. C. de testa. tu. in glo. magna in l. si sub conditione, sed contra hanc solutionem opponitur nam constat quod si tutor remotus est et suspectus non remanent reliquie in eo quo ad illam tutelam, nec spes quod illam unquam reassumat, ut l. decreto, ff. de suspec. tu. et l. si arrogatus, ff. de tutel. infra, de exco. tu. §. vlti. et tamen loco suspecti pervenitur ad dativum, ut in c. lege si sub conditione, propterea, non oportet quod in aliquo reliquie non supersint. **¶** De vero dicebat reliquias non superesse hoc modo. Aut testamentarius desinit esse tutor manente habilitate persone ad tutelam, et tunc dicuntur superesse reliquie ut est videre in exposito qui ad huc remanet habilis si vellet, aut remotus non remaneret habilis ad tutelam si vellet, ut est videre in mortuo et de portato, et tunc nulle remanent reliquie, unde tunc pervenitur, hanc solutionem et declarationem sequitur L. in l. i. C. de testa. tu. et communiter omnes moderni, propter quod dominus Bar. **¶** Nam contra hanc solutionem instat, nam constat quod suspectus a tutela remotus quo ad tutelam a qua est remotus ut suspectus est inhabilis, et remanet absque spe reassumendi eam ut supra dixi et nulle reliquie remanent in eo sine predictos, unde deberet pervenire ad legitimum tutorem et tamen, l. dicit quod pervenitur ad dativum, ut supra dixi ergo etc. **¶** Proterea pone quod remouetur aliquis a tutela propter morbum perpetuum, quod est possibile in eo non dicerentur esse aliquae reliquie, quia prima habilitas remanet, unde in eius loco deberet succedere legitimus, et tamen, l. dicit, quod succedit dativus, ut l. si sub conditione, §. i. et ideo rationem predictorum non sequitur, d. Bar. sed ratio ad dictum primum contrarium est, quia ponit iurisdictionem suspectus ut alius datur, et sic iudex agit quod succedat dativus hanc rationem et ponit tex. in d. l. tutela, §. queri potest, ff. de legit. tu. ubi vero iudex, h. non ageret, sed casus ut puta mors civitatis, vel naturalis, tunc locus esset legitime ut in d. §. quod si tutor, Item dicitur, L. de, et aliorum non posse, pcedere per quod pone quod sit datus tutor ad diem certam finita die certa, dicitur esse locus legitime, et cum primus remanet habilis, et per consequens debeat esse locus dativo sine eos. **¶** Quod autem hoc casu perveniretur ad legitimam probatur quod l. equiparat tutelam finiri morte et diei adventu, ut infra qui. mo. tu. si. §. j. Sed contra predicta op. quod et ubi iudex hoc principaliter non agit ut remouetur testamentarius, tamen locus

tamen locus est datiuus, ut in §. ab hostibus. So. aut spes est testamentarij. et tunc etiam si iudex non agat cum remouetur in bonum est locus datiuus, ut in §. ab hostibus ubi ius postluminij spe non tribuit tutelle testamentarie: quia alias secus: aut non est aliqua spes, ut in de portato vel mortuo. et tunc est locus legitimo. Sed contra nam in de portato est spes quod ipse restituat a principe ad pristina iura. tamen ad tutellas quod ad alia, ut §. qui. mo. ius. pa. po. sol. §. q. aut et tamen hoc casu locus est legitimo non datiuus ut l. si sub condicione. §. vlti. §. allegato. So. aut spes est tutelle testamentarie de iure eorum: ut in capto ab hostibus. et tunc procedit quod dicitur, aut de iure beneficii, ut per beneficii restituta. et tunc illa spes non attenditur, ut l. iij. ff. de fideicod. liber. quia illa potest solum per principem concedi. et illa que solus per principem expediri dicitur quodammodo impossibilia reputantur, ut l. apud iul. in. fi. ff. de leg. i. Item op. contra predicta de dicta. l. si sub condicione in fi. ubi dicitur quod si sunt duo testamentarij vno mortuo locus est datiuus. et tamen quo ad illum mortuum non est spes quod vnaquam renoueat. So. Ibi non deficit tutela testamentaria. quia cum plures tutores creatur tutela est penes quilibet in solidum et administratio diuidatur inter eos. ff. de testa. tu. l. inter eos. et idem cum sumptis tutelae in solidum non est locus legitime. sed datiuus, ut superius dixi. Sed contra hanc determinationem istatur tutela deferretur per modum per quem defertur hereditas ut §. dicitur. et tamen hereditas potest deferri et post facto partim ab intestato ut l. circa. ff. de inof. testa. ergo sic erit in tutela. So. fm de hereditas bene potest esse pro parte penes unum. sed tutela est penes quolibet in solidum. id est legitima. et idem iudex suppleto defectu mortui puidet de datiuo. Si ergo queritur impedito tutore testamentario qualiter pueniatur ad legitimum vel datiuum. sine allegationibus distingue sic. Aut est spes testamentarij. et tunc aut de iure communi. ut puta per ius postluminij. et tunc locus est datiuus, ut per in tutore testamentario dato sub condicione vel ex die vel pure. antequam addita sit hereditas. aut est spes testamentarie de iure specialis. ut per beneficii restituta in de portato. tunc est locus legitimo et ratio predictorum est. quia quod diu spes testamentarie est. cessat legitima. aut vero testamentarie spes non est. ut in excusato. vel mortuo suspecto ut. et tunc aut iudex circa hanc tutelam aliquid egit. et tunc locus est legitimo. et hec distinctio colligitur ex theorica supra scripta. Sed pone quod legitimus tutor definit esse tutor. nunquid succedet legitimus vel datiuus loco sui. glo. in d. l. si sub condicione. dicit quod peruenitur ad legitimum si superest. alias vero ad datiuum. hic arguit glo. sic nam datiuus. si defectu legitimi datus definit superueniente legitimo. quia tempore ipsius datiuus non erat habilis ut l. si tutor reipublice. §. i. ff. de tu. et ra. dista. ergo multo fortius cum impeditur dari. Tu vero in hoc casu distingue fm doctores. aut non erat legitimus sed erat spes quod superuenit ex forma. quia non erat legitime etatis. et tunc deficiente legitimo locus est datiuus, ut l. non solus. §. si libertus. ff. de excu. tu. et l. d. §. l. aut quicumque legitimus tutor fuit tutor. sed nunc definit. et tunc aut definit a iudice hoc principaliter agere. ut in excusato vel suspecto remoto. et tunc est locus datiuus, ut l. iij. §. queri potest. ff. de legit. tu. aut defuit casu. ut morte civili vel naturali. et tunc aut superest aliquis eiusdem gradus. et non est locus legitimo, ut l. iij. §. sed si fuit. ff. de legit. tu. et ar. l. si sub condicione. in fi. ff. de tutel. aut oes legitimi eiusdem gradus defuerunt. et tunc succedit legitimus sequens. ut l. iij. §. si oes. ff. de legit. tu. aut est spes quod ea transmittat de iure eorum. ut in capto ab hostibus et tunc est locus datiuus, ut l. i. §. si apud hostes. ff. de legit. tu. et l. iij. §. penul. e. ti. aut est spes de iure speciali ut in de portato. et tunc idem quod in mortuo naturaliter per rationes supra dictas in testamentario de portato. Sed quero quod si defuit datiuus. nunquid est locus legitimo vel datiuus glo. in d. l. si sub condicione. dicit quod peruenit ad legitimum si superest. alias autem ad datiuum. se quomodo potest esse datiuus quidam tutor exite legitimo cum legitimus debeat eius precedere? Respondeo quod hoc potest esse dupliciter. quia vel tempore ipsius datiuus legitimus non erat habilis forte propter defe-

ctus etatis. et tunc sine dubio puenitur ad legitimum si superest. ut d. l. si tutor reipublice. §. i. et d. l. non solus. §. si libertus. ff. de excu. tu. potest esse quod datiuus procedit legitimum quia loco testamentarij impediti puenit ad datiuum. et per quam testamentarius defuit. remanet datiuus. unde postea deficiente datiuo est puenit ad legitimum si superest. quod est verum si defuit morte civili vel naturali. ut quia mortuus est vel de portatus. si vero quod captus ab hostibus. et sic est quod reassumat tutelam de iure eorum. vel quod remotus ut suspectus vel quod excusatus. et tunc locus est datiuus exclusio legitimo per ea que superius dicta sunt. Sed quid de matre renuntiante tutelam nunquid loco eius admittetur legitimus. vel datiuus. et quia in hoc libro de tutela matris nihil tractatur antequam intré hanc questionem quero an mater possit esse tutrix. Respondeo de iure. horum non potest esse tutrix nisi a principe impetraret. ut l. si. ff. de tutel. postea superuenit ius Codicis quod supradidit tria. vbi quod iudicis decreto interueniente quod ipsa iurat se non transitura ad secundas nuptias. et quod non superint legitimi. ut l. iij. C. quando mul. tu. of. fun. potest. postea de iure nouissimo authenticorum est innouatum circa tutelam matris et auie. pro quod non expedit quod impetrent a principe. sed a l. pmissis quod tutrices sint. Item secundo quod de iure. horum et Codicis. sola mater poterat esse tutrix de auia nihil disponebatur. hodie vero disponitur de auia quod de matre. Tertio quod mater et auia preferuntur legitimis. aliis vero testamentarij et legitimi matrem excludebant. Quarto est innouatum quod ubi mater olim tenebatur iurare non transire ad secundas nuptias. hodie vero sufficit quod pmittat simpliciter absque iuramento. et est additum quod renuntiet velletia non senatusconsulto et omni alij. l. auxilio. Quinto privilegiate sunt hodie mater et auia. quia debitor pupilli non potest esse tutor. Mater vero et auia etiam debitorum admittuntur ad tutelam. et hoc probatur in autem. matri et auie. C. quando mu. tu. of. fu. potest sumpta in corpore authenticorum. de be. ab intest. §. et bis. Sed quero pone quod superest pro auia. nunquid possit esse tutrix videtur quod non quod l. solimodo puidet de matre et auia Et sic remanet quod alia mulier non potest esse tutrix. d. Bar. determinat contrarium. quia illud quod disponitur de auia. debet intelligi de proaua quia pro auia est auia. pro hoc facit l. graui. ff. de ver. sig. et quod non. per docto. in l. gallus. ff. de lib. et posth.

Quero quid de matre et auia naturalibus tantum nunquid erunt tutrices. glo. determinat quod sic in dicta autem. matri et auie facit. l. fi. C. quando mul. tu. of. fun. potest. quod intellige nisi mater esset illustris. C. ad or. fi. l. si qua illustris. Quid si superest pater et mater quis preferatur. videtur quod mater. quia superius dixi eam esse preferendam omnibus legitimis. sed pater est legitimus ut §. de legit. pa. tu. ergo etc. So. dicit quod pater legitimus et naturalis preferatur matri. et l. iij. in fi. C. quando mul. tu. of. fun. potest. Nam textus authenticus si aduertatur dicit eam esse preferendam legitimis ex latere. unde quo ad legitimos ascendentes. iura antiqua remanent incorrecta. ut phatur in textu dicti. §. et bis in autem. de hered. ab intest. si vero pater est tantummodo naturalis preferatur matri. ut l. fi. C. quando mul. tu. of. fun. potest. Nam sicut mater naturalis patri naturali preferatur in successione filij. quia pater admittitur in duabus virtutibus mater in vna tantum. ut infra de success. agna. §. vlti. et ff. vii de cognati. l. hac parte. quemadmodum est de filio habente patrem et matrem naturales quo ad successionem ab intestato. ut l. iij. C. de naturalibus libe. et quod non. Et in summa. C. e. Deinde quero subsequenter quod si superest auia et auia ad quem ipsorum defertur tutela. So. aut auis et auia sunt vtriusque paterni et vtriusque materni. Aut alter paternus alius maternus. primis duobus casibus oportet supponere quod auia sit nupta ex quo presupponimus auum superesse. qui est etus maritus. et tunc tutela defertur ipsi auo quia iura loquentia de tutela matris et auie. videntur requirere quod non sint nuptie. vmo nuptijs renuntiant. ideo his duobus casibus auia videtur inhabilis pro quod tutela defertur ad auum cui nihil obstat. si vero auus paternus et auia materna fuerunt vel econuerso. tunc et dicit quod auus

## De attiliano tutore

paternus preferri debet. qz iura facientia matres et auia tutrices et preferentia alij legitimis intelliguntur de alijs legitimis transuersalibus. de alijs vero recte ascendentibus. non. vt. s. dictum est. et ideo auia non excludet auum nec obstat si dicatur q. l. que dicebat legitimum preferri matri et auie. faciebat tantum mentionem non de auia et sic tantummodo obleruetur dispositio iuris noui circa auiam pp quod videtur esse pferenda. qz dico etiam qd quo ad auiam preferenda debet ius antiquus remanere quod quidem erat in matre. v3 q legitimis preferantur et qz erit intelligendum cum limitatione iuris noui vbi essent legitimi ex latere: nam eadem est ratio in auia que in matre. p hoc facit. l. ij. s. si mater ver. filius autem. ff. ad tertul. inducendo a simili. non enim fuit intentio iuris noui quod inducit tutelam auie. facere melioris conditionis auiam qz matrem. vel etiam deterioris. et hec pcedunt si auus et auia sint naturales et legitimi. si vero essent naturales tantum tunc pferatur auia. sicut ipsa pferatur in successione. vt. s. dixi de patre et matre naturalibus. ¶ Sed quero quid si superest mater. et auus quis preferat. glosa tenet q auus pferatur cum iura noua no corrigat ius antiquum quod disponebat legitimos matri pferri in legitime ascendentibus vt statim dixi. et auus sit de illis. ergo mater ei non pferat etiam sic tenet glosa. Sed hoc non placet Bar. cu tex. vnde sumitur aut. matri et auie. vocat eas ad tutelam quemadmodum ad hereditates sed clarus est q in successione pferatur mater auo. vt no. in autem. defuncto. C. de legit. here. Ad hanc ergo tutelam debet etiam preferri in tutela. et hoc tenet expresse glo. in autem. de here. ab intesta. s. mulieribus collone. ix. ¶ Sed cum mater in tutelam pferat nu quid preferatur et in cura exclusio illis quos excludit in tutela: licet non reperiatur ibi valde bene expressum in cura tamen glo. in autem. matri et auie. Et doctores dicunt idem esse in cura et in tutela pp identitatem rationis que est in vtraq. ¶ Sed quero an mater et auia cogantur ad tutelam. videt q sic. ar. eorum que dixi supra de tutelam i p. Sed dic q volens admittitur nec compellitur p textum q hoc dicit in dicta autem. matri et auie. Ideo tutrices voluntarie dicuntur. omnes alij tutores dicuntur necessarii. sicut in heredibus legitimis dicuntur quida necessarii vt filij in potestate constituti de iure civili omnino necessarii sunt heredes. Quidam voluntarii. vt omnes alij agnati in potestate non constituti. ¶ Alterius quero. vtrius tutelle matris et auie. dicantur legitime vel datiu. videtur q legitime p omnes. l. C. ad tertul. oppositus videt. na de iure e q legitima preferatur datiu: et de iure. Eodi. quo fuit in troducta tutela matris legitime eam excludebant. ergo patet q non erat legitima nec et hodie. cum ius nouissimu ad tutelam eius solu quedam adiecerit. preterea tutores legitimos facit. l. absqz ministerio hominis: sed mater no est tutrix p. l. nisi ipsa velit ergo non potest dici legitima. qz eius tutela non est in potestate. l. sed in voluntate matris ipsius: timore istoz contrariorum tenuit glo. in auc. matri. q huiusmodi tutela erat anormala. qz nec tantum datiu. nec tantum legitima: s3 de vtraqz picipabat. Ides spe. in materia de tutore. Dy. dicit tutelam pdictam esse legitimam preterea dicte. l. et per. l. ij. s. si mater. ver. q si pater. ff. ad tertul. et facit. l. penulti. C. in quibus ca. pignus contrahi. et hec opi. videtur esse vera saltes hodie. cum de iure nouissimo omnibus iure etiam legitimis ex latere tutoribus preferatur vt. s. dixi non autem itelligo q sic legitima i. per. l. xij. ta. itroducta. sed e ducta ex extensione iuris ppter idempnitatem rationis itroducte per. l. xij. ta. sicut dixi de tutela patronoz. vt. s. de legit. pa. tu. s. vlt. nec ob. qz demum mater et auia. volentes ad tutelam admittant. qz dico q tutorum legitimoz quida sunt voluntarii vt mater et auia. alij necessarii aliqui habentes excusationem legitimam alij non habent sicut patet in materia succedent. qz quidam sunt heredes legitimi voluntarii quida necessarii vt. s. dixi. ¶ Sed pone q mater sit data tutrix i testamento nunquid vicef testamentaria. glo. in. l. si sub condi. ff. de te. tu. dicebat de hoc. sed veritas est q erit testamentaria

## veleo qui ex lege iulia

voluntaria tamen quemadmodum a simili de heredibus testamentariis: quidam voluntarii: quidam necessarii dici possunt et eam posse dari tutricem testamento dicitur. apte in dicta autem. matri et auie. ¶ Sed qz dictus fuit. s. qd in re nouissimo fuit itroductus q mater et auia tenentur renuntiare sine sacramento tamen scdis nuptijs. Quero nu quid si eis non renuntiant nuquid erit tutrix videt q sic qz ommissio modice solenitatis non habet vitare actum qui geritur vt. l. j. in fi. ff. de ven. inspi: vbi fuit itroductum q ad inspiciendum ventrem pregnantis tria luminaria iterfent: si non interfunt nisi duo. non vitiat actus qui gerit. qz alterius ommissio est modici preiudicij pro hoc est. l. rem non nouam. s. si pzonum. C. de iudi. sed dic contrarium na ius nouissimu et etia antiquum specificce requirit renuntiationem secundarum nuptiarum: primo de iure antiquo non poterat esse tutrix nisi cum iuramento renuntiaret. de iure autem nouissimo. solummodo remittitur iuramentum sed remanet mandatum. l. itroductis ea debere renuntiare nuptijs secundis nec est verum q talis renuntatio omnia sit modici preiudicij ymo magni. na. l. ideo inhibuit trafecitatem ad secundas nuptias esse tutrices qz presumit q amore secudi iuri filios excoiare. vt. l. que tutore. ff. ad mi. tu. vnde cu ea que nubet sit suspecta legi. idem est etia de ea que haberet animum nubendi. sicut solemus dicere in simili quod paria sunt habere animum diuertendi et diuertisse. vt. l. si concubinam. ff. reruz amo. et l. sed si mater. circa si. ff. qui et a quibus. facit. l. imperialis. s. sed si tales. C. de nupt. vbi cum si renuntiauit. ex quo. l. mandat. videtur habere animum nubendi. et ideo suspecta est. l. ac si nupsisset. ¶ Preterea in autem. vt sine pbi. s. mater et. s. quia vero mater et dicitur quod concupiscentia harum nuptiarum ita reddit matrem et auiam in habiles. sicut secunde nuptie. et propter hoc ad ipsam concupiscentiam tollendas itroducta. l. quod eis renuntiarent. vnde ommissio dicte renuntiationis est magni preiudicij. et ideo haberet vitare tutelam. ¶ Preterea iudex qui confirmauit eam tutricem absqz renuntiatione ignorauit alium dicte mulieris. vtrius haberet animum nubendi: et tunc eam ad tutelam non admisisset vel sic et cum hoc non fecit errauit in re magni preiudicij. pp qd vitatur hec tutela. ¶ Deiu qz. s. dictus est q debet renuntiare velleyano quero quid si ei non renuntiauit. Ly. in autem. matri et auie dicit q renuntatio modicum releuat. ex cuius dictis videtur sequi ommissionem ipsius renuntiationis non vitare vel mutare tutelam: s3 tu dic. q eius ommissio vitiat tutelam. na3 omittitur res magni preiudicij. vt videtur dicere glo. in autem. matri et auie. possibile est cuius q mater a debitore pupilli non exigat pp quod tenebitur ipsi pupillo predicto debitore effecto forte non soluendo vnde velleyano iuuaretur nisi renuntiaueret. qz alienam obligationem videtur i se suscipere quo casu h3 locum velleyanu. vel pot esse qz habet cotutorem ex cuius mala administratione forte tenebitur si velleyano renuntiauit q aliter forte non esset. ergo renuntatio velleyani forte est magni preiudicij. et hoc vt sequi glo. in. c. et par. R. extra de app. et sequitur spe. in materia tutelaram ¶ Verum tñ aduerte q si mater pupilli tutelam recipit. et pmittit vtilia facere et inutilia pretermittere. et oia facere ad que tenetur quilibet bonus tutor. deinde promittit oia et singula obseruare et non venire contra. et Jurat: videtur q tale iuramentum sufficiat esto q no sit renuntiatum velleyano qz iuramentum h3 validare actum qui de se non valet de iure. dummodo non sit iprobatus de iure. vbi si mulier dicat se non teneri ex aliena obligatione qz non renuntiauit velleyano obicietur iuramentum qd h3 excludere velleyanu fm ea que scribuntur p doc. in. l. si quis pro eo ff. de fideiuss. ¶ Sed pone q in tutela matris et auie non sit dictus q renuntiauit bnfitio pro se itroducto. nuquid talis ommissio h3 vitare tutelam. videt q non. qz tex. in autem. matri et auie. non. vt requirere nisi renuntiationem velleyani. et scdarum nuptiarum. preterea supflua sunt vitada vt l. s. quibus in prima consone codicis. s3 talis renuntatio vt supflua. cum mulier no habeat aliud beneficiu q velleyani. ergo

pani. ergo rē. dic q̄ talis omissio vitiat q̄. tex. vnde sumitur autem. matri z auie. hoc dicit. preterea ymo mulier h̄y alia bñficia preter velleyanū. q̄ succurritur sibi ppter ignorantiam iur̄. q̄ non esset in masculo. vt. l. fi. C. de iur̄. z facti igno. preterea mulier non potest capi pro debito nec in carcere detruudi. vt. l. fi. z autem. ibi posita. C. de officio ducer. in di. z extra de iudi. c. mulieres. li. vi. vñ ad excludendū dicta bñficia z multa alia que h̄y est necessaria dicta renuntiatio q̄ est magni preiudicij. z ex hoc sequit̄ q̄ si renuntiat cum illa clausula generali non possit postea opponere aliq̄ beneficium q̄ competat sibi vt mulieri. z ideo ipsi iuris ignorantia non inuaretur z forte p debito capi posset. vt masculus. nec ob. si dicatur q̄ generalis renuntiatio non vs. q̄ talis sit iuris siue. l. auctoritate que p̄t tolerare beneficia que alias non tolerēt vt patet in velleyano cui renūtiari non p̄t fm opi. doc. in. l. fi. C. ad velley. z p̄batur in. l. doli exceptio. §. diuersum. ff. de no uat. tamen aut huic. l. renuntiabitur z valebit renuntiatio bñficia. tamen que p̄terēt cuiuslibet masculo qui fuisset tutor vt puta ne pueniatur nisi inquantū facere potest. z similia que cōpetunt masculo. nō tolerēt sibi p̄ hāc renuntiatio nem beneficior̄ secundū. d. Bar. ¶ Sed pone q̄ facta est generalis renuntiatio om̄i beneficior̄. de beneficijs autem velleyani z scōrum nuptiarū nihil dictū est nunquid hec duo continebantur sub hac generali renuntiatione. Bar. determinat q̄ non exp̄dit specificē renuntiare velleyano quia velleyanū est beneficium mulieri cōpetens z cōprehenditur sub generali beneficiorū renuntiatione quod cum semel mihi accidisset de facto obtinere non potui. nam cum. l. dat form in q̄ de hoc beneficio fiat specialis renuntiatione. non sufficit renuntiatione generalis quia a forma. l. non est recedendum vt. l. certa forma. C. de iur̄. fi. preterea que certa z specialis nota digna sunt speciali exp̄mendā sunt. ergo non sufficit generalis renuntiatione scōrum nuptiarū z velleyani. nam sine dubio sub illa renuntiatione. non continetur transitus ad scōas nuptias. quia beneficium facti est. vnde sub tali generali renuntiatione beneficium non cadit. ¶ Sed pone q̄ mulier non obligauit exp̄esse omnia bona quod tamen. l. requirit vt in autem. vt sine probi. nunquid talis omissio vitiat tutelam. videtur q̄ non. nam non curamus de modo dū modo habemus effectus aut tacitum aut exp̄pressum. z inter tacitum z exp̄pressum quo ad effectum nihil interest vt l. cum quid. ff. si cer. pe. z abiq̄ obligatione exp̄pressa bona matris z auie sunt tacite obligata. vt. l. pro socio. C. de admin. tu. ergo non est curādum de exp̄pressa obligatione. s̄ dic requirit exp̄pressam obligationem. q̄ tex. sic exp̄esse mā dat vt deā autem. vt sine probi. matres. preterea longe interest inter obligationem tacitam z exp̄pressam. vt patet l. lassiduis. C. qui p̄. ipig. ba. ergo non sufficit tacita obligatio vbi. l. mandat fieri exp̄pressam. preterea tex. alibi requirit etiam in tutela exp̄pressam fieri obligationem bonorum vt. l. de creationibus in fi. C. de ep̄a. aud. ergo tacita non sufficit. ¶ Sed pone q̄ mater z quidam alius dati sunt tutores in testamento. nunquid abo tutores erunt videtur q̄ non nā iura dicunt testamentarios tutores p̄ferri matri. vt p̄ in dicta autem. matri et auie z in corpore vnde sumitur. sed glo. dicit vtrosq̄ esse tutores testamentarios. z quod dicitur esse preferendos debet intelligi. nisi mater sit testaria. nam. tunc pari passu ambulabunt. ¶ Sed p̄e q̄ mater sit data tutrix in testamento nunquid antequam administret debeat confirmari p̄ iudicem quidā dicunt q̄ sic per. l. qui aliena. §. q̄. ff. de neg. ges. Sed certe illa. l. loquitur de iure antiquo. hodie vero non exp̄dit. s̄ sufficit q̄ tutelam coram iudice agnoscat. z renuntiet predictis beneficijs z ita determinatur i dicta autē. matri z auie ¶ Sed pone q̄ matre ignorante z non requisita datus ē tutor. nunquid valebit. de hoc sunt glo. contrarie in. l. tutor si fuerit petitus. ff. de tu. z cura. da. ab his. Glo. tenet q̄ non valet in dicta autē. matri z auie. in ult. glo. circa fi. videtur tenet q̄ valeat. sed pro prima glo. q̄ talis datio tutoris non valeat arguitur sic. que contra iura fiunt iuris nō

debet fortiri effectum vt supra de nuptijs. §. si aduersus. C. de legi. l. non dubium. sed talis datio tutoris fuit facta contra ius. disponens quod preferatur ei mater. ergo talis datio non valet pro hoc. l. maḡ. puto. §. si hoc. ff. de tu. z cu. dat. ab his. z. l. tutor si petitus co. titu. z hanc partem sequitur Dy. z Oldr. C. quando mu. tu. offi. fun. potest. l. ij. ¶ Pro hoc. l. ij. §. vlti. ff. ad trebelli. Ja. bu. tenet glo. ij. l. quod tutoris datio valeat per casum. l. si ut proponis. C. de confir. tut. que optime facit. nam ibi est casus q̄ tutor erat datus a patre filio emancipato. qui confirmatione indigebat. ergo non requisito dedit alium. ibi dicitur q̄ datio secundi ual̄. nec ob. quod dicitur in autem. matri z auie q̄ preferatur z c̄. q̄ verum est q̄ mater z auia preferuntur re integra. sed occupata tutela per aliū non z hanc opi. dominus Dof. sequitur ibi maxime si ponamus q̄ mater fuerit in mora in declarando se uelle esse tutricem. z iudex sciuerit pupillum h̄e matrem quia propter negligentiam matris. quam iudex presumit suspectam videtur iudex uoluisse eam excludere z alium dare. ar. l. scimus. C. de admin. tu. secus vero si mater nō fuisset in mora: q̄ tūc non videtur ualere talis tutoris datio per iura. s̄. p̄ hac p̄ te allegata. p̄ hoc facit. l. cum non. ff. de fideiō. liber. z. l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. po. ¶ Preterea p. d. glo. que tenet q̄ talis tutoris datio non valeat. facit q̄ regulariter tutorem habenti tutor dari nō p̄t. s̄ pupillus iste habebat tutorem. s̄. matrem. ergo alius sibi dari non potest. sed ratio ista non uidet̄ procedere q̄ mater z auia antequam declarant se uelle esse tutrices nō sunt. nā sicut superius ego dixi determinādo d̄ tutela m̄is z auie p̄ q̄ sunt tutrices legitie z voluntarie. vnde ante voluntatē nō dicunt tutrices quemadmodū heres uoluntarius legitimus nō dicit heres antequā declaret se uelle esse heredē. z id non videtur uerū dicere q̄ ille pupillus haberet tutrices matrem. z ideo cessat dictum ar. Sup̄ adictā opi. Dof. sequit̄ Ly. an. d̄ autē. matri z auie. in. vj. q. hac rōne addita: nā cum mater non sit tutrix inuita: sed tunc demū cōpetit cū declarat se uelle tutricem esse. sequit̄ q̄ existendo i mora. uidet̄ uelle se nō ēē tutricē. ar. l. nomē alienationis. ff. de ver. sig. vnde postea penitendo z uolēs redire ad tutelā cui renuntiauit audienda non est. ar. l. si quis. C. de iur̄ iur̄. cum simi. Guil. de suza. dicit determinationes Dof. c̄. verā quādo mulier non est data tutrix in testō z quādo sciuit alium tutorem dari. nā tunc patientia sibi nocet. ar. l. si dñj. ff. ad velley. z. C. de iure do. impe. l. i. si uero ignorauit tutores dari dicto pupillo. tunc sibi non preiudicauit. ar. l. fi. ff. de transac. z. l. genero. ff. de his qui no. infa. Si uero datus fuerit in testamento solēnit̄: tūc alterius tutoris datio non ualuit. C. qui tu. da. pos. l. si fororis. nec ob. d. l. si ut proponis. q̄ loquit̄ i tutore inutiliter dato. Et hāc opi. uidetur sequi. Ad ar. Syl. z Jo. an. in addic. super spe. applaudet. ¶ Sed q̄ i determinatione predictae q̄m̄is s̄ determinatione Dof. z Ly. distingerunt ipsi vtrū mater fuerit in mora vel non: quero quātū tēpus requirat vt dicatur mater esse in mora. Lex. n. astringat ut infra annū tutores petat. vt. l. sciāt. C. de legit. heredi. z quoties quis tenetur ad diē lapsus diei constituit eū in mora. vt. l. magnā. C. d̄ p̄traben. z cōmit. sti. vnde ita puto in pposito h̄y doc. non tangāt. ¶ Sed quero quid si mater z auia non trāserunt ad scōa uota sed luxuriose sunt. vt q̄ stuprū cōmiserunt. nunquid pro hoc excludunt̄ a tutela. uidet̄ q̄ non q̄ tex. solummodo loquūtur de nuptijs cōtrabē. nec ē tanta suspitio q̄ excoiet̄ filios cā dādi luxuriātū eū ea. quāta est de marito so. glo. in autē. sacm̄. C. quādo mu. tu. of. fun. p̄t determinat contrariū. z illā sequit̄ doc. nā non deb̄ plus opari luxuria q̄ castitas ut in autem. d̄ resti. z ea q̄ pa. §. fi. fact. l. fi. quando mu. z c̄. ¶ Sed quero exclusā matre per transitum ad secunda uota ad quē tutela deferret. vt. ad legitimum ul̄ dāniū. So. glo. l. d. autē. sacm̄ indistincte t̄z q̄ ad dāniū: ista questio est satis dubia. z cum accidisset de facto cōmissa fuit. d. Ja. de bel. z Ricar. ma. existentibus in studio bonos. z tenebant opi. gl. predicti. Ja. bu. z Rai. d̄ for. tenebant q̄ deferret ad legitimum p̄ regulā generalem q̄

## De attiliano tutore

quotienscūq; superest legitimus excludit datiuus: vt p̄ in ordine titulorū. Restat videre iura que faciunt cōtra hanc p̄tem primo cōtra facit. l. ij. C. quando mul. tu. zc. vbi dicitur q̄ matre exclusa admittitur datiuus. r̄i. q̄ illa. l. loquitur de iure antiquo. quo legitimus excluderat matrem. vnde d̄z intelligi illa. l. q̄ legitimus non superat. alias non p̄cederet verum q̄ mater hodie excludit legitimū. id. l. illa n̄ bil facit. Item contra hanc determinationē facit. l. omnē z l. matrem. C. ad tertul. z l. iij. C. in. q̄. ca. p̄g. ta. contra. z in auten. de nup. §. si autem tutel. coll. iij. z l. matres. C. q̄ pe. tu. sed certe r̄idetur ad ista omnia per predictos. quia debēt intelligi in casu quo non erat legitimus. contra quas solutionem facit glo. in dicta auten. sacra. que determinat contrariuz. so. Dic sc̄dm Bar. tres esse casus q̄nq; n. mater nunquam tutelā assumpsit. s̄ corā iudice accedens renunciant eidē: tunc succedit legitimus. ar. l. ij. C. qui pe. tu. quādoq; mater tutela assumpta renunciauit eides vt pote q̄ transiit ad sc̄da vota. z tunc locus est datiuo. z ita intelligo glo. in dicta an. sacra. z glo. in. l. si quis sub conditione. ff. de testa. tu. z hoc cum coram iudice accessit z susceptam tutelam renunciauit. volens trāfire ad sc̄da vota. n̄ coram iudice manifesta est suspitio huius matris. z ideo iudex eam remouet vt suspecta z aliū dat. ar. l. si sub conditione. §. i. s̄. alle. q̄nq; mater nō curauit de filij nec iudice. sed simpliciter transiit ad sc̄da vota. z tunc ex iuris dispositione iudice nihil agente priuata est tutela. z hoc casu locus est legitio: pea que superius dicta sunt in simili in de portato z similibus circa quorum remotionem iudex nihil agit. s̄m Bar. ex qua determinatione innuit q̄ matre transeunte ad sc̄da vota nō ē amplius spes q̄ reassumat: tutelam q̄d facit ad ea que statim dicā. S̄z pone q̄ mater accedit ad iudicem z corā eo simpliciter exponit. q̄ vult transire ad sc̄da vota. vtrumper hoc statim de finat esse tutrix vel expectabitur q̄ transeat ad sc̄da vota glo. in. l. i. C. in qui. ca. tu. ba. zc. in si. innuit q̄ tutrix eē nō desinat. z allegat. l. omnem. C. ad tertul. z videtur velle q̄ cum ea detur alius tutor. glo. l. cuf. §. iterdū aperte determinat q̄ non desinat eē tutrix. pro hac pte facit tex. q̄ dicit contractus nuptijs: que verba videntur exigere contractum z rem p̄fectam denotant. q̄ tractus sunt facti. vt. l. consilio in si. ff. de cuf. fur. z glo. no. infra de oblig. sed ubi facta exiguntur. uerba. nō sufficiūt ut. l. si p̄cura. §. si ignorantes. ff. mandati. z ideo dicit glo. q̄ aliud est d̄re uolo ascendere arborē: z aliud est arborē ascendere ut. l. i. e mentis. C. de cōtrabē. emp. nam si d̄re uolo ascendere arborē nō p̄tea sequitur q̄ ascendam ut p̄. preterea in tex. ponitur participiuz p̄teriti t̄p̄is. uidelz contractus nuptijs zc. quod denotat rem p̄fectā. ut. l. i. §. be. at. ff. q̄ quisque iur. ad quas rōnes uidere meo est difficilis r̄nsio. d. Bart. determinat cōtra predictas gl. nam ab initio mater non daretur nisi renuntiatet secundis nuptijs p̄ suspitionē quā h̄s. l. de ea p̄ id quod d̄r in. l. lex que. C. de admi. tu. sed cus dicit se uelle transire ad sc̄da vota. ibi eē incipit animus nubendi. su peruenit suspitio. l. per quam redditur suspecta z a tutela remouetur saltem quo ad suspitionē inducendam: z sic non ob. q̄ dicebatur superius. q̄ aliud est uolo ascendere arborē. z aliud ascendere. q̄ illud attenditur circa veritatē istud vero circa suspitionem. preterea paria sunt habere animū contrahendi nuptias. z contrahere ut. l. impialis. §. si tales. C. de nup. sicut paria sunt diuertere z habere aiū. ut. l. si concubinam. ff. rerū amo. que determinatio est satis notabilis s̄m Bar. z pro eo facit. §. sin autē tutel. in auten. de nuptijs. vbi uolētis venire ad nuptias sola uolūtas z cōcupiscētia nuptiarū uidetur facere eā suspitā. z gl. que aliter sentiunt male sentiūt s̄z eū nō ob. tex. contractus nuptijs. q̄ ibi ponitur participiuz p̄teriti temporis zc. z uerbum facti. q̄ tex. in corpore equiparat uolūtatē facti. dum dicit uolentem ad sc̄das nuptias venire zc. Et per hoc determinatur etiam p̄ eundem q̄ idem sit in ea que sponsalia contraxit. quā q̄nem de sponsa tetigit spec. in ti. de tutore. §. nunquid diceñ. ver. qd si nondū ztraxit. vbi ipse spe. tetigit opi. Aberti de bobio

## veleo qui ex lege iuli

qui dicebat q̄ de iuris rigore sponsalia p̄bens non excludatur per tex. qui dicit cōtractus nuptijs: sed p̄pter idē p̄tatem rationis. que rō est causa suspitio. affectus mulieris ad sc̄dm virum bene impedit. z predicta p̄cedunt vbi mater nondū tutelā agnouisset. s̄ reb̄ integris diriss̄ ad sc̄das nuptias se uelle transire vel sponsalia contraxit. Sed pone q̄ iam tutrix erat. z forte litigabat tanquā tutrix: nunquid per hunc cōtractum sponsaliorū z concupiscētia ad sc̄dū virū tutela priuabit. determinat idē spe. secundum predictuz Aber. de bo. q̄ non desinit esse tutrix: q̄ facilius ipeditur ab initio acquisitio alicui rei. q̄ postea acquisita per datur. ar. l. i. §. casum. ff. de leg. p̄lo alias de lib. z posth. z l. ij. ff. de adult. quod si esset. verum in sponsa. multo magis in ea que simpliciter dicit se uelle nubere: sed certe vbi ipsa tāq̄ tutrix litigabat q̄d est magis dubia: z videtur tunc q̄ non debeat renuntiare tutelē ita de facili. ar. l. in causis. z quod ibi no. in prin. ff. de p̄cura. Sed pone q̄ mater per transituz ad sc̄da vota perdit tutelam filiorū: demuz dissoluto matrimonio uult reassumere: modo queritur nunquid possit: vidē q̄ sic. n̄z hic cessat causa suspitionis per quam a tutela remouebat q̄ secundus vir non subest: cuius amozē suspicaf lex eam debere excoziare filios: z ideo cessante cā prohibitionis debet cessare effectus ipsius prohibitionis. ar. l. generaliter z quod ibi no. C. de epi. z cle. Preterea simile videmus in tutore dato sub conditione: vel excusato p̄pter etatem ad tempus loco cuius dum impedimētū durat: datur ali vel etiam si ab hostibus captus fuerit. vt patet. s̄. in pri. z. §. i. z impedimento cessante. ipsam tutelā reassumit: ita erit in proposito: nam cum sc̄de nuptie sint impedimētū tēporale ipso dissoluto ad tutelam predictam admittenda erit: preterea mulier ad sc̄da vota. l. permissione trāfire potuit ergo quod erat legitime factū penam non mereatur. vt. l. graccus. C. de adul. Contra hoc videtur q̄ iura que quis perdit nunq̄ recuperat. vt. l. qui res. §. area. ff. de solu. z l. si. ff. de euic. spec. in. d. ti. de tutore. distinguit q̄ aut dūz ista transisset ad sc̄da vota tutela pupilli fuit occupata per alium: z eaz nullatenus reassumit: si vero alius tutor non est z sic tutela vacabat: tunc reassumere poterit. q̄ cessat impedimentum pro hoc. l. i. ff. de repu. Itē nam filius qui renunciat hereditati paterne ad eam admittitur ex beneficio sp̄ali. dummodo non sit per alius apprehensa: q̄ si esset apprehēsa per alius tunc nō admittitur: pro hoc etiam facit quod scribūt doc. in. l. gallus. ff. de lib. z posth. vbi si aliquis restitueretur natalibus qui olim succedere non poterat naturali patri defuncto ad successionem admittitur si hereditas non fuerit per alius occupata alias vero per occupātes eā excluderet facit. l. fideiussoz primo respōso z. §. i. ff. q̄ satisda. cog. facit q̄d no. in auten. de resti. z ea que parit. §. i. z. §. si vero. s̄z certe si tenemus determinationem Ja. bu. z Ray. de for. z etiā Bar. quā s̄. dixi dum querebā quis admitteret ad tutelam exclusā matre per transitum ad sc̄da vota: vbi dixi q̄ admittit legitimus. so. hec est expedita: z male determinat per spe. q̄ siue tutela sit occupata. siue non: q̄ regula est q̄ quotienscūq; in locū tutoris remoti peruenit ad legitimuz nō est vnq̄ spes q̄ ille remotus reassumat: q̄ tunc demum ad legitimuz peruenit: quando nulle reliquie remoti supsūt vt dixi. s̄. in prin. huius materie. Cum ergo p̄dicti teneāt q̄ pueniatur ad legitimuz matre exclusā: ergo necessario dicendum est q̄ nulle reliquie prioris tutelē remanebāt i matre. preterea etiam tenendo opio. q̄ pueniat ad datū matre exclusā: indistincte videt nunq̄ matre admittēdā: q̄ remouetur p̄pter suspitionem quā. l. habet de ea: z tūc non ē spes q̄ trāsmittat tutelam: quādo tutor remouetur propter suspitionē: q̄ ex quo semel suspectus z sic malus: mala est suspitō in futurum contra eum. ut infra de suspic. tu. §. ult. ff. de sena. l. cassius. unde supitō: q̄ ista cōtrahet tertias z quartas nuptias. z sic videt eam oīno excludere. Concludit ergo z bñ. q̄ postq̄ mulier contraxit sc̄das nuptias. q̄ soluto matrimonio non possit eē tutrix pupillorum primi matrimonij. nec ad tutelā ipsozū potest aspiciere. Alterius

cere. **¶** Alterius quæro pone q̄ matre volente transire ad secunda vota si non vult perdere spem successionis filij sui: imponit sibi necessitas: vt alium tutorem petat nūquid iudex tenetur dare illum quem mater petit. glo. in aut. hoc sacramentum. videtur tenere q̄ sic. quidam vero dicunt iudicem non teneri de necessitate illum que mater petit dare: et refert *Ly.* ita fuisse consultū in aut. matre. pro hac de terminatione facit. l. credendū. in fi. ff. qui pe. tu. vbi dicit q̄ matris consiliū non est sufficiens ad eligendū. et nulla. l. cauetur q̄ iudex dare teneatur petentem a matre. vnde de terminat q̄ iudex petentem a matre potest dare si vult nō at tenetur de necessitate. vt. l. matris. C. qui pe. tu. et l. ij. §. mater. ff. ad tertul. et sequit *Ja.* de are. vt refert *Ly.* in. d. aut. matre et auie. l. dicat *Ja.* de are. hoc non sensisse. tamē scripta referūt. **¶** Ultimo quero pone q̄ mater est infors. xv. an. sed anteq̄ tutela filij finiat spatium esse maior quis hoc medio succedet in tutela. an legitimus an datiuus videt q̄ datiuus ar. l. non solum. §. libertus. ff. de excu. tuto. et l. si tuto: reipublice. §. j. ff. de tutoribus. et l. si tuto. ff. de tutel. et ra. dif. In contrariis videtur. q̄ ei mater legitima tutrix non sit nisi velit sed lex dicit q̄ testamentus scdm. tūc veniam tollit primum si est validum ex seipso. secus si alius eius vires dependent ex voluntate alterius puta filij p̄teriti qui potest illud validare per eius voluntates. nam tale testamentum scdm non tollit primum. vt. l. cum in scdo. ff. de inoff. te. et ibi no. facit. l. si filius qui in potestate. ff. de lib. et posthu. ita deberet esse in proposito q̄ mater non deberet excludere legitimū. ex quo exclusio dependet ex sua voluntate. et ita videtur sentire. l. dubitatum. d. Bar. tamē satis dubitauit de hac opi. nam quod dicitur est impedimentum temporale in tutore vtputa q̄ datus est tutor sub conditione vel ex die non est locus legitimo sed datiuo. vt p̄ s. e. primo responso. et sic forte opinio non ē vera. et videtur locus esse datiuo. **¶** Sed pone iure cauetur q̄ debitor pupilli vt creditor non possit esse tutor quidam tamen deberet esse nisi debitor vt creditor esset. et sic per dictum impedimentum a tutela excluditur. queritur tunc ad que perueniatur certe tunc videtur dicendum q̄ perueniatur ad datiuū q̄ in tali tutore videtur esse reliquie et spes tutelæ reassumende cum defuerit esse debitor vel creditor: et est regulare q̄ vbi supersint reliquie tutelæ impediti nō pueniatur ad legitimū sed datiuus. ergo in cāu proposito idē et pro hac determinatione facit. l. si impuberi. ff. de tu. et cura. da. ab his. et ita videtur determinare Bar. **¶** Ultimo quero mater ad secunda vota transiens petit tutorem dari filio suo qui datus est per iudicem supersite tamen auia: q̄ cum p̄cedā ip̄ eius notitiam peruenissent: tutelā assumere vult et excludere datum per iudicem. nūquid pot̄ doc. de terminant q̄ sic per tex. vnde sumitur aut. matre. qui dicit q̄ omnibus p̄ferit testamentariis dūtaxat exceptis: et istud procedit sine scrupulo tenendo opinionem: q̄ ea transeunte ad secunda vota puenit ad datiuū q̄ tunc supersit auia que ē legitima et indubitanter ip̄m excludens: nisi forte: q̄ auia fuisset negligens fm ea que plenissime superius dixi circa materiam matris: qua ignorante datus est tutor. **¶** Sed pone q̄ pater in potestate desijt habere filium et est absens: q̄ relegatus vel deportatus vel etiam est bannitus: tenendo opi. q̄ bannitus equiparetur deportato: nūquid mater poterit esse tutrix filij sui: videtur q̄ non. q̄ tex. videtur requirere q̄ mater sit vidua: et tū non est. q̄ est nupta: contrarius est determinatum. nam tex. qui excludit mulierem nubentē a tutela filij: intelligitur de alijs nuptijs. nam de eisdem nō dubitauit. quia non est suspitio: q̄ exco:net filium. ergo et **¶** Et hoc ad presens sufficiat ad tutelam matris et auie: quia alibi non reperies ita determinatum.

**Impuberes** Tutoris p̄uisionē eq̄tatis rō introduxit: vt q̄ p̄ etatis imbecillitate ad sui regimen nō sufficit: alterius regimine gubernetur: et finita tutela tutelæ iudicij: intentatur non ante. h. d. v. q̄ ad fi. **¶** Sed pone mater filiorum tutelam acceptare non vult. nūquid ex hoc sentiet aliquod incōmodum de iure. **¶** Rñ deo q̄ si mater stetit negligens p̄ annum

q̄ filiorum tutelā non acceptat vel non petat aliū tutor es decerni filio suo. l. per iudicem ad confectionem inuentarij copelli possit. priuatur successione filij sui in pupillari etate decedentis. ut. l. omnes. C. ad tertul. et l. sciant. C. de legit. heredi. et l. ij. et quod ibi no. C. si ad ver. de lic. et l. ij. §. si mater. et §. ult. ff. ad tertul. et bec procedunt de plano q̄ est locus tutori datiuo: matre negligente vel ea renūciante. **¶** Sed pone q̄ pupillus habeat tutorem legitimū. q̄ forte supererat sibi patrius. qui erat primior: nūquid priuabitur mater successione filij. nisi petierit tutorem. **¶** Rñ deo q̄ non. q̄ tutorem legitimū. l. xij. ta. facit absq̄ eo q̄ petatur. ut. l. iij. in prin. ff. de legit. tu. et s. de legi. agna. tu. in prin. et hoc est clarum. **¶** Sed pone q̄ talis tutor legitimus: nec facit inuentarium nec administrat: mater coram iudice non instat q̄ talis legitimus tutor faciat inuentarium. uel q̄ satisfat uel alia faciat ad que tenetur: nūquid ex hoc priuabitur successione filij sui videtur q̄ sic. q̄ cāus est in l. ij. §. q̄ si non compulerit. ff. ad tertul. nam excusatur a nō petendo ex quo. l. dedit. non tamē excusatur a faciendo cōpelli per iudicem conficere inuentarium: et alia que facere dicit hanc partem tetigit Spe. in ti. de tu. v. nūquid dicendum. in fi. Albertus et Dos. determinat oppositum qui disputant hanc q̄onem et probat determinatue inducēdo quādam notabilem glo. que est. in. d. l. iij. C. ad tertul. que ponit quinq̄ cāus sp̄ales in quibus mater excusat. si nō petat tutorē filio. primus ē si pubes decedat filius. ut est cāus in. d. l. iij. §. ult. C. ad tertul. secundus si mater uiderit nō expedire: et non expedit filio suo tutorem habere: seu inuentarium facere: ut non ostendatur bona rei familiaris. ut. l. j. C. quando et q̄. quar. ps. debetur. li. x. tertius si mater uolebat petere tutorem infra tempus legitimū: sed alius puenit eam quo cāu mater excusat. **¶** Sed facit ad statutū quo cauetur q̄ iudici infra certum tps habeat denunciare maleficiam: q̄ si p̄uenti fuerint ante illud tps p̄ iudicē inquiringem vt per eum q̄ accusationem de maleficio porrexit: non tenebitur iudicis ad penam statuti pro eo q̄ non denunciavit. quartus cāus est. si filius h̄et aliquem tutorem legitimū. quintus si mulier fuerit minor. xv. an. q̄ propter etatem sibi subuenit. Item fallit et si mater fuerit in seruitute vel grauata infirmitate vel alia iusta cā: put bec omnia colliguntur in. l. ij. §. si mater. cum se. ff. ad tertul. **¶** Ex predictis Albertus determinauit matrem non esse priuandā debita successione filij propter negligentiam. nā. l. loquētes de priuāda matre non petete tutores et. videt loqui in tutore datiuo. non aut in legitimo. vnde. d. l. odiosa restrictio gēda est. non aut trabenda ad legitimū. et ita ē determinat Jo. an. corrigēdo dictū Spe. in. d. §. nūquid dicēdū. v. ult. qui male locutus fuit vt p̄ ibi in addi. Jo. an. **¶** Sed quero pone q̄ mater pregnans exis. mortuo marito nō petijt se in possessionem mitti noīe ventris bonorum mariti nec et petijt tutore ventri: nec et petijt curatorem dari bonis ad q̄ omnia tenetur de iure. vt p̄ in ti. de ven. in poss. mit. et de cura. bo. dando. nūquid per hoc successione priuabitur: videtur q̄ sic: q̄ in primis duobus casibus multū delinquit denegando fauorabilia partui qui producitur in lucem: nasciturus nō solū sibi. sed et reipublice. ff. de v̄. in poss. mit. l. j. §. eo facilius. **¶** Preterea multū delinqt: q̄ p̄pter negligentiam poterunt denegari alimenta partui. vt p̄. eo. ti. l. ex tranco. in fi. que videt ea magis p̄iudicialia. q̄ non petere tutore: ergo p̄pter has negligentias priuabitur filij successione. **¶** Preterea Albertus determinat in dictis duobus casibus. l. cum non petijt se mitti in possessionem bonorum noīe ventris. Item cū nō petijt ventri tutores dari non esse priuandā successione filij: q̄ nulla. l. cauet q̄ et his casibus priuaretur mater. ergo erubescere debemus si contrariū sentiamus. vt. l. illam. C. de coll. **¶** In tertio vō casu. l. si nō petijt curatorem dari boni bonis successi. priuabit: q̄ l. nō habeat locū verba. l. siue consōnis. que p̄uidit q̄ mater non petens dari tutorem filij priuatur successi. filij h̄z locū mēs in isto casu. vt est casus in. l. ij. §. sed si p̄gnans. ff. ad tertul. **¶** Ultimo circa. §. impuberes. q̄ dictus. §. tractat de reddēda rōne p̄ tutore finita tutela. q̄ igit tutores

solent conficere de rōnibus ipsorū. *Lodices* et *libros*, que ro quō et quādo fides eis adhibeatur. *Distingue* tres casus: aut est in libro tutorū aliquid scriptū p̄ tertio: et tunc si dē p̄ tertio facit: ut ē casus in l. *luci*. §. *tutelle*. ff. de adm. tu. Aut cōtinetur aliquid in eo p̄ pupillo cōtra tutorem: et facit fidē: q̄ p̄ priuata scriptura confecta facit fidē contra se ut no. glo. in l. *q̄dā*. §. *nūmularios*. ff. de edēdo. et l. *instrumēta*. et l. *rōnes*. C. de p̄ba. aut aliqd cōtinetur in dicto libro: contra pupillū et tūc aut talia sunt q̄ depēdēt a voluntate tutoris mera: ut q̄ mater est: et facit scribi in codice rōnū. q̄ ipsas impensas quas facit itēdit rebz: et animo spē tēdi facit. et tunc fidē facit contra pupillū. et p̄ tutorē ut. l. *nē fennius*. ff. de neg. gest. Aut in dicto libro sūt descripta talia q̄ non depēdēt a voluntate tutoris: ut puta q̄ aliqd ipendit vel solutiōne recepit: et similia. et tūc dic̄ fm̄ *De*. q̄dā sunt q̄ nō p̄nt de facili p̄bari ut expēse minute: ut puta q̄ emit carnes falsas p̄ quotidiano vsu. et in istis statur libro suo. ar. leg. si q̄s p̄ redemp. C. de donac. et quod no. *Ly*. de epis. et cleri. Aut vero cōtinentur alia que p̄nt particulariter p̄bari: ut puta q̄ soluit creditori pupilli vel similia: et tunc creditur ei cum sit priuata scriptura. ar. d. l. *istis*. Sed contra p̄dicta instatur qd̄ nullo modo stetur scriptu re tutoris. vñ op. de. l. *ex snia*. ff. de testa. tu. vbi ascribens sibi tutelā in testō nō ē tutor. *So*. Ibi loquitur de ascribēte sibi tutelā et tuelle offm̄. et id̄ illi scripture nō statur: sed que supradicta sunt loquuntur in scriptura q̄ sit de p̄ticularibus articulis tutelē: et fm̄ hoc ē d̄fia: vtrum q̄s sibi ascribat totale offm̄: an particularia officij illius. *Que* faciunt in arg. vtrum notarius possit scribere cōmissionem que sibi fit de aliquo actu. ut puta cōmissa est alicui examinatio testium: nunqd̄ hanc cōmissionē possit idē scribere: p̄ p̄dicta p̄ determinatio q̄ sic. nāz non ipse ascribit aliquod officium totale: sed si vellet sibi ascribere. vnum offm̄ totale: ut puta q̄ esset cācellarius vel notarius tunc non posset et fm̄ hoc notarius ordinarij vicarij qui scribit distributio nez officialiuz: nō posset scribere deputatiōez officij sui. qz esset ascribere totum offm̄: sicut i simili videm⁹ si eēt cōtētio de totali iurisdī. potestatis. si esset potestas nō posset de hac cā cognoscere. cum cā sit p̄pria in qua nullus pōt esse iudex. ut. C. ne quis in cā p̄pria ius. di. Si vero est contentio. vtrum in vna cā particulari. puta ticij esset ipse iudex cōpetens. bñ posset de hac cognoscere. ut. l. *ij*. ff. si quis in ius. no. non ierit.

**De auctoritate tutorum.**

**Auctoritas** Breviter .h. d.

Sine auctoritate tutoris pupillus suā cōdōnez meliorē efficit: et tutoris auctoritas ad obligādū pupillus ē necessaria sine qua pupill⁹ actū gerēs vtriqz obligatorū p̄bēt cū eo sibi obligat

sz eid̄ ipse nō obligat. h. d. viqz ad. §. *neqz tñ*. *In* glo. v. ibi ar. §. *zē*. so. hic p̄t p̄ tāto claudicat: qz ē iusta cā claudī cādī p̄ culpā p̄bētis cū pupillo sine tutore. *In* e. glo. ibi als *zē*. qz *tex*. et gl. i corpore iuris circa hanc materiā qñ pupill⁹ obliget vel nō vidēt multū aduersare. omittit. op̄. oīuz distigue fm̄. d. *Bar*. aut nos loquimur de pupillo isāte: et certe ille nec civiliter nec naturaliter obligat vey tñ locupletior fact⁹ tēbit cōditiōe sine cā vel actōne ad exhibēdū: nō aut actōne ex p̄ctu quē gessit ut. l. *ij*. in p̄i. et qd̄ ibi no. ff. cōmo. et qd̄ no. i. l. *pupill⁹*. ff. de reg. iur. et qd̄ dictū est in infante idē dicēdū in p̄rio infantie. l. a. r. an. infra qd̄ diximus infra de iuti. sti. §. si pupillus. sz si pupill⁹ ē p̄rimus puberati et tūc aut p̄mittit tutori suo: et nō obliget civiliter nec naturaliter. ita no. gl. l. i. ff. de nouac. qd̄ est verū nisi pupillus esset locupletior ex p̄ctu cum tutore facto ut. l. in qbus. ff. de auc. tu. Aut p̄mittit alij sine tutoris auctoritate: et tunc obligat naturaliter etiā si nō sit locupletior rōe cōsensus cadentis in eo. q̄ naturalē obligōnez iducit. ut. d. l. i. ff. de nouac. et hoc etiā procedit si nō hēat tutorem. pro hoc facit. l. si. in p̄in. ff. de iur. iur. an. l. si pupillus. ff. ad. l. fal. et l. *cu3*. illd̄. §. i. ff. quādo di. leg. ce. *cu3*. si. Si vō pupill⁹ est fact⁹ locupletior ex p̄ctu quē inuit: tūc et civiliter et naturaliter obligatur: ut

dicat hec gl. et in dicta. l. i. ff. de nouac. Si vō contraxit eius tutoris auctoritate: tūc civiliter et naturaliter tenet tamē beneficium restōnis iuuat si lesus est. ff. de aut. tu. l. *ipuberes*. et c. *Ea* q̄ dicta sunt q̄ pupill⁹ obligatur limitāda sūt si pupillus p̄ctum fecit sup̄ re alienabili sine decreto quales sunt res q̄ seruando suari nō possunt: si vō super re q̄ nō sic possit alienari sine decreto: tunc nō obligat sine tuto. aucto. ut ē casus in l. ad resoluendū. ff. p̄di. mi. Et ē ratio p̄dictorū oīum: nam in p̄rio casu id̄ pupill⁹ nō obligat qz nō hz cōsensus: et sic deficit cōsensus sine quo p̄ctus robur non sumit. In secundo casu non obligat rō qz. l. resistit obligōi et quo tūc cūqz. l. resistit obligōi nulla actō orit̄ civilis. nec naturalis. ar. l. si non forte in p̄i. ff. de cōdi. inde. et ista est rō. l. bis cui bonis. ff. de ver. sig. vbi d̄. q̄ ille cui ē interdictus bonis nullo mō obligat. *Nā* cū. l. resistit alicui actui p̄ccatū est venire cōtra. l. ex tali actu nulla pōt resultare obligatio: ymo iuramentum si validaret talē p̄ctū: ut dicit doc. in l. si q̄s pro eo. ff. de fideiuf. qd̄ tene mēti p̄petuo ad statuta p̄hibētia aliqd fieri. *Putā* statutu: dicit q̄ mulier si cōtrahat absqz cōsēsu viri sui: vel q̄ null⁹ p̄bat cum muliere nisi corā iudice: et similia. *Nā* si p̄tract⁹ fieret p̄dicta p̄hibitiō: nulla resultaret actio etiā si eēt iuramento vallatus: sec⁹ est si contractum. l. nō approbat: nec ē reprobat: ut puta qz dicit: si fact⁹ fuerit p̄ctus cum muliere absqz talibus solēnitatib⁹ cōtract⁹ ipse nō valeat: nā hoc cāu. l. nō resistit p̄ctui: sz non p̄bat: tūc naturalis obligatio nascitur ex eo: et si validaret iuramento efficac̄ eēt. hic est q̄ pupillus naturaliter obligat p̄trahēs sine tutoris auctoritate: qz. l. si resistit p̄ctui suo: sed ipm̄ non approbat. *Sed* q̄o quō adult⁹ obliget. rñ deo l. gl. videant̄ aliter sentire: qz aut hz curatore: et tunc idē est de eo qd̄ de pupillo maiorē infante sz p̄rio pubertati: qz p̄trahēs sine curatore naturaliter obligat vel civiliter: vel naturaliter et civiliter. ut. s. dixi de pupillo: aut vō curatore: nō hz. et tūc civiliter et naturaliter obligat hz possit restitui si lesus est. ut. l. *ipuberes*. ff. de verborū ob. Sz cōtra hanc so. fortiter istat gl. in l. si curatore. C. de in i teg. resti. q̄ epparat adultum curatore hñt̄ ei cui ē bonis interdicit⁹: qui nec naturaliter nec civiliter obligat: qz p̄ iter dictionem administratōis iudex vñ legali auctoritate contractui fido p̄ p̄digū talē resistere: ergo ita erit de adulto: qd̄ nullo modo obliget sine curatore: et hanc opi. tenēt qui dam et male qz ex hoc sequitur: qd̄ in plus obligaret pupill⁹ q̄ adultus. qd̄ est absōnū dicere: gl. ergo q̄ vult eū epparare ei cui est bonis interdicitū simpliciter verū nō dixit: nā p̄ dationem curatoris non tollit administratio bonorū suorū sz remouet quoddam somētū iur⁹ civilis ex quo resultat civilis actio: sed qñ interdicit⁹ bonis denegatur administratio bonorū: vnde non est bona epparatio p̄dicta: nisi velle mus dicere q̄ assimilem⁹ eidē quo ad denegatōez actiōis q̄ ita denegat ex p̄ctu adulti p̄bētis sine curatore: sicut ex p̄ctu eius cui bonis interdicitū est: sz quo ad denegādū obligationē naturalem dicta epparatio non p̄cedet: qñ autē pupillus dicatur factus locupletior dicam infra de iuti. sti. §. sed quod diximus.

**Neque tamen** *Is*. h. d. *In* hereditariis directis vel fideicommissariis vel bonorū poss. acq̄sitis pupillo: necessaria ē tutoris auctoritas. et pupillo a iure p̄uidetur ne vanum in debite patiatur. h. d.

**Tutor autem** *Is*. h. d. Actus q̄ gerit p̄ pupillum in quo tutoris auctoritas erigit. p̄ tēpore quo gerit act⁹ auctoritas tutoris est interponēda: et ex intervallo vel p̄ epistolam interposita: nō hz effectus. *Et* nemo i re p̄pria auctorizat. h. d. vlyqz ad fi. ti. *In* gl. q̄ incipit. l. rei ven. ibi vel idē in eo qd̄ i alijs *Hanc* etiā questionē format spe. i. ti. de tutore. §. generaliter. ver. idē in debitor. et p̄firmat primā p̄ez huius gl. l. qd̄ creditor vel debitor. qui datus est tutore in testō possit esse tutor. et fuit secutus *Edof*. mar. gu. gui. de suz. et *Ly*. i. at. minor. C. q̄ da. tu. pos. *cu3* hac tñ additiōe qz sit tutor si testator cum sciebat eē creditore vel debitorē. *Aso*. C. q̄ da. tu. pos. §. idem si creditor i summa. et gl. hic et i corpore. ut

bij qui



bi q obli. se. pbi. et in aut. minor. et tenet oppositū q siue testator: si uerit siue igno: auerit tutor: datū in testamēto esse credito: et vel debito: q tutor non erit: hanc opi. se- cutus fuit Ja. de bel. et dicit esse calum. i. q. et hoc oia. in di- cto corpore. vbi ter. dicit. nō oīno. q negatō preposita si- gno vniuersali affirmatio facit equipolles suo dīctorio. nullo modo et nullo casu. Et p p̄ia opi. facit autē. matri et aue. nā in si mater id admittit s̄ sit debitor vel creditor. q: fides eius est approbata. a. l. multo forti⁹ erit admitten- dus testār⁹ q p̄feri matri. Itē possit induci dictū. autē. cō- tra. hanc opi. et p̄ alia hoc mō. exceptio p̄firmat regulas in nō exceptas. vt i rubrica p̄ Dy. extra de re. iur. li. vj. s̄ so- la mater excipit q licet sit debitor vel creditor nō exclu- dit a tutela. ergo i oībus alijs remanet regula firma. s̄ cer- te hoc rō possit tolli p̄ nō i. l. q pp. ff. de re. iur. nec ob. rō facta p̄ p̄ia opi. nā si rō sp̄latur. sit i testārō tutor: q: si des ei⁹ sit approbata pp̄ qd̄ satisfacere nō tenet. Idē eēt di- cendū i tutor: e dato ex inquisitione quē. l. habet multū pro cōfidatō: adeo etiā q nō satisfacit: et tam planū est q si ē cre- ditor: vel debitor: iste excludit: ergo idē erit i testārō: sed hec ratio nō multū cōcludit: q: in tutor: testārō pl⁹ v3 te- stimoniu p̄is q filio dat hereditatē suā q etiā et exhereda- to dat tutor: et q cum sūme diligit adeo q null⁹ amor: vin- cit paternū vt. l. isti quidē. i. ff. qd̄ me. cā. p̄pter qd̄ mi- nus suspicari. est de isto: q̄ quis sit creditor: vel debitor: q̄ de dato ex inquisitione. Idēo p̄ia pte facit q: voluntas testa- toris. est. l. vt in. q. disponat in autē. de nuptijs. ergo nō ob. huic. l. testārō: q: iste tutor: sit debitor: vel creditor: q: cū l. voluisset potuisset. p̄uidere q tutor: esset. Dy. i consilijs suis i cōsilio. xxxviij. tenet scōam ptem cum Azo. et Ja. de bel. p̄ rōes. p̄ hac pte iductas nec ob. q. l. multum con- fidit de testārō q: v3 est quo ad casum n̄m qd̄ pat. q. a. l. de creatōib⁹. C. de epi. audi. et. s. i. j. de satisf. tu. q̄ dicit q: fides illi⁹ est approbata intelligit quo ad onus satisfatōis cuitande nō aut quo ad hoc vt possint eē tutores si debito: vel credito: sit q̄ illa. l. antiqua non potuit de hac nouissi- ma cogitare preterea si releuatio ab onere satisfatōis esset cā quia testārō tutor: debito: vel credito: a tutela nō ex- cluderetur ergo similiter eēt in datuo ex inquisitione quia similiter nō satisfacit qd̄ tñ est saltus et sic tenuit in consilio perfato dñs Dy. ¶ Sed successiue q̄ro de quadam q̄one quam disputauit. d. Ray. de for. Quidā credito: pupilli datus est tutor: i testō. qui suum creditū tacēs ē a iudice cō- firmatus in admistrato: ē huic pupillo suspēst patruus qui vult hūc tutor: testārō remouere dicens: q: q: credito: est a suo credito cecidit: et tutela est p̄uar⁹. mō q̄ritur: nūq̄d possit hoc dicere: et virtus. q. i hoc consistit an credito: pu- pilli qui imituit se eius tutelle. p̄pterea cadat a credito: et an desinat esse tutor: vt tutor: remaneat: et sibi sufficiat pena q: p̄dat creditum: quā. q. format gl. in. l. pater. i p̄ia gl. ff. d̄ procuf. certe in hoc fuerit opi. Azo. tenebat q: a credito ca- dat: s̄ tutor remaneat. Idē tenebat q: puniat in vtroq; vi- delicet in amissōe crediti: et in amissōe tutelle: de oib⁹ opi. sit mēto i. l. p̄pter litem. ff. de excu. tu. in p̄ia gl. et i aut. mi- norum. C. q. d. tu. pos. q̄ sibi inuicē vt variare ab eo qd̄ di- perat glo. p̄fata. d. Ray. determinauit q: dicta opi. Azo. sit vera. v3 q: tutor: remaneat et credito p̄uetur: q: in aut. vt bi qui ob. se pbi. et. C. usq; ad fi. q. q̄ aut ponit quatuor ca- sus. prim⁹ est in credito: ex cā antiqua: Secund⁹ i credi- tore ex cā noua. Tertio in debito: antiquo. Quarto in iā tutor: e recipiente cessionē cōtra pupillū: prim⁹ subdiuidit in duos: q: aut p̄stat de credito a principio: et tunc repellit: nec puniat si se non imisceat: secund⁹ ē si tacuit nec a p̄ici- pio constitit de credito tunc cadit a credito: nec alia pena punitur ibi nec nos ergo punire debem⁹ cū: nā repulso tu- tore a tutela admittit ad eā cū non repiat iste phibitus cum ceciderit a credito. ar. l. qd̄ vō. ff. de legi. p̄terea cessā- te cā finali cessare d̄ effect⁹ vt. l. generalr. C. d̄ epi. et cle. sed cā finalis huius phibitōis ē creditū: ergo cessate cre- ditor cessabit phibitio et dispositio. cū cā sit reducta ad nō cām: nec ob. qd̄ solz no. in. l. non dubiū. C. de legi. ad hanc rationem vbi d̄ q: sufficit legislator: phibuisse. et. q. illō

verum est q̄ phibitio ē de iure cōi: secus si eēt de iure sp̄ā- li: vt hic et ar. l. ff. de diuor. p̄terea satis est ex vno facto quē vna pena puniri: vt. l. et facto. q. iul. ff. d̄ vul. et pu. iul. p̄terea eodem mō vi. def. cadere a debito a quo cāt⁹ ē tutor: sic ē qd̄ de facto et p̄cto: vñ repire vi. letur se speditum tpe quo tutor: ē. ar. l. si post mo: res. ff. de le. i. et qd̄ dixi de q̄one p̄cti. s̄. de his qui sūt sui vel alie. iur. q. i p̄ate. p̄terea ex quo debitum talis tutoris. L. remittit ergo et ipse tutor: vide- tur remittere. vt. l. si. C. si mā. ita fue. alie. s̄ planus est qd̄ ille q: remittit d̄bitus p̄t admitti a tutela. p̄terea p̄ hac determinatione facit. q. si vero tacuit. i dicta autē. vbi credi- tori tacet. pena iponit. et tutor remanet. Ja. de bel. et alia opi. videlicet q: tutor: nō remanet in tutela. p̄terea q̄n d̄ ali- quo dubio sūt opiones. dicebat mar. fil. q. opi. seq. debem⁹ q: applaudet magis mēti bonoz viroz et eq̄tati. sed in men- te boni viri nō caderet q: credito: tacēs creditum. p̄opter qd̄ fuit d̄nificat⁹ in credito suo. sine suspitōne in admini- stratione bonoz pupilli sit. nam si lex h̄ cū suspectū. q: cre- ditor: ē ne i bonis pupilli malignet. multo magis. d̄ cū h̄re suspectū. q: d̄nificat⁹ est. vñ magis h̄ cās malignat i ad- ministratōe bonoz pupilli. ar. l. si. C. de nup. p̄terea i au- tē. et bi. qui ob. d̄. ad admistrōs nō acced. it. et. et sic eis to- talit̄ videt admistratōne ibibere: h̄c velut eq̄oz seq̄tur Jo. an. i addic. in. d. q. generalit̄. ver. qd̄ si debito: . ¶ In e. glo. in fi. et ergo ista gl. q: si tutor: tenet pupillo actiōe rea- li non phibet ei⁹ tutelā assumere. quaz seq̄tur Dy. s̄ gl. no. q̄trariū et meli⁹ fm. d. meū et. d. Bar. i dicta aut. mino- rū. pp̄ verbū tenet. qd̄ ē in ter. qd̄ idifferenter ipostat et se h̄ ad actiones reale et p̄sonale. p̄terea eadē est rō et suspitō in actōe reali et p̄sonali. ne sibi tutor: forte surripet ista et defensionē pupilli. ¶ Alteri⁹ q̄ro. vtrū tpe h̄z. l. pupill⁹ tenebat inuit⁹. siue cogebat etiā assumere curato: ē. cū tu- tor: volebat agere cū eo. gl. in. l. iij. q. si pupill⁹. ff. de tutel. dicit q: cogit petere vñ. nō tñ h̄c vel illū. s̄ illū quē cli- get dabit iudex s̄ est mix⁹ q: iudex d̄cat seq̄ volūtate pupil- li. q: nō cognoscit q: curato: sibi expediat et sic forte petet illū. quē tutor: volz. vnde forte meli⁹ p̄uisus p̄ iudicem suū set si iudicis arbitrio reliq̄set. fm. d. Bar. ¶ S̄ q̄ro. nū- quid talis curato: dabit volēs vel inuit⁹. Ja. de are. dicit q: dabit tñmō volēs q: ter. in. d. q. dicit q: dabitur p̄sus petēti. ex quo sequit⁹ q: d̄ volēs esse. Alij dicūt q: dabitur inuit⁹ sicut tutor: vt. l. mūe. ff. de mūe. et bono. s̄ tene p̄i- mā p̄e fm. d. Bar. qd̄ ē v3 nisi forte calū ad curā p̄pel- lere ar. l. i. q. q̄n. ff. de cur. bo. dādo. q: forte nō repiret ali⁹ idone⁹. vt ibi p̄. qd̄ sequit⁹ Ly. l. l. qui pe. tu. ¶ Sed pone. q: dat⁹ sit curato: absens q: scies se datū cō enit po- stea nūquid valeat. vt q: sic. q: habitio rati sequens vt va- lidare qd̄ p̄i non valebat. sicut dicim⁹ in p̄curatore. qui abis dat vt. l. i. ff. de procuf. d̄bebit tñ abis dari tāq; p̄is s̄ certe dic q: nō valet. q: ter. in dicto. q. si pupillus dat for- mā q: def p̄is. et id datus illa forma nō suata nō valet. ar. l. cū bi. q. si p̄tor. ff. de trasact. p̄terea. cū certo tpe regit cō- sensus. rati habitio sequit⁹ nō sufficit. vt. l. quid ergo. i p̄i. ff. de his qui no. isa. et. q. tutor. i. et. ti. et. l. obligari. ff. de au. tu. ¶ Qd̄ sequit⁹ Ja. de are. et id in instro cure sp̄ facias apponi q: talis iudex tali adulto p̄nti et petēti dedit talē p̄ntē et re- cipitē s̄ oib⁹ et. ¶ S̄ nūquid possit dari curato: isāti. p̄ p̄dicta p̄. q: nō. q: isās nō p̄t petere nec cōsentire. ¶ Sed q̄ro. qd̄ faciet si tutor: velit litigare cum pupillo isātē. Rñ deo q: expectabit quousq; isās erit fact⁹ maior isātē. fm. Ja. d̄ are. et hoc medio tpe neutri curret prescriptio. vt. l. ij. q. rōnibus. ff. d̄ iud. s̄ certe p̄. h̄ erit male p̄uisus tutori qui vellet suus. vnde bñ p̄uidet ius nouissimus. nā aut tu- tor: ē aliquid receptur⁹ a pupillo. atēq; tutellaz assumat. et nō p̄t tutor: creari. et si dat ius suus perdit si admistrat. vt p̄ i dicta autē. minor. vnde tñc nō ē curādum de credito cum ceciderit a iure suo. aut p̄dēte tutela superuenit ius crediti s̄ pupillum. et tunc nō p̄t. nisi adiuncto curato: admistrare. quo auctore poterit pupillū cōuenire. quē ad- mōs si abinitio fuissent plures tutores. vnus possit altero agere auctorizare vt. l. si plures. et qd̄ ibi no. ff. de testa. tu. et adiungit dicto tutori curato: vt. s̄. dixi. quo auctore que

## Qui. modis tutel. finitur

net tutorem. aut hēbat ipsa iura anteq̄ admistrar. 7 tunc ille non d̄s accedere ad admistrōs: nec ad eā fuiss̄ admistrus si se debitorem expressiss̄ esse: unde euz hoc tacuerit i fraudes. extra ordinē puniet in. l. eos. ff. de tutel. 7 poterit facere euz remoueri: vt. d. autem. minor. s̄ si vell̄ eū remouere prius brēt ad remediū huius. §. recurrere. v3 q̄ da ref̄ curator: quo auctore ager̄ 7 tuteor. §. S3 qd̄ de curatore. qui daf. furioso vel pdigo R̄ideo q̄ tales ignorantes 7 et abites curatores recipiūt cum enim cura sit legitima iūto abite. 7 ignorāte sicut tutor daf̄ naz tales p̄ sone si vellent cōsentire nō possent qz carēt cōsensu vt. l. ij. §. voluntate. ff. fo. ma. facit. l. fulcini. §. adeo. ff. ex. q. cau. in pos. ea. ¶ S3 cum pupillus nō hēat legitimā psonā stādī in iudicio. Quero nunqd̄ prima vice ad petitionem creditoris citabit̄ certe tex. in. d. §. si pupillus videt̄ innuere q̄ sic qz ibi dixit sine pupillus agat sine conueniat̄ 7 sic in nuif̄ q̄ tā citatus erat anteq̄ tuteorē brēt facit. l. i. §. sufficit. ff. de adm. tu. 7 hoc veȳ ē indubitāter in cāuillo. ¶ S3 q̄ro nunqd̄ ad petid̄s cuiuscunqz̄ creditoris alterius possit citari pupillus tutorem nō habēs abiqz̄ curatore videt̄ q̄ non qz pupillus nō h̄ legitimā psonā stādī in iudicio si ne tutore vt. l. i. C. q̄ legit. psonā: s̄ citatio ep̄s p̄ia 7 fundamētū iudicij cum iudiciū incipiat ab ea pte q̄ ē d̄ in ius vocādo vt. l. §. si. j. d̄ p̄a te. litigā. 7. l. i. ff. d̄ in ius vo. So. dic q̄ et citari poterit: 7 citatio facta de pupillo simplr̄ debet̄ itelligi q̄ cōpeat cum tutore alioqui si compeat ip̄e solus sine tutore in iudicio contumax̄ eēt qz nō videt̄ cōpēt quia non cōpēt legitime. vt. l. ij. §. desēdi. ff. ex. q. cau. i. pos. ea. 7 iō s̄ eum tanq̄ s̄ contumacē pcederet̄ ad missiōē ex p̄io decreto vt. l. apud ful. §. si. ff. ex. qui. cau. in pos. ea. qd̄ ē notādū: qd̄ sequit̄. d. Bar. in dicta. l. iij. §. si pupill̄ de tutel. ¶ Et facit iste. §. ad. q. nā cū iure cauef. q̄ s̄ filiusfamilias non possit testari patre viuētē donare tamen cā mortis ip̄o volēte p̄t. vt. l. tā bis. ff. de donac. cā mor. ¶ Donec fili⁹ in vltis cōstitut⁹. qz non p̄t testari cā mor. ali quid volebat d̄are p̄e ip̄o consentiēte. nunquid̄ huic donatōi poterit consensus prestare. iste tex. facit q̄ non qz eēt auctor in cā sua hoc qd̄ d̄terminat̄ notabilis l. i. ff. de adm. tu. quā sequit̄. d. Bar. in dicta. l. tā bis. ¶ In gl. se. quē. q̄ icipit. facit ad hoc. i. fi. so. ibi nō ē iudex in cā sua. vt ibi no. 7 ibi illud statuit̄ in odium mandātis. Baldus.

Quibus modis tutela finitur.

**P**upilli In pubertate. q̄ oī in ma sculo p̄ ipudicij aspectū d̄ cernebat. hodie v̄o p̄ cōplemētū. xiiij. an. i eodē. 7 in seia. xij. an. tutela finit. h. d. vt qz ad. §. itē finit. Quero nunqd̄ oīo finiat̄ p. xiiij. an. tutela. ita q̄ ammō possit pu-

bes sua negotia admistrare. qd̄ de facto accidit i filio regis logien. Et p̄io v̄f q̄ possit anno. xiiij. cōpleto negotia gerere. 7 regnū admistrare. nā p̄ lapsus hui⁹ t̄p̄is finit̄ tutela. vt p̄s ¶ Preterea minor. xv. an. maior t̄n. xiiij. p̄t per se. cās b̄nficiorū 7 m̄imoniorū admistrare. vt. c. fi. extra de iudi. li. vi. 7. c. ex pte. extra de resti. spo. 7 sic si cōcedit̄ sibi admistratio vxoris 7 b̄nficij: ergo 7 regni. p̄terea ille q̄ ē als̄ inhabilis ad iudicādū habilitat̄. si admistratio talis iudicādi sibi ex successiōe adueniat. nā femina adiudicare nō p̄t de se. vt. l. femine. ff. de reg. iur. s̄ si contigat sibi decerni ex successiōe dignitatē selarē. secus. in m̄imonio 7 in ingressu monasteri vbi paria videntur eē. maior. xiiij. an. 7 esse cognoscibilem siue malitiā supplere etatē. p̄ quo. c. vlt. 7. c. ipuberes. 7. c. de illis. extra d̄ despo. ipu. 7. xij. q. ii. c. eū extra de arbitrio. c. dilecta ergo idem erit in p̄posito q̄ s̄ maior. xiiij. an. non possit iudicare. pp̄ admistratōs dignitatis que sibi ex successiōe defertur poterit. preterea qd̄ de vno phibet̄ de alio cōcedit̄. vt. l. cū pretor. ff. de iudi. vbi ipubes phibet̄ iudex eē. preterea si op̄ esset dare curatorem in admistratiōe regni huic puberi: ex hoc poterit isur gere scādalu; in regnū: pp̄ possibilem dissensu; ip̄oz̄ curatōrū in regno inter seip̄os: 7 scriptū ē d̄ regnū in seip̄sum diuisum desolabit̄: demū diuisus nō stabit. Adathei. xij. c. cui dissensionē p̄t reparari si pupillus sol⁹ possit admistrare

## De curatoribus

eū consilio peritorū q̄ sibi assistāt. 7 maxie v̄f posse p̄dicta determinari si filius regis sit discret⁹: ita q̄ discretio suppleat etatē: sicut solemus d̄re de malitia. vt. l. i. sacris. C. de p̄ri. sacro. scri. li. xij. 7. c. fi. extra de despo. ipub. S3 dic̄ s̄ ruz̄ fuisse determinatū in casu isto: 7 p̄ ista determinatiōē tex. i. l. i. ff. de m̄io. preterea minor etatis an. xv. veniā nō i petrat. vt. l. ij. C. de his q̄ ve. eta. ipe. ergo saltē an̄ illud ip̄f non p̄cedit̄ admistratio regni sine curatore: preterea vbi mai⁹ ep̄iculum ibi cauti⁹ est agēdū. l. sciāt. C. de p̄ba. 7. c. vbi mai⁹. extra de elec. li. vj. s̄ maius est piculū in admistratiōe regni q̄ rez̄ p̄uataz̄: quaz̄ admistrōs non h̄s sine curatore: ergo m̄to minus 7 regni. p̄terea stabilē mētē h̄s sapientū hominū iura non h̄s tractare vt. l. fi. C. testō m̄ li. sed pubes āte. xv. an. non h̄s stabilē mētē ergo 7c. preterea indigni sunt regimine alieno qui seip̄os regere nequeunt: vt. infra de excu. tu. §. minores. 7 sequitur. d. Jo. an. qui recitat̄ sic fuisse determinatum vt supra dixi.

**Item finitur.** Impuberis arrogatōe. vel dactiōe. pp̄ igratitudinē vel captiuitatē vel cōdōnōe eūtū pp̄ cuius suspensionem tutor creatus extiterat ac etiā tutoris vel pupilli morte tutela finit. h. d. vt qz ad. §. sequent.

**Sed 7 capitis.** Adatima vel media capitis diminutiōe tutoris omnis tutela finit. minima v̄o interueniens legitimā tollit duntaxat. q̄libet autē capitis diminutiō pupilli omnē tutelā tollit. 7 finito certo tpe ad qd̄ tutor daf̄ erat extinguitur tutela: 7 suspitio in tutore supueniens vel legitima tutoris excusatio pimit̄ tutelā 7 finit. hoc dicit breuiter.

De curatoribus.

**Asculi.** Minor. xv. an. maior. xiiij. an. si ē mascul⁹ l. xij. si ē seia curatores recipiūt: q̄ ab eisdem m̄gatib⁹ a qbus tutores creantur dantur 7 testō dari non possunt: dati t̄n per iudicē confirmātur. breuiter. h. intendit.

**Item inuiti.** Curatorē q̄ nō recipit iuit⁹ potest s̄ sit secus in tutore. h. d.

**Furiosi.** Furiosi 7 pdigi cuiuscunqz̄ etatē curatores primoz̄ agnat⁹ existit. q̄ si agnat⁹ nō supest̄ ex ingritudine curator p̄ iudicē cōstitut⁹. p̄ quem et mutis 7 surdis ac cecis. ac mētē captis 7 alijs morbo p̄petuo ipedit⁹ curator s̄l̄ decernit. h. d. vt qz ad. §. iterdum. ¶ In gl. q̄ icipit. 7 hoc. ¶ Per hāc gl. 7 s̄iles determinat̄ doc. i materia substitutionū. q̄ si pater h̄s filiū ipuberē furiosū. 7 velit ei substituere poterit substituere sibi ipuberi nō aut̄ erit expedies q̄ substituatur sibi vt furioso qd̄ est magni effect⁹. qz si substitutio facta ipuberi furioso itell̄ igeref̄ i vubio facta vt furioso nō valeret. nisi substituti eēt debētes venire ab testato. s̄ si intelligeref̄ facta eēt vt impuberi tunc poss̄ ei substitui q̄cūqz̄ extrane⁹. 7 bec colligūt̄ i. l. ex facto. ff. de vul. 7 pu. substi. 7. l. hūanitas. C. de ipub. 7 alijs substi. Ex quo collige. q̄ q̄n̄ cōcurrūt due cāe q̄ v̄arū vna ē accidētalis alia naturalis d̄s spectari naturalis. Eō tra qd̄ op̄ q̄. ymo d̄s sp̄ici vtraqz̄. vt. l. cū p̄. C. de iur. do. t̄n. So. dic̄ fm̄ Ray. q̄ cū q̄rif̄ p̄currētib⁹ cā accidētali 7 naturali q̄ d̄s spectari. an̄ sint h̄ric. 7 seip̄sas nō cōpatiant̄ 7 tūc p̄uals̄ accidētalis. 7 illa spectāda est vt. l. i. §. bestias. ff. de postu. R̄d̄ qz tunc cā p̄ accidēs operat̄. q̄n̄qz̄ vero cā accidētalis 7 naturalis nō repugnāt. ymo p̄t eē in eodē. s̄ eoz̄ effect⁹ est h̄ric vt bic. nā quē eē furiosum 7 minorem cadūt in eodē. t̄n̄ effectū repugnāt. qz ali⁹ est effectus minoris 7 alius furiosi. 7 tūc naturalis cā sp̄icif̄ vt bic 7. l. q̄. i. p̄ri. ff. de tutel. aut naturalē 7 accidētale s̄l̄ eē i eodē nō repugnat nec eaȳ effect⁹ h̄ric ē 7 tunc vtraqz̄ sp̄icif̄ vt dicta. l. cū pater. S3 certe male videt̄ p̄uideri furioso vel pdigo. cū pdigus ē naturalit̄ nō obliget̄ vt. l. is cui bōis. ff. d̄ ver. obl. s̄ civilr̄ 7 naturaliter obligat̄ si est pubes non h̄s curatōrē. So. dic̄ fm̄. d. Bar. q̄ isto casu duo erūt act⁹. unus per quē inter dicitur admistratio tali pdigo: ali⁹ p̄ que

voluntur curator: isti actus sunt distincti: ar. l. iulian. ff. de cur. fur. et hoc plene erit ei punitum: q. non poterit se obligare naturaliter pp. iurisdictionis iudicis et curatoris. Sed mirum est quod curator illi furioso dabitur q. curator d. vari volenti sed furiosus non habet velle. vt. l. furiosi. ff. de reg. iur. So. fm. Ja. d. are. satis. est q. furiosus si poterit dici iur. et ter. dicit q. non des. inuito. Preterea furiosus in causa in qua non habet eam d. dicendi vt. volens vt. l. iij. §. voluntate. ff. lo. ma. et l. si eius dote. §. eod. aut tpe. nā. est approbare et reprobare possit. Satis ē. arg. l. i. §. vt. ff. fur. aduer. nau. ca. sta. Sed pōe: q. aliquis est manifeste prodig. nūquid valebit et cū eo fact. videtur q. non nāz. snia et manifestus equipant vt. l. emptorē in p. i. ff. de act. emp. sed cōstat q. snia iudicis facit eū inhabile ad d. bēdus ergo in p. posito erit idem Preterea. gl. uf. hoc tenere. l. i. §. cui. ff. de testamē. p. h. facit. l. cū sear. ff. p. empt. vbi uf. casus. Glo. t. s. riu. et ista ē vitas in. l. is cui bonis. ff. de v. ob. idē tenet. l. l. i. cur. p. i. ff. d. cur. fur. fa. l. is cui. et l. iul. e. ti. ad. l. emptorē. rē dēt q. ibi sine snia. Preterea snia qua iudex p. nūciauit aliques prodig. nō h. effectum q. prodig. nō possit d. bēre sed datur curator: vel sp. alius iudicis. vñ multo min. effectus iter dictōs h. b. q. q. s. i. m. a. f. e. s. t. e. p. d. i. g. et si q. s. cū sciret dic fm. Ja. de are. q. vel q. sciebat prodig. cōsumpturū illud qd. dabat sibi malos vsus certos. sec. vero si sciret eum cōsumpturū male. nō tñ sciret i quos vsus. Sed pōe q. iudex facit p. conium p. cinitatē. q. null. h. bat cū tali prodigo nunq. d. p. hoc vicariet tal. cōtract. que q. s. c. e. r. e. t. cum eo. Sui. de susa. t. q. talis admistrōnis iudicis d. s. fieri cū ca. vt. l. is. q. i. ff. de tu. et cu. da. ab his. s. h. ic nō fuit cāe cognitō ad b. ita ergo et. Preterea h. v. s. snie. et sic nec interdicio bonorum vt. l. p. clama. C. cōminatōes vel epl. as Preterea prodigo d. s. fieri iudicis admistratiōis bonor. p. iudicē. vt. dicta. l. iul. s. h. ic fit debēt. h. b. e. r. e. cū eo et nō ei ergo et. fm. Bar. cū tñ iudex dat curatores ipsi prodigo vt. prodigo. videtur interdici admistratiōes bonor. eide. vt. l. si cui actor. ff. de in. i. t. e. r. g. r. e. s. s. i. m. i. s. l. v. i. ff. de cur. fur. Sed pone. q. iudex dedit alicui curatorem vt. p. d. i. g. o. qui non erat prodigus. nunquid t. s. d. a. t. i. o. in. l. i. §. cui bonis. ff. de ver. ob. tenet q. non valeat. ar. l. seie. e. g. r. e. s. s. e. ff. de tu. da. ab his. vbi si iudex dat cura. maiori. xv. an. et tuto rem maiori. xiiij. non tenet dato. Glo. in dicta. l. seie. et in. §. prodigus. infra. quibus non est permis. fa. te. et l. si ab eo. ff. de vul. tenet q. val. Doctores distinguūt aut est error exp. s. s. l. et tunc non t. s. et hanc partem tenet Dy. in. l. i. §. C. qñ p. u. o. non est neces. Ja. de are. et de. tenent p. i. a. s. p. t. e. s. q. indistincte valeat. q. distinctio aut fuit error exp. s. s. l. et vendicat sibi locum in his. que tractu t. p. i. s. mutātur. et hāc partem sequitur etiam Bar. alia rōne. ē. minorē. xiiij. an. et esse minorē. xv. an. est a natura. et iudex dando tuto. vel cura. non facit quem minorē. nec aliquid disponit in talidatōe quo ad etatem. vnde cū ille non sit minor. tutorem vel curatorem non recipit. sed esse furiosum non est a natura vel etiā prodig. sed p. determinatōis iudicis. vñ hic iudex totum disponit. q. hic iudex totū fecit auctoritate. l. q. est h. s. p. prodigo. et ei qui nō ē prodig. nō facit s. i. u. s. l. §. s. i. u. s. p. r. i. s. et id talis d. a. t. i. o. t. s. p. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. i. o. d. Bar. vt. facere gl. q. est in. l. i. C. de cur. fu. q. ē multū notabil. Sed pōe q. aliquis reuertit ad sanos mores. nūquid ipō iure d. sinat curatōrē h. b. e. De. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. q. non. ar. l. i. ff. de cur. fur. Ultimo q. nūquid prodig. obliget ex delicto Gl. in. l. si q. s. in. t. a. r. a. C. vñ vi. videt d. r. e. q. nō. s. h. i. l. l. a. gl. loq. tur in materia illi. l. s. i. a. l. i. o. d. e. l. i. c. t. o. p. d. i. g. nō c. r. e. a. t. v. t. i. b. i. t. s. Frā. accur. qd. p. b. a. t. fm. d. Bar. sic. Pupill. prim. pubertati sibi acquirit sine tutore. sec. si eēt infans. vel primus infans vt. no. 7. de inuti. slip. §. s. q. d. dixim. sic et prodigus p. t. s. i. b. i. a. c. q. u. i. r. e. r. e. vt. l. is cui bōis. ff. de v. ob. Et q. stat q. pupill. prim. pubertati. ex delicto obligat vt. l. pupill. ff. de re. iur. ergo idē in prodigo. s. h. c. e. r. t. e. i. a. c. q. r. e. d. o. p. u. p. i. l. l. u. s. et furiosus sunt siles. in obligādo tñ sunt multum distiles. cū prim. pubertati obligat sp. et ciuili et naturaliter. de eo de quo fact. ē locupletior. vt dixi plene. s. de au. tu. et p. d. i. g. in nullo obligat. et tñ eredo q. p. d. i. c. t. a. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. i. o. s. i. t. v. a

p. alia rōne: q. interdictio iudicis limitata ē quo ad admistratōes bonor. tñ. et id nō extēdit ad delictū. Deū q. ro. prodig. cui interdictū ē bonis nō obligat ciuili nec naturalr vt. dicta. l. is cui bonis. pōe q. ipō p. r. a. r. i. t. cū aliquo. in quo d. c. t. u. p. m. i. s. s. i. t. n. o. n. v. e. n. i. r. e. s. et iurat. nūquid illd. iura mētum validabit d. c. t. u. talē. vt. q. sic. q. o. e. i. u. r. a. m. e. t. u. ē. p. u. a. d. u. qd. nō v. g. i. t. a. d. i. n. t. e. r. i. t. u. s. a. l. u. t. i. s. e. t. e. r. n. e. vt. in. c. cū cōstigat extra de iur. iur. cū concor. s. die s. riu. q. i. u. r. a. m. e. t. u. d. s. h. i. e. in se iudicū. i. u. s. t. i. t. i. a. et vitatē. vt. no. gl. in autē. q. c. i. s. C. de nup. s. in casu nostro nullū h. s. i. u. d. i. c. i. u. cū prodig. nullū alius sine p. s. e. n. s. u. s. b. e. a. t. s. i. c. t. o. e. i. u. r. Preterea fm. d. Bar. suari nō p. r. i. s. i. n. e. i. t. e. r. i. t. u. s. a. l. u. t. i. s. e. t. e. r. n. e. q. p. i. l. l. u. d. q. u. i. s. p. e. c. c. a. r. t. m. o. r. t. a. l. i. t. i. p. m. s. u. a. d. o. cū. l. p. h. i. b. e. a. t. e. x. p. l. s. e. q. p. d. i. g. h. a. t. vñ cū s. h. i. t. f. a. c. i. t. s. m. a. n. d. a. t. u. p. r. i. c. i. p. i. s. et sic mortalit. peccat veniens s. i. d. qd. p. p. r. i. n. c. i. p. e. i. u. b. e. f. ar. c. i. j. extra de ma. et obe. et autē. sacra. C. si aduer. v. nō ob. l. i. C. e. t. i. v. b. i. i. u. r. a. m. e. t. u. v. a. l. i. d. a. t. cōtractū qui de se erat inhabilis. q. loquitur in casu in quo lex non resistit d. c. t. u. s. s. i. b. i. nō a. s. s. i. s. i. t. Nos vō in d. c. t. u. qui ē de iure p. h. i. b. i. t. Quod facit i. a. r. ad statutū qd. dicit q. minor. vel mulier vel cum minore vel muliere nisi certis solēnitatib. adhibitis null. h. bat nā si dictis solēnitatib. omi. s. s. i. s. cū i. p. s. i. s. h. a. t. d. c. t. u. s. i. p. s. e. i. u. r. a. m. e. t. o. nō v. a. l. i. d. a. t. cū f. i. a. t. i. u. r. a. m. e. t. u. s. l. p. h. i. b. i. t. o. e. s. s. e. c. vō si lex municipal. dice ret. d. c. t. u. s. c. e. l. e. b. r. a. t. u. s. p. t. l. e. s. s. i. n. e. t. a. l. i. b. u. s. s. o. l. e. n. i. t. a. t. i. b. u. s. n. o. n. v. a. l. e. a. t. q. t. a. l. i. s. d. c. t. u. s. i. u. r. a. m. e. t. o. v. a. l. i. d. a. t. c. f. o. m. i. s. s. i. s. p. d. i. c. t. i. s. s. o. l. e. n. i. t. a. t. i. b. u. s. cū talis d. c. t. u. s. n. o. n. s. i. t. r. e. p. r. o. b. a. t. u. s. a. s. t. a. t. u. t. o. s. s. y. n. o. n. e. s. t. a. p. p. r. o. b. a. t. u. s. ar. e. o. r. d. m. q. u. e. s. d. i. c. t. a. s. u. n. t.

**Interdum.** Tutor regulariter non dat ei tñ curator: adiungit i casib. hic d. s. c. r. i. p. t. b. d. fm. v. n. a. s. l. e. c. a. l. i. s. t. u. t. o. r. f. m. a. l. i. a. m.

**Quod si tutor.** Tutor i. s. f. i. r. m. i. t. a. t. e. v. l. a. l. i. a. i. u. s. t. a. c. a. i. p. e. d. i. t. o. t. u. t. e. l. l. a. m. admistrare: fortunaz suaz p. i. c. u. l. o. i. u. d. i. c. i. s. d. e. c. r. e. t. o. a. c. t. o. r. q. s. t. i. t. u. i. b. d. d. v. s. q. s. a. d. f. i. t. i. Circa hūc. §. p. r. i. o. q. r. i. s. q. u. a. l. i. t. q. s. t. u. a. t. a. c. t. o. r. v. t. q. a. t. u. t. o. r. e. cū auctoritate iudicis: v. l. a. i. u. d. i. c. e. a. d. p. e. t. i. t. o. s. t. u. t. o. r. i. s. R. i. d. e. o. a. t. u. t. o. r. e. q. s. t. i. t. u. i. d. s. i. t. i. u. d. i. c. i. s. d. e. c. r. e. t. u. s. e. q. u. a. t. t. i. s. t. a. e. c. o. i. s. p. r. a. t. i. c. a. q. u. a. v. i. d. e. m. o. b. s. e. r. u. a. r. i. i. n. s. t. i. t. u. t. o. r. e. s. a. c. t. o. r. e. s. t. e. r. i. l. i. s. a. c. t. o. r. C. de app. v. l. i. n. u. e. r. e. q. t. u. t. o. r. p. e. t. a. t. a. c. t. o. r. e. a. i. u. d. i. c. e. r. i. u. d. e. x. e. i. d. e. t. i. u. d. e. x. a. d. e. i. p. e. t. i. t. o. s. f. a. c. i. a. t. H. o. c. i. d. e. g. l. i. d. l. a. c. t. o. r. s. u. p. v. b. o. d. a. t. u. s. e. x. p. o. i. t. i. d. a. r. i. p. e. t. i. t. o. s. s. i. d. i. c. q. v. t. r. a. q. s. p. r. a. c. t. i. c. a. ē. b. o. n. a. et t. o. l. e. r. a. b. i. l. i. s. d. i. u. r. s. i. u. e. i. u. d. e. x. a. d. p. e. t. i. t. o. s. t. u. t. o. r. i. s. i. p. m. d. e. t. s. i. u. e. t. u. t. o. r. e. i. u. d. i. c. i. s. d. e. c. r. e. t. u. s. e. q. u. a. t. qd. p. b. a. t. g. l. o. i. l. n. e. q. s. C. de p. c. u. r. S. c. i. d. i. c. i. t. nō p. o. s. s. e. d. a. r. i. a. c. t. o. r. e. q. u. i. ē. a. b. i. s. v. l. l. c. u. r. a. t. o. r. e. C. q. d. a. t. u. p. o. s. s. i. n. q. d. i. n. q. s. t. i. t. u. t. o. r. e. t. a. l. i. s. a. c. t. o. r. i. s. r. e. q. r. a. t. c. a. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. t. e. r. h. i. c. i. n. n. u. i. t. q. s. i. c. S. e. d. d. i. c. i. t. q. q. l. i. b. e. t. c. a. d. i. u. m. d. s. i. t. t. o. l. e. r. a. b. i. l. i. s. s. u. f. f. i. c. i. t. v. t. p. u. t. a. q. m. i. s. ē. t. u. t. r. i. x. v. l. p. f. o. n. t. e. g. r. e. g. i. a. c. u. i. nō ē. b. o. n. e. s. t. u. v. e. n. i. r. e. i. p. u. b. l. i. c. u. v. e. l. a. l. i. a. e. x. s. i. m. i. l. i. c. a. v. l. l. c. u. r. a. t. o. r. e. C. q. d. a. t. u. p. o. s. s. i. b. i. n. o. S. y. n. u. n. q. d. t. a. l. i. s. a. c. t. o. r. t. e. n. e. b. i. t. d. e. r. a. t. o. c. a. u. e. r. e. g. l. i. d. l. a. c. t. o. r. d. i. s. t. i. n. g. u. i. t. a. u. t. cōst. a. t. s. o. l. u. d. e. m. a. d. a. t. o. t. u. t. o. r. i. s. s. y. d. d. e. c. r. e. t. o. i. u. d. i. c. i. s. nō a. p. p. e. t. et t. u. c. s. a. t. i. s. d. a. t. a. u. t. d. e. v. t. r. o. q. s. a. p. p. e. t. et t. u. c. s. a. t. i. s. d. a. r. e. nō t. e. n. e. t. s. e. d. c. e. r. t. e. s. i. nō c. o. n. s. t. a. r. e. t. d. e. v. t. r. o. q. s. i. s. t. o. r. u. m. n. o. n. v. i. d. e. r. e. t. a. d. m. i. t. t. e. d. u. s. e. t. s. i. s. a. t. i. s. d. a. r. e. t. q. nō a. p. p. a. r. e. t. f. a. c. t. a. q. s. t. i. t. u. t. i. o. n. e. s. o. l. e. n. i. t. p. u. t. i. u. s. r. e. q. r. i. t. et i. d. e. o. r. i. d. e. t. i. n. l. i. b. e. l. l. i. s. s. u. i. s. R. o. s. et t. s. i. n. d. i. s. t. i. n. c. t. e. i. t. i. d. e. a. c. t. o. r. e. q. o. n. i. t. u. r. e. x. s. t. i. p. u. l. a. t. u. r. e. m. r. a. t. a. h. a. b. e. r. i. q. t. e. n. e. a. t. u. r. ē. t. s. a. t. i. s. d. a. r. e. ē. t. s. i. c. o. n. s. t. e. t. d. e. v. t. r. o. q. s. H. o. c. d. i. c. i. t. t. e. n. u. i. s. s. e. q. u. e. d. a. s. u. u. s. d. o. c. et rō. q. c. o. n. s. t. i. t. u. i. t. a. n. i. d. n. o. P. l. d. r. t. s. i. d. e. z. t. a. l. i. rō. n. e. i. n. cōstō. n. e. a. c. t. o. r. i. s. e. x. i. g. i. t. u. r. c. a. v. e. y. q. c. a. n. o. n. e. ē. t. v. a. s. o. r. t. e. p. p. q. u. a. t. a. l. i. s. c. o. n. s. t. i. t. u. t. i. o. a. c. t. o. r. i. s. i. r. r. i. t. a. r. e. t. ar. l. cū vō. §. s. u. b. u. e. r. t. i. ff. d. f. i. d. e. i. c. o. m. l. i. b. e. r. i. d. t. a. l. i. s. s. a. t. i. s. d. a. t. i. o. r. e. q. r. i. s. S. y. q. u. a. l. i. s. e. r. i. t. i. s. t. a. s. a. t. i. s. d. a. t. i. o. R. i. d. e. o. r. e. r. a. t. a. h. a. b. e. r. i. S. y. a. n. s. a. t. i. s. d. a. r. e. d. s. p. u. p. i. l. l. u. m. r. e. r. a. t. a. h. a. b. i. t. u. r. u. m. v. e. l. t. u. t. o. r. e. m. R. i. d. e. o. f. m. d. Bar. o. m. i. s. s. i. s. a. l. i. j. s. q. e. s. t. m. o. d. cōstō. n. i. s. a. d. u. e. r. t. e. d. u. s. q. a. u. t. f. u. i. t. cōst. i. t. u. t. u. s. a. t. u. t. o. r. e. cū d. e. c. r. e. t. o. i. u. d. i. c. i. s. s. a. t. i. s. d. a. t. a. t. u. t. o. r. e. m. r. a. t. u. h. a. b. i. t. u. z. s. i. vō. a. i. u. d. i. c. e. a. d. p. e. t. i. t. o. s. t. u. t. o. r. i. s. e. s. t. c. o. n. s. t. i. t. u. t. u. s. t. u. c. s. a. t. i. s. d. a. t. a. p. u. p. i. l. l. u. m. r. a. t. u. h. a. b. i. t. u. z. q. p. r. i. o. c. a. n. v. l. c. o. t. e. m. p. l. a. t. o. d. e. t. u. t. o. r. i. s. g. e. r. e. r. e. s. e. d. o. c. o. t. e. m. p. l. a. t. o. d. e. p. u. p. i. l. l. i. D. i. c. i. t. tñ. Bar. q. s. e. c. u. r. i. u. s. ē. q. p. m. i. t. t. a. t. p. u. p. i. l. l. u. m. r. a. t. u. m. h. a. b. i. t. u. z. Et p. d. i. c. t. a. p. r. o. c. e. d. i. t. v. b. i. d. o. u. b. i. u. e. s. s. e. t. d. e. t. u. t. e. l. l. a. t. u. t. o. r. i. s. q. t. u. n. c. i. n. d. i. s. t. i. n. c. t. e. a. q. u. o

## De satisfatione tutorum

cunq; cōstitutus fuisset satisfacere os pupillū raturū habitū rū: quemadmodum z tutor: si dubitarem de eius tutela. vt. l. vulgo. ff. de admī. tu. cum cisdēz mōis reguletur z eodē mō actoria sicut tutela. vt. d. l. neq; C. de pcur. Bal.

**De satisfatione tutorum: vel curatorum.**

**Et tamen.** B. b. intendit pp

rum z adutorum tutoris z curatoris satisfatio extitit adiucta z testari vel etiaz ex inquisitione dati satisfacere non coguntur. b. d. v. q; ad. §. sed z si testamento. C. In

glo. si psumptōe q; ista glo colligit aliqua que tutor de necessitate habet facere anteq; ad administrationes accedat. Sciendū est q; gl. in l. legatios in prin. ff. de legi. tu. pleni us hoc posuit: vbi posuit quatuor ad que tenetur tutor ate q; administrat. Prō q; administrationes suscipiat cū decreto iudicis. Secundo q; iuret vtilia facere z inutilia pretermittere: Tertio quod faciat inuentarium. Quarto q; satisfat: si est d' illis q; satisfacere tenetur. Addit per Dy. q; exp̄ssam suscipiat defensionē pupillorūz pmittens eos non dimittere indefensos: que oīa per ordinē videamus. C. Et p̄rio circa decretum: q̄ro quo iure fuerit introductus: q; tutor iudicis decreto administrationē suscipiat. Rūdeo q; nouo iure Codicis v̄f̄ introductū. l. p. l. si. C. ar. tu. vbi dicitur res accipiat put v̄sitatam est: sed certe pp̄rie considerando talis decreti interpositio fuit de iure. Rūz inuēta nam eo iure erat phibitus tutor administrare: nisi p̄cedēte decreto iudicis: ita inuit tex. in l. iij. ff. de aucto. tu. z glo. alr̄ ibi sentit: facit. l. cui eoz. ff. de post. z ibi no. C. S; quero. nunquid hoc sit in omnibus tutoribus vniuersalr̄. Rūdeo q; sic: vt patet in. d. l. iij. nisi forte esset testariū cui testator remisisset tale decretum: qd̄ p̄t. d. l. si. ff. de admī. tu. sicut etiam testō: p̄t concedere legatario q; pp̄ria auctoritate accipiat legatum vt. l. ticia. §. i. ff. de lega. ij. vnde tale decretum pp̄rie est ponere tutorem in administrationē tutelae: z in quasi possessione administrationis: sicut dicit canoniste l; quis sit iuestitus de beneficio: non accipit administrationem nisi fuerit in quasi possess. ipsius b̄nificij z iure administrationis ipsius: vt l. c. i. extra de consecra. ec. vel. al. per Inno. z de cōces. p̄be. c. p̄posuit in. i. gl. C. S; quero. nunquid tale decretum extra territorium illius iudicis illud interponentis porrigat effectum. v̄f̄ q; non. ar. l. cum vnus. §. penlt. ff. de bo. auc. in. pos. z. l. si. ff. de. iuris dic. om. indi. Sed talis decreti interpositio est: q; iudex decernit administrationem tutelae siue licentiam administrandi tutori: z ita v̄sitatam est vt videmus z ad hūc effectum se refert dicta. l. si. C. ar. tu. Idem etiam inuit tex. l. legitimos. §. legitimus. ff. de legi. tu. coniuncta glo. vbi. d̄f̄ decerni tutela. z glo. exponit. i. administrationem tutelae: ex quo p̄t q; non est op̄: q; i tali decreto qd̄ est licentia administrandi: q; tutor a seipso ingrediatur possessionem bonorum pupilli. Nunc ad p̄positum super actu voluntario qui non habet coercionem in alium: p̄t interpōi per iudicem qui habet in ptate p̄sonam. ad cuius instantiam decretum interponitur. l; res sint alibi situate vt. l. magis puto. §. illud quero. ff. de rebus eoz. p̄ hoc q; no. doc. in. l. si p̄dum. C. de p̄dij. mi. vnde si iudex non habuit resistētiam dictum decretum interponet valituz etiam quo ad bona alibi situate. Si vō d̄dictorem haberet qui non permitteret tutorem ingredi possess. bonoz pupilli alibi existētium. pp̄ qd̄ esset opus mittere familiam z executorem: tunc esset opus q; iudex scriberet iudic. qd̄ ipse in cuius territorio sunt illa bona talem executionē facti faceret vt docet. glo. i. d. §. penlt. C. Sed. quero. nunquid ad hanc interpositionem decreti. citandi sunt illi. qui possunt esse tutores. Rūdeo fm. d. Bar. distinguendum esse. Aut concedat administratio vni sic q; alijs denegatur. tunc alij sunt citandi. cum non sit hoc fiendum nisi cā cognita vt. l. testō datos. ff. de testa. tu. cum. l. se. z. l. si. ff. de admī. tu. Aut vero per talem actum alijs admīstrō non denegatur. z tunc aut sunt legitimi aut datiu. vel etiam testamen-

## vel curatorum

tarij qui oīno tutores sunt. z videtur istos citandos fore. ar. l. legitimos. §. in legitis. ff. de admī. tu. vbi dicit tale de decretum esse interponendum cā cognita. z sic requirendos esse quos res tangit. ar. l. in cāe. ff. de minor. qd̄ maxime p̄cedit q̄n̄super est legitimus cui possēt esse mltum p̄ iudiciale pp̄ spē successionis vt. d. l. legitimos. §. penlt. Aut non sunt tales: qui possunt esse tutores si volunt z tunc nō sunt citandi de necessitate. qd̄ optime p̄bat tex. l. l. si vt p̄ p̄ois. C. de admī. tu. z. l. qui negociatores. §. testō. ff. de cōfir. tu. facit qd̄ no. in. d. c. p̄posuit. extra de concef. p̄ben. i. glo. i. hec sufficiant circa primum. l; enī ponatur per glo. tanq; primum. tñ debet esse vltimum. q; omnibus alijs ex p̄licitis hoc interponitur. vt p̄bat textus in dicta. l. si. C. ar. tu. vel statim ipo instanti quo interponitur decretum. d̄nt alia fieri. vt probat in. §. si. in autē. ut hi qui ob. C. De cundo requiritur q; tutor iur; vtilia facere z inutilia p̄termittere. qd̄ iure. C. introductum fuit in curatore. vt patet in. l. de creationibus. C. de epi. au. qd̄ p̄ius nouissimuz extensum fuit ad. tutorem. vt patet in. d. §. si. z cum hac p̄sione s̄l̄r debet omnia bona sua obligare. vt patet ibidem. C. Tertio requiritur q; satisfat si non est legitimus. ecce pro p̄dno vel dato in testō. vel ex inquisitione vt hic patet z cui sufficit dare qualemcunq; fideiussorem Rūdeo q; erit tutor z administrare poterit. l; possit hac de cā remoueri nisi idoneum fideiussorez exhibeat. vt. l. pangas. ff. de excu. tu. z ibi dicunt doc. Quarto requiritur v̄boz ministerium q; p̄mittat defensionem pupillorūz suscipere z ipos indefensos non relinquere. l. si. §. oēm autem dubitationem. C. de admī. tu. in quo multi notarij errant omittentes hoc pp̄ qd̄ multe tutelae infriguntur quotidie qd̄ fuit superadditum a Dy. z l; hoc fuerit de iure nouo exp̄ssū z introductum tñ de iure antiquo p̄cipuum erat officium tutoris non relinquere pupillos indefensos vt. l. tutoris p̄cipuum. ff. de admī. tu. C. Sed nunquid possit defendi tutela in qua p̄misit vtilia facere zc. Sed de defensione pupilloz nihil dictum est videtur q; sic q; sub hac conceptione v̄boz vtilia facere z inutilia p̄termittere venit defensio pupilloz. ar. l. ait p̄tor. ff. de no. oper. n̄sc. vbi. doc. hanc. questionem ponunt sed Lp. z alij moderni de terminant contrarium in dicto. §. oēm autem dubitationē ex mente dictorum v̄boz non tñ est exp̄ssum ex verbis que tex. ibi requirit qd̄ p̄petuo tene mēti. C. Ultimo tenetur conficere inuentarium de quo alibi dicam videlicet infra de excu. tuto. circa. §. si. C. Diligenter tñ aduerte q; q̄uis tutor anteq; admīstret ad oīa ista teneatur p̄t tñ eis omissis oīa gerere que sunt ad vtilitatem euidentez pupilli qd̄ est no. dignum qd̄ sequuntur doc. l. l. tutor qui reper torū. in prin. ff. de admīst. tuto. facit. l. si. C. de tu. qui non satisf.

**Sed** z si testamento. Breuiter. b. intendit Pluri bus tutoribus testarijs vel ex inquisitione datis vno ipoz cupiente in administrationē p̄ferri satisfationem cōtutoribus suis offerre tenetur in quorum numero electus est vel satisfationem recipere z vt ille sol' admīstret zcedere vel ei administrationem offerre z i admīstratione p̄ferri quo nullo modo satisfante siue satisfationem offerente. z non puilo quis eozum admīstret a maiori parte electus in administratione p̄fertur z si in electione dissentiant ad consentiendum per iudices compellantur nisi oēs s̄l̄ admīstrare deberent. b. d. v. q; ad. §. sciendum. C. In glo. d̄mōdo. in fi. So. ibi. loquitur i cōstōe actus indiuidui. f. s̄uitutis que non potest nisi per oēs constitui Hic loquitur i admīstratione que ē diuidua z penes vnū insolidum possibilis est. z. id non ob. C. In. gl. se. i. fi. Lp; queritur si p̄les discordent nōne cogen di sunt consentire vel forte iuestigandum quis sit p̄ferendus z distigue fm Lp. l. l. si. C. cosa. de lega. z fm. d. Bar. in. l. huiusmodi. ff. de leg. i. in. §. vltimo. z hoc sic aut plures discordant in facto aut in iure si in facto incumbit p̄batio ei qui d̄c vt. l. ei qui. ff. de p̄ba. si in iure aut potest aliquat̄ perpendi q; debeat p̄ferri z ille p̄feratur vt. l. sancimus. C. de dona. aut non potest perpendi quis debeat p̄ferri z tunc aut dis-



**Datus autem.** *Id.* intendit. Tutor sim- pliciter datus ad omne patrimonium datus videtur. et qui tutor inuitus fuit pupilli: non cogitur esse curator. *b. d.*

**Idem** rescriptum. *Ad.* ritus uxoris curator esse non potest et falsis allegationibus se excusans ab onere tutelae ppea non eximitur a tutela. *b. d. vsqz ad fi. ti.* *In gl. q. incipit. iproprie.* scilicet cum maritus potest esse pcurator uxoris ut *l. maritus. C. de pcur. quare non cur.* *Glo. dat hic vna ratione. q. l. suspicatus q. oia remitteret. alia ratio solus alibi assignari: q. officium pcuratoris finitum: vel per reuocationem mandati re integrat: et sic non potest persistere tanto tempore procul. maritus ipso in cura: qui non finitur nisi per aduentum maioris etatis. et hoc sequitur spe. in ti. de cura. §. ut aut. v. sed nunquid. *Ex quibus rationibus videtur dicendum: q. maritus potest esse curator uxoris. ad lit. q. hoc casu cessant predictae due rationes: prima videtur q. vxor remitteret ofia: q. ad curatorem litis nihil de bonis puenit dñi. *Unde est: q. non cogitur facere inuentarium curator litis: vt lolet no. in l. de creationibus. C. de epi. aud. *Unde in eo cessat predicta suspitio. *Preterea cessat et alia ratio in curatore litis: q. eius officium statim finitur finita lite: vt. s. de auc. tu. §. vlti. *Et id non est illa ratio que est in curatore vniuersali: sed de hoc cura. est idem quod de procura. *In. e. glo. ibi. si vero prius. dic durate: sed finita cura bene posset vt p. i. d. l. vlti. qua glo. allegat. q. est verum red dita ratio administratio nis per eum. *Sed nunguid: de iure canonico prohibet matrimonium inter curatorem et adultam. *Glo. si. tenet q. non in. c. pe. extra de sec. nup. q. certi sunt casus in quibus de iure can. prohibetur matrimonium: inter quos iste non numeratur. *Et idem dicas de rectore contrahente cum subdito et similibus. *Quod etiam sequitur Jo. an. sed hec sunt Ly. procedunt quo ad ordines pceptuos: nam in eis stabimus iuri cano. quia de ordinibus nihil ad nos. *Sed quo ad materiam succedendi tales filij nati ex tali matrimonio dicerentur spurij et inhabiles ad succedendum: quo ad materiam succedendi sequimur ius code unde descendit ius succedendi: ut scripsit Ly. in l. fi. C. de interd. mat. quod est valde notandum. *Val.*************

De suspectis tutoribus et curatoribus.

**Sciendum.** Suspecti criminis cognitio rone ad ptoxi pnuicijs pscidibus vel legato p cosulis competat. *b. d. vsqz ad. §. ondim.* *In gl. ex quo etc. Circa materiam suspecti est sciendum qd de suspecto potest agi dupliciter quibus enim agit solus vt tutor remoueat: et ista dicitur qdam ciuilis positio et esset potius dicenda qrellata qua accusatio sic in qrella inofficiosi testa. dicimur. *Querella dicitur accusatio et cum hac via agit: potest pcedi coram iudice ciuili caru. ite non est necesse in libello inscriptione fieri ad pena talionis nec potest locum et tempus seu alia solennia d qd p. i. l. libello: s. solam ob seruabunt solennitates que in casis ciuilibus obseruantur. *Quibus vero agit de suspecto vt suspecto extra ordinem puniat et tunc agitur criminaliter: et est necessaria inscriptio et locus et tempus i libello accusatorio s. s. ca coram iudice malefactorum tunc tractabitur q. criminalis est qd posuit. *d. Bar. in. l. i. ff. e. ti. *In. e. glo. ibi vt dictum est: qd sequitur Inno. i. c. vlti. extra de pur. ca. et Ly. i. l. vlti. C. e. ti. et addit qd iudice super hoc crimine pcedere p ingfitione non est necesse cam suspitionis exprimere nec condennatus erit infamis qd sequitur. *d. Bar. in. l. fi. C. eo. ti.******

**Sciendum.** Breviter. h. intendit. Suspecti crimen et tutores cuius cuius generis potest intetari et patronus de suspecto accusat et conuictus non erit infamis. *b. d. vsqz ad. §. sequens.* *In glo. s. ut possit. in fi. glo. in. d. l. si tutor posuit aliam solutionem que est va q. at tutor suspectus et puer pupillo que agit de suspecto rone doli de quo conuictus et puidit qd non remoueat vt suspectus sed adiungat sibi curator: quibus agit et eum per culpa vel est tutor que agit rone doli vel culpe non puidit pupillo tunc suspectus remouebit et ita dicit intelligi alie. *ll. de suspecto loquentes que limitatio est verissima et colligitur ex tex. dicte. *l. si tutor que non est alibi in mundo. *d. Bar. sequitur idem.****

**Consequens.** Breviter. h. intendit. Accusatio de suspecto cuiuslibet competit et ad eam etiam mulier que ex magna pietate et amore pupilli mouet admittit. *b. d. vsqz ad. §. ipuberes.* *In gl. publica etc. Sciendum est q. crimine dicitur publicum tripliciter. *Primo quod agit ad vindictam publicam et isto modo quolibet crimine super quo criminaliter agit potest dici crimen publicum ar. *l. licitatio. §. qd illicite. ff. de publi. et. l. qd senat. ff. de iniur. *Secundo dicitur publicum quod est accusatio cuiuslibet de populo competit et sic sumitur hic. *Tertio modo sumitur publicum stricte et hoc modo capit. *l. de pub. iud. et. ff. e. *Pro. autem hic q. crimine publico dicitur sumpto hoc modo semper est infamis. ut. *l. eo. §. suspectus quod scripsit. *d. Bar. in. l. i. ff. de pu. iu.*********

**Impuberes.** Breviter. h. intendit. Impuberes ad accusandum tutores sui de suspecto cum consensu parentum poterunt admitti. *b. d.*

**Suspectus.** Qui mala fide in tutela vult esse dicitur suspectus et tutor et quod dolo in tutela committit anque gerat de suspecto accusat potest remoueri et remouetur ut suspectus per dolum infamis efficitur. Sed ob culpam integre fame remanet. *b. d. vsqz ad. §. si quis autem.* *In glo. l. leue. i. fi. Si quis nunguid lata culpa equipatur dolo quod circa hoc gl. nre variat et loquitur obscure. *Distingue fin. *d. Bar. at loquimur de scdo per quo dicitur pena corporalis imponi et tunc lata culpa non equipatur dolo. *Casus est. *l. lege. ff. de sic. carijs. *Aut tractatur de scdo per quo dicitur imponi pena pecuniaria. et tunc aut lex notatiz requirit dolum et hoc casu lata culpa si equipatur dolo. *Casus est. *l. i. §. hec actio. ff. vi. bo. rap. et glo. singularis hic et. *l. magna negligetia. ff. de ver. sig. fact. *l. i. actionibus. ff. de in lit. iur. *Aut. *l. notatiz doli si requirit et tunc lata culpa equipatur dolo. vt. *l. i. §. i. ff. si mes. sal. mo. di. et. *l. qd nerna. ff. de po. et hec est veritas fin. *d. Bar. ut ipse scripsit in. *l. i. §. i. ff. si quis testis liber esse ius. *Et per hoc concordantur multe. *l. circa hanc materiam.******************

**Si quis autem.** Accusato de suspecto pedet accusatorem admistratio tutelae interdicitur et suspecti crimen tutoris morte extinguitur hoc dicit.

**Si quis tutor.** Tutore denegate per contumaciam alimta pupillo pstat pupillam in possessione bonorum tutoris mittit et per curatores que pupillo dabit bona tutoris que seruando seruari non potest destrabunt tutoris ex ia. *d. ca suspectus efficietur. *b. d.**

**Sed si quis.** Tutor asserens per medacium non posse pupillo alimta decerni. Itaque data pecunia tutelam redemit ad pfectum vrbis pumidus remittit in qua ca est libertas fraudulenter tutelam filiorum vel nepotum patroni administrans. *d. d.*

**Novissime.** Satisfactio qua suspectus tutor offert suspitiones non tollit sed asserit: super spatio ex puiis moribus inducit si ex facultatibus. *b. d.* *Quia s. i. pn. de satisfda. tu. dixi q. vnu ex illis quibus que hinc facere tutor anque administrat et cōfectio inctarij. *Quero pmo qd sit inctarij. *R. nideo q. inctarij est qd als dicitur reptonij et scriptura in qua describunt oia bona pupilli fin q. colligitur. *l. tutor q. reptonij. ff. de adm. tu. meli. i. l. tutores. C. e. *Sed qro qd ipse tutor hinc facere inuctarij tale. *R. nideo. vt q. hcat terminij quatuor mensium vt i aut. pfbiteros. C. de epi. et cle. *Et imo vt q. i. xxx. dies a tpe adite hnditatis illud debeat inchoare et. *l. illud finire. vt. *l. fi. §. sin aut dubi. C. de iure deli. *So. dic q. tenet facere inuctarij mor cum citi potest alias ut suspectus remouebit et incarcerationis ut. *l. i. §. tutor qui reptonij. ff. de suspec. tu. *Doc dicit tex. in. *l. tutor. i. pn. ff. de adm. tu. et spe. in ti. de instr. edic. §. deo. circa pn. et pbat in. *l. codicilio bec. ff. de qdi. et demod. nec ob. d. aut. p. b. y. ros: q. loq. in casu spali. nec. *d. §. sin aut dubi. q. loq. in inuentario hndis. *Sed qro qualr fiat istud inctarij. *R. nideo i pntia iudicis et notarij ut. *d. l. tutor. *Sed nunguid debet admitti signum sancte crucis i ei? *sectioe nideo d iure hoc non cauet nisi i inuctario hndis et id est absqz illo fieri poterit. *Sed pone q. tutor diu stetit q. inuctarij non fecit postea illud fecit nunguid poterit repelli per tarditatem sectiois inuctarij*********************

tarij: Adde q sic q: paria sūt aliqd nō fieri vel nō fieri legittime: vt. l. nō dubiū. C. de legi. 2. §. de nuptijs. §. si aduersus. & hoc tenet Spe. in. d. §. dicēs q: iuētariū oppo-  
 nis dicēdo q: nō fuit factū mox vt ibi p. S. dicē q: Bar. q. l. dicit q: tutor: nō facies reptonū mox cū pōt suspect<sup>o</sup> est & ex hoc poterit remoueri & carcerari vt dicitū ē p. l. iij. §. q reptonū. ff. de susce. tu. 7. l. fi. C. ar. tu. ergo p. q: tutor: rē-  
 net donec remouet. Preterea nō cōficere iuētariū est do-  
 lus p̄sūptus vt p̄bas in dicta. l. tutor: q reptonū in p̄n. Sed  
 ppter dolū p̄sūptū tutor: q admistrat remoueri nō pōt quia  
 solū remouet ppter dolū rez vt. l. iij. C. de susce. tu. §. eo.  
 §. suspect<sup>o</sup>. Deinde qro si aliqua supuenerint pupillo que  
 nō sūt posita in iuētario: nūqd de his debe it cōfici nouum  
 iuētariū. Glo. in. de. l. tutor: & in. l. tutores. C. d. admi. tu.  
 vident dicere q sic: & p hoc allegāt. l. fi. §. tali. de cur. fur.  
 Et sic vī p̄trāsire. d. Bar. in. d. l. tutor: q reptonū: & b̄ ē te-  
 net Ol. S. Abert<sup>o</sup> de bobio videt dicere q: sufficit si tu-  
 tor res q supuenerūt pupillo describat in codice rōnū. & ita  
 itelligit. d. §. tali. Spe. vō in. d. §. notabilū distinguit. Aut  
 ea q supuenerūt pupillo sūt fruct<sup>o</sup>: itro<sup>o</sup>: & tūc sūt vera opi.  
 Aber. q: sufficiat ea ponere in codice rōnū. Si vō cēt res  
 magni p̄cij obuēnt: tūc de ea d. q: fieri nouū istū & hoc suffi-  
 cit ē si nō sit fm solēnt. tē iuētariū cōfecti: & ita itelligit. d.  
 §. tali. fm eū. S. qro nūqd ad cōfectionē iuētariū citādi  
 sūt debitorēs & creditorēs. Glo. in. l. tutores. C. de admi.  
 tu. tenet q: nō. & hoc ē verū de iure: tūc cauti<sup>o</sup> ē fm Bar. q:  
 ipsi citent q: cū iuētariū factū eis nō citatis p̄iudicet solum  
 tutor: vt. l. fi. C. ar. tu. ipsis citatis nō solū p̄iudicabit ip̄i tu-  
 tori s; & creditorib<sup>o</sup>: & debitorib<sup>o</sup>: vt. l. cyrographis. i. p̄n. ff. de  
 admi. tu. q itelligēda ē quo ad cōfectōes iuētariū cū citati fue-  
 rit creditorēs & debitorēs. S. qro nūqd aliquo cāu tutor: ex-  
 cusetur a cōfectōe iuētariū. Rūdeo sic si iustissima cā mori  
 uētariū nō fecerit vt dicit ter. in. d. l. tutor: q reptonū in p̄n.  
 Sed q poterit ē iustissima cā. Rūdeo fm. d. Bar. q:  
 forte fuit tutor: infirmus vel alio facti obstaculo ipedit<sup>o</sup>: & hoc  
 quātū ad p̄sonā tutoris vel pupilli q: pupillus fuit paup<sup>o</sup> &  
 reputat diues: vñ nō expedit ei cōfici iuētariū. ne pōpa rei  
 familiaris onīdat. ar. l. fi. i. fi. C. d. ali. p̄stā. 7. l. j. tractari. ff.  
 ad tertul. 7. l. ij. C. qñ & q. quar. ps. de. li. r. S. qro: an tu-  
 tor: q dāt cā honoris vel amicitie excuset a cōfectōe iuētariū:  
 videt q sic q: ille nō tenet administrare s; dic q: iuētariū  
 cōficiet q: lex dicit q: sibi nō pōt solui vt. l. q si forte. ff. de so-  
 lu. ergo iuētariū cōficiet p̄ ḡialitatē ter. in. l. tutor: q reptonū.  
 Deinde q: d. §. de attuli. tu. q: p̄t dari tutor: ad cer-  
 tū actū: vt puta ad hereditates adēūdā qro nūqd tal tutor:  
 iuētariū cōficiet. Rūdeo q: nō. vt ibi dixi & hoc sequit Jac.  
 de arc. l. spubes. ff. de tuto. & cu. da. ab bis. Glo. ecōtra te-  
 net in glo puula in. l. fi. C. de tu. q nō satis. Hoc p̄bat ar. cu-  
 ratoria ad litē q iuētariū nō facit vt. l. de creatōib<sup>o</sup>. C. de epi.  
 au. Sed pone. q. quotidianā q de facto accidit. Citat<sup>o</sup>  
 ē aliq: tāq tutor: pupilli alicui<sup>o</sup> q p̄ter i iudicio dicē actor: ex-  
 bibe istū iuētariū q: volo copia ei<sup>o</sup> videt si potes admistrat:  
 dicē tutor: nō teneo q: i citatōe tua fateris me tutorē & q fatef  
 tutor: ē teneo ei stare qd q: i actis suis p̄ponit: vt. l. cū penra-  
 tor. C. de liber. eā. S. dic certe q: poterit copellere tutorē  
 ad p̄ducēdū iuētariū: q: nisi iuētariū p̄duceret possēt effici  
 deterior cōditio hui<sup>o</sup> q: iuditiū cū eo agitatū nō valeret si  
 iuētariū nō fecisset: vñ nō vī eum defendere iuētariū si non  
 p̄ducatur. vt. l. ij. §. defendere. ff. q. ex ca. in pos. ea. nā possibi-  
 le est q: tutor: ē: & tū admistrare nō pōt: q: nō facit ea qnq: q  
 p̄cedere vñ admistratōe de q: §. dixi de sanf. tu. i. p̄n.  
 S. qro qualr dabit copia iuētariū: nūqd dabit cū rebus  
 exētib<sup>o</sup> i eo. Rūdeo nō fm. d. Bar. q: editōes istōz vñt  
 fieri solūmō in ea pte i qua expedit petēti editōne fieri: sed  
 huic agēti cū tutore nō expedit fieri editōne rez ergo ei da-  
 bis tū iuētariū sine reb<sup>o</sup> i eo descriptis &c. Et p hoc erit p  
 usū pupillo: q: nō pādēt vires p̄imoniū sui qd er<sup>o</sup> itereit  
 vt. d. l. fi. de ali. pu. p̄stā. & ēt erit p̄usū huic agēti. q: satis ē  
 q: p̄stet tutorē iuētariū fecisse: s; eni nō dēs res i iuētario po-  
 tuisset: nō tū ipeditēre admistrare: s; bñ possēt vt suspect<sup>o</sup> re-  
 moueri. ar. l. in eos. ff. de tutel. Et hoc sufficiat ad p̄ns  
 de materiā tutelariū: licet multa fuerint omīsa que dicit nō

occurrerunt in hoc libro. Gal.

Explicit liber primus. Incipit secundus.

De rerum diuisione & qualitate.

**Superiori** Brenif. b. itendit.

est qdā sūt apta cē i p̄imoniō nro & qdā of-  
 no extra p̄imoniū sūt. Secūda vō diuīsiō  
 ē: q: qdā sūt cōia qdā publica oīz populo  
 rū: qdā nō sūt qdā vniūsitat<sup>o</sup>: & qdā singulo  
 rū.

**Aer aqua de celo cadēs:** & mare & p̄ns litōra maris cē  
 cōia oīz cēsent. Et i maris litōre aliqd edificās vel ēt ocu-  
 pās p̄ occupationē efficiē dñs ei<sup>o</sup> qd nō ē bois alicui<sup>o</sup> s; edifi-  
 cātū cedit. Et lit<sup>o</sup> maris dē quaten<sup>o</sup> iundatio magna maris  
 cū magis exerefeit extēdit. b. d. v. q. ad. §. flūia. In glo.  
 q̄ icipit. i. iure gētū. S. dic q: ter. stat. p̄prie s; Ja. de are.  
 & Ja. bu. nā aer aqua p̄sūs & mare cōia sūt de iure natura-  
 li oīb<sup>o</sup> aīalib<sup>o</sup>: vt. §. de iure natu. i. p̄i. & hoc sūt b̄mōi id glo.  
 nō habuit necesse exponere naturali iure. i. gētū: sed sicut  
 ter. p̄prie sicut sonat.

**Flumina.** Brenif. b. itēdit. Flūia p̄p̄tua &  
 p̄p̄t<sup>o</sup> ip̄oz publica cēsent & vsus eo-  
 rū public<sup>o</sup> p̄ter oīb<sup>o</sup> cōpetit ripa quoq: flūis quo ad vsū pu-  
 blica cēit<sup>o</sup> vō p̄p̄ietas illoz ē q: p̄p̄ flūmē p̄dia possidēt ex  
 quo seq̄ q: arbor: es ibi nate corūdem cēsent hoc dicit.

**Litorum** quoq: Litorū vñ ē cur<sup>o</sup> & mar<sup>o</sup> & ocupā-  
 ti cēdit: p̄p̄ietas vō ip̄oz. Itē mare  
 in nullius iuris esse censetur. b. d.

**Vniuersitatis.** Loca ob necessitatē cōem-  
 alicui<sup>o</sup> vniūsitatis scā vniū-  
 sitat<sup>o</sup> p̄nt cē. Null<sup>o</sup> vō q: hoīz dñio si p̄manēt s; diuino: vt  
 res sacre & religiose ad diuinū cultū dedicate q: nisi ob cās re-  
 dēptōis captiuoz alienari nō p̄nt. b. d. v. q. ad. §. si qd aūt.  
 Ex dec. §. vniuersitat<sup>o</sup> collr. q: i cā vniuersitat<sup>o</sup> q̄libz de  
 vniuersitate pōt testimoniū dicere: q: q̄libz ad testimoniū  
 admittit q: nō repit p̄hibet<sup>o</sup> vt i. l. i. 7. l. ex ea. ff. d. tes. Nō ob-  
 eni si dicat q: testificet i cā p̄p̄ia qd nō p̄mittit: vt. l. oībz  
 C. de tes. q: nō dicit q: id qd ē vniuersitat<sup>o</sup> nō ē singuloz vt b  
 p̄ qd s; glo. i. l. i. tātū. §. vniuersitatis. ff. e. 7. l. s; si bac. §. q  
 manumit. ff. de in ius vo. & canonisse h̄nt glo. l. c. ex l̄ris ex-  
 tra de testi. qd est verū fm Ja. bu. nisi cā vniuersitat<sup>o</sup> cēt d  
 re que p̄tineret ad illos de vniuersitate tanq: ad singulos  
 qd esse pōt ar. l. j. §. in p̄p̄ia. ff. qñ. ap. sit & ideo interdī-  
 ceref testimoniū. ar. d. l. omnibus.

**Si quis** aūt. Locū sacri nulli p̄uato s; p̄p̄ia  
 auctoritate constiter & destructo loco  
 sacro locus sacer nihilomin<sup>o</sup> remanet. b. d.

**Religiosū.** P̄uāt<sup>o</sup> auctoritate p̄p̄ia efficit  
 locus religiosū si i cū locū suū mor-  
 tuum intulerit. Cuius socio: rum altero iuto nō s; mortu-  
 um iserre in locum purum & p̄p̄ietarius inuito vsu fru-  
 ctuario nō efficit locū religiosū. b. d. In glo. q̄ icipit hoc  
 fauore i fi. Abi dē q: i re cōi melior ē dēditio p̄hibētis s; cer-  
 te vel ē sp̄ale i hoc casu q: soci<sup>o</sup> iserēdo mortuū in locū cōez  
 vbi ē ali<sup>o</sup> sepult<sup>o</sup> vñ re cōi ad vsū destinātū & id qd dicimus  
 in re cōi melior ē cōditio p̄hibētis verū est nisi soci<sup>o</sup> vñ re  
 cōi ad vsū ad quē ē destinata vt patet per Dy. in. c. in re cō-  
 muni. extra. de re. iur. li. vj.

**In alienū.** Dñio p̄mittēte i ei<sup>o</sup> locū mortuum  
 iserri religiosus loc<sup>o</sup> efficit s; postea  
 p̄dicat. Et muri ciuitat<sup>o</sup> rome diuini iur<sup>o</sup> sūt nō h̄iani q: a  
 firmitate ēt sancti dicti sūt q: delinquentes i eis p̄ea capit<sup>o</sup> pu-  
 niuntur a qua firmitate leges sanctiōes sunt vocate q: cōtra  
 eas facientes pena debita puniuntur. b. d.

**Singulozū.** Quorū dā rez singulariū dñia  
 acquirunt iure naturali quod  
 ius gētū appellatur: quorū dā vō de iure ciuili. Et anti-  
 quitati deferent<sup>o</sup> ius est. b. d.

**Fere.** P̄scēs bestie volucresq: naturā ferā habē-  
 tes iure gētū statiz occupāti acq̄ritur siue in  
 suo fūdo siue in alieno capiant<sup>o</sup> & qd in null<sup>o</sup> bonis ē occupā-  
 ti cōcedit & cōtra volūtātē dñi quis alienū venari nō pōt. b.  
 d. v. q. ad. §. qe qd ar. In glo. qd si post p̄hibitionē in fi.

Sz certe. ll. qd glo. al. no faciunt ad determinatione sua alia glo. in. l. diu. ff. de ser. vr. pd. format bac. q. z mittit ad no. in. l. iij. s. plane. ff. de acq. re. do. z ibi vt terminiari dicitur z me li' vtrupto pp regula gñale q' i nlu' bonis zc. z qd et ibi no. vtrū possit detineri ille q' serā i alieno fundo cepit quousqz eā dño pdij reddiderit z ibidē determinat q' nō. Et ibi no: et q' possū resistere manu armata intrāti i eū me iuito q' no.

**Quicquid.** at. Tadiu pisces volucresqz occupatis remanēt q' diu i ei' custo dia pseuerat: s; recipietes pstinā libertate: qd intelligit dñs nō occupatiū oculos effugiūt vel difficilis est psecutio: ea rum esse desinūt dñi eius z occupatiūz sunt. b. d. Bal.

**Illud.** q' sitū. Brenif. b. d. Serā talr vulneras q' verisiml' capi posset ei' dñs nō efficit: hoc de cōiuetudine obseruat: z ispicit qd euenire pōt. b. d. vsqz ad s. apū quoqz. In glo. posita sup verbo placuit i tex. Et male de iure vt seq' s; bñ de cōiuetudine z no. glo. f. e. s. exa mē. e. glo. no. q' ispicit i fi. Cū q'rif vtrū ispiciedū sit q' eue nire pōt plenissime sic distigue aut illō d quo q'rif tñ pñs tē pus bz z nullā bz depēdētiā ad futuz z tūc nō ispicit qd eue nire pōt. vt. l. si stipulat' fuero. s. j. ff. de ver. ob. z. l. si a colo no. e. ti. z. l. sciēdū. s. fi. ff. q' fatil. co. aut illud de quo q'rif re spicit tps futuz z distigue tūc q' at pōt venire fm naturā aut pōt venire fm legē aut pter legē z pter naturā euenire pōt pñs casu ispicit illud qd pōt euenire: vt. l. heres me'. s. fi. ff. de cōdi. z demō. z. l. fi. s. anaritie. C. cōia. dele. z. l. si qz dñs. s. vlti. ff. lo. Secūdo casu. l. qñ illud pōt euenire fm le gē distigue at pōt euenire d iur' spāli z nō pñs dñs. l. iij. circa pñ. ff. de fideicō. lib. at pōt venire de iur' cōi z tūc ispi citur qd euenire pōt ar. d. l. iij. z. l. si pñs pñs. s. fi. se re. ff. ex q. ca. ma. allegata i glo. at illud qd pōt euenire ē pter legē z pter naturā z tūc at pñs stat' rei indicat cōtingētiā de fu turo z tūc ispicit qd euenire pōt. vt. l. q bona. s. cū iter here des. ff. de vā. ifec. z. l. bitator. ff. lo. z. l. cū qdā. i fi. ff. de iur. om. iu. at pñs stat' nō idicat cōtingētiā de futuro z tūc nō in spicit qd euenire pōt vt. l. iter stipulat'. s. sacra. ff. de v. ob. qd fallit rōne doli: vt. l. diuortio. ff. de neg. gest. z. l. eū q. s. pōp. ff. de fur. z. l. locū. s. cōdēnatio. ff. de ta. ex. qd fallit etiā rōne libertat': vt. s. liberū hoies i. l. gñaliter. ff. de fideicō. lib. z bec faciūt ad ea q' dixi. s. de au. tu. Et faciūt et i ar. ad q. pone q' iure cauef q' creditor nō possit eē tutor duo frē be reditate diuiserūt quoz vn' relicto filio ipubere decessit pe tit q' frater sit ei' tutor: allegat q' nō pōt qz est creditor z di tional. posset enī eē q' aliqua ps rerū q' eueniret i portione ei' euiceref z sic nepos ei' teneret de euictōe nūqd pōt hoc dicere p pdcā ps determinatio qz at pñs stat' rei indicat eui ctionē vt qz forte sibi mouet z trouerfia z tūc ispicit qd eue nire pōt: z sic a tutela se excusabit at pñs stat' rei nō idicat cōtingētiā de futuro: vt puta qz sibi cōtrouerfia nō mouet nec moueri spāz z tūc nō ispicit q' res pōt euici z tūc nō excu saretur z colligunt ex dictis. d. Bar. i. s. sacra b nō si alia.

**Apium.** B. h. itēdit. Apes de arbore aliena qf pōt crimere z ei cōcedunt cū fuerit in al ueo z eas reposuerit: fauolqz iparum i aliena arbore exites crimēs suos efficiet z apes de alued cōolātes ita q' earū dif ficil' sit psecutio occupati cōcedūt qm iparū fera ē nā. b. d.

**Sauonum.** B. h. itēdit. Aliū hñtiū cō suetudinē reuertēdi qualia sunt pauones colūbi z ceruitalis de iur' tradit' regula q' dū cō suetudinē reuertēdi retinet eozū pmanēt ad quos de cōsue tudine reuertunt. Cū vō dictā cōsuetudinē pcediderit qm ipozum est fera natura occupatibus conceduntur. que per extrinseca denotantur.

**galinaz.** Licet ea q' serā naturā nō hñt effugi ant cōspecū nostrū occupatib' minime cōcedūt s; animo lucrādi ea detinēs furti tenebitur. b. d.

**Item.** Que ab hostib' capim' nra sūt z hostiū ho mines p captiuitatē serui efficiūt seruiqz pse uerāt doue a nob effugiētes ad hostes reuertant z lapilli i littoze maris cōprehēsi occupatiū sūt hoc dicit breuiter.

**Item.** Que ex aialib' nris nascunt nob iure gētūz acqrūt quo iure q' sūdo nfo p alluionem. i.

paulatis z latēti scremēto ad dif et nfm fit. qd vis stula part ter z simul alteri adiecerit pōri dño remanet. Arbores tñ ibidē exites si in vicino sūdo radices emiserint: vicini sun di domino acquiruntur hoc dicit breuiter.

**Insula.** b. itēdit. Insula maris cōcedit occupati. Insula flumis i medio exū: et' ē q' ppiq' primoz alia pdia possidet. In medio vō exū flumis ē co rā q' ab vtraqz pte ripe pedia possidet p modo latitudis p diorū mensurabilis iuxta ripā. b. d.

**Quod si.** ab aliqua. Si flumē agrū alicui i forma isule dimittens vndiqz circuerit: pōis tñ dñi remanet: alue' quoqz antiqu' a flue derelict' eozū sit q' ppe ripā pdia possidet: nou' vō alue' icipit public' ē z flu mine ad atiquū alueū redeūte nou' alue' derelict' eoz' erit q' ppe ripā pdia possidet. Inūdatioqz fluis alicui agro ad ueniēs dñm agri dominio nō pnuat hoc dicit.

**Cum.** ex aliena. Suo noie bona fide spēs q' ad ma teriā primā reduci nō pōt cōficiēs ex aliena materia ipsi' spēi dñs de iure gētū erit: spē vō ad pñā ma teriā reducibili materie dñs spēi dñs efficit. In glo. q' icipit. l. bona fide ibi rñdo cōis ē dñi. Dic. l. materie z ibi. l. i alia materia: rñdeo q' p ea pte i qua hñt bonā fidē do min' erit materie specificate fm distictionē bu'. s. palia vō pte dñs erit dñs ver' materie. Itē ibi malam fidē hñt. Rñdeo q' p ea pte p qua hñt bonā fidē zc. vt. s. In. e. glo. in fi. Solue q' p ea pte quā suo noie specificauit bz lo cū iste. s. p alia vō spēs cedit ei cui' noie specificauit ar. co rā q' i pñ. glo. dñr. In glo. q' icipit nec i fi. So. vt dicit in d. s. pe. qz tunc media vis eligit qñ fieri pōt deseruēdo iu ri z ita bic: si vō eidē medie vie deseruēdo resuleret iur' dissonātia z tūc eam nō seruam' vt. d. l. nesennius.

**Quod.** si ptis. b. d. Ex sua z aliena materia spēs cō ficiēs bona fide spēi efficit dñs. Et accesso riū sequit' pncipale. Et dñs materie furti z cōditōe furti ua agit s; fure l; p specificatiōem ab eo factā desinat mate ria i ei' dñio eē. b. d. vsqz ad. s. si duozū. Nota q' iste. s. sac ad. q. de facto q' si aliqs vēdidit aliqd pncipalr. z p mo dū accessozij aliqd accedit qd est pncipalr' z nobili' nibilo minus seq' naturā pncipalis. Et ille q' vēdidit oia iura et cū iurepionatus quod habz i quadam ecclesia: v' vēdidit iurpatronatus q'uis sit nobilius z pncipalius quā lice illud sit pncipalius tamen fuit additum per modum ac cessorij qd tamē nō desiminādo dico z bñ qz iurpatronat' cū sit spūale qz anezū spūali nō pōt vēdi s; veritate canonica.

**Si duoz.** b. d. Materiarū cōfusio dñozū volū tate z casu fortuito iterueniēs: i spē ex dict' materijs specificata cōione iducit. b. itēdit vsqz ad. s. q' si frumētū. In glo. q' icipit bñ dicit: tenet ergo ista glo. q' siue spēs sit reducibil' ad pñā materiā siue nō q' cedat specificati bona fide cū ex sua z aliena materia specificauit glo. no. cōtra. z meli'. s. e. s. q' si pñm. in glo. q' icipit vt sit cōmune. Nā si reducibil' eēt ad primāz materiā cōmu nis remaneret vt ibi patet.

**Quod.** b. d. Per imixtionē spērū dñozū volūtas re iterueniēte iducit cōio s; casu fortuito ta lis imixtio obueniēs cōmunionē nō facit z vterqz dñs vēdi cat spēs eozū dē i qua vēdicatiōe cuiuscūqz corpis sic imixti quo ad qualitātē z quantitātē ratio est habēda. b. d.

**Cum.** i suo. B. h. itēdit. Edificiū cedit solo z do min' materie s; dñs soli q' in solozuo de aliena materia edificauit agit i duplū p materia z dirupto edifi cio nisi duplū fuerit cōsecut' suā materiā vēdicabit in qua vēdicatiōe totū petet. b. d. vsqz ad. s. ex diūso. In glo. i. l. in ipa. i fi. Nāc spāliter declara qz ibi loq' i edificio qd sit in solo cōi quo ad vsū z null' quo ad ppietatē vbi regula ē q' solū cedit edificati. Nō vō loqmur de solo cui' ppietas est singulozū vbi vēdicat sibi locum regula huius. s.

**Ex diuerso.** b. itēdit breuif. In alieno sciet edificas desinit eē dñs materie. bona fide in alieno edificas si edificiū possideat dñm ex ce ptiōe doli mali repeller nisi expēsas tā materie q' fabricozs restituat bone fidei possessori a quo remedio erit exclusus male



male fidei possessor. b. d.

**Siticius** b. d. In alieno solo plātātū si ra dices egerit solo cedit. b. itēdit.

**Qua** rōne. Sic i alieno solo plātās ita i alieno semī a. is bona fide si solum possideat dñs agētē s eū rei vēdicatōe repellēt nisi seminus ipensas refartiat. b. d.

**Littere** quōq; Si scribēs in ali na carta cartam possideat: dñm carte exceptione repellēt nisi litterarū ipensas refartiat scriptorū. b. d.

**Si quis** in aliena. b. itēdit. Tabula cedit pictu re et pictore vendicāte tabulā nisi dño quōdā ei p̄tū reddat doli exceptōe repellit: pictore vō ta bulā possidēte vtilis rei vēdicatō ad tabulā dño tabule tri buetur a qua per dictā exceptōe repellitur nisi soluat ex timationē picture. Et contra furtipientem tabulam actio furti domino competit. b. d.

**Si quis** a nō dño. Hoc itēdit. Bone fidei pos sessor: cū titulo fructū idustriales sibi in regentium querit. male fidei possessor de fructibus perce ptis etiā cōsumptis tenet. b. d.

**Is ad** que; Usufructuari fructū dñi e solocepit et nō an qrit sibi: qd in colono quasi per oia sibi vendicat locū. et ptus aialū in fructu esse censent h partus ancille in eius fructu nō est et qd inuentum est propter ali ud illud sequitur non ecōtra. b. d.

**Sed si** gregis. Usufructuari gregis in locū aiali um de mortuoz setū submittere tenet. Et usufructuari vinee i locū demortuoz vineaz sine arbor no uas substituere tenetur: q; bēi patrifamilias arbitrata vti tenentur hoc dicit.

**Thesaurus.** Thesaurū i loco suo data opa aut in sacro loco vel religioso fortuito repiēs ei dñus naciēit. in alieno vō vel fiscali vel ciuitate vel loco publico thesaurū fortuito repiēs p dimi dietate ipsius dñs erit et tūc alia dimidietas vō domino soli vel ciuit. si cōceditur. b. d.

**Der** traditionē. b. d. itēdit. Traditio rei corpa lis facta a dño ex causa habili ad trāslationem domini in eū cui tradit dñm trāssert: volūtāq; dñi cir ca trāslationē domini rei iue seruāda ē. Et iter p̄dia pun eialia q tributaria nūcupant et ita lica quo ad trāslationē do minij nulla dña manet. b. d. vsq; ad. §. vēdite. C In gl. vl. bui. §. i fi. Hāc glo. sequit. Et in dicta. l. cū res cōtra quā op. de. l. rō. §. j. ff. de ac. emp. S. vēditōr p traditionē pos. nō vacue dñus acgrit vt hic. C S; cū tex. in. l. traditōib. C. de pac. dicat q; p traditionē et vsuca. acgrit dñm qro nū qd sit aliqui dña iter dñm q; acgrit p traditionē et illud qd acgrit p vsuca. dico q; duplex est. Primo q; p traditionēz possessōis vacue acgrit dñm vt hic glo. S; vncapiene vī vsucapiēdi cōditōe nō acgrit dñm absq; traditōne pos sessōis nō vacue cū sine possessōe si pcedat vsucapio vt. l. si ne pos. ff. d. vīuc. z. c. sine possessōe. et qd ibi no. p. Dy. extra de re. iur. l. i. vj. secūdo ē dña iter dicta dña q; in acgritōe dñij p vsucapionē regrit bona fides tpe traditōis vt. l. bo minē. ff. p. lo. s; in acgritōne dñij p traditōem nō ē necessa ria bda fides s; sufficit bda fides dñi dñm trāsserre volētis facit. l. q mibi donatū. et qd ibi no. ff. de dona. z. hic. z. l. cum in corp. ff. de acq. re. do. z. p̄bas l. d. l. boies; s; p traditionē factā a nō dño qrit publiciana vt. j. de act. §. alie. z. cū i acgritōne dñij p traditionē nō sit necesse vacuam possessionem tradi. vt hic. Quero nunquid in acquisitione publiciane sit necessaria traditio vacue possessionis. videtur q; non Rēenī traditō a dño quo ad dominium trāsserendum et cas traditō a nō dño quo ad publicianā acgritōē paria iudicant: vt no. in. l. clamb. ff. de cōtra. emp. ergo zc. Doc. l. d. l. cū res. dicūt q; regrit quo ad publicianā acgritōē traditio va cue pos. q; p̄bat publiciana ē cā vsucapionis inchoāde; q nō tradit vacuā pos. nō p̄stat cām vsucapiēdi vt. l. siue. §. h actio. ff. de publ. ergo ē necessaria traditō vacue pos. C S; qro in instrumēto q̄tinet talis vēdidit cessit dedit et tradidit talē rem tali nūqd p hec verba tradidit zc. p̄bas facta tradi tio dñi q; sic: q; de hoc est glo. in. l. min. C. de acgrē. pos. q

determinat hoc tā. it hic b. d. are. Ol. z. Ly. abidē et spe. in ti. de emp. z. vē. §. j. v. s; qd si in instrū. Dy. z. Bar. in. l. p̄dia. ff. de acq. pos. tenēt q; verbū tradidit i instrū positū nō p̄bat traditōne nisi res de qua fuisse facta mēto in cōspe ctu s̄bentū eēt vel sit habilis vt possit tēpe contract tradit: vtpote quia erat res mobilis sed si fuisse res immobilis que non fuisse in conspectu tunc sine dubio non probare tur traditio et maxime si apponatur in instrumento verbis ad ministeriū qd nō est sufficiens ad traditōne q est facti qz vbi opus est facti verba nō sufficiūt: vt. l. p̄cura. §. si igno rātes. ff. mādati. Et p̄pterea solet pon in instrū quā rē q̄stī tuit se suo nose possidere nā p hēba possessio et traditio rei trāssert si ille q cōstituit possidere tpe tal s̄ctus possidebat Ho. glo. in. d. l. min. z. plen. in dicto. §. alie. j. de actio.

**Vendite.** Hoc itēdit breuiter. Rēvēdite p tra ditōne dñm nō trāssert nisi p̄cio solu to: vel als de eo vēditōri put sibi placuerit satisfactor: vel ni si a vēditōre habita sit fides de p̄cio. b. d. vsq; ad. §. nihil. C In glo. q̄ seipit: qd ē ius ciuile. Et hac glo. videt inu q acgritō dñij p vēditōne traditōe secuta sit de iure ciuili qd est l. l. s; q; hic tractat de acgritōe dñij de iure gētiū. S; die q. l. xij. tab. nō adiuēnit trāslatōem dñij p traditō nē factā ex titulo vēditōis: vmo ex iure gētiūz approbavit q; ius gētiū dicebat. vsq; satisfiat de p̄cio et dare fideiussō res vel pignora p̄de hēat ac si soluerit emptor: p̄cū manua liter. C In glo. qd si dedit die ad soluedū ibi aliud pactus l. cōmissorie. Hāc glo. seq; Ja. de are. z. Ly. in. l. incuile. C. de rei vē. z. plus dicūt q; ēt si statueret vna hora ad solue dū p̄cū dñmō res tradita effugerit cōspectū vēditōris sta tim trāssert dñm; qd est mirabile dictū. Et iō fm eos dic: q; cū res vēdita tradit et p̄cū nō soluit si statuit terminū ad soluedū aut res effugit cōspectū vēditōris et statis dñm trā sferet et als nō. Quod no. C In hac. e. glo. in fi. Idem no. glo. l. d. l. incuile. C. de rei vē. cōtra quas glo. doc. determi nāt tali rōne. P̄ā. §. iste videt velle q. l. xij. tab. p̄bibeat dñm trāssert rei vēdite nisi p̄cio soluto vel ei nose satis dato cū fideiussore vel sub pignorb. P̄pterea p̄ iterp tationē iurecōsultoz q; fides sit habita de p̄cio. i. si vēditōr secut sit fidei emptoris trāssert dñm: q; qdē iterptatio in telligēda est qn emptor p̄cū solvere p̄misit. ar. l. vlti. §. si legatari. ff. quo; leg. Et hūc intellectū habuit Azo. in sū. z. hec sunt opinio Ja. de are. quā seq; Ly. in. d. l. incuile q itelligit istū. §. in fi. q; tūc dicatur habita fides de p̄cio qn facta est p̄missio de p̄cio soluedo; ita ēt intelligit. d. l. in ciuile fm eos q; est notandū.

**Nihil** aut. P̄d refert quo ad iuris effectū qd ex eq; pollētib; fiat. z q p aliū facit p seipsū facere vi detur. Et p̄curator generalis ad negocia hñs generalē ad ministratōne itelligo generalē cū libera: vt. l. p̄curator: cui li bera. ff. de p̄cura. p traditionē sicut verus dñs dñm trāsser re p̄t. b. d. vsq; ad. §. iterdū. C In glo. sec. in gñali. in fi. qrit. P̄ūqd p̄curator vēdēs rē dñi possit hēre fidē de p̄cio Dic fm Ja. de are. q; p̄curator est p̄bibeat hēre fidē de p̄ cio tacite vel expresse qd colligit ex aliqb; cōiecturis q; colli gūtur in. l. a dno p̄o. §. q; si emptor. ff. de re iu. z. ibi p̄bas vt q; forte cōstituit p̄curatorē ad vēdēdū p̄dū cā soluedū de cē ad q; tenebat sub pena. Et tūc nō p̄t hēre fidē de p̄ cio: vt est casus in. l. cuiuscūq; §. si ei. ff. de ist. Si vō nō est p̄bibeat hēre fidē p̄t de p̄cio quēadmodū dñs ar. d. §. si ei a cōtrario sensu z. l. ztra iuris. §. vlti. ff. de pac. z. l. apud cel sū. §. in hac. ff. de do. excep. qd est verū nisi volose veres p curator: habēdo fidē de p̄cio. ar. l. creditor. §. vlti. ff. māda ti z nota. ff. de tribu. l. p̄cura. §. vlt. Circa banc materiā. d. Bar. in. d. §. sed si emptor: plura scripsit que dicūt ibi z for te alibi dicam.

**Interdū.** Patētia dñi cū p̄missōe res est pe nel me qn traditōne idue q; p traditio ne hētur et traditio clauis traditōne rei sub clauib; contēre operatur. b. d. vsq; ad. §. hoc ampli. C In tex. sub verbo traditōe. l. vera s; est ficta traditio quā doc. necāt quali tra ditōne ut scripsit Ly. in. l. traditōib. C. de pac. C Item in glo. sup̄er. nuda. l. a traditōe vera z p̄p̄t: erat tū cō

## De rebus cor. & incor.

tract<sup>o</sup> p<sup>r</sup>eambul<sup>o</sup> solēnis & habilis ad trāslationē d<sup>o</sup>minis.  
**C** Item sup. v. tradidit. l. vere tradiderit: tñ fide siue p<sup>r</sup>si  
ptiue & quasi tradidit ac perinde est ac si tradidisset vere  
vt dixi in sumario.

**Hoc** ampli<sup>o</sup>. Ad refert quo ad trāslationē d<sup>o</sup>ni per  
traditionē fiedā: vtrū in certā vel in incertā plo  
nā fiat & occupās rē p<sup>r</sup> derelicto habitā ei<sup>o</sup> d<sup>o</sup>ni sit qz eidē p<sup>r</sup>  
d<sup>o</sup>ni traditā fore fingit. b. d. vsqz ad. §. alia cā. **C** In glo.  
fi. abiecit ibi alioquin. n. nisi aliud factū iterueniat: nā d<sup>o</sup>ni  
um sine factō nfo a nobis euelli nō pōt: vt. l. id quod nostrū  
ff. de re. iur. Sed possessio sic solo animo: vt. d. §. differētia  
Et hec est differētia iter d<sup>o</sup>ni & possessionē: vt ibi p<sup>r</sup>. **C** In  
glo. ar. cōtra. j. de lega. §. tutor. So. ibi loquit in dationē tu  
toris q̄ multū est p<sup>r</sup>iudicialis: & iō nō pōt in tertiā incertam  
personā p<sup>r</sup>ferri. qz dubium est vtrū senserit testator de illo.  
Hic autē certum est tradentē sentire de eo qui rem traditā  
occupat. & ideo non obstat.

**Alia** cā. Rem proiectā in mari. nauis aleuande cā  
occupās furtū cōmittit: qz penes eum est absqz  
domini voluntate: quod iuris est de re quam quis fortuito  
casu perdit hoc dicit. Bal.

**De rebus corporalibus & incorporeis.**

**Uedam** Rerū ē tertia d<sup>o</sup>missio:  
qz quedā sunt corporales  
que sui natura tāgi pōt quedā incorpales  
quas naturaliter tāgere est impossibile: & in  
ra incorpalia iudicatur: q̄uis pro corpora  
libus cōputentur. b. d. vsqz ad fi. ti. Bal. de perusio.

**De seruitutibus.**

**Usticorū** Seruitutū realiū: q̄  
dā vrbanoz p<sup>r</sup>diorū  
quedā rusticorū sūt vt via act<sup>o</sup> iter & aque  
ductus: rusticorū p<sup>r</sup>diorū seruitutes que

d<sup>o</sup>ni & apud quē sūt: hic p<sup>r</sup> ordine describit. b. d. vsqz ad. §. j  
**P<sup>r</sup>ediorū.** Istud p<sup>r</sup>ncipiū breuiter. b. itēdit.

Urbanorū p<sup>r</sup>diorū seruitutes in cō  
moditate p<sup>r</sup>diorū dominatū & in incōmoditate p<sup>r</sup>diorū ser  
nientū cōsistūt vt in exēplis hic specificatis & silibus eis. &  
p<sup>r</sup>dia vrbana rusticis nō loco sed qualitate terminant. b.  
dicit vsqz ad. §. in rusticorum. **C** In glo. hoc. l. quia glo.  
ista tangit de materia p<sup>r</sup>scriptionum seruitutum. **P<sup>r</sup>di  
mo** opponit qz seruit<sup>o</sup> nō pōt p<sup>r</sup>scribi & rō quare seruitutes nō  
pōt p<sup>r</sup>scribi est. Quia seruitutes sūt res incorpales: vt in ti. p<sup>r</sup>  
ceden. & incorpalia nō possidētur: vt. l. seru<sup>o</sup>. §. incorpales. ff.  
de acq. re. do. et. l. iij. in. p<sup>r</sup>n. ff. de acq. pos. & no. in ti. p<sup>r</sup>cedē.  
in glo. iij. §. sine possessiōe nō p<sup>r</sup>cedit p<sup>r</sup>scriptio vt. l. sine pos  
sessiōe. ff. de vsuc. ergo falsū est dicere qz seruitutes p<sup>r</sup>scribā  
tur: §. dic qz p<sup>r</sup>scribunt sine dubio: qz casus ē in. l. j. & ij. C.  
de serui. & aqua. & l. pc. in fi. ff. eo. ti. & l. foramē. ff. de ser. vr.  
p<sup>r</sup>di. **Accob.** qz seruitutes nō possideātur qz dico qz quasi  
possident qz quasi possessio h<sup>o</sup> illū effectū quē vera possessio  
qō p<sup>r</sup>. Nā interdictū vt possidetis nō dat nisi possidēt: vt  
l. j. §. interdictū. ff. vt possi. **C** S<sup>o</sup> qz qualis possessio re  
quiratur ad p<sup>r</sup>scriptionē seruitutis. Rō ideo vt dicit tex. in. l.  
j. ff. e. qz regit vt possidēs ius seruitutis nō possident ab ad  
uersario vi clā. vt p<sup>r</sup>caro. Et itelligit seruit<sup>o</sup> possideri ab ad  
uersario vi. fm qz dicit tex. in. l. j. §. vi. ff. de vi & vi ar. **Clas**  
fm qz hētis tex. in. l. clā possidere. i. p<sup>r</sup>n. ff. de acq. pos. **P<sup>r</sup>di  
carie** vō fm tex. in. l. j. in p<sup>r</sup>n. ff. de p<sup>r</sup>caro. **Ja.** de are. & **Ly.**  
sequēdo ipsū in. l. j. C. de serui. dicit qz vi d<sup>o</sup> possidere ab ad  
uersario qz possidēs facit aliqd cōtra phibitionē aduersa  
rij. **Clā** vō d<sup>o</sup> qz facit aduersario nō phibere & debuit scire  
aduersariū phibitū. **P<sup>r</sup>di** mū p<sup>r</sup>bat in. l. quo tutela. §. in  
factū. ff. de re iu. **Secū** dū p<sup>r</sup>bat in. l. j. §. j. & l. prohibere  
§. vlti. ff. qz vi aut clā. **C** Nūqd hec possessio sibi opitulef  
ad p<sup>r</sup>scriptionē seruitutis v<sup>o</sup> qz sic. ar. l. j. §. ff. vt possi. vbi  
illud interdictū qz dat possidētī cōpetit cōtra p<sup>r</sup>turbatē: ē  
si possideat ab alio vi clā aut p<sup>r</sup>caro. S<sup>o</sup> dic fm doc. illud  
itelligi quo ad iterdictū vt possidetis tñ: vbi solūmō qz  
de possessiōe retinēda. **Hic** autē querit de iure seruitutis ac  
grēde ex ipsa possessiōe. Et iō glo. in. l. j. C. de serui. & aqua

## De seruitutibus

q̄ format hāc qōnē dicit hec viciosa possessio sibi nocet: qz p<sup>r</sup>  
scribēs seruitutē d<sup>o</sup> cē bone fidei: qz p<sup>r</sup> d<sup>o</sup>no possideat ut. C.  
de sur. l. apud antiquos. & l. vlti. ff. quē ad. ser. amit. **C** **Hic**  
ergo glo. innuere qz in p<sup>r</sup>scribēda seruitute regat bona fi  
des. **C** S<sup>o</sup> in dubiū reuoco vtrū hoc sit verū v<sup>o</sup> qz sic p<sup>r</sup> ea  
q̄ dicta sūt. **P<sup>r</sup>di** terea v<sup>o</sup> casus in p<sup>r</sup>si in. l. pc. C. de serui.  
vbi v<sup>o</sup> innuē qz p<sup>r</sup>cedat p<sup>r</sup>scriptio in seruitute siue qz bona fi  
de siue mala fide possideat. So. distingue circa hoc §. doc.  
in. d. l. pe. qz aut qritur de p<sup>r</sup>scribēda libertate cōtra seruitu  
tē: & tūc aut cōtra seruitutē p<sup>r</sup>sonalē aut realē. **P<sup>r</sup>di** o casu ne  
cessaria est bona fides ē in p<sup>r</sup>scrip<sup>o</sup>de lōgi p<sup>r</sup>is que p<sup>r</sup> liber  
tate cōpetit: aut de p<sup>r</sup>scribēda libertate reali & tūc subdistin  
guit: qz aut qrit de acq. libertate p<sup>r</sup>diorū rusticorū aut vrb  
noz si vrbana. & tē regit bōa fides: vt. l. h<sup>o</sup> ā iura. ff. de ser. vr.  
p<sup>r</sup>di. si de p<sup>r</sup>scribēda libertate p<sup>r</sup>diorū rusticorū & illa p<sup>r</sup>cedit  
ēt cū mala fide vt. l. pe. C. de ser. sup<sup>o</sup> allegata. **Et** rō dicit  
sitatis iter libertatē rusticorū p<sup>r</sup>diorū & vrbanoz est ista q̄ po  
nitur in hac glo. qz in p<sup>r</sup>scribēda libertate vrbana necessa  
beo aliqd facere s<sup>o</sup> in p<sup>r</sup>scribēda libertate rustica mibi nō ex  
pedit facere sed sufficit negligētia nō vtētis. **Rō** hui<sup>o</sup> rōnis  
est fm aliquos qz difficili<sup>o</sup> d<sup>o</sup> p<sup>r</sup>di seruit<sup>o</sup> vrbana qz rustica:  
qz sūt p<sup>r</sup>ciosiores magis care & nobiliores. **Secū** dū vō casu  
cum qrit de p<sup>r</sup>scribēda seruitute p<sup>r</sup>ediali & rustica vel vrb  
na tūc indistincte regit bona fides: ut. l. j. C. de ser. & aqua  
& l. vlti. ff. quē ad. ser. amit. **C** S<sup>o</sup> nūqd in dubio p<sup>r</sup>sumit  
bona fides in p<sup>r</sup>scribēda seruitute ut qz sic: ut. C. de reit.  
l. domū. p<sup>r</sup>terea bona fides colligit ex ignorātia. l. bone fi  
dei. ff. de ver. sig. §. in dubio semper p<sup>r</sup>sumit ignorātia.  
**P<sup>r</sup>di** terea iste qz dicit p<sup>r</sup>scribētē vi. clam aut p<sup>r</sup>caro pos  
sidere & sic malā fidē hēre asserit ergo p<sup>r</sup>bet p<sup>r</sup> hoc regula iu  
ris. **Et** no. p<sup>r</sup> **Dy.** in. c. possessor. extra de reg. iur. li. vj. §. qz  
mala fides p<sup>r</sup>sumat nisi p<sup>r</sup>bet bonā fidē adesse sic p<sup>r</sup>bat.  
**Nā** est iuris p<sup>r</sup>sumptio qz q̄libet res sit libera nisi p<sup>r</sup>bet ser  
uitus ei cōstituta vt. l. altius. C. de serui. & l. si tibi. e. ti. **Et**  
go debuit scire ille qz hac seruitute vtit sibi nō cē ius vtēdi  
in re aliena hac seruitute nec sibi licere aliqd facere in re alie  
na sine p<sup>r</sup>missiōe d<sup>o</sup>ni ut. l. fi. in fi. C. de pac. nec p<sup>r</sup>mittit qz  
allegat ignorasse rē fuisse alienā qz debuit scire illud qd su  
um nō est oibus modis ad alios spectare: ut. l. clā possidere  
in p<sup>r</sup>n. & §. quedā. ff. de acq. pos. & l. j. §. ij. ff. de iti. actuz §. p  
ua. in glo. q̄ incipit iure seruit. & c. videt dicere qz in dubio  
nō p<sup>r</sup>sumat bona fides s<sup>o</sup> p<sup>r</sup>bat fm eā si ille qz dicit p<sup>r</sup>  
scripsisse p<sup>r</sup>bet qz v<sup>o</sup> sūt seruitute qz sibi constituit ille quē  
d<sup>o</sup>ni putabat vel credebatur locatē vel seruitutē d<sup>o</sup>ni esse  
put. indū vel illū **Ticū** dominū cui testator legauerat. S<sup>o</sup>  
**Dy.** ibi dicit no. illā glo. ymo dicit qz p<sup>r</sup>batō lōgo usi qui  
sufficit ad p<sup>r</sup>scriptionē seruitutis p<sup>r</sup>batā est p<sup>r</sup>sumptiue  
bona fides: & qz possidet non vi non clam non p<sup>r</sup>caro eti  
am si ad p<sup>r</sup>sentē constaret qz mala fide aut vi aut clam aut  
p<sup>r</sup>caro possidisset. **Nā** certum est qz in rerum corpo  
ralium p<sup>r</sup>scriptione probato termino p<sup>r</sup>sumitur bona fi  
des nisi p<sup>r</sup>betur mala. ff. de p<sup>r</sup>scrip. lon. temp. l. nemo p<sup>r</sup>  
dia. C. de p<sup>r</sup>scri. xxx. an. l. si quis emptionis in fi. & ibi no.  
glo. sic erit in p<sup>r</sup>scriptione seruitutum in quibus nō requi  
ritur titū cum illud operetur solus usus in p<sup>r</sup>scrip<sup>o</sup>de  
seruitutis quod operatur titulus & usus in p<sup>r</sup>scrip. rerum  
corporalium ut. ff. si ser. uen. l. si quis d<sup>o</sup>nturno. & l. ij. C. de  
seruitu. sed certe usus in p<sup>r</sup>scribēdis seruitutibus nullus  
est comparandus usui in p<sup>r</sup>scribēdo res corporales. **Nā**  
primo casu p<sup>r</sup>scribitur contra naturalem libertatem rei.  
que de se est libera ut. d. l. altius & l. si tibi propter quod ne  
cessē est contra hanc naturalem non errare in iure qui er  
ror iuris ipedit vsuc. ut. l. qui fundum. §. ij. ff. pro emp. sed  
constat qz ille qui p<sup>r</sup>scribit debet scire liberam esse: ergo  
malam fidem etiā si nesciat quia hoc scire debet. **P<sup>r</sup>di**  
terea illud est p<sup>r</sup>scribere dominium in rebus corporali  
bus in quibus requiritur titulus quia probato titulo p<sup>r</sup>su  
mitur bona fides cum talis p<sup>r</sup>scriptio non sit contra natu  
ralem libertatem rei & censetur hec bona fides ex ignoran  
tia facti que in p<sup>r</sup>scriptionib<sup>o</sup> nō obest. & ideo salua reuerē  
tia **Dy.** nō est dicendū qz bona fides p<sup>r</sup>sumat quare **Ja.**  
de are.

de are. 7. **E**x sequendo cum dicunt q. d. glo. in. d. l. i. §. ff. de iti. actus p. uia. pro parte bene dicit. l. cum dicit q. p. sumitur mala fides. In alia vero parte i qua dicit q. probatur bona fides per modum supradictum male dicit q. se queretur ex ea q. velens prescribere seruitutem haberet necesse habere titulum quod est falsum vt scribunt doc. in. l. ij. C. de serui. 7. ideo dicunt quidam q. bona fides probabitur per iuramentum. Et ita videtur glo. in simili. §. de act. §. alie. Sed glo. ista loquitur in prescrizione rerum 7. ideo nihil ad propositum. 7. ideo glo. in. d. l. i. §. ff. de iti. actus p. uia. rep. oba. hanc opi. 7. bene. vnde prefati. Jac. 7. **E**x. dicit q. probabit bonam fidem hoc modo q. v. probabit q. actor suus vel alius fidelis homo dixit sibi q. predium vicini debebat illam seruitutem qua vsus est: quo probato 7. probato vsu de facili presumetur bona fides: 7. quod ius seruitutis vsus fuit nec hoc erit probare titulum sed errorem facti probabili lem: 7. ita ostendere bonam fidem que opinio vsusque quaq. non procedit. 7. ideo dic circa hunc passum vt dicam. §. de act. §. alie. quod no. d. Bar. in. d. l. i. §. ff. de iti. actus p. uia. **D**einde quero quanto tempore prescribuntur seruitutes prediales. **S**o. **D**ic q. seruitutum predialium: quedam habent causam continuam vel quasi: vt q. continue ca vtatur sicut est seruitus aque ducende 7. alti non tollende vel potest ca vti licet non vtatur de facto vt seruitus stillicidij q. potest quis vti continue cum pluet. Et iste prescribuntur spacio. x. an. inter presentes. 7. xx. inter absentes. Ut est casus in. l. pe. ff. de ser. vrb. pre. facit. l. i. et quod ibi no. C. eo. ti. 7. l. foramen. ff. de ser. vrb. pre. Alia est seruitus discontinua causam habens: que quo ad eius vsum requirit hominis factus sic est seruitus itineris. nam q. non potest continue ire 7. in istis seruitutibus est necessari vsus tanti temporis quod non extat memoria vt. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. 7. est. **D**einde quero. **Q**uando quis incipit seruitutes prediales prescribere. **S**o. **C**us sint incepte acquiri pro habendo illas denuntiando vicino ne aliquid faciat contra seruitutem vel non edificet et ipse obtemperat denuntianti. nam per talem actum incipit quis possidere talem seruitutem 7. ita glo. no. in. l. i. C. eo. 7. nihil allegat. tamen potest allegari: q. prohibitio 7. denuntiatio facit eum possidere qui ante non possidebat vt. ff. de vsuc. l. is qui. §. si seruus. 7. ff. quorum legatorum. §. quesitum Alij dicunt q. semper. xxx. an. domus sua extitit depressa: tunc exinde incipio prescribere ne altius eleuetur vel si habes fenestras altiores domo sua vel que aperiantur versus domum suam depressam. ff. de iti. actus p. uia. l. i. sed iste sunt truse. Ideo dic secundum **P**o. q. seruitutum quedam sunt affirmatiue vt aque ducende iter agere 7. similes quedam negatiue vt ne altius edifices. In hac seruitute no. acquiritur possessio nisi vicinus volens libertate vti fuerit prohibitus ne vteretur 7. ipse huic prohibitioni obtemperauit. nam ex hoc tempore incipis prescribere seruitutem in res vel in edificio talis obtemperantis. vt. l. i. C. e. 7. l. si. ff. que admo. ser. amit. In affirmatiuis vero seruitutibus sunt quedam q. irrogantur per modum cuiusdam facultatis 7. quedam per modum iuris debiti in res vt seruitus aque ducende calcis coquende: 7. similes. In primis serui. que competunt per modum cuiusdam facultatis que facultas est ire per predium alienus nisi prohibeatur no. glo. in. l. per agrum. C. e. 7. tunc quando sum in possessione talis seruitutis oportet q. xxx. diebus vsus fueris: vt. l. i. ff. de iti. actus p. uia. In secunda vero seruitute que competit per modum iuris in rem debiti alienus vt ducere aquam per fundum alienum: quod no. possum licite nisi hoc mihi concedatur per dominum rei: 7. ista inchoatur cum semel vsus fuerim domino sciente et non prohibete: vt. l. ij. C. eo. 7. l. i. §. vlti. ff. de aqua. plu. ar. **S**ed quero de ratione diuersitatis inter has seruitutes. **E**t primo quero quare in seruitutibus negatiuis incipiat quis possidere cum fuerit prohibitus vicinus vti libertate: 7. prohibitioni obtemperauit quod non est in affirmatiuis. **R**espondeo q. in acquisitione seruitutis est necessarius factum vtentis sed si vicinus meus habet domum opprefam 7. ego altam hic nullum factum meum interuenit. **A**d

hoc enim vt incipiam prescribere opus est aliquo facto qd non potest esse aliud nisi q. prohibeam cum vti aliqua libertate v. ne altius edificet: sed in affirmatiuis vicino non vtente libertate potest vti factum meum absq. eo q. prohibeam cum libertate vt ideo secus in eis. Si queritur quare inter affirmatiuas: distinguitur q. ille que competunt iure facultatis non incipiant nisi post vsum. xxx. dierum alie vero post vsum prime vicis. **R**espondeo q. ad hoc vt quis incipiat prescribere seruitutem necesse est q. constet q. incipit possidere animo acquirendi seruitutem: sed in illis que competunt iure facultatis ut ire per fundum alienum non statim animo constat seruitutem acquirendi quia pot. ire iure facultatis sibi competentis ideo statuitur sibi tps. dierum. xxx. ex quo tempore ius presumit q. habuerit animu. acquirendi seruitutem que d. non est in alijs necesse quia per primu. actum constat de animo nam aquam ducere per fundum alienus non est mihi licitum nisi iure seruitutis acquirende. **E**t ex his deciduntur multe. q. **P**one q. illi de sancto Jacobo vel de roma dum nullus vadit ad sanctum Ja. volut. co. pellere ciuitates 7. loca de quibus consueuerunt ire homines ad sanctam Ja. per tantum tempus q. in contrarium memoria non extitit q. vadant dicentes q. est ius quesitum sibi ex prescrizione certe dicere non possunt q. ex pte istorum prescribentium non interuenit aliqd. factum 7. in istis seruitutibus prescribendis oportet q. interueniat aliquod factum prescribentis. **I**tem pone aliquis per longu. tempus iuit ad molen. dinum meum. Deinde volo prohibere q. non vadat dicit ipse ius eundi prescripsisse per longum tempus per predicta patet q. non potest hoc dfe nisi forte dum semel voluisssem cum prohibere huic prohibitioni non obtemperauit sed iuit per spacium longissimum post prohibitionem nam ab hac prohibitionem incipit prescribere ff. **P**o. **S**ed pone quidam non dominus detines domu. depressam iuxta domum tuam altam dum veller edificare altius prohibitus est p. te 7. iste huic prohibitioni consentit 7. sic tenuit depressam deinde spacio longi temporis dñs veniens vendicauit domum 7. vult altius edificare tu prohibes allegans tibi quesitam spacio longi tps. prescriptionem queritur nunquid nunc possis videtur q. sic. **N**am i. prescriptio nibus seruitutu. non requiritur titulus sed bona fides sufficit: vt. l. i. C. e. 7. infra dicam sed possum habere bonam fidem etiam domino non possidente ergo prescripti glo. in. d. l. i. in vlti. q. dicit me non prescripsisse q. in prescribendo seruitutem est necessaria bona fides 7. scientia aduersarij. **N**am cum hic aduersarius qui est verus dñs hac prohibitionem ignorauerit non prescripsit eum. **A**lterius quero qualr possessio seruitutis retineat glo. v. distinguere inter seruitutes vrbanas 7. rusticas vt rustica possessio seruitutis retineatur aio sicut aio retinetur reru. copozaliu. possessio: vt. l. i. C. de acqui. pos. **P**ossessio vero seruitutis vrbane vt tigni immittendi retinetur corpore vt. l. hec autem iura. ff. de serui. vrb. predi. **P**o. vero. dicit non esse aliquam differetiam inter seruitutes quo ad hoc s. oium possessio aio retinet ar. d. l. i. 7. tadiu. tam quis retinet quousq. fuerit expulsus p. vsu. libertatis aduersarij vt q. prohibuit 7. aquam ducere 7. tignus immittere vel q. altius edificauit te inuito 7. sic d. intelligi. d. l. hec autem iura. 7. l. si. ff. que ad. ser. amit. **S**ed qro. q. est effectus possessionis seruitutis glo. in. l. ij. C. e. v. dice. re q. effectus eius est q. possidentem ab onere probandi releuat vt. j. de interdic. §. comodum quod est veru. indubitanter in iudicio possessorio sed in petitorio distingue fm. doc. q. aut loquimur i seruitute reali aut psonali. si i psonali tunc et releuat in petitorio ab onere probationis vt. l. circa ff. de pba. si in seruitute reali tunc no. releuat vt. l. sicuti. §. queritur. ff. si ser. ven. **E**t dñia est inter seruitutes reales et personales q. quando aliquid aliquando est tale semp. presumit ee. i futuru. tale vt. l. siue possidet. C. d. pba. sed ois res ab initio fuit libera ergo 7. nunc presume q. sit libera 7. sic e. presumpcio iuris contra possidete. vnde in ea possessio seruitutis non releuat ab onere probandi sed sic non est in possidente aliquem vt seruuum q. ab initio potuit esse seruus vñ. bodie no. presumitur ee. liber. vt. s. de iure personaru. §. sui.

## De seruitutibus

vti qd eū possidet vt suū nō hz p̄sūptionē iuris s̄ se: id ab onere probādi releuatur. Et ex hoc ar. no. qd quicūqz z quotiē cūqz aliqz reperitur aliquid possidere contra dispositionem iuris cōis: possessio non releuat ab onere probandi in petitorio: sed in possessorio secus: sed si aliquid possidet qd contra iuris dispositionem non esset: tam in petitorio: qd in possessorio releuaretur ab onere probandi per predicta. **¶** Alterius queritur vtrum in p̄scriptione seruitutis titulus exigatur. **¶** Placē dicebat qd sic. ar. l. celsus. ff. de vsuca. glo. et oēs doc. determināt s̄rium. l. qd titulus nō exigatur. z. l. celsus loquitur in p̄scriptione rerū corporaliū in quibus exigatur titulus. Et ratio huius est qd p̄scribens grauat in hoc qd p̄scribere aduersario eius sciente: saltem ab initio ut l. ij. C. eo. ti. s̄m aliquos quod non est verum in p̄scriptione aliarum rerū z ideo releuatur in hoc qd titulus nō exigatur ar. l. cū q. ff. de iureiur. **¶** Vel dic qd ratio est s̄m alios: qd i p̄scriptione aliarū rerū p̄dit d̄mū: vel effectus eius: z sic iuris de maximo p̄iudicio tractaretur sed in p̄scriptione isto r̄ tractatur de perditione libertatis eiusdem rei que ē modici p̄iudicij: z ideo cautius agitur in illis qd titulus exigatur quoniam vbi maius est periculum ibi cautius ē agēdū ut. l. sciant. C. de proba. z. l. i. §. sed z si quis. ff. de car. edicto z si dicas quare ergo in seruitute vsufructus ad ipsam p̄scribendam exigatur titulus cū ibi nō p̄dat dominū. **¶** R̄ deo qd vsufructus est ps d̄mū. vt. l. iij. ff. de vsuf. Et idē est iudicā. d̄m de pte qd de toto. ut. l. an ps. ff. de rei ven. z bec fuit ratio **¶** Dy. z **¶** Ross. qui **¶** Dy. secutus fuit in multis locis z maxie in. c. ij. extra de re. iur. li. vi. **¶** De. vō aliā rōnē assignat: qd seruitutes reales acgrunt a re: z res ipse nō contrahit: ideo titulū sibi nō acgrūt secus vero in p̄scriptione rerū corporaliū que acgrunt a p̄sona p̄sonae que p̄nt sibi titulū acgrere: qd etiā ē in seruitute vsufructus que personam recipit. pro hac rōne est tex. in. §. os in autē. de man. prin. z facit. l. vlti. C. de p̄scrip. lon. tēp. z. l. adigere. §. q̄uis ff. de iure pa. **¶** Alterius aduerte qd h̄ sit dictū superius qd seruitutes h̄ites cāz continuā spatio longi tēporis: z discōtinuā tanto tpe qd memoria non existat in s̄rium p̄scribunt hoc est verum in discōtinua reali: secus in h̄ite discōtinuā personalem qd spatio longi tēporis cū titulo: longissimi tēporis sine titulo p̄scribit. ita d̄z intelligi. l. fi. C. de p̄scrip. lon. tē. z. l. cū satis. C. d̄ agri. z censu. li. xi. **¶** Et est rō diuersitat̄ iter seruitutes discōtinuas reales z personales qd res non possident: z ideo non ita cito p̄scribunt seruitutes reales discōtinue sicut p̄sonales: qd persone possident. sed certe ista ratio potest calūniari qd ex ea sequeretur qd seruitutes habentes causam continuā non p̄scriberentur spatio longi tēporis quod est falsum: ideo non puto qd ratio predicta sit bona: licet forte determinatio. q. sic. **¶** Et bec faciūt in ar. qd si aliquis electiōi interfuit per. xxx. an. qd ipsi iuri interessen di electioni p̄scripsit qd ius electionis est personale: z iō p̄scribit spatio lon. tēp. vt. s̄. dictum est. **¶** Ea autē qd superius dixi qd seruitutes reales non p̄scribunt absqz bona fide: intellige qd non p̄scribuntur spatio lon. tēp. s̄ spatio. xxx. vel. xl. an. etiam cū mala fide p̄scribuntur cū illo tpe oia iura tollantur vt. l. sicut. C. de p̄scrip. xxx. an. z hoc sequitur **¶** Ly. in. d. l. ij. C. de serui. quod est no. **¶** Sed quero numquid aliud requiratur in p̄scribēda seruitute reali qd bona fides: z possessio spatio dicti tēporis. **¶** R̄ deo qd exigatur tertū s̄. qd quis vtatur aduersario sciente vt. l. ij. C. eo. ti. quod intelligunt **¶** De. z **¶** Ly. verū esse in seruitute formāda sine inchoanda: secus vō in formata sine inchoata p̄sequenda qd pōt p̄tinuare z p̄seq etiā aduersario ignorāre: z bec distinctio p̄bat s̄z eos p. l. fi. C. de p̄scrip. lon. tēp. quod ē notā. **¶** Ultimo q̄ro: qd dixi qd seruitutes discōtinue p̄scribuntur tpe cui? memoria nō existit in s̄rium: q̄no p̄babif memoria nō extare cū sit negatiua qd nō est p̄babif. **¶** So. tex. est in. l. si arbiter. ff. de p̄ba. qd docet probationē facere v̄z: qd factas articulū: qd est publica vox z fama cōis: memoriā nō extare de tali re: z bec probabilis est qd affirmatiua est. l. famam esse. sicut etiam probare **¶** Licium non deliquisse: z poterit probare hoc modo: qd publica vox z fama est. l. Licium non deliquisse: quod sequitur **¶** Iuno. in. c. veniens extra de

## De vsufructu

per fig. z. d. Bar. in. l. i. §. vlti. ff. de aqua. quoti. esti.

**In rusticorū** **¶** Itendit. **¶** Ausus aque pe coris ad aquā appulsus ius pascendi calcis coquende z arene sodiende sunt gratia p̄diorū rusticorū. **¶** Itē seruitutes rustice vel vrb. ane p̄dialēf ideo appellantur qd absqz p̄dijis dominātibus vel seruitutibus constitui non possunt. b. d.

**Si quis velit** **¶** Itendit. **¶** Seruitutes reales cōstituūt i s̄rib z vltima voluntate. b. d. **¶** Baldus.

**De vsufructu.**

**Usufructus.** **¶** Item. b. l. tendit. **¶** Usufructus formalē ē fuitus p̄sonalis p̄ quam alieni vtuntur z fruunt ea p̄prietate itēgra remanēte z sublata cā materiali tota acci-

dēs depēdēs ab ea extinguit z vsufructus p̄prietate totaliter ē sepatus: qd pōt in s̄ctu z vltima voluntate cōstitui: z rei p̄prie inutilitas reprobat a iure. b. d. vsqz ad. §. constituitur. **¶** In glo. q̄ incipit. p̄sita cautione in fi. **¶** Hanc opi. sequitur glo. C. eo. ti. l. i. z **¶** Ly. ibi. **¶** Sed pone qd vsufructuari⁹ est adeo paup: qd nō repit fideiussor: qd hanc cautionem prestare velit nunqd p̄ hanc impossibilitatem cauēdi repellitur ab vsufructu an committatur ei⁹ iuratore cautioni. **¶** Glo. format hanc q̄nē. C. eo. ti. l. vsufructus z ponit opi. finaliter determinat qd talis vsufructuari⁹ perdit vsufructū qd difficultas non eximit quē ab obligatione vt. l. cōtinu⁹. §. illud. ff. de ver. ob. **¶** De. z **¶** Ly. sequēdo cū. in. d. l. vsufructus. **¶** Et **¶** Rich. malū. tenent qd hoc casu cōmittatur iuratore cautioni talis satisfactio: sicut alio sit in simili in. l. cū nō facile. ff. si cui plusqz per. l. fal. z bec p̄cedunt nisi vsufructuari⁹ esset persona suspecta qd tūc res in qua vsufruct⁹ deberet sequestrare. ar. l. fideiussor. in. fi. ff. qui s̄ntia. cog. qd determinatio est satis notabilis. **¶** Sed pone qd vsufructuari⁹ hac satisfactio non prestata recipit fructus nunquid faciet eos suos. **¶** Glo. v̄ distinguere: qd aut non fuit prestata nec petita aut petita est non prestata primo casu fructus lucratur: secūdo nō ar. d. l. vsufructuari⁹. z. l. yxor. ff. de vsuf. leg. quod est verū si fruct⁹ bona fide percepit credens se ad predictae cautionis prestatiōnē non teneri qd tunc videtur bone fidei: z h̄z erret in iure sibi nō obē. vt. l. si lege. §. scire. ff. de peti. bere. **¶** D̄ d̄. vōz s̄ qd vsufructuari⁹ est p̄sona cui p̄mittitur ius ignorare: vt mulier rusticus z miles tūc fruct⁹ suos facit alio nō. **¶** **¶** Sed determinatio huius. q. consistit in hoc nunqd vsufructuari⁹ us teneat fideiussorē p̄stare si nō exigat **¶** Ray. in. d. l. vsufructus v̄ determinare notabiliter qd bec cautio nō sit p̄stada nisi exigat v̄ si v̄ fieri mora p̄prietario nisi eā petat z iō in distincte vsufructuari⁹ cui nō pōt mora imputari fruct⁹ suos facit et hac cautio nō p̄stata facit in ar. l. vlti. §. i. ff. quorum leg. **¶** D̄ dicere v̄ **¶** Azo. i. s̄. C. de vsuf. sed si possit vsufructuari⁹ mora imputari cautiois n̄ p̄stite tūc p̄dicta rēdicat si bi locū. **¶** In glo. sepato in fi. **¶** Glo. in. l. si post certi. C. de lib. cā. v̄ determinare s̄riū **¶** De. circa hāc. q. sic distinguit **¶** Aut h̄z liber qd opas locauit ip̄perpetuū p̄misit fruire p̄ seip̄s z tūc nō v̄z talis p̄missio ar. hui⁹ tex. z glo. in. l. iij. z qd ibi no. ff. e. **¶** Si vō p̄misit fruire p̄ se vel p̄ aliū tūc p̄cedit opi. glo. s̄m est qd intelligit **¶** Ly. esse verū qd electa ē industria p̄sonae z p̄misit fruire p̄ seip̄m nā tūc nō pōt p̄ aliū fruire ar. l. fideiussor. §. vlti. ff. de le. iij. z. l. inter artifices. ff. de solu. als vō liberat p̄stado interesse ut. l. i stipulationib⁹. §. opaz ff. de ver. ob. qd scripsit **¶** Ly. in. l. antiqtas. C. d̄ vsuf. z **¶** Dy. in. l. ticio. §. ticio. ff. de cōdi. z demō. z de hoc ibi. d. **¶** Bar: dicit qd nō vidz q̄no in terminis. glo. nō liberet qd p̄stado interesse z ideo iste tex. nihil facit ad. q.

**Constituitur.** **¶** d. d. vsufruct⁹ i q̄buscūqz reb⁹ corpali⁹ his qd vsu cōsumūt except⁹ cōstituit i qd pōt tñ cōstitui abusive quocā su vsufructuari⁹ tenebit de extimatiōe rei vel tāta pecunia si res ipsa vel pecunia fuerit i causa vsufruct⁹ consumēdi siue finicndi restituenda. b. d. vsqz ad. §. finitur. **¶** In glo. sed nonne. **¶** De. v̄ distinguere qd aut q̄rimus de alia cautione

none euctidōis quā pstat usufructuari<sup>o</sup> primo que est d vte do arbitrio boni viri et illam non potest remittere testator non ea ratione quasi sit in fauore heredis introducta quia salciā q̄ ē in fauore hōdis pōt p̄hibere testator vt. C. ad. l. fal. autē. s. cū testator. et in cor. vñ sumif. sed est ratio fauor publice: vtilitatis: ne q̄ inuictetur ad delinquēdū qd̄ fieret nisi dicta cautio p̄staret ar. l. cōuenire. ff. de pac. dot. Eam vero cautionē quā p̄stare d̄s usufructuarius abusus: vñ d̄ re stituenda extimatione rei. in qua talis usufructus constituitur bene potest remittere testator. ar. d. autē. sed cum testator: et in. s. si vero. i. autē. de herc. et fal. col. i. vñ sumitur. nāz remissio talis cautionis non inuitat usufructuarium ad delinquendum cum in eum transeat dominium proprietatis rei in qua usufructus constitutus est vt hic patet et in hoc etiam refidet Lf.

**Finitur.** Adorte naturali usufructuarij vel ciui<sup>u</sup> h̄ et cōsolidatiōe usufructus cūz pprietate extinguitur usufruct<sup>o</sup>. h. d. vsqz ad. s. eo ampli<sup>o</sup>. Circa hunc. s. queritur. Nunquid si usufructuarius sit ex bānitus finitur usufructus. Lf. tetigit hanc. q. C. eo. L. emptione. et arguit q̄ usufructus non extinguitur qz h̄ ex banimentum sit mōis ciuili non est tamen verum q̄ p̄ omnem mortē pdatur qz p̄ ingressum monasterij quis morit mundo vt. l. deo nobis. C. de. episc. et cle. et tamen nō perimif usufructus vt no. in autē. ingressi. C. de sacro san. ec. et in autē. idem que est posita. C. de bo. que lib. l. cū o. s. Iste tex. et l. corruptionē faciunt q̄ pdat usufructus p̄ ex bānimentū. Ad ar. Sil. et Lf. sequēdo eū vident determinare q̄ usufructus extinguit nisi quo ad alimenta q̄ insunt vsui in fructu quo ad cōmoditatē ut. l. is cui. ff. de ali. et cib. leg. Nec ob. de ingressu monasterij. qz talis nō delinqt nec mutat p̄gressus monasterij statū suū in deteri<sup>o</sup> qd̄ secus ē in ex bānito. vñ h̄riū determinet i eū ne maleficia remaneāt ipanita. ar. l. ita vulnerat. ff. ad le. aqui. C. Idē vñ eē determinandū de ex cōcato qd̄ de ex bānito. cū iste patiat mediam capitis diminutionē vt no. s. de capi. dimi. s. minor.

**Eo amplius.** h. d. Aduratiōe forme rei extinguit usufructus et p̄tibus p̄suptis usufruct<sup>o</sup> aree nō debet. formalisqz usufructu extincto ad pprietatē redeunte d̄ casualis. h. d. vsqz ad fi. ti. C. In glo. sic. ff. in fi. So. hic ideo extinguit usufruct<sup>o</sup> qz mutata forma rei ē. pp̄ cui<sup>o</sup> mutationē extinguit vt in. ll. alle. In glo. ibi vero nou extinguitur ius pignoris in area. qz obligata domo obligata est area que est pars eius nimis rum si pignus durat in ea. Baldus.

De usu et habitatione.

**Idem.** B. eni. h. intēdit. Usus eodem modo constituitur et finitur quo usufructus. h̄ minus sit iuris in eo cum vsuarius solū ad quotidianū vsū vtatur quē vsus alteri p̄cedere nequit. usufructuarius vero ius plēnū in fructib<sup>o</sup> h̄z quorum p̄ceptionem alteri concedere potest. h. d.

**Item his.** Usuari<sup>o</sup> dom<sup>o</sup> suū ius i aliū trāssere nō pōt quoquo mō. s. ibi in hospitiō recipere. et cū p̄sonis cum qbus p̄miscue viuūt poterit habitare. et serui vel aialis operis siue fructu nisi ad quotidianū vsū vsuarij non vtetur.

**Sed si cui.** Habitatio dom<sup>o</sup> nec vsus nec usufructus censet. s. quasi ius sepatus et habitationem habens eam alijs locare et gratis concedere potest. h. d. vsqz ad fi. ti. Bal.

De vsucapionibus et lōgi temporis p̄scriptiōe.

**Ure ciuili.** B. eni. h. intēdit. Olim rē mobilē anno: imobilē italicā biēnio: hodie vō mobilē triēnio: imobilē. x. an. iter p̄stet: et. xx. inter abntes: etiā si italica res n̄ sit cū titulo iusto et bōa fide possidēs: p̄ vsucapionē q̄ inuēta ē ne rē d̄nta remaneāt in incerto: de iure ciuili d̄ntū q̄rit ei<sup>o</sup> rei. h. d. vsqz ad. s. s. aliqñ. C. In glo. que incipit qd̄ p̄sumif ibi. ff. de p̄ba. l. verius. Ad intelligit doc.

esse verū si titulus cōdatur nam facit p̄sumi bonā fidē alijs vō bona fides nō p̄sumif nisi forte iustus error doceatur vt. ff. de vsuca. l. celsus et ff. de leg. l. legato. et hoc fm Jo. d̄ are. que sequitur Lf. in. l. pe. C. de p̄scrip. lon. tēp. S. opi. glo. est cōis quam secutus est Dy. in. c. ij. extra de reg. iur. li. vi. et hoc est verū in p̄sumenda bona fide in p̄scriptione rēz cōporaliū: sed in p̄scriptione rēz incorporaliū semper p̄sumif mala fides nisi bona probet. Et ratio quare hoc dic vt. s. de serui. dixi. C. Item no. q̄ ad p̄scriptionē et vsucapionē semper requirit cōtinua possessio. Et qualr p̄babitur. R̄ideo h̄z doc. Difficilis ē h̄c p̄batio tñ probabitur p̄ coniecturas fm quosdā: vñ probādo q̄ quolibet āno tpe vindemiay et messū accessit ad fundū. Tu vō dic fm Lf. q̄ continua possessio probatur hoc modo nam primo p̄bat qualiter fuit acquisita. Et qualiter q̄ acquirat probetur dic ut p̄ glo. et doc. in. l. s. C. de acqui. pos. et probata acquisitio ne posses. p̄sumitur continuata fuisse: interrupta nō: qz q̄ oliz possedit hodie p̄sumif possidet: vt. l. siue possidetis. C. de proba. et ff. de acquiren. possessio. l. clam possidere. s. qui ad nundinas: quod scripsit Lf. in. l. pe. C. de p̄scrip. lō. tempo. C. In glo. que incipit. que tempora ibi sed p̄scriptio odiosa. s. partim et partim fauorabilis. Si intelligim<sup>o</sup> de p̄scriptione longissimi temporis. xxx. vel. xl. an. ista est totaliter odiosa. et in odium negligentius introducta: ut no. glo. in. d. l. h. et Dy. latius sequitur in. c. ij. extra de reg. iur. libro sexto. C. Et ex hac differentia p̄scriptionis colligit ipse. Dy. quare per p̄scriptionem. x. vel. xx. an. queritur dominium vtile et per vsucapionem directum: qz prima est mere fauorabilis et ideo ex ea plenissime ius queritur secundum da est mixta et ex ea causa qz ē fauorabilis queritur vtile dominium: tertia vero. s. p̄scriptio longissimi temporis minus ius tribuit. qz est totaliter odiosa et ideo exceptionē dominij parit. ut Dy. no. ibidem. C. In glo. que incipit. s. in eadem in fi. non dicit q̄ hodie ille dicatur absens qui nō ē in ciuitate vel suburbij vel pertinentijs ciuitatis: quod intelligit Lf. esse verum. nisi in ciuitatibus que habent septas iurisdictiones vna ab altera et non reguntur ab eodē p̄sede nec superiorem recognoscunt vt sunt ciuitates tuscie et lombardie alique secus vero si plures ciuitates sub eodem p̄sede regerentur qz tunc diceretur absens qui non est in iurisdictione illius p̄sedis. C. Sed qz hic fit mentio de p̄nintia q̄ro q̄ dicat p̄nintia. R̄. q̄ alit d̄ in laicos aliter inter clericos. P̄. a inter laicos dicitur vnus p̄seditus cū p̄ses sit maior de p̄nintia iter laycos vel quo ad laycos ut. ff. de offi. p̄si. l. siue eadem: sed quo ad clericos vnus archiepiscopatus. cum archiepiscopus sit et dicatur maior clericus qui sit in p̄nintia. P̄. vero dicit q̄ hodie augmentate sunt p̄nintie et distinguuntur solū per archiepiscopatus et non p̄seditus. etiam quo ad laycos quod probatur i autē. de herc. et fal. circa fi. et in multis alijs in quibus sperato mandat archiepiscopo q̄ per totam p̄nintiam publicet cōstitutiones suas. et q̄ per archiepiscopatus distinguatur. Idē videtur tenere Bar. extra de elec. c. dilecto. Et no. q̄ ciuitas Regij et ciuitas Cremone. que sunt cōtingue sūt diuersay p̄nintiarū eo respectu qz ciuitas regij ē de archiepiscopatu mutine. Hodie vō fm Sof. quem sequitur Lf. dicitur q̄ p̄nintia dicitur fm cōmunem vsū loquē di sicut est Apulia. terra laboris Francia et similes fm q̄ eas vulgares appellant et no. per cum extra de p̄scrip. c. nōnulli. Lf. inducit pro hac opi. l. auiculus. ff. de ver. sig. et l. legatis. s. vlti. et l. librorum. s. quid ergo. ff. de lega. ij. C. In glo. que incipit ex littera P̄. de bellap. sequitur opi. Ad ar. cum hac distinctione dicens. q̄ aut queritur de p̄scrip. lon. tempo. cum ti. et ex hac acquiratur dominium directū sine dubio. qz tex. s. dic apte. et in multis alijs loc. Et hanc opi. probat multis rationibus. P̄mo si p̄ istas p̄scriptiones non acq̄reretur dominium directum sequeretur absurdum. P̄done eni q̄ feudatarius vel emphyteota h̄nt vtile d̄nium quod forte euinceretur postea a nō d̄no bona fide et non possideretur per spacium lō. tēp. si dicam<sup>o</sup> q̄ per hanc distinctionem nō querat d̄nium directū sed vtile ergo per p̄scriptionem nihil acq̄sierunt qz vtile d̄nium

esse verū si titulus cōdatur nam facit p̄sumi bonā fidē alijs vō bona fides nō p̄sumif nisi forte iustus error doceatur vt. ff. de vsuca. l. celsus et ff. de leg. l. legato. et hoc fm Jo. d̄ are. que sequitur Lf. in. l. pe. C. de p̄scrip. lon. tēp. S. opi. glo. est cōis quam secutus est Dy. in. c. ij. extra de reg. iur. li. vi. et hoc est verū in p̄sumenda bona fide in p̄scriptione rēz cōporaliū: sed in p̄scriptione rēz incorporaliū semper p̄sumif mala fides nisi bona probet. Et ratio quare hoc dic vt. s. de serui. dixi. C. Item no. q̄ ad p̄scriptionē et vsucapionē semper requirit cōtinua possessio. Et qualr p̄babitur. R̄ideo h̄z doc. Difficilis ē h̄c p̄batio tñ probabitur p̄ coniecturas fm quosdā: vñ probādo q̄ quolibet āno tpe vindemiay et messū accessit ad fundū. Tu vō dic fm Lf. q̄ continua possessio probatur hoc modo nam primo p̄bat qualiter fuit acquisita. Et qualiter q̄ acquirat probetur dic ut p̄ glo. et doc. in. l. s. C. de acqui. pos. et probata acquisitio ne posses. p̄sumitur continuata fuisse: interrupta nō: qz q̄ oliz possedit hodie p̄sumif possidet: vt. l. siue possidetis. C. de proba. et ff. de acquiren. possessio. l. clam possidere. s. qui ad nundinas: quod scripsit Lf. in. l. pe. C. de p̄scrip. lō. tempo. C. In glo. que incipit. que tempora ibi sed p̄scriptio odiosa. s. partim et partim fauorabilis. Si intelligim<sup>o</sup> de p̄scriptione longissimi temporis. xxx. vel. xl. an. ista est totaliter odiosa. et in odium negligentius introducta: ut no. glo. in. d. l. h. et Dy. latius sequitur in. c. ij. extra de reg. iur. libro sexto. C. Et ex hac differentia p̄scriptionis colligit ipse. Dy. quare per p̄scriptionem. x. vel. xx. an. queritur dominium vtile et per vsucapionem directum: qz prima est mere fauorabilis et ideo ex ea plenissime ius queritur secundum da est mixta et ex ea causa qz ē fauorabilis queritur vtile dominium: tertia vero. s. p̄scriptio longissimi temporis minus ius tribuit. qz est totaliter odiosa et ideo exceptionē dominij parit. ut Dy. no. ibidem. C. In glo. que incipit. s. in eadem in fi. non dicit q̄ hodie ille dicatur absens qui nō ē in ciuitate vel suburbij vel pertinentijs ciuitatis: quod intelligit Lf. esse verum. nisi in ciuitatibus que habent septas iurisdictiones vna ab altera et non reguntur ab eodē p̄sede nec superiorem recognoscunt vt sunt ciuitates tuscie et lombardie alique secus vero si plures ciuitates sub eodem p̄sede regerentur qz tunc diceretur absens qui non est in iurisdictione illius p̄sedis. C. Sed qz hic fit mentio de p̄nintia q̄ro q̄ dicat p̄nintia. R̄. q̄ alit d̄ in laicos aliter inter clericos. P̄. a inter laicos dicitur vnus p̄seditus cū p̄ses sit maior de p̄nintia iter laycos vel quo ad laycos ut. ff. de offi. p̄si. l. siue eadem: sed quo ad clericos vnus archiepiscopatus. cum archiepiscopus sit et dicatur maior clericus qui sit in p̄nintia. P̄. vero dicit q̄ hodie augmentate sunt p̄nintie et distinguuntur solū per archiepiscopatus et non p̄seditus. etiam quo ad laycos quod probatur i autē. de herc. et fal. circa fi. et in multis alijs in quibus sperato mandat archiepiscopo q̄ per totam p̄nintiam publicet cōstitutiones suas. et q̄ per archiepiscopatus distinguatur. Idē videtur tenere Bar. extra de elec. c. dilecto. Et no. q̄ ciuitas Regij et ciuitas Cremone. que sunt cōtingue sūt diuersay p̄nintiarū eo respectu qz ciuitas regij ē de archiepiscopatu mutine. Hodie vō fm Sof. quem sequitur Lf. dicitur q̄ p̄nintia dicitur fm cōmunem vsū loquē di sicut est Apulia. terra laboris Francia et similes fm q̄ eas vulgares appellant et no. per cum extra de p̄scrip. c. nōnulli. Lf. inducit pro hac opi. l. auiculus. ff. de ver. sig. et l. legatis. s. vlti. et l. librorum. s. quid ergo. ff. de lega. ij. C. In glo. que incipit ex littera P̄. de bellap. sequitur opi. Ad ar. cum hac distinctione dicens. q̄ aut queritur de p̄scrip. lon. tempo. cum ti. et ex hac acquiratur dominium directū sine dubio. qz tex. s. dic apte. et in multis alijs loc. Et hanc opi. probat multis rationibus. P̄mo si p̄ istas p̄scriptiones non acq̄reretur dominium directum sequeretur absurdum. P̄done eni q̄ feudatarius vel emphyteota h̄nt vtile d̄nium quod forte euinceretur postea a nō d̄no bona fide et non possideretur per spacium lō. tēp. si dicam<sup>o</sup> q̄ per hanc distinctionem nō querat d̄nium directū sed vtile ergo per p̄scriptionem nihil acq̄sierunt qz vtile d̄nium

um hēbant sed ista rō nō ē multū efficac q̄ p̄ hāc p̄scriptio nē q̄rit dñiuz aliud vtile: q̄ dñiuz vtile qd̄ hēbat n̄ exclude bat a suo directo dñio: s̄ directū p̄scribat vtili. Nūc vero p̄scripsit aliud vtile dñiuz: qd̄ in toto excludit directū. Sicut arguit J̄de. q̄ ea q̄ p̄cedūt a potēiori z fortiori dñiuz potē tiorē effectū opari ut. s̄. d̄ iur̄ na. s̄. s̄ plebiscita: z qd̄ ibi nō. s̄ stat q̄ p̄scriptio catur a nobiliori z fortiori cā: v̄z a possō ne rerū imobilū: q̄ vsucapio. q̄ catur a possōne rerū mobi liū: q̄ ē vtilis z abiecta ut. l. si rē. ff. d̄ acq. pos. ergo multo ma gis d̄z acq̄ri ex p̄scriptioe q̄ vsucapioe. P̄terea q̄ stat: q̄ fuitus directa. ita acq̄ri p̄ p̄scriptionē sicut alijs modis. p̄ terea iura p̄sonalia ita inherēt ossibus nostris: q̄ transferri nō p̄nt directa: s̄ t̄m vtilia: ut. l. q̄s ergo. ff. de peculio. s̄ iu ra formalia z dñia sepant a nobis nil remanet penes nos p̄ fictā tratitōes a nobis dñiuz: ut. s̄. de rerū dñiuz. s̄. p̄ traditio nē: igit p̄ p̄scriptionē separi poterūt: cū alienatiōis v̄bo cōti neat oīs modus dñiuz transferē. ut. ff. de ver. sig. l. aliena tionis. ergo dicamus q̄ p̄scriptio sit mod⁹ alienationis. P̄terea hoc probat tex. in. l. cum qui edes. ff. de vsuca. Si v̄o q̄s p̄scribat lōgissimo tpe mala fide tūc acq̄ri exce p̄tio dñiuz. z ita intelligit. d. l. si q̄s emptiōis. fm̄ cū. z hanc opi. sequūt qd̄ā moderni p̄ dictas rōnes. P̄terea dñt eē glo. i autē. nisi. C. de bo. ma. q̄ d̄ic q̄ p̄ p̄scriptionē acq̄ri tur vtrūq̄: qd̄ exponit. l. directū dñiuz z exceptio dñiuz. cōis opi. ē in dñiuz quā p̄scq̄t d̄y. l. c. ij. de re. iur. l. vi. cui ē v̄f l̄y. adherere l. d. autē. nisi vbi hāc opi. pe. recitavit: dicēs tñ q̄ qui opi. pe. sequeretur non p̄iiceret lapides.

**Sed aliquādo.** Breuiter. h. d. itēdit. Rei nō alienabilis. non p̄cedit vsucapio. z res mobil̄ de facili nō vsucapit: cū n̄ dñs s̄bēs su p̄ ea plerūq̄z fortum facit: pp̄ qd̄ vsucapio ipedit. h. d. vsq̄ ad. s̄. s̄ tñ. C. In gl. s̄ v̄l. h. Que ē de p̄scrip. lō. tēpo. sup l. ij. ius nouū introducēs: quo cauef q̄ vitū p̄sonale singula ri successori nocet: z sic iura antiqua sūt correctā: q̄b⁹ cauef q̄ singulari successori vitū p̄sonale nō nocet. ut in hac gl. C. Sed q̄ro: pone q̄ auctor meus a p̄ncipio hūit bonā fidē sue possōnis: z sic incepit p̄scribere: postea supuenit mala fi des: tpe hui⁹ malefidei rē mibi bona fide emēti tradidit nūq̄d potero p̄scribere: ut sic mala fides mei auctoris mi bi nō nocet v̄f q̄ nō p̄ tex. aut. male fidei. C. de p̄scrip. lō. tēp. que indistincte loq̄tur siue fuerit semp male fidei siue ex post facto fuerit ille q̄ v̄didit. Richar. ma. l. d. autē. ma le fidei determinat q̄ mala fides supueniens auctori meo non nocet mibi q̄ nō debeo esse p̄toris z ditionis q̄ au ctor meus sed auctori meo nō noceret. ut. C. de vsuca. trāf for. l. vnica ergo nec mibi. C. Deinde q̄ro nūq̄d. d. autē. lo quatur in vsucapioe rez mobilū ut pone q̄ auctor. me⁹ ma lā fidē hēbat in re mobili q̄ cābat a vitio p̄sonali nūq̄d noce bit mibi J̄de. determinat q̄ nō q̄. d. autē loq̄ solūmodo in p̄scrip. rerū imobilū v̄n in alijs iura antiqua remanent incorrecta z sic v̄f q̄. d. autē. male fidei. nō hēat locū in vsu capione ut. l. p̄cipimus. C. de appel. z sic non bene loquere tur fm̄ J̄de. C. Deinde q̄ro auctor auctoris mei hūit ma lā fidē s̄ auctor me⁹ z ego habuimus bonā fidem nūquid mala fides p̄imi nocet mibi: v̄f q̄ sic: q̄ auctor meus p̄ scribere nō poterat pp̄ malā fidē auctoris sui q̄ sibi noce bat: ergo nec ego q̄ succedo sibi: q̄ heres h̄dis testatoris est heres: ut. C. de heredi. insti. l. si. Ja. vero. de are. s̄rium determinat. Nā si sic diceremus sequerē absurdū q̄ nul lus vnq̄ p̄scriberet: q̄ oportuit aliq̄ esse male fidei ex au ctōibus p̄imis. Unde dicēdū est: q̄ mibi nō nocet. ar. l. librorum. s̄. si quis sciens. z. l. qui sciens. ff. de liber. cā. z. l. an vitium. ff. de diuer. z temp. p̄scrip. pro quo vide quod scripsit l̄y. in dicta autē. male fidei.

**Sed tamen.** Breuiter. h. d. itēdit. In rebus mobilib⁹: tūc vsucapio p̄ce dit cū immediate auctor bonā fidē hūit. l̄z errauerit in scō v̄f in iure: cū tal̄ error vitū furti excuset: z animum lucrandi abuisse demonstrat. h. d. vsq̄ ad. s̄. q̄ aut. C. In glo. an ip se heres: ibi qd̄ ē s̄m: q̄ deficit titul⁹ sine quo vsucapio non procedit: ut. l. diuturna. C. de p̄scrip. lō. tēp. z. s̄. e. in prin. nec ob. l. i. allegata i glo. q̄ ibi titulū habebat. C. In ea. gl.

ibi. s̄. s̄m: s̄ q̄ est rō: q̄ titulus pro herede nō v̄dicat sibi lo cū in suis h̄dis. R̄. ideo q̄ p̄ p̄scriptionē suozū heredum nō trāfferē aliq̄d ius nouū in eis: s̄ solū sit qd̄ā administra tio: cū dñi essent viuēte p̄fe rerū paternaz: z illud ius habe rent qd̄ hēbat p̄: ut. l. in suis. ff. de lib. z postu. C. In ea. gl. in fi. s̄ in casu hui⁹. s̄. defunct⁹ mala fide possidebat q̄ hē bat sciētā rei aliene: ergo nō p̄t h̄c locū vsucapio. C. In glo. z ita vsucapit in fi. tene p̄iaz solutionē distinguente: si q̄ritur vtrū error iuris vsucapioni noceat: aut iteruenit m p̄sona tradētis: aut i p̄sona recipientis. P̄mo casu nō no cet: v̄f hic z in. l. furti zc. in prin. ff. e. z ē rē: q̄ ex p̄te tradētis consideramus solū bonā fidē: que per ignorantiā facti nō tollitur. ut. l. nemo p̄do. ff. de regu. iur. si in persona recipiētis ē error: tūc ille ipedit vsucapionē vt. l. nōnūq̄. ff. e. ti. Et ē rō q̄ ex p̄te recipiētis non sufficit bona fides: sed exigitur titulus q̄ nō p̄t iuris errore cāri. P̄terea recipiens qui vult vsucapere tractat de lucro captando in quo iuris igno rantia non prodest ut in. l. iuris ignorantia. ff. de iur. z fac. igno. fm̄ d̄y. z ipse scripsit in. d. l. furtum.

**Quod autem.** Breuiter. h. d. itēdit. Mala fides auctoris: dum nō res viciosa non sit olim singulari successori non oberat ad p̄scriptionem: z rei imobilis furtum non cōmittitur: pur gatoz vitio furti q̄ res etiam domini vel quasi in potesta te reuerfa est vsucapio minime impeditur. h. d.

**Res fiscales.** Breuiter. h. d. itēdit. Res fiscales vsucapi. vel lōgo tēpoze p̄scribi non p̄nt. Fisco v̄o debite vel aī denūciationē tradite vsucapit tur z p̄scribit. h. d. vsq̄ ad. s̄. nouissime. C. In glo. q̄ inci pit. l. trienio. ibi idē in re ecclesiastica Dic. l. mobili q̄ vsuca pit trienio cū quo ad res mobiles ecclesiasticas nō sūt muta ta iura antiqua. Et iō vsucapiēt trienio sicut olim l̄z ecclia possit restitui isfra quadrienniū a tēpoze vsucapionis cōplete vt no. in autē. de ecclie. titul. s̄. p̄ tēporalibus coll. ir.

**Nouissime.** Breuiter. h. d. itēdit. Res vitio sa vsucapi n̄ p̄t: z error facti p̄ babilis p̄ titulo reputatus vsucapionē ipedit. h. d. vsq̄ ad s̄. diutina. C. In glo. que incipit: vel quasi ibi nūq̄d preca ria. R̄. Rogl̄. alibi sentiebat contrarium que opinio ve ra ē fm̄ d̄y. si precario possidens s̄ dñi volūtatē possideat q̄ talis dñs precarium reuocauerit. nam tūc tal̄ res vitio sa esset ar. l. vlti. secūdo. R̄. ff. de preca. fm̄ d̄y. C. In gl. e. ibi sed possessio. R̄. hui⁹ glo. nō placet doc. q̄ p̄ violen tiam dicitur possessio violenta: z tñ res effecta est vitiosa vi tioviolētē. Et ideo dicunt q̄ rō glo. nō est bona: s̄ deter minatio bona sit p̄. l. furtū. s̄. vlti. cū. l. se. ff. e. C. In glo. de errore ibi. ff. e. l. nunq̄. Opponitur de. l. itez si is vbi error turis non nocet. So. ibi loquitur de errore qui est ex parte tradētis: dic vt dixi ibidē. C. In. e. gl. ibi fm̄ Jo. Sed solue semp fm̄ Jo. que ē cōis opi. cū error facti p̄babil hēa tur p̄ titulo. ut. l. cellus. ff. de vsuca. C. In ea. glo. ibi iustio rem errorē. Dic. l. q̄ in alijs titulis.

**Diutina.** Breuiter. h. d. itēdit. Successoris vniuersal: cu ius auctor bonā fidē hūit: mala fides vsucapionē nō ipedit: z ad vniuersalē res trāsit cū cā suatē poza quoq̄z possessionis auctozis singularibus successoribus in p̄scriptione z vsucapione continuantur. h. d.

**Edicto.** Emens rē fiscalē: z a fisco rē alienā vt su am v̄dēte olim i quadriennio p̄scribebat sed hodie statim z absq̄z p̄scriptioe ē secur⁹: s̄ filcū in re illa ius h̄nti regressus vsq̄ ad quadriennium datur: que oīa in rebus patrimonialibus imperatoris z auguste: vendicant sibi locum. h. d. Baldus.

**Est et aliud.** Breuiter. h. d. itēdit. Donationis qd̄ā iter viuos: qd̄ā cā mortis: Et mortis cā donatio ē: cū q̄s suspitiōe mortis instāns v̄f futuz donat: q̄ p̄ recōualecētā z penitē tiā donatoris. v̄f si donatari⁹ p̄moriat⁹ re uocaf. legatisq̄z donatio hec per oīa filatur: z in ea donans se donario

se donatario: et donatarius heredi p̄diligat. b. d. vsq; ad. §. alic. **In glo.** scire die ibi. ut in donatio obligat donans qd est verū si donatio incipit a p̄cedēti cōuētōe. vt. j. c. §. p̄ficiat. **In ca. glo.** ibi donatio. Rō est q; donatio cō mortis est actus sep̄atus a testamento. et accusans testm̄ de falso d̄s p̄dere cōmoda solum que sibi obueniunt ex testō. vnde secus esset si donatio facta intestō esset. ut no. ibi per doc. **In ca. glo.** ibi filiū familias donat: s; nō legat patre p̄sente et cōsentiente. q; legatum datur in testamento. et est vltima voluntas. que non d̄s ex alieno arbitrio pendere. ut. l. il la in h̄tutio. et. l. captatorias. ff. de here. instu. Sed donatio causa mortis accedit contractui. ut no. glo. in. l. ij. ff. de dote p̄legata ideo donat. et non legat patre consentiente. quam rationem ponunt doc. in. l. senium. C. qui testa. face. re pos. et. l. tam bis. ff. de donatio. causa mortis.

**Alie autem** Breuiter. b. intendit. Donatio iter viuos voluntate p̄fici: et p̄fecta nisi cōuēnter renouabit si existit. et quicquid aureos excedēs insinuāda ē. qd̄ n̄ donatioib; except; et p̄fect; donatio cōluter renouat. b. d. vsq; ad. §. ē aut̄ et aliud. **In glo.** sc; p̄ v̄ba. si ista glo. cēt vera. sequeret q; stipulo si valeret. dicendo. p̄mittis tu mihi. x. et ali; diceret placet. et q; pactum nō b̄n̄ cōcipetur hoc mō. si q; diceret dabo tibi. x. et ali; diceret placet mihi qd̄ ē absurdissimū dicere vt p; cuiuslibet. nā cū in stipulationib; apponit aliquod verbū. qd̄ h; de p̄dentiam possit se. recte p̄bitur stipulatio. sicuti verbū infiniti t̄ps quod ē aptū ad oē t̄ps et idē est in pacto nec est verū q; per verba p̄ntis t̄ps t̄m p̄t̄ h̄i pactū vel stipulatio. cui; p̄iecta que traherent ad obligationem p̄ntis t̄ps inducerēt dissolutionē obligationis. Nec ob. l. tale pactū. ff. de pac. q; ibi ponit verbū teneri qd̄ ē infinitū ad oē t̄ps aptum: et idē ista glo. nō v̄ vsquequaq; b̄n̄ dicere fm. d. Bar. et ipse scribit in. d. l. stipulatio ista. §. stipulatio. ff. de ver. ob. **In gl.** dicebat ibi Jo. s. De hac. q. dic ut no. ff. de act. emp. l. i. in p̄in. vbi determinat q; si venditor h; rē p̄cise cogit tradere alis liberat interesse p̄stendo quam opt. sequuntur etiam canonice propter eius equitatem. **In glo.** i. scriptura i. si. no. hanc glo. que docet qd̄ d; fieri insinuatio. et etiam dicit notabiliter q; in actis ad ipsorum fidem non sunt necessarii testes. et est ratio q; verisimile est. q; in iudicijs multi testes assint. vnde non est necesse testes apponi ar. l. omnium. C. de testa. in ver. et cum retro vbi tractatur de insinuatione **Quero** nunquid possit renuntiare legi introducti in insinuationem. videtur q; sic q; est introductum insinuationem fieri ob fauorem donantis sed quilibet p̄t̄ renuntiare fauori suo vt. l. si quis in p̄scribendo. C. de pac. facit qd̄ no. ff. de l. fideiusor. Et determinat p̄riū. §. q; renuntiare n̄ possit cū sit introductū in fauorem publicum talem insinuationem esse faciendam cui non potest renuntiare sicut alibi dicimus in cautione quam p̄stet usufructarius de vtendo et fruendo arbitrio boni viri vt supra de usufruc. dixi. §. cōstituitur. p̄terea quotienscūq; l. aliquid prohibet nō p̄t̄ veniri contra prohibitionē. l. directe vel oblique etiam cui; iuramento vt. l. non dubium. C. de leg. sicut p̄s in alienatione fundi dotalis et rei minoris sed lex prohibet donationes fieri vltra quingentos solidos sine insinuatione ergo p̄terea si aliter diceremus tunc illud quod ē prohibitum vna via altera concederetur q; esse nō d; ar. l. heres me. §. vlti. ff. de condi. et demon. et. l. scire. ff. de tu. et cura. da. ab his **Sui.** de actu. in. l. illud. C. de sacro. san. eccle. tenet q; valet renuntiatio **Bar.** in. l. modestinus. ff. de solu. ad tenz **Suid.** de suza. t; cū p̄dictis in. d. l. illud. vbi renuntians fuisset certioratus nā alis renuntiare nō v̄ iuri qd̄ ignorat si b̄i cōpetere ar. l. si. C. ad velle. iūcta. l. qui cū tutoribus. §. q; per falcidiā. ff. de transac. nec ob. fm̄ eū q; b̄ficiū insinuationis fuerit introductū in fauore publice vtilitatis q; v̄ est secundario sed principaliter fuit introductum in fauore donantis et debemus inspicere quod principaliter fit ar. l. i. ff. de auc. tu. et pro hoc facit quod no. et dixi supra de insti. et iur. §. illud quod est principaliter in vtilitate vnius p̄t̄ cē secundario in vtilitatem alterius introductum sed certe b̄ distinctio **Sui.** non videtur posse defendi de iure nisi for.

te i p̄sonis in quibus ē permīssum iura ignorare nā cū permissum est oēs iura scire ergo scire deberent vt. l. leges. C. legi. et ius dicit q; talis insinuatio sit necessaria ad quid de b̄uit ille qui certus ē certiorari et ideo cōis opi. doc. p̄dic. v̄ verior. **In glo.** veluti ibi diuersis temporib; facte. Et quo reprobatu practica notarioz qui ponunt in instrumentis donationis q; donans inquātū quātitas donata excederet quātū ad quā insinuatio exigatur. q; tūc ex ipsa faciet tot donationes. quot fieri est necesse. ita q; nulla excedat ipsarum legitimum modum. volētes dicti tabelliones defendere dictam practicam per. l. scire debemus. ff. de ver. obli. nam vt talis diuisio fiat. et ne cōseruatio fienda sit de oibus donationibus est necesse q; ipse donationes fiant diuersis temporibus. ut hac glo. et. §. si quis aut̄ ibi alia iura et ex hoc determinatur secundum **Ja.** de are. nam ad hoc ut cōseruatio fiat duo sunt necessaria. s. q; plures sint donationes. et q; eodē tpe facte non sint et q; quotiescūq; duo erigunt non sufficit alterum fieri vt. l. vlti. ff. de diuoz. **In glo.** q; n̄q; sc; ibi. de reuo. do. l. si. vbi additur per glo. sext; casus in quo donatio reuocaf. s. si donatarius donatori egēti denegerit alimenta ar. l. necare. ff. de libe. agno. quod est verum si donatarius magnam donationem recepit. secundū quod determinat **Ly.** in. l. si. p̄dic.

**Est autem** et aliud. Donatio p̄pter nuptias que est species donationis inter viuos. olim ante nuptias dicebatur. et contrahentes matrimonium tacitam conditionem habebant si fiebat matrimonio postea vero instante tempore cōtracto matrimonio augeri poterit et celebrari. Et que olim ante nuptias. hodie p̄pter nuptias appellatur et nomen sit consequens rei. b. d. vsq; ad. §. olim. **In glo.** sic. C. de episco. et cleri. in si. vbi dicitur questionem nominis p̄tinacibus reliquimus. So. nomen debet esse consonans rei si p̄t̄ vt hic sed si non potest non curamus de nomine dummodo nos habeamus effectum vt in iuribus contrarijs.

**Erat olim** Olim inter viuos alia quedam donatio acquisitionis species dicebatur per ius accrescendi. per quam portio fm̄ quam vnus dominorum manumittebat. alteri accrescebat. que hodie ē sublata. Et vno dominorū seruū manumittente. si p̄tis alterius domini extimatio p̄stet seruus in totū fauore libertatis liber efficitur. b. d. vsq; ad finem. **Baldus.**

Quibus alienare licet vel non.

**Ecce dit.** Breuiter. b. intendit. Maritus fundū dotales italicū h; c; dñs sic inuita aut volēte vxore alienare aut pignori obligare nō p̄t̄. b. d. vsq; ad. §. contra autē. **In glo.** s. in extimatum ibi alias si extimatus esset dic. l. ex

tali extimatione que faceret emptionem et pro qua maritus tenetur ad extimationem. **In ea. glo.** ibi vt sciatur quātum valet sc; vt si maritus tempore restitutionis fundi de fundo teneatur in id quod deterioratur tamen per illā extimationem; non desinit teneri ad restitutionem fundi. **In e. glo.** in si. **Ja.** de ar. et **Ja.** de ra. sequitur hanc glo. sc; q; possit alienari et fundat eoz opi. q; vnus approbatio alterius est exclusio vt. l. cū p̄tor. ff. de iudi. et. l. marit. C. de procu. sed. l. iulia solum inibet alienationem rei immobili; ergo videtur permittere de re mobili p̄terea nō est mixtū si est differentia inter res mobiles et immobiles hoc casu. cū in allegatis iuribus immobiles alienari prohibentur et mobile indistincte permittantur vt patet in rebus minorū de iure antiquo quo immobiles alienari non possunt mobile vero sic vt. C. de adm. tu. lex que tutores. P̄terea pro hac opi. facit. l. i. C. de seruo. pig. da. ma. glo. no. contrariū in. l. i. §. et cum. l. C. de rei vro. acti. que sentit q; res mobile alienari non possunt. R̄ si. ad. d. l. i. q; ibi speciale est fauore libertatis cuius fauore multa solent introduci contra regulas communes vt in ti. p̄dicto in si. et hanc opi. sequitur **De.** et fundat se istis rationibus primo sic **Al.** d; gis debet attendi ratio q; l. ipsa ut. l. bec actio. ff. de calū. Sed bec ratio que in prohibitione alienandē rei immo.

bilis videlicet ne serus mulierum et cetera est eadem in rebus mobilibus ergo etc. **D**eterca ubi est maius periculum ubi cantus est agendus ut. l. sciant. C. de proba. et l. adiectos C. de appel. sed maius est periculum in rebus mobilibus quia facilius baratur ergo potius et citius in eis alienatio prohibetur et hanc opi. sequuntur quidam moderni cum probabilis distinctione quia aut querimus de rebus mobilibus que seruando seruari possunt et in illis habet locum prohibitio alienationis sicut in rebus immobilibus dummodo data sint inextimata: quemadmodum distinguitur in immobilibus per easdem rationes: quas superius dixi: si vero seruando seruari non possunt: ut frumentum: vinum: et in istis non prohibetur alienatio. **H**anc distinctionem solemus etiam facere in rebus minoris ut p. in. d. l. lex que tutores: **S**im hoc membrum scilicet cuius possunt seruando seruari: probat ex eo quod dicimus: quia quando maritus recipit fundum extimatum: extimatio que facit emptionem: propter quam tenetur maritus solummodo ad quantitatem: non inhihet alienatio ut in hac glo. nam quando recipit res que seruari non possunt: non tenetur ad restitutionem earum ar. l. si extimatio et quod ibi no. ff. so. ma. et ibi dicit **Bar.** circa hanc passus quod de iure antiquo non erat prohibita alienatio rei mobilis sed de iure nouo sic: ut ibi patet per eum. **S**ed quero: nunquid mulier prohibeatur alienare fundum dotalem. **D**e iure nostro sunt opi. **Ja.** de are. dicebat quod non prohibeatur alienare. **Ly.** in. l. predium. C. de iure do. qui hoc recitat: tenet contrarium ut ibi patet per eum: quod sequitur **Dy.** et **Bar.** in. d. l. si extimatio. **S**ed canonice hanc opi. canonizauerunt in. c. licet mulieres extra de iurcuran. li. vj. ubi est casus quod cum iuramento fundum dotales alienare potest in mo plus iudex secularis per ecclesiasticum compellitur ut patet: et mihi videtur: quod per dictum. c. opi. do. **Bar.** si possit sustineri: que quidem opinio **Bar.** de qua alias dixi: quod quotienscunq. l. inhihet aliquem actum fieri per aliquem: male actus non potest fieri nec cum iuramento validari: cum veniens contra preceptum et prohibitionem. l. peccet mortali: ut in. c. i. extra de ma. et obe. unde iuramentum super hoc interpositum non poterit saluari: sine interitu salutis eterne: et ideo non seruandum ut in. c. cum contingat extra de iurcuran. et doc. in. d. c. licet eo. ti. li. vi. **P**am per dictam. c. l. videtur hoc opi. reprobari cum. l. iulia inhihet alienationes fundi dotales: et tamen cum iuramento ipsa alienatio custoditur et valet: ut. d. c. licet: unde forte non posset sustineri dictum. d. **Bar.** quod ipse scripsit in. l. si quis pro eo. ff. de si deius. et ego tetigi supra de cura. §. furiosi in fi. **S**ed que runt canonice de pulcherrima. q. aliquis iuravit non vendere rem aliquam: ut pone. **M**ulier iuravit non vendere fundum dotalem: ipsa postea eum vendidit: et iuravit non venire contra: queritur nunquid talis venditio valeat: **D**eterminatur quod non: quia secundum iuramentum positum in venditione: non potest seruari sine periculo salutis eterne: ideo non debet obseruari: sed punctur: quia temere iuravit ut no. canonice in. d. c. licet: et ideo bona est practica quod iuretur: quod nunquam alienetur fundus dotalis: et quod maritus et vxor iurent se non alienaturos ipsum. nam tunc non poterit alienari per predicta: quod est summe notandum: hoc tenuit **D**ost. et **Jo. an.** pro quo facit. c. intellecto extra de iurcuran.

**Contra autem.** **B**reniter. b. intendit. **E**reditor ex conventionione cum debitor inita pignus alienat: licet eius dominus non existat preter vero conventionionem vel contra premissa denuntiationem secundum ius ordinem: illud alienare permittitur eidem.

**Nunc admonendi.** **P**upillus abs auctoritate res proprias non alienat: et pecuniam soluens eius dominium in accipientes non transfert: sed existens vendicari: bona fide consumpta condici: mala fide vero consumpta pro ea ad exhibendum poterit agi. b. d.

**At ex contrario.** **S**oluens pupillo quod debet sine iudice vel tutore plenam liberationem consequi: si pupillus saluas pe-

cutias habet: vel ex ea locupletior factus est: alias non liberatur: soluens vero eidem cum auctoritate tutoris plene liberatur. sed si pupillus ex hoc sit lesus restituitur in integrum. **S**oluens vero pupillo cum iudicis auctoritate plenissime liberatur: et pupillus sine auctoritate tutoris suo creditori soluens minime liberatur: quia recipientes pecunie dominum non transferunt. b. d. vsq. ad fi. titu. **Sal.**

**Per quas personas nobis acquiritur.**

**Acquiritor** hoc prin. **B**reniter. b. intendit

**E**xcepta causa castrensi vel quasi: quicquid per filium familias acquiratur olim: pleno iure totum patris fiebat. hodie vero idem ex causa perfectitia querit sicut olim: et ad-

mentitia querit solum quo ad usumfructum proprietate penes filium remanente. b. d. vsq. ad. §. hoc quoque. **C** In glo. large pone in fi. **S**olutio dictio ex proprie et stricte sumpta denotat mediatum et ponit. p. proprio ut in contrario.

**Hoc quoque.** **F**ilium emancipans olim in partem bonorum que patri non acquirebantur qualia essent bona materna ipsius filij in emancipationis premij retinebat hoc dicit vsq. ad. §. Item nobis. **C** In glo. ar. 5 in fi. **D**ic sed ibi loquitur circa emolumentum habentem extimabile ut hereditas vel legatum ideo debet sustinere onus et hic loquitur de onere sine incommodo inestimabili et ideo non obstat.

**Item nobis.** **Q**uicquid per seruum iuste vel iniuste acquiritur id domino suo queritur etiam iniuste: et hereditatem seruus institutus iussu domini precedente adire tenetur: quam sic aditam domino suo acquirit hoc dicit vsq. ad. §. de his autem.

**C** In glo. sic. ff. in fi. **S**o. in inuitum non confertur beneficium directo ut ibi: et in. c. inuito extra de regu. iuris libro sexto. **S**ed per consequentiam et mediante persona alterius sic: ut hic: de quo tamen plenius dic ut per **Dy.** in. c. inuito. **C** In glo. nota in hereditate ibi. §. iussum. **S**ed quare iussum domini requiritur ut hereditas sibi queratur. **R**es. quia hereditatis aditio ex alio et voluntate instituti dependet: sed seruus voluntatem non habet cum reputetur pro mortuo ut. l. in seruitute. ff. de regu. iur. ideo oportet procedere iussum domini: qui voluntatem in seruo tunc inducit sed quare in trebellianica restitutione non est necesse procedere iussum: nec etiam voluntates serui. **R**es. quia ibi non requiritur quod seruus adeat. sed aditio debet fieri per institutum: qui restituet seruo: sed quare in bonorum possessione acquirenda non est necesse procedere iussum domini. **S**ed potest sequi consensus: qui tantum importat. **R**es. quia bonorum possessio fuit de iure pretorio: quod autem iussum precedat fuit de iure civili introductum: et solentis iuris civilis: non est necessaria in acquisitione bonorum possessionis de iure pretorio: et hoc colligitur per nota. per **Docto.** ff. ad trebel. l. seruo inuito. **C** In glo. in rebus. et est ratio quia facilius acquiritur domino in rebus particularibus: quia in eis administrationem et acquisitionem concessit seruo: et ita presumitur scientia quod non in alijs.

**De his autem.** **F**ructuarii sunt: liber homo vel seruus alienus bona fide possessus: ex fructuarij. et bone fidei possessoris re: ipsius opera eisdem tam possessionem quam proprietatem acquirunt: sed extra dictas causas liber homo: fructuarius et alienus seruus vero domino proprietatis: acquirunt. b. d.

**Ex his.** **P**er extraneam personam excepto procuratore. per quem possessio et dominus vel usufructuendi conditio nobis queritur nihil potest acquiri nobis hoc dicit.

**Actenus.** **A**iso de acquisitione dominij rerum singularium. **A**mmodo videndum est de rerum acquisitione per vniuersitatem. et ab eis que per testamentum acquiruntur est primo inchoandum hoc dicit vsq. ad fi.



De testamentis ordinandis.

## Testamentum

h. itēdit  
tū solēne in scriptis: scriptura i. e. voluntatē  
testātis: tūc cū numero septē testū: vno  
cōtextu ad ipm testamētū adhibito: que  
solēntas ē de iure civili: cū iporū testūz

testōris subscriptōe. qd̄ fuit a cōstitutōibus introductum  
z cum signaturis testū: q̄ fuit iure p̄torio adiūctū. z cū sub  
scriptōe nomis heredis p̄ testato: em vel p̄ testes fieda: qd̄  
a Iustiniano extitit sup̄ additū: lz alie testōrū solēnitates  
oliz cēt. b. d. vsqz ad. §. possunt autē. C. In gl. ij. i. fi. So.  
āntiquitas pōt allegari vt bēam? ei? notitiam vt i. cōcor. nō  
autē ad obfūānā vt i. h̄rio. nā q. l. antiquas correctas allega  
ret: z obfūans pena simili puniendus esset. l. i. ff. de fal.

**Possunt autem** Cūno anulo: vel plu  
rib? possunt testā si  
gnari. z testō testes adhibent: q̄ ex eo capēf. possunt. Adu  
lieres: ipuberes: muti v? iurdi in totū furiosus: cui est bōis  
sterdicum: z quilibz alius prohibitus in alijs actibus: a te  
stamento repelluntur. b. d.

**Sed cum aliquis** Cōditio vel ba  
bilitas test: vera  
vt cōi opione putatiua: testūz dicit tpe ē spectāda. b. intēdit  
vsqz ad. §. pater. C. In. gl. scz putatia in fi. So. ibi loquit  
regulariter: hic autē cāliter: qz fauore testōrum inspicitur  
potius opinio. z rō specialitatis sit publica fama. ar. l. bar  
barus. ff. de offi. p̄cto.

**Pater** Testō extranei de vna familia plures pos  
sunt adhiberi in testes. Testō vero eius  
in cuius ptate sunt: non erūt ydonei testes z testimonium  
domestici in testamētis repellitur. b. d. vsqz ad. §. si neqz.

**Sed neque** Heres z eius pater filius seu  
patris testō testes adhiberi  
phibetur licet oli circa p̄dicta aliter cautum esset. b. d.

**Legatarius** Legatarius z fideicommissari  
us singularis z qui in eorum  
ptate sunt testes in testamēto esse nō phibent z in quacun  
qz carta z ē in diuersis cartis potest tenor eiusdes testū de  
scribi. b. intēdit.

**Si quis autem** b. d. Testamētum so  
lēne qd̄ testamentum  
nūcupatiuū z sine scriptis dicit fit presentibus septem te  
stibus rogatis coram testōre voluntatem suam declarante.  
b. d. vsqz ad fi. ti. C. In gl. i. rogatis coniueto tex. §. e. in.  
§. postea. ibi vt testes quides z eorum p̄ntia vno contextu  
testū celebrandi grā z cetera. Ex his gl. z tex. collige q̄ est  
necesse testes in testō rogatos esse z adhibitos vt interūnt  
testō. C. S. quid si dicitur q̄ non sint adhibiti ad hoc sed  
dicitur presentibus testibus rogatis nū. p̄sumitur eos esse  
adhibitos ad hoc ar. l. ij. §. homines. ff. vj. bo. rap. z. l. sed  
iulianus. §. p̄inde. ff. ad mace. C. Sed nunquid si dicit in  
testō p̄ntibus talibus: nunquid p̄sumitur rogati Dy. te  
ner. q̄ nō qz ē solēntas extrinseca que nō p̄sumitur nisi  
p̄betur. vt. l. q̄cūqz in fi. ff. de publi. Ly. sequit idem in  
l. hac consultissima. C. eo. quidam rō cōtrarium habet in  
l. sciendum. ff. de v. obli. z p̄dicta intellige q̄ testis nō p̄su  
mitur rogatus nisi forte testis se subscriberz qz per subscri  
ptōem rogatus p̄sumitur. ar. l. domitius labeo. ff. eo. z hoc  
ibi sequitur. d. Bar. z q̄ testis non p̄sumatur rogatus nisi  
probetur determinat Spe. in ti. de teste. §. i. v. sed quid i  
p̄dictis z v. se. circa. §. pater. Quero etiā nunquid filius  
emancipatus phibeat testimonius ferre pro p̄re videtur  
q̄ non ar. l. ipubere. §. i. ff. de fal. P̄terea nec hic nec  
alibi repitur phibitū qz. ll. que phibent filium testificari  
in filiofamilias loquuntur. P̄terea p̄ hoc facit qd̄ no.  
n. l. qd̄ dicimus. ff. de auc. tu. vbi filius emancipat? potest  
scribere testamētū patris. So. dic contra fm Dy. Ly.  
z doc. modernos de hoc est glo. in. l. parentes. C. de testi.  
P̄terea filius repellit principaliter a testimonio p̄ris  
p̄pter reuerēciam quam ei debet que reuerētia etiā di  
citur in filio emancipato. vt. l. libertus. ff. de obsequi. lib.

Nec ob. nota. in. l. qd̄ dicimus qz ibi filius adhibetur tan  
q̄ persona publica vt scriberet testamētū ergo non pōt  
esse testis ar. l. suus. ff. e. vbi suus potest scribere testamē  
tum z tū non est testis. Ratio huius dicti est qz quis adhi  
betur testis vt p̄sona priuata sed ad scribēdum testamen  
tum adhibetur vt publica p̄sona quam non est verisimile  
delinq̄re in officio sibi cōmisso. fm predictos doc. C. S.  
nunquid aliquo casu pater p̄ filio admittitur in testem nū.  
sic vbi non tractatur de facto filij z eius cōmodo vt pone  
q̄ filius sit creatus arbiter vel pcurator. nam tunc pater  
admittitur in testem. ar. l. quesitum. ff. de in ius. uo. z. l. li  
cet. §. i. ff. de obsequi. C. Sed q̄ro nunquid pater emanci  
patus p̄ filio admittatur in testem videtur q̄ sic quia non  
reperitur phibitum. ar. l. ex eo. ff. de testi. glo. z Ly. in di  
cta. l. parentes. C. de testi. phibent patrem emancipatus  
p̄ filio testificari. p̄terea pro hoc facit. ff. de v. sig. l. sed si  
filius z quod ibi not. vbi filius. z cōtra pater non pōt  
esse testis nisi cum testatur filius iure militari ergo probi  
betur in alijs casibus. P̄terea etiā post emancipatio  
nem durat affectio patris circa filium cum affectōis intui  
tu repellit a testimonio filij: p̄terea domesticus non admi  
tatur vt hic no. z in uer. §. si filius. sed maior est rō in patre  
emancipato ergo zc. C. Quero nunquid mater admittat  
p̄ filio: dic q̄ non. qz dicit lex eam admitti in casu speciali  
videlicet cum de filiātōe tractatur: z eius etate: vt. l. etiā.  
ff. de p̄bati. ergo z in alijs phibetur. ar. l. maritus. C. de  
p̄cu. C. Sed quero nunquid frater admittatur p̄ fratre.  
glo. in. d. l. parēs dicit q̄ sic: nisi sint in eadem ptate glo.  
in. l. lege iuliana. ff. e. videtur tenere contrariū: qz ex quo  
non admittit contra non debet admitti pro: sed certe. d. l.  
lege iulia. modicū facit: nam ibi loquitur de personis. que  
propter reuerēciam a testimonio repelluntur: z tunc est  
verum q̄ non coguntur testificari: nec pro eis p̄nt: sicut li  
bertus p̄ p̄ono: quedam sunt p̄sone q̄ non admittuntur  
ratione affectionis: sicut in fratre: z q̄ frater contra fratres  
non cogatur: z tunc volens admittitur: sed inuitus non co  
gitur vt hic: ea rōe qz q̄ introductum est ob fauorem in ei?  
lesionem non retor: quef. ar. l. q̄ fauore. C. de legi. fm Ja.  
bu. dicit tū Ly. in. l. parentes. C. de testi. q̄ si contingat  
fratrem volentem pro fratre admitti: non dabitur ei tanta  
fides: q̄ta daretur extraneo: z vnius frater pro fratre non  
faceret semiplenam p̄bationem: z hoc est quod dicit tex.  
in. l. iij. ff. de testi. tu magis scire potes zc. C. Sed nūquid  
in criminali cā admittuntur parentes p̄ p̄ntibus: nū. nō.  
hoc phatur in simili in. l. lex. cornelia. ff. de iniurijs. z in. l.  
qui iurisdictioni. ff. de iurif. om. iudi. Sed nunquid: pa  
rens qui prohibetur pro alio testificari: admittetur si est  
controuersia inter duos parentes: vt puta tertius frater: si  
est questio inter duos fratres: dic q̄ sic. qz affectio consan  
guinitatis tollit suspitōem. ar. l. non solum. ff. de ritu. nup.  
z. l. extraneo. §. i. ff. de q̄nibus. C. Quis in glo. que inci  
pit. atē. z i. alijs. i. v. §. si filij? dī q̄ vxor: marito z es dī ē do  
mestica persona: quidā determinantē hanc. gl. dicentes.  
q̄ vxor: bñ est domestica viro suo non eontra: z iō maritū  
p̄ vxore non admittunt in testem. sed P̄de. sequitur hāc  
glo. no. Ly. in. l. parēs. C. de testi. ar. l. si quis. §. p̄terea.  
ff. si quis cau. C. Sed pone: q̄ mutua sit titio p̄sentibus fa  
mulis tuis: decem: z non potes probare mutuum nisi per  
eos. ipi vero prohibentur testificari p̄ te vt hic v. Itēz fui  
entes siue dapiferi: quod erit remedium: so. fm Dy. q̄ tu  
repellas familiares: z tunc poteris eos producere in testes  
nec ob. q̄ fuerunt familiares tui: qz inspicitur conditio te  
stis tempore quo deponit: vt. l. iij. §. l. iulia. ff. de testi. dicit  
tū Ly. in. d. l. parentes: q̄ si posset hoc probari q̄ hoc in  
fraudem fecisses qd̄ p̄sumeretur ex p̄cedentibus z sequē  
tibus. ex p̄cedentibus: qz erat familiaris. quem multum  
diligebar. z erat sibi necessarius multum. ex sequentibus  
qz ex quo reduxisti cum postq̄ ip̄e deposuit. tunc dictum  
eius non valeret propter fraudem adhibitam. vt no. Ly.  
in. l. etiā. C. de testi. C. S. pone. q̄ volo producere fa  
miliarem tuam contra te in testem. nunquid admittetur.  
Ja. de arc. narravit tantum. dic fm P̄de. q̄ admittetur.

## De militari testamento

quia cessat ratio suspicionis. nam suspitio erat qd diceret omnia pro eo. quando contra te producebatur. unde in fauorem eius contra quem producebatur erat introductus. quod testimonium eius non valeret. unde ne fauor retorqueretur in odium dignum est quod possit iduci contra donum fm pfectos. vt no. *Ly. in. d. l. etiam in vltima. q.*  
**In glo.** quidam hoc intelligunt in. v. sed cum aliquis. z bec fuit opi. *Adar.* ibi nos contra z bec fuit opi. *Jo.* contra qua instatur qz instrumentum equiualeat duobus testibus. vt. l. in exercendis. *C. de fide instru.* sed duo testes in testamento non sufficiunt. ergo nec instrumentum factum de testamento nuncupatio nisi testes de nouo examinentur *Ly.* z omnes dicunt quod opi. *Adar.* est vera de iure. f. qz nuncupatum testamentum in publicam formam redactum plenam fidem facit. absqz examinatione testium descriptorum in eo nam statur instrumento donec probetur contrarium. vt. l. cum precibus. *C. de proba. nec ob.* quod instrumentum equiualeat duobus testibus. qz verus est qm probatur contra instrumentum per duos testes in eo descriptos. nam tunc vacillat fides instrumenti. etiam si nulle testes essent in eo descripti. sed quando testes non dicunt contra instrumentum. tunc instrumentum equiualeat. quot sunt in eo descripti. vt tenet *Inno. in. c. cum Joannes heremita.* extra de fide instru. **Preterea** probat opi. facit. qz certi sunt casus in quibus ad probationem actus. requiruntur quinque testes. z tamen ille actus probatur per instrumentum vt. l. vlt. z aut. ibi posita. *C. si cer. peta.*  
**In glo.** *C. de testi. in uer. legatarius.* ibi contra. **Quis** contrarij timore dic. quod questio erat de solennitate testamenti. z ideo non prohibebatur testificari. secus quando est questio de veritate. qz tunc prohibetur. vt dicta. l. omnibus. sed certe hoc ratio faceret quod etiam heres admitti posset quod tamen est falsum sed glo. in dicta. l. omnibus soluit hoc contrarium qz aut est qd legatarij inter legatarium z heredem. z tunc non potest testificari. qz tunc testificaretur in causa sua aut est questio inter alium z heredem vel inter alias personas nominatas in testamento z non prohibetur. z hoc voluit scire glo. hic in fi. *Hal.*

**De militari testamento.**

**Upradicta.** *Id.* intedit. *Adi.* liti in expeditione degenti est remissa solennitas testandi circa numerum testium subscriptiones z sigilla. *Et potest* quomodo vult testari dū modo de eius voluntate per duos testes ro-

gatos constet quod privilegium non militanti denegatur z tamen privilegio militari conceditur vt quis filiusfamilias mutus vel surdus sit testari possit z cessante causa cesset effectus.

**Sed actenus.** *Id.* d. Testm a milite extra expeditionē degente debet fieri cum solemnitatibus in paganorum testamentis consuetis obseruari. factum vero in expeditione intra annum postqz honeste remissus fuerit iure militari valebit z in testamento condito retrahitur.

**Sed si quis.** *Id.* d. Testm a milite extra expeditionē degente debet fieri cum solemnitatibus in paganorum testamentis consuetis obseruari. factum vero in expeditione intra annum postqz honeste remissus fuerit iure militari valebit z in testamento condito retrahitur.

**Denique.** *Id.* d. Testamentum militis non rōpitur minima capitis diminutione z filiusfamilias in castrensi testari potest. iure tamen communi. *h. d. vsqz ad fi. ti.* *C. No. arg. ad. q. Statuto* ciuitatis cauetur quod in maleficijs possit procedi ad condemnationes. non obseruata iuris solemnitate super aliquo maleficio. recepti sunt testes die feriato. qui etiam non iurauerunt. *Adodo* queritur nunquid possit sequi condemnatio **Determinatur** quod sic arg. huius tex. per verba predicta non obseruata. z sicut patet in milite. cui solemnitas testandi remittitur. pro hoc iure solummodo est remissa solemnitas iuris ciuilis. non autem ea que de iure gentium est. fm quod in ore duorum vel trium zc. vt hic patet sic a simili in proposito. **Statutum** prouidet quod si non obseruado iuris solemnitates fecit processum videtur dispensare cum

## Qui nō est permis. fa. te.

solemnitate iuris ciuilis vtputa qz serie non obstant. que de iure ciuili introducte sunt. vt. l. prouinciarum. *C. de ferijs.*  
**Item** quod recipiantur testes etiam non iurati qz iuramentum testium est iuris ciuilis. vt. l. iurandi. *C. d. testibus.* ex quo sequitur condemnationem sequi posse ex dicto processu. non autem possit pretextu dictorum verborum omitti partis citatio cui per hoc aufertur facultas defensionis que est de iure naturali. vt. l. vtruz. ff. de iusti. z iu. circa hoc vide *Bar.* cuius sūt vba. i. l. fili. ff. de dona. in prin.  
**Item** no. ex ver. plane cauetur statuto aretino qd contra instrumenta guarentigie non possit aliqua exceptio nisi falsitatis solutionis z pacti opponi vis opponere contra instrumentum. quod producitur quod non est instrumentum guarentigiatum certe hoc potes qz anteqz vendiderit sibi locum statutum qd prohibet exceptionem opponi oportet quod appareat qd sit instrumentum z guarentigiatum sicut oportet hic probare militem fuisse testatum antequā possim dicere esse sibi remissas solennitates testandi.  
**Item** facit ad illam questionem. **Caueatur** statuto quod villa teneatur emendare damnum derobato z qd stetur iuramento derobati. Nam qd quis sit derobatus non statur iuramento sui dicentis sed oportet probare legitime ipsum esse derobatum. z postea eius iuramento stabitur circa emendam derobationis eius pro derobatis rebus facit. l. iij. §. condemnatum. ff. de re iudi. z. l. diuus. ff. de testam. mili.  
**Item** docet iste tex. facere capitula dum vis releuare aliud testamentum. **Ita** non sufficit dicere qd aliquis fuerit testatus presentibus septem testibus adhibitis. qd tene menti. qz super hoc vidi multotiens errare.  
**In gl.** que incipit honestam in. §. sed actenus. **Ista** glo. inducitur ad questionem per aliquos qd notario condemnato de falso. non potest in sententia referuari facultas conficiendorum instrumentorum. sicut miles qui condemnatus est de fide rupta. non potest testari vt hic patet. sic in simili notarius falsitatem committens. redarguitur de fide rupta. quia tempore quo creatur tabellio. iurat artem suam fideliter exercere *Ly.* tamen contrarium determinat. *C. de his qui nota. in. l. z si seuerior. z. arg. huius glo. in fi.*  
**In glo.** vlt. huius tituli. in fi. **Sed** certe hodie nullus miles potest testari. in officiose. vt in aut. de here. z sal. in. §. vlt. *Ly. in. l. fi. C. de inofficioso testamento.* idem sequitur. z est ipsa veritas. *Waldus.*

**Quibus** non est permillum facere testamentum.

**Ontamen.** *Id.* p. *Bar.* inter. h. d. **In**

potestate aliena constituto testari non licet. castrense vel quasi castrense peculium habentibus dūtaxat exceptis qui de eis ac si patresfamilias essent. possunt de iure testari. *h. d. vsqz ad. §. itaqz.*  
**In gl.** s. causa mortis. in fine. **Contra** istam glo. oppo. nam nulla vltima voluntas potest pendere ex alieno arbitrio. vt. l. i. ff. de lega. ij. cum similibus. sed donatio causa mortis est vltima voluntas. vt. l. fi. *C. de codicillis.* ergo non potest fieri consensu patris. **Solu.** dicebatur vt supra de donati. §. j. nam donatio causa mortis. magis accedit contractui quā vltime voluntati. vt no. glo. singularis. in. l. ij. in prin. ff. de do. prete. z ideo potest ab alieno arbitrio dependere fm *Ly.* vt ipse scripsit. in. l. tam bis. ff. de dona. causa mortis. z *Ly.* sequitur in. l. scium. ij. responso. *C. qui testa. fa. poss.*  
**Ex** hoc infert *Bar.* in. l. tam bis. qz quando conficis instrumentum donatiōis causa mortis. facias qz donatarius sit presens. z paciscatur uel stipuletur. nam tunc facta donatione per filium valypatre consentiente. qz in forma contractus facta est. secus vō si donaret absenti. qz tunc non valeret.  
**Sed** nunquid. filiusfamilias donabit patri ipso consentiente dic qd non. ar. §. vlt. §. de auc. tu. pro hoc facit glo. ordi. in. l. j. ff. de auc. tu. licz *Adar.* ibi teneat contrarium: per. l. cum ipso. *C. de contraben. empti.* sed primam tenet *Bar.* in. d. l. tam bis. z *Ly.* in. d. l. scium.  
**Alterius** quero ex quo filiusfamilias donare debet cum consensu patris. z aliter non potest quando tunc interuenire debet consensus. vtram sufficiat ratihabitio

## Qui. nō est permis. fa. te.

ran hab. tio sequens. hinc questionem format. *Ly.* et cum insolutam dimittur. in. l. semū allegata. do. *Bar.* in dicta. Ita n. hinc dicit q. statim facta donatione debet consensus interuenire: q. quotienscuq. aliquid requiritur in aliquo actu: non sufficit illud ex intervallo adesse. arg. §. de auc. tu. §. tutor: nisi forte adesset ex intervallo consensus: et filiusfamilias in prima voluntate perduraret: nam etiam ex perseverantia voluntatis videtur donatio confirmari. vt net. d. *Bar.* in. d. l. tam bis supra allegata. **U**ltimius quero. pone filiusfamilias patre consentiente testatur: et in fine testamenti apponit clausulam consuetam: si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum: vel alterius cuiuslibet voluntatis vltime: quo melius valere potest. **Q**ueritur nunquid. ex istis verbis possit valere taltem iure donationis causa mortis. doc. determinat q. non q. in donatione causa mortis: requiritur expressus et spūalis consensus: vt. l. filiusfamilias. ff. de donat. n. generalis: et illud dicitur speciale: qd a generalitate verborum excluditur hic nō excluditur donatio causa mortis: ab illa generalitate ergo non sufficit dictus generalis consensus. **P**reterea vt dicitur cum est donatio causa mortis magis accedit contractui ergo sub istis verbis non continetur.

**T**raque. h. d. Castrense peculium militis est p. cipuum adeo q. cum fratribus communicare non tenetur: et pater illud et alia pecunia nō occupat: sed ad institutum per militem pertinebit uel eo ab intestato defuncto ad filios vel ad fratres eius excludo patre per tinebit. h. d. vsq. ad. §. preterea. **I**n glo. non hereditario Quod est verum in peculio aduenticio quo ad p. p. tatem sed in p. p. tatione non sunt mutata iura antiqua. vt. §. per quas perso. no. ac. §. i. et ideo illud et etiam aduentitius quo ad v. s. m. fructū iure peculij hodie sicut oli occupabit.

**P**reterea. h. d. Impubes et furiosus in testibus sunt. Et q. ab initio non valuit: tractu temporis minime conualescit. et res perfecta nō viciatur. si ad eum casum peruenit a quo inchoare non potest hoc dicit.

**I**tem prodigus. Fortius est impedimentum a natura quam ab accidente proniciens. et mutus et surdus totaliter a natura testari non possunt secus si ex accidente. loquens vel audiens cum difficultate testari non phibetur **E**t impedimentum superueniens in cā efficiente dispositionem non viciat. h. d. vsq. ad. §. cecus autem. **I**n glo. quid si fiat interdictio. **H**anc glo. sequitur *W.* et bñ. licet glo. et quidam alij no. contrarium in. l. is cui bonis. ff. de v. b. ob. quam glo. §. in. ti. de cur. reprobam vbi plura de hac materia dixi. ideo vide ibi.

**C**ecus autem. h. d. Utroq. lumine cecus non testatur nisi tota eius dispositio coram septem testibus et tabellione vel alio eius loco si tabellio non reperitur adhibito per ipm cecum: manifesta in scriptis redigatur. h. d. vsq. ad. §. ei. **I**n glo. que incipit scilicet vt coram in fi. **D**ic item est necesse in testamento cecum: q. prius fiat institutio q. legatum fm *De.* et *Rich.* malum. et recitat *Ly.* in. l. hac consultis sima secundo rñso. C. qui testamenta fac. pos. qd non est in alijs testamentis: vt in. §. ante heredis infra de legat.

**E**ius qui. h. d. Intendit. Fictio postliminij et. l. cor. capti ab hostibus ante capti uiratem testari: facit conualescere testamentum. h. d. vsq. ad. fi. ti. **I**n text. ibi non valet in hoc. Sed quare non operatur fictio postliminij q. dictum testamentum conualescat rñ. q. fictio debet hēre duo extrema habila: v. s. extremam a quo. et extremam ad qd. vt. *L.* huic scripture. ff. ad. l. acquil. sed in capto testate apud hostes. non reperitur extremum a quo habile: q. tempus testamenti a quo debet fieri fictio ista cum dictus captus sit suus hostium est in bebile ideo non operatur fictions postliminij circa illud testamentum qd factum fuit apud hostes. **I**n glo. vlt. in fi. **U**bi ponitur persone que testari nō possunt. **Q**uero nunquid exbannitus possit testari qd nō ponitur inter perso-

## De exhereda. liberorum 26

nas que non possunt testari. **D**e. distinguebat prout glo. §. qui. mo. ius. pa. po. sol. §. si ab hostibus. aut est exbannitus ppter causam pp quam perdit civitatem et bona et sic non testatur quemadmodum nec deportatus alias vero testari poterit q. equiparatur relegato. et hanc. opi. videtur sequi dect. in bis que no. in. l. i. C. de here. insti. de qua opi. feci mentionem in. d. §. si ab hostibus. etc. pro domo no. bar. qui diceb. t. exbannitum nanq. equiparari deportato. sed haberetur p. transfuga civitatis: sic vt. l. amissione ff. de capi. dimi. et ideo ipse distinguit: q. aut exbannitus vult testari fm iura sue civitatis. et tunc non potest. q. nulum statutus potest sibi opitulari de civitate: aut vult testari fm ius comune et tunc potest q. non reperitur prohibitus et hoc videtur esse de mente *Ja.* de are. in. l. ex post facto. ff. ad. treb. et *Rich.* mal. i. d. l. i. C. de here. insti. **U**ltimo quero. nunquid quilibet infamis et quacunq. cā p. bibeatur testari. **V**idetur q. sic q. actus testandi est actus legitimus. modo actus legitimi interdiciuntur infamibus vt in. c. licet ex quadam. extra. de testi. et. l. i. C. de dig. li. xij. et in. c. infamibus. extra de reg. iur. lib. vj. sed die q. testari possunt etiam si sunt damnati ob crimen famosum q. infames tali crimine equiparantur relegatis. vt. l. i. ff. de var. et extraor. cogni. sed relegati possunt testari vt. l. eius qui. §. vlti. ff. de testa. **N**ec obs. q. interdiciuntur sibi actus legitimi. et sic est servus. **B**aldus.

**D**e exheredatione liberorum.

**N**on tamen. **D**oc. p. nci. breuiter. h. in tendit. **I**nstitutio uel exheredatio noia tim facienda de filio in p. tate constituto: exigitur ad solēnitatem testamenti. **E**t testamentum in quo filius in p. tate existens

est preteritus: etiam filio ante patrem moriente est ipso iure nullum. h. d.

**S**ed non ita. h. d. filia et liberi oēs. et quacunq. linea descendens preter filios. poterant olim exheredari inter ceteros. **E**t preteritio non annullabat testamentum. sed eis certa portio p. ius accrescendi dabatur. **E**t nominati dicitur fieri: quod expr. et ff. nomine vel etiam equipollenti fit. h. d.

**P**osthumus. **P**osthumus preterito: vires testamenti remanent in suspēso. et eius natiuitate testamentum rumpitur. **P**osthumus quoq. feminini sexus inter ceteros exheredari poterant. dum tñ. legatur aliquid eiusdem. **N**ascunt quoq. cuiuscunq. q. gr. adus. nominatum exheredandi sunt. h. d.

**P**osthumorum. h. d. **P**osthumus reputant qui post mortem testatoris suum heredem se repperunt esse. si testamenti tempore alius precedebat eundem. **E**t vt testamentum agnatione posthumus si rūpatur. consulitur testatori. vt talē posthumum exheredat. uel instituat.

**E**mancipatos. h. d. **D**e iure civili filius emancipatus est ico gnitus et impune potest silentio p. teriri. **D**e iure vero preterito emancipatus per lineam masculinam cōiunctus nominatum. per femininam vero inter ceteros exheredatur. aliter contra tabulas bonorum possessio eius datur. h. d.

**A**doptiuus. **A**doptiuus in p. tate existens. si cut filius naturalis exheredari vt institui iubetur. **E**mancipatus vero potest impune per patrem adoptantes preteriri: qui quo ad patrem naturalem acsi ab ipso emancipatus fuisset reputabitur. h. d.

**S**ed hoc quidem. h. d. **O**mnes de lineam masculinam nati. vel posthumus sui. vel emancipati eodem modo exheredari iubentur. alioqui sui testamentū nullum dicunt. **E**mancipati contra tabulas bonorum possessionem habent. circa adoptiuos filios extitit noua constitutio. vultum. h. d.

**S**ed si in expeditione. h. dicit **P**retere

ritio militis in expeditione degentis .cx certa sciētia facta p exheredatione habetur. h. d.

**Mater.** h. d. Mater. vel alij ex linea materna ascēdentes. non habent necesse eorum descēdentes instituere. vel exheredare sed eos possunt silentio p̄terire quorum p̄teritio p exheredatione h̄etur. h. d. vsqz ad fi. ti. ¶ In glo. v. maculatum. Verum est si in aculatione contineatur locus certus. vtp̄ta in palatio p̄tatis. vel in platea leonis. q̄ non expedit aliqua confinia adijci. cum confinia adijciantur ad demonstrandum locum certum. vt. l. forma consularis. ff. de censi. ¶ Ex glo. que incipit. itez alijs modis. ibi omnes liberi sint exheredati. in ver. nominatim autem. supra eo. ¶ Ad. ex hac glo. q̄ ilud q̄ fit ex verborum sp̄alitate nominatim fieri dicitur. Quod facit in ar. ad. q. Iure cauetur q̄ non valeat renunciatio. si quis renunciaret sub verbis vniuersalibus hoc modo. et renunciauit omni casui fortuito q̄ valet renunciatio. ¶ Item ad aliam questionem multi sunt casus in quibus requiritur speciale mandatum. q̄ plenissime dicam in fra. per quas perso. age. poss. et no. in. l. pomponius. ff. de p̄cura. vtp̄ta in causa in integrum restitutionis. nunq̄ sufficiat dicere constituo procuratorem ad petendum restitutionem in integrum in omni causa in qua opus erit. an debeat dicere in tali causa et aliter non valeat ista glo. facit ar. q̄ sufficiat dicere in omni causa doc. tamen in. l. j. C. et per procuratorem eam in integ. resti. agi. pos. videntur deterrere oppositum. de quo dic vt ibi. Bald.

De heredibus instituendis.

**Heredes.** Breuiter. h. intendit. b. Potest heres institui tam liber q̄ seruus alienus vel proprius olim cum libertate hodie sine libertatis mentione habita. Et proprius dicitur etiam si alius in eo habeat vsumfructum.

h. d. vsqz ad. §. est autem. ¶ In glo. que incipit. q. d. Sed in possessione rerum hereditariarum non subintrat. nisi ea adita hereditate apprehendat. q̄ illa est facti. vt. l. cum heredes. ff. de acqui. poss. ¶ Super tex. ibi cum libertate. f. de ea expressam mentionem faciendo ibi. Sine libertate disposuisse videtur. imo si testator instituisse eum expresse sine libertate: q̄ talis institutio non valeret. vt supra ex. q. ca. ma. non licz. §. idem iur. et q̄ ibi no.

**Est autem.** Seruus adulteratus a domina adultera heres institui non potest. ante causam adulterij terminatam. h. d.

**Alienus seruus.** h. d. Seruus in quo quis habz vsumfructum dicitur alienus. et proprius seruus heres institutus simpliciter. eius conditionem non mutans. necessarius heres et liber erit. Sed mutans conditionem per manumissionem heres voluntarius fiet alienatusqz a testatore post institutionem factam nec liber nec heres esse poterit. h. d.

**Alienus quoqz.** h. d. intendit. Seruus alienus constituitur heres iussu domini hereditatem adit. Et quo ad iussum iter ponendum qui sit serui dominus hereditatis a deinde tempus inspiciatur. manumissus autem voluntarius heres fiet hoc dicit.

**Seruus.** h. d. Hereditas vicem defuncti obinet et hereditarius vel eius qui est in vtero seruus. recte instituitur heres. Et seruus pluriū dominorum heres institutus pro eorum portionibus eum heredem efficiunt. h. d.

**Et vnum.** Breuiter. h. intendit. Plures et vnum heredem institui tuere lz. et hereditas. nisi per testatorem aliter provideatur. in partes. vij. que sub asse continentur diuiditur quarum quęlibz. vna excepta propria nomina ultra numerum habet. h. d. vsqz ad. §. non autem. ¶ Ad. ex hoc. §. q̄ quęlibet res de mundo. non solum hereditas diuisione legali diuiditur in partes. vij. Et ideo si arbiter condemnaret aliquem ad restituendum tres partes rei deberet intelligi de. vij. tres. Vel si

peteres duas partes domus intelligere poteris sextas partem totius. et hoc est verum fm̄ do. Bar. nisi consuetudo loquendi aliter se haberet que in talibus est spectanda magis quā propria significatio. vt. l. labeo. ff. de supel. leg. et q̄ ibi no. ideo ad omnem dubitationem vitandam quando vis petere partem aliquam rei declara quotam illam et tota vtp̄ta de tribus partibus totius domus peto vnam vel duas. nam tunc videris domum distribuisse in tres partes q̄ facere potes ut in hereditate p̄.

**Non autem.** h. d. In pauciores vel plures partes vncijs potest quis diuidere hereditatem suam. et nullus ab initio pro parte intestatus decedere potest. nisi miles. h. d. vsqz ad. §. si plures. ¶ In glo. imo ibi ar. contra. ff. de pac. So. regula est q̄ idem iur. est de parte. quo ad partem. et de toto quo ad totum. l. que de tota. ff. de rei vendi. que regula procedit. quando est eadem ratio partis ad partem. que de toto quo ad totum. id non est idem iuris.

**Si plures.** h. d. Plures heredes non ex plurius partibus instituti. equales partes habent. et aliquibus partibus expressis reliquos qui ad assem decedat habebit. alias illud inter illos si plures sūt. diuidatur equaliter. Et asse distributo inter aliquos. alij sine partibus instituti dimidiam hereditatis habebunt. hoc dicit.

**Videamus.** h. d. Pluribus institutis heredibus pro partibus aliqua parte residua remanente. videntur tacite in eo qd̄ distributus non est pro partibus distributis instituti. etiam eisdem institutis et distributis partibus transcendentibus asse. Id quod ultra assem est pro partibus. quibus instituti sunt de creuit. h. d.

**Heredes.** h. d. Pure et sub conditione potest heres institui. et tempus certum in institutione adiectum. pro superuacuo est habendum. Et inutilis adiectio viciatur. et non viciat. h. d. vsqz ad. §. impossibilis. ¶ In glo. sed in diem. Ratio huius primi dicti ē. qz dies incertus habetur pro conditione. sed quero que ē ratio q̄ quis non potest instituere heredem ad certum diem vel ex certo die. Rñ. fm̄ Dy. q̄ idem est iudicium de tempore ad res. vt. l. qd̄ constitutum. ff. de mili. testō. sed q̄ nō potest pro parte testatus. et pro parte intestatus decedere. ergo etc. ¶ Sed tunc quero quare potest heres sub conditione institui cum aliqua parte temporis id est pendente conditione reperitur decedere intestatus et adueniente conditione testatus fm̄ Dy. Rñ. q̄ conditionis euentus retrahitur ad tempus testamenti. vt. §. de mili. testō. §. p̄missionē. et id nullo tpe videtur tunc decessisse intestatus. lz. Ja. de are. alias rōnem vilis fuerit assignare. h. d.

**Impossibilis.** Breuiter. h. intendit. In ultimis voluntatibus. impossibilitas per modū adiecta non viciat. h. d. vsqz ad. §. si plures. ¶ In glo. que incipit tribus modis. ibi celum tetigeris. hec impossibilitas non est. j. de leg. §. si. et sed ibi ponitur conditio per modum negatiuum. vt si celum digito nō tetigeris que conditio non est impossibilis sed necessaria. et ideo non reijcitur fm̄ doc. lz. glo. ibi aliter sentiat et male. vnde reprobat per. d. Bar. in. l. j. ff. de cōdi. insti. et que dicuntur de impossibilitate in hoc. §. intellige. quando impossibilitas nature vel iur. adijcitur per modū conditionis. secus si per modū dispositionis. qz tunc viciaret. vt. l. ap̄ iul. in fi. ff. de leg. j. ¶ Sed quero certū est q̄ conditio impossibilis de iure vel natura reijcitur nunquid saltem habebit conuerti in aliquod possibile. videtur q̄ sic. ar. l. legatum. ff. de vsuf. le. et ff. de admi. rerum ad ci. perti. l. legatū So. dic. fm̄ Bar. aut conditio adijcitur propter aliquod honestus. vt qz testator legauit. c. pro missis cantandis. et ciuitas est interdicta propter qd̄ misse non possunt cantari. nunc istud factum conuertitur in aliquem alium actus p̄iū vt sunt elemosyne et orationes et similia. quādoqz conditio adiecta fuit non propter factum honestum. sed trusa vtriusqz factorum est. vt si occideris patrem. vel celum digito tetigeris

geris. et tunc eius loco nihil debet fieri. ut l. obtrinit. ff. de condi. et demon. **¶** Alterius quero quid si conditio adiecta est pro parte possibilis. et pro parte impossibilis. Rñ. q. pro ea parte pro qua est possibilis admittitur et pro parte impossibilis remittitur. ut l. qui dotem. ff. de do. p. ete. facit. l. penul. ff. de condi. et demon. **¶** Demum quero nunquid institutus sub conditione poterit hereditatem adire de iure civili vel habeat petere bonorum possessionem de iure pretorio. Ja. de arc. dicit q. petere expediebat bonorum possessionem et hereditatem adire de iure pretorio. ar. l. facta. §. si in danda. ff. ad trebel. et l. j. §. ad eas. ff. ad legem falci. **¶** Bar. in l. j. ff. de condi. insti. dicit q. aut conditio rejicitur a iure civili que est impossibilis. ut hic. et in d. l. j. ff. de condi. insti. et tunc adire poterit hereditatem de iure civili. q. ius pretorium de tali hereditate se non intromittit. aut conditio rejicitur seu remittitur de iure pretorio. ut in d. §. si in danda. et in d. §. ad eas. et tunc sit vera opti. Ja. de arc. q. debeat adire de iure pretorio. Et est magna vis huius questionis. de civili iure heres maius tempus requirit ad adendum hereditatem. q. heres de iure pretorio. ut l. j. §. largius. ff. de success. edicto. et quod ibi no. **¶** In glo. se. in fi. Rationem huius differentie facit. q. imputet sibi. qui contrahit sub conditione impossibili. unde sibi non subuenitur. qui se in necessitate posuit. sed in arbitrio heredis non fuit q. possibilis conditio sue institutioni adheeretur. et ideo facilius sibi subvenitur. cetera circa materiam conditionis impossibilis dicam infra de inuti. stipu. §. sed impossibilis.

**Si plures.** Breuiter. h. intendit. Conditiombus pluribus institutus adiectis copulatiue omnibus est parendum. Disiunctiue vero sufficit si alteri earum pareatur. Et etiam incognitus testatori potest ab eo heres institui. h. d. Val.

**De vulgari substitutione.**

**Test autem.** Unus gradus substitutionis et plures quis in testamento prohibito voluntatis facere potest. Et ne quis intestatus decedat: si filius est q. in ultimo gradu seruus suum heredem instituat. h. d. vsq. ad. §. et plures.

**¶** In glo. rub. ice. in fi. Si iste intellectus esset verus: sequeretur q. fideicommissaria substitutio posset dici vulgaris. nam ipsa potest fieri per quilibet et cuiuslibet. et tamen constat q. una non est altera. et ideo hec ratio non valet. **¶** Cy. in l. precibus. C. eo. dicit: q. ideo dicitur vulgaris. q. quilibet sit uti verbis necessarijs ad eam. **¶** Guil. de cu. et alij doc. moderni dicunt q. vulgaris dicitur. i. directe. Sicut alij sic exponitur in l. cum filiu. ff. de here. insti. vel dicitur vulgaris. i. approbata. ut l. si seruus nauem. ff. de furtis. **¶** Ite vulgaris. quia verbis consuetis. ut l. iij. §. j. ff. rem ratam habe. item dicitur vulgaris. i. expressa. quia doq. a iure quandoq. a testatore. ut l. libertus. ff. de fideicom. lib. item ultimo vulgaris dicitur. q. nihil habet specialitatis. ut l. edicto. §. j. ff. de iure fil. in glo. in alia enim: ibi sciuola. **¶** Per tex. illius. l. Jac. de arc. dicit q. etiam in codicillis non potest directa substitutio valere iure fideicommissi. q. nulla lege cauetur: q. verba directa obliquantur. et tex. in d. l. sciuola. non facit. q. ibi ponitur verbum obliquum: omnes doc. defendunt glo. reprobando. Ja. de arc. per l. verbis civilibus. ff. e. ti. et per dictam. l. sciuola. nam p. ibi q. facta fuit substitutio pupillaris que est directa tamen trahitur ad fideicommissariam.

**Et plures.** h. d. Unus loco plurium: et plures loco unius possunt substitui: et cum plures inuicem substituuntur: videtur partes adiecte in institutione: et in substitutione tacite repetite. h. d.

**Sed si instituto.** h. d. Substitutus vulgariter ei qui est coheredi suo vulgariter substitutus instituto et eius substituto coherede non aduentibus in portiones vtriusq. admittitur ex substitutione vulgari et altero aduente in non ad-

euntis portionem solimodo admittitur. h. d. vsq. ad. §. si filius. **¶** In gl. f. ordinis ibi sed certe ille. §. corrigatur. ista glo. per omnes doc. reprehenditur quia legum correctio est vitanda. et ideo solue q. dictus. §. loquitur quando q. exheredat filium et ei substituit. quo casu etiam dato: debet precedere substitutus: nam si substitutio precederet: non posset dici iure taliter precessisse institutiones: que in testamento facta non sunt. **¶** Et q. tractatur de ordine plenissime distinguitur: cum queritur vtrum ordo sit suandus. **¶** Omnis his que dy. no. in l. nec enim. ff. de solut. Et die q. triplex est ordo. **¶** Primus est ordo rei: quo ipsa res producit in esse. **¶** Secundus est ordo rei secundum tempus vnius rei ad alias. **¶** Tertius est ordo scripture. Si tu queris de primo ordine: quo ipsa res producit in esse aut ille est ordo necessitatis: aut voluntatis aut dubitatur Si necessitatis ut in snia nam ordo eius quo producit in esse est libellus. precedere lit. contes. iurare de calumnia: certe si prius iuretur de calumnia q. lis contestetur riciatur sententia: ut est casus in l. platam. C. de sententijs: q. tene menti: et tunc vitatur quandoq. ipsa res ipso iure. ppter omissionem talis ordinis. quandoq. per sententiam ut l. i. et q. ibi nota. C. de appella. q. q. est ordo voluntatis. et ommissio talis ordinis non vitat ut l. p. offeri. C. de testa. et infra de leg. §. ante heredis. aut dubitatur vtrum sit necessitatis an voluntatis. et tunc aut ille ordo est magni preiudicij. et tunc eius ommissio vitat ut. **¶** Cum hij. §. si pretor. ff. de transacti. aut est modici preiudicij et tunc eius ommissio non vitat ut l. i. in prin. ff. de uen. inspi. **¶** Quod facit ad. q. iure cauetur q. heres in confectione inuentarij signum crucis premittat ut. C. de iure delibe. in. fi. dubium est vtrum ille ordo sit necessitatis: an voluntatis: certe tunc quia ommissio illius ordinis est modici preiudicij: non habet vitare: secus si esset magni preiudicij: ut puta si esset ommissa citatio creditorum ut ibi patet. **¶** Secundus est ordo vnius rei ad aliam: et tunc aut tu queris in bonoribus suscipiendis: et tunc non inspicitur ordo temporis: quia non ordinabitur prius anti quo: sed vtuosior. ut l. honores. C. de decur. lib. xij. licet primo ipsa ordinatio prius spectetur: q. debet gradatim ordinari. ut l. honores. §. gerendorum. ff. de mune. et bono. q. d. fallit vbi alius esset. p. ius ut l. primicerio. ff. de offi. p. ese. **¶** Si tu queris de ordinatis in iure preferendis: tunc tempus inspicitur. quia antiquior: preferitur ut l. i. ff. de albo. senb. et l. i. C. de consulibus. lib. xij. et hoc est circa ordinem personarum. **¶** Circa vero ordinem iuris civilis vel personarum: q. d. sit potius. die ut per dy. in l. penul. ff. de priuile. credit. **¶** Tertius est ordo scripture: et tunc aut mens. disponentis est certa. et tunc non curamus de scriptura. l. nec enim. ff. de solu. aut est dubia. et tunc curatur. ut l. quoties. ff. de vsuf. facit q. d. habetur in prima constitutione. C. circa fi. vbi dicitur q. inspicitur dies late constitutionis ut sciatur que prior. et que posterior est. **¶** Et per hoc determinatur talis questio. **¶** Donec q. quis in libello dicit. quare peto talem compelli et cogi et vestra snia condemnari. ad. d. ad. domi et restituendum rem talem et c. nam licet secundum ordinem scripture. videatur primo petere executionem q. snias q. d. est prohibutum de iure ut l. i. C. de execu. rei iudi. quia hic certi sumus de mente libellantis talis libellus tollatur secundum Bar. ut ipse scripsit in l. ij. C. eo.

**Si seruum.** h. d. Substitutio vulgaris per hec verba. si heres non erit. in eo quem testator credit liberus. intelligitur si ei postea eius iuri supponetur hereditatem non adquisierit. sed in eo quem alieni iuris arbitretur. intelligitur si ipse heres non erit. vel aliam heredem non fecerit. h. d. vsq. ad fi. ti. **¶** Et si huius tex. colligunt doc. ar. ad notabile dictum. q. quotienscumq. quis non habet superiorem. et habet casum cum aliquo. in causa propria. nullus potest esse iudex. procedit vbi quis habet superiorem. alias ipsemet erit iudex ut hic habetur. et ff. de here. insti. l. et ita vbi doctores hoc ponunt. et ibi vide non sunt alia in isto titulo.

## De vulgari

De pupillari substitutione.

**Liberis suis.** *lib. prin. b. d.*  
quis habet in potestate instituit uel exheredatis potest testator non solum vulgari ter. sed etiam pupillariter his verbis. si heres erit et in pupillari etate decesserit. substituere. Et pupillo non adesse substituere.

admittit ex vulgari eo adesse. et in pupillari etate mortuo. ex pupillari admitteretur et inhabilibus ad providendum sibi ius puidet. b. d. vsq; ad. §. qua ratione. *In glo. i. in fi.* Adde item ad hoc ut substitutio valeat. exigitur q; pupillus sui iuris efficiatur per mortem testatoris qd bene colligitur ex fi. huius glo. et pbatur in. l. ij. §. plane post humus. ff. eo. et ratio hic in glo. assignatur q; substitutio pupillaris fit solummodo illis impuberibus qui testari possent si puberes essent. sed in potestate aliena recasuri. etiam si puberes essent testari non possent. vt. §. qui. non est permis. fa. te. §. i. Item exigitur q; ante mortem testatoris non sit effectus sui iuris. nec nocet si tempore testamenti sui iuris esset. dummodo tempore mortis testantis reperitur in eius potestate. vt. l. heredi. §. cum filio. ff. eo. Item exigitur q; pater faciat testamentum sibi alioqui non potest substitutum pupillarem facere ut. l. i. §. liberum in fi. ff. eo. Item q; patris adatur hereditas. vt. l. ij. v. adeo autem. ff. eo. *Sed* quero nunquid isti liberi debeant esse naturales legitimi rii. q; sic. ut p. 3. C. e. l. si testator. cum se. *Sed* quero nunquid adoptiuo possit fieri pupillaris substitutio *Respondeo* q; sic si tales sint q; transeant in potestatem adoptantis. ut. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. eo. et no. in. d. l. ij. ff. eo. Naturalibus tantum non potest pupillariter substitui. ut no. ff. eo. l. i. l. ius. *Sed* pone q; statuto canoneatur q; minor. xx. an. non possit testari. nunquid ei fieri poterit substitutio pupillaris. *Uidetur* q; sic. cum in tali sit defectus etatis qui est causa pupillaris substitutionis. contrarium est dicendum. q; substitutio fit solummodo etate impeditis. et ideo mentecaptis maioribus. xiiij. an. non potest fieri substitutio pupillaris. licet sint impediti testari sed exemplaris q; habent illud impedimentum non causa etatis. preterea maiores. xiiij. an. et minores. xx. possunt habere filios ad quos eorum successio deserit qd non est in impuberibus. *Sed* videtur q; substitutio pupillaris possit fieri emancipato: dummodo sit impubes: nam per autem. de heredi. que ab intesta. sublata est differentia emancipationis et patrie potestatis. unde omnibus illis quibus poterat olim pupillariter substitui si in potestate aliena erat etiam eis hodie poterit in emancipatis. *Sed* dic contra: quia differentia emancipationis et patrie potestatis hodie est sublata solummodo quo ad successionem ab intestato. alias non. vt no. in. l. gallus. §. quid si tantum. ff. de lib. et postbu. cu; si. *Preterea* mater ea ratione sola non potest substituere pupillariter. quia non sunt in potestate. vt. l. si mater. ff. eo. unde patria potestas hodie est necessaria ad pupillarem substitutionem faciendam.

**Qua ratione.** Exemplaris substitutio quam quis liberis mente captis cuiuscunq; etatis filios mentecapti vel fratres. si filios non habet vel quoscunq; alios extraneos predictis deficientibus substituit ad exemplum pupillaris substitutionis extitit introducta que eo cui facta est ad sanam mentem redeunte sicut pupillaris: pubertate expirat. b. d. vsq; ad §. igitur. *In glo. et ita ibi.* qui liberis. §. verba. *De.* in tractatu substitutionum dicit q; in istis substi. continetur vulgaris expressa. *Aso* in summa eo. ti. tenet idem *lv.* et *Ja.* de are. in. l. precibus. sequuntur istam glo. *Bart.* in. l. j. in prin. ff. eo. et l. ius. concordat has opi. hoc modo. nam aliquid potest dici expressum verbis generalibus. q; sub conceptione verborum potest contineri. vt dicendo omnes filios exheredo video: exheredare nominatim. quia sub istis verbis generalibus possunt omnes comprehendi. vt supra de exhereda. lib. §. nominatim. et hac consideratione vul-

## substitutione

garis substitutio que comprehenditur sub compendio et breuiloquio dicitur expressa. et ideo matrem excludit. vt dicta. l. lucius. nam sub hac generalitate verborum: vos inuicem substituo: vel quando cuiq; decesserit. talis sit heres. potest contineri si heres non erit et c. Quoddam est expressus verbis specialibus: et hac consideratione sub istis verbis substitutionis non continetur vulgaris expressa sed tacita. et sic soluantur dicte opi. *Sed* vulgaris tacita indubitanter vocatur illa que continetur sub expressa pupillari. de qua glo. j. facit mentionem. vt si testator dicat. si heres decesserit in fra pupillarem etatem. nam tacita intelligitur vulgaris: si heres non erit contra naturam verborum expressorum. q; hec verba de sui natura generaliter vel specialiter nunquam poterunt comprehendere. si heres non erit. sed propter sumptam mentem testantis. q; iuris consulti coniecturati fuerant. q; testator qui voluit substitutum admitti. si heres esset: et decesserit in pupillari etate: idem voluerit: si heres non fuerit. et in pupillari etate decesserit propter identitatem rationis. et ideo dicitur hec tacita vulgaris subaudita a iure. *In glo. ibi* vt hic. §. vt si heres. *Potest* etiam dici in opi. aliquorum: q; pupillaris que continetur in breuiloquio sit expressa in *Aso.* q; matrem excludit. vt dicta. l. lucius. l. j. glo. in. l. precibus. C. e. ti. tenet q; in breuiloquio continetur vulgaris tacita qd probatur in. l. j. §. si bis. et l. hoc iure. ff. e. sed dic vt dixim de vulgari que sub hac vos inuicem substituo: continetur pupillaris expressa generaliter et non specialiter. et ita concordantur glo. et doc. *In eadem glo. in fi. glo. in. l. centurio. ff. eo.* Tenet q; quando substitutio compendiosa fit pupillo per verba obliqua vel communia omni tempore valeat iure fideicommissarie. *Glo. in l. precibus. C. eo. ti.* notabiliter distinguit. q; aut substitutio compendiosa fit pupillo cum tempore et distinctione. sicut eodem modo solet fieri. vt q; testator dicat filium meum in impuberem instituo. et si decesserit in pupillari etate. vel quando cuiq; sine liberis talem substituo tunc infra tempora pubertatis vsq; vt directa. et iure directo. postea vt fideicommissaria. *Glo. in. l. centurio. sequitur* *Aso.* et *Ja. bu. Inn.* in. c. raynutius. extra de testamentis §. glo. et *Jo. an.* in antiqua sua. *Sof. in. c. si pater. de testamentis. lib. vj.* et etiam *De. Bar. Rich. Adal. Dof.* et quasi omnes legisse tenent hanc glo. que tenet: q; quando fit per verbum commune substituo infra pubertatem: valeat iure directo. postea obliquatur sic. *Ja. de are.* et *lv.* in dicta. l. precibus. et *Jo. an.* in dicto. c. si pater. in nouella idem que opi. satis est notabilis.

**Igitur.** *lib.* intendit. Testamentum substitutionem continens pupillarem: quo ad quid vnum. et quo ad quid duo censeri potest et volens caute substitutionem facere. debet eam separatim a proprio testamento facere. et per se clausam tempore vite pupilli tenere iubetur et substitutio pupillaris in eodem codice quo testamentum est scriptum etiam alio potest scribi. b. d. vsq; ad. §. non solum. *Ex isto.* §. colligitur argu. ad. q. Statuto cauetur. q; si quis non probauerit accusationem non puniatur in. r. in eodem libello accusatorio accusati sunt duo de diversis delictis que non probauit nunquid pro vna accusatide non probata an duabus puniatur iste tex. facit pro vtraq; *Ja. bu.* disputauit hanc questionem et determinauit. q; debeat puniri pro duabus accusationibus. nisi accusator probaret q; communis vsus loquendi se habet q; accusatio dicatur libellus accusator in quo casu. q; est vnus libellus puniretur pro vna accusatione non probata. qua ponit doc. in. l. libellorum. §. si libelli. ff. de accu.

**Non solum.** *lib. d.* Etiam liberis exhereda- tis potest fieri substitutio pupillaris. in qua veniunt omnia bona pupilli. q; quis aliunde q; a patre quesita. *Et* non solum natis. sed etiam posthumis pupillariter potest substitui. hoc dicit vsq; ad. §. liberis. *In glo.* que incipit. qui substitutus. ibi cum similibus in fine. *Sed* que est ratio diuersitatis. q; pupillum exheredatum in legato sibi relicto grauare possum. sed eius substitutum

## De vulgari substitutione

substitutum non So. in *De. 2. L. 7.* non potest reddi ratio sed quidam voluerunt quosdam frivolas assignare rationes. ut recit *L. 7. in l. cum quidam. C. de lega.*

**Liberis.** h. d. Pupillaris substitutio est pars sequella testamenti principalis et nisi quis sibi testetur non potest pupillarem substitutionem facere. que potest fieri liberis impuberibus singulis vel tamen qui ultimo monetur. h. d.

**Substituatur.** h. d. Potest pupillo substitui nominatum certo proprio nomine designato. per personam vel generaliter per verba hec. quisquis mihi heres erit. quo casu qui heredes erant ex iudicio defuncti. pro hereditariis portionibus ex pupillari substitutione vocantur hoc dicit vsq; ad §. masculino. **In glo.** sibi met in fi. contra glo. oppo. de lege si quis cum testamentum. ff. de codicill. ubi non curatur: q; alius quis sit heres. Solu. h. d. ubi non erant alij descripti. et ideo oportet q; nos interpretemur heredes in effectu ex hac substitutione quisquis mihi heres erit alias voluntas testatoris periret. et ratio determinationis huius glo. quia testator ex affectione substitutum facit que affectio amplius cadit in descriptis et heredes in effectu tantummodo et per hanc glo. et similes. dominus Barto. reprobat quandam opinionem. *L. 7. De. 2. Jaco. de are.* qui tenent q; filius et servus heredes descripti aliter faciant heredem patrem et dominum. nam filius facit patrem heredem in effectu sed ipse remanet nomine servus veronec nomine nec effectu remanet heres sed utroque modo heredem dominum facit. ut *L. 7. scripsit in l. cum proponas. C. de heredi. instituen.* nam hec opinio est falsa. si enim servus faceret dominum heredem et nomine et effectu. ergo dominus admitteretur ex hac substitutione quisquis heres mihi erit quod tamen hic negatur quare ex hac substitutione non plus admittitur quam pater hoc non est ex alio nisi quia filius et servus remanent heredes nomine. et hec est veritas ut scripsit Barto. in l. cum filio. ff. de lega. primo. et l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulg. et pupilla. **Et hec inducuntur ad questionem iure cauetur q; quando est delegata aliqua causa alicui sub nomine dignitatis q; illo defuncto succedat in delegatis successor. ut in c. quoniam abbas. extra. de officio delega. et l. et quia. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Sed pone q; compromissa est causa in aliquem sub nomine dignitatis: et mortuus est certum est q; si fuisset compromissa sub nomine proprio non transiret compromissus ad successorem in dignitate: quia compromissum arbitri morte finitur. ut l. diem proferre. ff. de arbi. sed nunquid hoc casu transibit ad successorem videtur q; sic quemadmodum dicimus in legato. argu. dictorum iurum. Inno. in c. finali. extra de officio delega. determinat contrarium notabiliter. nam in compromisso non transit aliquid uniuersale sed vnus actus tantum. secus est in iurisdictione ubi quid uniuersale transit sed cum pro hoc facit quod dixi supra per ista glo. nam quotienscumq; proferuntur verba generalia contemplatione affectionis non continetur successor in effectu sed in proposito licet verbis generalibus appellatus causa sit compromissa hoc factum est contemplatione persone non causa dignitatis. et ideo nullatenus transit ad successorem in dignitate sed dictam declarationem dicit Inno. que est vera. Sed predictis videtur obviare fortiter quod solet declarari in l. quidam. ff. de rebus dubijs. ubi solet dici q; si factus sit executor quis sub nomine dignitatis q; si moriatur in executione surrogatur succedens in dignitate et tamen constat q; executoris officium committitur contemplatione persone. So. dicit q; hec glo. et iura allegata in ea non faciunt ad q; predictas. licet determinatio. Inno. sit vera nam hic loquimur in nominibus appellatiuis que testator a seipso inducit. et ideo interpretamur hanc quod hic dicimus sed in questione proposta nomina dignitatis non introducit testator seu compromittens. ideo nil facit quod hic dicitur ad q. illas. Possumus tamen respondere. q; respondere admittatur successor in dignitate est quia executor quem dat**

## Qui. mo. testa. infir. 23

testator succedit loco legitimi executoris: vsq; episcopi qui est legitimus executor. ut l. nulli. et l. si quis ad declinandam. C. de episcopis et cle. quasi sub nomine dignitatis sit executor unde succedens loco eius ipsius naturam sapit. l. si cum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. et q; decedente executor legitimo succederet successor in dignitate ita etiam erit in proposito quod determinat do. bar. in l. qui liberis. §. hec verba. ff. co. ti.

**Masculo.** h. d. Masculo vsq; ad. xiiij. Annu licet vsq; ad. xii. annum. potest fieri substitutio pupillaris post vero dicta ipa: vel etiam intra extraneus nullus potest substituere directo sed per fideicommissum est substitutio fundata. h. d. vsq; ad fi. ti. **In glo.** q; semper i fi. **Die q; ista gl. tenet q; directa substitutio eius facta nunquam obliquitur: et idem no. precedens que incipit. l. directo.** Quas glo. quidam sequuntur maxime Ja. de are. ut dixi. §. de vul. sub. super rubrica: glo. no. contrarium in l. verbis civilibus. ff. de vul. et pupi. que vult q; quotiescumq; directa substitutio nunquam possit valere in re directo. propter defectum persone: que eam facit. vel cui sit obliqua in iure fideicommissi. et illa glo. est vera et ista est sal. fm. communem opi. **Sed quero mater pupillari ter substituit filio suo: certus est q; iure pupillari valere non potest: q; deficit vnus de substantialibus pupillaris substitutionis. q; mater filium in potestate non habet namquid valebit iure fideicommissi. per predicta patet q; sic.** **Sed quero pater filio puberi substituit pupillariter certum est q; non potest valere iure pupillaritatis nunquid valebit iure fideicommissi: videtur per predicta q; sic nam substitutio que non potuit valere iure directo: debet obliquari et trahi ad fideicommissum: sed ista est huiusmodi: ergo et c. docto. determinat contrarium. nam substitutio pupillaris debet pubertate sumi. ut. §. in. §. hoc. ergo substitutio pupillaris ut valeat iure fideicommissi non potest tunc inchoari. ut l. cum moriatur. ff. de usufruc. le. facit. l. si fundum per fideicommissum. ff. de le. primo. quod scripsit do. bar. in l. verbis civilibus. ff. de vulg. et pu. et hoc sequit do. Qui. de actu: Rai. et omnes.**

**Quibus modis testamenta infirmantur.**

### Testamentum. Breui

ter. b. intendit. Sui heredis agnatione et cum post testamentum quis a testatore adoptatur adoptione per quam quis in eius transit potestatem: rumpitur factum solemniter

testamentum. h. d. vsq; ad. §. posteriore. **In glo.** si autem ibi tunc non rumpitur testamentum: et est ratio. propter reliquias iuratis: que erant in filio emancipato: propter quas tolleratur exheredatio in eo ut postea reuertens ad ius iuratis per arrogationem testamentum non rumpatur cum et alias reliquias patris aliquid specialitatis inducant: ut. ff. de quibus. l. vnus. §. seruus. et no. §. de tutel. in fi. **In ea. glo.** ibi aut extraneus emancipatus: dicit q; ratio est huius dicit: q; in tali exheredatio. non sunt aliquae reliquias iuratis. que hanc exheredationem possunt validare.

**Posteriore.** h. d. Secum testamentum. ex quo non potuit adiri hereditas de iure civili. primus rumpit. si tamen hereditas ex eo non accatur. res ad eam intestati deducitur. primo testamento rupto. **Et secundo absque aditione hereditatis effectum non habere valente hoc. d. vsq; ad. §. sed si quis.** **In glo.** hoc est verum in fi. **Die q; ratio diuersitatis est. q; iudex semel iudicauit in causa in qua quo ad illam effectus est priuatus et functus est officio suo. et ideo tanquam priuatus amplius vindicare non potest et ideo secus est in testatore duo vel plura testameta faciente quia per hoc faciendo priuatus non fuit priuatus facultate faciendi sed non vel tertium. ut l. si quis in pri. ff. de le. tertio. **In glo.** no. si considerari i fi. So. non est verum quod minimum perfectum tollat priuatum perfectum nam si testamentum sed in d; tol**

## De inofficioso testa.

lere primum oportet q̄ habeat omnes solemnitates quib⁹ testamentum perficitur. nec imperfectum dicitur q̄ ex eo hereditas non adeatur. ideo non ob. predicta. l. si id qd̄ q̄ ibi loquitur in venditione sc̄da conditionali seu facta sine tutore. que est imperfecta. 2 ideo emptione puram v̄l perfectam etiam auctoritate non tollit. ¶ In glo. que incipit quare non transmittit. in fi. Dic q̄ intelligitur in herede extraneo. secus esset in suo. q̄ hereditas patris fm̄ glo. transmittitur in descendentes suos etiam in extraneos quoscuq̄ fm̄ opi. communem. vt no. C. de his qui ante apertas tabu. l. vnica.

**Sed si quis.** h. d. Sc̄dm̄ testamentum in quo est heres in certis rebus institutus. primum in quo est aliquis vniuersaliter institutus rumpit. potest tamen q̄ dispositum est in primo testamento per sc̄dm̄ confirmari vt per institutum in eo iure fideicommissi debeatur instituto in primo testamento.

**Alio autem.** h. d. Capitis diminutione nō minima testatoris testamentum irritum fit. 2 testamentum iure perfectum quandoq̄ nullum quandoq̄ perfectum ruptum quandoq̄ irritum fit lic̄ in effectu inter ruptum irritum 2 nullū differentia nulla est. 2 cōmodius non est differentias rerum proprijs vocabulis designare q̄ verbis promiscuis. h. d.

**Non tamen.** h. d. Capitis diminutione testamentum irritum factum d̄ iure pretorio conualefcit. si statum pristinum testator mortis tempore recuperauit. 2 voluntas imperfecta perfectas non tollit. 2 que solemniter sunt ligata solemniter debent dissolui. Et qd̄ nullum est tollit qd̄ est aliquod etias si in aliquo imperator fuerit institutus. Et qui vt duriores aduersarium aduersario ipsi constitueret instituit imperatorem iure non testatur Imperatoris quoq̄ persona ius cōmune vendicat. h. d. Baldus.

¶ De inofficioso testamento.

**Via plerunq̄.** Istō p̄ci. h. d.

q̄ Exheredatus a quauis linea vel preteritione materna iniuste. querellam inofficiosi testamenti intentat per quā iudicis officio testamentum rumpitur qd̄ etiam vendicat sibi locum in ascendentes preteritis vel exheredatis iniuste. h. d. vsq̄ ad. §. soror autem. ¶ In glo. que incipit hoc tantū. ibi de exhereda. lib. alleg. 2 melius supra de exhere. lib. §. nostra. sed glo. no. contrarium huic in l. maximum vicium. quā glo. allegat. Glo. illam quidam doc. allegant. nam qd̄ solet dici q̄ sublata est differentia emancipationis 2 patrie potestatis est verum quo ad successionē ab intestato. sed quo ad successiones ex testamento iura antiqua videntur stare. do. Bar. 2 quidam moderni sequuntur istam glo. per tex. in. d. l. maximum vicium. ¶ Ex quo infertur ad. q. difficilem: pater habens filium emancipatus 2 nepotem in potestate retentum nepote preterito filium emancipatus instituit. queritur nunquid eius testamentus sit nullum cum sit preteritus suus heres. s. nepos suus. de iure antiquo non esset dubium q̄ testamentum esset nullū per tex. §. de exhered. lib. §. posthumo. in. v̄si. si filius. do. Bar. determinat contrarium. nam emancipatio nō obest hodie filio emancipato: etiam in successione ex testamento fm̄ hanc glo. 2 similes. vnde nō potest dicere nepos se suū heredem: cum filius precedat eum cui hodie emancipatio non obest. 2 ita determinauit do. Bar. in. l. gallus. in prin. ff. de lib. 2 posthu. ¶ In glo. que incipit. f. est permittus ibi non subijceretur: qd̄ est verus de iure antiquo si miles in patria potestate remanebat: s̄ effectus sui iuris perdebat beneficium inofficose testandi. hodie v̄o nullus filius etiam miles potest inofficose testari. vt no. doc. in. l. si. C. de inoff. testa. 2 dixi supra de mili. testa. §. plane. in glo. que incipit lic̄ quomodo etiam.

**Soror autem.** h. d. Soror 2 frater preteriti 2 turpibus personis institutis querellam inofficiosi testamenti intentant ceteris

## De heredum qua. 2 disse.

attinentibus v̄lra eos: querella non competit. h. d.

**Tam autem.** h. d. intendit. Querella inofficiosi testamenti exheredatario: vel pro exheredato habito non competit: si eis potest aliter subueniri cum in subsidium tantūmodo detur 2 t̄ posthumo q̄ nato olim poterat querella inofficiosi competere. h. d.

**Sed hoc ita.** h. d. Ad excludendum inofficiosi querellam sufficit ex parte habitio qd̄ habiturus ē ab intestato olim hodie v̄o femis vel triens fm̄ numerum quoquo relictū. olim. hodie iure institutionis. si testamentum fiat solemniter relinquatur 2 si minus debita portione relinquatur eidem testamento querellare non poterit: sed agat ad supplementum debite portione. h. d.

**Si tutor.** h. d. Exheredatus approbans testamentum voluntarie agnoscendo qd̄ est in eo dispositum excluditur a querella. secus si necessitate officij ductus hoc faciat. 2 testamentum improbans propter officium sibi incumbens necessitatis. non perdit cōmodum sibi alias ex testamento debitum. h. d. ¶ In gl. que incipit. hodie iure institutionis. Quero quare hodie sit introductum q̄ filius habeat portionem sibi debitam iure institutionis: ne querellaret testamentum. R̄. si. q̄ glo. dicunt q̄ ē factum pro honore filij. nam maior honor ē filio esse institutum: q̄ habere ex legato. Ita. de are. 2 Ly. C. eo. aut. nouissima. dicunt q̄ ratio ē: q̄ plenius ius habet ex institutione: q̄ ex legato: propter ius accrescendi qd̄ habet in testamento etiam ex causa partis: vel rei qd̄ non habet legata r̄. fm̄ q̄ tractatur in. l. quotiens. C. de here. insti. ¶ In glo. v̄l. ibi 2 hec fuit sententia Adar. qui dicebat: q̄ causa debet hodie inferri in exheredatione fienda de ascendentes vel descendentes: non posse habere locum querellam inofficiosi testamenti: q̄ aut causa nō exprimitur. 2 t̄ sic testamentum non valet. 2 sic non expedit querellari: aut cā exprimitur. 2 tunc inconcussum valet cum testator fecit illud qd̄ lex mandat: sed certe Adar. male intellexit. vt sequitur in glo. q̄ quando causa expressa per testatorem nō probatur per heredem: habet locum querella inofficiosi testamenti: ex quo sequitur q̄ hec via hodie non est correcta vt glo. determinat 2 bene. ¶ In eadem glo. ibi de gratis filijs. Dic q̄ tamen reputati fuerunt ingrati per testatores sed probari non potuit per heredes: eos esse ingratos. n̄ si testator reputasset eos gratos non potuisset eos exheredare: cum debeat causam ingratitudinis inferre in testamento. vt in aut. ex causa. C. de lib. preteri. ¶ In eadem glo. ibi ingrati: dic q̄ fuit probatum eos ingratos esse: alias enim pro ingratis non haberentur: q̄ paria sunt non eē vel non apparere. vt. l. i. ff. de contrahenda emptione. hic non sunt alia. Bal.

¶ De heredum qualitate 2 differentia.

**Heredes.** Istud prin. b. intendit. Heredus triplex

b est conditio. 2 seruus necessari⁹ heres dicitur. ideoq̄ institutus a domino status domini etiam iniustus fit heres: in quibus tamen per eum post mortem domini sui: si

separationem impetrauit ab hereditatis creditoribus inquietari non poterit. h. d.

**Si autem.** h. d. Descendens in potestate parentis mortis tempore primo loco existens: suus erit necessarius heres qui suus heres nūcupatur: quia rerum hereditarium parentis: parente superstitite dominus censetur earum solum pro hereditaria positione administratio in eum transit. 2 tamen necessari⁹ ideo dicitur. quia de iure civili etiam fit heres iniustus: lic̄ de iure pretorio habeat beneficium abstinendi. hoc dicit vsq̄ ad. §. sequentē. ¶ In glo. ita vt etiam in fine. tenet ista glo. q̄ si est correctus titulus de coniugē. cum emancipata. liber. q̄ in successione ex testamento non sit differentia inter filium emancipatum 2 in potestate cōstitutum: sicut v̄o. glo. in ti. precedenti. in prima glo. idem no. in. l. j. ff. de comun. cum



coniun. cum emancipa. liber. et l. si. ff. de le. prestan. et in l. si proponas. §. j. ff. de inoffi. testamen. et i autē. ex successione. C. de suis et legi. heredi. licet quidam habeant eam in titu. ad tertul. conco. glo. in autē. de heredi. ab intesta. §. j. et in ti. de contra tabulas quedam glo. videntur innuere eō tran. am tenentes q̄ in successione ab intestato non sit differentia inter eos. sed in causa testamenti differentia est: ita sentit glo. supra de exhered. lib. §. nostra vero. idem in l. gallus. §. et quid si trā. ff. de libe. et posthu. et in l. si filius. ff. de inoffi. testa. et in l. si emancipatus. C. de coll. et Azo. in ipso ti. pro hoc facit tex. in dicta autē. de here. ab intesta. qui si bene inspicitur solum corrigat differentiam emanci. et patrie potestatis. vbi filius emancipatus vult succedere cum suis descendens. de hoc nil ibi dicitur. unde eus hoc casu non mutetur ius antiquum non prohibetur stare vt. l. precipimus. C. de appel. Hic dicitur glo. determinatione die fm do. Bar. q̄ aut filius emancipatus vult ad successionem venire ab intestato. et tunc sine dubio est correctus ti. de coniun. cum emancipatos lib. et admittitur perinde ac si esset in potestate non solum per iura aut. sed etiam per. l. meminimus. C. de suis et legi. her. Idem est etiam si veniat ad rescissionem testamenti per querellam vt contra tabu. nam tunc deducitur res ad causam intestati. Si vero filius emancipatus vult succedere per contra tabu. tunc forte in modo succedendi non esset correctus titulus sed deberet admitti tunc vna cum filio suo. per. d. ti. et hoc est q̄ Ja. de are. dicebat in dicta aut. ex causa. et sic reducuntur ad conco. dicte glo. ¶ In glo. no. filium. melius ponit glo. supra de testa. §. sed si filius. que ponit domesticos. ¶ In glo. ex artificio in fi. et hec est ratio fm dñm Bar. quare exheredatio sit necessaria q̄ cum filius sit dominus rerum paternarum si ipse non instituat vel exheredetur sed instituetur extraneus. q̄ tunc remanet dominus filius duo non possunt eiusdem rei domini in solidum esse. q̄ reperitur dominus filius non poterit institutus admitti. Ad hoc ergo vt dominus extraneus admittatur: est necesse vt filius extra hereditatem ponatur: q̄ sit per exheredationem quo facto: cum non reperitur obstaculum institutus dominus et heres fiet. vt scripsit do. Bar. in l. in suis. in glo. allegata. ¶ In glo. f. liberis. q̄ pretor: in beneficium filij instituit et etiam introduxit q̄ abstinere possit. Et hoc doc. inferunt q̄ vbi cumq̄ non est comodum filij q̄ non presumatur heres beneficium abstinendi nil operatur. sed suus et necessarius heres remanet vt ius comune dicebat. hinc est q̄ existens sui heredis. confirmat tabulas pupillares: etiam absq̄ aliqua additione. vt. l. filius q̄ patri. ff. de vulga. et pupil. et ita confirmat dationem tutoris. vt dicit supra de attil. tu. q̄ hec omnia sunt ad comodum filij. sed in his que possunt contingere in incommodum vt in ualore legatorum. et vt ultra vires hereditarias teneatur. tunc operatur beneficium pretoris q̄ heres non presumatur. nisi se immisceat. beneficium iustitias perdit filius. etiam si de eius comodo tractetur: si habet uulgariter substitutum. ut dicit in prin. item cum habet coheredem extraneum. secus vō si habet suum coheredem. q̄ ille datur ex necessitate. ideo testator: non uidetur recessisse a prouisione l. et hec omnia dicit plenius in materia tutellarum. §. de attil. tu. ¶ Sed quero nunquid sit fundata intentio creditorum hereditarioz contra filium: anteq̄ declararet se vel se immiscere. nisi filius probet se abstinuisse: quidam antiqui dicebant q̄ sic. per dictus Paul: si filius ergo heres. C. de acquir. heredi. l. necessarijs. C. si vt se ab heredi. ab. l. j. Glo. vtrobiq̄ determinat contra. nam cum de incomodo filij tractetur: pretoris beneficium vigorem suum habet. vt nō presumatur adire vel se immiscere nisi hoc declarat nam abstinere dicitur quādiu non probatur imixtio vt gl. hic dicit doc. dubitant de hac. q̄ in. d. l. j. et d. Bar. in d. l. necessarijs dicit q̄ vtrunq̄ potest defendi. nam fuit fundata intentio creditoris qd̄ patet ex presumptione iuris civilis per quā filius est heres re et nomine. vt dixit tex. in l. j. §. qui sunt in potestate. ff. si quis omis. causa testamenti. et i dicta. l. necessarijs. cum similibus. a qua hereditate nō exi-

mitur filius nisi abstineat beneficio pretoris. unde ante abstenionem fundata est intentio creditoris. et ita fundata ē op. prima. licet effectualiter. et ita intelligitur secunda. S̄ pone q̄ filius cuiusdam defuncti in cuius potestate erat in iudicio conuenitur vt filius talis et heres in aliqua parte iudicij: non apparet aliquis actus: per quem appareat filium gessisse vel immiscuisse. nunquid poterit sequi condemnatio contra filium tanquā sit fundata intentio creditoris. ex quo non declarauit se heredem. videtur q̄ sic per predicta docto. determinat contrarium. nam quociens quis ē obligatus. et eius obligatio spectatur vel speratur nouari i conditionis euentum: non potest pendente conditione h̄pe conueniri. vt. l. pecuniam. ff. si certum peta. sed filius ē obligatus creditoribus. propter presumptionem iuris civilis: que facit eum heredem et obligationem nouari: et desinere. et si filius ab hereditate abstineat. ergo interim conueniri effectualiter non poterit. et ideo sis cautus vt facias apponi in processu q̄ filius fecit aliquem actum per quem probetur imixtio: sed si filius esset citatus vt heres et esset contumax. tunc esset probata intentio agentis. q̄ contumax videtur confiteri omnia que proponuntur in iudicio p̄ actorem: maxime ex forma iuris municipalis huius ciuitatis: et etiam de iure ponit. Inno. in. c. preterea. extra de dilati. secus si citatus esset vt filius q̄ non sequitur confiteor me filium. ergo heredem per predicta. et hoc est qd̄ dixit tex. i dicta. l. j. C. si vt se ab heredi. absti. fides veritatis verborum adminicula non desiderat. et glo. in dicta. l. necessarijs que dicit q̄ d. nec filius declarauit se heredem: non est heres quo ad comoda subaudi prouenientia ex hereditate. vt ibi patet do. Baldus.

**Ceteri.** Breuiter. h. d. Quicumq̄ heres in potestate morientis tempore mortis nō existens: etiam si filius sit: extraneus est. Et vt necessarius seruus dicatur heres: expedit vt libertatem et hereditatem ex testamento domini consequatur. h. d.

**In extraneis.** H. d. Heres extraneus vt hereditates sequatur ex testamento domini: debet esse tribus temporibus capax testamenti mortis et additionis. media vero tempora inter pre. h̄ta non reddunt eum ad hereditatem capescendam inhabile. Et capax intelligitur qui sibi vel alij acquirit q̄ uis restari non possit. h. d.

**Extraneis.** H. d. Suis et extraneis hereditatibus competit ius deliberandi ante hereditatem aditam. qua adita repudiare non possunt eandem minoresq̄ beneficio restitutionis in integrum qui aditam hereditatem repudiare potest. daturat excepto. ¶ In glo. no. hic quatuor. et diligenter est aduertendum q̄ si quis errat in causa additionis vel repudiationis puta vt q̄ putet se extraneum. cum filius sit vel econtra non tenet repudiatio vel aditio. vt. l. is qui. ff. de acqui. heredi. et ideo si additione filij familias diceretur talis filius talis. sciens hereditatem dicti patris sibi esse delatam eam adiuit vel repudiavit. non teneret talis aditio vel repudiatio. q̄ erratur in causa cum sit extraneus et se putat suū q̄ indicatur per sup: adicta verba cum hereditas dicatur delata q̄ potest adiri et ad re sit extraneorum. vt hic debes ergo dicere talis filius talis sciens se suum heredem dicti patris sui dicte hereditati se immiscuit vel econtra adiuit non curro. dummodo aliqua verba dicantur per que declaratur istam filium se esse suum heredem sciuisse. sed vbi ex verbis non apparet vt in exemplo prefato. tunc actus viciatur q̄ est notandum valde fm Bar. vt ipse scripsit in dicta. l. is qui. ¶ In glo. sequenti. in fi. oppo. de. l. cum antiquioribus. C. de iure delib. vbi indistincte quis habet annum absq̄ eo q̄ adeat Imperatorem vel iudicem. Solum annum habet a. l. sed si petijt sibi tempus discerni. tūc distinguitur vt hic. ¶ Sed nonne est superfluum petere tempus ex quo quis habet a. l. R̄ h̄deo fm P̄. q̄ poterit esse proficuum petere tempus deliberandi. vtputa q̄ de tpe legali sex vel octo menses transferant. nam tunc habebit maius tempus q̄ sit tempus legale vt recitat Ly. in dicto

§. et hoc quidem. **In glo. allega.** Sed pone statutum est tempus in quo habebat deliberare an velit adire elapsum est tempus intra quod non declarauit vtrum velit adire vel non queritur vtrum nunc habeatur pro adente vel repudiante glo. no. in. l. quadiu. ff. de acqui. here. dicit quod si datus est terminus ad petitionem substituti quod habebitur pro adente aut repudiante prout est sibi magis damnosum. vt. l. de etate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. circa hanc materiam dicunt doc. quod quando aliquis comenitur vt heres et ille dicit volo tempus intra quod hereditatem ad eam vel repudicem debet sibi dari tempus quod datur ad petendum bonorum possessionem in quod est dierum centum in extraneo in suo annus. et si iudex arceat hoc tempus non haberetur pro adente vel repudiante sed talis datio termini est iniuria et posset infringi. ar. l. j. §. largius. ff. de succes. edicto. et vtrobius scripsit Bar. in. §. vit. **In gl. que incipit nisi sit in fi.** per istam glo. dicunt docto. quod si filius habeat vulgariter substitutum cessat ius suitatis et efficitur heres voluntarij nec tunc hereditas habetur pro adita: quo ad aliquem effectum vt dicunt doc. in. l. si filius heres. ff. de lib. et postbu. in. §. si nepos.

**Sciendum.** **Id. d.** Propter grande periculum emergens olim etiam maior. xxx. an. ad eum hereditate subueniebatur: ne ultra vires hereditarias teneatur. **Hodie vero absque dicto remedio per perfectionem solemnem inuentarij fieri per heredem de rebus hereditatis idem beneficium consequitur. hoc dicit.**

**Item extraneis.** **Id. d.** Hereditas nuda voluntate heredis verbis vel facto declarata aditur si heres cum sciat cui succedat mortuum ex testamento vel ab intestato. Et pro herede gerere dicitur qui in rebus hereditarijs se miscet: et dominus heres habetur. hoc dicit. **In glo. oportet tamen glo. ergo tenet quod in aditione hereditatis: vel repudiatione requiratur animi declaratio. glo. in. l. pro herede. §. j. ff. de acquiren. heredi. videtur tenere quod solus animus sufficiat: glo. in. l. gerit. eo. ti. videtur tenere contra et dicit veritatem: quod requiritur qualitercumque declaratum sit: siue verbis siue factis. voluntas autem sola non obligat: que hereditati ultra quam ad eum peruenit: quod nullus ex solo animo obligatur preterquam in republica. vt. l. si rem. §. j. ff. de pollic. et hoc tenet Hosti. et Soff. de voto. et beatus Thomas in secunda parte sui operis. lxxxviii. q.**

**Sicut autem.** **Id. d.** Hereditas nuda voluntate repudiatur: et mutus et surdus naturaliter vel accidentaliter: si per signa discernunt quid agunt possunt se immiscere hereditati: et pro herede hereditatem adire: hoc intendit usque ad finem tituli. **Baldus.**

#### De legatis.

**Est hec.** **Id. d.** Breuiter. Legatum est donatio quedam a defuncto relicta et ab herede prestanda: quod licet olim diuersis verborum solemnitatibus fieret. **Hodie quibuscunque verbis aptis ad legandum absque solemnitate relinquatur.** Pro quo prosequendo prodite sunt tres actiones. **In gl. que incipit. i. per rei vendicatio.** in fine quod est verum nisi legetur per consequentiam. nam tunc non transit dominium a morte legantis recta via. ar. duarum legum simul coniunctarum videlicet. l. j. de serui. leg. ff. coniuncta. l. seruum filij. §. vlti. ff. de lega. primo. **Hoc modo inducendo seruitus directa via transit in legatarium: absque eo quod constituatur ab herede: vt. l. si parte. §. j. ff. quemadmo. serui. amir. et dicta. l. j. ff. de seruitu. lega. si vero per consequentiam seruitus legetur non transit in legatarium donec constituta fuerit per heredem. vt dicta. l. seruum filij. §. vlti. et dicta. l. j. in eodem titulo. **In glo. f. in rebus ibi defuncti.** Inuuit ergo ista glo. quod in legata re non**

possit agere legatarius hypothecaria ad ipsam rem: quia cum iam sit dominus eius: et res sua non possit esse obligata domino. ergo et argu. l. neque pignus. ff. de regu. iuris. **Ly. vero in. l. j. C. communia de lega. dicit quod aut legatarius eligit velle rem legatam: tanquam suam: et tunc non potest agere nisi rei vendicatione. vel act. ex testamento. non autem hypothecaria. si vero eligat rem legatam vt sibi debitam. tunc agere poterit hypothecaria act. ex testamento. et ratio est quia hypothecaria datur sibi ex privilegio speciali: et quod alicui ex privilegio conferuntur non auferunt sibi ius commune vt. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de captiuis. **In eadem glo. ibi competunt iste tres acti.** Sed quero quando iste tres actiones competant: nunquid addita hereditate. an ante. **Respondeo** **fm Jaco. de are. quod adita hereditate. et non ante. C. de fideicommiss. aut. hoc amplius: et quod ibi nota. per docto. quod quidam concedunt in omnibus excepta hypothecaria: quam dicit etiam competere ante: quod non est verum fm docto. cum hypothecaria regulatur fm naturam principalis ex testamento. vnde antequam illa competat non competet hypothecaria. personalis autem non competit nisi hereditate adita. cum ante nata non sit. vt. ff. de pignus. l. lex vectigalis. et que res pig. ob. poss. l. vlt. et sic statim sunt illi. qui petunt legatum et non proponunt hereditatem esse aditam: quod tunc non debetur. **Unde sine actione agitur fm Ly. Sed nunquid iste tres acti. possint simul intentari.** **Respondeo non. vt. l. filij. §. varijs. ff. de leg. secundo. poterit tamen intentari actio ex testamento: et hypothecaria sequitur acti. ex testamento tanquam eius spe dissequa pro legato videtur quod non. per. d. §. varijs. Sed fm Jaco. de are. dicit quod olim non competebat. vt ibi. hodie competit vt hic quod sequitur **Id. Ly. vero dicebat: quod olim et hodie competebat. vt. l. creditore. ad finem. ff. de separa. bo. In eadem glo. in fi. inuuit ergo ista glo. quod rei vendicatio non competit legatario: nisi ratione possessionis sed certe imo competit ratione rei: sicut competit. cuiuslibet vero domino. nam illud quod solemnis dicere: quod rei vendicatio non concurret cum actione personali. est verum. si detur de iure commune. secus si datur ex privilegio speciali. sicut legatario competit ex privilegio speciali: et que ex privilegio speciali competunt non auferunt ius commune vt dixi. vnde non est mirum si rei vendicatio non concurrat hic cum actione ex testamento ar. l. in bello. §. si quis seruum. §. allegata h. debet intelligi. quod agit. vt. d. §. varijs.********

**Sed non usque.** **Id. d.** Legatorum et fideicommissorum est eadem natura: licet olim inter ea multiplex differentia esset. **Et natura rei facilius cognoscitur cum datur doctrina separatim: quam quando coniuncti cum alia. b. d. In glo. que incipit quantum ad sententiam in fi. item differt singulare legatum ab vniuersali fideicommissum. quia primum non debetur nisi hereditas sit soluendo. ut infra ad. l. falci. §. cum autem. vniuersale vero debetur sicut vbi heredis institutio: etiam si hereditas non sit soluendo. ff. ad trebel. l. si heres ab eo. item fm quandam glo. que est in. l. cum filio. ff. de lega. primo. dicit quod singulare purum transit ad heredem etiam si restitutum non sit. secus est in vniuersali. quia non transmittitur ad heredem nisi restitutum. sed illa glo. est falsa. continens: quod purum fideicommissum: siue purificandum per eum conditionis transmittitur ad heredem etiam restitutione non facta. vt. l. apud inf. §. vtrius. ff. ad trebel. et est casus in. l. fm volunt. C. de fideicommiss. **Item dicit glo. que est in. l. is cui. C. de accusa. vbi dicitur quod legatum conditionale singulare: ante conditionis euentum non transmittitur ad heredem nisi eius spes. secus in vniuersali cuius spes ante conditionis euentum transmittitur in heredem. l. cum heredes mei. §. cum ita. ff. ad trebel. et l. cum pater. §. hereditas. ff. de lega. ij.****

**Non solum.** **Id. d.** Etiam rem alienam testator scienter legat: quam heres luere si potest et legatario prestare: vel eius extimationem si como de luere non possit eandem tenebitur. nisi sit talis res legata cuius

ta cuius commercium non sit in communi. Et testatorem fuisse scientem rei aliene, probatio legatario hoc asserenti incumbit: de iure, b. d. usq; ad. §. sed et si rem. **In glo.** et in his ibi fm Jo. quando testator legavit rem in qua habet communionem glo. in l. serui electione. §. ultimo. ff. de lega. primo. distinguit qd aut testator dicit lego talem rem meam. et tunc videtur solum legare partem quā habet aut simpliciter dicit lego talem rem. et tunc videtur totum legare unde tunc debet distingui, utrum sciverit vel ignoraverit et c. **Sed Dy.** et glo. in l. cum alienam. C. eo. ti. et in l. inf. in prin. ff. de lega. ij. tenent indistincte: qd si testator legat rem in qua communionem habet: valet legatum in ea parte tantum: quā habet testator. ulterius vero non. **In glo.** ullo modo in fi. **Sed** pone qd est contentio inter heredem et dominum de isto precio quid fiet dico qd adhibetur iudex qui declaret si precium quod affert heres sit iustum vel non: ut est casus in l. alieno. §. is cuius. ff. de fidei commiss. lib. **In glo.** si apud nullum in fi. **Quero** quid si testator legat rem ecclesiasticam nunquid debeatur extimatio. **Inno.** in. c. filius. extra de testa. dicit qd non debetur. quia eius non est commercium: nisi cum difficultate. **Sed** quid de dotali re. glo. in l. predium. C. de iur. do. videtur innuere qd non sit commercium. et ideo nec extimatio debetur fm eam. et ita videtur sequi. do. Bar. in. l. et si rem. ff. de lega. primo. **In glo.** que incipit que ignorantia. in prin. **Sed** pone qd testator possidebat rem alienam. nunquid valebit legatum eius non distincto: utrum sciverit vel ignoraverit glo. in dicta. l. cum alienam determinat qd legatum valet. quod est nota. et hoc sequitur ibi **Dy.** sed oppo. qd legatum rei aliene non valet etiam scienter ut videt. c. filius. extra de testa. Solum fm Innoc. quod dicitur in dicto. c. debet intelligi qd non tenet legatum in preiudicium domini: sed in preiudicium heredis sicut hic. vel aliter fm **Ado.** ibi legabatur res cuius commercium erat cum difficultate: et ideo non debetur: hic vero erat commercium rei legatæ. et ideo non ob. **In ea.** glo. ibi nisi committente persone sit relictum: quod est verum videlicet: quod legatum factum committente persone de re aliena. etiam ignoranter valet nisi testator legat aliqua precedente causa in qua errabat rem illam esse suam ut quia testator dicebat talem domum meam que obvenit mihi ex hereditate talis lego tunc coniuncto meo. nam hec causa videtur esse finalis. et alias legaturus non fuisset iur. presumptio et error si hac causa viciabit legatum. argu. l. sicbo. ff. de usufruct. lega. et l. upoz. C. de leg. quod no. **Dy.** in. d. l. cum alienam. C. eo. ti. **Sed** que dicatur coniuncta persona: soluit glo. in dicta. l. cum alienam. qd hoc iudicis arbitrio relinquatur. vel fm **De.** persona coniuncta intelligitur si est agnatus usq; ad decimum gradum si est de cognatis usq; ad septimum sicut dicimus in successorio edicto. vel dicitur committente persona. ut in l. erigendi. C. de procurato. **Deinde** qd hic dicitur qd legatarius probat scientiam rei aliene fuisse in testatore. ad hoc ut valeat legatum. an in dubio presumatur ignorantia. dicunt doctores in dicta. l. cum alienam si testator possideat rem. que esset penes eum in facto proprio non tolleratur error. secus si esset vere penes extraneum. vel penes eum ex facto procuratoris ipsius testatoris vel alterius. qd tunc error presumetur in facto alieno. ut. l. qui in alterius. ff. de reg. iur.

**Sed et si rem.** **Inno.** intendit. Rem propriam alteri obligatam scienter legatam. eam tenebitur heres luere. et legatario tradere nisi si expresse testator senserit qd legatarius eam lucret. b. d.

**Si res aliena.** Si legatarius ex causa lucrativa est consecutus rem non poterit eam ex causa lucrativa alia petere. quia due cause lucrativæ respectu rei eiusdem et persone concurrere non possunt secus si una causarum fuerit onerosa. Et qd primo extimationem ex una causa lucrativa consequitur non impeditur ex alia consequi rem. b. d. usq; ad. §. ea quoq; **In glo.** no. caure. tenet ista glo. qd extimatio non fit in obligatione quod videtur innuere tex. in l. plane. §. si coniunctis

ff. de lega. primo. qd extimatio siue precium sit in petitione concord. glo. in dicta. l. cum alienam. **Preterea** qd precium sit in obligatione probatur per. l. sed et si res. ff. de lega. primo. et l. mortuo. §. labeo. ff. de lega. ij. facti. l. filio. §. j. et l. iulia. §. j. ff. de dona. causa mortis. **Ad hoc** fm do. **Bar.** qui hanc glo. reprobat et contra hanc glo. no. glo. in l. fundo. ff. ad legem falc. et videtur tex. in l. si res. ff. de lega. ij. nec ob. l. si servum. quā glo. hic allegat. quia hic legitur in legato pro quo legatarius habet acti. personale et reale. unde debet obligationem veram rem dari. et rem restitui. unde potest agere ad extimationem vel ad rem. pro libito put no. **Dy.** in. l. qui fundum. §. si tu. ex parte. ff. ad leges falc. sed in dicta. l. si servus non erat nisi una obligatio. **Sed** quid si testator legat fundum et extimationem. utrum debeat habere utrumq;. dicit **Dy.** qd alterum non habebit argu. l. ij. §. nulla. ff. de dot. prelega. sed certe fm do. **Bar.** utrumq; debetur. argu. l. fundum cornelianum. ff. de no. na. et videtur hoc sentire **Dy.** in. c. bona fides. extra de reg. iur. li. vj. nec ob. dictus. §. nulla. qd ibi testator legavit fundum extimatum. et ideo non debetur utrumq;. **Sed** pone iuxta materiam. §. qd testator legat totum. deinde quinquaginta. nunquid totum debetur vel alterum eorum ad quod respondet glo. et videtur. ff. de ali. leg. l. libertis quos qd quinquaginta de bebuntur.

**Ea quoq;** legandi in re vel in spe esse illud. quod legatur. b. d.

**Si eadem.** Legatum duobus coniunctim. vel separatim relictum. utroq; accedente inter legatarios dividitur equaliter. et portione unius collegatarij defecta ad legatarium sibi coniunctum iure accrescendi devolvitur. b. d. **In prima** gl. pone qd testator legavit duobus alternativè unam rem utriq; debetur vt hac gl. sed pone qd alter exegit. nunquid teneatur alteri dare partem glo. in. l. si titio aut seio. ff. de lega. ij. tenet qd sic per acti. negotiorum gestorum. **Sed** ibi loquitur in reis debendi. nos vero in reis credendi. et ideo non facit idem glo. no. in. l. frater a fratre. ff. de condi. indebi. in prima glo. magna. alibi glo. dicit qd ita demum recuperat tertius partem si sunt socij alias non vt. l. qui hominem. §. j. et ibi glo. ff. de solu. die fm **Bar.** aut isti sunt socij omnium bonorum. aut non. si sunt et tunc si alter exegerit partem socio restituere tenetur. vt dicto. §. j. si vero non erant socij. tunc aut fuit creditum contractum de pecunia. vel re communi. et sic ex causa onerosa corei. et tunc unus partem ab altero qui exegit. requirit vt dictis glo. aut erant corei ex causa lucrativa vt in casu nostro. et tunc alter ab altero nil repetit ar. l. in lege fal. hoc observandum. ff. ad l. fal.

**Si cui fundus.** Si partem rei legatam ex causa lucrativa. aliam ex onerosa fuerit legatarius consecutus eius partis extimationem tantummodo consequatur. qd habet ex titulo oneroso hoc dicit.

**Sed si rem.** Legatario inutiliter res propria legatur. et legatum purum. quod ab initio non valuit. non potest ex causa habili superueniente confirmari. b. d.

**Si quis rem.** In legatis spectatur veritas. potiusq; opinio si hoc legatario prodest. Et alienatio necessaria. rem legatam non tollit nisi heres probet per alienationem testatoris animum habuisse adimendi legatum. quod vendicat etiam sibi locus si testator pignoret rem legatam. Et quod iuris est de toto quo ad totum idem de parte est quo ad partem. b. d.

**Si quis debitori.** Potest per creditorem liberatio relinqui debitori per quā consequitur vt heres cum liberet et potest liberatio debitori relinqui ad tempus. b. d.

**Ex contrario.** Legatum factum per debitorum de eo quod debet valeat si commodum aliquod pecuniarium afferat. Et legatum quod ab initio poterat commodum afferre non viciatur si po-

## De legatis

Ita legatarius minime commodum pecuniarium consequatur hoc dicit.

**Sed si vxori.** Utiliter propter representationis commodum legatur vxori quoque certa quantitas pecunie quam vere maritus dotis nomine non recepit et v3 legatus factum secus si dotes quantitate non expressa leget. b. d.

**Si res legata.** Re legata sine mora heredis perempta vel ad impossibilitatem prestandi deducta legatario decedit. et heres seruo legato eius facto intercedente a se vel ab alio manumisso: herede etiam ipsum seruum legatum fuisse ignorante tenebitur ad extinctionem eiusdem. b. d.

**Si quis ancillas.** Duabus reb9 e9 principalibus mediante copula legatis vna perempta alia detur sed si vna alterius est accessoria perempto legato quo ad principalem etiam quo ad accessoria extinguitur. b. d.

**Si grex.** Rei vniuersitatem continentis legatum a die legati spectat. Et grex etiam in vna oue retinetur hoc dicit.

**Si peculium.** Peculij legati augmentum et diminutio ante mortem testatoris contingens ad legatarium pertinet. augmentum vero post mortem et ante additionem hereditatis aliunde quam de re peculiari obueniens ad legatarium non spectabit: nisi ipsius dies solum addita hereditate cederet hoc dicit.

**Peculium.** Adanumisso in vltima voluntate peculius non debetur: nisi specialiter sit legatum. secus si fuerit inter viuos manumissus et liber esse iussus et rationibus redditus cum restione reliquorum quod videtur legatum peculium. Et legatarius quod de proprio peculio impendit repetere non valebit. b. d.

**Tam autem.** Quod testatori debetur potest legari per eum. et ex hoc heres ut actionem contra debitorem cedat grauatus videtur quod extinguitur si testator illud exegerit. Por quoque heres grauari ut aliquid faciat quod legatarij commodus contineat hoc dicit.

**Si generaliter.** Si testator de certis rebus: quas habet inter alias leget in certas electio est legatarij. Et ius optandi transmittitur ad heredem licet olim aliter obtineret. pluribusque quibus competit optio discordantibus ne legatus pereat forte dirimetur quis debeat in optio ne preferri. Item his solis legari potest qui ex testamento capere possunt hoc dicit.

**Incertis.** Incertitudo persone legatum libertatem et tutelle dationem viciat et alieno posthumo potest bodie et legatum et hereditas relinqui. b. d.

**Si in nomine.** Error proprii nominis si de corpore constat. Et falsa demonstratio sine causa dummodo non sit conditionaliter apposita legatum non viciat. b. d.

**An seruo.** In legatis puris inspicimus eorum valorem tempore testameti et in eis regula catoniana vendicat sibi locum. In conditionalibus vero tempus conditionis existens inspicitur et ad ea regula catonis non pertinet. b. d.

**Ante heredis.** Ante institutionem heredis et post: et inter medias institutiones heredum bodie vtiliter legatur. Et ordo non necessarius si de mente constat non est curandus et post mortem heredis potest bodie legatum relinqui. b. d.

**Bene quoque.** Non poterat olim sub prelo faceret vel obmitteret alias hereditate priuaretur: bodie vero potest nisi mandetur quod faciat aliquid obprobriofus: turpe: vel impossibile de natura vel iure. b. d. vsq3 ad fi. ti. Bal.

## De ademp. le. De. l. fal.

De ademptione legatorum.

**Demptio.** Istud prin. vsq3 ad fi. b. d. Potest legatum in testamento datum: eodem testamento vel alio vel codicillis adimere: ab vno in alium transferri. b. d. vsq3 ad fi. ti. In glo. que incipit ut si eodem ibi si

ita sit scriptum: videtur ergo innuere ista glo. q. in codicillis non potest ipso iure adimere legatum: et hoc etiam sentit glo. in. d. l. si ita sit scriptum: qua. d. Bar. reprehendit per. l. si deicom. C. de fideicom. cum quo ad actum legandi sit voluntas ita perfecta in codicillis sicut in testamento: et ideo ita ipso iure adimitur legatum in codicillis sicut in testamento: et glo. que hoc dicit sit vera intellige in vltima voluntate alios videatur ademptum ipso iure: si vero intelligatur quod ope exceptionis tunc intellige quod hic voluntas erat non sollemnis: vtpote testamentum imperfectum. In glo. et adimo in fi. dic legante hoc sciente vel ignorante: nam contra inimicitia contrahitur tacite inter ignorantes ut quando aliquid committitur propter quod si legans sciisset: quod factus esset suus inimicus: ei non legasset ut quod adulterant vxores ut no. glo. et doc. in. l. fideicom. C. de lega. In glo. vlt. l. fi. op. de. c. non prestat impedimentum. de regu. iur. li. vj. n3 cum translatio non fuerit sortita effectum non deberet mihi prestare impedimentum. So. translatio est sortita effectum suum: quod per eam declarata est voluntas testatoris: que incipit in reuocando legatum. ut. l. iij. et. iij. ff. eo. ti. licet non sortatur effectum: quo ad hoc ut legatum non sit translatum in non capacem fm Dy. Bal.

De lege falcidia.

**Uperest.** Istud principium breuiter hoc intetur. De lege falcidia: que fauore testantium fuit introducta cautur: ut testator ultra partes bonorum suorum legare non possit que uendicat sibi locum uno uel pluribus heredi-

bus institutis. b. d. vsq3 ad. s. et cum quesitum. In glo. non tamen in fi. p3 q. testator scienter legando ultra vires patrimonij uel dodrantem videtur prohibere falcidiam. in dubio vero videtur ignoranter relinquere ultra vires patrimonij siue hereditatis: licet quis debeat tenere vires patrimonij sui regulariter. ut. l. iij. et. l. quisquis. C. de rescin. v3 hoc in casu isto fallit fm doc. et ideo testatore simpliciter testante ultra dodrantem locus est falcidie et si heres faciat inuentarium alias nunquam detrahit falcidiam de legatis et insolidum tenetur legatarij de iure antiquo et hec omnia patet in aut. sed cum testator. cum his que ibi no. per glo. et doc. C. c. In glo. et etiam in fi. hoc est uerum si plures res vni ultra dodrantem essent legate. quidam distinguunt aut ex necessitate cogitur in una declarare falcidiam ut quod legata est una res diuisibilis. et alia in qua falcidia non detrahitur ut seruitus itineris: et tunc potest in una re detrahi ar. l. plane. et. l. exasse. ff. eo. ti. Aut vult detrahere ex uoluntate. et tunc potest. ut. l. plautius. eo. ti. Aut ex permissione scienda per iudicem: ut quod sunt legate res. et incommodam diuisiones recipiunt. et tunc iudex super hoc prouidebit et ex iudicis permissione poterit detrahere. ut. l. iij. s. quesitum. C. eo. quod ibi scripsit. Ly.

**Et cum quesitum.** Annusquisque in re debet partem portionis sue. ut. l. falcidia. cesset alias de legatis ab eo qui partem quartam non habet falcidia detrahitur. quod si in singulis rebus ratio. l. falcidie est imponenda: et portio unius heredum non oneratur alij onerato non proficit. hoc dicit.

**Quantitas.** Hoc intendit. Patrimonij testatoris ut sciatur si sit lege falcidie locus spectatur tempus mortis. et augmentum uel diminutio

diminutio postea contingens: non prodest legatario. nec  
 nec hoc dicit.

**Cum autem** Creditores hereditarij legatarijs pferunt: rone. l. falci die iponede: pmo alieni es deducit: deinde ipsa funeris deducitur deinde quarta de hereditate tota si quod superest ad legata: non sufficit de quolibet legato diminuit: vt quarta suppleatur. b. d. vsq; ad fi. ti. Baldus.

De fideicommissarijs hereditatibus.

**Enc.** Hoc. p. in. Reuiter hoc intendit. Licet ois rogatus p dē tate restituere: ad hoc nō posset cōpelli: tñ bodie p cōpelli: 7 nullus pōt grauari hēditate restituere nisi heres fuerit institutus.

Et testm i quo deficit hēdit institutio nullū est 7 qd etiā de tota aut pte pure: 7 sub cōditōe de hēditatis pōt restituere rogari. b. d. vsq; ad. §. restituta. C. In glo. que incipit vt spurij: ibi nā nec bodie: qd intellige nisi hēdit pte ēt relictū ab extraneo p fideicommiss. tūc bene valeat et no. spe. in ti. de successi. ab intest. §. in primis: 7 ratio est: qd nō prohibetur a iure sibi legari: vt ibi patet.

**Restituta.** H. intendit. Per fideicommissus hereditate restituens: heres remanet actiōes vō hēditarias tā actiue q̄ passiue p senatusconsultū 7 demū p pōis auctoritate in eū: 7 ei cui restitutio facta est in solidum dirigebantur. b. d.

**Sed quia heredes** Grauatō hēditate totam restituere: quartā p senatusconsultū pegasianum retinere pmittitur actionibus hereditarijs eidē 7 h̄ cum cōpetentib⁹ in solidum: 7 ei cui est restituta hereditas absq; aliquo hereditate onere remanente: nisi inter eum 7 grauatus de substitutionis oneribus cautio interposita fuerit: quo casu in cautione seruabuntur cōuenta. b. d.

**Ergo si quidem** Ultra dodratē hereditate restituere grauatus beneficio trebellianū vitur: ex quo p pte ipse penes eum remanet 7 pro pibus restitutis: is cui facta est restitutio onera hereditaria supportabit: nisi p conventiones interponendam cum eo: cui restitutio facta est in oneribus supportandis sibi prouiderit. b. d.

**Sed si recuset** Grauat⁹ de restituendo inuitus adire: remedio p̄toris cōpellitur: 7 totam hereditatem restituere. b. d.

**Sed quia stipulationes.**

Hoc intendit. Onera hēditaria tam rogatus retinet pro pte: q̄ fideicommissari⁹ p pibus restitutis substat: ex aucto. trebellianū: cui ois auctoritas pegasiani attributa. Et herede sponte totā hereditate restituente oēs actiones ex dicto senatusconsulto absq; aliquib⁹ stipulationibus in fideicommissarij transeunt ipso iure: q̄ legibus est amica simplicitas: hoc dicit vsq; ad. §. sed etiam. C. In glo. etiam h̄ voluntatem in fi. glo. no. Scium. C. ad. l. fal. autē. sed cum testator: 7 in. l. fi. co. ti. 7 pro illi glo. faciunt iurā: q̄ quod non reperitur correctum: illud stare non p̄hibet: vt. l. p̄cipim⁹ C. de app. 7. l. sanamus. C. de testamētis: sed in quarta trebellianica nō reperitur esse correctū in antiquum: quo canetur testatorem eam posse prohibere: ergo 7c. p̄terea: q̄ testator possit prohibere falci dium est contra iuris rationem ergo restringendū vt. l. q̄ vero. ff. de legi. cū si. non ergo d̄ extendi ad trebellianicam. H̄o glo. que tenet quod testator potest prohibere trebellianicam facit q̄ vbi est eadem ratio idem ius est statuendum vt. l. a titio. cum si. ff. de ver. ob. sed eadem ratio est in trebellianica: que in falci dia ergo 7c. p̄terea non solum est eadem ratio in trebellianica i momentius est ius. l. falci die: 7 fortius 7 pinguius q̄ trebellianice. vt patet in. l. iij. 7 qd ibi no. ff. ad. l. fal. facilius ergo poterit testator prohibere trebellianicam q̄ falci diā 7 h̄c vltimam opi. sequitur D. dof. Ja. d. arc. De. 7 Ly. vt ipse refert in. d. autē. sed cum testator Ja. de bel. determinat contrarium tenendo glo. contrariam. v. Bar. sequitur dō

cto. predictos Ja. de bel. reprobādo in. l. marcellus. ff. ad trebel. C. Alterius queritur: si heres rogatus restituere si fecerit inuentarium: an p̄uatur quarta trebellianica: sicut heres institutus p̄uatur quarta falci die inuentario nō facta. vt dicta autē. sed cū testator. Richar. malū. dicebat q̄ non: nam. l. que p̄uat herede omittentē facere inuentariū falci dia: de trebelliano mētionē nō facit. ergo pro omnia d̄y biberi: 7 relinquere iuri antiquo vt. l. cōmodissime cum se. ff. de lib. 7 posthu. P̄terea multe d̄ie sunt inter trebellianum 7 falci diā: vt patet in. d. l. iij. ergo ius loquens de vna non debet trahi ad aliam. p̄terea rō diuersitatis est cū d̄ens inter trebellianus 7 falci diam: nam ideo iubet heres facere inuentariū si vult detrabere falci diam: ne valeat res hēditarias occultare: quas occultando p̄iudicaret legatarijs: 7 hoc ratio cessat in fideicommissō vniuersali: cū ibi continentur iura vniuersalia: que non potest occultare heres ergo 7c. P̄terea si sic diceremus: tunc lex loquens d̄ trebelliano superuacua esset quod esset absurdus dicere. S̄ q̄ p̄uaretur quarta trebellianica non confecto inuentario sic ostenderetur heres pro parte si vult detrabere falci diā tenetur inuentarium facere vt. C. de iure deli. l. si. ergo heres rogatus restituere: q̄ remanet pro parte heres simul tenebitur confiscare inuentarium. P̄terea grauatus de restituendo tenetur de ratione reddenda: vt. l. cum tale. et qd ibi no. ff. de condi. 7 demon. sed confectio inuentarij est caput rationis reddende: ergo non faciendo inuentarium perdit trebel. cum falci dia 7 trebellianum idem sint vt infra eo. §. penul. 7 hoc quidam sequuntur: 7 qdam non. Alij quos Ly. videtur sequi videtur distinguere hoc mō. Aut rogatus coactus adiuit: 7 tunc non est tractandum de quarta: q̄ nihil eo casu apud eum remanet vt infra. §. proximo. Aut adiuit sponte. 7 tunc: aut debet statim hereditates restituere 7 tunc inuentarium facere non tenetur q̄ rationes non reddet: sed statim quartam retinet. 7 pro quarta debet conueniri a creditoribus hereditarijs. vnde non est suspitio fraudis: aut ex interuallo tenetur restituere: 7 tunc nō facta inuentario p̄uabitur trebellianica. cum teneat rōnem reddere: vt est. s̄. dictum. 7 inuentarij confectio sit caput rōnis reddende. nec ob. q̄ lex loquat de falci dia q̄ p̄uasio facta in vno casu: vendicat sibi locū in alio q̄ est eadem rō: vt Lgallus. §. 7 quid si tantum. ff. de lib. 7 posthu. 7 ita transit. Ly. in. d. autē. sed cum testator Ja. de bel. sequitur primā opi. 7 ita disputauit in ciuitate Bononiē: 7 domin⁹ Bar. idē sequitur i. d. l. marcellus: per talē rationē omittis alijs q̄ per idēritatem rōnis vel maioritatem. l. antiqua nō corrigitur vt no. in autē. quas actiones. C. de sacro sanc. eccle. cum ergo. l. corrigens loquat solum de falci dia per idēritate vel maioritatem rōnis. nō d̄y extēdi ad trebellianū. C. Circa huius ti. materiā. q̄ in relictis ad pias cās singularibus falci dia cessat. C. ad le. fal. aut. similr sumpta ex corpore de ecc. ti. §. sin autē: q̄ro nūqd de relictis ad pias cās possit trebellianica deduci vel cesset in relictis ad pias cās D̄y. l. l. i. ff. ad trebel. 7 Ly. in. d. autē. similiter Spe. in ti. de instru. editi. §. cōpendiose ver. sed cū deducit. 7. v. Bar. i. l. marcellus. ff. ad trebel. tenēt q̄ in relictis ad pias cās cesset trebellianū. 7 mouentur talibus rōnibus. nam appellatione falci die cōtinetur trebellianica: cum vtraq; ad defaleāduz sit inuenta. ut. l. pater filius. 7. l. titia. ff. ad. l. fal. 7 l. vrbem⁹ C. ad trebel. 7 p̄ als multas. l. ff. ad. l. fal. 7 trebel. sed tex. in dicto corpore de ecclesiasti. ti. §. sin autē. vnde sumif. d. autē. similiter: dicit q̄ in relictis ad pias cās cessat omnis falci dia. 7 q̄ q̄ omnia dicit nihil excludit vt. l. a pculo. C. man. ergo cessat trebel. P̄terea dubia debent declarari. 7 interpretari ex p̄cedētib⁹ 7 sequētib⁹. vt. l. q̄ filab⁹ in p̄n. 7 l. si. sans pluriū. §. fi. ff. d̄ le. j. facit qd no. s̄. d̄ rerū diuisio. §. lapilli. sed in dicto corpore de ecclesiasti. ti. in. §. p̄cedenti deinde in. §. sin autē fit mētio de fideicommissō vniuersali. 7 sic de trebelliano. P̄terea i illis casib⁹ falci dia si refecat p̄ticulare legatū ad pias cās ergo nec trebellianū vniuersale. p̄ hac v̄f. tex. coniuncta glo. in. l. marcellus. ff. ad trebellianum. in glo. que incipit quorū instrumentis. nam lex in testamētō quā illa glo. allegat loquitur in relictis ad pias cās.

## De singu. re. per fidei. re.

Preterea in testamento militis quemadmodum cessat falcidia sic et tre. vt tenet *Dy. in. d. §. in filij. Jo. an. glosant Primum in. c. i. de testamentis li. vi. qd ibi sequitur. Archi. dicens qd in relictis ad pias causas trebellianum non cessat: et dicunt eadem casum in. d. c. i. arg. sumpto a Primo sensu quod est validissimum in iure vt. l. i. §. huius rei. ff. de offi. eius. cui. man. est iuris. Preterea ipsi probant aliter qd qd non mutatur. stare non prohibetur vt. l. precipimus. C. de appel. sed in relictis ad pias causas trebellianum de iure antiquo deducitur vt. l. i. §. ad municipium. ff. ad. l. fal. et hoc non reperit mutatum ergo et. Preterea alia ratio est in falcidia quam in trebelliano. nam in falcidia est possibile qd heres alius de quo ex hereditate aliquid poterit habere quis non detrahatur falcidia et sic sequitur magna absurditas quis de legatis particularibus ad pias causas falcidia si detrahatur secus si fideicommissum vniuersali quod nisi de illo detrahatur trebellianica heres nihil habere reperit et sic inuani esset heres quod non permittit. sed ad istas rationes. d. Bar. responderet ad primum quod arg. a Primo sensu non est validum ubi resultat sensus Primum iuri sed sumendo a contrario sensu resultaret ergo et. Ad ob. qd non mutatur stare et. qd imo mutat in trebelliano sicut in falcidia per dictum tex. in corpore qd dicit cessare omnem falcidiam. Preterea lex noua non possit extendi ad omnem alium casum potest tamen extendi p. l. antiqua vt no. in. l. qd. ff. de legi. probatur in. l. si quis suo et qd ibi no. in vltia glo. C. de sur. coniuicta. l. vt tamen que est lex. antiqua et ponit regulam qd pater punitur corruptens filium sicut corruptens suum superuenit. l. si quis seruum que est lex noua. et voluit patere tans corrumpere suum si per eius non stetit perinde punitur ac si corrumpisset. de filio nihil dicit certe per rationem l. antique vt tantum. §. i. extenditur ad volentem corrumpere filium et ita in proposito regula. l. antique est qd vbiusque cessat falcidia cessat trebel. vt. l. in arcellus. ff. ad trebel. postea superuenit. l. noua vt in dicto corpore qd in relictis ad pias causas cessat falcidia coniunge ergo regulam cum hac. l. noua concludit qd cum in relictis ad pias causas cesset falcidia cessabit et trebellianica per dictam antiquam regulam coniuicta. l. noua. et hec est vera ratio. Nec ob. vltimum arg. d. l. i. Jo. an. per quam ponitur differentia inter falcidium et trebellianum quod ipse dicit contra casum qui est in dicto corpore vbi loquitur qd hereditas tota erat exhausta legatis ad pias causas et sic nihil supererat unde possit aliquid habere. Et si dicatur qd heres erit in vanum certe imo non erit in vanum quod exercuit actum puta soluendo legata ad pias causas integraliter et ex hoc satis commodum habet quo ad deum vt patet in autem. de here. et fal. §. expressum. Sed quicquid sit de iure civili est periculosum discedere a glo. iuris canonici consulendo.*

**Sed etiam.** Per trebellianum grauatur adire nolens: et restituere totam hereditatem cogitur et nihil commodi vel oneris ex hereditate sustinebit. Et quod iuris est de toto quo ad totum idem iuris est de parte quo ad partem. b. d. vsq. ad. §. sed si quis vna. C. In glo. vt supra. e. in fi. So. ibi non est eadem ratio partis ad partem que est totius ad totum.

**Sed si quis.** Grauat restituere hereditatem retenta parte eius sub noie quote: pro ea onera hereditaria sustinebit. secus si retenta re: vt quantitate: et si in se magna parte hereditatis contineat quo casu omnia hereditaria onera in fideicommissum transibunt: et quecumque alia remedia trebellianici vendicent sibi locus: que procedunt in herede pro parte. b. d.

**Preterea.** Ab intestato successores potest quod grauare vt hereditatem totam vel partem vel rem aliquam restituat. Et eo casu: omnia remedia trebellianica competunt. Et potest quod grauare fideicommissum. vt alij restituat: quod pro cepit totaliter vel pro parte. b. d.

**Et quia.** Heres in minus solenni voluntate institutus: si neget fore relictum iurare vel solvere compellitur: et in odium legantis: cogitur fideicommissum in minus solenni voluntate relictum prestare secus si ab initio constituitur solennitatem negando: tunc ad eius non cogitur prestationem. b. intendit in glo. Vel in docto. modernos. Fideicommissum in minus solenni voluntate relictum

## De codicillis

ab instituto prius et in voluntate solenni omnino debetur. Et fauore vltime voluntatis quis iuratus compellitur. b. d. vsq. ad fi. ti. C. Et vltimo sumario no. qd relictis in minus solenni voluntate debentur: si non relinquuntur ab eo quod non fuisset institutus in solenni voluntate. et ita intelligitur iste tex. In modernos: et ratio huius dicitur esse. quia primo casu videtur quando relinquuntur ab eo qui fuit institutus in solenni voluntate. et in minus solenni voluntate debentur: si non relinquuntur ab eo quod non fuisset institutus in solenni voluntate. habet ab eo qui non est institutus solenniter: tunc relictum non habet dependentiam ab aliquo valido fundamento et ideo nimirum. si non debet. ar. l. cum principalis. ff. de regu. iuris. et iste est verus intellectus istius. §. de iure. licet in practica obseruetur intellectus glo. b. doc. vt ipsi scribunt in. l. si. C. de fideicommissis. Baldus.

**De singulis rebus per fideicommissum relictis.**

**Test autem.** Istud prin. Breviter. b. intendit. Ab herede legatario. vel quocumque alio. ex defuncti iudicio commodum scilicet potest particulari fideicommissum relinquitur. Et eatenus quod potest grauari. quatenus est honoratus. b. d.

**Cum autem.** Intendit. Rogat per fideicommissum re alienas restituere siue prestare. ea luat si potest. et fideicommissum prestare cogitur. vel extimationem tradere compellitur. Libertasque potest per fideicommissum prestari. tam suo rogati. quam rogantis vel extranei. et si extraneus eum tradere velit. possit ad eius prestationem compelli alioquin fideicommissum infirmum. b. d. vsq. ad. §. qui autem. C. In glo. vel etiam in fi. sicut etiam paria sunt. volo emere et iusto pretio volo emere. C. Et ideo pone qd tibi aliquis teneatur in decem: petis qd satisfaciatur tibi dicit qd non habet pecuniam nec reperit emptores vni vult dare bona sua iusto pretio. tu summittis aliquem emptorem istorum bonorum. qd de eis iustum pretium dare non vult dicit certe non reperire emptorem. sed quero quid fiet qd hec contentio est. vtrum quis velit emere vel vendere iusto pretio. Respondeo huius querentie iudex ordinarius erit disceptator: et iudicabit vtrum pretium quod aliquis offert vel petit. sit iustum vel non vt est casus in. l. alieno. §. is cuius. ff. de fideicommissis. lib. C. In glo. que incipit qd differtur ibi. si usufructus. §. qd differtur non auferitur. nec etiam datur vt hic nisi si differenti culpa vel mora possit imputari vt in contrario.

**Qui autem.** Directo manumissus qui dicitur esse testatoris libertus. fideicommissariam libertatem recipiens. ipsius manumittentis libertus censetur. Et verba fideicommissum inducentia sunt per que importatur. qd quis de manu aliena capiat. Directa vero cuius quis alterius ministerio non percepturus erit hoc dicit vsq. ad fi. ti. C. In hoc. §. in fi. verba de seipsis non sunt obliqua. nisi solummodo ex adiuncto. videlicet non tam adiunctum verbo denotanti ministerium alienum. vt volo qd restituas. volo qd reddas secus vero si adiunctum verbis directis. vt puta qd diceret testator volo qd sis heres. vel mando qd tu directe succedas et similia sicut doc. dicunt de verbo volo in. l. centurio. ff. de val. et pu. sub. unde hec verba. b. peto: volo: mando: potius debent dici communia. Baldus.

**De codicillis.**

**Ante augusti.** Istud prin. hoc intendit. Ius codicillandi licet olim non esset in usu et in codicillis disposita non valeret. hodie tamen in usu est et in eo disposita optimo iure debentur hoc dicit.

**Non tantum.** Hoc intendit. Etiam ab intestato decessens codicillari potest et olim codicilli per testamentum rumpebantur. nisi forent confirmati in eodem hodie vero codicilli ante vel post facti presumuntur confirmati in eodem. nisi contrarium apparet. hoc dicit.

**Codicillis**

**Codicillis**. **De** intēdit. **De** hereditas i codicillis directe dari vñ adum negt. in directe aut pōt in codicillis per fideicommissum adum et etas i eis subditutio fieri vñ institutio conditio adijci. Di uersaq; diuersos operant effectus. z plures potest quis cōficere codicillos. b. d. vñq; ad fi. totus ti. **In** glo. q̄ ē p̄ma. ubi aliud in testis. Quia solet dubitari z materia est vtilis. Quero qñ hec clausula opatur qui videntur rogati p̄stare legata. **R**ñdeo venientes ab intestato vñ ex testamento. vt. l. fi. C. de codicillis z ibi glo. **S**ed pone q; dicit testator valeat iur. testamenti z codicillorum nunquid si non valebit iure testamenti valebit iure codicillorum vñ q; non propter repugnantiā quā inducit dictio. z. ar. l. vbi repugnantiā. ff. de reg. iur. q; impossibile est valere iure testamenti z codicillorū sed dic q; hec clausula valida est z poterit eligere heres vtrum voluerit hereditatem ex testamento vñ ex codicillis vt est casus in. l. fi. C. eo. ti. **N**ec ob. dictio z q; videatur in ducere repugnantiā q; debet dissolui in ditiū etnā q; regula est q; qñ copula cadit inter impossibilia debet resōm in ditiū etnā in vt. l. titio fundum. ff. de vñ fru. legato si tñ heres elegisset cām testi nō posset redire ad causam codicillorum vt dicta. l. fi. **S**ed quid. Si testator dicit si non valet iure testamenti valeat saltem iure codicillorum nunquid heres poterit eligere vtrum hereditatem habeat ex testō vel ex codicillis. **R**espondeo nō q; dictio saltem videtur importare quodam vltimum refugium. p̄ naturam conuictionis diuinituē z id si potest valere iure testi non poterit habere vires illa clausula nec etiam heres habere poterit hereditatem ex codicillis propter significationem huius dictionis. saltem. vt. l. vnica. C. de emē. propin. vbi dicitur quā a l. emē. dationē domesticē laudis exempla non prouocāt saltem correctionis medicina conpescat. **E**t ibi. Si non potes dare bisantium saltem accōmoda denariū. **Q**uid si testator dicit: z valeat iure testi: vñ iure codicillorū: quid opatur hec clausula. **R**ñdeo q; opabit idem quod si dixisset saltem vñ in subsidium iuris codicillorū valebit si iur. testi valere nō poterit q; qñ dictio vñ ad dicit vñ ditioni tñ accipit. p̄ saltē vt est glo. s. de vul. et p. a. sub. in p̄n. **S**ed q̄rō nūq; hec clā vendicet sibi locū qñ apponit in testamento nō solēn vt q; testes nō fuerunt rogati vñ solēnitas deficit. **R**ñdeo q; sic vt ē tex. z glo. l. l. codicillis. §. fi. ff. d. leg. ij. sed qñ testm ē ipsectū p̄ defectū supueniēs testator nunquid hec clā opabit q; valeat iure codicillorū. **R**ñdeo nō de hoc ē casus in. l. is q. ff. d. testis nec ob. l. fi. C. e. ti. vbi. dī q; hec clā opat vbi testm est ipsectū q; dō intelligi opari vbi est ipsectio rōne solēnitatis omis: senō aut rōne ipsectiois: ita itellige illā. l. fi. z glo. l. d. l. is q; z pro hoc vñ casus in. l. fi. ca scriptura. ff. de testa. **S**ed pone. q; testm deficit ex cā imperfectionis: q; filius est i eo preteritus an tunc hec clā opat q; valeat iure codicillorū glo. que fuit additio noua in autē. ex cā. C. de libe. preteritis tenet q; nil opat vñ vgo antiquus glosator z Ja. bu. vt recitat mar. sy. in. d. autē. ex cā tenent q; deā clausula operatur q; valeat iure codicillorū z hanc opi. sequit̄ Ly. z oēs moderni. glo. noua reprobara pro hac opi. vñ casus in. l. patrom. §. fi. fm lectu. vgo. ff. ad trebe. **P**reterea paria sunt relinquere a venientibus ab intestato z apponere clam si non valet iure testi zc. vt. d. l. et testō. C. de fideicō. **S**ed si testator dixisset debere legata a venientibus ab intestato sine dubio deberentur: ut. l. si quis cum nullum. ff. e. z hac glo. cr̄go z hoc casu debebūt z per cōsequēs dicta clausula operabitur effectum suum: sed contra hanc opi. opp. de. l. ij. ff. de lega. iij. vbi a preterito non potest fideicommissum relinq nominatis ut ibi: sed generaliter potest a venientibus ab intestato: z tunc intelligitur preteritus vt hic z hec sunt vñ p̄terito filio nato q; testamentum nunquid valet iure testamti. **S**ed pone q; preteritus est posthumus nunquid tūc dicta clausula aliquid operabit videretur q; sic ar. dicte. l. si q̄ eum nullum. ff. e. **D**y. Ja. de bel. z quasi omnes tenent q; si est apposta dicta clā per verbum p̄ntis temporis: vt q; dixit si non valet iure testamti: valeat iure codicillorū: tūc nō operabitur q; est certum q; valet iure testamenti: cum te-

stamentum in quo preteritus est posthumus: sit aliquod is per natiuitatem posthumam postea rumpatur. ar. l. cum stipulamur. z. l. si ita. z. l. si a colono. ff. d. ver. ob. secus vero si apponerentur in dicta clausula verba presentis t̄pis: z futuri: vt q; dicatur si non valeat uel valebit zc. sicut cauti notarij solent apponere: quia tunc euz verba futuri temporis tractum habent post se. tunc dicta clā operaretur suum effectum: ut saltem iure codicillorū valeret ar. dicte. l. si q̄ eum fundum: nam sunt paria non facere testamentum: uel facere: z ipsum rumpi: ut infra de heredi. ab inte. in p̄m. z verba dicte clausule diriguntur ad tempus rupti testamenti ergo zc. z hec intelliguntur esse vera vt **B**art. dicit si preteritus est posthumus scienter: quia cogitabat preteritum habere filium: q; hanc clam adiecit: secus si ignoranter: q; tūc dicta clausula nihil opatur: nam certum ē q; donatio inter viuos cōfirmata voluntate dominorū fortior ē q; fideicommissum ar. l. l. C. de pac. sed donatio inter viuos perfecta per posthumum natiuitatem infirmatur: ergo multo fortius fideicommissum. **P**reterea tacite inest testamento militari q; si non valeat iure cōmuni valeat iure militari. **P**one ergo q; miles preterijt posthumum certum ē q; si fecit scienter testamentum: valet iure militari tamen. l. dicit q; si ipsū igno- rante preterijt non valet iure militari ut. l. qui viro. ff. d. mil. testō. z. l. si cum in viro. C. e. z hec videntur vera maxime hodie euz in testamentis apponatur hec clausula absq; scientia testatoris vñ videtur ignoranter dicta preterito facta fm. d. **B**ar. **S**ed pone q; dicat si non vñ iure testi valeat iure codicillorum nunquid hec clā operabitur effectum suum dubium enim facit uerbum ualeat. qd̄ reperit in preterito conuictum z in preterito optatum. nā p̄ hanc clā dicta uerba videntur solūmodo trahi ad tempus p̄ntis. z ideo si aliquo tempore testamentum ualuit. nō operabitur aliquid hec uerba cū solū tēpus p̄ntis indicare vident scōm vñ a lect. ut. l. cum stipulamur. ff. de uer. ob. prout ē ibi vñ operatē facit etiā. l. q; rome. §. augerius. ff. de uer. ob. fm vñ a lect. **S** hoc vñ q; semp uerbū conuictum respicit uerba quibus adberet. z sic respicere vñ futurum. ar. l. si ita q; §. sepa. ff. de uer. ob. z ibi per Ja. de arc. z. l. cum certus. ff. de uino. tri. oleoq; leg. nam ipsum subiunctiuū h̄s tempus p̄ntis. vñ tñ moderari fm tēpus quod adijcitur. z ideo si dictum uerbum cui adijcitur esset futurum deberet suū effectum dicta clā operari maxime in testis in quibus est large interpretatio faciendā ut. l. quotiens. ff. de reg. iur. z hāc p̄tem sequitur do. **B**ar. **S**ed pone q; in testō dicatur si nō ualet iure testi ualeat omni iure quo ualere potest. quero nū quid propter dictum uerbum pōt quod ē ad futurum extē suum dicta clā operabitur effectū suū si tñ aliqñ ualuit. et postea ē ruptum uel destructum: ut q; sic ar. dicte. l. si ita q; ff. de lega. ij. z. l. si ita esset. ff. de auro z ar. leg. ubi p̄ q; vñ pōt: ē extēnsiuum ad futurum ut supra dixi: quando hec clā apponitur per uerba futuri temporis: licet aliquando ualuit ut testamentum si postea destituatur dictum testamentum: dicta clausula effectum suum operabitur. **D**iligēter ē aduertendum: in qua parte clausule dictum uerbū pōt ponatur: aut enim adijcitur in ultima parte dicte clausule: ut i exemplo supra posito: tūc nihil operatē in testō: quod aliqñ ualuit: z uerbum futuri temporis debeat aduci in ipsa conditione ut. s. dixi si non ualet uel ualebit. **S**ecus uero si cōditio sit per uerbum futuri t̄pis p̄ntis: q; tunc statim conditio deficit. z ideo si testamentum aliqñ ualuit: dicta clā nil operabitur tanq; conditione deserta. **S**ecus uero si dictū uerbum pōt: apponeretur in conditione clausule in qua cēt uerbum futuri temporis: q; tunc propter uerbum pōt qd̄ denotat extensionem si tunc testamentum aliquando vires habuit: z postea destititū dicta conditio statim non deficit cum tempus futurum expectet: z ideo dicta clausula suum tunc operabit effectum fm do. **B**ar. ut ipse scripsit in. d. l. si quis ita. ff. de leg. ij. cum ergo dictā clausulam apponis in testamentis ut cōprehendas oia dicas: si non ualet uel ualebit: uel dicas si nō pōt zc. **A**ltimo q̄rō pone q; testō dixit in fi. vltimē uoluntatis si nō ualet iure codicillorū: ualeat omni iure quo melius ualere potest: z in hac vltima vo-

## De hereditatibus que

luntate facta est forte heredis institutio: vel tutoris datio: q̄ non possunt fieri nisi in testamento: et in eo est sufficiens numerus testium: et omnis sollemnitas que requiritur in testis: nunquid vigore istius clausule poterit valere iure testi: dicuntur doc. q̄ nō: q̄ hec clā d̄z referri ad ea que sunt paris auctoritatis vel minoris nō aut ad maiora ar. l. fi. ff. de vi. tri. ol. q̄z lega. z. c. fi. extra de. pcur. in cle. vbi clā non referit ad maiora. **Quod facit d̄ exbānimentum pluribus exbānimentis: qui posita vna clā leui su ppetit cām generalem: q̄ exbānimentis pluribus alijs exbānimentis: non intelligitur nisi d̄ paribus vel minoribus: et ideo compositio facta cum eo. eo modo non extenderetur ad delicta: de hac clausula que ponitur in fi. testōrum tetigit Spe. in ti. de instru. edic. §. compendiose ver. item vide z Ly. in. l. fi. C. de codicillis. z Bar. in. l. i. ff. eo. ti. Baldus.**

**Explicit liber secundus. Incipit tertius de hereditatibus: que ab intestato dese.**

**De hereditatibus que ab intestato deferuntur.**

**Intestatus.** Istud prin. bre uiter. h. intedit.

**Qui testari nō p̄t: v̄ ex ei? testam̄to h̄ditas nō adit: d̄z intestatus decessisse. Et in successione ab intestato. p̄ma cā ē suoz hereditas: quoz numero cōputat̄ liberi natu**

rales et legitimi tm̄: v̄ ab initio naturales. Sz ex causis hic insertis postea legitimati. h. d. vsqz ad. §. ita demū. **In glo. v̄ q̄ in fi. dic q̄ pupill' furiosus: et alij q̄ nō p̄t testari: habent pro intestatis. Et quo collige q̄ aliud ē esse talē aliō haberi p̄ tali iur' fictōe. Unde aliud ē cōciē: et aliō pro ciue haberi. Quod ē verū: quo ad illos effect' quos ciuitas non p̄t causare. Sed quo ad illud qd̄ ciuitas p̄t tribuere: paria sunt cōciē esse. vel pro ciue haberi. plene scribunt decto. in. l. is qui pro emptore. ff. d̄ vsucap. Quod facit ad. q. per summum pontificem concessam est priuilegium: q̄ ciues Aretini non possunt trahi ad aliquam curiā in primis causis extra ciuitatem Aretinā: statuto cauetur q̄ qui in ciuitate Aretina habitauerit per q̄nqz annos habeatur pro ciue nūquid ad hunc extendetur priuilegiū certe non q̄ hoc non ē tale qd̄ possit concedere ciuitas Aretina. Pro hoc est casus in. l. codicillis. §. fi. ff. de legatis. ij. Ubi in vltima voluntate sua: testator adiecit eam haberi pro vltima voluntate et solēni certe tunc illa operantur ea que testato: inducere p̄t v̄z vt illa volūtas valeat iure codicilloz: nō aut op̄atur: q̄ iure testi si sibi deficit aliqua sollemnitas valeat. Quia sollemnitates testōrum nō p̄t testato: iure tollere: vt lege nemo. ff. de lega. i. Et ideo: quo ad ea dicta verba nihil operant: et sic ē in proposito. Sed h̄c glo. q̄ pupillus dicat ēt decessere intestatus p̄prie opponit de l. si is cui. §. fi. ff. de testis. So. ibi d̄ q̄ p̄prie dicuntur intestabiles: ip̄prie intestati. Et ratio hui' d̄z ē. Quia hec dictio intestabilis ē nomen significans ipotentiam vt ī testabilis. i. testari non valens. Et iste terminus intestatus ē p̄cipium denotans priuationem actu vt presupponit positionem eius impotentia verum quia potentia testandi in eis actu non ē: ideo improprie dicuntur intestati. Sed quero nunquid dicantur p̄prie decessere ab intestato: dubium hoc non formatur ab aliquibus doct. Virtus huius dubij ē nunquid aduerbium ab intestato significet priuationem actus: et eius positionem in potentia: sicut participium intestatus videtur q̄ non: q̄ ois successio aut ē ex testō: aut ab intestato. Sed non potest dici. q̄ successio haruz personarum sit ex testato ergo relinquatur q̄ ab intestato. Solum videtur p̄prie ab intestato decessere. Unde non sine misterio: ideo rubricatur hic et alibi de hereditatibus ab intestato: non autem de hereditatibus intestatorum: vt p̄prie comprehendantur omnes: quibus non succeditur ex testamento. Et istud videtur pro nunc verum. Saluo iudicio melius dicentis. Et ista faciunt in arg. ad. q. Statuto cauetur. q̄ si quis intestatus: decesserit: succedant sibi proximiores consanguinei masculi. Deceat aliquis pu-**

## ab intestato deferuntur.

pill' vel furiosus. cui deberet succedere mulier de iure cōi nūqd̄ excludet p̄ dictū statutū p̄deā faciūt. ar. q̄ nō. q̄ v̄ba statuti debēt p̄prie intelligi. vt dicūt doctores in materia statutorum. Sed in casu n̄ro nō d̄z intestatus p̄prie ergo etc. Et ita determinauit Pe. et oēs sequuntur hāc determinationem. Secus forte si statutum diceret ab intestato. quia hec verba casum nostrū comprehendere p̄prie. v̄puto per ea que dixi supra. **Dicit tamen Bar. in. l. i. ff. codez q̄ fm̄ cōmunem modum loquendi iuscie. intestatus dicit decessere etiam ille qui non p̄t testari. Unde cū cōmunis vsus loquendi p̄ualeat p̄prio significato verborum vt. l. librorum. §. q̄ tamen cassius. ff. de leg. iij. et qd̄ ibi not. ipse determinat. q̄ i casu statuti mulier excluderet. Et in hoc infert. q̄ fm̄ cōmunem vsus loquendi intestat' non dicitur decessere qui testamento facto decessit cuius testamentum postea destituitur q̄ in hereditate talium intestatorum statutum non vendicaret sibi locum.**

**Ita demum.** Liberi in potestate cōstituti potestatis quos nemo p̄cedit. q̄ntis non sint primi gradus in intestati successione ceteris p̄ferunt suiqz h̄des vocatur h. d. vsqz ad. §. posthumi. **In glo. que incipit vel capitis glo. innuit: q̄ capitis diminutione ē minima nō soluatur p̄tās patria. qd̄ ē verū in capitis diminutione patris secus in capitis diminutione filij. q̄ etiā talis capitis diminutio in terueniens. eum eximit a p̄tate patris.**

**Posthumi quoqz.** Posthum' p̄ iam nato. cū de eius cōmodo tractatur habetur. Et suis hereditibus acquiruntur hereditas ipso iure absqz alicuius auctoritate et ignorantibus hereditibus. h. d.

**Interdum.** Beneficio postliminii. qui suus heres non est. post reuersionem ab hostibus efficitur suus heres. et crimen lese maiestatis. in duobus casibus quo ad successionem. facit ius suitatis extinguere hoc dicit.

**Cum filius.** Nepos p̄oris tui filij. h̄ sit posterior in gradu. loco p̄ris cum patruo admittit. et nepos ex nepote p̄mortuo cū nepote viuente in stirpes nō i capita diuidūt hereditatē. h. d.

**Cum autem.** Ut quis suus heres dicat in sp̄icū tēpus quo certū ē cū d̄ quo queritur mortuū intestatū h̄ tempore mortis suus non esset. Et nepos viuio auo conceptus. mortuo patre in eius locū succedēs. suus heres efficit post mortē vero auo concept' ad eius hereditatem nullo iure admittitur. h. d. vsqz ad. §. emancipati. **In glo. que incipit supra. c. ita demum. So. aut nos querimus de tempore quo quis dicitur suus heres et quis decessit nullo condito testō. et illud ē tēpus mortis vt §. ita demum aut de eo qui dicitur suus heres cōdito testō et postea destituito: et tunc inspicitur tempus quo destituitur vt hic. Et hoc. §. in fi. colligitur ar. ad. q. imperator condēnauit quosdam nobiles vt ipsi filij et nepotes p̄prie cēnt exules a ciuitate. Florentina. Nunquid videntur officii hac condēnatione nepotes filij qui post accipiuntur iste. §. i. si inducitur in ar. q̄ nō. ita determinauit do. Bar. Sz si quis vellet q̄ continerentur nepotes et filij predicti. apponatur in sententia verbum posteros qd̄ comprehendit etiā postea natos et conceptos. vt probatur in. l. iurisconsultus p̄ totam. l. vsqz ad. §. parentes. ff. de gradibus. **Sed ex b̄ volunt quidam inferre. q̄ in instrumentis emphiteos. in q̄ bus cauetur q̄ nullus det in emphiteosim talem rem. taliter recipienti pro se et pro filijs et nepotibus. Quod non intelligitur de filijs et nepotibus postea natis. et concept' ar. predictorum. Sed ista ē mala determinatio. imo cōp̄hendunt ēt cōcepti postea. Nam speciale ē quo ad successionem per vnde liberi vel stabulas q̄ non concepti viuentē eo de cuius hereditate agitur non admittantur cum in successione aliorum iurium admittentur probatur in l. paulus. §. paulus. Respondet nepotem. ff. de bo. lib. **Quod est verum nisi tractaretur de odio eis inferendo vt dixi. §. in casu quo dēnat' equis et eius filij et nepotes Emancipati.******



**Emancipati.** Emancipat<sup>o</sup> de iure civili cognit<sup>o</sup> ad successione<sup>m</sup> parentum non venit. Preteritus tamen beneficium per bonorum possessiones vel liberi, punde dicitur ac si in eius potestate mansisset. b. d.

**At huius qui.** Jura naturalia fortiora sunt quam civilia et per emancipationem vel adoptionem solvantur. Filius vero adoptivus emancipatus a patre naturali eadem duratione adoptivus non succedit, ea vero finit a patre naturali vivente, ad eius successione<sup>m</sup> de iure proprio per unde liberi admittitur adoptivus vero patri nullatenus post emancipationem succedit. b. d.

**Eadem.** Emancipatus filius dum durat in adoptiva familia, prius naturalis testam<sup>o</sup> per testamentum non expugnat, emancipatus vero adoptivus nec ipsius testamentus in quo est preteritus expugnat. b. d.

**Admonendi.** Licet emancipatus a patre naturali in adoptiva existens familia vel per naturalis patris mortem ab adoptivo emancipatus a bonorum possessione unde liberi, et unde cognati excludatur in successione patris naturalis, liberis tamen et agnatis deficientibus, per unde cognati per eandem admittitur ad successione<sup>m</sup>. b. d.

**Sed ea omnia.** Filius a patre naturali heredis non potest, sed eadem punde succedit ex testamento et ab intestato ac si in potestate mansisset, adoptivus per unde cum naturalibus succedit ab intestato, condito vero testamento preteritus si potest impugnare, nisi potest non extraneus datus esset quo casu eius ex hereditari vel institui necesse est. b. d.

**Item vetustas.** Nepos vel nepos ex filia si masculus mortis: ad eius successione<sup>m</sup> cum diminutione tertie partis vocatur: si vero mortitur femina cum eiusdem patris diminutione: ad successione<sup>m</sup> eiusdem gradu agnatorum exclusorum iure novissimo non est dicitur servus in successione ab intestato: et sine alicuius potest diminutione: in descendente et ascendente intestatorum successione potest admittuntur. b. d.

**Sed nos.** Licet olim agnati existens nepos vel neptis ex femina: vel masculina linea ab intestato defuncti ad quartam partem admittentur: hodie ad dictam partem non venit. Cum nepos vel neptis femina ex persona matris cum filio defuncti succedunt: fit hereditatis divisio, non per capita, sed per stirpes hoc intendit. Bal.

**De legitima agnatorum successione.**

**In nemo.** Istud per. b. in. dicitur. Deficientibus suis hereditibus: vel his: quod loco eorum habetur ad successione<sup>m</sup> intestati naturaliter vel civiliter agnatus cuiuscumque servus proximior per. l. xij. tabularum admittitur: et qualitas

limitatur secundum tempus verbi cui aducitur. b. d.

**Ceterum.** Agnata propter sororem ad successione<sup>m</sup> ab intestato defuncti: per mediam iure prudentiam excludebatur: sed propter beneficium per unde cognati suorum et agnatorum gradibus deficientibus admittentur: hodie tamen non est dicitur servus in successione unde cognati et subtilitas cum sit odiosa abrogata est. b. d.

**Hoc etiam.** Nepos vel neptis ex sorore consanguinea vel uterina: sit cognatus: ad nepotem vel neptem ex fratre: qui sunt consanguinei ad successione<sup>m</sup> nonnulli eorum admittuntur: et tunc hereditas divisio erit in capita non in stirpes sed de iure novissimo in stirpes celebretur secundum Accur. et Bar. nisi supervenerit defuncto frater hodie tamen dicti nepotes una cum fratre defuncti admittuntur. b. d. vsqz ad. §. si plures. In glo. hoc corrigi si. si. ergo hic tenere glo. q. si aliquid decedat relictis nepotibus et uno fratre: quod hereditas debet at in capita non in stirpes dividi: et hec fuit opti. Azo. quia posuit in summa. C. de legit. her. glo. vi. idem no. i. aut. cessante. C. de lege. her. glo. i. aut. de her. ab intest. recitat utraqz opti. et opti. no. Azo. pbat per. l. i. d. §. reliquum et per. l. lege in fi. C. de legi. heredi. et per. l. i. si. ff. si per her. pe. Accur. dum hec questio fuisset sibi transmissa consulenda: consuluit Azo. et hanc vlti.

opti. que hic no. in glo. determinat vsqz hoc casu hereditas dividat in stirpes et ita determinavit in. d. aut. cessante. ad tenuit in. d. l. in fi. ff. si per her. pe. in duabus gl. et ubi dicit in casu isto iura. ff. no. corrigi: per iura aut. doc. ceter te nent opti. Azo. §. opti. Accur. et maxime Ol. in. d. n. de bo. pos. vii cognati. Spe. in ti. de succes. ab inte. recitat opti. et nihil firmat. Ja. de are. et Dy. et Ly. ac Ja. bu. in. d. aut. cessante. tenet opti. Azo. vsqz hereditas in capita dividat. et divisio hereditatis in stirpes tamen fiat: quia nepotes volunt cum patruo succedere: et admittunt tunc ad successione<sup>m</sup> de iure spali: ex persona patris sui defuncti: quod cum patruus eos precedat in gradu: deberet etiam in successione preferri: tamen ius autenticorum voluit: quod ex persona defuncti patris una cum patruo admittantur: non dicit habere partem ampliore hereditatis: quam habuisset per eorum si viveret. secus vero esset quia plures nepotes ex diversis filiis sibi sine patruis volunt succedere: nam tunc quis posset admitti ex persona sua: cum inter eos non sit pregratua gradus: et quis iure suo admittat. dividit merito hereditas in capita: non in stirpes. et hec vsqz inextinguibilis ratio: et hoc finit eos vsqz invere ter. in. §. reliquum. circa fi. in aut. de her. ab intest. ab utrale privilegium et. d. Bar. dum hec quod commissum est sibi consuluit et tenuit opti. Accur. §. q. hereditas dividat in stirpes: et pbat opti. sua p. §. si vo neqz fratres in aut. de her. ab intest. et per casus. §. illud. c. n. ubi expresse dicit in ter. q. qui nulli super sunt. f. masculi vel femine filij fratrum succedunt in locum parentum suorum qui erant in secundo gradu: et excludit alios qui sunt in tertio et ipsi in tertio sunt: et de hoc ibi facit per Ja. de bel. ex quo vsqz inui q. qui nepotes succedunt cum hijs qui sunt partes in gradu: succedunt loco parentum: ergo concludit quod hereditas est dividenda in stirpes. Preterea si est via ratio predictorum doc. sequeret absurditas et §. casus. d. §. reliquum. Done. n. decedit alijs relicto fratre et relictis duobus nepotibus ex alio fratre preterituro et alijs quatuor: ex alio ex predicta ratione sequitur quod hereditas vsqz dividi quod frater habeat tertiam hereditatem. et omnes nepotes alii duas partes quod due partes postea dividantur in capita cum inter nepotes non veniat ex privilegio hec consequentia probatur per l. qui cum plures ff. de vul. et pu. sub. sed consequens est falsum ergo et dicta ratio doctorum ex quo sequitur. concludit ergo quod filij duorum fratrum succedunt ex persona patrum ut hereditas in stirpes dividatur.

**Si plures.** Indiffinita est pollet universalis. et singularis numerus concipit pluraliter primarius de nullo condito testamento que nullus prece dit tpe mortis condito aut testamento et postea a defuncto cum certum est esse testam<sup>o</sup> de stirpitu. b. d. C. Facit in ar. ad. q. Statuto caveat quod ille qui primo cucurrerit ad bravium et illud tetigerit habere debeat illud Done quod duo vel tres simul cucurrerunt et ipm simul tetigerunt quod omnes habere debeant bravium simul quod quis potest dici primus. C. Facit et quod si capitaneus fecit edictum quod si quis primus intraverit castrum debeat habere certum. quod si plures simul et semel intrerit debeat unusquisque habere. c. cum omnes possint dici primus cum nullus eos antecedit.

**Placebit.** Per. l. xij. ta. in successione agnatorum de persona in persona successorum edictum obtinebat obtinet et in eodem in eodem succedendi.

**Ad legitimam.** Mater filium emancipatum dicitur ad hereditatem et legitimam agnatorum iure vocatur hoc dicit vsqz ad. fi. ti.

**De senatusconsulto tertuliano.**

**Ex. xii. tab.** Istud per. b. in. dicitur. Mater a successione filij et ex. l. xij. tabu. excludit tamen propter beneficium sibi iniicitur per unde cognati succedunt. sed postea per tertulianum mater ingenua tres huius filios liberos libertina quatuor ad eorum hereditatum successione admittit. b. d. vsqz ad. §. pferunt. In glo. f. matris gl. i. d. l. si vxor dicit et quod similis est potestati mariti quo ad hoc ut teneat opari et sic ex suis operis acquirat marito ar. l. sicut. ff. de ope. lib. ubi no. q. et vxor mortuo viro tenet opari hereditatem mariti vsqz ad annum si stat cum eis. De. vo. i. d. l. si vxor. simpli sequitur ista glo. dicens quod nulla

## De senatuscō. oꝝphitiano.

l. cauet q̄ maritus possit cogere vxorē operādum.

**Referuntur.** Mariti defuncti filij liberi q̄ sui beredes sunt v̄ loco suoz h̄ntur: itē nepotes ex filia: p̄ quoq; z frat̄ cōsanguine⁹ matris i successiōe ab intestato mortui p̄ferūf. Soroz defuncti sola cū matre admittit: s̄ au⁹ p̄ mortē excludit. h. d. vsq; ad. §. s̄ nos. ¶ In glo. q̄ incipit. s̄. auū ibi z no. Dic q̄ alia rō fallēdi ē in vincēdo auū: z alia rō in vincēdo patres.

**Sed non.** h. d. Mat̄ nō h̄nt tres: v̄ quatuor filios ad successiōē filij admittit in distictē: agnat̄ excludit: nisi forte sit soroz vna v̄ plures cōsanguinea v̄ vterina q̄ i dimidiā admittit: sed si ab intestatō sit mortuus frater sol⁹ cōsanguine⁹ v̄ vel plures vel etiā vterinus: et cū soroz vna sup̄sit: vna cū matre oēs p̄ter admittunt ad hereditatē. in capita diuidendo. h. intendit vsq; ad §. quādmodum. ¶ In glo. et patri in f. h. ē verum q̄ si soli ascēdētes sup̄sunt z nō sup̄est frater nec soroz vtrinq; p̄iūcti adeo q̄ si defuncto sup̄est au⁹ patern⁹: z auia paterna z au⁹ materna z auia materna vna dimidiā h̄bunt au⁹ z auia materna si vō sup̄essent fratres vel sorozes vtrinq; p̄iūcti: soli tūc admittunt vna cū matre z sic cū ascēdētes sup̄essent tūc tā ipsi q̄ ascēdētes simul admittentur fm̄ tñ prerogatiuas contentam in autē. defuncto. C. eo. ti.

**Sz quemadmodū.** Mater negli gēs iſra annu⁹ filio tutore petere: vel in loco excusati vel remoti aliū postulare: ab eius in pubertate decessētis successiōe repellit: z et filio naturali sicut legitimo mater succedit. h. d. Bal.

De senatuscōsulto oꝝphitiano.

**Er contrariū.** Iſtud p̄n. b̄ h. itēdit. Ma tri legitime v̄ naturali tm̄: nisi eēt illustis succedit fili⁹ v̄ descēdētes. si filij non sup̄sint exclus̄ agnatis: que successiō minima capitis diminutione non perit. h. d. Baldus.

De successione cognatorum.

**Et suos.** Iſtud p̄ncipiū breui ter. h. intendit. Exclufis p̄sonis: q̄ per v̄nde liberi: vel per v̄n agnati possent ad successiōem intestati venire: ad quā vocantur per v̄nde cognati: attinentes p̄ r̄miores ex linea feminina z agnati capite diminuti: z exceptis fratre z soroz: q̄ capitis minima diminutiōe ius agnationis ex parte modica perdunt. h. d.

**Hos etiam.** Pretoris h̄sicio cognati ex latere p̄ v̄n cognati vocant. quo capite adoptiui filij ad patris naturalis successiōem admittuntur. Vulgo etiā cōcepti ex eodē capite cognatorū cum agnatos non habeant: veniunt. h. d.

**Hoc loco.** Antequā deueniat a d successiōē v̄nde vir z vxor post liberos admittuntur vsq; ad decimū gradū Agnati. cognati vsq; ad septimū z qui sunt in septimo ex transuersali linea descēdente: iure tamen nouissimo tam agnati q̄ cognati vsq; ad gradum decimum admittuntur. h. d. vsq; ad fi. ti. ¶ In glo. vlti. in fi. ibi in promissione facta inter viuos: que non est ita fauorabilis z ideo maior numerus trahitur ad minorem q̄ sentit de minor z non econtra. Baldus.

De gradibus cognationum.

**De loco.** Iſtud p̄n. z totus ti. h. intendit. Linea parētele alia sup̄ra: alia iſra z alia ex transuerso: z i trasuersali nō est primus gradus in iure n̄o. Et in numeratione graduum linee ascendentis est filius z filia z in linea transuersali: que incipit a secundo est frater z soroz. Et in eodem gradu secundo z in numeratione graduum vltiorum talis traditur a iure doctrina: q̄ persona adiecta persone efficit vnum gradum. h. d. Bal.

De seruli cognatione.

**Alud certū.** Iſtud p̄n. breui er b. intendit. In successione liberti ab intestato defuncti: filius

## De bonoz possess.

filiae. dūtamen liberi sint excluso patrono succedunt. Et libertus eiusdem admittitur ad successiōem ab intestato sicut si liber extitisset hoc dicit.

**Reperitis.** In successione ab intestato quādoq; qui remotior est in gradu potior est in successione: vt in v̄nde liberi: z v̄nde cognati successiōe est videre. In v̄nde cognati vero regulari pares in gradu pariter admittuntur z in eo priores debent in successione preferri. h. d. vsq; ad fi. ti. Baldus.

De successione libertorum.

**Vnde de bonis.** Iſto p̄n. breui. h. intendit. Per. l. xij. tabu. Patronus ad successiōem liberti: sine liberis defuncti veniebat condito testamēto excludere poterat. Et adoptiuus filius eum ab intestati successione non repellebat. h. d.

**Qua de cā.** h. intendit. De iure pretorio libertus nullo liberis habens condito testō dimidiā bonozum suozum patrono relinquere tenebatur liberi tamen in eius potestate constituti nisi exheredati forent patronus totaliter excludebant: adoptiuus tū tarat exceptis cum quibus patronus ab intestato ad dimidiā vocabatur hoc dicit.

**Postea.** h. intendit. Lege papia patronus liberti p̄tiores tribus liberis relinquere solitus: erat centum septertiorum: ab intestato siue ex testō debet in portionem virilem admitti cum liberis: tres vero sibi liberi excludebant eundem.

**Sz nostrā.** h. d. hodie libertus maior centenario: liberos non habens vel habens: sed eos exheredans: tertiam bonozum patrono tenetur relinquere condito testamento: ab intestato vero nullis extantibus liberis succedit in totum: quibus extantibus excluditur hoc dicit.

**Multis.** h. d. In successione liberti attinētes patroni: tam in directa q̄ in transuersali linea fm̄ gradus prerogatiuam: quemadmodum patronus si viueret admittuntur hoc dicit.

**Sz hoc.** Licet in successione libertorum differentia esset olim z aliter latinis aliter deditiis succederetur: q̄ in alijs. hodie tamen inter eos liberos differentia nulla manet. Sed in omnibus succedendi modus est idem. h. d. vsq; ad fi. ti. Baldus.

De assignatione libertorum.

**A summa.** Iſte ti. breui. h. i. tendit. Patronus duos vel plures liberos etiam i eius potestate habens. potest vni eozum assignare libertum: p̄ quā assignationē ille sol⁹ patronus quo ad oia reputat. Et si sine liberis dedit ille cui assignatio scā ē: ius patronat⁹ ad alios reuertitur. Et vitiatur dispositio si ad eū casus deueniat a quo incipere nō pōt hoc intendit totus iste titulus.

De bonorum possessionibus.

**Us bonoz.** Iſtud p̄n. h. in tendit. Bonozū possessiones a p̄tore i ducere fuerūt. emēdādi supplēdi v̄l quoadiuuādi iuris civilis gratia: q̄ cōpetūt ex testato z ab intestato. h. d. vsq; ad. §. quos aut. ¶ In gl. i. p̄n. v̄ er

go bonoz possessio in ius resonare s̄ possessio bonoz sonat i scō fm̄ aliquos. l. i. §. adipiscimur. ff. de acqui. pos. z l. i. ij. in p̄n. ff. e. ti. z sic aliud importat dicere bonoz possessio q̄d est ius. z aliud possessio bonoz q̄ factum est. z fm̄ aliquos aliud est dicere iudicatum solui. q̄ resonat in ius z cōtinet sub se oēs clausulas lit̄ z q̄d v̄bū sonat v̄ q̄ soluat iudicatum sec⁹ si dicat solui iudicatum q̄ istō sonat i factū z si p̄tinet nisi illō q̄d sonat. Et iō iferebat ad. q. §. q̄dā p̄curatorū i quo dicebatur. q̄ dominus promiserat p̄o. p̄cur. suo soluere iudicatum nam cum teneat satisfacere p̄ eo dictas tres clausulas dicebatur q̄ legitime non p̄miserat tamen fm̄ L. y. idē importat

importat dicere iudicātū solui. ⁊ solui iudicātū. ⁊ ideo di-  
ctum pcuratorū defendit vt. l. ij. §. incertū. ⁊ quod ibi no. i  
ter. ff. de p̄cto. sup̄. ¶ In glo. sequēti ibi non cognoscens  
emācipatos hoc est verū quantū ad successione ab itestato  
cognoscit aut eos vel q̄ emācipatos vitio duxerat. ¶ In  
glo. quare in fi. So. nō discordat s̄ cōcordat vt ibi p̄; nā p̄  
to: p̄t̄ facere mētionē de eo q̄d est introductū de iure ciu-  
li ⁊ est utilis p̄oris dispositio s̄ nō necessaria.

**Quos autem.** P̄cto: nō p̄t̄ facere be-  
redē ipso iure sed in effe-  
ctu. Et bonoz possessiones ex testō sunt due vna cōtra ta-  
bulas alia fm tabulas. Ab itestato vō erant octo: que i. tex.  
per ordinem numerantur. b. d.

**Sed eas.** Quinta bonoz possessio septia octa-  
ua: ⁊ decima fm iustianū correcte  
fuerunt cū successōes: que p̄ eas deferebant: hic nō vendi  
cēt sibi locū. Et vniuersae sunt sex tātū nō successōes ⁊ bo-  
norum possessōes ordinariē hoc dicit.

**Septima.** Id. intēdit. Ultra sex bonoz posses-  
siones ordinarias. Septima exrit  
introduc̄ta: q̄ locū h̄z vt ex legibus nouis bonoz posse. de-  
tur ⁊ extraordinaria bonoz possessio nūcupatur. b. d. vsq̄  
§. cū igitur. ¶ In glo. ponit quidā exēplū aliqd. die q̄ oia  
exēpla supra posita p̄ glo. istā in prin. nō p̄cedūt ⁊ ista ē ve-  
ritas fm Ja. de ra. ⁊ Ly. sequitur cum.

**Cum igitur.** Tēpus bonoz possessōibus  
⁊ opētēs est petēdū in liberis  
annus in alijs cētū dierū. Et ē i bonoz possessō. b. succes-  
sorū edictū vēdicat sibi locū. Diesq̄ cuius nihil opaf eue-  
tus expectari nō d̄. b. d. vsq̄ ad. §. in petēda. ¶ In ver. si  
quis itaq̄ no. q̄ nō expectat dies cui nihil opaf eue-  
t. Et tō pone q̄ dat̄ ē terminus quattuor dierū ad accipiēdū copi-  
am libelli accepta est copia prima die: nūqd poterit sequēti  
die ad vltiora p̄gredi ⁊ dari alia dilatio. R̄ideo q̄ sic ar-  
bui⁹ rex. cū frustra expectat cūctus quattuor dierū.

**In petenda.** Dies p̄stri ad bonoz posses-  
sionē petendā: vnt esse viles: ⁊  
absq̄ solēnitare aliq̄ corā iudice bonoz possessio agnosct̄  
hoc. d. vsq̄ ad fi. ti. ¶ In glo. magna die. nec valet agni-  
tio bonoz possessōnū fm Ly. nisi de ea cōstet in actis iu-  
dicis. ¶ In ea. glo. ibi ⁊ cōtra ta. est neces. glo. no. h̄iū sup̄  
de inofficioso testō. in glo. j. vbi tenebat q̄ fili⁹ emācipatus  
p̄teritus poterat dicere testamētū nullū ⁊ cōtra ta. petere.  
de quo dic vt ibi dixi. ¶ In ea. glo. ibi sic nec hodie Ja. de  
are. ⁊ Ly. ipm sequēdo dicūt q̄ bonoz possessio. vñ cogna-  
ti hodie ē necessaria ⁊ q̄ dixerūt q̄trariū errauerūt. ¶ Done-  
enī q̄ alijs de suis hereditib⁹ ē pp̄ q̄d sequēs i gradu d̄ ad-  
mitti ex successorio edictō: oportebat q̄ admitteret ex edi-  
cto successorio p̄torio sine de iure p̄torio q̄ nō poterat de iu-  
re ciuili nā sic duo nō p̄nt eē dñi eiusdē rei isolidū vt. l. si vt  
certo. §. si duob⁹. ff. cōmo. ⁊ heres idē ē q̄ dñs: ergo cū ex-  
clusus heres remaneat de iure ciuili q̄ si fuerit heres nūq̄  
desinit eē heres vt. l. q̄ si minor. §. pap. ff. de minori. ergo o-  
de necessitate q̄ admittat de iure p̄torio p̄ vñ liberi si est de  
liberis vel vñ agnati si ē de agnatis ergo falsū est dicere q̄  
iste bonoz posse. videlicet vñ liberi ⁊ vñ cognati: ⁊ vñ agna-  
ti hodie nō sint necessarie q̄ sūt necessarie in casu p̄dicto si  
ne dubio. ergo ⁊ ista glo. ⁊ siles errauerūt: ⁊ eas sequunt ⁊  
hāc opi. sūt secur⁹ do. Ja. bu. d. Bar. seq̄ opi. glo. bui⁹ re  
probādo opi. doc. p̄dictoz nec ob. eozū arg. licz enī duo nō  
possunt esse domini eiusdē rei isolidū: hoc ē verū eodē iure:  
s̄ bñ p̄t̄ eē vnus directe: alius vō vtiliter ⁊ sic est in heredi-  
bus: nā ille q̄ primo fuit heres de iure ciuili: heres directe  
remanebit: alī⁹ enī poterit adhuc de iure ciuili heres eē vti-  
liter vt scripsit idē. d. Bar. in. l. ex heru. ff. de re iudi. Bal.

De acquisitione per arrogationem.

**St ⁊ alterius.** Istud p̄n. breuiter. b.  
intēdit. Arrogatiōe olim vniuersitatis fie-  
bat acquisitio. p̄ quā in arrogationes bona  
oia arrogati que capitis diminutione non  
peribant pleno iure nō trāsibāt licz hodie

quo ad vsumfructū transeant hoc dicit.

**Mortuo.** Id. d. Arrogato: etiā in aduētis filio  
arrogato in eius p̄tate cōstituto dece-  
denti succedit nisi sup̄stites descēdētes: vel in plures de-  
scendant. De gestis enim per arrogatum ante arrogatio-  
nem. arrogato: de iure conueniri nō potest. b. d. vsq̄ ad fi.  
ti. Baldus.

De eo cui libertatis causa bona adiungunt.

**Cessit.** Istud p̄n. Breuiter b  
intēdit. Per vniuersita-  
tem acquisitio fit cū in vltima volūtate liber-  
tate relicta ab eo cuius hereditas nō adij-  
cuius bona alijs adijci sibi petit. quo casu  
libertates tā directe q̄ fideicomissarie ha-  
bebunt effectū. Et fideus etiā p̄t̄ idistincte petere vt hac  
cā sibi bona adijci. s̄ que bonozū adiectio nō fit. nisi per pe-  
tentem caueatur idonee creditoribus. vel vni nomine  
omnium creditorum se satisfacturum quibuscunq̄ hoc  
dicit.

**Hoc rescripto.** Id. intēdit. Si testamē-  
to codicillo vel alia vlti-  
ma volūtate sūt libertates relicte. p̄t̄ earū obseruādā cā  
bonozū adiectio peti q̄ taz defunctorū q̄ libertatis fauore  
exrit introductum. b. d.

**Si is qui.** Non inspicit q̄d p̄t̄ de iure speciali  
occurrere. Et libertas semel p̄stita ir-  
reuocabilis est. Et quocunq̄ sūt iter viuos trāsitur ad vlti-  
mas volūtates ⁊ cōuerso ⁊ si in vtriusq̄ repiatur ratio idē  
titatis. b. d. vsq̄ ad fi. ti.

De successiombus sublatis. que fiebant per bonorum  
venditiones.

**Man ante.** Iste ti. vsq̄ ad  
fi. b. intēdit. Olij  
due alie successiones p̄ vniuersitates vige-  
bant. que tamen hodie sunt correcte. ⁊ in  
iuditijs antiqua solēnitare est remota hoc  
dicit vsq̄ ad fi. ti. Bal.

De obligationibus.

**Unc transeamus.**

Istud p̄n. breuiter. d. intēdit. Obligatio  
est iuris vinculū cuius necessitate astringi-  
mur alicuius rei soluēde fm nostre ciuita-  
tis iura. ⁊ obligatio alia civilis alia p̄toria ē

Item obligationes. alie ex contractu. alie ex quasi ex cōtra-  
ctu alie ex maleficio. alie ex quasi maleficio. q̄te omnia te-  
riam sunt in tex. ¶ In glo. rubrice videtur q̄ obligatio-  
nes non sint matres actionis. Nam in. C. ⁊. ff. permissim  
tracta. ur de ipsis ⁊ non preponitur de obligationibus.  
Sed immo potius de actionibus. So. fm Ly. in titu.  
de actio. ⁊ obliga. licz ibi preponatur actio: est tamen ibi or-  
do peruersus cum debeat p̄poni obligatio. ¶ In. e. glo. in  
fi. glo. hic tenet q̄ obligationes sunt de iure gentium intro-  
ducte glo. tenet idem in. l. flicbum. §. naturalis. ff. de solu.  
⁊ hoc videtur ibi sequi do. Bar. cōtra q̄ videtur tex. in. l.  
si id quod dominus. ff. de condic. inde. vbi videtur q̄ eo iu-  
re est naturale debitum quo ⁊ libertas. sed libertas est de  
iure naturali. vt in. §. ius autem gentium idem tenet do.  
Jacob. bu. in. lex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iure. ⁊ ifra de ac. in  
princi. pro solutione huius. q̄. ¶ Est sciendum q̄ quadru-  
plex est obligatio quedam que venit ex illa ratione. que est  
sup̄ra de rerum diuisio. §. per traditionem. ⁊ in. l. j. in prin.  
ff. de pac. sibi videlicet nihil est magis consentaneum iuri  
naturali. q̄ quod conuenit obseruari. Et hoc quandoq̄ tē-  
dit ad obligandum: quandoq̄ ad liberandum. Primo  
casu si coadisticta fuerit iuri ciuili: ⁊ ab eo vestimētū recepe-  
rit. inducit actionem ⁊ effectum exactionis vt. l. legitima.  
ff. de pact. si vō non adiungetur adimniculo ciuili. tres ha-  
bet effectus. nam compensationem inducit. vt. l. etiam. ff.  
de compensa. repetitionē impedit cū distinctione tamen q̄  
est. ff. de condic. inde. l. j. ⁊ ei fideiussor: accedit vt infra de  
fideiussor. in prin. Quedam vō est naturalis obligatio

e

e

u

## De obligationibus

que venit ex equitate ad liberandū z bec alios effectus parit: qz naturalē obligationē tollit ipso iure: vt. d. l. Stichum. §. naturalis: licz inducta ad obligandū liberatoriam tollat ope exceptionis. vt ibidem quia promptiores sumus ad liberandū q̄ ad obligandū vt. l. arrianus. ff. de act. z obliga. **P**roterea per hanc inducī repetitio eius quod indebitē ē solutum: qz remanet vinculi naturale obligatorium: etiam liberatoriu inducit vt. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. **T**ertia est naturalis obligatio: que venit ex illa equitate que dicit beneficentibus benefaciamus que est i. l. sed si lege. §. cōsuluit. ff. de peti. heredi. **E**t ista est duplex: quedam est redacta ad precepta iuris civilis: z iuris civilis adminicu lo corroborata z ista parit obligationem efficacez ex qua iudicis officium introducit vt. l. j. §. patronus. ff. de officio persec. vt. z. l. si non solem. §. libertus. ff. de condic. inde. quedam vō remanet in dicta generalitate z ad precepta iuris civilis nō est redacta: z ita nullum effectum habet iuris civilis: nec compensationē inducendi: nec p̄ errorem soluti repetitionē vel retentionē: nisi forte quis soluisset remunerare volēs: quo casu repetitio ipedit vt. l. si remunerādi. in prin. ff. mādati ex quibus colligitur vnde z ex quo iure sit obligatio introducta: dicit tamē do. Jac. qz pprie intueōdo obligationem z materiam actionum: omnes sunt naturales: licz postea habeāt adminiculū ciuile. per qd̄ de necessitate postea fuerūt introducte: vnde pōt dici qz hic diffinit solūmodo obligatio naturalis q̄ adminiculū z qualitātē sū p̄sit ex iure ciuili: sed fm̄ hoc quomōdō posset subsistere obligatio ciuili sine naturali: cū qualitas sine subiecto subsistere nō possit. ar. l. eius qui in puincia. ff. si cert. pe. in fi. **R**e spōdeo h̄ est possibile ad similitudinē possidēdis: que dicitur videlicet naturalis: duplex tū per adminiculū ciuile: z tamen sublata naturali ciuili p̄ se remanet. vt. l. clā possidere §. vlti. ff. de acqui. poss. **I**n glo. sunt enī in fi. hec glo. p̄cedit in p̄fectiis z aduētitijs bonis de iure antiquo: s̄ de iure nouo i bōis aduētitijs: s̄ qd̄ filio reānet pprietatē: vt supra de acq. per aro. §. j. forte nō ipedit acquiri ciuili obligatio filio cōtra patres: licz eius exercitiū ipedia ē. durante patria ptate. **I**dē dicit quedā glo. qz actiōes p̄nt cedi filio cōtra patrē. in. l. actiones. ff. de act. z obli. **I**n glo. sequēti i p̄n. no. p̄n. hui⁹ glo. q̄ vult qz appellatōe rei z tincat factū glo. videt idē dicere in. l. j. §. si cer. pe. z **A**zo. no. idē in sūma in ti. de ac. z obli. **E**x quibus glo. inferit ar. ad. q. statuti aretini quo cauet: qz pro qualibet quātitate pecunie petita soluat. xij. denarij pro libra. z fiet dicta solutio directo tēpore lit. cōtest. vel tēpore cōmumie. **A**ligs petijt ali quod factū vel aliquis petijt qz lis cōtestetur: z sic est factus cōtumax est reus: nūqd̄ valebit processus talis cōmumie: siue fuerit solutū. siue nō. certe dicte glo. faciunt in ar. qz nō z sic videtur posse determinari per dictas glo. circa hāc. q. puto differētiā faciendā: aut enim post libellū qui continet quātitatē pecunie quis petijt aliqd̄ facti vt qz lis cōtestetur vel qz iuref. de calūnia que sunt facti z reus est cōtumax puto qz p̄cessus valeat absqz eo qz solutū sit datū quod de notant verba in statuto apposita: puta qz soluat datium tēpore lit. conte vel cōmumie nā p̄ hec verba declaraf qz mēs statuentiū fuit qz directe datū soluat de eo sup quo debet lis cōtestari si cōtumax cōparet verū qz lis nō diceref cōtestari super factis petitis super p̄ductiōe libellū ideo super eis datū solui nō debet. **Q**uedā vō sunt facta que in libello petuntur. vt puta qz quis erigat pignus vel edificet domum z hic inter facta puto esse differētiā. quedā enī sunt que cōmunit̄ extimationē recipiunt vt qz fiat domus vel qz in vinea laboretur z similia z in istis deberet datū solui ar. dictaz glo. quedā sunt facta que extimationē nō recipiunt. vt puta qz quis recolligat pignus vel faciat vxorē cōsentire z similia q̄ cōmunit̄ extimabilia nō sunt z in istis puto qz datū nō deberet solui. **N**ā verbū rei generale in statuto positū declaraf z limitaf per verba sequētia dū dicitur extimatio centū pro libra. **N**ā videtur se referre ad res extimabiles qd̄ verum puto z sic faciens talia verba extimatio in libello factū qd̄ petijt qz tūc illud quod nō est extimabile cōmuni extimatione q̄ deducta esset z verbū extimatio

## Qui. mo. re cōtra. obli.

positū in statuto nō haberet limitare verbū rei in casu dubio cū res sit certa z inextimabilis z hanc determinationē probō p. l. dies. §. j. ff. de dā. infec. z. l. ita autē. §. gessisse in prin. ff. de admini. tu. **N**ā lex dicit qz tutor tenet deponere pecuniā pupillare in emptionē prediorum collocandā abs priuatur. **P**one ergo qz tutor de pecunia pupillari habeat. xx. nūqd̄ priuabit certe nō. qz causa depositi eius ē emptio prediorū q̄ nō pōt fieri per. xx. solidos. **P**ro hoc etiam induco decisionē cuiusdā. q. determinate per do. Bar. in dicta. l. dies. §. si p̄tor ait in fi. dicit ip̄e pone qz de quo libet cōtractu soluat denarius extimationis rei de qua celebratur contractus habitus ē z tractus de re communiter inextimabili soluet ne datū certū est qz nō. pro hoc facit qz sequētia declaraf p̄cedētia vt. l. heredes. §. sed si notā. ff. de testamētis z nota. supra de rerū diu. §. ut lapilli. **I**n glo. que incipit pprie ponitur not. hanc glo. que facit in ar. ad. q. que facit p̄teritū. **E**t statuto aretino quo cauetur si quis fuerit negligēs vel remissus in petēdo aliquod debitum alicuius quātitatis pecunie vel rei sibi debite. et alio quo cōtractu sexdecis annis vltius nō audiat sed sibi p̄scriptum sit. pone qz aliquis est debitor ex causa stipulationis siue instrumētī. z sic solummodo ex parte vnus orta obligatio. fuit negligēs vel remissus p̄ sedecis annos. **I**n petendo dictū debitum nūquid erit ei p̄scriptū hec glo. z iura per ip̄am allegata cū si. faciūt in arg. qz nō sit ei p̄scriptum. cū non possit dici debitor ex cōtractu pprie. cū ex parte vtriusqz nō sit nata obligatio. sed ex parte debitoris tantūmodo z verba dicti statuti debeāt pprie intelligi. nō autē trahi ad ip̄roprium intellectū maxime cum dictū statutus sit cōtra dispositionē iuris cōmunis maius tēpus in p̄scribendo actioni tribuētis. l. xxx. vet. xl. annoz. vt. l. sicut. C. de p̄scriptio. xxx. annoz. **B**aldus.

**Q**uibus modis re cōtrahitur obligatio.

### **E** contrahitur.

**I**nd p̄n. bre uiter hoc dicit. **A**d utū quod cōtrahit cū aliquid de meo cōsistens pondere numero vel mēsurā tibi do vt tuū fiat z reddas de equali bonitate tantūdem. sic appellatū est qz de meo tuū sit z ex eo nascit actio que vocaf certi conditio. b. d. **I**n glo. j. in fi. glo. in. §. quimimo ponit nouū modū quo vestitur pactū. videlicet p̄ iuramentū. vt. l. iure iurādi. ff. de operis liber. **S**ed **A**zo. tenet qz sint sex tantū modi vestiēdi pactum nudum. nec potest dici qz. l. auctoritate vestiatū pactū. qz potius dicitur pactū foueri per. l. qz vestiri z nō agitur ex pacto vestito sed ex. l. fomentū pacto ni dante. C. de dona. l. si quis argentū. item nō potest vestiri pactū pollicitatōe. nec iure iurā. qz illud pactū d̄ cē vestitū qd̄ in tota sua spē vestit z in oī suo casu s̄ pollicitatōe nō vestitur. pactū nisi solūmō cū qz p̄mittit rei publice. nec iure iurā. nisi cū iterponit p̄ libertatē. ergo remanēt sex modi pactū vestiēdi fm̄ **A**zo. **S**ed fm̄ hoc quero fm̄ glo. q̄ sit differētia inter pactū vestitū re z rei iteruētū glo. ponit vnā rōnē quā doc. reprobat qz pōt ecōtra eē qz in alijs pactis vestitis aliter quā rei iteruētū res iteruenit dudū post pactū z id fm̄ eos dic qz rō d̄ne est qz illud pactū v̄ vestiri in quo res destinat ad qd̄ cōtrahit obligatio nulla facta v̄boz designatōe vt p̄ in mutuo vbi rei traditio designaf absqz v̄boz rū alia expressiōe qz redas mibi rē equalis bonitatis. **S**z in pactis q̄ interuētū rei solius absqz alia verboz expressiōe nō indicāt ad quid obligatio sit **S**eta. vñ diuersa sūt vestimēta re z rei iteruētū. **S**z oppono qz ēt dictis sex modis nō dicaf pactū nudū vestiri. **N**ā ars imitaf naturā vt. l. ad optio. ff. de adop. z qd̄ no. supra de adop. §. s̄ illud. s̄ qz nō pōt de natura dici vestitū nisi fuit nudus. ergo nec pactū qd̄ nunq̄ fuit nudū pōt dici vestitū. **S**o. dicit vestiri ip̄oprie sicut ip̄ubes ip̄oprie dicitur intestatus q̄ quis nō possit testari vt supra de heredi. ab intesta. in prin. sicut z in diuina scripturā pelle z carne vestiuit nos d̄ns. **G**lo. tamē in. d. §. quimimo. z **J**a. bu. videt tenere qz vestimenta pactoz sunt duo scilicet rei iteruētū z coherētia cōtractus z si tu optois de verboz obligatiōe vbi res nō interuenit anteq̄ obligatio

obligatio interpelletur. Respondeo q̄ quedam sunt pa-  
cta que trāseant in speciale in modū contractus vt stipula-  
tio z illa vestimentū habent de se z non dicunt vestiri: vnde  
de parum actio. vt. d. Laureurā. in p̄n. Quedam vō in spe-  
ciale nomen cōtractus nō trāseunt z hec oporteret vestiri  
rei interuentū vel cōtractus coherentia: primū probat in .l.  
explicito. C. de rerū permu. fm Bar. in. d. §. quimo Ja.  
de arc. z. De. quos sequitur L. y. in. l. legem. C. de pac. di-  
cunt q̄ pactum vestitur solūmodo rei interuentū. re autē  
verbis litteris z cōsensu nō q̄ illis trāsit in speciale nomē  
contractus. z si oppo. de dicto. §. quimo dicit q̄ coheren-  
tia contractus nunq̄ pactum vestitur. pactū enim solū vo-  
catur nudū: q̄ causā subsistendi nō habet sed pacta que trā-  
seant in speciale nomen contractus habent subsistentiam  
ergo pactū nudū qd̄ apponit iurta contractus reputatur  
pars conventionis apposite in contractu: propter cōtigu-  
tatem ipsius q̄ que immediate sūt vidēt inesse vt. l. lecta. ff.  
si cer. pe. z dictus. §. quimo debet intelligi fm hanc de-  
terminationē fm p̄dictos. doc. Comūnis tamen opi. est q̄  
pactū sit in modis vestitū fm q̄. No. tenebat sed fm hoc op̄  
q̄ vestimentū cōsensu vel nō dicatur vestimentū vel suffi-  
ciat in oibus pactis. nā qd̄libet pactū nō vestitū habet in se  
cōsensū: ergo vel iudicabit vestitū ab ipso cōsensu vel nullū  
S. in pactis q̄ vestitū cōsensu vt emptio venditio z alij  
de q̄bus infra. de obli. ex cōsen. cū se. cōsensu est magis el-  
legas z singularis q̄ in alijs. z idē in eis habet vestire z i alijs  
nō. C. Alterius quero q̄ vidimus qd̄ sit pactum vestitū:  
videndū est ergo qd̄ sit pactū nudū glo. in. l. iure gentius  
§. sed cū nulla. ff. de pac. dicit q̄ pactū nudū dicit q̄ non  
habet cām subsistēdi subiectis: nā vt supra dictū est pacta ve-  
stitū: ergo pacta nō habēt causā subsistendi dicūtur nu-  
da. C. Sed quero de exēplo De. cuius fuit p̄cedens opi.  
dicit q̄ nudū pactum dicitur si nō fueris interrogatus pro-  
mittis. r. z tu p̄mittis vel q̄ p̄missio p̄cedat z interrogatio  
sequat vt probatū est in. l. i. C. de vsuris. l. si supponas pa-  
ciscentes valere voluisse eo mō quo potest als nullo mō va-  
lere p̄cedat vt pactum vt. l. an inutilis. ff. de acceptila. fm  
vñā lec. sed h̄ Ja. de ra. posses ponere multa exēpla. No-  
ne enī q̄ fiat aliqd̄ pactū q̄ nō trāsit in speciale nomen con-  
tractus z res nō interuenit illud pactū nudū dicit als au-  
tem re interueniente vel nomē speciale cōtractus sumente  
dicit pactum vestitū z est pacti vestiti effectus: q̄ ex eo ori-  
tur actio: sed ex nudo nō regulariter qd̄ fallit in casibus no-  
in dicto. §. sed cū nulla in glo. q̄ incipit caure zc.

**Is quoq̄** d. incēdit. Indebitū per errorem  
solutū recipiens re obligatur z ex cō-  
tractu tenet z pupillus in cōtractibus uel quasi qui re cōtra-  
hūt ab alijs auctoritate tutoris minime obligat: hoc dicit  
vsq̄ ad. §. item is. C. In glo. q̄ incipit vnde tenet. S. que-  
ro q̄ ratio ē in primis duobus casibus q̄ solutū indēbitum  
nō repetit glo. in. l. ea q̄. C. e. dicit q̄ ratio ē q̄ in vno gra-  
uatur in alio releuatur z ecōtra z ille q̄ soluit ex illis causis.  
videtur releuari a pena dupli quā soluit si fuisse in iudi-  
tio cōuentus z negasset quā negasse p̄sumitur z q̄ reor: na-  
tura est negare in alio videlicet q̄ nō reperat solutū: indēbi-  
tum grauat. hec ratio nō ē bona h̄ doc. z idē dicit q̄ ratio q̄  
videt datum ex causa transactionis: vnde nō repetit vt in hac  
glo. z intellige q̄ solutum ex his duabus causis primū erat  
debitū ab isto solūte vel ab alio. Sed si a nullo debitū erat  
tūc repetet. z ita intelligatur. d. l. ea que per glo. z doc. cōtra-  
ter. C. In glo. sed qualiter tenet ibi nullo modo. z est ratio  
q̄ caret cōsensu q̄ requiritur in naturali obligatione. C. In  
glo. ibi. de aut. tu pupillus. die z ē ratio q̄. l. resistit obliga-  
tioni z ideo nulla nascitur naturalis vel civilis ar. l. is. cui  
bonis. ff. de ver. ob. C. In glo. ibi sed restituit: quod verus  
est p̄uisq̄ solutionē fecerit sibi debite quāritatis q̄ tūc nul-  
latenas restituit cū illa solutio fiat ex necessitate vt supra q̄  
bus alie. licet. §. ex contrario nisi forte pecuniā non haberet  
saluā vt dicit ibidē. C. In glo. ibi idem q̄ i pupillo die ma-  
iore infante que supra dixi naturaliter obligari. C. Ibi na-  
turaliter z cū effecta. die q̄ ratio est q̄ vsus est iure cōmu-  
ni. vt. l. nō videtur. C. de in integrū resti.

**Item is cui** Commodatū qd̄ est cum vtendū  
qd̄ gratis cōcedit: re contrahit.

z in eo qd̄ de casa nō tenet: nisi culpa casum p̄cedat p̄ quod  
a mutuo dicitur in quo ad recipientē mutuum casus fortui-  
tus spectat q̄ in cum rei mutuate trāsit dominū in cōmo-  
datō nequa. §. b. d. C. In glo. hic no. in fi. Sed an furtū sit  
casus fortuitus. S. d. furtū nō ē casus fortuitus regulariter.  
fallit autē quādo prouideri non potest: vt q̄ factum ē a per-  
sona domestica vel familiaris: q̄ tunc inter casus fortuitos  
numeratur: vt. l. eum. §. idem scribit. ff. de fur. z L. r. ponit  
in. l. i. C. de cōmo. C. In glo. q̄ incipit alias exactissimā ibi  
§. interdum. z ideo quia tūc cōtractus celebrat: tātūmodo  
gratia dantis. vnde venit dolus z lata culpa que equipara-  
tur dolo. §. glo. de culpa nō dicat vt. l. q̄. nerua. ff. de positi.  
C. In glo. ibi. §. hoc ita z ē ratio: q̄ contractus fuit celebra-  
tus gratia vtriusq̄. C. In glo. ibi z hoc generaliter vt hic:  
q̄ cōtractus solūmodo fuit celebratus gratia respicientis:  
z hec glo cū istis suppletionibus vēdicat sibi locū. in cōtra-  
ctu cuiuscūq̄ rei. cuius dominū nō trāsit in recipientes.  
C. In glo. ibi sic infra loca. intellige hoc si merces interue-  
nerit: als si in specie cōtractus est innominatus. z ageretur  
p̄scriptis verbis. vt. l. si olei. C. loca

**Preterea** d. incēdit. Depositiū retrahit.  
in quo nō tenet depositarius nisi de  
dolo z lata culpa z mala electio ē eligēti iputāda: h̄ dicit b̄.

**Creditor** d. d. Ignoris obligatio re cōtra-  
hitur z i pignoratitia vt venit dolus.  
vel lata culpa vel leuis q̄ pignoris obligatio vtriusq̄ gra-  
tia celebrat. b. d. u. q̄ ad fi. ti. C. In glo. ibi sed quis in fi.  
ubi distinguebat Balg. q̄ aut debitor: rem perditam asse-  
rit z tūc p̄bet culpā debitor: si uult. als vō si debitor: diffite-  
retur rem perditam: tūc creditor: probat amissionem z cau-  
sam deperditionis p̄ hac opi. facit. ff. loca. l. si fūdū. §. im-  
pator: de pericu. tu. l. si tutor. Ja. de arc. per alia uerba hāc  
opi. sequebat dicit q̄ aut creditor: agit contra creditore. z  
asserit eus in culpa pdendo pignus z p̄babit debitor. ut. l.  
si creditor. C. de pig. act. siue hoc dicat ad fundandum in-  
tentionē suā siue ad aduādū. aut agente creditore ad de-  
bitū dicat debitor: tu mihi debes rōne culpe quā cōmissi  
in perdēdo pignus uolo q̄ compensetur in eo quod plus ē  
mihi tu restituas: aut debitor: recipiet rē pignoris soluto de-  
bito z creditore. dicit ego rē tuā amisi: tūc creditor: p̄bet ca-  
sum. sed hec opi. nō ē uera quia paria sunt debitorē confite-  
ri pignus perditum z creditore p̄bare perdidisse: z secūdo  
casu nō p̄bat debitor. ergo nec primo z ideo glo alibi aliter  
dicit. uidelicet q̄ debitor: p̄bet primo creditore: em dolo uel  
culpa perdidisse. z hoc p̄bato p̄t creditor: p̄bare q̄ casu p̄-  
diderit. Istud no. ff. de edendo. l. si quis ex argentarijs. §.  
ulti. z. d. §. impator: h̄ hoc est fallū q̄ nō expectat q̄ credi-  
tor: p̄bet nō p̄didisse culpa ideo cōdēnaret omnino proba-  
ta p̄ debitorē ut. l. ad p̄bationē. C. de p̄ba. z ideo glo. hic z  
in. d. l. si creditor: melius dicit h̄ De. z L. y. z ratio deter-  
minationis huius glo. est fm eos. q̄ creditor: p̄bado ami-  
sisse p̄ba causam amissionis. q̄ testes debēt deponere di-  
ctum suū cū ratione sufficiēt. ut. l. solā. C. de testi. unde de  
necessitate deponēt de cā amissionē. z sic fūdātā h̄ creditor:  
suā itentionē nisi debitor: p̄bet culpā. C. S. quero quō cre-  
ditor: p̄babit casū. q̄ forte nō h̄ testes qui uiderint quō p̄-  
diderit. Respondeo p̄ coniecturas. q̄ probabit se itrasse istū  
lā z q̄ ibi consueuerūt esse latrones z predones ex his con-  
cluderetur p̄sūptiue q̄ recurru latronū pdiderit. ar. l. nō  
omnes. §. a barbaris. ff. de re mi. Bal.

C De uerborum obligatiōibus.

**Verbis** Istud princi. hoc inten-  
dit. Per stipulationes  
q̄ interrogatiōe p̄cedēte z r̄sponde subseqūte  
grecis uel latinis v̄bis itelligibilib⁹ p̄ficiē  
v̄bis obligatio dicit contrahi. z si certum  
sit in ea deductū certi cōditio uel ex stipu-  
latu actio erit ex ea. hoc dicit vsq̄ ad. §. ois stipulatio. C. In  
glo. que incipit est autem in fi. hic diffinitur stipulatio. put  
est cōtractus. z sic in facto p̄sistit. z ideo bene dicit uerborū

## De verborum

conceptio verum quia aliquo glo. dicit q. stipulatio est verborum obligatio. Et notandum q. alio modo potest diffiniri stipulatio et sumetur pro illo contractu resultate ex illa conceptione verborum et est ius descendens ex contractu qui est facti ut scribitur doc. in l. v. §. stipulatio. ff. eo. ¶ In glo. ibi nisi in casu in fi. quod est verum nisi in tribus casibus: vbi valet stipulatio: etiam si incertum esset deductum in ea sicut est legatum in alimentis in dote: et propter viam rescindendam: vt no. in d. §. gener. et est ratio fm L. q. in istis tribus casibus quando est incertitudo in stipulatione dotis videor tñ stipulari quantum ad dotem sufficit fm facultatem patri monij. in stipulatione ob viam rescindendam quantum sufficit p ipsa rescindenda: sic concludit q. nunq. valet stipulatio vel legatum nisi certum in ea deducatur expresse vel per relationem ad aliud. Sed certe dicendum est q. i. dictis tribus casibus sal. lit regula q. non valet stipulatio vel legatum si incertum deducatur in eis. q. si diceremus q. in his casibus esset certum per relationem ad aliud: tunc legatum incertum nunq. vitaretur. q. legatum datur ob meritum: vt. l. nec adicit. ff. pro socio. et tamen nisi certificetur quantum non valet vt. l. j. et quod ibi no. ff. de le. ij. et in d. §. gener. et si per relationem ad aliud. vide retur quis legare quantum quis vivit quod tamen non posset de iure defendi: et ideo L. y. in l. j. C. de dot. promiss. non videtur bene dixisse propter quod reprehendit per do. Bar. in l. ita stipulatus in prin. ff. de ver. obli. ¶ In glo. s. ver. bis ibi fuerunt inserta. quod no. pro libellis positionibus: et alijs actibus iudicialibus: q. non vitiantur et si aliquid superfluum addatur dummodo substantialia sint in eo iusta. ¶ In glo. sequenti. glo. videtur innuere contrarium in l. si quis in fundi vocabu. ff. de leg. j. vbi dicit glo. q. quis potest alterare significatum nominis appellati: q. a fine potest imponi hoc nomen equus. So. potest dici q. hic loquimur in stipulatione vbi magis verba consideranda sunt quam in legatis ibi eo loquimur in legatis in quibus consideramus mentem vel potest dici q. ibi constabat q. testator voluerat alterare nomina appellatiua: q. praedixerat quotienscuq. dixerit de bono volo intelligi de casino: unde forte idem esset hic si praemittit quotienscuq. dixerit a volo intelligi promitto. Nam tunc stipulatore interrogante rite contracta erit obligatio. et sic intelligendo possumus dicere. q. hic non erat certum q. promittens vellet q. per a intelligeret promitto. ¶ In tex. in verbo. vtrū ibi si vterq. stipulantium intellectus huius lingue habeat subaudi per se vel interpretet. unde vnus latinus qui non intelligit grecum posset stipulari cum eo adito interprete referente vni quod alter dicit et e converso: vt. l. j. §. vlti. ff. e. ti. Sed tunc op. q. fm hoc vni creditur quod esse non debet vt. l. iure iura. C. de testi. So. si notarius scribit instrumentum stipulationis et est ille qui est interpretis qui interpretatur vtrūq. et tunc ei soli creditur: sicut videmus in vulgari sermone legis illud quod ab aliquo est scriptum contrahentibus reus iudicatus: soli creditur vt. l. si quis decurio. C. de falsis: si vero notarius non haberet noticiam vtriusq. et peritiam loquellae: tunc si possent in terra vel in loco conuenticio duo interpretes reperti non sufficit vnus: alio vni soli stabitur vt in aut. de non aliena §. qd. aut et dixi supra in phemio. §. vlti. nec erunt isti testes. sed duo interpretes: et sic non ob. contrarium. ¶ Sed quomodo considerat notarius instrumentum inter grecum et latinum stipulantes adhibitis interpretibus. Respondet fm do. Bar. q. notarius scribet ea forma qua scriberet instrumentum si duo quos intelligeret contraxissent demum subiungeret praedicta sic acta fuisse iter dictos contrahentes vt constat mihi per interpretationem talis et talis adhibitorum ad interpretandum voluntate dictorum contrahentium qui interpretes mihi retulerunt omnia praedicta vt supra patet inter praedictos contrahentes gesta fuisse: tali grecis verbis obloquente et tali teutonicis. Sed si notarius inteligeret loquelam vnus posset subiungere hoc modo: et praedicta acta fuisse inter praedictos contrahentes: constat mihi non obstante q. talis loqueret grecis verbis: per interpretationem talium qui declarauerunt mihi dictum grecum praedictis verbis grecis oia praedicta gessisse: et ita etiam poterit fieri in iudicijs si examinentur testes qui non intelligerent ita dicit. d. Bar. fecisse dum assideret pisis vt recitat l. d. l. j. §. si. ff. e. ti.

## obligationibus

**Omnis stipulatio.** Stipulationis alia pura alia in diem alia sub conditione: et ex pura statim cessit et venit in agendi. ex ea que in diem cessit sed non venit et ideo ante diem transacta ex ea male agitur hoc dicit. vsq. ad. §. at si ita stipuleris. ¶ In glo. i. statim ibi prae intelligendum. Et hac glo. et iuribus allegatis in ea inferitur in arg. ad. q. Done tu debebas mihi. x. sub conditione si nauis ex asia veniret ad penam mille numquid euentus conditionis statim te constituat in mora: vt in penam incidas: nisi ea die qua venit conditio des. x. certe non. arg. l. quod dicimus. ff. de folu. na. debet indulgeri mihi aliquod tempus ad soluendum purificata conditione. ¶ In. e. glo. i. si. bec glo. videtur relle q. x. dies debeant praefigi debitori ex obligatione pura ad solutionem propter quod est sciendum q. quedam dilationes dantur a. l. infra quas quis potest soluere beneficio specialitatis: istud potest reperiri in tribus casibus videlicet in dote que debet solui si est in rebus mobilibus infra annus C. de rei. vr. act. l. vnica. item in condemnatis quibus datur quadrimestre tempus vt. l. fi. C. de vsur. rei iudicate. Item in eo qui constituit se soluturum aliquid et hoc est tempus x. dierum vt. l. pmissor. C. de consti. pecunia: quoddam modo est tempus q. miserationis causa indulgetur et istud est quod datur obligatis pure de quibus habetur in l. quod dicimur ff. de solu. et l. ratum. c. ti. et istud est breue et longum prout videtur illud moderatur fm qualitatem personarum et negocij vt dictis iuribus nec est. x. dierum semper vt glo. b. vult na. x. dies datur in constituta pecunia soluenda et ibi est specialis q. in casu illo quis tenet ex nudo pacto vnde aliud sit p eo. l. q. exigi non possit ante. x. dies vt. d. l. promissor. ¶ In glo. que incipit nisi ab initio ibi ante. x. dies. Ista glo. sentit et male q. tempus quod indulget miserationis causa ad soluendum impedit actionem interitari quod est falsum: q. statim agi potest h. differat in tempus iudicis arbitrio statuendum. vt glo. sentit et melius in d. §. omnis. ¶ In glo. hic no. q. s. nonem de facto in fi. bec glo. est notabilis quia tene meti p praticis q. sunt in curijs. Citato enim aliquo ad aliquem actum et illo non comparere in actu que tu facis in eius contumacia. sp. adicias tali citato et expectato vsq. ad descensum iudicis a banco talis in dex sic pronunciauit et tamen aduente diligenter. q. si aliquis esset citatus vt hora vnus diei compareret q. non posset ille actus celebrari post illa q. parte non citata. videretur ille actus celebratus fuisse. vt. l. aut qui alii §. j. ff. q. vi et clia que est notabilis.

**At si ita.** Intedit. Tempus non est modus tollendi obligationem ipso iure. sed sic in effectu hoc dicit. vsq. ad. §. sub conditione. ¶ In glo. que incipit. s. donec. quero numquid tempus possit tollere naturalem obligationem Dy. et Ly. sequendo euz in l. cum quis. C. de iuris et facti igno. dicit q. tempus non potest tollere naturalem obligationem ipso iure. sed tamen tollit in effectu. adeo q. nullus effectus naturalis obligationis remanet Sui. de actu. in. l. j. ff. q. quisq. iur. in fi. dicit q. obligatio naturalis non tollitur. nec eius effectus sed eliditur. Spe. eadem ratione tetigit in ti. de prescrip. §. j. ver. j. Bar. tetigit eam in l. si. ff. rem ratam haberi. et dicit q. in hac. q. casus sunt aliqui distinguendi. aut enim quis est obligatus tempore q. per conventionem noluit ultra tempus teneri. et talis conventio habet vim pacti liberatorij vt. l. euz qui ita. §. qui ita. ff. eo. et sic naturalis obligatio ipso iure tollitur: remanente civili cum liberationis pactum ipso iure tollat obligationem. vt. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. Quandoq. quis tenetur obligatione perpetua. sed est liberatus prescriptive. xxx. vel. xl. anno. tunc civilis tollitur et remanet naturalis cum omnibus suis effectibus. quia prescriptio que est iuris civilis non potest tollere naturalem obligationem. que fuit introducta de iure naturali. s. de iure natura. gen. et ciuili. §. sed naturalia. licet effectus naturalis obligationis sit totaliter euacuatus. vt. l. sicut et. l. omnes. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. unde dicit textus q. ille qui sic prescriptus sit perpetua monitione securus. et sic debet intelligi quod no. Ly. in dicta. l. cu. q. et quod no. in l. vltima. C. ex qui.

ex qui. ca. ma. fm vltimon. **C**irca huc. §. at si. quero ali quis testator legauit. t. annuatim. Plurimū mortuo legatario agnito legato debet legatum heredi suo. Respondet non q: tale legatum intelligit quoad legatarius viuat: et est casus in. l. si. C. de leg. et est ratio quia tale legatum annuum est multiplex ut hic no. nam pro primo anno est purum. p secundo conditionale. scilicet si legatarius capax erit: unde quia post mortem capax non reperitur non transmittit ad heredem singulare legatum: vt. C. de cad. tol. l. ymca: et h sequitur q: si legatum tale fieret alicui sub nomine dignitatis. vel alicui prelato legatum tale perpetuum esset vt probatur in. l. omnia. circa si. ff. de an. leg. et tangitur per do. Bar. in. l. stichum. §. j. ff. de ver. ob. **S**ed quero. Posne q: aliquis stipulatur aliquod annuum non adiecto quoad ad viuet: nunquid talis stipulatio in perpetuum valebit etiam mortuo stipulatore glo. in. l. allegata si stichum. §. i. dicit q: talis stipulatio annua intelligitur quoad ad hoc cum q: viuet unde post mortem stipulatoris non debetur quod in ea deductum est. **S**ed dicunt q: illa glo. male loquitur et fundatur per falsam allegationem: allegat enim. l. in annalibus. C. de leg. que loquitur in vltima voluntate secus vō in contractibus inter viuos in quibus obligationes sunt perpetue: et translatore ad heredes et contra eos. vt. l. si pactum. ff. de proba. **P**rocurator domi. Bart. defendere glo. q: stipulatio debeat limitari quoad ad hoc vt stipulato: viuat: nam si talis stipulatio interponitur a paupere. tunc causa alimentorum interposita presumitur vt. l. legatum. cum glo. su. ff. de capit. di. ff. de transact. l. cum bis §. si cum in annos nec ob. q: dicta iura loquantur in legatis relictis pauperibus: quia non est dare ratione diuersitatis legatis: et stipulatione: siue specialiter quantum ad hoc vt dicatur facta causa alimentorum: unde si intelligimus glo. dicti §. j. prout fuit stipulatio interposita per pauperem optime loquitur nam alimentorum prestatio morte finitur vt. l. cū bis. §. modus. ff. de transac. ergo cū stipulatio est interposita per pauperem: nec non limitatur s: tempus vite sue. Si vō interponatur per diuitem: illa glo. adhuc bene dicit: quia debet intelligi quoad viuat quia non debet quis effectualiter esse obligatus in infinitum in obligatione annua vt l. sancimus. §. si. C. de dona.

**S**ub conditione. Stipulationi conditio adiecta ipsius obligationis naturam suspendit. et obligatio concepta sub conditione que non potest plene in vita stipulatoris impleri. post eius mortem sortis effectum: spesque conditionalis stipulationis transmittit ad heredem. b. d.

**L**oca. Adiectio loci in stipulatione. eius effectum sicut dies retardat et obligationis naturam non suspendit et impossibilitas in stipulatione adiecta eandem infringit hoc dicit.

**C**onditiones. b. d. **C**oditio de presenti stipulationis valore non suspendit: sed vera statim puram reddit stipulationem: falsa vō reddit infirmam. b. d.

**N**on solum. In stipulationibus facti succedit ad interesse obligatio in quibus per difficultatem probationis interesse: penale stipulatione: vtile est annecti. b. d. ut dicit vsq: ad si. Bal. de perusio.

**D**e duobus reis stipulandi et promittendi.

**S**tipulandi. **I**stud p. b. intendit Duo rei naturaliter promittere et naturaliter stipulari in dubio presumunt: nisi aliud sit actū tacite vel expresse. Et dictio eandem confessione duorum reorum promittendi et stipulandi inducit. Et solutio unius correorum vel solutionis receptio totaliter obligationem extinguit disparitas namque interueniens in die vel conditione duorum correorum constitutione non impedit. b. d. usq: ad si. totius tit. **C**irca materiam huius tit. queritur nunquid ius nouissimum aliquid immutauit circa constitutiones duorum reorum de iure antiquo. **S**ed. quedam glo. in corpore iuris unde sumitur autē. hoc ita. C. eo. vide

tar dicere q: sic: nam de iure antiquo constituebantur duo rei dū hoc agebatur tacite vel expresse. vt. l. reos. §. si. ff. eo. **H**odie vō non est necesse q: hoc agatur expresse parte. hoc ita. C. eo. iste glo. non sentit veritatem: quia eo modo constituntur duo rei hodie: sicut olim et ita videtur sentire glo. hic q: incipit: hoc addito ibi etiam veteri et. et ista est veritas s: **D**y. **D**e. et oēs. **C**eterū q: potest dubitari quomodo duo rei constituantur dicuntur **B**ar. q: obligationum quedam sunt diuidue: quedam indiuidue si queratur quomodo constituantur duo rei debendi circa obligationes diuiduas. tunc dicitur aut est actus expresse q: sint duo rei et tunc non est dubium q: tunc duo rei hoc casu constituntur vt hic no. et p: in. l. reos. §. cum in tabulis. ff. e. et in autē. hoc ita. C. eo. aut hoc actū non est expresse et tunc aut se obligauerunt alternatiue: et tunc constituntur sine dubio duo rei. vt. l. ex toto. §. j. ff. de le. j. **A**ut se obligauerunt copulatiue et tunc aut interueniunt duo actus promittendi et due rerum expressiones. vt q: stipulato: dicit. promittis mihi centum et alij promittis centum. et vterque separatim respondeat. promitto. tunc aut apponit dictio eadem. et sic constituntur duo rei vt est casus hic in ver. duo plures ve. et in. l. ij. ff. eo. et glo. est in autē. hoc ita. C. eo. l. s. et reprobat dices q: dictio eadem non habet inducere presumptionem q: sint constituti duo rei. **A**ut si sit vnus actus promittendi. sed due verborum expressiones vt in interrogate stipulato: respōdū fuit ego decem. et tunc decem promittimus. et tunc erunt duo rei debendi. q: videt hoc tacite actū. nam actus promittendi qui fuit vnus coniungens duas expressiones. facit sub intelligi tacite dictionem eandem. vt l. stipulatio ista. §. cum qui et. l. cum qui. in principi. ff. de ver. ob. si vō dictio eadem in stipulatione non fuit appositā: quando sunt plures verborum conceptiones et plures rerum expressiones. tunc nullatenus constituntur duo rei: sed sunt due obligationes separate fm q: p: b: in dicta. l. ij. ff. e. ti. **A**ut est vnus actus promittendi et vna expressio ut q: interrogate stipulato: mihi promittis ambo respondent. promittimus. **A**ut tunc apponitur dictio distributiva que habet cuiuslibet insolidū attribueri vt dictio quilibet quisque vtputa q: interrogate stipulato: respōdeat promittentes quilibet vel quisque nostram promittit tibi. x. tunc constituntur duo rei. vt. l. si plures in principi. ff. de lega. j. et quod ibi no. **S**i autē non est adiectum aliq: nomen distributivū. tunc quilibet pro rata tenet nec constituntur rei. et ita intelligit dictus. §. cū in tabulis. **S**ed si q: r. quo modo constituantur duo rei credendi similiter distingue. **A**ut est actū expresse. et non est dubium vt supra dictū est in reis debendi. **A**ut non est actū expresse. et tunc aut dispositio collata est in coram persona alternatiue aut copulatiue aut per noia copulatiua. primo casu aut potest vni tamen acquiri obligatio. et non alteri et illi soli acquiri excluso altero. arg. infra tit. pri. §. si. et. l. si filio. §. i. ff. de stip. seruo. aut vtrique potest acquiri et tunc aut electio que importat per alternatiua fuit collata debitori. et tunc constituntur duo rei stipulandi. vt. l. si ticio aut seruo. ff. de leg. ij. aut collata fuit in personam creditoris et olis h stipulatio erat inutilis. vt. l. j. §. fructuarii allegatis. et. l. si seruus cōis. ff. e. **H**odie vō distinctiua resoluuntur i coniectiua. et idē iuris tunc est qd est qdū dispositio collata est copulatiue. de qua statim dicā. argu. l. cū qdā. §. alias. ff. de ver. sig. in fi. que et loq: in scribis et in pactis. si vō dispositio est collata copulatiue i personam vtriusque stipulantis. tunc per oia ides dicit q: sup: dicitur circa materiam reorum promittendi. si vō dispositio collata est per dictiones distributivas insolidū distribuētes vt q: stipulato: dicit. promittis tu vtrique nrm. x. tunc duo rei stipulandi insolidū constituntur tacite propter significationem distributiue dictionis vt superior dictum est. **A**ut loquimur in obligationibus indiuiduis quales sunt factorum obligationes et seruitutum et in istis quilibet obligatur insolidum. et quilibet insolidum agit non ob. auc. hoc ita. C. eo. ti. que videtur velle q: hodie agatur pro parte contra obligatos insolidum. quia illa loquitur in obligationibus diuiduis: sed in obligationibus indiuiduis nihil est immutatum de iure antiquo. licet glo. teneat contrarium et male in dicto. §. cum in tabulis. et ideo per **E**y. reprehenditur et omnes scribentes: immo plus dicunt doc. q: in obligationibus indiuiduis non constituantur duo rei debendi vel credendi. vt scribit

## De stipu. seruoꝝ

**Ly. in. d. anc.** hoc ita et nihil allegat. **Bar.** ad hoc allegat. l. rem hereditaria. ff. de evicti. et glo. in. l. ij. §. si tamē bo-  
minem. ff. de ver. obli. Preterea hoc probat ratione: nam in  
duobus reis credendi: si unus est litem cōtestatus alter agere  
nō potest: ut. l. ex duobus. ff. e. sed in obligationib⁹ in diuiduis  
vno cōtestate alius nō spedit: ut. l. ij. §. ex quo quidē et quod  
sibi no. ff. de ver. ob. imo plus dicit **Bar.** q. in obliga. indi-  
uiduis: etiā si hoc expresse ageret q. cōstitueretur duo rei in  
solidum non essent propterea duo rei in solidum: quia ta-  
lis expressio tacite inerat: et ideo nihil operatur ut. l. hic  
verba. ff. de lega. j. et sūt de mēte **Bar.** in. l. ij. ff. co. ti. si er-  
go querit: qd inouat ius nouissimū circa materiā duoz reo-  
rū clare p. respōsio ex p̄dictis: q. in obligationib⁹ in diuiduis  
is nihil inonit in obligatiōib⁹ aut diuiduis: circa materiā  
cōstitutionis duoz reoz etiā nihil inouat. **C. S.** circa ex-  
pressionē fidei. cōtra reos debēdi imutari est q. h. olim in so-  
lidū possent cōueniri et exigi: bodie si oēs sunt p̄tes: et sol-  
uendo vel absentes cōueniunt p. pte sed si vn⁹ sol⁹ soluēdo  
vel vnus p̄tes: vel ambo essent p̄tes: sed vnus solus p̄miss⁹  
set: tūc fieret ex. actio in solidū: h. i. hoc vltimo p̄cto quādo  
vnus sub cōditōe promissit. **Ly. in. d.** autē. hoc ita recitat  
q. cōtra obligatū pure fiat executio p. parte p̄dēte cōditio-  
ne glo. qualibet determinate contrariū. **Baldus.**

**De stipulatione seruoꝝ.**

**Seruus.** Hoc p̄nci. b. intendit.  
Quicquid seru⁹ sibi do-  
mino vel cōseruo seu ipersonaliter stipula-  
tur si viuit dño vel hereditari acqrit: nisi fa-  
ctus ei⁹ personam respiciens stipuletur qd  
sibi non domino querit. b. d.

**Seruus communis.** Hoc itē  
dit. **C. d.** si  
seruus sibi: vel dñis sub appellatio noie vel ipersonaliter  
stipulādo p. dominicis portioib⁹ querit eisdē p̄p̄ijs no-  
minibus expressis eozum p. viribus tñ querit nisi vn⁹ ius  
su fuerit stipulatus: cui tunc indistincte in solidū q̄rit. b. d.

**Quod seruus.** Et in actu qui potest in vn⁹  
solū cadere duoz noia ex  
primūtur expressio eius in que actus non cadit: pro supua-  
tua et nō apposita reputat. b. d. **Baldus.**

**De diuisione stipulationum.**

**Stipulationū.** Istud  
p̄nci. b. in-  
tendit. Stipulationū etiam cōmunis ē di-  
sio: q. alique iudiciales: alique p̄torie ali-  
que cōventionales. et alique cōes tā p̄torie  
q. iudiciales: quarū exēpla per oīa de-  
notātur. **C. In glo.** h. cū hic: bec glo. nō bene intellexit q. sit  
stipulatio iudicialis: nā nō est verū q. dicat a iudicio vel a  
iudice. Sed dicit ex eo iudicialis: q. inducta est aliqua pre-  
iuris scripti: dūmō nō sit ius p̄torū ipaz inductas: et h. nō sen-  
tētiā iudicialis et p̄torie: put sunt spēs differētes. vna indu-  
cta ab edictis p̄torū: alia inducta ab alijs p̄tib⁹ iuris scri-  
pti. h. in. l. j. ff. d. p̄tor. stip. sentiat. put p̄torū ē gen⁹ subalini  
sibi se stipu. cōtinēs: quas p̄tor iubet i iudicio interponi. vel ex-  
tra. et hoc nō ē icōueniēs ut eadē res sentētiē ut gen⁹ subal-  
ternū. et ut spēs sicut videmus in adoptiōe. **C. In glo.** q. in-  
cipit cū ediles ibi. **R. h. deo** q. p̄torie. bec glo. ponit intelle-  
ctum hui⁹ ti. et verā differētiā inter p̄torias et iudiciales sti-  
pulationes. que talis est. Iudiciales dicuntur. q. ab aliqua p-  
te iuris scripti inducte sunt. p̄ter q. a p̄torū edictis vtpu-  
ta. l. senatus cōsultis. p̄ncipi placitis et c. p̄torie vō stipula-  
tio dicit q. est inducta ab alia parte iuris scripti. videlicet  
ab edictis p̄torū. et hāc differētiā sequuntur **Idē.** et **Ja.** de  
are. et **Bar.** **C. In. e. glo.** ibi itē in p̄torie bec differētiā non  
est vera. nā qñq. in iudicialib⁹ iudex hoc ipm. i. ut iudicia-  
lis stipulatio interponat adhibet principaliter ut p. in. l. oī-  
bus. ff. de iudicijs. vbi adif iudex principaliter. ut cōditio-  
nalis debitor caueat de soluēdo adueniēte cōditione. pro  
hoc facit. **C. de his q. ad eccle. confug. l. decernim⁹** vbi iud-  
ex principaliter adif. ut his que habeo suspectū ut me of-  
fendat. caueat de me nō offendēdo. facit. l. mutatiōe. ff. de

## De diui. sti. De iuti. stipu.

condic. et demō. vbi principaliter adif iudex ut p̄stet cautio  
de parēdo cōditioni. facit. l. cūquidā. §. itaq. C. e. ti. vbi in-  
terponit cautio de iplendo modū et ob hoc ipsū iudex prin-  
cipalit adif. et tñ cautioes a iudice. q. interponitur a dicit. l.  
nō sūt inducte ab edictis p̄torū. sed ab alijs p̄tib⁹ iuris ci-  
uilib⁹. Preterea etiā videt q. in p̄torijs iudex nō semper  
ob hoc ipm principaliter adif. ut p. in cautione dāni in se-  
cti quis vult tollere rudera ut. l. p̄tor. i. si. cū. l. se. ff. de. va-  
llec. vbi iudex adif ut p̄mittat tollere rudera. et postea ex cō-  
sequētia cautio dāni in secti p̄stet. Preterea bec cautio dā-  
ni in secti que vere iudicat p̄torie. potest ex cōductione p̄tis in-  
terponi extra iudiciū. ut. l. dāni in secti. §. cū p̄tor. ff. de. va-  
llec. ergo nō est verū q. ex hoc p̄torie differat a iudiciali  
quasi iudex in ea principaliter adif. sed in iudiciali ex cō-  
sequētia. ut. l. p̄dicta. et iō reprobat ista differētia tene p-  
mā h. p̄dictos **Idē.** **Ly.** et **Bar.** h. e. a sequat. **Jacob.** de  
are. ut dicit **Idē.** de quo dicit **Bar.** mirat ut idē **Bar.** scri-  
psit in. l. stipulationū alie. ff. de ver. ob. Sequēs differētia  
glo. inter p̄torias et iudiciales nō est vsquequaq. vera. quia  
multe sunt stipulationes p̄torie que nō cōtinent in ti. de  
p̄tor. stipula. **C. Sed** quero si lex municipalis dicat q.  
aliquo casu stipulatio interponat nūquid dicat p̄torie vel ci-  
uilib⁹ talis stipulatio. **His** talis questionis est magna q. vno  
casu eēt cū fideiussō. alio iure. ut. C. de ver. sig. l. sancimus  
**Idē.** aut statuti sit a toto populo. q. lex p̄mittit. et tunc dicit  
stipulatio ciuilib⁹ ut supra de iure na. §. ius aut ciuile. et ideo  
cautio ex eo introducta erit ciuilib⁹. Si vō fieret ab episcō  
po comite vel marchione q. sunt spēs magistrat⁹. tūc dicere-  
tur ius p̄torū ut. ff. de iusti. et iure. l. ius ciuile. vñ actiones  
descendētes ex illis statutis eēt tēporales. h. illa statuta  
essent perpetua. ut. ff. de act. et obli. l. in honozarijs. et ideo  
cautiones ex ipsis introducte dicuntur p̄torie. **C. S.** quero  
qd de statutis que sūt a p̄torib⁹ eoz officij auctoritate di-  
cuntur p̄torie queadmodū illa q. sūt per ediles ius p̄tor-  
riū dicebāt. ut. s. de iure na. §. p̄torū. et iō cautiones p̄-  
torie introducerent ex hoc statuto. si vō fieret p. p̄torie sta-  
tuti auctoritate populi vel cōcilij generalis representantis  
populū. ut. l. item eozū. §. si decuriones. ff. q. cuiusq. vni-  
uersi. tūc ipse populus facere videt et p. cōsequens effectus  
ciuile ut p. supra in p̄hemio hui⁹ lib. i. vbi cōmissū fuit illis  
prudētibus q. facerent ius. et tñ nō dicit ius p̄torū. **Ola-**  
ent nostra facimus quib⁹ assensū nostra impartit auctori-  
tas ut. l. ij. §. oīa. C. de veteri iure enucle. iō cautiones ex sta-  
tuto inducte dicerentur ciuiles sōt ponit **Bar.** in. l. stipulatio-  
nū olum. ff. de ver. ob. **C. In glo.** abnegatiue circa h. **Idē**  
sentit glo. q. differētia inter p̄torias et ciuiles stipulationes  
cognoscat ex eo q. in stipulatiōe p̄torie iudex principalit  
adif in iudicialib⁹ vō stipulatiōib⁹ interponēdis cōsecuti-  
ue sed bec differētia nō est vera s̄m q. supra dixi. et iō sti-  
pulationes dicuntur s̄m do. **Bar.** que inducuntur a iure p̄torie  
et ciuili vel abinde ducte vel ab alio approbate et sic finis ē  
hui⁹ ti. **Baldus.**

**De inutilibus stipulationibus.**

**Omnes res.** Istud prin. bre-  
uiter. b. intendit.  
Res q. in re natura nō sunt et q. ab hominib⁹  
cōmercio sūt exēpre i stipulatiōe deduci nō  
p̄nt et euctus rei ad quā p̄sens stat⁹ nō tē-  
dit cōsiderandus nō est.

**Item contra.** Si res deueniat ad cū cassi  
res que stipulatiōis tpe in cōmercio nō est hominū muni-  
ter in stipulatione deducitur. b. d.

**Si quis alium.** Et stipulatione in qua  
fa. cū alienū p̄mittit nul-  
la nascit obligatio. b. dicit vsq. ad. §. q. ad. **C. In glo.** que  
incipit. Et est rō ibi habere litem. **Idē** glo. sentit q. in p̄mi-  
tendo habere licere quis obliget et p. f. cto alieno sed hoc ē  
falsū et ista glo. male intellexit. l. stipulatio ista. in p̄n. ff. de  
ver. ob. q. nō est ratio q. debeat esse p̄ncipalit et specialit  
in illa stipulatione potiusq. i illis i quib⁹ factū alienū p̄mit-  
tatur. h. **Ly.** in. l. j. C. de p̄ocu. sequatur istam glo. sed re-  
prehenditur.



prebenditur per bar. in. d. l. stipulatio ista. in prin.

**Si quis alij.** Ad. itēdit. Nō pōt q̄s extra  
nec persone stipulari l3 possit  
extraneus adici solutiōi cui solui pōt talisq̄ solutiō obli  
gatōs p̄met. tēbit tñ adiectō stipulatiōe mādāta resti  
tuere qd̄ recepit. b. d. usq̄ ad. §. q̄ si quis. **In glo.** et est  
ratio. Ad euidentiā hui⁹ gl. est sciendū q̄ stipulatio pōt q̄  
trahi altero de sex modis: aut verba stipulatiōis pmissio  
nis et executiōis p̄ferant i extraneū. vt p̄mittis titio q̄ da  
bis tu ei. x. et tūc indubitatē nō valet etiā in casibus ecce  
ptatis: in quibus pōt alteri quis stipulari per. l. quicunq̄s  
. ff. de actio. et obliga. et glo. in. l. stipulatio ista. §. si stipuler  
ff. de ver. ob. glo. tamē videt sententia cōtrariū in. d. l. quicunq̄s  
q̄s et male: id. o reprehēdit per omnes: sed fallit in tutore  
et pcuratore. qui possit verba obligatoria et executiua con  
cipere in psonā pupilli et adulti vt dicit glo. in. d. §. si stipu  
ler. et in. l. i. in prin. ff. de sti. suo. et l. quotiēs. ff. d. admi. tu.  
Item fallit in filio et suo qui verba obligatoria. concipere  
possunt i psonā patris et domini. ut. d. l. i. et in ei⁹. gl. in prin.  
f. de sti. suo. et hoc est verū in cōtractib⁹ qui verbis cōtra  
hant in cōtractu vō qui cōtraheret consensu possit et nūti⁹  
in psonā domini sui concipere verba. ut. l. qd̄ autē. §. si. ff.  
de cōsti. pecunia et l. multū. C. si quis alteri vel sibi. Secūdo  
stipulatio concipit: vt conferant verba stipulationis in per  
sonam stipulantis. et verba executiua in psonā alteri⁹ vt  
p̄mittis tibi q̄ dabis titio. x. et tunc est materia. §. nostri.  
et regula est q̄ valet si interfit stipulātis. vt. §. eo. §. alteri. et  
in. d. §. si stipuler. et. c. ti. l. si quis insulam. alias non valet  
regulariter: fallit in casibus. no. in hac. glo. in quibus queri  
tur aliquando directa sine cessione. ut patet in tutore vt. l.  
eius qui. §. si actori. ff. de cōsti. pecunia. In pcuratore vō ē  
dubiu⁹: vtrū sine cessione acquirat. et gl. in. l. i. ff. de sti. suo.  
in prin. videtur velle q̄ non: pro qua facit. l. cum qui. §. aul.  
ff. de consti. pecunia. et hoc est verum. de directa. Glo. in.  
Loibus. ff. de pretori stip. videtur tenere q̄ pcurator acq̄  
rit etiā sine cessione domino: qd̄ est verū de vtili: in sub  
ditum: quando pcurator non potest haberi: vt qñ sit absens  
vel defunctus: vt p̄batur in. l. penul. C. ad exbi. et qd̄ dicit  
tur in pcuratore idem in negotiorum gestore. Tertio mo  
dus concipiende stipulationis est: vt verba obligatoria cō  
cipiantur impersonaliter. verba executiua in psonā ex  
traneā: vt p̄mittis q̄ dabis titio. x. et hoc nō valet: q̄ videt  
stipulari cui vult solui: vt. l. si stipulatus fuero. §. grifogon  
us. ff. de ver. ob. Quartus modus concipiende stipulatio  
nis est: q̄ verba obligatoria et executiua conferant impo  
naliter: ut p̄mittis q̄ dabis. x. et tunc sine dubio valet: q̄ in  
dubio eligatur psona stipulantis. ut p̄ in. d. §. grifogonus.  
Quintus modus est: qñ verba pmissiōis et executiōis  
cōcipiuntur i psonā stipulātis: vt p̄mittis tibi q̄ dabis. x.  
tibi indubitatē tunc valet. Sextus modus est: q̄ ver  
ba pmissiōis et executiōis concipiuntur in psonam stipulā  
tis recipientis nomine alterius: vt p̄mittis tibi recipiēti  
nomine titij q̄ dabis tibi eius nomine. x. et hoc valet in  
pcur. et in negotiorū gestore vt. d. l. penul. C. ad exbi. Et  
ex p̄dictis colligit ratio. l. i. C. de sentētis. ubi debet pcur  
ator damnari in sententiā: nō dñs: qui non interfit. Ra  
tio est enim: q̄ per iudiciū quasi cōtrahit ut. l. iij. §. idem  
scribit. ff. de pecul. sed dñs nō quasi cōtrahit ergo damna  
ri non pōt: et hoc est verum in verbis obligatorijs sine: sed  
in verbis executiuis d̄s dirigi ad dominum: nisi pcurator  
haberet speciale mandatū ad solutiōem recipiendū: ut. l.  
hoc iur. ff. de solu. Et ex istis inferi qd̄ canonice ponunt  
in. c. suscitata extra de in iur. resti. ubi dicunt q̄ poterat cō  
demnari monasteriū: q̄uis iudicis monasterij fuisse in  
iudicio: q̄uis non bene intellexerint p̄dicta: verus etiā de  
iure civili monasteriū damnari poterat: sicut superi⁹ dixi  
in stipulatione: que cōtrahit per tutore: cum verba possunt  
in psonā pupilli concipi. vel in psonā ipsi⁹ tutoris. **In  
ca. glo. in fi.** Nota diligētē q̄ q̄uis regula sit q̄ quis alte  
ri stipulari non possit. si stipularet alteri verba pmissiōis  
concupiendo in psonā suā. et iuramentū iterponeret in hac  
stipulatione. semper valet p̄pter auctoritatē interpositi

iuramenti qd̄ si nō v̄gat in interitū salutis eterne. necessitate  
positum contra. l. p̄bitionē optime suandum est ut. l. c.  
cum cōtingat. extra de iure iur. et in. c. q̄uis. extra. c. li. vj.  
et in. c. l3. de p̄c. c. li. et doc. scribūt in. l. si quis. ff. de fidei⁹.  
si lex pactiōi seu stipulationi non resistit. sed nec ei assistit.  
ut patet hic in textu. secus uero si ei resisteret ut patet in. l.  
is cui bonis. et qd̄ ibi notatur. ff. de ver. ob.

**Quod si quis.** Copulatiua iter psonas  
adiecta diuisionē ei⁹ qd̄  
p̄sonis attribuit inducit. Et pater filio stipulās sibi ipsi ac  
grit p̄pter idēz. b. d. usq̄ ad. §. p̄terea. **In glo.** scz p  
parte. vtrūz utile per inutile uicief. scripsit. L. y. in. l. fandi  
mus. C. de dona. et Dy. in. c. vtile. extra de reg. iur. li. vj. et  
Sui. de acbu. in. l. certi cōditio. §. qm̄. ff. si cer. pe. et dñs.  
Bar. sequēdo. do. Ja. bu. in. l. grece. §. illud. ff. de fidei⁹  
sori. distinguēdo ut distinguit gl. in. l. pecunie fenecbris. ff.  
d̄ v̄suri. **Aut querimus de separabilib⁹.** tunc vtile p̄ inu  
tile non uariat. vt hic et. l. si non sortē. §. si centū. ff. de cōdi.  
ide. et. l. i. §. illud et. §. trebatius. ff. de aqua quot. et esti. Aut  
non loquimur in separabilibus. et tunc vtile per inutile uia  
tiatur. et potest esse inseparabile quatuor modis. Aut em̄  
dicit inseparabile. aut indiuiduū de natura. vt. d. §. illud. et. l.  
eadem. §. cato. ff. de ver. ob. aut indiuiduū ratione volun  
tatis contrahentiū. ut. l. pedius. hic allegata. aut est indiui  
duum rōe dependentie. ut p̄cipale et accessoriū ut. l. ij. ff.  
de pecul. le. Aut est indiuiduū ratione rei ut in. d. l. grece  
§. illud. ut dicā infra de fidei⁹. et in istis oibus uitiatur  
utile per inutile. vt est dictus. **In glo.** que incipit ut. ff. i  
fi. So. ibi uenditor: si uenditio non ualere nō grauaretur  
nisi in dimidia fundi. cum nō fuisset uenditurus dimidiā.  
et ideo ualet totū. hic autē aliqd̄ nō est incōmodum p̄missio  
ri. si non valet in totum stipulatio. et ideo non obstat.

**P̄terea.** Responsio incongrua ad interro  
gationē uitiat stipulationē. Et gene  
raliter n̄ dēns uidet ad oia n̄ dēns que interrogationem  
precesserat. b. d. usq̄ ad. §. item inutilis. **In glo.** scz cō  
grue. ubi nullo modo ualet. dic q̄ est ratio. q̄ est diuersitas  
in qualitate obligationis totalem obligationem respicien  
te. **In gl.** ibi in eo qd̄ consonat. dic. Et est ratio. q̄ quā  
titas minor semp est in obligatiōe vt. l. si. x. aut. x. ff. de v.  
ob. et ideo illud in quo non cōsonat n̄ dēns: cum sit minimū  
in obligatiōe. nō reddit eam inutile. **In glo.** ibi et tūc ua  
let in alia non adiecta. dic et ratio. q̄ nulla ē diuersitas in  
qualitate. cum stipuler illam speciē cū adiecta. quā copu  
latiue p̄mittis et sic p̄cise. **In gl.** ibi si vō in vna non ua  
let. et est ratio. q̄ diuersitas est in qualitate respiciens totā  
obligationem. qd̄ non est in alternatiuis. cum in eis minor  
sit in obligatione ut supra dixi. **Et facit iste.** §. si testis ē  
interrogatus sup eo qd̄ titius possidet tales rem spacio. x.  
anno: et respōdeat verus esse. interrogatus de cā scie. di  
xit q̄ uidit. nam d̄s intelligi. q̄ uidit possidere eo mō quo  
interrogatur.

**Item inutilis.** Potestas dñica. et pa  
tria iure impossibilitatis  
iter patrē et filiū. domini et seruū stipulationē reddit inuti  
le. Et mutus et surdus ois. et furiosus stipulari nō p̄t. b. d.  
usq̄ ad. §. pupillus. **In gl.** scz obligatoriū in fi. qd̄ intel  
lige scz de p̄digo. et mentecapto. cum sit interdictū bonis.  
alias enim obligaretur. quāuis notorie prodigus esset. ut  
dixi. s. de cur. §. si. mentecaptus.

**Pupillus.** Adinoz isante sibi ex stipulatiōe  
querit. alii nō tenet si qd̄ sine tuto  
ris auctoritate p̄mittat. Et pater non ē legitim⁹ administra  
tor in his i qd̄ n̄bil acq̄rit ipsi patri. b. d. usq̄ ad. §. si ipos  
sibi. **In gl.** f. usq̄ ad. x. an. i fi. s. certe iura q̄ gl. allat n̄  
bil faciunt. q̄ loquūtur in alia materia. et ideo Jo. an. i ad  
ditione Spe. in ti. de test. §. i. v. nūquid factus pubes. istā  
glo. non sequitur. Et no. ex hoc. §. in fi. q̄ pater non potest  
tanq̄ legitim⁹ administrator comperere in causa criminali  
pro filio. ut alias dixi. cum solum legitim⁹ administrator  
dicatur filij q̄tus ad oia in quibus queritur usufruct⁹ ei se  
cus ubi tractat de filio obligando ut hic p̄. concor. ff. de

## De inutilibus

verbo oblig. l. si. et tene menti perpetuo. glo. que incipit. sed que est ratio.

**Si impossibilis.** Attende impossibilis conditio de natura affirmatiue adiecta stipulationi ipsam reddit inutilem. negatiue vero posita. quod dicitur potius necessaria quam impossibilis stipulationes nec viciat nec suspendit. b. d. vlt. ad. §. item verborum. **Contra hunc.** §. op. de. l. si mulier. C. de condi. ob. causam. ubi impossibilis conditio non habet impedire repetitionem dari pro ea. **So.** impossibilis conditio viciat contractum ut ibi dicitur. unde ibi non agitur ex contractu mandati. qui erat adhibitus super illa conditione impossibili. sed agitur conditione ob causam. **Itē** oppo. de. l. ij. §. ex his. ff. de verbo. ob. ubi promittens mille marcas auri. quibus non habeat unum denarium obligatur. **So.** ibi erat difficultas. et non impossibilitas. que difficultas contractum non viciat. Sed quando sciam an sit impossibilitas an difficultas. Respondet tex. et glo. in. l. continuus. §. illud. ff. de verbo. ob. dicens quod impossibilitas nature vel iuris est: quando quid non potest fieri impedimento nature vel iuris: difficultas vero quando quid fieri non potest persone impedimento. Sed videtur quod difficultas stipulationem viciat. vt. §. de verbo. ob. §. loca. et. l. ij. §. si quis ita. ff. de eo quod cer. lo. **So.** aut difficultas est expressa in stipulatione: et talis viciat. vt dicta. l. ij. §. si quis ita. et dicto. §. loca. **Aut** non est expressa et non viciat. vt. d. l. ij. §. ex his. et. d. l. continuus. §. illud. Sed videtur etiam quod expressa difficultas non viciat. vt. l. insulam. in. p. in. et. §. j. ff. loca. ubi difficultas per iudicem remouetur. **So.** ibi loquimur in contractibus bonae fidei. secus in contractibus stricti iuris: et est notabilis limitatio ad hanc materiam. et per hoc **Aso.** intellexit difficultatem in. §. si quis seruos. et in. §. si mihi et tibi. ff. de lega. j. nam ibi ponitur difficultas in testamento: quod habet instar bonae fidei contractus. vt. l. in minoribus. C. si qui. cau. in integ. resti. non est necessaria. et ideo difficultas remouet. Sed contra omnia predicta op. de. l. continuus §. cum his. ff. de verbo. ob. ubi difficultas stipulationem viciat. **So.** aut est talis difficultas: que reputatur impossibilitas: et tunc illa viciat. vt pone in aliquo: quod non potest fieri nisi per principem. vel per papam. nam hoc reputatur de iure impossibile. secus si per multos potest explicari. ratio autem est: quod impossibilitas in contractibus viciat. sed in ultimis voluntatibus viciatur. vt dixi. §. de heredi. insti. §. im. possibilis. de quo dic vt ibi.

**Item verborum.** **Id.** d. Inter absentes verborum obligatio non contrahitur. Et statim instrumento donec contrarium probetur. b. d. vlt. ad. §. post mortem. **In** glo. no. quod dies scriptura priuata videtur valere sine die et consule. vt. l. cum taberna. §. j. et ibi tex. **Contra** hunc. §. op. quod contra instrumentum publicum non possit opponi. nam aut est publicum aut priuatum: si est priuatum non expedit contra ipsum probare. quod non facit fidem. vt. l. instrumenta. C. de fide instru. si est publicum. tunc nullo modo potest probari contrarium. vt. l. vlt. C. arbi. tu. et. l. antique. C. ad vel ley. **So.** dico quod potest loqui de vtroque. nam priuate scripturae creditur si habet debitam solemnitate et subscriptorem trium testium. vt. l. scripturis. C. qui po. in pig. habe. **Item** publico creditur: nisi contrarium probetur. vt. l. cum precibus. C. de proba. veritatem circa hoc distinguendum est secundum aliquos: aut ille qui obijcit instrumento negat illud de voluntate sua factum: aut fatetur de voluntate sua factum. primo casu aut est priuata scriptura. et tunc aut vult probare contrarium per instrumentum et potest. vt. l. generaliter. in. fi. C. de non nume. pecu. aut per testes. et tunc non potest nisi per numerum quinque testium: qui succedant loco probationis fiende per scripturam. vt. l. testium. C. de testi. **Aut** est publicum quod confitetur sua voluntate factum: et tunc non potest contrariuere. vt. d. l. vlt. et. d. l. antique. **fm** Ja. de are. et. **Id.** Quidam vero moderniores circa hoc vltimum membrum distinguunt sic: aut quis vult probare instrumentum publicum per aliud instrumentum ei deo-

## stipulationibus

gatorius. vt quod in primo instrumento continetur venditio. in secundo continetur quod illa venditio fuit simulata: et potest. et hoc est. quod vult ille titulus. C. plus valere quod agitur. aut vult probare contrarium: per instrumentum. non derogatum. sed simpliciter contrarium. et tunc in primo aut continetur veritas facti. et tunc non potest probari contrarium. vt. d. l. antique. et. l. si. aut continetur confessio et non facti veritas. et potest contrarium probari. vt. l. cum de indebito. ff. de proba. **Ja.** vo de are. quem sequitur **Ly.** in hoc membro vs: cum quis vult probare contra instrumentum publicum sic distinguit. aut vult probare contra instrumentum directe. et non potest per obliquum vero sic. vt. l. optimam. C. de contrahenda et comm. stipu. aut vult probare super instrumentum. et tunc hoc potest probare per duos testes. vt. l. unguentum. §. quod fere. ff. de pac. **Sed** quero in instrumento continetur quod talis litigator condemnatus fuit tali procuratori meo. nunquid stabitur huic instrumento dicenti. talem esse procuratorem meum. **Ja.** de are. dicebat quod sic per. d. l. vltimam. facit. l. penult. ff. de decuri. **Sed** pone instrumento contineri: quod titius fuit condemnatus tanquam procurator. nunquid stabitur huic instrumento donec probetur contrarium. dicit idem **Ja.** de are. quod non. et ratio diuersitatis inter hos duos casus est. quod in primo casu ratificando quod in instrumento continetur. videtur ipsum asserere procuratorem et per ratificationem efficitur procurator. ar. l. indebitus. ff. de condi. indebi. facit. l. si cum ueditor. §. si. ff. de eue. sec. vo in secundo casu. quod non debet asserere conditiones deterioris mihi. quod non est procurator me ratum non habente. vt in. c. non debet alteri. extra de reg. iur. lib. vj. et que scripsit **Ly.** in. d. l. optimam.

**Post mortem.** Potest concipi stipulatio ut post mortem stipulatoris uel promissoris uel pridie quam morietur alter ipsorum promissori ad aliquid teneatur: licet olim stipulatio huiusmodi redderet inutilis. **Uel** breuius hodie actioes ab heredibus et contra heredes possunt in: pe licet olim aliter esset hoc dicit.

**Item si quis.** Dies executionis in stipulatione diem obligationis precedens ad diem perfecte obligationis trahitur: et uale stipulatio cuius executio cum morietur stipulator promissor uel tertius retardatur. b. d.

**Si scriptum.** **Id.** d. Solemnitatem iurum secum uerborum expressio est prebendere presumitur. b. d. usq. ad. §. quociens. **In** glo. nunquid ibi exercendis et hanc opi. sequitur **Aut.** in. l. j. C. de iuris. et. **Id.** cum hac distinctione quod aut testis interrogatus est de causa scientie. et tunc quod dictum testis intelligitur secundum causam quam reddit. si reddit sufficienter causam stipulationis. de stipulatione debet intelligi. alias vero de nuda promissione. **Ad** ar. de sano distinguit inter testes. **Aut** enim testis dicit quod inter tales intercessit stipulatio. et tunc presumitur interrogatio precessisse et responsio secuta cum aliter contrahi non possit. ar. l. ad rem. et. l. ad legatum ff. de procu. **Aut** dicit quod talis promissit. et tunc aut testis est peritus et intelligitur stipulatio precessisse propter identitatem rationis. ut quando in instrumento continetur. alio vero si testis non est peritus tunc uera sit glo. **Ly.** uidetur sequi opi. **Id.** et. **Id.** in. d. l. j. C. de usuris. **Id.** **Bar.** in. l. sciendum. ff. de verbo. obli. simpliciter tenet istas glo. scilicet quod uerbum a teste prolatum semper intelligatur de nuda promissione. et sic ratio diuersitatis inter testes et instrumenta est. quod testis debet deponere de eo quod percepit sensu corporeo ut in. c. cum causam. extra de testi. et ibi per **Inno.** et in. l. testium. C. eo. ti. sed solemnitas que est iuris non percipitur sensu corporeo. sed iudicio intellectus. **Notarius** uero uel alius qui scribit in aliqua scriptura talis promissit non debet de sensu corporeo deponere. et ideo intelligitur promissio solemnitas. et sic non sit ratio. quod notarius sit peritus. quod uerbum promissit intelligatur. i. precedente interrogatione. quod idem **Bar.** in. d. l. sciendum. circa hanc materiam.

Quociens

**Quotiens.** Quot sunt res deducte in stipulatione: tot sunt stipulationes: et una viciata non propterea alia viciatur. b. d.

**Alteri.** Stipulatio est adiuventia: ut stipulator quod sua interest in stipulatione deducatur: et pena in ea adiecta erigatur etiam si sua non interest. b. d. vsq; ad §. sed et si quis. In glo. que incipit ibi. Item nota q; hoc ultimo casu: In pretoris stipulationibus potest procurator concipere stipulationem in personam dñi. vt no. in. l. in oibus. ff. de preto. si. et. l. quecumq; ff. de acti. et obli. sed ille gl. no sunt vere. et ideo glo. dicit melius. Aduerte tamen: q; glo. videtur velle q; sine cessione non quereretur actio dñi: qd intellige preterq; in iudicialibus et pretorijs: in quibus queritur directa absq; alia cessione. vt. l. in omnibus allegata: et in extraiudicialibus glo. bene dicit: debet tamen hoc limitari. nam in extraiudicialibus penit. vñlẽ dñi querit sine cessione causa cognita: et si procurator sit absens vel mortuus: vt dominus non remaneat in damno succurritur sibi in subsidium per vtilem sine cessione. vt. l. j. in si. ff. de isti. et l. damni infec. et ibi no. In glo. quantitas vñ in si. doc. vltimam. C. de sentent. que pro eo qd inter. l. vna tenent q; pena quantacũq; sit: siue adijciatur per nomina quotitatiua ut dupli vel quadrupli sine per nomina substantiua. vt c. vel mille: semper peti potest. nam non est aliqua lex que prohibeat alibi vñ solet distingui: aut penalis stipulatio est adiecta facto: aut dationi speciei: aut quantitatis. Primum et secundo casu quantacũq; sit erigitur. si vñ dationi quantitatis adiecta sit: aut ille qui eam adiecit erat solutus fenerari: et tunc videtur in fraudem vsurarum adiecta. vnde vltra legitimum modum vsurarum non potest erigi ita intelligit gl. in. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obli. et l. cum al legas. C. de vsuris. Aut non erat solutus fenerari. et tunc quãtaciũq; sit potest erigi: sed l. y. non approbat hanc distinctionem in. d. l. cum allegas: cum illa lex loquatur indistincte Est ergo conclusio q; penalis stipulatio adiecta dationi q; ritatis: videtur in fraudem adiecta. et ideo vltra legitimum modum non valet. vt. d. l. cum allegas siue ille qui adiecit eam sit solutus fenerari siue non. secus si penalis stipulatio sit adiecta facto: vel speciei dationi. q; illa quantacũq; sit. erigitur per quecũq; nomina adijciatur. vt de. l. vñca. Sed cum de iure canonico et forte de iure nostro. vt tenet glo. in. d. aut. ad hec. C. de vsuris. sint prohibite vsure nã quid poterit erigi penalis stipulatio adiecta dationi quantitatis ex. d. l. cum allegas determinatur q; non. nisi quate nus interest. vt ibi patet.

**Sed et si quis.** Potest quis extraneo efficaciter stipulari si quid ei interest: et valet penalis stipulatio: quousq; in stipulatione principali deducatur: viribus non subsistat.

**Item nemo.** Nemo intendit. De eo quod est futurum suum: vel de suo sibi dando quis inutiliter stipulatur. et responsio interrogatōis non continens reddit stipulationem inutilem. b. d.

**Quod ex turpi.** b. d. Stipulatio continens in se aliquod turpe: vel ob turpem causam concepta reputatur inutilis: et conditionalis stipulatio ad heredem promissoris transmittit. et et contra promissoris heredem. b. d.

**Qui hoc anno.** Nemo intendit. Quando una prestatio est facienda petitur in fine temporis. et in executione eius quod in stipulatione deductum est: inest tacite tantum tempus: quod debitor possit commode facere quod promissit. b. d. vsq; ad si. ti. In glo. j. elapsis in. l. j. dic non est verum: quod idem est in contractu. et in vltima voluntate. vt. l. cum qui. §. qui ita. ff. de verbo. ob. et l. communis seruus meoij et castrensis peculij. §. si. ff. de sti. seruo. vera ergo est sol. sequens. et est ratio. quod quando aliquid debetur anno est una prestatio. cum vñ annuus sunt plures prestationes. et hoc est verum vbi tempus adijceretur in accusatio vt in annos singulos. vt. l. si annos. et l. non putabat. ff. de condi. et demon. q; tunc debetur. Item hoc esset

verum: nisi tempus esset adiectum causa differende solutionis. quod tunc si plures essent prestationes in fine anni debetur. vt. l. lecta. in si. ff. si cer. pe. In glo. vltima ibi. vel dic arbitrio iudicis: ista glo. melius loquitur q; glo. que est supra. de verbo. ob. §. omnis que uolebat q; precise dare dies obligato pure. per. l. promissor. ff. de consti. pe. sed illa loquitur in casu suo ut ibi dicit. In ea. glo. in si. dic imo habebit tempus arbitrio iudicis: sicut debitor sp̄i. Bal.

De fideiussoribus.

**Nemo eo qui promittit.** Nemo eo qui promittit. Nemo eo qui promittit.

**Nemo eo qui promittit.** Nemo eo qui promittit. Nemo eo qui promittit.

naturali tantum accedere potest. b. d. vsq; ad §. fideiussor. In glo. que incipit. f. tantum. q; in gl. hac tangitur q; exceptio competens principali competit et fideiussori. Et circa hoc iura diuersimode loquuntur. vt plenissime instruat. si et quando exceptio competens reo: competit fideiussori. sic plenissime distingue fm De. et Ly. Aut principalis statum suum mutauit. aut non. Si mutauit statum. Aut exceptio sibi competit q; mutauit status: aut aliunde. si ex eo quia mutauit statum. et tunc aut post tempus potest ad debitum compelli. et talis exceptio tunc non potest fideiussori. vt. C. de excep. l. fideiussor. et qd ibi no. aut non potest p̄ tps ad debitum compelli et tunc exceptio que prodest principali potest et fideiussori. vt. l. si decesserit. ff. qui satisf. cog. aut exceptio que competit principali aliunde competebat q; q; statum mutauerit. et tunc etiam competit fideiussori. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. cum dos. Aut reus principalis non mutauit statum. et tunc aut exceptio sibi competeat ex partiu conuentione aut ex principis concessione aut ex dispositione legali. Si competeat ex partiu conuentione subdistingue aut fideiussor est habiturus regressum contra principalem reum. et tunc exceptio competens reo competit et fideiussori. vt. l. heredi. in si. ff. de pac. Aut fideiussor non est habiturus regressum contra principalem vt q; donandi animo intercessit. et tunc exceptio competens principali fideiussori non competit. vt. l. qd dictum. ff. de pac. si exceptio competit principali ex principis concessione. et tunc fideiussori directe prodest non potest per obliquum sic. verbi gratia reus principalis tenebatur aliquid facere. puta scribere librum dedit fideiussorem postea impetrauit a principe vt non posset conueniri ante annos. et Nam hoc princeps concedere potuit. vt. l. quotiens. C. de preci. impe. offe. tale enim rescriptum principis cum sit personale non egreditur personam. ut in l. in omnibus. ff. de reg. iu. vnde ex eo fideiussor directe se tueri non poterit. sed bene per obliquum. Nam planum est q; fideiussor non potest conueniri effectualiter nisi principali debitor existente non soluendo et in mora. ut. l. si liber tus. ff. de operis lib. et l. cum filius. §. j. ff. de uer. ob. Nam ante illos. et. annos in mora non potest constitui ergo ante fideiussor non poterit conueniri. et sic patet q; talis exceptio prodest fideiussori per obliquum. si vñ exceptio principalis competeat ex dispositione legali. et tunc aut exceptio est rem data. et tunc competit fideiussori sicut et principali: vt e uidere in tempore messum quod datur debitori condemnato: que exceptio concernit rem. et etiam porrigitur ad fideiussorem. ut p̄ in. l. ij. C. de usuris rei iudi. et l. exceptioes que persone. ff. de excep. Aut exceptio competens principali est data persone. et tunc aut est data persone attenda ratione naturali. et tunc competit etiam fideiussori quando illi competit exceptio ex privilegio speciali fauore. ut patet i exceptione uelleiani senatusconsulti: que competit ex speciali fauore mulierum. naturali ratione attenda propter fragilitatem sexus. ut probatur in. l. si mulier contra senatusconsultum. §. si ab ea. ff. ad uelleia. Aut exceptio competit de iure speciali considerato fauore uel odio persone. ut est uidere in exceptione macedoniani senatusconsulti. que competit filiosami. ex speciali beneficio odio creditorum mutu

## De fideiussoribus

antium. et tunc si fideiussor est habiturus regressum contra principales talis exceptio proderit. si non est habiturus regressum. ut quia intercessit animo donandi. et tunc talis exceptio ad fideiussorem non porrigitur. ut tex. distinguit in l. sed si pater. §. non solum. ff. ad macedo. Aut talis exceptio que competit persone. ex speciali beneficio donat principalis: propter eius fauorem. et talis non competit fideiussori. ut patet in privilegio: que datur marito ne c. nuncia tur nisi in quantum facere potest: quod non porrigitur ad fideiussorem. ut. ff. de regulis iuris. l. et si fideiussor. et. ff. pro socio. l. verum. §. 1. Aut vero exceptio competens principali ex. l. dispositione concernens personam: competit iure communi: et illa competit etiam fideiussori ut exceptio non numerate pecunie. ut probatur in hac glo. et in iuris in ea allegatis. ¶ In glo. qui seruus. in fine dic. adeo quod seruus fideiussor pro aliquo non obligatur etiam naturaliter: quod est mirum: nam seruus solet obligari naturaliter ut in iuris hic allegatis: sed fallit in hoc casu. quod. l. resistit huic obligationi. ut dicunt doc. in. d. l. seruus et c.

**Fideiussor.** Non tantum fideiussoris obligatio contra heredem ipsius transit: sed et si ante et post obligationem interuenit. b. d.

**Si plures** ¶ Intendit. Plures fideiussores pro vno reo intercedentes in solidum tenentur. sed a creditore conueniuntur beneficii diuisionis ope possunt iuari: quod si omiserunt contra fideiussores suos non habebunt regressum. hoc dicit vsq. ad. §. fideiussores. ¶ In glo. hoc tamen. Nota hanc glo. aureas ibi nunc tractemus. Sed que est ratio: quod fideiussores tutorum non habent beneficium epistole et c. Respondeo quod in fauorem pupillorum est hoc introductum. ¶ Sed quero quare potius in tutoribus est receptum: quod possint implorare beneficium diuisionis quam in fideiussoribus eorum. Respondeo quia tutores obligantur ex necessitate: fideiussores ex voluntate. et ideo conueniens est ut magis lubueniatur obligatis ex necessitate. argu. §. qui alie. licet. §. at ex contrario in glo. super verbo securitas. ¶ In glo. que incipit argu. contra. Solu. dic. ibi non erant omnes obligati in solidum et ideo periculum vnius effecti non soluendo: alios non onerat. ¶ Die vero fideiussores in solidum tenebantur ideo secus.

**Fideiussores.** ¶ d. Non potest in plus tempore: loco vel causa fideiussor quam principalis teneri. sed in minus poterit obligari. hoc dicit vsq. ad. §. si quid autem. ¶ In glo. que incipit. sed nunquid in fine hec est vera opinio. et est eius ratio. in separabilibus utile per inutile viciatur ratio forme. lex enim circa materiam fideiussoris dedit formam: quod in nisi vel minus obligatur fideiussor intercedendo. non seruata hac forma. indiuisibili viciatur ratio fideiussoris. Nam dicitur indiuiduum quatuor modis. ut dixi supra de inuti. stip. §. quod si quis. in glo. pro parte super verbo valebit.

**Si quid autem.** ¶ d. Per actionem mandati a reo id quod soluit repetit fideiussor. hoc dicit. ¶ In glo. siue per iudicem. ibi item si diuiserit. Sed pone quidam vendidit librum et fideiussorem dedit de euictione. diu fideiussor stetit: vult agere antequam soluat. uel conueniatur contra reum et eum liberet et a fideiussore epimat. queritur an possit videtur quod sic. nam diu stetit in obligatione. ergo et c. docto. determinant contrariam. nam ad hoc ut fideiussor diu dicatur stetit in obligatione. est necesse quod potuerit conueniri. ut. l. la cius. ff. mandati. sed iste conueniri non potuit. cum fideiussor sit sub conditione sed si liber euincatur. que conditio nondum euenit. unde nec venit nec cessit dies obligationis sue ut supra de verbo. obl. §. ex conditionali. sic agere non potest ut determinat doc. in. l. si pro ea. C. mandati.

**In stipulationibus.** Solemnitas presumitur in scriptura intercessisse ubi apta sunt verba comprehendere illam. hoc dicit vsq. ad finem tituli. ¶ In glo. super hoc. §. cum queritur utrum solemnitas presumatur in instrumento in

## De litterarum obligatioe

tercessisse si non probetur aut queritur de solemnitate extrinseca. aut de intrinseca. ¶ Primo casu aut de ea mentio non fit. ut quia dicitur in instrumento quod pupillus vendidit nec fit mentio quod cum decreto nec cum tutore. tunc solemnitas non presumitur. ut. l. quecumque. in fine. ff. de publi. al legata. in glo. vltima. in principi. Aut de ea fit mentio. et tunc aut est eam possibile interuenire tempore instrumenti confecti vel scripture. ut pone in venditione rei ecclesiastice oportet quod interueniat tractatus clericorum collegij. et quod de liberetur inter eos utrum precium sit iustum. vel pone quod interuenit fideiussor. requiritur quod interrogatio precedat. et resp. nullo sequat. et talis solemnitas presumitur. ut hic et l. sciendum. ff. de verbo. obliga. Aut talis solemnitas non potuit interuenire tempore celebrati contractus ut pone quod in instrumento dicitur. vendidit premissis subastationibus vel dicitur quod talis tradidit rem que non est presens. vel in conspectu. et tunc aut talis est solemnitas. cui possunt partes renunciare. et inter illas personas talis solemnitas presumitur. fm. do. Jaco. bu. in. l. optimam. C. de contrahen. et comit. stipu. aut est solemnitas cui non possunt partes renunciare. et illa est inter easdem personas interuenisse non presumitur. ut sunt solemnitates de quibus fit mentio in. l. do li. §. diuersum. ff. de noua. et in. l. tutelam. C. de in. inte. re sti. in. inter illas autem personas solemnitas que non potuit interuenire tempore confecte scripture interuenisse non presumitur. ut in aut. si quis in aliquo documento. C. de edendo. Aut queritur de solemnitate intrinseca. et tunc aut est materialis. sicut est precium in venditione. et talis non presumitur interuenisse. ut infra de emptio. et vendi. §. precium. Aut de solemnitate formali. et tunc verba si illam comprehendunt ut quod dixit talis fideiussor quod non posset esse nisi si pre. sente interrogazione et responsione subsequente et talis presumitur solemnitas. ut hic. et l. sciendum. ff. de verbo. obliga. supra allegata aut non comprehendit natura verborum et natura verborum est apta comprehendere. et tunc aut profertur a teste et solemnitas non presumitur. ut. l. j. C. de usuris aut in scriptura publica vel priuata reperitur dictus vel simile. et tunc solemnitas presumitur ut in. §. si ita scriptum. §. de inuti. stip. l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pac. iuncta. d. l. sciendum. Bal.

¶ De litterarum obligatione.

### Lim scriptura.

¶ b. intendit. Exceptio non numerate pecunie que competit ei qui ex causa mutui se aliquid recepisse scripsit intra biennium opponitur efficaciter. elapso vero biennio nisi debitor clare probet sibi numeratam non esse exceptione non numerate pecunie minime se defendet licet olim dictum tempus aliter limitatum esset. hoc dicit vsq. ad finem tituli. ¶ In glo. que incipit homo priuatus. Circa materiam huius glo. est distinguendum fm. doc. cum queritur quando exceptio non numerate pecunie possit contra creditorem opponi. Distingue sic aut enim scriptum est aliquem recepisse mutuo scriptura priuata aut publica. ¶ Primo casu siue in ea continetur quod debitor recepit dot. in sub matuo siue continetur quod fuit confessus recepisse haberet locum exceptio non numerate pecunie. ut hic aut vero continetur in priuata scriptura facta a tertio. et tunc aut habet subscriptiones trium testium. et illa fidem facit sicut publicum instrumentum. ut. l. comparationes. C. de fide instrumenti. et l. vlt. C. si cer. pe. et l. scripturas. C. qui po. in pig. habe. et ideo de ea dic. ut in publico instrumento statim dicam. Si vero continetur in instrumento publico adhuc glo. distinguit. Aut in instrumento dicitur quod talis debitor habuit et recepit a tali causa mutui. et tunc exceptio non numerate pecunie opponi non potest sed instrumentum suum effectum habebit donec probabitur contrarium. ut. l. cum precibus. C. de p. ba. aut in instrumento continetur quod talis confessus fuit se recepisse. et tunc exceptio non numerate pecunie opponi poterit. et ita est limitanda dea gl. ¶ De. vo. de bellapertica dicebat quod

cebat q̄ nunq̄ exceptio nō numerate pecunie competit cōtra publicum instrumentum. argu. huius tex. qui aperte loquitur in scriptura priuata. **O**pi. tamen glo. clarior est. **E**t sequitur eam: ideo tene qd̄ supra dictum est. Sed op̄ po. contra predicta nomine priuate scripture statut contra scribentem. vt. s. de inuti. shp. §. item verborum. **S**o. ē regula q̄ statut vt ibi fallit in mutuo. ideo non ob. **I**n glo. sc̄z ex. i. causa mutui ibi. l. cum vltra. op̄. qd̄ excipitur d̄ nō numerata pecunia etiam si stipulatio interueniat de. §. i. j. de exceptio. vbi est tex. z de. l. si ex cautione. **C**. de non numerate pecu. **S**o. dicunt quidam q̄ si intercessit stipulatio potest excipi in factum z de non numerata pecunia nā exceptio in factum est generalis concurrentem cum alijs exceptōnibus sed certe hoc non fuit de mente gl. que videtur vel le qd̄ competat exceptio in factum non autem non numerate pecu. z illud qd̄ dicitur in. l. cum vltra qd̄ excipitur in factum exponit ipse. i. de non numerate pec. sed certe h̄ opi. non placet. **D**e. qui sequitur glo. pro qua defendenda est sciendum fm̄ eum: q̄ sicut actiones iudicantur habere nomina penes medium concludendi immediatum. ita z exceptioes. verbi gratia damnicasti me per dolum in. x. qz tu es pater vel patronus: non possum agere contra te de dolo: aqz contra te z proponam q̄ damnicasti me in. x. z in medio concludendi dicam. qz bone fidei non congruit vt vos domine patroni mi locupletemini cū mea iactura ideo peto zc̄. z sic habebit locum exceptio in factū que resultat ex medio immediato concludendi: qd̄ est qz bone fidei v̄. vt. ff. de dolo. l. heredibus. z. l. non debet. z. l. sabinus. idem est i exceptionibus. vt sic dicam contra patrem vel patronum meos eos non numerasse pecuniam concludam z qz bone fidei zc̄. competit exceptio in factum. vt. **L**apud cellum. ff. de doli excep. sic in proposito cum petitur pecunia tanquā numerata ad qd̄ inducitur scriptura medium immediatum agendi est pecuniam numeratam esse. z ideo qz contra medium hoc immediatum agendi est exceptio pecuniam nō numeratam esse: ex medio immediato datur exceptio non numerate pe. sed vbi dicitur contra me: ego confessus sū me debere tibi. x. ex causa mutui. z qd̄ per stipulationem promisi z ego contra te recipiam medium z immediatum non potest esse non numerata pe. qz non conuenis me ex numerata pecu. sed ex stipulatione. z ideo habet locum in factum. z sic d̄ intelligi hec glo. z gl. que est in. l. cum vltra. §. allegata. nec ob. l. si ex cautione. §. j. j. de excep. qui videtur casus pro opi. **I**a. nam de non numerata pecu. non potest esse nomen exceptionis. sed potest esse materia ex qua resultat exceptō cum agatur ex stipulatione non competit exceptio non numerate pecunie. i. non propter non numeratam pecuniam cum pecunia non numerata sit causa materialis z remota. z ibi non est stipulatio sed agitur ex confessione obligatoria per litteras tunc exceptio non numerate pecunie est nomen exceptionis. qz est causa mediata excipiendi: que verba posuit **E**t. in. l. cum vltra allegata. ex quibus defendit glo. fm̄ **D**e. z **E**t. **I**n glo. que incipit. l. non numerate pec. in fi. sed hec est vera opi. cum eadem sit ratio in exceptione non numerate pecu. que est in exceptione non numerate dotis: z per hoc inferitur: qz exceptio debet proponi de necessitate in scriptis: eum speciale sit in his duobus. ergo in contrarium est ius cōmune: qd̄ intelligit verum eē **E**t. nisi exceptio proponatur per modum agendi. qz tunc in scriptis deberet edī: quemadmodum actio: vt ipse scripsit in aut. hanc aut querellam. **C**. de non numerate pecunia. **I**n glo. sc̄z. ibi qd̄ certe est equum: hanc opi. sequitur **E**t. z doc. licz gl. in. l. si ex cautione. **C**. de non numerata pecu. teneat contrarium z male. **I**n glo. vlt. ibi generaliter. hec est vera opi. fm̄ doc. nam in mutuo z dote: ratio est specialitatis ab alijs contractibus. nam debitor qui vult mutuari pecuniam propter indigentiam quā h̄z vt gratificetur creditori iuris presumptione omnia faceret non solū scripturam: cum sibi videatur quasi iam pecuniam habere qd̄ non sic in alijs contractibus idem est in dote: qz vt cito habeat vxorem de facili inducitur ad confitendum habuisse z recepisse dotem: quā non recepit quas rōnes speciali

tatis non est inuenire in alijs contractibus. z ideo in eis hec exceptio locum non habet. **I**n ca. glo. in fi. Sed que est ratio diuersitat: qz maius tempus statuitur in debitorē cōfite h̄uisse pecuniam: quā in creditorē: qz debitor egenuz eē presumitur. facilius confiteretur pecuniam habuisse quas non receperat z confessiones fecisset causa gratificandi creditori vt sibi mutuet: qz creditor qui non est egenuz. z qz ita non affectat restituū: sicut debitor mutuari. Sed pone qz in iudicio aliquis confitetur sibi esse mutuatam. z illud scribitur apud acta nunquid poterit opponere exceptionem nō numerate infra biennium si ex hac scriptura conueniatur: doc. distinguunt: aut confitetur per modum spontanee iurisdictionis: quia sponte vadit ad iudices: z fatetur se pecuniam debere. z tunc exceptionem non numerate pecunie opponet infra biennium. vt in. l. in dotibus. **C**. de non numerate pecu. cum hic sit eadem rō: ac si extra iudicium cōfiteatur. z ideo h̄ instrumenta guardē: que sunt corā notario per modum voluntarie iurisdictionis: possent opponi exceptio non numerate pec. nisi esset renunciatum. **S**i v̄o emanauit confessio per modum iurisdictionis contentiose vtputa qz debitor facit quicquid potuit ne confiteatur. sed forte iuramento astrictus: postea confessus est. z tunc exceptio non numerate pecu. locum sibi non vindicat: cessat. n. presumptio supradicta: sc̄z vt gratificetur creditori: cum in iuris confessus fuerit. arg. ff. de verbo. obli. l. inter stipulatem. §. s. l. l. **S**ed pone qd̄ aliquis in testamento confitetur se recepisse. x. nunquid poterit opponi exceptio nō numerate pec. infra biennium: dicunt doc. qd̄ non. qz in eo q̄ testatur non est presumptio: qz spe future numerationis cōfiteatur: cum speret non indigere mutuo. qz sperat mori. z ideo secus est qz in debitorē alio confitente in scriptura inter viuos. ar. l. j. **C**. de pecul. eius qui liber. meruit. Quid si quis confiteatur coram duobus vendicabit ne sibi locū vt possit opponi exceptio non nu. pecunie videtur qz nō. ar. huius tex. qui exigit scripturam debere interuenire videt in contrarium qz habeat locum. qz cum parem v̄is obrinet testes z instrumenta. vt. l. in exercendis. **C**. de fide instru. zc̄. **I**a. de are. dicit qz de rigore iuris non vindicat sibi locum effectus huius ti. sed de equitate debet sibi exceptio non nu. pecunie opponi propter identitatem rōnis. arg. l. in exercendis supra allegata. **D**e. z **E**t. tenet contra istā opi. nam certi sunt modi vestirendi pactum nudum. s. re v̄bis zc̄. vt. s. qui. mo. re contrabi. obli. in prin. z nullibi reperitur: qz presentia testium vestiretur pactum nudum. ergo a sufficienti numeratione talis confessio est inefficax: tā qz nuda: z non apta parere obligationem efficacē. facit ar. **L**offerre. §. placet. ff. de actio. z obli. consensus enim in scriptis est ille qui exceptionem non nu. pecunie iducit. z hoc voluit sentire quedam glo. **C**. si cer. pe. l. si non singuli. nec ob. l. in exercendis. qz testes z instrumenta parem v̄m habent: quo ap probationem sed quo ad obligationem munime fm̄ **D**e. z **E**t. **B**al.

**De obligationibus ex consensu.****Consensu.** Iste ti. b. intendit.**Emptio.** Emptio: veditio: locatio cōductio societatis z mādatū p̄ se sū cōtrahuntur: qui contractus ab his qui re celebantur differunt qz in his sine re obligatio perficitur. **E**t a v̄bo. ob. differūt qz in

his absqz personarum presentia hinc inde oritur obligatio in illis ab vna parte tm̄. z inter presentes contrahuntur. b. intendit.

**De emptione z venditione.****Emptio.** Illud prin. **B**reuit. **B**. inten. **C**ōtractus emptionis siue venditionis sine scriptis consensu perficitur: etiam si res sine precio z arra tradita sit: si cōueniant de precio. b. d. vsqz ad. §. in his.**In his.** **I**d. d. **E**emptio z venditio in scriptis celebrata: non est perfecta: donec cōtractus fuerit in mundum conceptus z receptus z de partium vo

## De emptione

luntate celebratus. Et si aliqua perfectio deficiat: licet im-  
pune ab eo recedere: nisi arre interuenerint: quas venditor  
si penitet restituet duplicatas. emptoris vero penitentia ipsa  
ram amissione punitur. h. d. vsq; ad. §. precium. **In gl.**  
p; hic ibi fm quosdam: dicit q; non est verum fm doc. quia  
tunc potius diceretur contractus redemptiois resolui: q; nō  
valere. ibi alij dicunt vtpla. **Dec** etiam sunt opi. **A** 30. quas  
doc. sequuntur in. l. contractus. C. de fi. instr. **In glo.**  
que incipit. sc; vtroq; .z in glo. que incipit vt q;. **Ex** istis  
glo. videtur inui q; contractus in scriptis celebrandus nō  
valet: nisi partes subscribant: qd; intelligit **Franci.** **Accur.**  
verum esse. **L** y. sequendo ipsam si scriptura sit perfecta  
manu priuate persone. secus vō si manu publici notarij. nā  
tunc non exigitur subscriptio: qd; satis probatur: ex hoc tex.  
z per hanc glo. que exponit absoluta. i. subscripta hic. z in  
d. l. contractus. non bene exponit ideo reprehendit. **Sed**  
pone volumus contrahere in scriptis per te stat quo min⁹  
perficiatur contractus: quero nūquid ego per que; nō stat  
potero ex cōtractu agere: ac si contractus eēt perfectus **Ja.**  
de ra. tenebat q; sic. nam cum quid est implendum. z stat p  
te habetur pro impleto. vt. l. iure civili. ff. de condi. z dō. d.  
**De**. tenebat q; ex tali contractu impleto agi non possit:  
per hunc tex. z tex. in. l. contractus. z glo. videtur hoc senti  
re. nam nemo cogit inuitus contrahere. vt. l. sicut. C. d. ac.  
z ob. **Non** ob. q; contractus debet haberi pro impleto: ex  
quo stat per te. nam constat. q; si stat per te: q; non vendas  
rem quālibet emerem ego nō habetur res pro vendita  
z sic in proposito z. l. iure civili loquitur quādo aliquid dō  
fieri per me z per te stat quo minus faciam. z tunc dō habe  
ri pro adimpleto. z sic non h. **In gl.** sed que ac. no. p.  
huius gl. que vult. q; contrahētes possint rescire ab emptō  
ne perfecta. qd; est mirabile contra. l. sicut. C. de acti. z ob.  
l. 13. C. quando licet. ab emp. dis. qd; intellexit **L** y. in. d. l. cō  
tractus verum. si veditio debebat resolui sub conditione .  
secus vō si fuisset pura z simpliciter contracta. gl. in. l. predi  
cta videtur tenere. q; ad repetendum arram def. conditio  
ob causam. licet hic teneatur q; def. actio ex ēpto vel condi  
ctio ex. l. pro quibus gl. concordandis distingue. aut cōtra  
ctus arrarum fuit separatus a contractu emptionis. z sic ar  
ra separari potest. z tunc datur conditio ob causam. vt i. gl.  
d. l. ij. aut arra est connexa contractui emptionis z emptio  
ni accrescit. z tunc agitur actione ex empto vt hic dō. **Sed**  
quero que opi. de positio in scda. q. huius gl. sit verior. **Ja.**  
de ra. sequit opi. **A** 30. z **Ad** ar. hac rōne contraria allegant  
non est audiendus. vt. l. fi. C. de codicil. sed recipiens ar  
ras duplicatas vltra ad contractam non tenet. petens vō  
interesse qd; succedit loco rei. vt. l. si res z precium. ff. de pe  
ti. heredi. videtur contrarius. sic tanq; contraria allegans  
repellat. facit. l. commissorie. C. de pac. inter em. z ven. **D** y.  
vō. sequebat opi. **Jo**ā. z bul. z pro ea inducebat. l. predia:  
ff. d. act. ep. z p. socio. l. si qs a socio. cū se. **S**ui. d. suz. idē seq  
bat. si contractus erat factus cum solemnitate debita. quā  
tum ad obligationem. secus si aliqua perfectio deficeret. z  
tunc sequit opi. **A** 3. z **Ad** ar. qd; satis videt probari in tex.  
ibi non perfecto contractu emp. in scriptis dat repetio ar  
re. **Quidam** moderni hanc opi. sequunt. q; quotienscūq;  
pena legalis concurrat cum rei persecutoria. vna per alte  
ram non tollitur. sed q; venditor teneat ad arras est pena  
legalis. ergo per solu. illius pene non tollit interesse ar. l. si  
pro fure. §. i. ff. de condi. fur. preterea si diceremus q; pce  
ptio arrarum preiudicaret sibi in interesse. nil esset inductū  
specialiter contra eum. que penitet per. l. que voluit eū pu  
nire in aris duplicatis. cum sine hac prouisione teneatur  
ad interesse. z hanc opi. sequitur **De**. nec ob. rō **Ja**. predi  
cti. q; arre z interesse petunt ob eandem cām vs. q; nō ad  
plet qd; cōuenit sic nō est sibi contrarius. vt arre petant vt  
pena z interesse vt rei psecutio. z ideo vna non tollit aliam.  
**L** y. vō z **Ja**. de arc. sequunt primā opi. **A** 30. z **Ja**. de ra.  
z p. eis videt casus in. l. si fundus. §. i. ff. loca. **Ad** ob. d. l. p  
dia. cum si. q; vbi veniūt plura remedia de iure cōi. h; alte  
rū aut. l. in aris paucis venit de iure spali. ar. l. qui mutuā  
ff. mandat. z. l. octibus. ff. de re. in. nam quotienscūq; vni

## z venditio ne

venit extraordinarie specialiter illud tollit ius cōmune. vt  
l. interdum. §. qui fure. ff. de fur. sicut alias dixi de substi  
tutione vulgari. q; est prouisio spalis que facit cessare ius  
cōe iustitatis que est prouisio iuris cōis. **Item** non ob. q; pena  
legalis concurrat: q; pena arrarū nō venit originaliter. h; ex  
accidenti. z ideo aliud est in ea: q; si originaliter ueniret. ar. l.  
si cum exceptione. §. satis clementer. ff. qd; me. cā. **Item**  
in. e. gl. circa si. pone q; res vedita ē p. x. z emptor dat qua  
tuor vel tria non expresso vtrum p arra vel parte solutiōis.  
**Quid** tūc presumet. **R**espondeo q; p vtroq; datum hoc  
esse videt: si est pecunia. vt est gl. in. l. ij. C. quando h; ab ep.  
dis. **Sed** circa materiam huius. §. quero vtrū pthocol  
lum anteq; sit redactū in mūdum. i. in publicam formā vt  
instrū publicum: faciat fidem videt q; sic. q; tex. in. l. con  
tractus. C. de fide instr. appellat pthocollo instrumenta.  
ergo fidē faciant q; testes z instra parem vim obtinet: quo  
ad pbatōnem. vt. l. in exercendis. C. de fide instr. **Pre**  
terea habēt ea que dnt habere publica instra. l. annum die  
testes locū indictionem z et subscriptionem notarij in pri.  
quaterni ergo faciūt fidē quēadmodum instra. **So**. dicit q  
dam q; pthocollum non pbat nisi redigatur in mūdū qd;  
aperte pbat tex. hic. z in. d. l. contractus. q; fit solū ad quā  
dam memoriā. preterea pthocollum nō h; omnia que de  
bet habere publicū instrū. nam debet habere subscriptio  
nem tabellionis nō antefcriptionē et tabellionis. vt in aut.  
de fide instr. §. sed si nostra. **Pre**terea vulgaris opi. doc.  
est q; pthocollū fides non adhibetur nisi redigatur in pu  
blica monumenta. z hoc sequit **Ja**. de arc. z in hoc et vide  
tur rescidere **L** y. **Sed** fm hoc quō fiet notario mortuo.  
q; pthocollum in mūdū nō redigat. nam si illud non pōt p  
duci ad fidē faciendam vt est pdictū per alium notariū nō  
poterit in mūdū redigi. q; cedula seu pthocollū qd; idē ē  
z instrū publicū inde extractū dō scriptum esse manu eius  
de notarij. vt in aut. de tabel. §. is quoq; z pbat in. l. actus  
**Pre**terea pthocollū fit solū ad memoriā notarij. vnde  
in eo sunt ibreuiature sub quibus multa que nō sunt scripta  
continent que notarius retinebit in memoriā quō sciet ali⁹  
notarius illas ibreuiaturas extendere certe nequa. ergo  
nō poterit p alium in mūdum redigi. preterea inramētus cō  
missum alicui nō transmittit ad heredē. vt. l. generalr. C. d.  
decre. de cur. z redactio pthocollū in mūdum ad aliū non  
transmittit cū. l. cōmittat hoc tabellioni rogato. h; certe di  
cit **L** y. mortuo notario pōt alius rogari sicut videmus quo  
tidie fieri. nec ob. q; pthocollū z publicū instrū dō scribi  
manu eiusdē notarij. q; verū est si viuūt als scribi poterit p  
manū alterius ar. l. mortuo. ff. de iudi. qd; consuetudo iterpe  
ta: a qua nō est recedēdū. vt. l. cū de interpretatōe. ff. de leg.  
nec ob. q; notarius nō poterit scire qd; debeat ponere in mū  
dū ppter ibreuiaturas que sunt in pthocollo. q; notarius  
iste ibreuiaturas illas extendit sic solitus ē extendere rogat⁹. i  
sili. vt. l. libroz. §. qd; tū cassius. ff. de lega. iij. **Sed** pone q;  
notarius sit solitus diuersas formas illaz ibreuiaturarum  
extendere z facere qd; faciet notarius q; rogatus suas extra  
bit. **R**espondeo fm **L** y. extendet ad ibreuiaturā fm illā fm  
quā notarius defunctus solitus erat extendere in h;u sili q; si  
milē obligationē ptimeat ar. l. reos. §. cū in tabul. ff. de duo  
bus reis z qd; ibi no. **In gl.** h; quo. in fi. sed hic ponit sa  
ciens. l. permissione. q; l. hoc iubet. als vō si hoc simplr p  
mitteret fieri z p illo penā nō adijceret illud fieri sine pe  
na posset vt in p. trario z in. l. graccus. C. de adul.

**Precium.** **De**. itēdit. **V**editio sine certo pēio  
nō recedit. h. d. vsq; ad. §. itē pēiū. **In gl.** qd; si in inoia  
tū. in fi. z ē rō q; si in cāu illi. §. nō poss; pferre pēiū in plo  
nā tertij nō repirēt debitorēs pēciās mutuo sub pignori  
b; vt ibi no. h; v; q; in psonā alteri⁹ pētis possit sba actus  
cōmitti. vt. l. si ita expōs. ff. de 2 di. z demō. **So**. ibi loq; i  
ultima voluntate. q; nō ē obligatoria h;ic de. z id pōt pferri in  
psonā illi⁹ q; nō ē obligata. hic vō loquimur in voluntate h;ic  
obligatoria. vñ in voluntate alteri⁹. l. voluit obligatōes non  
posse cōmitti. q; nō ē verisile. q; qs velit se obligare. vñ p  
ctus remanet derisorio. qd; l. abhorret fm doc. **In gl.** et  
in que

Inique qro nūqd arbuter possit ferre sniam ptibus abntib? Rñdeo sine allatidibus q sic in copromisso si nō sit hoc di ctū nō pōt qz arbitra sūt redacta ad istar iudicioz qd ē ve rā in arbitro. S; in arbitratore sec? s; doc. vt. l. fi. C. de s ben. ep. in. vj. q. in. fi. qz ille solū h; a ptibus pt. atē nō a. l. iō pōt illa d. sicut p nōcū explicare. ar. l. si qz mibi bona. s. iuf sum. ff. de acq. here. Ad ob q; d; pcedere sicut bonus vir i iudex qui d; ferre sniam pūbus pūibus vel citatis; qz ve rā ē quo ad modū pcedēdi. nō autē s; qualitatē. hoc s; ali quos. l; Bar. et alij teneāt q; arbitrator nō possit pferre sen tentiā pte absente et nō citata. Sed nūqd arbuter. et arbi trator: cogit arbitrari. l; gl. in. l. fi. C. de sben. emp. dicat et veritas tū ē q; si copromissum recepit arbitrari. teneat alias non. fm doc. ibi. Sed nūqd quis teneat pfulere in cau sa. vel in puncto sibi cōmissō. Rñdeo q; sic. et est gl. in. l. in factis. C. de pri. sacro. feri. li. vij.

**Item pretium.** Pretium qd in actu em ptionis et reditiois erigit d; pfulere in pecunia mērata. sed si pfulat in spē tractus p mutandis e. it. Et pualis opinio. q; validioribus et fortiori bus rōnibus et argumentis defendit. b. d.

**Cum autem.** h. intendit. Rei veditio in spē cōmodū et incōmodū ptinz ad ēptorē et an traditionē nisi in ea dolū culpā vel morā cō miserit cuius noie puenit. et cū q; id teneat qz actionē h; eā cedēdo liberat. b. d. vsq; ad. s. ēptio. In gl. sed certe. ibi l; secus sit et ē rō q; cū facta ē venditio sub cōditōe et res pe rit totaliter nihil subest p quo figat pedes suos obligatio conditōe adueniente. et iō venditoris ē piculum secus vbi res est deteriorata fm Lp.

**Emptio.** h. intendit. Sub cōditōe pōt ēptio s; h; ēt accidētali. et cōtractus ēptiois cō ferri. b. d. fm doc. l; gl. alij intelligat et male. In gl. s; v; ibi in emētis vbi d; q; s; b; tractus sine cōmētū. nō pōt i alteri tractū volūtate cōmitti. ibi qd sepe. s. j. vbi d; q; pūm nō pōt cōferri in volūtate alteri tractū. In gl. ibi sed dic rē hic ipsam gl. in. d. l. in emētis soluit fm Joā. optime dicēs q; hic nec veditio nec res nec pūm fuerit col lata in arbitriū alteri s; b; tū. sed ppter quoddā cāle em ptoris. v; si res placuerit sub accidētali veditio resolui d; . et ista ē vera opi. fm doc. vñ glo. hic et vbiq; nō stellerit hunc s. nā res nō plus pōt cōferri in volūtate alteri tractū. q; pūm. cū ita sit de sōa ēptiois et venditiois res vt pūm. So. verū ē q; res pūm et cōmētū in volūtate alteri tra ctū nō pōt pferri et rō qz. l. puidit ne tractus esset de risorius vel ludibriosus. et trufatorius v; si aliqd istoz pfer ref i volūtate s; b; tū. pfuleret. l. q. nollēt se obligat. vñ s; et esset trufatorius. qz accidētalia ēptiois possunt cōferri in volūtate alterius cōtrahentium. et ita loquitur hic. et ita t; Lp. in. d. l. in emētis.

**Loca.** Emens rem ignoranter que non est in cō mērtio. tra venditorē h; ad interesse actio nem ex empto. b. d. Bald.

De locatione et conductione.

**Locatio.** h. pñ. b. intendit. Loca tio et pductio p sensu p ficiū. cū de pūo certo puenit. et in volūtate extranei certi pōt pūm locatōis pferri quē admodū in emp. Et s; eius materia qua si p oia locatio regulatur. incerto vō pūo pstituto contractus inominatus efficitur. b. d.

**Preterea.** h. intendit. Si pūm pfulat in spē nō locatio sed inoiatus tractus erit. ex quo pscriptis verbis actio resultabit. b. d.

**Ad eo autem.** h. intendit. Cōtractus em phyteoticus q; efficitur pro mercede vel spē cōstitutā a tractu locatōis et veditiois i aliquibus differt et multipliciter conuenit cum cisdē qui iure ciuili extitit introductus. et si nihil de rei periculo iter con trahētes actū est totalis rei interitus ad vñm; pticular; ad emphticotā spectabit. b. d. vsq; ad. s. item querit. In gl. in pecunia. et in glo. in specie. Nota istas glo. que viden

tur defendere contractus locationis qui sunt in hac ciui tate. nam solent locari res immobiles pro specie alicuius pē sionis. vtputa pro rugo grani. aut vnus barilla in anno. po teris ne interpretare statutum qd loquitur de conductione et locatione videtur q; non. nam illud statutum h; locus vbi est locationis contractus. sed vbi merx constituitur in spē nō ē tractus locatōis. s; inoiatus do et des vt in pce. s. So. p has gl. defendit q; possit dem statutū interpretari. ibi enī ponunt deā duo vba redditū et pēsiōne. q; hñt denotat q; dem statutū possit interpretari. siue merx pfulat in spē et hoc ppter vba redditū siue in pecunia et hoc ppter vba pēsiōne q; dicitōes hñt istas significatiōes vt in istis gl. et q; statutū possit disponere qd dicat locatio et pductio. et si merx pfulat in spē. de hoc nō ē dubitandū. nam per pactū pōt fieri nō solū vt in spē merx pfulat. sed et vt nulla merx pfulat. ergo idē poterit fieri p statutū. vt. C. de decre. decur. sup rubri ca. pterea nulla. l. hoc phibet. S; cōtra op. et v; q; p pactū nō possit fieri q; pfulat merx in spē p contractu locatōis. nec et q; merx nō pfulat. nā talia pacta cōtra. l. dicēs q; pducto; teneat pfulere mercedē in pecunia locato; suo. vt. s. in pñ. ergo tale pactū nō valet. vt. l. pacta. q; tra. C. d. pac. et. l. tra iuris ciuilis. ff. e. So. fm Lp. pacta tra. l. dicunt illa. q; sūt a. l. iprobata. nō aut q; sūt tra tenorē. l. et iō cum. l. nō iprobat talia pacta fieri. optime tenēt. secus vō in referi ptis q; dicunt eē tra leges corpso q; sūt cōtra tenorē. l. et iō si pducto; ipetraret q; nō teneat ad pēsiōne. tale rescriptus nō ualēt q; cōtra. l. vt. l. rescripta. C. de pēibus ip. off. et. l. nec dānosa. e. ti. Sed quare dicunt tra. l. corpso q; sūt cō tra tenorem ipsaz. pacta vō cōtra l. non dicuntur q; uis sint contra tenorem ipsaz. sed tūc demū quando. l. inhbibet pa cta fieri. ut p; in. l. eos. s. j. C. de vsuris. Respondeo s; doc. q; rescripta hñt clausulam derogatoriā in iure. lex. n. dicit q; omnia rescripta que sūt iuri cōtraria sunt nullius valor; vt in. d. l. nec damnosa. et. d. l. rescripta s; pacta habēt clau sulam approbatoriā regule. et iō si fiet contra tenorem. l. nō dicit fieri tra. l. Et hoc inferi ad. q. que pōt dictum occurrere. d. Albanus approbavit oia statuta aretina dñ modo non sint cōtra constitutiōes generales. Done ergo q; cōstitutio generalis dicitet vñm; statutū vō aretinū dicitet tra ipsius tenorē nūquid dicitet hoc statutū contra pstitu tiones. Et predictis videtur distinguēdū. Aut constitu tio inhbib; statutū tra eā in casu illo. sicut ē uidere in cōsti tutiōibus que sūt tra appellātes q; inhbibent cōtra cas i statutis fieri et talia statuta cōtra cōnsōnes dicerent. vnde illa non cadūt sub approbatione statutoz. Aut cōnsō non inhbibet super hoc fieri statutum. et tunc tale statutum ca deret sub approbatione statuti. qz non uidet tra constitu tiōnem. que sunt valde notanda.

**Item queritur.** h. intendit. Du; rei cō cisse dñum mercede in pecunia constituta pertransit. non locationis sed emptiois est iudicandus contractus. b. d.

**Conductor.** h. intendit. In locatōis tra ctu expsa suāda sūt. et et emna alia. que veniunt in eo fm naturam cōtractus. b. d.

**Qui pro vsu.** Cōductor de delo vel culp teneat. et tractus locatōis tra sit ad pducto; beredē. b. d. usq; ad fi. ti. Contra si. hu iuster. op. de. l. cū q; rñ. s. l. heres. ff. l. ca. ubi dicit q; heres coloni nō ē coloni. So. alle. s. limitat fm istū. Aut tps cō ductiois durat et trāsit ad heredē ut hic aut ē finitū tps cō ductiois et nō trāsit vt ibi. et sic ē fims bñuisti. Bal.

De societate.

**Societatem.** Istud prin. h. intendit. Om num bonorum et vnus negotiationis tñ contrahi potest societas. in qua damni et lucri partes sunt equales nisi inter socios aliter conuenit. b. d.

**De illa.** Valet conuentio inter socios; vt partem maiorē; lucri ferat vnus; q; damni; et am plus q; alius et cōtra. Et lucrum dicitur id quod super,

## De obligat. ex quasi con.

est omni damno deducto. b. d.

**Et adeo.** Potest contrahi societas: vt vnus sociorum partes lucris habeat: et de dā non sentiat hoc dicit.

**Illud.** Id. dicit. Pars adiecta in lucro: tacite videtur adijci in damno. et contra. b. d. vsq; ad. §. manet. Quia potest contrahi societas. vt vnus ponat personam et alius pecuniam. quero nunquid dissoluta societate pecunia debeat cōmūter diuidi. vt operarius dimidiam pecuniam habeat. So. aut est conuentum inter socios. vt hec pecunia diuidatur cōiter et tunc pecunia diuidetur communiter aut de pecunia diuidenda nihil est actum. et tunc gl. in. l. i. C. e. que ponit banc. q. dicit. q. hec pecunia cōmūter venit diuidēda. nam cōmunicata presumitur cum vnus simpliciter eam in societate posuit. facit. l. i. §. si. et. l. se. ff. e. ti. dicit. tñ. glo. q. de consuetudine in alijs quibus locis suatur contrarium. Ja. de are. dicit. q. hec cōsuetudo est ius cōe. nam hec pecunia nullatenus diuidet. sed eam precipuam habebit qui eam posuit in societate. p. hoc allegat. l. cum duobus. §. damna. ff. e. ti. et in. §. itez ex facto. e. l. nec ob. l. i. §. si. cum. l. se. q. loquitur quando vterq; conferebat. nec poterit dicere operarius q. ideo pecunie partem habere debet. q. posuit operam. q. alius etiam posuit pecuniam. que operis est valimentum vt. l. cum duobus. §. in coheuda. ff. e. Sed pone. q. pecunia perditā est. nunquid tenebitur iste qui posuerat pecuniam iterum tantam ponere. vel est cōe periculum. ita q. qui operas ponebat teneatur operari vel aliquid prestare p. extimatiōe operarij. glo. in. l. i. C. e. dicit q. societas est finita. vt. l. verum. §. intereant. ff. e. Ja. de ar. predictus reprobat istam glo. et dicit q. operarius debet prestare dimidiam pecunie perditę. vt. l. cum duobus. §. in coheuda. ff. e. p. hoc facit. ff. de pericu. et q. mo. rei vēdi. l. id qd. De. distinguit. et melius fm. l. y. Aut pecunia statim contracta societate perditā fuit. an q. operarius operaretur: et tunc operarius cōpellitur ad percipiendum damnum. alias societas claudicare q. esse nō debet vt. ff. de rescin. ven. l. si id qd. et facit. ff. de arb. l. 13. et. l. se. Aut operarius fuit iam operatus. et tunc dissoluta est societas. et operarius de pecunia perditā nil prestabit. pro hoc facit. d. §. interuenit. Ultimo quero. nunquid iste operarij deat operarij suis expens: an vō expensę fiēt de communi. videtur q. debeat operari suis expensibus vt. l. qd. in. ff. de operis lib. Preterea ideo habet partem lucris. q. solus operatur. ergo solus operas suas suis expensibus tribuat et soluet sic vecturas nemonum. et mercimoniorum. et alias expensas occurrentes facit. l. si nō fuerint. §. i. ff. e. sed videtur q. expensę fiāt communiter: cum lucrum non dicatur nisi deductis expensibus: vt hic. et hęc opt. sequitur Jaco. de are. nisi forte videretur tacite actum. q. operarius operaretur suis expensibus: vt patet in parciario colono. nam videtur agi: adeo q. suis expensibus aret et seminet cum pretium sit operis valimentum. vt. d. l. cum duobus. §. in coheuda. In glo. no. eandem in. si. sed hic id est eadem ratio contrariorū. q. societatis natura hoc inducit ideo nō ob.

**Manet.** Societas soluitur renūciatione: q. lucrum qd. pūct post renūciationē nō cōmunicatur nisi socius societati maliciose renūciat. b. d.

**Soluitur.** Societas morte vnus sociorum soluitur etiam si plures supersint. nisi aliud conuenierit. et etiam soluitur societas finito negotio cum quo fuit contracta hoc. d. vsq; ad. §. publicatione. In glo. s. vt dicit. ibi etiam ex pacto. et est ratio. q. in societate eligitur industria persone. et possibile est talem heredem qui societati non esset expediens: sed dānosus. ideo statuit. l. q. non transeat societas ad heredem: qd. falsum in societate rectigalium qd. est fauore fiscali spāle.

**Publicatione.** Publicatione omnis bonorum vnus socij. item paupertatis causa. societas dissoluitur. b. d.

**Socius.** Id. intendit. In actione pro socio venit dolus. et culpa. que non extimatur:

## De mandato

si non adhibet tantam diligentiam in rebus communibus quam adhibere solebat in proprijs tempore societatis contracte. et mala electio est in culpa. b. d. vsq; ad. §. si. In glo. nisi alter in. et hec faciunt ad. q. q. excommunicatus possit exceptione excommunicationis et hānit? exceptiones ban ni contra excommunicatum et hānitum opponere. de quo per doc. in. l. si mulier. ff. sol. ma. et sic tituli est finis Bal.

De mandato.

**Mandatum.** Id. prin. b. intendit. Mandatum

obligatorium contrahitur sex modis. nam obligatur quis si gratia tantum mandatarij quis mandans. et mandatoris tantum gratia tunc mandatur cum aliquid sibi vtile

demandatur. b. d. In glo. mandatum est ibi nisi enim fiat gratis dic. f. quo ad ppositum debet enim mandatarij esse eius ppositi vt gratis mandatum exequatur licet mandans possit mandatarium remunerare occasione futij recepti. vt. l. si remunerandi in. ff. e. ti. et quod dicit glo. de locatione est verum si precium consistat in pecunia. si vō consisteret in specie esset contractus innominatus: vt infra. e. §. si. et ageretur prescriptis verbis.

**Tua gratia.** Id. intendit. Ad cognoscendum cuius gratia mandatum fiat. inspiciendum est cuius utilitatem concernat id quod mandatur et dicitur illius gratia mandatum celebratum.

**Tua tantum.** Mandatarij gratia fit mandatum cum ei mandatur aliquid eius utilitatem tantum cōtinēs. q. mandati species obligatoria non censetur. Et nō ex cōsilio nisi fuerit fraudulentum obligatur. b. d.

**Illud.** Rei turpis mandatum inter mandatarium et mandantem non est obligatorium. b. d.

**So qui.** Id. intendit. Diligenter sunt fines mandati obseruandi et eos excedens mandati non agit. b. d. In glo. e. aut. Et ideo piurant rei qui cū ab eis petunt. e. et dantur tantum quinquaginta. iurāt se non debere q. petis. Pā petēs centum videt petere omnē quantitatem ab illa infra. vt hic pbatur. debet ergo confiteri illud q. d. si non vult esse periturnus fm. doc. qui hoc scribunt in. l. i. §. sed si mihi. ff. de ver. obliga.

**Recte.** Re integra reuocatur mandatum. b. d. vsq; ad. §. item si adhuc. In glo. nam si nō recte. dic. q. non est vñ. quātus ad act. q. debet nasci inter mandantem et mandatarium. sed quātus ad actionē. que debet nasci inter mandantē mandatarium. et alia tertia psona ē necessaria reuocatio. et qñ mandatur aliquid cōtinēs in se delictū. nā si mandare hodie tibi q. iniuriare titio. et si vsq; ad quinquaginta dies offenderes titiū. ex hoc mandato teneret titio. nisi illud reuocasset. vt dicunt doc. in. l. non solus. §. si mandato. ff. de iniurijs.

**Item si adhuc.** Id. intendit. Mandatum si nō morte re integra cōstiterit. nisi mandatarij hoc ignoras exequatur mandatum. cui tūc de equitate subuenit. b. d. vsq; ad. §. mandatus. Quero quando dicatur res integra. quo ad hoc vt mandatum possit reuocari. glo. mouet hęc. q. in. l. mandatum. C. e. et distinguit Aut querimus in procuratore ad iudicia. aut in mandato iurisdictionis. aut in procuratore ad negotia. Si in procuratore ad iudicia tūc ante lit. cōtest. dicit res integra. lite vō contest. non poterit reuocari vt in. §. si vō. in. aut. de iudicij. et in. l. post litem. ff. de procura. In mandato iurisdictionis dicit glo. idē. doc. vō dicit q. ante citationē dicitur res integra. q. ab ea incipit iudicium fm. q. ibi not. Si procuratore ad negotia et in negotijs dicitur res integra. qñ nō dicitur est cepta. vt. l. i. §. cepisse. ff. de pollicitat. Circa hoc tñ dicit doc. q. qñq; preparamēta rei faciunt recepta esse vt puta mandauit vt faceres domū incepisti facere. et incepisti facere faciē muri. nō dicit res integra. q. hoc ē quoddam pparamētus intrinsecū. vel et q. mandauit q. tu ires romā emisisti calciarios et alios actus fecisti extrinsecos. non dicitur ppterea



tur propterea res cepta cum in hoc casu. l. permutat peni-  
tere. et sic dicitur rem integram esse. ut. l. si pecuniam. ff. de  
cond. ob. e. ius. m. quod scribant docto. in. l. mandatus. C.  
eo. ti. Quia in hoc. §. dicitur q. mandatum finitur morte.  
contra de. l. si q. mancipia. §. si. ff. de insti. So. ibi manda-  
tum erat uniuersale. ideo mandatum non finitur morte. s.  
contra etiam quia si sit uniuersale morte finitur. ut. l. eius  
qui. §. quas vero. ff. si certum pe. So. ibi duo interuenerunt  
scilicet mens mandantis. et conditionis mutatio mandatarij.  
¶ Sed videtur q. mandatum particulare non finiat mor-  
te. ut. l. illam. C. de dona. So. ibi fuit mandatum in rem  
suam. qd non finitur morte. hic uero in rem suam non ideo  
secus. contra hanc solutionem opponitur de. l. i. C. de act.  
et obliga. ubi etiam in re sua mandatum finitur morte. So.  
ibi mandans sine herede decessit. et ideo mandatarus non  
potest intentare actionem directam. quia non super est per-  
sona cuius nomine intenter. unde agit uti nomine suo. ut  
ibi patet. Oppo. de. l. fundi. circa finem. ff. de acqui. poss.  
ubi mandatum particulare qd non est in rem suam non fini-  
tur morte. So. ibi mandatum est aliquid. qd quis ex neces-  
sitate tenebatur facere. et ideo morte non finitur. secus si  
haberet illud non ex necessitate facere. Oppo. contra hanc  
solutionem de. l. si defunctis. C. de procura. ubi iudicium  
fit de necessitate. et tamen in procuratore ad negocia fini-  
tur morte domini. So. in iudicij est necessitas causatua  
non autem precisa quia potest quis subinere muti in pos-  
sessionem aduersarium bonorum suorum sic de necessitate  
non tenetur se defendere precise. in dicta. l. fundi. erat  
necessitas precisa. sed contra hoc oppo. de. l. remuner. adi.  
§. finali. ff. eo. ti. So. ibi mandatum confertur post mortem  
domini. et ideo morte non finitur. Sed contra hoc oppo. d.  
Leum pater. §. nemo. ff. de lega. scdo. ubi distinguitur si ma-  
datarius sciuerit uel ignorauerit. So. ibi mandatum debe-  
bat explicari in uita l. effectum sortiretur post mortem. unde  
de eo iudicatur acti in uita deberet fieri et explicari etiam  
quo ad effectum ex quibus potes distinguere per tempus.  
Et sciunt in arg. ad questionem. Summus pontifex mis-  
sit legatum ad partes Italie cui dedit mandatum uniuersale  
legatus aliqua incepit explicare demum mortuo sum-  
mo pontifice siue mortis summas pontifex queritur utrus  
tunc expiret delegatio sua dicunt doc. qd non per predicta.  
¶ **Mandatum.** pere est libere uoluntatis ex  
post facto est necessitatis. Et qui mandato non renunciat  
mandati tenetur nisi rationabilis causa excuset eum. b. d.  
usq. ad. §. mandatum. ¶ In glo. pura casus et hanc sequi-  
tur doc. in. d. la procuratore. et est ratio quia mandatarus  
suscipiendo mandatum uidet asserere se paratum de leuis-  
sima culpa teneri.

¶ **Mandatum.** Sub conditione mandatus  
contrahitur q. gratuitum esse  
debet et mens certa interueniens in mandato locatōis et cō-  
ductionis contractum parit. hoc dicit usq. ad finem ti.  
¶ In glo. scs. ut mercedem ibi. et tunc non potest peti qe-  
qua. Tenet ergo ista glo. q. procurator qui non fuit pactus  
de salario: nihil potest petere qd est uerum per uiam actio-  
nis fm Ja. de ra. sed officio iudicis ad similitudinem ad-  
uocati qui de salario nihil pactus est poterit iudicis officio  
postulare q. sibi constituatur salarium fm consuetudinem  
sori et eius facultatem. ut. l. i. §. aduocatos. ff. de postu. nam  
et procuratores postulare dicuntur cum desiderium clien-  
tuli sui exponunt sicut aduocatus. Scias tamen q. quedam  
gl. posita. C. e. in. l. i. prohibet procuratorem pacisci p. eius  
salario ultra. c. aureos licet doc. teneant q. quantūcuq. pot  
et uult paciscatur. Bal.

¶ De obligationibus ex quasi contractu.

¶ **Est genera.** Illud p. i. b.  
intendit. Ex  
gestione aliorum negotiorum absq. man-  
dato ex quasi contractu nascitur obligatio  
ex qua due competunt actiones negotio-

rum gestorum directa domino uo gerenti contraria. hoc di-  
cit usq. ad. §. licet. ¶ Et isto principio no. differentiam  
esse inter contractus et quasi contractus qd facit ad statuta  
disponentia aliquid qd de negligentia petere potest debi-  
tum ex contracta. xvi. annorum. l. p.acio soluentium impo-  
nit non autem extenditur dictum statutum ad uolentem  
petere diuisionem rei cōmunis uel ad alios quasi contra-  
ctus per hoc reprobatu quedam glo. per docto. que est. C.  
si aduer. uendi. aut sacramenta que tenet q. aut. illa que lo-  
quitur in contractu extendatur ad quasi contractum.

¶ In glo. scs. eius. ubi dicitur q. negotiorum gestor  
sine mandato agat mandati sed ibi mandant quedam ne-  
gocia sua et aliena geri. unde etiam pro alijs negocijs gestis  
agitur contra hunc mandantem mandati sed contra domi-  
num negotiorum gestorum competit. ¶ In glo. scs. ut re-  
petat. ibi. l. q. in uxorem. ubi dicitur q. ea que maritus im-  
pendit in uxorem non repetit. quia alimentare tenetur p.  
pter obsequium qd mulier prestat. sed quia intellectus il-  
lus. l. est dubius et non est uerum indistincte q. maritus te-  
netur alimentare uxorem fm Jaco. de arc. sic distingue.  
Aut maritus habet uxorem in obsequio suo aut non. Pri-  
mo casu distingue. Aut maritus fm Albertum de bobio  
habuit ex uxore dotem aut nullam habuit quia non fuit si-  
bi promissa. et tunc tenetur eam alimentare. argu. l. licet. ff.  
de operis liber. et. l. in rebus. §. possunt. ff. eo. Aut dos fuit  
sibi promissa et non recepit et quia deceptus et non decipi-  
entibus iura subueniunt. ff. ad uelleia. l. ij. §. uerba. c. cui uniu-  
uersorum. extra de reru. permuta. non tenetur. pro quo fa-  
cit i. aut. de non eligen. secundo nub. mul. §. illud quoq. in  
fi. Si maritus uxorem non habet in obsequio aut hoc con-  
tingit culpa mulieris aut culpa uiri aut neutrius culpa. pri-  
mo casu maritus ad alimenta non tenetur. nam frustra mu-  
lier alimenta postulat que obsequium debitum uiro non im-  
pedit argu. l. iul. §. offerri. ff. de actio. emp. Secundo casu  
et tunc perinde est acti in eius esset obsequio cum per eum  
stat. argu. C. de insti. et subiti. sub. condi. facti. l. i. et. l. libes  
scribit. et. l. si mibi bibliothecam. ff. de contrahen. empti. et  
ideo tunc distinguitur. ut supra dixi quando est in eius ob-  
sequio. Aut neutrius culpa hoc accidit quia forte mulier  
grauissime infirmatur ideo obsequia uiro non prestat. et tunc  
aut uxor habet unde se alit quia est diues. et tunc mari-  
tus fm quantitatem dotis alere tenetur eandem et non ali-  
ter. ut. ff. solu. matri. l. si cum dotem. §. si autem tenuissimo  
Aut mulier est inops. et tunc maritus prestat alimenta omnia  
ipsi uxori et etiam expensas medicorum. nam ad hoc tene-  
tur. ut. ff. de uerbo. signi. l. cetera. ibi dum dicit curadi cor-  
poris et. quod est uerum etiam si maritus nullam dotem  
habeat argu. C. unde uir et uxor. l. i. et aut. preterea. et die q.  
aliquando quis alienum alit. ut. ff. de edil. edicto. l. si ser-  
uum: sic isto casu ex predictis habet locum q. maritus non  
repetit qd impedit in uxorem. qd etiam habet locum cum  
mulier est diues: et maritus ultra vires dotis impendit. nā  
tunc uidetur obsequio maritali impendere eas nisi prote-  
stetur eas repetere: et est casus in dicta. l. qd in uxorem.

¶ Ex quibus concludunt doc. q. potestas et rector: suis af-  
fessionibus et officialibus teneantur prestare impensas cum  
eos habeant in eorum obsequio. argu. l. in rebus. §. possunt  
ff. cōmo. licet contrarium uideatur in. l. ij. ff. de impensis. vi-  
de tex. et glo. in. c. cum instanti. de censu. extra. et gl. r. q. ij.  
illud. et. C. de erro. mili. ann. l. i. l. xij. et ideo itellige: q. mo-  
dicam impensam tenentur prestare. ut puta cibaria. sic pul-  
tes. et alia cibaria infirmorum. non autem impensas medi-  
cinarum. qd uerum est fm. d. Bar. ex eo q. rectores non te-  
nentur ad alimenta iudicibus suis sed solum ad cibaria quo-  
rum appellatione continentur medicine.

¶ **Sicut autem.** intendit. Contra ge-  
rentem negotia aliena. ne  
gotiorum gestorum directa competit actio: in qua leuissi-  
ma culpa uenit si alius diligentior fuerat illa gesturus re-  
gulariter nisi dolus: lata culpa: et leuis uenit. b. d. usq. ad. §.  
tutores.

## Per quas personas

**Tutores** Inter tutorem et pupillum ex quasi contractu oritur obligatio ex qua due actiones resultant. scilicet tutelae directa pupillo: tutori vero contraria. b. d. usque ad. §. item si inter.

**Item si inter** Id. intendit. Societas inter cogens parit ex quasi contractu obligationem: ex qua communi dividendo actio competit. Plures quoque heredes inuicem ex quasi contractu obligantur: ex qua obligatione familiae heriscunde competit inter eos iudicium. b. d.

**Heredes quoque** Inter heredes et legatarium per aditionem hereditatis ex quasi contractu nascitur obligatio: ex qua actio ex testamento competit. b. d. usque ad. §. item is. In glo. scilicet actione ibi. Respondeo idem. glo. no. contrarium in. l. i. ff. finium regum. et fere melius: nam similitudines quas huiusmodi actione communi dividendo et familiae heriscunde non faciunt defectum nec inferunt quod sit ex quasi contractu.

**Item is.** Id. d. Indebitum recipiens soluenti per errorem facti: obligatur ex quasi contractu licet improprie dici possit ex hoc negotio etiam contrahi obligationem. hoc dicit.

**Ex quibusdam.** Soluens indebite per errorem ex causa que infirmatione crescit solutum non repetit. b. d. usque ad. fi. ti. Baldus.

Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

**Depositis.** Id. prim. b. bre.

Inter itendit. Per suum actio acquiritur domino: per filium vero actio ex causa adventitia perveniens patri quo ad usufructum acquiritur: filio autem quo ad proprietatem. b. d.

Quia hic dicitur: quod filius acquirit patri obligationem: quero quo modo ex stipulatione patris filio acquiritur. Dic aliqui stipulatur filio ita quod effectus stipulationis confertur in vita patris: et tunc aut pater stipulatur filio: id quod per filium acquiritur patri: et versus stipulatio sine dubio: et ipsi patri acquiritur: ut. l. quod dicitur. ff. de v. ob. et l. dñs suo. c. ti. Aut stipulatur: aliquid quod potest acquiri filio: et tunc filio acquiritur uti actio: ut. l. uxorem si testamento. ff. de lega. iij. con iuncta. l. pōponius philadelphus. ff. famil. herci. facit. l. et heredi. §. nos autē. ff. de pac. Aut pater stipulatur filio vt legitim. administrator. et adhuc potest acquirere vtiliter ut nota. l. l. si legati. ff. de pig. Aut stipulatur filio vt extraneo et stipulatio est nulla ut. l. si tibi. §. si pactus. ff. de pac. et ibi no. aut stipulatur filio factum: et tunc aut tale factum coheret persone filij: aut persone filij non coheret: primo casu valet quo ad filium: et queritur vtiliter sibi ut. l. si quis operas. ff. de operis lib. et l. cum patronus. §. i. e. ti. quo ad patrem vero nullo modo valet ut. l. quod dicitur. primo responso. ff. de v. ob. nisi sua pecunialiter interfit. tunc versus in extraneo. ut. l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de ver. ob. et. §. si quis in sulam. et in. §. alteri. supra de inuti. sti. Si vero est factum quod persone filij non coheret: tunc idem est in obligatione dandi ut. l. quod dicitur cum sua glo. ff. de ver. ob. et quod nota. l. §. sed cum factum supra de stipulatione suo. Quis pater stipulatur filio existenti in potestate patris: et confertur stipulatio in tempus sui iuris: et tunc qualiter acquiritur filio ex hac stipulatione sic distingue: Aut stipulatur filio. vt heredi et tunc acquiritur directa si heres est: ut. l. auus. ff. de pac. Aut stipulatur filio vt filio: et tunc acquiritur sibi vtiliter sine ad agendum siue ad excipiendum sit interposita stipulatio: ut. l. quodcumque. §. i. ff. de ver. ob. et. l. iureiurandi. §. liberi. ff. de operis lib. et l. heredi. §. nos autē. ff. de pac. aut stipulatur filio vt extraneo: et nihil acquiritur ex ea ut. l. si tibi. §. si pactus. ff. de pac. aut est dubium: vtrum sit stipulatus filio vt heredi. an ut extraneo. et glo. in. d. §. si pactus. dicit quod si non potest apparere ex verbis. nec ex alia coniectura. tunc presumit stipulari filio vt heredi. que glo. optime loquitur. quam declara. fm. do. Bar. Nam si pa

## no. obligatio acquiritur

ter stipulatur illud quod ad eum non potest pertinere. nisi si vt filio non autem spectat ut ad heredem vt sunt opere lib. que ad extraneos heredes non transeunt. et tunc videtur ut filio stipulari nec inspicitur vtrum sit heres. vel ex parte ut. l. iureiur. §. si liberi. ff. de operis libe. Si vero stipulatur pater filio. id quod potest ad eum pertinere. si heres est. et aliter non et tunc videtur ei stipulari vt heredi et ita loquitur. d. l. auus. quandoque potest pertinere ad filium vt heredem et vt filium. et in hoc dubio presumitur ut heredi stipulari. ita loquitur. d. l. auus. ff. de pactis. fm. doc. et ibi est casus. Et faciunt predicta ibi in ar. ad. q. Pater ab ecclesia recepit rem in emphiteosim pro se et filijs suis an videtur voluisse queri filijs vt heredibus an vt filijs licet in hac acquisitione sit hec dictio. et que huiusmodi distribuere ut. l. ij. §. si ita. ff. de eo quod certo lo. tamen in casu huiusmodi. q. denotat esse successionem. vt primo patri. et deinde eo mortuo filio queratur res emphiteotica vt. l. gallus. §. i. in glo. ff. de liber. et posth. quod tangitur per. l. in. l. liberti liberteque. C. de operis libe. et in casu isto quod resemphiteotica ecclesiastica non transit ad heredem extraneum vt in auc. de non alie. et emphi. §. emphiteosim vero coll. ij. videtur vt filio queretur secus si esset emphiteota priuate persone quod videtur acquirere vt heredi et hec probatur in. d. l. iureiur. §. si liberi. ff. de operis libe. Successive vero quero an pater possit stipulari filio emancipato et illis casibus quibus potest stipulari filio in potestate in eisdem poterit et filio emancipato et ex hac queretur utilis ut in. d. §. si liberti put loquitur i filio emancipato ubi est casus hoc esse verus probatur quod paria sunt aliquid fieri in tempus vel in tempus committere vt. l. quod sponse. C. de donac. ante nup. et l. in tempus. ff. de hered. insti. sed pater potest stipulari filio. in tempus existente sui iuris ut. §. dixi ergo filio sui iuris et ex hac stipulatione queretur utilis si filio in potestate stipulatus fuisset post mortem ipsius patris. Sed an mater possit stipulari filio videtur quod sic. vt. l. publicia. in fi. ff. de positi. cum sua glo. l. y. determinat contrarium per. l. debitor. ff. ad trebell. p. l. gaus. ff. sol. ma. ar. sumpto a speciali nec ob. l. publicia in prin. quod ibi non querit tanquam mater. nam et in casu illo acquireret quicumque extraneus extraneo. Sed an filius emancipatus acquireret patri videtur quod sic cuius pater ei querat vt supra dixi ergo idem contra. doctores dicunt quod non et tigit. l. y. in. l. ij. C. de contrabenda et committen. stipu. et hoc per predictam. l. debitor ad trebell. et ratio diversitatis inter patrem et filium est quod votum parentum est querere filijs et non e converso. ut. l. scripto. ff. vnde liberi. An pater possit acquirere filio monacho doc. determinat. quod sic per. l. iurif. in fi. ff. de operis lib. Sed nunquid aliquis poterit filijs nascituris post mortem suam et quod post mortem suam concipientur acquirere. videtur quod non quod ille nullo modo sunt sibi coniuncti. et ideo non succedunt ab intestato ut in. §. plane. §. de heredi. ab intestato. doc. dicit quod est not. dignum. quod uno potest quis per stipulationem acquirere quod licet non dicantur descendentes quo ad successionem ab intestato tamen quo ad alias acquisitiones fiendas descendentes iudicantur ut. l. paulus. §. paulus. ff. de ope. lib. Sed pone. quod aliqua mater recepit rem in emphiteosim pro se. et filijs nunquid filijs non heredibus poterit ex hoc contractu acquiri. videtur quod non per predicta nisi enim non potest filio stipulari. doc. vero dicunt contrarium et ratio est quod stipulatio interponitur super re que futura est matris. vnde queruntur filio et cuius extraneo etiam si vellet sicut quando interponitur stipulatio siue pactum super re ipsa. vt dicta. l. publicia in prin. et per hoc facit in vltibus feudorum de beneficio feudi semie. c. i. Ad declarationem huius. §. in fi. quod dicitur quod pater intentat fm divisionem et debes scire nunquid pater exercet consensu filij actionem fm divisionem. an vero proprie a veteri. l. cas intentat et dic a lege veteri: ut. l. fi. §. ubi autem. C. de bonis que liberis. Et secundum hoc. querunt glo. et doc. pone quod nisi actioes filij intetar. sed non appet de consensu filij vt teneat caueat filium ratum biturum gl. l. d. §. vbi at qua sequitur. Df.

nt. De. tenet q. si pater. vt leg. timus administrator petit pro filio non satisfabit filium ratum habiturum: presumitur. ergo q. consentire videatur: nisi iusta habeat causam contra. dicitur. l. vt. l. ij. §. voluntate. ff. soluto matrimo. Et vero videtur etiam cautionem de rato. vt patet per eum in dicto. §.

**Item per liberos** Seruus alienus: et homo liber: possessi bona fide. actionem ex re possessio: et ipsorum opera acquirunt. et ex dictis causis usufructuario per usufructuarii suam acquirunt. b. d.

**Communem** Seruus communis actionem acquirunt dominis pro dominica portione. nisi nominatum vni stipuletur. quo casu illi soli acquirunt. b. intendit. Bal.

Quibus modis tollitur obligatio.

**Solutur** Titu. l. prin. Breuius ter. b. intendit. Solu-

tionem eius qd. debetur. omnis tollitur obligatio etiam si aliud pro alio volenti creditori soluitur. Nec interest per quem solutio facta sit. b. d. vsq. ad. §. item per acceptilationem.

Quia dicitur in tex. q. quis potest pro iuro soluere. quero an soluens habeat aliquam actionem contra debitorem pro quo soluit. de hoc sunt glo. contrarie. in l. soluendum ff. de nego. gest. tenet q. sic. et habet actionem negotiorum gestorum. glo. in l. stichum. in fi. ff. de noua. tenet q. nullam habeat glo. in l. solutionis. ff. de solutionib. prudenter distinguit. Aut quis soluit pro inuito. et tunc nullam habet actionem ad repetendum. Aut pro ignorante. et tunc repetit actionem negotiorum gestorum. et ita concordat ille due glo. per illam tertiam. Guil. de achu. tenuit in dicta. l. soluendum glo. positam in ea. pro qua induct. Lat. si quis. §. labeo. ff. de religi. vbi quis soluens inuito herede impensas funeris repetit cas. ab herede facit. l. si quis mancipijs. §. si. ff. de pecul. Preterea non esset equum: q. debitor qui est liberatus per hanc solutionem locupletetur eius iactura solventis. vt. l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. Preterea equum est hoc casu vt sit danda. vt. l. quotiens. ff. de prescript. verbis. et hanc opinionem sequitur Ly. in l. si. C. de nego. gest. nec ob. tex. in l. si. quia predicta vera vbi quis prohibitus est gerere negocia aliena et gerat negotiorum gestorum actionem non habet. q. fm hoc cum quis prohibitus est aliquid facere faciendo contra illud delinquit. sicut est arare et seminare terras meas me prohibete. et talis negotiorum gestorum actionem non habet. ita intelligitur. l. si. Aut faciendo contra prohibitiones quis non delinquit. vt quia prohibuisti me creditori tuo soluere. certe soluendo non delinquo. et hoc casu non negatur mihi actio negotiorum gestorum. si pro inuito soluiam. quia tacendo contra prohibitionem non delinquo. sed hec verba Guil. sunt contra casum. l. si pte. ff. mandati. §. Barto. vnde fm eundem Barto. veritas est. q. soluendo pro inuito non datur actio negotiorum gestorum. nec villo alio remedio sibi subuenitur. hoc dicit contra eum pro quo soluitur. et sic intelligitur glo. in dicta. l. si stichum. ff. de noua. in fi. Si vero quis p. ignorante. et tunc actionem negotiorum gestorum agit. contra eum ad recuperandum id quod soluit et ita intelligitur glo. in dicta. l. soluendum. alias male loq. retur. Et predictis patet q. glo. que est in l. solutionis. ff. de solu. que distinguebat inter inuitum. et ignorantem optime locuta est. nec ob. dict. §. labeo quia speciale est ibi in impensa funeris ne defunctus remaneat insepultus. nec ob. dicta. l. si quis mancipijs. §. finali. quia ibi loquitur in seruo. qui potest dominum inuitum obligare de peculio.

In glo. que incipit patet hic. hec glo. tenet q. creditori creditoris mei soluendo liberor ego etiam si soluitur creditori meo. me inuito glo. notat contrarium. in l. si ope. ff. de excep. dol. Circa hoc ergo. cum queritur nunquid soluendo creditori. creditoris mei liberer sic distingue. Aut ego soluo creditori creditoris mei eo inuito. aut ignorate si creditore meo ignorante. tunc aut debitum meum et creditori

mei est ex eadem causa et tunc soluendo creditori creditoris mei liberor ipso iure. vt. l. homo. ff. de nego. gest. Aut ex eadem causa non descendit debitum meum et creditoris mei nec habet res meas obligatas et eidem soluendo liberor ope exceptionis. vt. l. si ope. ff. de excep. do. Si creditore meo inuito soluo pro concordando istas glo. contrarias distingue. Aut creditor creditoris mei habet res obligatas pro credito mei creditoris. et tunc soluendo ei creditore meo inuito liberor. et ita intelligitur hec glo. Aut non habet res meas obligatas creditor creditoris mei pro eo qd. d. sibi creditore meus et soluendo ei inuito creditore meo non liberor. et ita intelligitur glo. que est in dicta. l. ope.

In glo. scilicet fideiussor ibi vel etiam post eam q. hec glo. non bene intelligit quomodo et quando fiat cessio fideiussori soluenti contra reum principalem. Circa hanc materiam vt instruaris plene sic distingue. Cum quis soluit pro alio et petit cessionem sibi fieri. et tunc siue soluat nomine illius contra quem cessionem sibi fieri petit siue illius et alterius et tunc quando cuius fiat cessio siue ante solutionem siue in ipsa solutione siue post est inutilis cum solutione facta per eum sit et sublata obligatio. vt. hic. et. l. papinian. ff. mandati. Aut soluit nomine ipsius solventis tantummodo. et hoc constat. et tunc quando cuius fiat cessio siue ante solutionem siue post incontinenti vel ex interuallo cum pacto vel sine siue in ipsa solutione fiat cessio valet. quia per hanc solutionem non est liberatus principalis. vt. l. stichum. §. si mandato. ff. de sola. Aut ergo quis soluit et est dubium cuius nomine soluit. et tunc subdistingue aut sunt plures obligati aut erat plures quorum vnus erat obligatus alius non. primo casu aut plures sunt obligati principaliter ex eodem contractu. aut accessorie. si plures sunt obligati principaliter eadem specie et ex eodem contractu vel quasi vt plures tutores vel plures coheredes et in istis debet distingui si vnus ipsorum soluat et petat cessionem et fit cessio aut fit antequam soluat vel tempore solutionis vel statim post vel postea ex interuallo posito pacto de cedendo. et tunc valet cessio. et ita intelligitur l. modestinus. ff. de solu. et hec glo. in hoc casu bene dixisset sed intellexit hanc distinctionem fieri in fideiussoribus qd. non est verum vt statim dicam aut cessio ex interuallo fit sine pacto. et non valet quia videtur talis soluere pro totali obligatione. vt. dicta. l. modestinus. in prin. Aut sunt plures obligati dispariter. quia vnus tenetur vna obligatione alius alia vel vnus vno contractu alius alio. et talis presumitur soluere pro obligatione sua et valet statim post solutionem cessio. vt. l. si minores. ff. de administra. tu. et. l. si alterius. ff. de tu. et ro. dif. Secundo casu quando vnus est obligatus principaliter. alius accessorie in dubio obligatus accessorie videtur pro sua obligatione soluere. vt in dicta. l. papinianus. ff. mandati. et ideo etiam cessio ex interuallo sine pacto de cedendo valet. licet gl. alr sentiat et non bene: non enim est liberatus pro solutione fideiussoris facta nomine ipsius fideiussoris vt superius dixi. Aut principalis soluit et ille videtur ob talem obligationem soluere. vt. l. eius quis §. de peculio. ff. de solutio. et tunc non expedit de cessione tractare. Tertio casu quando loquimur in pluribus obligatis accessorie. et in dubio vnus ipsorum soluens. videtur pro sua obligatione soluere. et ideo posset fieri cessio ex interuallo. vt. dicta. l. papinianus. et dicta. l. cum his. ff. de solur. non vis laudo litteram. Quarto casu plures sunt quorum vnus est obligatus alter non. sed ex alia causa solueret. et tunc talis soluens videtur soluere pro sua causa et pro causa ad eum spectante. vt. l. et magis. ff. de solutio. et ideo ex interuallo posset sibi fieri cessio. vt. l. dominus sticho. in prin. ff. de pecul. lega. et. l. si res obligata. in fi. ff. de lega. primo. et hec distinctio colligitur ex dictis docto. in dicta. l. modestinus. ex qua apparet clare. quando fit faciend. cessio. et qui valet vel non. licet glo. circa hanc materiam minus perfecte et non clare loquatur.

**Item per acceptilationes**

Verborum obligatio tollitur per acceptilationem latinis vel grecis verbis intelligibilibus et aptis legitime interpo

## De obligationibus

fitis . alias vō non . qz vnumq̄q̄s dissoluitur eo genere quo ligatur . b . d . ¶ In glo . que incipit scz . que sunt in fi . Distinctionem huius glo . sequitur doc . excepto Ja . de arc . q̄ dicebat q̄ acceptilatio siue peccet in materiā siue in forma q̄d glo . appellat peccatum rei : z peccatum conceptionis si terponitur ab eo cui non est licitum ignorare iura . tunc secus sed cōmuniter doc . sequitur glo . ¶ Quero que est ratio q̄ si acceptilatio peccet ratione rei super qua interponitur . valet vi pacti : sed si peccat ratione cōceptionis nullo modo valet . Respondeo fm̄ doc . q̄ primum peccatum dicitur peccatum materie . scdm̄ vō dicitur peccatum forme q̄d est maius . qz forma dat esse rei . vt . l . iulianus . § . sed . si quis . ff . ad exhi . Et ratio huius rōnis est . qz qui peccat in forma peccat in seipm̄ : peccatum materie est peccatum in alio . hinc ē q̄ magis punitur occidens patrem vel filium q̄ extraneū . vt . ff . de parici . per totum .

**Sed z id quod** . Etiam debetur ob aliam causam q̄ q̄ verbis debetur : potest acceptilatio tolli : dummodo in acquilia nam fuerit stipulationem legitime deductum z acceptilatio fuerit postea subsecuta . b . d .

**Preterea** . Per nouationem que interuenit noue persone factis naturaliter obligate presumitur facta esse . obligatio prima tollitur . b . d .

**Sed si eadem** . Eiusdem persone interuenit se secundo obligantis : nouatio non presumitur : nisi scda obligatio aliquid noui contineat : q̄d prima minime continebat . b . d . ¶ In glo . que incipit hic no . tria in fi . dic̄ clarius fm̄ L . y . q̄ nouum ius circa materiam nouationum nihil imutauit : nisi qz oli facilius nouatio fiebat . l . § . videatur velle : q̄ semper debet exprimi nouationes fieri aliter non presumitur facta : q̄d verum non est . vt per L . y . in . l . fi . C . co . ti .

**Sed cum hoc quidem** . Hodie non presumitur nouatio nisi inter contrahentes specialiter hoc agatur . Et contractus qui consensu contrahitur re nō dum secuta contrario consensu dissoluitur . b . d . vsqz ad fi . ti . ¶ In glo . que incipit scz solo ibi ipso iure : q̄d est verum actione iniuriarum : que datur ad applicandum penam fisco : cum ius fisci ledi non possit pactis priuatorum . vt . l . ius publicum . ff . de pac . Bal .

¶ Explicit liber tertius .

## que ex delicto nascuntur

¶ Incipit Liber quartus .

¶ De obligationibus que ex delicto nascuntur .

### ¶ Am expositū

¶ p . in . B . c . u . r . b . intendit Omnis obligatio ex maleficio proueniens re . i . ex ipso maleficio nascitur . l . § . obligatiōes : que ex factu sūt : quo ad earum originem in quatuor species diuidantur . b . d . vsqz ad . § . furtum .

¶ In glo . sed nonne . in fi . No .

banc glo . que vult q̄ iniuria que fit verbo : dicatur maleficiū concoz . gl . in . l . ex maleficio . ff . de act . z obli . q̄d videtur facere contra quandam determinationem Bar . quā ipse posuit in . l . aut facta . ff . de penis . vbi videtur dicere : q̄ aliud sit maleficio aliud maledictum aliud malefactū aliud male scriptum : propter q̄d instat ad . q . ¶ Statuto cauetur q̄ si aliquis cōmisit maleficio de nocte . puniatur pena dupli . aliquis dixit verba iniuriosa : vel blasphemauit deū de nocte ipse determinat q̄ non debeat duplicari pena cum non videatur cōmisisse maleficio sed maledictus iste gl . faciunt in oppositum : z cum quadam vice practicarez opi . Bar . sūt oppositum mihi tempore sindicatus z vix quasi pro opi . Bar . facit q̄d no . per glo . singularem que est in . l . fi . ff . de preto . sti . super verbo deductur que dicit q̄ iudices semper sequuntur q̄d est minus . nam si in quātitate minus condemnare possum sic . z hoc casu facere potui . z no . per glo . in . l . si quis id q̄d . ff . de iurisd . om . iudi .

**Furtum** . Furtum est cōtractatio proprietatis vel vsus rei aliene fraudulosa inuito domino : animo lucrandi . b . d . ¶ In gl . que incipit hoc exprigitur . in fi . In dubio autem presumitur nolens . vt . l . q̄ vas . § . vetare . ff . de furtis . Sed pone q̄ iudex maleficiorum inquirat contra aliquem de furto venit dominus rei pendente processu coram iudice z fatetur rem contractatam fuisse de eius voluntate . Queritur nunquid per talem confessionem domini tollatur inquisitio . d . Ja . bu . disputauit banc q̄ . z determinauit q̄ sic per talem rationem officium iudicis inquirentis in locum accusatoris succedit . vt . l . prope randum . C . de iudi . in . § . z si quidem . z . l . si ob causam . C . de euic . constat autem q̄ furtum est delictum priuatum . z de priuato delicto nullus accusat nisi iniuriatus inuito eo iniuriato ergo nec iudex qui succedit in locum accusatoris de hoc delicto poterit inquirere domino inuito . Ex quo cōcluditur q̄ confessio domini dicentis furtum cōmisisse suis se de sua voluntate liberat furem . q̄d si esset verum multi fures cuaderent . z ideo . d . Bar . contra do . Ja . determinauit tali ratione . ex maleficio cōmisso per aliquem due oriuntur actiōes . vna rei publice altera parti . vt . l . licitatio . § . q̄d illicite . ff . de publi . z actio que competit rei publice cōmuni competit . z acquiritur sicut per filium patri z per seruum domino queritur . vt . l . veluti . ff . de iusti . z in . z . l . postlimini um . ff . de captiuis . constat autem q̄ confessio filij vel serui circa id quod acquisierunt facta eorum patri vel domino non preiudicat nisi appareat per coniecturas volentes fuisse q̄ talis confessio preiudicet eis . vt . l . quero . in fi . ff . de edil . edicto . z . l . cum probatio . z ibi no . ff . de proba . ergo nec confessio huius domini oberit rei publice . nisi aliter de eius voluntate appareat .

**Furtum** . Furtum dicitur a furuo . i . nigro . vel ab auferendo vel a ferendo . b . d .

**Furtozum** . Furtozum quedam manifesta q̄dam non . z fur dicitur manifestus qui cū re furtiua in loco vbi furatus est reperit vel alibi ante q̄ ad locum detulerit destinatum . Et cognito vno contrariorum : cognoscitur z reliquum . b . d . ¶ In glo . que incipit per hoc in fi . q̄d est verum : nisi fuerit declamatum cōtra eum . nam declamatio contra furem operatur q̄ fur dicitur deprehensus . Et ex hac gl . z . l . de hac materia loquentibus

quentibus: dicitur hoc. q. licet cuiusque capere delinquentem a. i. eo q. licet et capere clericum. absque eo q. quis incidat in exco-  
 catione: dicitur ad hoc capiatur ut dicitur coram iudice suo. arg. huiusmodi. c. dicitur. l. aut pto. s. si debitor. ff. de his que in frau. cred. **I**nter etiam ex p. dicitur: q. licet est cui-  
 cunq; inuare cu qui offendit ne offendat sicut licet cuilibet extraneo ppter res meas apprehendere fure: multo magis ppter psonam debet licere ei me defendere. **I**ste tex. facit ad ea q. dicitur extra de usuris. c. q. uis. l. vj. q. dicitur usura ri manifestus na v. e. usurari manifestus ille q. deprehendit vel ad que fit pelamatio: tñ in dicitur. c. alii determinat q. sit mani-  
 festus: na is dicitur manifestus qui facit peccatum ad mutua-  
 dum cuilibet volenti mutui: licet etiam mutuet in camera. et no videat ad oculum. **C**irca qd vtru quis dicitur manifestus: si no apprehenditur: vel clamet contra cu sic distinguitur: aut q. ratur de manifestis respectu certi et determinati delicti: qd comittit contra vnum vt respectu delicti qd comittit quo ad vnu: vt in furto tñ ille dicitur manifestus qui deprehendit in delicto vel fuit visus vel acclamatus contra eum. arg. l. capite quito. ff. de adulte. si respectu delicti qd comittit quo ad oes vt in meretrice que se prostituit oibus vel usurario q. mu-  
 mat oibus volentibus et hic dicitur manifestus deliquit: etiam si delinquit in camera vbi non videt: dum tamen confide-  
 rationem non habeat discretionem personarum. sed ex-  
 hibeat se oibus vt. l. palam. ff. de ritu. nup. **S**ed que-  
 ro quis dicatur manifestus contumax ex predictis vide-  
 tur q. ille dicatur manifestus contumax qui inuictus dicit co-  
 ram nuncio se noventurum coram iudice. na cu nuncius appre-  
 hendat eu in contumacia: vt per predicta verba colligit: ma-  
 nifestus contumax dicitur. et sic no. manifestus contumace. Jo.  
 in. in cle. si ante. d. dolo et cotu. l. glo. fi. Quod facit p. cotu-  
 tutioe. qua cauetur q. nullus contumax manifestus possit ap-  
 pellare: na citatus psonaliter qui nihil dicit: no dicit mani-  
 festus contumax: licet dicitur verus et longissima differentia est  
 inter verum manifestum et fictum contumace.

**Conceptum.** Olim conceptum et oblatum erat spes furti et concepti fur-  
 ti ille dicebat teneri penes que res furtiua dimittebat. b. d.

**Est etiam.** Prohibiti actioe tenet: q. re fur-  
 tiua querere pntibus testibus pbi-  
 buit. Furti vo no exhibit tenet qui re furtiua penes ipsius  
 inueta no exhibit: que furti spes in visu esse desierit. b. d.

**Lumen enim.** Essante ca cessat effectus ce-  
 lans rem furtiua: scienter furti  
 no manifesti tenet. hoc dicit.

**Pena.** Furti manifesti pena e quadrupli: furti no  
 manifesti dupli: qua. l. xij. tabu. i. dicit. b. d.

**Furtum.** Contractatio rei aliene iusto dno furti  
 actione parit: contractas vo re qua  
 tractare credit pbabiliter dñi volutate furti no tenet. b. d.

**In si. glo. quid si credit in si.** Sed querit quare no cre-  
 ditur indistincte dicit se credidisse dominum permissu: que  
 credulitas q. constat in animo pbatur p simplicem assertionem  
 dicentis cu iuramento. vt p. 3. et no. infra de act. s. alie. **R**ideo  
 q. iste credidit aliquid qd est de genere pbibitoriu et q. b. p-  
 presumptione iuris contra se que est q. semp dñs presumit  
 inuitis vt. l. qui vas. s. vetare. ff. de fur. **S**ed quo pbabi-  
 tur. q. iste stulte no crediderit dominum pmisurum. **R**espo-  
 deo faciliter: si res fuit primo penes eu ex domini volutate  
 et pmisione. pbado q. dñs scivit re sua tractari ad aliu vnu  
 et dñs sit amicus contractantis vel sit psona que solet cedere  
 re talia cuilibet vel dñi erat attinens vel similia.

**Sed et si.** Contractas rem dno volente. licet cre-  
 dat dñs iustu furti no tenet. b. d. nisi  
 in casu vno. **I**n glo. q. incipit vt furti actio. **E**x hac glo.  
 coniuncto tex. inserit doc. positionibus quibus de iure civili  
 est respondendum. no debeat rñderi q. credit vel no credit. s. p-  
 per verba simpliciter affirmatiua vel negatiua. cu creduli-  
 tas no faciat re esse vel no esse. sed veritas vt hic p. **C**us  
 querit quo quis ex delicto no puniat plenissime distingue.  
 Aut quis non cogitat delinquere nec agit nec pfit. Aut  
 cogitat. sed no agit nec pfit. Aut cogitat et agit sed no pfi-

cit. Aut agit et pfit sed no cogitat. **P**rimo casu et talis no  
 est puniendus ex delicto regulariter. q. pene siue actores  
 debet tenere vt. l. sancimus. C. de penis fallit hec regula in  
 crimine lese maiestatis. vt. l. q. s. C. ad. l. iul. maiest. et in. l.  
 ij. C. de lib. et coru lib. et est ibi ratio fallendi: ppter quondam  
 immediatam rationem. **I**tes fallit fm quosdam in principio. in  
 quo q. puniatur: licet no agit nec cogitat nec pfiat vt. l. vi-  
 ti. C. de p. nupil. lib. xij. sed ibi no est p. p. delictu s. Ja.  
 de ra. et id illa. l. no facit ad materia et hec sunt vera q. tu ad  
 puniendum psonam. **S**ed quo quis puniat in bonis ex deli-  
 cto alterius delinquentis no est materia nostra. s. de eis tra-  
 ctatur in. l. j. s. fratris. ff. si q. aliquem testa. p. obi. et in aut. vt  
 nulli iudici. s. fi. et hec de primo mebro. **S**ecundo vo casu  
 quando tm cogitat. et no agit nec pfit tunc iure no puni vt  
 l. cogitatio. ff. de penis. iure tame poli bene ibi puni vt  
 l. j. in fi. et qd ibi solet dici. ff. de iusticia et iure. et hoc de secu-  
 do mebro. **T**ertio casu scilicet quando cogitat et agit. sed no  
 pfit. tunc aut querit de actione civili dada. Aut de actio-  
 ne criminali dada. **P**rimo casu civilis actio no dat regu-  
 lariter. vt. ff. de fur. l. vulgaris. s. q. furti et hoc. s. nisi delictu  
 facile traseat in exemplum vt hic et. l. si q. seruo. C. e. Fallit et  
 am in. l. j. s. psuadere. ff. de seruo corrup. **S**ecundo casu. s.  
 quando querimus de actione dada in criminali. tunc aut q. r-  
 mus de puniendo delicto. qd facere cogitauit. Aut de pu-  
 niendo q. accessorie fecit. **S**ecundo casu quando tractat de  
 puniendo delicto qd fecit accessorie. vt puta quida volens fura-  
 ri rupit hostia et domum introuit et tamen furatus no est certe  
 punitur de fractura hostij et introitu domus qd pfitur acces-  
 sorie. s. volens furari cu quo ad ista accessoria pfit et ita itel-  
 ligitur. ff. de effractoribus p. toru. **A**ut querimus de deli-  
 cto puniendo q. principaliter facere cogitauit. puta q. vele-  
 bat rapere moniale vl comittere homicidium et hostia fregit  
 vel cu cultello infecutus est. et tunc subdistingue fm Ja. de  
 ra. et **P**o. **A**ut querit de puniendo actu primo delicto qd  
 facere cogitauit aut de puniendo actu remoto. si de punien-  
 do actu remoto. **V**erbi gratia q. iuit cu cultello. et isto casu  
 no puni principaliter de intetato. s. alias pena dicte. l. co-  
 gitationis. **S**i vo pcessit ad actu primu. et tunc no psumit  
 aut q. noluit aut q. no potuit. si q. noluit et tunc no puni vt  
 l. qui fallis. ff. de fal. Fallit fm quosdam vt. l. j. s. remouet. ff.  
 de postul. sed certe ibi loquit in consummato delicto. **I**te fal-  
 lit fm quosdam in. l. j. in fi. ff. q. q. iuris. s. certe ibi no fal-  
 lit fm **P**o. q. ibi puni quis no principaliter. s. p. modum  
 recopensationis vel fm Ja. de are. ibi no in delicto. na im-  
 petrare ius iniquu est a iure pmisum. ergo delictu no e quia  
 delicta no sortiunt iuris effectum vt. l. no dubius. C. de legi.  
 Si no pfit q. no potuit et tunc aut ipedimento iuris aut ipe-  
 dimeto facti primo casu no puni perinde ac si pcessisset vt  
 linter oes. s. j. ff. de fur. **S**ecundo casu quando fuit ipedito sa-  
 et ipedimento. fm comune opi. perinde puni ac si pcessisset  
 vt. l. si q. no dicat rapere. C. de epis et cle. l. is qui cum telo.  
 C. de siccar. et hoc sequit **P**o. et **J**ac. de ra. **A**lij dicunt q.  
 hoc casu miti punit ar. l. j. ff. de extraordi. criminib.  
**E**t hac seqt **E**y. tñ equiore et h de tertio mebro: licet d. h  
 mebro soleat glo. distinguere inter atrociora. et no atrocio-  
 ra crimina. **D**e quarto casu quando agit et pfit. s. no cogi-  
 tat et tunc aut hoc cotingit casu aut culpa. si casu tunc aut cul-  
 pa pcessit et puniatur ac si cogitasset. vt. l. filiu. s. stipula-  
 tio. ff. de da. infec. **S**i vo no pcessit culpa. tunc in nihilum  
 puni vt. l. respiciendu. s. delinquit. ff. de penis. **A**ut q. de  
 linquit culpa licet no cogitauit delinquere et tunc aut ex cul-  
 pa leuissima aut leui aut lata si ex lata culpa tunc puni s. mi-  
 tius qua si ex dolo vt. l. in lege. ff. de sicarijs. **A**ut ex leui  
 culpa. et tunc puni s. adhuc mitius vt. l. qd calore. ff. de reg.  
 iur. si ex leuissima tunc adhuc magis miti. **S**cias tame q. ex  
 leui et leuissima culpa quis no puniatur crim inaliter. sed ci-  
 uiliter tm vt. d. l. data et qd ibi no. **E**y. C. qui accus. no pos.  
 et hoc de ultimo mebro.

**Interdum.** Liberi hois. Et et rei p. p. fur-  
 tu no fit. b. d. **I**n glo. q. inci-  
 pit no rone ibi no ciuilitate glo. not. cotrariu et melius in. l.  
 eum qui. s. si filius. ff. de fur. et notabilis fuit hec glo. ex co  
 110

## De obligationibus

q̄ pater nō habet directū dominū in filio. 7 id deficit vntz principū essentialē facti: s; licz nō sit dominus est quasi do minus. 7 id rei vendicatōe agit vt. l. j. §. p. hāc. ff. de rei ven. Sed si agit ciuilit̄. ad qd̄ ergo agit dicit glo. l. i. vt tñ. §. j. ff. de seruo corrup. q; pater iurabit p̄ quāto nollet caruilē se filio suo tot diebus 7 istud duplicabitur vel quadrupli cabitur s̄m q; furtū ē manifestū vel nō manifestū glo. in. d. §. si filius reprob̄at hāc opi. qz in extimatiōe nō venit exti matio affectiōis 7 vera opi. ē q; pater iurabit 2c. 7 hoc sequi tur l. y. in. l. si quis seruo. C. eodē.

**Interdum.** Nō solū principalis furtū com mittēs: sed etiā opē prestās fur ti tenet 7 q; p̄ lasciuā nō vt furtū cōmittat furto p̄stat opem nō obligat furti. b. d. Cōtra istū. §. opponitur q; p̄stans opē furto manifesto debeat teneri in quadruplū: qz opē pre stans maleficio puniē ex verbis legis: sicut 7 maleficiū cō mittēs vt. l. hęc verba. ff. de adulte. Solutio aut verba que puniūt principaliter delinquētē sunt scripta in rē: vt qz sta tutū vel. l. dicit q; p̄ homicidio puniāt qz in centū: 7 tūc pa riter cōmittens maleficiū 7 opē prestās cōprehēdit vt. d. l. hęc verba. Aut lex puniēs maleficiū ē scripta in p̄sonā vt qz dicit qz qz cōmiserit maleficiū puniāt in centū. 7 tūc opē prestās nō puniē ex verbis. l. 7 sic est hic nā p̄tor furē ma nifestū puniē. 7 sic loquit̄ p̄sonaliter. s; prestās opē furto ma nifesto nō est fur manifestus: imo nec manifestus. licz furti nec manifesti puniāt: nā nō contractat rē. 7 id fur dicit nō po test: id nō ob. d. l. hęc verba. Quod facit ad statutū vtrum comprehendat mandantem vel opē ferentē cū disponit de aliquo negotio: nā debes videre: an verba sint scripta in rē 7 tūc cōprehēdātur an in p̄sonā 7 tūc nō comprehendūt qz verba in p̄sonā scripta cōprehēdūt ex interpretatione mādatē vel opem ferentem vt. l. j. §. de iur. ff. de vi 7 vi ar. que interpretatio nō cadit in statutis. Sed quero an de iure cōmuni opē p̄stans puniāt eadem pena qua principa lis Dy. cōsuluit q; puniāt media pena p. l. is qui opē. ff. de fur. s; ipse dicit cōtra casum. l. nihil interest. ff. de fideiarijs 7. l. is cuius pc. ff. de adul. p̄terea pone q; prestās opē pre stet furi nō manifesto nō ē dubiū q; puniatur eadē pena qua principalis vt. l. sepe in fi. ff. de verbor. signi. dñs Ray. de solutio dicebat q; aut agit ciuilit̄ cōtra prestātē opē 7 tūc puniatur media pena vt. l. is q. ff. e. Aut agit criminaliter. 7 tūc eadē pena puniē vt in iuribus allegatis supra p. l. que qz. C. de epis 7 cle. sed nec ipse intellexit bene dicit. l. sepe in fi. 7 in exēplū supra posito de prestāte opē furto nō manife sto veritas est s̄m Bar. q; regulariter prestās opem tenea tur eadē pena qua principalis hęc regula fallit vbi. l. alit̄ di sponit vt. l. j. C. de nili. aggeri. nō rumpē. vbi l. y. hanc. q. ponit 7. l. j. C. de rap. vir. p̄terea fallit vbi qualitas diuersi ficatur in p̄sonis delinquētis 7 opem p̄stantis cū limitatio ne quā statim dicā. Ad cuius euidētiam ē sciendū q; quā doqz eadē qualitates sūt in p̄sona delinquētis 7 p̄stātis: opē quādoqz qualitates diuersificānt qñ qualitates sūt eadem oīno tūc habet locū qd̄. s. dixi sed quādo diuersificānt: tūc qualitates quedā sunt p̄sona delinquētis 7 opē p̄stātis p̄ter p̄positū 7 naturā delicti. Verbi gratia in furto q; qz de p̄chēdatur cū re furtiua ē extra p̄positū delinquētis: 7 tunc puniē s̄m qualitatē que ē illi p̄sona 7 ē fur manifestus p̄ter hāc qualitatē qz deprehēsus tenet in quadruplū que quali tas nō ē in ipō prestāte 7 ideo tenet in duplū. Pone etiā q; negās maleficiū puniāt in quarto plus cōmittēs negauit certe p̄pter istā qualitatē que inest p̄ter p̄positū delinquen tis 7 ex post facto puniē in plus q; opē prestās. Quedā sūt qualitates que insūt respectu p̄sona in qua delinquitur ex post facto. Verbi gratia dedi tibi opē 7 consiliū vt offende res Ticiū de die vel Ticiū priuatū tu offendisti eū de no cte vel factū de prioribus qd̄ ē maior pena certe hoc casu ē dubiū 7 cōsistit dubiū in hoc qñ obliget opē prestās vtrum tūc cū opē p̄stāt. an tūc cū delictū perficit: 7 veritas ē q; ob ligatur sequuto delicto. ita sentit glo. infra posita in. §. se. in glo. cū 7 alias ibi. R̄sideo qz hic agit q; probat in. l. si quis p̄ori. §. neqz verbo. ff. de furtis. 7 no. in. l. j. §. p̄suadere. ff. de seruo corrup. Ex quo sequitur q; opē prestās. tunc puniē

## Que ex delicto nascuntur

s̄m qualitates q; insūt delicto tpe quo perficit p̄ iura p̄dicta C̄ Ex hocqz inferi ad. q. q; p̄dicū fuit de facto aliq; foren sis existēs in hoc territorio mādatū gbuscā vt off. n̄derēt quendā extra istud territorū qd̄ factū ē queritur qz puniet hunc mādatē. Ex p̄dictis determināt doc. q; in d̄er ter ritorio vbi ille fuit offensus: nō autē vbi mandatū fuit illum offendi. licz p̄nunciatū fuerit oppositum 7 male vtputo 7 b̄ de qualitatib; q; insūt p̄sona offense. Si vō sit qualitas que insūt p̄sona offendētī ab initio q; non inest in p̄sona opem p̄ stantis vel ecōuerso vt qz offendēs erat pater 7 q; mādat h̄ lium occidi erat extraneus vel ecōtra: tūc quilibet eoz tene tur 7 puniē s; hanc qualitatē 7 sic erit reperire q; plus pu nitur opem prestās q; si principaliter delinqueret. vt. l. vtrum. ff. de parricidija.

**Opē 7 consiliū.** Opē 7 cōsiliū dicitur sic ri furtū: cū quid sit p̄ qd̄ is cui prestās habilius furtū cōmittit 7 solum cōsiliū furto prestās nō obligatur furti vbi alias facturus non erat. b. d. C̄ In glo. que incipit cū 7 alias ibi. Respondeo qz hic agi tur. Nota istā glo. que vult q; consiliū 7 opem p̄stans ma leficio: tūc incipit teneri quādo maleficiū ē secutus. Quod facit ad. q. de eo q; existēs in vno territorio mādatū malefi cium cōmitti in alio p̄ que iudicē puniāt de quo supra in. §. p̄cedētī dixi. C̄ Itē tenet glo. q; de solo cōsiliū nō tenea tur nisi delinquēs alias facturus nō erat glo. not. idem in. l. j. §. persuadere. ff. de seruo corrup. 7 in. l. sepe. ff. de ver. sig. glo. no. cōtrariū q; de consilio quis nō teneat indistincte si ue qz erat alias facturus siue nō in. l. nō solū. §. si mandato ff. de iniurijs 7 Dy. sequit̄ eam in. c. nullus plurib; extra. de reg. iur. li. vj. sed hęc glo. 7 alie similes que distinguūt vtrū quis esset alias facturus vel nō: nō placēt. Bar. s; ipse sequit̄ opi. Dy. q; indistincte dōns consiliū teneat s; ne scio quomodo posset r̄nderi ad istum ter. tenēdo hanc opi. vnde quedā glo. in. d. §. si mandato mirabiliter distinguit. Aut dedit consiliū maleficio qd̄ cōmittit in rē. 7 tūc di stinguitur s̄m hāc glo. an erat alias facturus vel nō. Aut p̄ statur consiliū maleficio qd̄ cōmittit in personam 7 tunc indistincte tenet vt in alle. glo. rationem facit qz maius ē de lictū quod sit in personā q; in rebus cū persone sint ceteris rebus p̄ferēde vt. l. fi. C. de sacro san. eccle. 7 ista opi. vi detur magis de mēte ter. licz. d. Bar. eam nō approbet. s; tenet opi. Dy. hac ratione dare consiliū ē p̄bere opem vt. l. qui seruo. §. plus pomponius. ff. e. ti. sed in p̄stante opes sine dubio nō distinguit: ergo nec in p̄stante consiliū. Quero p̄suasi cuiā vt cōmittat maleficiū quid habeo fa cere ad hoc vt nō teneat. Respondeo in mādatē nō ē du bium: q; re integra p̄ solā reuocationē mandatū reuocatur 7 liberatur vt supra mandatū. §. si ad huc. sed in persuadēte dicit̄ doc. q; debet p̄suadere cōtrariū q; maleficiū nō cō mittat intētātū 7 taliter q; certus sit q; amodo ille nō delin quat: alias d; denūciare. 7 protestari ei q; debet offendi q; si bi p̄caueat a tali q; vult eū offendere 7 si hoc nō faciat te nebitur: ita tenet Inno. extra. de homici. c. ad audientiam quod est notandum.

**Hi qui.** Serui 7 filij subtrahētēs dominis 7 patri bus furtū faciūt: s; furti nō tenentur. b. d. C̄ Oppo. q; prestās opē filio nō possit cōueniri furti: cum nō possit esse plus in accessio: io q; in principali. vt supra. de fideiū. §. fideiūssor sed opē prestās tenet accessorie. qz nō obligat nisi secuto delicto. vt in. §. p̄cedētī notat glo. er go si p̄cipalis delinquēs nō tenetur ergo nec accessorius. So. opē p̄stās accessorie tenet. i. factū suū accedit facto de linquētis: vñ si non sequat delictū nō tenet. ita intelligit. l. qui seruo. §. plus pomp. ff. e. nō autē accedit obligatio obli gationi. ideo non obest. oppositio.

**Furti autem.** Actio furti dat̄ ei cui 7 ex ho nestā cā interest. licz domi nus nō sit 7 interest creditoris potius pignori incubere q; in personam agere. hoc dicit.

**Sulloni.** Sulloni datur actio furti. si soluendo sit alias domino competit. Quis sit p parte soluēdo. hoc dicit.

Que de

**Que de fullone.** Licet olim comoda  
erit furti agebat: hodie tamen dominus eligat vtrū contra  
comodatarium velit agere vel contra furem: vno electo p̄ cō  
testationē lit. q̄tra. aliu regressu denegat omnino. hoc dicit.

**Sin. autem.** dominus sciens agēs cōtra cō  
modatariū sibi p̄iudicat in actio  
ne furti. fecit si ignorās. nisi p̄ re cōmodata sit sibi satisfactus  
quo casu fur a dño liberat omnino: quēadmodū deposita  
rii actioe directa p̄ dominū cōtra furem liberat: siue p̄  
te siue insoludum sit soluēdo. h. d.

**Sedis.** Depositarū de dolo tenet et furti si agit:  
q̄ sua nō interest. hoc dicit.

**In summa.** Impubes proximus pubertati furti  
tenetur. hoc dicit.

**Furti actio.** Totū id quod venit in actione  
furti est pena. pro re vō furtiua p̄  
sequēda datur rei v̄dicatio cōtra quēlibet possessōrē: et furti  
ua cōditio: nisi cōtra furem vel eius heredē licet nō possideat  
intentatur. hoc dicit Baldus.

De vi bonoz raptorum.

**Vires.** Raptor rei mobilis etiā  
furti tenet. et vi bonoz ra  
ptorum actione q̄ intra annum in quadru  
plum: post annū in simplum cōpetit. p̄ vna  
re tñ etiā dari pot̄ et nullus ē improbiō: fur  
q̄ qui vi rapit. h. d. In glo. q̄ incipit. f.

nō manifesti ibi q̄ actio si fuerit actū. Juxta hāc glo. quero.  
Done q̄ p̄ aliquo maleficio ex. l. municipali imponit cer  
ta pena. ex. l. cōi imponit maior pena. ē facta executio vigo  
re. l. municipalis: nūquid poterit agi ex. l. cōi in id qd̄ exce  
dit. Ita glo. facit in argumētū q̄ sic. ad idē facit. l. j. C. eo.  
vbi B. y. facit hāc. q. l. y. posuit cā in. l. qui sepulera. C. de  
sepulcro vio. bec. q. h. duo puncta. Primum nūquid. l. no  
ua tollat. l. antiquā. Secūdu ē si nō tollit vtrū facta exactio  
ne ex vna possit agi ex alia ad id qd̄ excedit clarius exēplifi  
ca. l. cōis. p̄ homicidio quādoq; imponit penā mortis quā  
doq; publicationē bonoz: lex municipalis imponit p̄ homi  
cidio penā quinquaginta lib: az nūqd. l. municipalis tollat  
l. cōmunē ita q̄ ammodo p̄ homicidio nō possit. q. l. cor  
de siccar. et si nō tollit: nūqd̄ facta exactione ex. l. municipa  
li poterit agi ex. l. cor. de siccar. ad id qd̄ plus ē in ea. Ad p̄  
mum videt q̄. l. noua tollat. l. antiquā p. l. qui cū vno. §. qui  
post. ff. de re mili. facit. ff. ad. l. acquil. vbi. Lacquila deroga  
uit oibus legibus antiquis de materia dāni infecti loquēti  
bus: veritas est in cōtrariū p. l. quēcūq; ff. de actio. et obli.  
et facit. l. fi. C. de nouat. nō enīz presumit esse recessū per. l.  
vñ ab alia nisi exprimat expresse vel tacite p̄ aliquas cōie  
cturas: vt est in aliquibus ciuitatibus vbi sunt aliqua statuta  
q̄ vbi nō ē pena determinata a statuto: p̄ceditur de simili  
bus ad similia et vbi simile nō reperit imponit pena iuris  
cōmunis: nam in subsidiū videt velle q̄ pena iuris cōmunis  
vendicat sibi locū. pro hoc facti. l. iij. ff. de adimē. leg. et qd̄  
no. in. l. ij. C. de noua. Et ex quo nō ē actū tacite vel expres  
se. q̄ recedat. a. l. antiqua an agatur ad id plus qd̄ ē ea. Re  
spondeo q̄ nō vt in. l. p̄tor. edixit. ff. de iur. in. §. j. et in h  
oīs concordant nec ob. l. j. ff. vi bo. rap. nec bec glo. q̄ sup̄  
dicta determinatio p̄cedit vbi pena noue. l. et antique cōpe  
tit ad vindictā: cōtraria loquūt vbi rem familiarē pena. l.  
antique et noue p̄sequitur.

**Quadruplum.** In actione vi bonoz  
raptorū: vñ simplū est  
rei p̄secutio: tres vō partes sunt pena. licet in furto totus du  
plum vel quadruplū pena sit. h. d.

**Qui tamen.** Vi bonoz raptorū actio cōpe  
tit p̄ violētia dolo malo adhibi  
ta. secus si q̄ bona fide re suā rapiat. Raptor tamen talis si  
dñs est cadit a dominio rei nō dominus re raptā et extima  
tionem ipsius restituit qd̄ vendicat sibi locum siue fuerit  
res mobilis siue non. h. d.

**Sane.** Vi bonoz raptorū agit hñs ius in re. vel  
ad re: dūtamē sua interfit et vbi cūq; re clas

furrepta dare actio furti pro ea violēter rapta dabit vi bo  
no: um raptorū. h. d. vsq; ad fi. ti. Baldus.

De lege aquilia.

**Anni.** Istud prin. breuiter. h. d.  
Primo capite. l. acqlie te  
netur alienū seruū vel quadrupedē q̄ pe  
cudū iūero contineat occidēs iniuria ad  
extimationē rei occise quāti plurimi fuerit  
eo anno et appellatione pecudis domesti  
ca quadrupes: q̄ gregarium pascat centines. h. d.

**Iniuria.** Duo ad alia iniuria dē occidisse q̄ do  
lum vel culpā cōmisit occidēdo qm̄ in. l.  
acqlia leuissima culpa venit: casus vō occidētē excusat. h. d.

**Is autem.** Acqlie actio est penalis et apta est  
dari in plusq̄ damnum sit datū et qz  
penalis est. ideo nō transit. h. d.

**Illud.** In. l. acqlia ex interpretatione venit dānus  
q̄ qz incurrit cōsequēter ex occisione sui vel  
pecudis. h. d. In glo. q̄ incipit facit ar. cōtra in fi. So.  
ibi nō fecit quis quod debebat facere: hic autem fecit quod  
facere nō deb: bat: vñ plus delinquit et plus punitur. arg. l.  
si mo: a. ff. sol. matr.

**Liberum.** Pro seruo occiso pot̄ agi ciuilitur  
l. acqlia et criminaliter comelia de  
siccar: et vna terminata pot̄ alterā intentare. h. d.

**Capite.** Capite tertio. l. acqlie actio: cōpetit et p̄  
alio dāno q̄ mortis illatione et pro omni  
re in qua dānum iniuria datum sit. h. d.

**Illud palam.** Ex tertio capite. l. acqlie  
agit ad id qd̄ res plurimi fu  
it. primis. xxx. diebus. licet de hac dictōe plurimi in tertio  
capite dicte. l. mēto facta nō fuerit. qz que in precedenti  
bus dicuntur vidētur in sequētib; repetita. h. d.

**Eterum.** Acqlie actio directa cōpetit cū de  
corpore in corpus iniuria dāni da  
tur: sed vbi de nō corpore in corpus vel econtra vtilis acqui  
lia locum habebit. h. d.

**Sed si non.** Si dānum datur de nō corpo  
re in nō corpus: actio in factum  
vendicat sibi locū cessante aquilia tā vtili q̄ directa. h. d.  
vsq; ad fi. ti. Bal. In. §. illud palā supra. c. In glo.  
que enī in fi. Circa materiā huius glo. vtrū ea que in p̄ce  
dentibus dicūtur credātur in sequētib; repetita. sic disti  
gue plenissime. Aut est vna lex habēs plura capitula. aut  
sunt plures separate. l. primo casu aut querimus de his q̄  
spectāt ad facti narrationē aut de his q̄ spectāt ad iuris di  
spositionē. Primum casu aut illa plura capitula inseruntur  
sub eadē ratione aut sub diuersis: si sub diuersis et tūc nō in  
telligūtur repetita que in p̄cedētib; dicta sunt. vñ. l. ij.  
in prin. cōiuncta. l. iij. §. critiq; ff. vi. bo. rap. Aut inserūtur  
sub eadē rōne et tūc in p̄cedētib; dicta videntur in sequētib;  
repetita vt. l. iij. §. aut p̄tor. ff. de incend. rui. naufra. et. l. se  
pe. §. gaie. ff. de fide instr. Si queris de his q̄ spectāt ad  
iuris dispositionē. tunc aut dicta in sequētib; exorbitāt a  
iure cōi aut cū iur cōi q̄ cordāt. p̄lo casu nō intelligūt repeti  
ta vt. l. p̄tor. §. vto. ff. de lega. iij. et no. in glo. l. talis scri  
ptura. ff. de lega. j. Quod facit ad. q. disputatā per. do.  
Ja. de bel. Statutū est habēs plura capitula. in quozū vno  
cauetur q̄ locum habeat in p̄sentibus p̄teritis et futuris  
hoc exorbitat a iure cōmuni. vt. l. leges. C. de legi. nam de  
natura. l. est dare formā futuris negociis. nūquid bec clau  
sula intelligetur repetita in alijs capitulis certe nō per p̄ce  
dicta facit. c. qz ea extra de reg. iur. li. vj. quod posuit Jac.  
de bel. in auc. et cū de appel. cog. §. ad bec aliud circa prin.  
Si vō a iure cōmuni nō exorbitāt. tunc aut queris vtrū in  
telligūtur repetita in sequētib; capitulis proximis. et di  
co q̄ sic vt. l. quemadmodū in fi. et. l. mariti. §. quinquēniū  
ff. de adul. et hic aut queris an intelligātur repetita in capi  
tulis sequentibus distātibus quibus sunt inter ea capitula  
media extranea. et dico q̄ nō intelliguntur repetita vt supra  
de rerum diui. §. item lapilli et ibi not. quod tamen intelli  
ge vt statim dicā de diuersis legibus separatis. Secūdo

## De lege aquilia

casu principali quando sunt plures. l. vel plura statuta. et q̄rimus vtrū dicta in vno videantur repetita in alio: aut vna. l. vel statutū. pcedit p̄ modū regule et illud videtur in alijs. l. vel statutis repetitū vt pone statuto cauetur q̄ simulatis cōtractibus fides nō adhibeat: et etiā simulatis instrumētis. Alio vō cauet q̄ cōtra instrumēta nō opponatur nisi exēptiones falsitatis vel solutionis et pacti nūquid poterit opponi exēptio simulationis certe sic q̄ statutū de simulatione loquēs traditur p̄ modū regule. pro hoc facit. l. ij. C. de sen. ex pericul. reci. cōiuncta. Lex vno quoq̄. ff. de re iudic. vbi p̄ modū regule tradidit q̄ in vnoquoq̄ negotio in quo ps leditur vel ledi possit citari debeat supuenit postea dicta. l. ij. que introduxit modū quo sentētia feratur nec adijcit q̄ ps debeat citari certe citāda erit q̄. d. l. de vnoquoq̄ tradit per modū regule id videtur repetita i. d. l. ij. facit. l. regula circa si. ff. de iur. et facti igno. Aut vna. l. venit ad interpretationē alterius. et tūc oīa que dicuntur in. l. interpretata intelliguntur repetita in. l. interpretante vt. l. j. ff. de coniung. cū emācip. lib. et in autē. de fil. an. dot. instru. na. si vō nō venit ad interpretationē eius. tūc dicta in vna nō intelliguntur repetita in alia vt. l. j. §. meminisse. ff. de ven. inspi. et. l. interpretatione. ff. de penis.

### De iniurijs.

#### Generaliter.

In iuria generaliter sumpta omne dicitur quod non iure fit specialiter vō sumit quādoq̄ p̄ culpa quāq̄ p̄ cōtumelia quādoq̄ p̄ iniquitate vel iniusticia. hoc dicit.

**Iniuria.** Infert q̄ iniuriā nō solum verbo: sed et facto. b. d. C. In glo. q̄ incipit nisi nō cēs erat. tenebat ista glo. q̄ si dixero alicui iniuriā q̄ sit vera q̄ iniuriā: nō teneor qd̄ videt cōtra. l. euz qui nocentē. ff. e. Circa qd̄ sim Dy. distingue aut qd̄ dicit iniuriā alicui de qua quis posset in iudicio accusari vt qd̄ dixit sibi q̄ ē falsus. vel fur. vel adulter et tūc si verū dixit nō tenet qd̄ rei publice interest delictū nocētū pate fieri: q̄uis in. l. vel statuto nihil dicat de hoc act. iniuriarū nō tenet quia hoc faciunt vt delictū sit notū oībus vt. l. q̄ reipublice. ff. e. et. d. l. eū q̄ nocentē. Aut dicit talis iniuria alicui de qua nō poterat accusari: vt qd̄ dicit tu es notus vel spurius et tūc q̄uis verū dicat. tenet. ar. huius tex. Quidam alij dicunt aut talis iniuria de qua quis potest accusari dicit ei in iudicio et nō tenetur. qd̄ iuris executio nō h̄z iniuriā et sic procedat distinctio Dy. Aut dixit sibi extra iudiciū: et q̄uis verum dicat poterit accusari. De. vō quem sequitur Ly. sic distinguit. Aut id qd̄ alicui dicitur interest rei publice pate fieri: et tūc sine de illo possit accusari siue nō vt qd̄ dixit sibi tu es leprosus. quod interest rei publice pate fieri ne alios inficiat vel dicat tu es spurius qd̄ interest scire vt ipse si admittat ad honores et tunc non punietur per iura super allegata et ita debz limitari hec glo.

**Satur.** Iniuriā patimur per nosmet filios et vxorē. Et ex iniuriā vni facta iniuriarū actio pluribus cōpetit. Adulteri vtiq̄ a viris defendi expe dit et nō econuerso. b. d. C. In glo. q̄ incipit h̄. dic hec est mala glo. fm Ly. tenet enī ipsa q̄ si fit iniuria filio emācipato q̄ pater agat sed hoc est falsum aut enī pater agens exprimeret psonā filij et tūc nō poterit agere nisi habeat euz in potestate: vt. l. sed si vnus. §. filio. ff. e. aut vult agere expressa persona sua p̄pria: quā dicit iniuriatā: et tūc nō potest qd̄ nō est eadē persona cū filio vt. l. j. ff. eodem.

**Seruus.** Pro atroci iniuria facta seruo in cōtumeliā dñi: dñs ager iniuriarū noīe suo sed si in cōtumeliā nō fiat dñi nō ager dñs suo noīe sed seruus: qd̄ p̄tor hanc iniuriā inultā nōn relinquit. b. d.

**Si communi.** Pro iniuria facta seruo plurium dominorum in ipsorum iniuriam quilibet pro dominica portione in qua dignitatis ratio considerabitur iniuriarum ager et iniuriarum actio competit nisi in usufructuarij contumelias seruo fiat. hoc dicit.

## De iniurijs

**Sed si libero.** Pro iniuria facta libero homini vel seruo alieno bona fide de possessis in contumeliā bone fidei possessoris: iniuriarū actio datur bone fidei possessori. b. d.

**Pena autem.** Pena iniurie q̄ per. l. xij. ta. erat pro amputatione membri similitudo supplicij. pro fracto vō osse pena pecuniaria in vsu esse desijt: p̄torio vō iure pro iniuria cōstituitur pecuniaria pena fm extimationē iniuriā passi iudicis taxatione p̄missa in qua iponēda cōsiderabitur qualitas iniuriā passi b. d. Quero si fiat iniuria libero homini quē non possidebam sed aliter in seruitio meo sit: nūquid p̄petit mihi actio iniuriarū. Rosfe. tenebat qd̄ nō quod est vey nisi forte fieret me presente: tūc enī p̄pter presentiam videt mihi illata: sicut dicit in socio vel comite meo p̄ quem video: offendit. l. ab offendēte ipm vt. l. itē apud labeonē. §. si quis vici nes. ff. eo. p̄terea presentia multū opatur vt. l. si procura. ff. de procu. et. l. falsus. §. j. ff. de fur. Ja. de ra. et. Ly. sequēdo eum dicit qd̄ si infert iniuria vni mihi seruiti: vt puta. pcuratori vel negociorū gestorū. dū sunt in negotio meo et tūc videtur mihi iniuria fieri et agere possū. ar. ff. de offi. eius cui mādata. et iurisci. l. si p̄tor: nā iniuriā illatā militibus cōstitibus iuxta latus principis et in eius seruitio princeps reputat sibi fieri vt. l. quisq̄. C. ad. l. iul. maies. et id si fit iniuria officiali ecclesie dū est in exercitio sui officij: videtur iniuria fieri ei qui eum iussit.

**Sed et lex.** Lex cornelia de iniurijs tenetur q̄ libet tribus casibus et domus etiam alicuius intelligitur de cōducta. b. d.

**Atrox.** Iniuria dicitur atrox quatuor modis videlicet ex facto loco p̄sona et corporis parte in qua iniuria facta sit. hoc dicit.

**In summa.** Pro iniuria agit civiliter h̄z extimationē iniuriati et taxationē iudicis et criminaliter punitur iniurians officio iudicis extra ordinem et in iniuriarū crimine persone illustres et que supra eas sunt per pcur. litigāt non per se. b. d.

**Non solū.** Actione iniuriarū tenet etiam qui iniuriati auxilijs prestitit. b. d.

**Hec actio.** Iniuriarū actio dissimulata tollit et sublatam nō potest quis p̄ penitentiam recolare. b. d. vsq̄ ad si. ti. Licet iste textus dicat qd̄ actio iniuriarū tollit per remissionē iniuriati. hoc intellige quo ad actionem competētē parti. sec̄o de competētē si sco: qd̄ illa per ptis remissionē nō tollit in aliquo. vt. l. qui cētum. §. vacatē. ff. ad. l. iul. de vi pu. et. l. in regēt. §. si paci scar. ff. de pac. Sed pone dū agitur contra me iniuriarum: factio positiones qd̄ post iniuriā per me sibi illatam. iniuriatus tanq̄ verus et fidelis christianus fuit integraliter confessus omnia peccata sua et etiā penitens iniuriatus confitetur talem positionem. ego iniurians dico mihi iniurias esse remissam per eius penitentiam quero quid iur. glo. si. circa prin. facit qd̄ videatur sibi remississe iniurias. Sul. de sebu. in. l. si tibi. §. quedā. ff. de pac. determinat contrarium. nam per penitentiam video: solum remississe rancorem et animū vlciscendū quem habebā contra inimicitiam. possum et h̄ defendere fm do. Bar. aliter. Nam in penitentiā nō videtur sibi remissa iniuria. qd̄ nō petijt nā remittere non tenetur nisi petatur etiam quo ad deum vt videtur tenere magister sententiarū in expositione orationis dominice ibi dimitte nobis debita nostra. Sed pone qd̄ feci pactum cū aliquo vt possim sibi iniuriam facere. et feci nunquid tenebor iniuriarū videtur qd̄ non. qd̄ sicut actio iniuriarum remittitur per pactum. ita a simili videtur impediri nasci: p̄terea volenti non fit iniuria vt. l. j. §. vsq̄ ad eo. ff. eo. so. aut fit cōuentio qd̄ fiat iniuria enormis. vt puta qd̄ esfrangatur vel deturpetur facies. cum hoc sibi nō liceat. immo punitur talia facies vt. l. si. §. si quis autem. ff. de bo. eorum qui mor. sibi cōsci. ergo nō potest alij concedere cū liber homo nō sit dominus membrorū suorum. vt. l. liber homo. ff. ad. l. aquil. aut fit cōuentio qd̄ sibi fiat leuis iniuria. vt qd̄ detur alapa vel decapitetur vel qd̄ iniuriosum sibi dicatur



dicatur. et hoc potest fieri nec fisco nec parti oris actio ut. l. si. ff. c. Sed pene q. feci tibi pactum q. possis mihi leuē iniuriā facere. v. puta si iueneris me in vinca tua possis me capillare vel similia. post cōventionē vsqz ad aliquos dies iuxta cōventionē vis iniuriā facere. ego contradico et reclamo nūquid si iniurias cōuentā mihi feceris teneberis. doctor meus determinat q. sic q. tale pactum cū sit contra bonos mores et est tarpe nō est obligatorū ut. l. nō est singulis ff. de regul. iur. et. l. generaliter. ff. de ver. ob. q. quis si in ipso iustā mihi facies me volente nō teneberis iniuriā nō v. g. ore obligatoris p. i. Sed q. sui volēs id nō dico: iniuriari ut supra dixi. Et p. dicta faciūt q. nō valeāt statuta terrarū q. bus cauet q. offendens teneat se ponere in manibus offēsi et ab eo possit offēsus recipere vindictā quā velit: nā cū nō possit fieri p. pactū ut dixi ergo nec p. statutū ar. eius qd. no. C. de decur. l. j. h. r. Item facit iste tex. p. cōpositione quā faciūt pastores ecclesie vel etiā priuati inter se qui remittūt offēsas factas ab hic retro. sed si ab hac hora in ātea is cui sit ista remissio aliqd. attēptauerit cōtra honorem ecclesie vel in p. iudiciū istius remittentis. q. scurret oēs penas quas ante incurerat nam nō videtur q. hoc per pactū possit fieri sicut iniuria remissa p. pactū nō pot. resuscitari: licet forte hoc sit dubiū fm. do. Bar. et Bal.

De obligatōib. q. ex q. delicto nascūt.

**Iudex.** Iudex qui p. spernam quasi maleficio iniquitū religioni iudicantis videbit. hoc dicit.

**Item is ex cuius.** Is ex cuius cenaculo vel domo propria vel cōducta aliqd. quod alteri noceat est p. iectū ex quasi maleficio tenet: q. plerūqz ex facto alterius obligat. Eodem mō tenet q. aliquid in publico suspēdit qd. nocere possit si caderet qui. r. aureorū pena punitur. h. d.

**De eo.** Pena de eo quod est deiectū vel effusū competit in duplū ex causa dāni nisi sit in de liber homo occisus quo casu aureorū quinquaginta pena est ista. ut: si vō aliter libero homini sit nocitū imponet pena iudicis arbitrio. in qua veniet omne damnum etiam p. iens et futurum. h. d.

**I filius.** Filius familias habitās seorsus a patre tenetur de eo quod de eius domo deiectū vel effusū fuerit et pater in nihilū tenebit quod in filio. iudice qui lūē suā fecit obseruatur. h. d.

**Item executor.** Executor nautis caupo ne vel stabuli. pro furto vel dolo in eius nauis caupona vel stabulo cōmissis p. alium ex quasi maleficio tenet: quia nō d. malorū hominum opa v. Et casibus in hoc titulo cōspēsis excepto vno i factū actio que heredi cōpetit in heredem nō datur. h. d. Baldus.

De actionibus.

**Uperest.** Breuiter asserat istō p. i. Actio. ē ius plequēdi i iudicio qd. nobis debet. Ad euidētiam huius ti. p. mittere cōtinuationē nō fm. glo. s. plenius sic. Quia omne ius nostrū aut spectat ad res aut ad personas

aut ad actiōes ut supra de iure naturali in fi. et vidimus de p. i. in primo li. v. q. rerū quedā sunt corporales quedam incorporeales. De rebus corporalibus vidimus vsqz ad titulū de obliga. et actiones et obligationes sunt incorporeales cū sint iura cū nō possint tangi nec videri. verū q. obligatio est mater actionis ut no. supra de obligatio. in. Rubrica et fm. ordinē nature mater p. cedit filiā ideo p. misit de obliga. post quarū materiaz subsequēter et congrue ponitur hic titulus. Item p. mittere q. titulus iste diuidit in tres p. tes p. i. In prima ponit cōtinuationē istī tituli ad p. cētes materias: ubi superest. In secōda diffinit actio ibi actio est. In tertia diuisio ibi oīum autē. Tertia pars s. Dy. p. i. p. i. diuidit i sex p. tes sicut sex sunt actionū diuisiōnes p. i. p. i. q. quis glo. infra eo. s. fi. ponat duodecim: et ita secutus fuit Jo. i. arboze. Prima diuisio actionū est q. que

dam sunt reales quedā personales quedā cām mixtam habentes et incipit in. s. sed iste. Secunda diuisio est q. quedam sunt ciuiles: quedā p. i. et durat vsqz ad. s. sequēs. Tertia diuisio est q. quedā sunt rei persecutorie quedā penales quedā rei et pene persecutorie et durat vsqz ad. s. oēs. Quarta ē q. quedā dātur ad simplū quedā ad duplū quedam ad triplū quedā ad quadruplū et durat vsqz ad. s. actōnum. Quinta est q. quedā sunt bone fidei quedā stricti iuris et durat vsqz ad. s. sunt p. i. Sexta est q. quedā sunt p. i. solidi quedā nō: et hoc durat vsqz ad. fi. ti. In glo. no. q. actio h. glo. duo facit primo ponit significationes huius dictiōis actio. Secundo querit vtrū actio et cā sint idē. In ea. glo. nō bene intellexit ar. pla. sed debet sic intelligi illud qd. dicitur argumētatio penes dyaleticos penes legistas dicit cām argumētatio penes dyaleticos est rei dubie fidē faciens ut si dubitā q. petrus currat: ponitur cause hoc inducēs hoc mō omnis homo currit petrus est hō ergo petrus currit hoc v. arg. ita cū dubitā vtrū mihi cōpetat actio p. i. cā: cā ergo erit idē qd. actio. In e. glo. ibi itē pot. esse et. licet glo. determinatio sit bona: tamen iste reprehēsiōes contra pla. nō v. gent et pla. de causa imediata intellexit iste due rōnes tēdit ad cās mediātā videlicet ad contractū. In glo. q. incipit scilicet ciuile dēterminat glo. q. actiones sunt de iure ciuili: sed reuoco hoc in dubium doc. v. i. r. amon. dicunt q. sunt de iure gentium p. mo per. l. indebitum. ff. de condic. inde. ibi conditio naturalis est: sed conditio idebiti est actio ut infra eo. s. appellamus. ergo actiones sunt de iure naturali vel gentium quod naturale dicitur. p. i. r. e. probat per. l. rerū amotarū. ff. rerū amo. vbi tex. dicit p. i. de iure gentium adijci res et. p. i. r. e. contractus est de iure gentium ut supra de iure na. s. ius autem gentium ergo et actiones quarum contractus sunt causa: sed mediante obligatōe et quicqd. est causa cause est causa causati. P. i. r. e. dicit lex q. vbi dubitatur de aliquo habēte duo extrema cui ipsorum debet applicari indicatur q. debet applicari antiquiori ut. l. in finali. bus. ff. finium reg. sed actio habet duo extrema. s. ciuile et gentium. et dubitatur cui ipsorum debet applicari: videtur igitur q. iuri gentium debeat applicari tanq. antiquiori: p. i. r. e. dicunt ibi casus est in. l. in constitutis circa p. i. et. l. i. ff. de orig. iur. vbi dicit q. actiones sunt cōposite de iure ciuili. tunc arguam sic illud v. compositum quod p. i. erat itroductum sed nō erat reductum ad ordinem ut. d. l. i. i. p. i. ff. de orig. iur. vbi dicitur q. ius ciuile dicitur ius papirianum: q. papirius idem non itroduxit. vel aliqd. de suo posuit: sed legem inordinatam composuit et ad ordinem deduxit. ergo si ius ciuile composuit actōes de necessitate sequitur q. alias erant itroducte v. puta de iure gentium glo. nostre tenent vbiqz q. actiones sunt de iure ciuili vel p. i. r. e. et de hoc tex. est melius q. alibi i mundo infra de perpe. et temporalibus act. s. aliquando ibi. actōes autem que i aliquem aut ipso iure competunt et. p. i. r. e. est casus i. l. i. ff. de orig. iur. recte contrarium itelligendo nam cui querimus de aliquo composito aut consideram? illud respectu cause efficientis et causa efficiens non d. de nouo illud itroducere et ita itelligitur q. ius ciuile dicitur papirianum et. aut querimus de causa materiali ex qua cōponitur et illa causa materialis imediata d. itroducta. ergo cum. d. l. i. dicat q. actiones sunt compositae de iure ciuili vel ex iure ciuili considerauit ibi compositionem respectu materialis itelligitur q. ius ciuile eas itroduxit. Non ob. d. l. i. finalibus q. est verum illud vbi dubium est sed non ē dubium cui extremorum debeant applicari actiones cum sint certe. et de hoc sūt casus legū ergo et. Non ob. l. rerū amotarū vbi dicitur q. iuris gentium et. q. debet itelligi q. ille q. est dominus d. iure gentium aduocabit p. actiōnem res. Non ob. l. indebiti q. verba illa naturalis est d. i. r. e. p. i. a. naturali equitate itroducta: ne quis locupletet et. per hoc confunditur doc. v. i. r. amon. opinio. In ea. glo. ibi s. h. s. hoc est vera so. fm. B. y. Ibi vel meli. dic. imo peius fm. eundem Dy. q. hec glo. Inuit q. iudicis officium sit facti quod est fatuum dicere. Ultimo que

rit glo. vtrum officium iudicis et actio sint idem. et Bar. dicebat qd sic et ar. pro eo in glo. pro opi. Bar. faciunt alia iura. nam actionis verbo continetur actio in re et in persona et persecutio. ut. l. actiois verbo. ff. de ver. sig. alia. l. canet. qd persecutiones dicuntur qd iudicis officio expeditur non actionis iure. ut. l. pecunie. §. persecutiones. ff. de ver. sig. Preterea dicit. l. qd in cause cognitione versatur ut officium iudicis pro restitutione implozanda an possit implorari. an alia actio suplit dicitur alia hys implicare. ex quo concludit qd iudicis officium est actio. et idem sentit in. l. in cause in fi. ff. de minor. ad idem facit. l. qd si minor. §. h. edicto. ff. de minor. Preterea cautio damni infecti est ius petendi cautione p officium iudicis ut. l. i. p. r. i. s. ff. de p. r. o. stip. cu actio sit ius et officium iudicis si militer ergo sunt idem. Quidam distinguunt triplex esse officium iudicis. quoddam est officium qd datur loco deficientis exceptionis: hoc idem qd exceptio: quoddam mercenarium quod deseruit actioni integritate: hoc non sit idem qd pedissequa et domina non sunt idem sed hec distinctio est falsa fm Dy. nam nullum officium iudicis est actio vel exceptio de officio iudicis mercenario constat fm oes de nobili qd datur loco deficientis actionis qd non sit actio est tex. in. l. quintus. §. pomp. ff. de aur. lega. de nobili qd datur loco deficientis exceptiois est. tex. in. l. plane. ff. de peti. heredi. vbi impete non possunt repeti iure actiois nec exceptiois sed iudicis officio subuenitur quod no. p. statutus denegatibus actiois vel exceptiois que non p. p. terea impediunt officium iudicis. In glo. h. dicit in fi. No. hanc singularem glo. que tenet qd licet psona debitoris fugiens capere: p. hac glo. facit qd no. in. l. generalis. C. de tabulis l. r. et in. l. j. C. vbi qd decuri. et coar. c. di. facit in arg. de pace iura. fir. §. j. in vrbibus feudoz. Dy. vo non sequitur hac glo. sed dicit qd licet capere re qua debitor fugiens exporat hys sequentem glo. qua sequitur Bar. Que ro nunqd liceat capere debitorem fugientem die feriata. Respondeo in feriis introductis ob necessitate hominum non videtur dubitan. qd diebus illis actiones perire intentari possent: ut in. c. significauerunt extra de iudi. ergo cu in casu nostro debet perire ius nostrum ppter fugam debitoris facultatem capiendi exercebo in die feriata ob necessitatem hominum introducta. In feriis vo in honorem dei introductis etiam videtur concedi debitorem fugientem capi posse. ut ducatur ad iudicem ut satisfiat ut non intetetur actio contra eum. ut. l. dies festus. C. de feriis et qd ibi no. Querit Dy. creditor venit ad iudicem et dicit habeo debitorem fugientem. quare petit familiam ut capiat: nunqd statim iudex deo dare familiam dicit ipse aut iuste cauet qd debitor fugiat et tunc dabitur ei familia alias no. ut. l. hoc aut in princi. ff. si cui plusq. per. l. fal. et. l. ij. in pn. ff. so. ma. et. l. si fideiussor: si. ff. q. satisf. cog. quod intelligit Bar. etiam verum si iusta causa superuenit. scilicet vo si causa suspitiois que hodie non inerat tempore contractus ar. ff. ut in pos. leg. l. si is a quo et de damno ifec. l. q. bona. §. de illo. ff. de priuile. credit. l. si creditores. Sed quero quo fiet iudici fides de causa suspitiois debitoris et an debeat citari debitor videtur qd sic qd ex hac cognitioe videtur ledi. et ledi posse. ut. l. de vnoquoq. ff. de re iudica. Bar. determinat qd hec excussio fiat coram iudice summarie absq. eo qd debitor citetur. nam iudex potest realem committere citationem non presente eo qui debet citari in qua committenda vertitur cause cognitio sed cape personam est citatio realis: ergo vtrum quis sit capiendus potest examinari ipso absente. ar. l. si interpellatioe. §. j. ff. de arbi. et. l. diem pferre in pn. In glo. finali ibi sed in stricta significatioe hec glo. facit ad. q. Caueatur statuto aretino qd si aliquis fuerit negligens in petendo aliquid debitum alicuius rei vel quantitatis: per spacium. xvj. annozum postea petere non possit qd hoc statutum cu sit odiosum non intelligatur vbi agatur actioe reali i qua qd non petit debitum sed suum et sic statutum intelligatur in stricta significatioe. In eadem glo. ibi. sed certe hec est mala solutio ex pacto nudo non oritur actio et sic licet debeat non potest peti: sequens solutio etiam non pcedit: sed vera solutio est fm Dy. qd in. l. si pacto allegata in glo. agitur ex stipulatione penali ut constituitur debitor in mora respectu eius quod debitor i pacto nudo promisit. In eadem glo. ibi de iudic. solemus hec glo.

non bene sentit fm Dy. sed melius soluit hoc contrarium in. l. non potest. ff. de iudic. Ad cuius solu. cum est defectus in agendo et postea superuenit habitus post lit. contestata. vtrum possit sequi condemnatio sic distinguitur aut est habitus ex parte actoris aut ex parte rei. Primum casu aut erat defectus tempore libelli oblato et litis contestatione. et postea superuenit habitus et tunc solum solum. Aut illa habitus habuit originem de nouo: aut ex precedenti causa si de nouo habuit originem et tunc non potest sequi condemnatio. ut pone ego egi contra te commodati cum non commo. classeni lit. contestata. commodati certe non sequitur condemnatio ita intelligitur dicta. l. non potest aut habitus superueniens habuit originem ex causa precedenti: tunc sequitur condemnatio. ut. l. si tibi mandauero. ff. commodati. Pone mandavi tibi qd solueres. x. ticio tempore lit. contestata. contra me nondum solueras hec habitus videlicet solutionis habuit originem ex mandato precedenti. et ideo sequitur condemnatio ut ibi. Si vo est defectus ex parte seu ex persona rei: et postea superuenit habitus tunc procedit condemnatio et ita intelligitur. l. allegata: in glo. Pone etiam heres tici agebat peti. heredi. contra te. qui nihil possidebas de heredi. lit. contestata. incipis possidere aliquid sine dubio sequitur condemnatio. In eadem glo. in fi. vel die expeditus fm Dy. cu procura. tutor vel prelatas agunt videtur agere dominus pupillus. vel ecclesia per ministerium dictarum personarum et ideo eis debetur scilicet ut ministris ut. l. ita autem. §. gessisse. ff. de adm. tu. Ultimo quero vtrum actiones sint facti vel iuris. hec questio videtur fatua et est: nam tex. aperte dicit qd est iuris. sed quidam arguunt qd sint facti quia actio est verborum expressio sed expressio verborum est facti ut. l. consilio in fi. ff. de cur. su. Preterea petere hereditatem est facti agere act. exempto est facti. Preterea videtur esse casus. l. si pater naturali cum glo. ff. de adop. vbi dicitur qd proinde valebit adoptio ac si iure iacta et exponit glo. in verbis expressis: ergo actio in iure consistens est facti videlicet verborum expressio: preterea dicit. l. qd in stipulatione ius versatur in pactis factum ut. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. sed ex pactis vestitis oritur actio ut no. supra qui. mo. re contrahi. ob. ergo actiones sunt facti de hac. q. non fuit dubitan. p. aliquos qd potuit esse qd in illo quod est iuris aliquid factum contineatur sicut v. usufructus et tunc in se res corpales et tunc est ius ut sup. de reb. cor. et icoz. i. nec ob. sup. dicitur tunc omnium. Prima diuisio actuum quoad originem particularem. vel singularem est qd omnium actionum quedam sunt personales. alie reales. Personalis actio est que presupponit debitorem contra quem dirigitur obligatio vel ex contractu. vel ex maleficio siue ex alijs figuris causarum. Realis vo dicitur que obligationem contra eum contra quem dirigitur non presupponit. sed ideo competit. quia reus contendit restituere rem et contra eum realis actio dirigitur. Ex glo. que incipit scilicet quo colligitur qd dispositio facta de simplici trahitur ad compositum. Et ideo si statuto cauetur qd macellarij sint immunes. et qd aliquis sit piscator et macellarius videtur immunis et ita determinauit. Jac. bu. et do. Jo. cald. in legato qui poterat legitime mare spurios potuit spurios et incestuosos simul legitime. argu. l. ij. in princi. cum similibus. ff. de verbo. obligatio. contra quam determinationem fortiter instat. l. si ita. ff. de liber. et postbu. que videtur velle qd de equitate compositum contineatur sub simplici. scens de rigore ad hec facit. l. quid ergo. §. si item alteri. ff. de his qui no. inf. vbi videtur innui qd comprehendit ex sententia sic interpretata que non cadit in statutum. et ita videtur determinare dominus Bar. ibidem ut supra. et Jacob. et Johan. In glo. qd incipit idest ex quasi contractu determinationem istius glo. sequitur Dy. per. l. ex contractibus. ff. de actionibus et obligationibus que determinatio facit pro eo qd determinauit glo. i. asser. sacramta. C. si aduer. ven. qd sicut minor per iuramenti interpositionem super contractu perdit beneficium resti. in integrum ita etiam iuramentum interpositum super

super quasi contractu ut in iudicio in quo quasi contrahitur  
 ut. l. q. d. debetur in si. ff. de pecul. 2. §. iul. 2. §. i. d. e. quā  
 dederunt in iudicio reprobant doc. in dicta aaten. sacra: qz  
 cum dicta autem. sit odiosa loquens tantum in contractib<sup>9</sup>  
 non est exten. tendi ad alia ut in. c. octia. extra de regulis iu  
 ris li. vi. cum il. cum contractus non possit continere quasi  
 contractum nisi ex interpretatione qd videtur sequi Bar.  
 2 Jo. in rubrica de rei ven. qz principia rei venditionis  
 ex pre agentis sunt dominum directum uel utile domini  
 um ex parte conuenti possessio uel quasi 2 non est dubium  
 qz si tēpore uocelli reus non possidet sed postea incipit possi  
 dere p. potest sequi con. lēatio. ¶ Et ideo quero quid sitē  
 pore d. alia libelli agens non erat dominus sed postea sup  
 uenit dominus in nanquid possit sequi cōdēnatio in rei vē.  
 videtur qz sic arguendo de reo ad actore cum principis rei  
 venditionis ex pre conuenti superueniens cōdēnatio  
 nez non impediatur ergo a simili superueniens ex pre actoris  
 profit ad con. lēationem pro quo facit qz si pignoratitia rem  
 2 antequam soluerem agam pignoratitia 2 pendente iudi  
 cio soluam sequitur cōdēnatio ex iure mihi superueni. en  
 ti ergo ita in casu isto: dicit contrarium qz quotienscūqz in iu  
 dicio defecus est ex pre agentis non sequitur cōdēnatio  
 ex iure superuenientis nisi superueniat ex cā de preterito. 2  
 ideo non ob. id qd dicitur de pignoratitia qz illud ius imp  
 uenit ex causa de preterito: ideo nimirum si sequitur cōdē  
 natio ar. eozus que no. in. l. non pōt. 2 in. l. solē m. ff. d. iudi.  
 ¶ Item quero actor qui tēpore dati libelli dominus erat:  
 egit rei vendica. contra possidentē pendente iudicio desit  
 esse dominus: nanquid possit sequi cōdēnatio: ut qz sic: qz  
 videtur casus in. l. i. C. de litig. dicit contrarium fm Dy. et  
 omnes cōmaniter qz iam desit principium ex parte agen  
 tis ideo 2c. ar. l. iul. §. si quis cū si. ff. ad exhi. nec ob. l. i. C.  
 de litig. qz ibi loquitur de aliena. rei litigiosae: que reuertit  
 ad dominum 2 ideo nimirum si sequit cōdēnatio. ¶ Ulti  
 mo quero nanquid dolo uel lata culpa desines pēdēre iudi  
 cio possidere: possit cōdēnari ex eadem instantia vis hui<sup>9</sup>  
 q. est qz directa videtur esse traslata in vtilem: 2 qz possit se  
 qui cōdēnatio videtur casus in. l. i. §. sub condi. ff. de cō  
 tra tabulas: vbi filius institutus sub condi. petit bonorum  
 possessionem contra tabulas 2 defecta conditione conuertit  
 tur in fin tabulas: adeo qz non est opus qz petat amplius cō  
 tra tabulas. ergo sic erit in pposito: qd n̄ fuit secutus. d. Ja.  
 bu. hic tali ratione quotienscūqz variatur qualitas i iudicio  
 desinit sequi cōdēnatio ex eadem instantia ut. l. in deli  
 cto. §. si detracta. ff. de nox. sic in pposito est: qz rei ven  
 dicatio directa: licet conuentus qui tenebatur directa: nūc  
 teneatur vtili propter alterationem qualitratis de possessio  
 ne ad quasi possessionem: qd reprobatur Dy. per. §. iul. in. l.  
 quacūqz. ff. de aqua plu. ar. qd etiam reprobant doc. vltra  
 mon. in rubrica. C. de rei vendi. hac ratiōe qz formalia p  
 cipalia rei venditionis directe: 2 vtilis: considerantur ex  
 parte actoris: ex cuius persona vnde 2 ex quacūqz parte mu  
 tetur principium mutetur actio: 2 ideo in casu pposito ef  
 fectus directe non est vtilis 2 sic concludit qz ex eades instā  
 tia possit sequi mutata actione directa in vtilem: cum di  
 ctus. §. iul. probet qz ex eadem instantia cōdēnatio sequa  
 tur 2 hec est veritas quod etiam tenuit Dy. C. de alie. iud.  
 mu. causa. facta. l. i. in nona. q. 7 Dy. i allegata. l. quacūqz. ff.  
 de aqua plu. ar. pro hac determinat.

**Equē.** Iste. §. in quo tractat de actionib<sup>9</sup> realibus  
 que dant p rebus incorporealis vsqz ad. §. sed iste diuiditur principaliter i tres partes. In prima tra  
 ctatur de act. confessoria. In secunda de negatoria. In ter  
 tia ponitur differentia inter act. reales que dantur pro cor  
 poralibus rebus 2 eas que dantur pro rebus incorporealis  
 Secunda ibi ecōtra quoqz. Tertia ibi qd genus. Prima  
 subdividitur in tres: qz primo ponit de confessoria que da  
 tur pro seruitute personali. Secundo de ea que datur pro  
 seruitute reali vrbana. Tertio de ea que datur pro rustica.  
 sed i ibi: vel per fun. lum tertia ibi eiusdem. ¶ Iste. §. vsqz  
 ad finem lectionis hoc intendit. Actio confessoria: que da  
 tur pro personali siue p seruitute reali rustica: vel vrbana ē

realis negatoria: etiam que pro predictis seruitutibus com  
 petit realis est actio. Et inter actiones reales que pro reb<sup>9</sup>  
 corporalibus competunt hoc interest: qz negatoria etiā pos  
 sidenti contra non possidentem seu etiam detinentem por  
 titur secus in alijs regulariter qd tamen fallit in casu quo  
 possidens actoris sustinet vicem hoc dicit. ¶ Op. qz actio  
 nes reales pro rebus incorporealis non precedant: qz nō  
 possunt vendicari qz nō possidentur. sed incorporealis nō pos  
 sidentur ut. l. i. in principio. ff. de acquirenda possel. ergo  
 2c. So. dicit qz sufficit qz quasi possideantur: que quasi possi  
 sio i incorporealis cadit qd probatur: qz iter dictū vti possi  
 detis datur tantummodo possidenti ut. l. i. §. hoc interd  
 ctū. ff. vti possi. sed. l. dicit qz pro seruitute cōpetit interd  
 ctum ut. l. quotiens. lo. ij. ff. de serui. ergo in eis cadit quasi  
 possessio. Item op. qz confessoria non sit vtilis: qz plānum ē  
 qz ipsa tollitur spacio. x. uel. xx. an. ut. l. corruptionem. C. d  
 usufruc. 2 tamen actio que pro constituenda seruitute cōpe  
 tit est perpetua: ut. l. si quis emptiois. C. de prescrip. xxx.  
 an. ergo ad nihil vtile est introducta confessoria: qz quando  
 seruitus est constituta per pacientiam eius solutionis: solu  
 ta est actio que pro ea constituta cōstituenti fuerat introdu  
 cta. ar. qui. mo. tol. ob. in pñ. §. huc ē qz hoc casu necessaria  
 est confessoria cū post primā pacientia cōstituens me in ser  
 uitate inquietat: sed isti errāt: qz quedā sunt qz bene possunt  
 tradi ut corporalia: in istis traditio dissoluit obligationes  
 introductā ad tradendū: quedam sunt que bene tradi non  
 possunt ut incorporealis: 2 per traditionem istozum non cō  
 tingit liberatio: qz non possunt tradi plene: non est verum  
 qz sit sublata actio penitus ad tradendū pstituta: fm Dy.  
 2 cōs cōter est introducta cōfessoria ad tuendum quasi pos  
 sessionem seruitutis: qz melius est constitutas seruare qz pe  
 tere ut de nouo nobis constituatur. ¶ In glo. bec verba in  
 si. Pa. qz intentando rei vendicationem non desino possi  
 dere. qd tali ratione probatur dicit. l. qz interdictū vti possi  
 detis datur possidenti tantummodo ut. l. i. §. hoc interd  
 ctū. ff. vti possi. Item dicit. l. qz si primo egi rei vendicatioe  
 postea agere volo vti possidētis qz possum ut. l. naturaliter  
 §. i. ff. de acqui. pos. ergo patet qz per rei vendicationē non  
 puidico mihi i possessione ex quo tuēda est prima epi. gl. p  
 quam infero qz errant qui tenent indistincte: qz prohibitus  
 sit concursus rei vendicationis 2 interdicti vti possidētis  
 tanqz contraria proponendo qd tenuerunt alique glo. 2 et  
 canonice. tamen hoc est falsum nam etiam quasi possidēti  
 rei vendi. datur respectu vnius. 2 interdictus respectu alte  
 ri<sup>9</sup> pone etiam possideo civiliter. tu naturaliter turbas me  
 in mea ciuili volo intentare interdictum vti possidētis res  
 pectu turbationis. quam facis in ciuili mea nihil prohibet  
 hoc fieri cū mihi non sim contrarius. sed si proponeretur  
 circa candelas specie n̄ posset tunc ratione contrarietatis vn  
 de impediretur concursus. 2 hec ē veritas fm Dy. 2 alios.  
 ¶ In confessoria autem formatur talis libellus. Corā vo  
 bis sapiēti vero domino o. n. proponit 2 agit confessoria cō  
 tra talem dicens. qz idem. p. dominus talis predij positi i  
 tali loco iura tales confines. ex contractu donationis legi  
 time constituit 2 per pacientiam tradidit seruitutem itine  
 ris per predium predictum ad quoddam predium domi  
 ni. C. positum in tali loco iura tales confines. dicit etiā qz  
 post dictam traditionem dominus. p. eundem. C. in quasi  
 possessione dicte possessionis seruitutis turbauit 2 inquit  
 tant non permittendo eundem vti dicta seruitute itineris  
 quare petit eundem vestra sententia condemnari ad inter  
 esse turbationis. ¶ De cetero ad pacientias p presenti turba  
 tione. 2 ut caueat me non molestare i futurum ut predictus  
 libellus sic cōficiatur probatur i. l. loci co. pus. §. i. 2. l. barū  
 ff. si seruitus ven. 2 sic docet formare libellum i dict. l. do.  
 Ja. bu. ¶ In negatoria autem sic formatur ago 2c. dicens  
 qz quāuis nulla seruitus debeatur a predio meo posito 2c.  
 tali suo predio posito 2c. dictus tamen talis per dictus pre  
 dium meum continuo vadit tanqz sibi iure seruitutis itine  
 ris liceret. cum tam sibi nō sit ius p dictū p dū meū efidi  
 quare peto dictū talē vestra sn̄a phiberi i. r. ne per dictus  
 predium meum de cetero vadat.

**Sed iste.** Prima diuisio actionum fm originē vniuersalē z generalē eaz est. q̄ actio- nes sunt aut pretorie, aut ciuiles. z de ciuilibus actenus di- ctum est. Pretorie vero sunt rescissoria, que datur ad ven- dicandum rem vsucaptam, quasi vsucapta non sit. Et pu- bliciana que datur pro vendicanda re non vsucapta quasi vsucapta fuisset, que intentatur cum bonā fidē titulū z tra- ditionem habens a domino putatiuo, ante prescriptiones completam, si a rei possessione ceciderit, que actio a publi- cio pretore extitit introducta, hoc dicit vsq; ad. §. rursum. **Super glo.** que incipit latenter, ibi sed dic eam ciuilem dic q̄ determinatio glo. est bona per. l. si plurium in prin- ff. de nox. non per rationem illam, que dicatur pretoria in- specta persona auctoris, quia dicitur pretoria v̄l ciuilis ori- gine, non ex persona auctoris vel rei vt notat glo. in. l. ij. de bo. posses. heredi. peti. **Super glo.** vt que sunt. **Dy.** di- cit q̄ ista glo. predicauit maximum errorem qz sequeretur ex ea q̄ actiones ex cōtractu vel quasi vel maleficio v̄l qua si descendentes essent ciuiles. z nulla pretoria descenderet ex predictis qd̄ esset fatuum. Nam actō ex furto manifesto que descendit ex delicto est pretoria: z tamen ex delicto de- scendit similis actio de constituta pecunia: z multe similes sūt ex contractu: z tamen sunt pretorie: sed certe forte glo. non debuit calumniari ex hoc: qz non sequitur ex verbis eius q̄ actiones pretorie non possunt esse ex cōtractu zc. sed sequi- tur q̄ actiones de quib; dictus est. z alie de quibus non est dictus: que sunt ex contractu vel quasi, vel ex delicto v̄l qua si z descendunt ex legitimis causis sunt ciuiles: z non preto- rie z ista est ipsa veritas v̄tputo. **In si. glo.** que incipit h; nunquid: dic q̄ vltima opt. est vera z prima dānabilis per tres inconuincibiles rationes, primo qz certum est. q̄ vtili- ter dominus in suo vtili dñio presertur domino directo di- cto vt. l. i. §. q̄ in perpetuum. ff. si ager. vectig. Sed publicia- nam habens nunq̄ presertur nisi in casibus specialibus: q̄ habentur in glo. magna ergo zc. **Preterea** iurisconsul- tus tres titulos fecit. **Unam** de rei vendicatione vbi de di- recto dominio tractatur. **Secundus** de publiciana vbi tra- ctatur de quasi dominio. **Tertium** si ager vectiga. vbi tra- ctatur de vtili dominio: ergo necessario sequitur q̄ ista tria dominia sunt distincta. **Preterea:** prescriptio debet ali- quid operari: aliter ad nihil esset introducta. §. l. si qñ. cñ. si. ff. de lega. i. Sed si diceremus q̄ habens publicianaz esset dominus vtiliter fm cōem opinionē vt in autentica nisi. C. de bo. mater. ergo sequerē q̄ tantam haberet publicianaz habens: quantum ille qui prescripsit: qd̄ est absurdum licet primam opinionem positas in glo. ipsa fuerit secuta in mul- tis locis sed vbiq; reprehenditur per **Dy.** z oēs modernos. **Cum** queritur vtrum bona fides presumitur glo. tenet q̄ sic in. l. super longi. C. de prescrip. lon. tempo. z **Dy.** se- quitur eam glo. videtur tamen notare contrarium in. l. i. §. interdictum. ff. de itine. actus. prima. quam glo. ibi repre- hendit **Dy.** Tu vero dic fm doctores modernos: q̄ aut q̄ ritur de bona fide: que exigitur tempore traditionis: z sine dubio illa probatur per iuramentum, vt in hac glo. aut de ea q̄ exigitur ad vsucapionem vel prescriptionem: z hic di- stingue: quia aut queritur de prescriptione rei corporalis aut incorporealis: vt seruitutis. primo casu fm opinio. **Dy.** z gl. presumitur bona fides vbi precessit titulus: alias vero nō vt ipsi no. super dicta. l. super longi. sed notat **Bar.** q̄ presu- mitur bona fides vbi precessit titulus: vel iustus error: nec apparet alium possedisse ante eum: de cuius bona fide tra- ctatur sed si apparet iudici. ante eum alium possedisse z nō preccederet verus titulus vel iustus error: tunc debuit scire qd̄ suum non erat ad alios pertinere vt. l. si. C. vnde vi. z h; est: quādo tractatur de prescriptione rei corporalis. Si ve- ro de prescribenda re incorporeali glo. tenet q̄ presumitur malefides: nisi iustum errorem probet: vt in seruitu. d; enis probare q̄ ipse fuit vsus seruitute: iure seruitutis: z q̄ ipse percepit a testibus q̄ traditio seruitutis facta fuerat ab eo qui dominus putabatur vt no. glo. in dicto. §. interdictum quam **Dy.** ibi reprehendit dicens: q̄ debet presumi bone fidei: z in prescriptione rerum corporaliū est presumptio

contra prescribentem: qz quelibet res presumitur libera ut **L. altius. C. de serui. cum simi.** z ideo probat contra prescribentem iuris, ergo videtur velle innuere illa glo. q̄ debe- at probari titulus: v̄l iustus error: qui est pro titulo q̄ docto- res moderni videlicet **De. Ja. de are. z Ly. in. l. i. C. de serui. in quarta. q. sequuntur:** sed dicunt q̄ sufficit probare q̄ ab aliquibus vicinis audiuit: q̄ titulus concessus erat p̄ illa seruitute: z q̄ per predium ille solebat vt iure seruitu- tis: sed **Bar.** dicit q̄ est necesse q̄ ipse crediderit ex aliqua iusta causa se bona fide possidere: non autē audiuisse a duo- bus vel tribus propter dictam suspicionem iuris que est cō- tra eum. Sed debet probare credidisse verisimiliter sibi ius seruitutis competere vt quia fama erat in vicinio de **Bar. argu. l. iij. C. de probatio. z quod ibi nota.** vel q̄ in loco ser- uitutis: vt puta triennij: vel aliqua alia simili causa arg. eius quod no. in. l. i. §. hoc iure. ff. de aqua. quo. z est. **Ite** debe- bit probare se vsus fuisse iure seruitutis qd̄ probat proban- do se fecisse ea que non fecisset nisi seruitutem habuisset: ut quia incidebat ramos impediētes viam. uel alia similia: que non fecisset in predio vicini nisi habuisset seruitutem. z iste pbationes vtilēs pbant ex his q̄ no. **Inno. in. c. bo- ne extra de postu.** **In glo.** z sic v̄ querit nūq̄ dñum p̄ ponens simpliciter in iudicio: videat p̄ponere directū tm̄ uel vtilē z directū glo. magna t; q̄ videat tñ modo directū hic. idē t; in. l. si mater. §. eadē. ff. de excep. rei iudi. qd̄ se- quit **De. z Ja. bu. in. l. i. §. qui iperpetuū. ff. si ager. vect.** **De. in. q. quā** ponit ibi **Do. Bar. z Jac. de bel. z etiam Oldr. tenent** h̄rum ut plene scripsit **Bar. in. d. §. eadē z pbat** hec opinio per. l. si duo patroni. §. itē si iurauero. ff. de iureiurā. z. l. qbus diebus. §. si titio. ff. de zdi. z demō. **Item** queritur nunquid ille qui proposuit rei vendica- tionē cogat exprimere cām. glo. v̄ tenere q̄ sic in. l. si mā §. si deniq; z. §. possant. ff. de excep. rei iudi. glo. v̄ tenere h̄rum z melius in. l. si mater. §. eadē. eo. tit. z. l. i. ff. de eden. z istas omnes scilicet vltimas sequunt oēs alie v̄ sūt false. **Sed** quero si vnam causam deduxerit in iudicio z in ea succubuit nunquid obstabit exceptio sibi rei iudicate in non expressis. glo. videtur dicere q̄ sic in. l. an eadē. §. actiones. ff. de excep. rei iudicate. glo. tenet contrarium in hac glo. z in. §. si quis fundum in dicta. l. si mater. z hec v̄li- ma opinio est canonizata in. c. abbate sane. de re iudicata **De. vero** sequitur primas glo. per. l. scio in si. coniuncta. l. i. in prin. ff. de appel. ubi exprimens vnam causam iniusti- tie preiudicat sibi in omnibus. sed ille. l. loquuntur in alio casu. **Si** ergo queris. vtrū agens rei vendicatione z suc- cūbens. preiudicet sibi in causis non expressis. **Dic** q̄ aut proposuit vniuersaliter nulla causa expressa. Aut certa cau- sa expressa. **Primo casu.** aut facta est prosecutio vniuersa- lis. ut puta qz ego feci articulos volendo probare q̄ res per- tinebat ad me qd̄ potest esse ex quacūq; causa ut. l. verbum pertinere. ff. de verborum significat. tunc mihi preiudico i omnibus. nisi iuuer beneficio restitutionis propter iustam ignorantiam. uel nisi sim mulier vt. l. mater in prin. supra allegata. **Secundo casu** si preiudico mihi ut in dicto. c. ab- bate sane. Sed qualiter formatur libellus in publiciana re- spondet **Dy.** q̄ debet dici. **Propono** rem talem quam ta- lis possidet me emisse a non domino bona fide. z per tradi- tionem accepisse. z ideo peto eam mihi restitui z ad hoc p- pono publicianam zc. **Sed** quero nunquid proponen- do publicianam z rei vendicationem alternatiue. si succū- bam obstet mihi exceptio rei iudicate. **Sciendum** ē q̄ quā- nitas talis libellus permitatur in probatione debet eligere quam velit prosequi vt no. glo. magna. ibi licet tamen su- per vna. **Sed** si non eligat. z positiones facias: que possint vtrūq; comprehendere. ut per verbum pertinere. tunc si- bi obstat exceptio ut dicto. §. actiones. **Si** vero alteras eli- gat z non obstat exceptio sed replicatio doli mali eliditur ut no. **Jo. an. in. d. c. abbate.**

**¶ Kursus.** Contra absentes ex quacūq; cā vsuca- piones res presentis reuersos vsuca- pione completa rescissoria competit per iudicis officium rescindens intra annum per quam res repetitur ac si com- pleta

pleta usucapio non fuisset. Contra presentes vero usucapientes rem absentium ex causa necessaria vel probabili vel vtraque dicta rescissoria poterit intentari eodem modo: quo actio pretoria iudicatur. hoc dicit vsq; ad. §. item si quis in fraudem. **Queritur** infra quantum tempus detur officium rescindens glo. tenet in. l. fi. C. de tempor. in integrum resti. pe. q. datur infra tempus quo quis est lesus si est min<sup>9</sup> quadriennio vel tantum vel plus. Glo. hic tenet contrarium qz dicit q. datur infra annum vtilem hoc tenet glo. que incipit scilicet vtilis. primam opinionem sequitur Dy. hic per. l. ait pretor. §. si conditionalis. ff. de his que in frau. cre. facit l. sed si per pretorem. §. si ferie. ff. ex q. cau. ma. z. l. nec non §. si quis sepius eo. ti. **Preterea** absentia nō dicitur dānosa vel lucrosa: cū equitas pretoria fuerit introducta. S; si datur infra vel post manus tēpus: dicitur dānosa vel proficua ergo z cetera. J. a. bu. r. s. oppositū dicit: q. datur infra quadriennium continuum: qz rescissorie etiam sunt introducte ad similitudinē resti. in integrum: vt. l. fi. C. de tempo. in integ. resti. peten. dabitur ergo quadriennium in eis: dicit tamen predicta procedere: nisi quis fuerit negligens post tempus absentie: tanto tempore quanto fuit absens. Quia tempus negligentie corrodit tempus absentie: cum negligentibus Jura non subueniunt vt in. l. ab hostibus. z. in. l. sequen. ff. ex q. ca. ma. z. hanc opinionem secutus fuit Ly. i. primo dicto: videlicet q. datur quadriennium pro dicto officio rescindenti in petendo: z ita etiam **De** z alij vltimō. per rōnem dicit J. a. non ob. l. debitor. §. i. z. dictus. §. ex conditionalis: qz ibi loquitur in actione temporali que per interruptionem perpetuari poterat qd non est in officio rescindenti vt statim dicam non ob. §. ferie. nec. §. si quis sepius: qz loquitur de tempore ad qd datur dicta restitutio. Et illud fm omnes est tempus lesionis. non ob. qd dicebat J. a. bu. q. nō debet esse manus tempus restitutio. q. lesionis: qz negligentibus z cetera. quia negligentia non potest imputari nisi p<sup>9</sup> tempus quadriennij. argu. l. qui hoc anno. ff. de obligat.

**Quid si ultra tempus:** infra qd dicitur rescindens officium implorari. **Iudex** restituat: nunquid restitutio valeat videtur q. sic: qz snia J. ius litigatoris ē. argu. l. si p<sup>9</sup>es. z. l. cū paulus cū si. ff. de re iudi. **Quod** rōnem determinat doctor: vsq; Dy. Ly. z. dicit fauere litis dirimend. ar. eius qd nō. glo. in. l. pperādū. C. de iudi. vbi si iudex fert snias post triennium nō valet: z vt J. casum. l. scire os. §. consequēs de excul. tu. vbi infra quatuor menses: postea lata nō valebit: s; possit rōderi ad illā. l. q. illud sit speciale fauere pupillo: rō ad gl. l. pperādū nō est dare responsum. **Sed** ad quantū tempus datur officium rescindens. **Respondeo** ad tēpus lesionis argu. iurium introductorum per Dy. z alios in p<sup>9</sup> ma. q. rescissoria vero datur infra tempus. z ad tempus lesionis usucapione rescissa ar. iurium p<sup>9</sup>dictorum: propterea non dicitur pp absentias esse i. d. modo: vel eō modo: vt dictum est supra. **Quero** nunquid rescissoria statim detur absenti reuerso: vt q. non: qz certū est q. rescissorie pōt prescribi eo tempore: quo absentia lesionem abstulit. S; actio ni non nate non prescribitur nec tolli pōt: ergo non competit ante officium rescindens intentatū. ar. l. in rebus. §. ois C. de iure do. sol. die q. datur statim absente reuerso: sicut solemus dicere: in simili de filio hereditate negligēte agere querela: cui prescribitur: z in petitione hereditatis vt i. l. sancimus. C. de inoffi. testa. z. tamē hereditatis petitio nō competeat ante testamentum rescissum: nec ob. q. ante nō erat nata: qz vey est in effectu: tamen nata erat inefficax: z p<sup>9</sup>toze insula ante in ea spiritus vite erit efficax vel dici potest q. prescribitur natiuitati: sicut solemus dicere in materia pignoratit: i qua p<sup>9</sup>scribitur iuri offerendi: sic natiuitati ei<sup>9</sup> vt nō. in. l. fi. C. de prescriptio. xxx. anno. **Queritur** nunquid rescissoria perpetuetur per litem conte. **Respondeo** q. non quemadmodum alia officia que dantur ad restituēdus vt. l. superuacua. C. in quibus causis in inte. resti. non est ne. **Uterius** quero nunquid lite contestata super officio rescindenti: perpetuetur actio super rescissoria. **Joā. theu.** aiebat q. sic ar. l. cum quidam. ff. de bo. posses. vbi qui dicit testamentum falsum videtur agnoscere: primo bonorū pos

sessionem: de iure pretorio que erat temporalis ita q. contestans litē sup offō rescindenti videtur contestari super rescissoria: z sic eam perpetuare sed hoc est falsum fm Dy. z omnes rescissoria tollitur tempore quo lesio introducta est vt superius dixi. **Sed** si perpetuaretur per officium rescindens non tolleretur qd est absurdus dicere nec obstat. d. l. cum quidam quia ibi loquitur in eo qui dicebat testamentum falsum z sic nullum esse quo casu etiam tunc competeat sibi bonorum possessio tanq; nullo testamento facto officio rescindenti non erat efficax nisi obtento officio rescindenti ergo non ob. **Quero** vtrum rescissoria sit natia vel datua z dicitur datua que non habet preexistente materiam vnde causetur vel nascatur. **Natua** vero que habet materiam vt doctores dicunt in. l. cum mota. C. de transact. **Ratio** quam allegant est q. si primitiua actio propter absentiam in totum erat sublata vt est videre in usucapione per quam tollitur omne dominium tunc dicitur datua qz non habet preexistentem materiam. **Si** vero actio nō erat in totū sublata sed erat inefficax vt est videre in prescriptōe tunc quia habet preexistentem materiam dicitur natua.

**Sed** queritur vtrum sit vtilis vel directa dico q. si datur pro ea actio que in totum erat sublata dicitur directa qz directe a pretore datur alias vero vtilis quia pretor insufflaue spiritum vtilem z efficacem in eam Ly. z Dy. determinant z omnes communiter. **Sed** queritur nunquid sit in rem vel in personam: dic regulariter secundum primitiuam actionem: cuius loco datur: z eius sapit naturam argumen. l. si eum. §. qui iniuriatus. ff. si quis cau. **Queritur** vtrum rescissoria: z officium rescindens possit poni in eodem libello. **Dicas** q. simpliciter non possunt propter regulam. l. fundi. z. l. fundum. ff. de exceptio. quia exceptio rei iudicate in officio rescindenti: obstat in rescissoria: et ista est veritas. nec obstat. **Liqui** de inofficio. testamento imo conco. si bene intelligatur. **Nec** etiam ob. l. genera. ff. ad exhiben. quia ibi etiam rei vindicatio z actio ad exhibendum: possent in eodem libello inchoari successiue vt hic de terminatū ē: in rescindēdi offō z rescissoria. **Libellus** autem in officio rescindenti sic formatur. **Dico** contra talem q. sui absens rei publice causa: vel studiorum per biennium: quo titius rem. que antequam usucapta esset mea erat usucapit. quare cum iura subueniāt absentibus. peto de iure officio vestro dictam usucapienem rescindi. z pro inde ad agendum admitti. **Ac** si dicta res usucapta nō esset nec datur rem meam. quia meum z suum denotat dominium presentis temporis vt. l. si ita fuerit. ff. de rebus dubijs. cū de presenti res non sit mea. libellus non procederet Ly. z **De**. **In** rescissoria sic forma libellum. **Dico** contra talem q. sui absens per biennium rei publice causa quo tempore talem rem. que mea erat ante usucapione: usucapit. z q. ob staculum dicte usucapione officio iudicis rescindenti. est sublatatum. quare peto declarari per vos. rem ad me spectare iure dominij. ac si usucapta non esset eamq; mihi restitu i. **In** officio rescindenti z rescissoria simul. sic forma. **Dico** contra talem q. sui absens rei publice causa per annum quo tempore usucapit rem. que mea erat ante usucapione completam compleuit. quare cum iura absentibus restitutionem indulgeant. **Peto** officio vestro. dictas usucapione rescindi. z ea rescissa me declarari dominum rei. z eam mihi restitu. proinde ac si res predicta usucapta non fuisset predicti autem libelli fundantur ex theorica su prescripta.

**Item si quis.** Alienata per debitorem ex titulo lucratiuo in fraudem creditorū. ipso debitore tantummodo animus fraudis habente. vel ex titulo oneroso fraudem participante debitore z eo in quem alienatio facta est. creditore misso in possessionē bonorum debitoris condemnati ad debitum non sufficientium. per actionem in factum reuocatoriā que pauliana dicitur ab ipso creditore poterunt reuocari perinde ac si nō essent tradita. z in bonis debitoris mansissent q. actio est pretoria censenda. h. d. vsq; ad. §. se.

**Item seruiana.** Seruiana, et quasi seruiana que dicitur hypothecaria sunt priorie. prima competit locatori pro rebus coloni vel inquilini tacite obligatis: quasi seruiana ceteris creditoribus hypothecariis datur. Et inter pignus et hypothecam quo ad actionem hypothecariam danda: nulla differentia est: in constituendi modo differat. cum hypothecaria sola uentura datur et in re immobili non tradita: vel immobili indistincte. Dignus uero est rei mobilis traditionem requirit: quod actio inter prioras iudicatur h. d. Queritur quod habeat probare agens hypothecaria gl. in. §. item seruiana: dicit que incipit. hic ponitur: quod dominium debitoris probandum sit in hypothecaria glo. t. idem in. l. i. C. de sal. interdicto glo. t. triu in. l. re aliena. ff. de pig. ac. v. quod sufficit probare titulum et bonam fidem. Glo. adhuc t. triu: v. quod sufficit probare possessionem et bonam fidem in. l. cum res. C. si res alii pig. da. fuerit. Dy. reprobat primam glo. Nam si necesse esset dominium probare: nunquam vel raro obtineret in hypothecaria. Ad hoc: uero aliarum glo. Dy. sic distinguit: aut agitur pro debitorum rem possidentem rem hypothecata. et tunc sufficit probare possessionem et bonam fidem: ut est casus in. l. inter colonum. §. i. ff. de pig. ubi debitor non potest referre questionem dominii creditoribus: et ita intelligitur glo. in. d. l. cum res. Aut agitur pro extraneo possessore: et tunc probet possessionem: bonam fidem: et titulum. Et ita intelligitur glo. in. d. l. re aliena. §. allega. Ault ergo Dy. quod nullo modo creditor cogatur probare dominium agendo hypothecaria. Et quod glo. dicentes triu sunt falsissime: et dicit ipse ita obseruari de facto. Ly. uero defendit istam glo. et similes: arguendo tribus rationibus: quod cum agit pro extraneo possessore non habent eam a debitoribus: debeat in hypothecaria probare dominium: quod primo obligans rem debet constituere in ea ius. alio non tenet pignus seu hypotheca: ut probatur in. l. in notabilibus et l. si sine et quod ibi no. C. ad uelle. et l. rem alienam. ff. de contrahen. emp. ubi glo. dicit quod pro tanto tenet venditio rei aliene et non pignus. quod pignus: ius debet constituere ius in re. sed vendens si. Ius autem in re non potest constitui nisi a domino: vel eius uoluntate ut probatur in. l. rem alienam. ff. de pig. ac. sicuti et solemus dicere in constitutione seruitutis: que tribuit ius in re: nam debet fieri a domino vel eius uoluntate. ut l. cum esset. §. si plurium. ff. de seruitu. rusti. predi. Preterea. l. dicit quod agens hypothecaria debet probare res fuisse in bonis debitoris: tempore obligationis. ut l. et que nondum. §. quod dicitur. ff. de pign. Sed res dicitur esse in bonis pro qua contra quolibet actionem habemus non possidentes: uel possidentes exceptionem ut l. rem in bonis. ff. de acqui. reru. do. Sed non dominus non possidens non habet actionem contra quolibet quia non contra dominum regulariter ut dicitur. §. e. §. alie. et patet in. l. si. ff. de publi. ergo etc. Preterea dicit lex. quod ea cadunt in obligationem: que quis de bonis suis facit obnoxia: ut l. qui filius. C. que res pig. ob. pos. §. appellacione suorum proprie loquendo: non continentur res extra dominium nostrum posite: ut l. i. §. i. ff. ad filie. et l. si quis inos. ff. de leg. iij. ergo in hypothecaria cum tractamus de obligatione contrahenda: que est odiosa. ar. Larrianus. ff. ac. et ob. ergo restringendum est ut in. c. odia. extra de reg. iur. li. vj. et sic de bonis suis non dicuntur nisi sint in domino. Et istis rationibus concludit Ly. in. d. l. cum res quod Dy. indebite reprehendit glo. tenentem: quod in hypothecaria creditor debeat probare dominium debitoris: imo dicit ipse quod iste glo. dicunt ueritatem: per rationes suprascriptas cum distinctione quam statim subiungam. Et ideo ad plenissimam intelligentiam cum queritur quod probari debeat per creditorem agentem hypothecaria utrum dominium debitoris vel titulum possessionem et bonam fidem vel possessionem et bonam fidem tantum. Sic distinguit. Aut agitur hypothecaria directa aut utili. Primo casu necesse est probare dominium et ita loquitur dicta glo. l. i. de sal. interdicto cum rationibus supra assignatis. Et ideo dicunt doctores quod male consilium creditori agenti directa quod difficile erit ei obtinere in hypothecaria: propter difficiles probationes dominii et dicitur directa et utilis hypothecaria ut no. in. d. l. cum res. Si uero agitur utili et tunc aut agitur contra debitorem vel heredem eius aut contra extraneum possessorem. Pri-

mo casu sufficit probare possessionem cum bona fide quia debitor vel eius heres non possunt referre questionem dominii creditoribus ut patet in. l. inter colonum. §. i. ff. de pig. Aut agitur contra extraneum possessorem et tunc. Aut ille possessor habet causam a debitoribus aut non. si habet causam a debitoribus et sunt hic opi. Jac. ba. dicit indistincte: quod idem est. ac si possideret ipse debitor. vel eius heres. ar. eius quod no. in. l. in omnibus. ff. de regulis iuris. et l. quod ipse eo. ti. Alij. dicunt quod aut iste possessor uult uti accessione possessionis: et iuris rei: ex persona auctoris sui: et tunc procedit opinio Jac. predicti. Aut uero uult uti possessione et iure rei ex persona sua sine adminiculo auctoris. et tunc idem sit in eo. quod statim dicam in non habente causam a debitoribus. ar. dicte. l. de rebus. C. de dona. ante nup. Tu uero dic secundum Ly. quod quando uult uti accessione auctoris sui. tunc aut habet titulum onerosum: aut lucratium. Primo casu idem quod in extraneo. Secundo casu sit idem quod in debitoribus possidente. Hanc tamen distinctionem facit Lynus propter quod tutius uidetur inherendum esse opi. dicti Jaco. Si uero non haberet causam ab ipso debitoribus. Et tunc aut creditor agit hypothecaria ad rem. Aut ad possessionem aduocandam tantum. Primo casu in hypothecaria non obtinebit nisi probet titulum possessionem. et bonam fidem. et ita intelligitur glo. dicte legis rem alienam. ff. de pig. ac. quod probat plura et euidenti ratione. dicit lex quod eo iure pretor tuetur creditorem agentem hypothecaria contra extraneum possessorem. quo tueretur ipsum debitorem si ageret contra ipsum possessorem. Hic est casus in. l. si ab eo. ff. de pig. Sed si debitor uellet agere contra extraneum possessorem ad rem. non audiretur nisi haberet titulum. quia alias actionem non haberet. et sic si ageret non audiretur. ergo nec creditor nisi titulum probet debitoris. Hanc rationem firmat quod no. in. l. ij. ff. de pig. ubi facilius succurrit creditori agenti hypothecaria contra debitorem uel heredem quam contra extraneum possessorem. Si uero creditor agat hypothecaria non ad rem. sed ad possessionem aduocandam que est penes extraneum possessorem. aut agit ex obligatione speciali. et non admittitur. quia obligatio specialis debet constitui ius in re. ut no. in. d. l. rem alienam. ff. de contrahen. emp. et in. l. si sine. C. ad uelle. Si uero agit ex obligatione generali. que solet apponi in contractibus ut dicit textus in. §. quod dicitur tunc quia appellacione bonorum meorum solent venire ea tantummodo que possidemus ut l. bonorum. ff. de uerborum signi. et l. in uenditione de bo. auc. iud. pos. Tunc distingue aut possessio illa que est penes extraneum possessorem posset peti aliqua actione a debitoribus sicut posset contingere in casu. l. et ideo. ff. de condi. fur. et l. in ea. C. de fur. tunc aduocabit ea creditor actione utili. que competeat debitori directa. arg. l. grege §. ij. ff. de pig. Hoc probatur quia possessio est ius insistendi rei ut dicunt doctores in. l. licet. C. de acquirenda possessione et iura communi ueniunt in generali obligatione ut l. no. men. C. que res pig. ob. pos. ergo in ipsa obligatione uenit ius insistendi rei: sic cum extraneus possessor sit debitor respectu possessionis hoc ius aduocabit creditor per hypothecariam dictam possessionem argu. dicte. l. si ab eo. Aut hanc possessionem debitor non potuisset aduocare per aliquam actionem et tunc nec creditor per hypothecariam cum solutum sit ius ipsoe hoc extraneo possidente argu. l. pomponius. §. si. ff. de acquiren. posset. coniuicta. l. si cur in principio. ff. qui. mo. pig. vel ipo. sol. quamvis Dynus tenuerit contra opinionem Ly. quod in hypothecaria directa creditor habeat necesse probare dominium debitoris per rationes suas supradictas. Si dicte rationes bene inspiciantur concludunt quod hypothecaria non potest constitui in re aliena sed quis dubitaret de hoc nec dum Dynus sed aliquis fatuus etiam non diceret oppositum: quia de hoc sunt multi casus legum. et patet ad litteras i. l. si sine. C. ad uelle. et C. si res alie. pig. da. sit. et in multis legibus illius tituli. Sed opinio Dyni uidetur posse defendi per notata per glossas et doctores in. l. quidam in suo. ff. de condi. insti. ubi patet quod est prescriptio iuris: quod si aliquis reperiat possidere cum titulo et bona

lo et bona fide presumat dominus donec dominum alienum probet esse. Et ideo creditor: qui titulum probavit et bona fide debitoris presumptione iuris probavit dominum tempore obligationis fuisse penes debitorem et ideo nisi doceatur tunc alienum dominum fuisse: videtur sumi posse intentionem suam creditorem. Et sic opinio vni practicatorum est equior: et hac consideratione videtur posse defendi reprobata glo. ut supra dixi per Dynum: sed ubi apparet de domino alterius: tunc quod sublata esset presumptio iuris supradicta: tunc videretur posse defendi opinionem Lym et glo. **In glo. subaudi ibi. l. re pignoris.** Ista glo. male carat per dictam. Lnam ibi dicitur quod colonus est ille qui habitat in prediis rusticis: et inquilinus qui in urbibus et rusticis prediis et urbana distinguuntur qualitate: si loco ubi patet fecerit dicitur. **In hypothecaria actione sic formatur libellus. Dico quod talem quod sibi locum domum talem positam in tali loco pro tali annua mercede de rebus ad tale tempus. Dico et quod in dicta domum intulit tales et tales res: quas dicitus talis conductus talis tenet et possidet et mihi locatori fuerunt tacite obligate: quare peto possessionem talium rerum mihi assignari: proponens pro predictis saluam interdictionem vel proponens cognominatas seruam. **Conceditur vero quod debitorum sic dicitur dico quod talis quod cum mutuaueris. r. pro quod hypothecauit mihi tale rem: que in bonis eius erat tempore obligationis predictae. Dicitur: quia rem dicitus talis debitor: meus tenet et possidet: et ipsius possessionem mihi assignare denegat: quare peto dominum predictae possessionis mihi assignari pro debitorum predictum mecum pro predictis proponens hypothecarias actionem: et petens ad predicta dictum meum debitorem condemnari. **Contra extraneum vero sic creditor formabit libellum: dico quod talem quod cum talis debitor: meus in. c. ca. mutui: mihi obligauerit et hypotheca pro predicto debito talem domum: positam in illo loco: quas dicitus talis conuentus tenet et possidet et quam dicitus debitor: meus tempore dictae obligationis tenebat et possidebat cum titulo et bona fide vel que in bonis dicti mei debitoris tempore dictae contracte obligationis erat quare peto dictum talem possessorem dictae domus mihi hypothecate vestra sua condemnari: ad assignandum et tradendum mihi possessionem dictae domus. **In. s. item si quis. s. priori. In glo. que incipit sed qua actione. ibi in cum. tene meum hanc glo. et suppleas ibi in. s. si. quo casu non liberabitur a carceribus etiam cedendo bonis: quod est mirabile secundum Dyn. Scribe versus de istis actionibus. sa. pa. pau. pactio talis non datur vtrique. **Libellus in reuocatoria formatur in hunc modum dico contra talem quod talis debitor: meus mihi fuerit condemnatus in. c. et quod non soluit condemnationem: fuerim missus in possessionem bonorum ipsius: que ad quantitatem debiti predicti non sufficiunt: et ipse debitor: ex titulo donationis in mei fraudem dederit et tradiderit tali talia predicta: posita in tali loco: et iura subueniunt creditoribus in quorum fraudem alienationes sunt: quare peto dictas alienationes reuocari ac perinde me mitti in possessionem dictae rei alienate: ac si dicta res tradita non fuisset proponens pro predictis actionem in factum reuocatoriam cognominatam paulianam.**********

**In personam.** Actio de constituta personam in qua est hodie transmissa actio que olim recepticia dicebatur que competit aduersus eum qui nudo pacto constituit se soluturum quod quis naturaliter et civiliter: vel naturaliter tantum vel civiliter: si sciet debitum tantum esse civiliter constituit. tenebitur. Item actio dicitur que ex contractibus filiorum vel seruorum circa peculium initis in personam et dominum rediguntur: que de peculio cognominantur. Item actio in factum: que oritur ex iuramento conuentionali in iudicio prestato si informaliter sit iuratum vel actio utilis ex eo contractu: que datur ex eodem iuramento si formaliter sit prestatum: personales: pretorieque actiones censentur. b. d. vsq. ad. s. penales. **Cum queritur utrum iurans et piurans puniatur sic distingue. aut quis iurat per sacra licita: aut per sacra reprobata et illicita. si per sacra licita et reprobata: et de consuetudine hoc faciat: ut puta per buccelos vel viscera dei: de iure nostro supplicio ultimo puniatur uti s. hec omnia quidem in aut. ut non luxu. contra naturam aut**

per sacra licita: et tunc: aut iurat verum et non puniatur ut si. de iureiuran. ff. de. C. aut iurat falsum: et tunc aut est persona accessoria: ut testis. aut persona principalis: primo casu puniatur. L. comelia de fal. ut. l. lucius. ff. de his qui no. in fa. l. qui falsa. ff. de test. l. eos. ff. de fal. aut est persona principalis: tunc aut iurat calore. aut cum deliberatione primo casu deus est ultor: ut. l. qd. calore. ff. de re. iud. l. ij. C. de iureiuran. aut deliberate iurat et tunc aut iurat parte deserente vel iudice aut nemine deserente. secundo casu non puniatur. quod nemini nocet sed deus ultor: ut. d. l. ii. C. de iureiuran. primo casu aut iurat aliquid de preterito. aut de presentis aut de futuro si de preterito et piurat. aut super negotio quod tangit principem. et puniatur. l. iul. maiesta. ut. l. ij. C. ad. l. iul. ma. aut tangat alterum quod principem. et puniatur extra ordinem criminis stellationatus arbitrio iudicis ut. l. de periurio. ff. de cri. stel. l. de illo iuramento oritur actio in factum ut in hoc. s. Item si quis et. l. no. erit. s. dato. ff. de iureiuran. aut iurat super eo quod de presentis est. et illud non retractat regulariter. fallit in casu posito in. l. si. C. de iureiuran. et in. l. admonedi. ff. de. r. l. i. perator. ff. de re. iud. et si per deum tunc iuravit iure iusto deus ultor: ut dicta. l. ij. C. de iureiuran. si per principem tunc deus princeps. ita intelligitur. l. si duo patroni. s. si. ff. de iureiuran. s. verum intellectum. aut iurat aliquid de futuro. et tunc aut piurat ex causa legibus inserta. et non puniatur ut. l. si. ff. qui sa. cog. aut sine causa in. l. inserta. et tunc aut iurat super eo. quod erat efficaciter debitum. et puniatur secundum quod dicit. l. si quis maior. C. de transact. si vero debitum non erat efficaciter. et tunc de iure iusto non puniatur. ut. l. iuregentium. s. et generaliter. ff. de pac. quod est verum si iurat aliquid quod sit in preiudicium alterius: si vero iuramentum in nullius lesionem tendit. ut quod non comedere carnes in die paschalis tunc deum habet ultorem: s. De. cuius fuerit hec verba. **Super glo. que incipit. ut puta in si. dic. glo. videtur aliter determinare in. l. iij. s. i. ff. de consti. pecu. quare Dyn. sic distinguunt. cum civiliter tantum debitorum venit in constituto. Aut ille qui constituit se civiliter tantum debitorum illud quod constituit. creditor vero credit vtroque debitorum. et tunc quod habet exceptionem odiosam. quod si solueret non repeteret. tenet talis constitutio ar. l. vi. s. si. ff. de consti. pecu. aut vere vtrique. l. creditor: et constituitur se civiliter tantum debitorum. tunc quod vtrique est in pari causa potior est conditio conuenti. et ideo hoc casu non tenetur constitutus. **Ista distinctio cadit in. q. utrum sine causa valeat. et quod de his glo. sunt contrarie dic breuiter sine alle. q. aut in stipulatione nulla causa est expressa. et presumitur causa donationis: et valet arg. l. cuius per errorem. ff. de re. iud. quicquid dicat glo. nam semper presumit scia: et probat per duas. l. et p. l. hoc iur. in pn. ff. de dona. et. l. i. ff. de pollicita. nam in his iuribus specialiter dicitur. q. speciale est in iure publico. q. volens donare deus exprimere causam: alioquin donatio non valeret ergo in istis est ius eode. ut. l. ius singulari. ff. de legi. Si vero exprimitur causa: quia vtrique presentium se non subesse. et tunc glo. tenebat quod non valeat l. l. ij. s. circa. ff. de doli excep. qua sequitur hic Dyn. et Ly. in. l. generaliter. C. de nom. pe. et Bar. in. d. l. ij. s. circa determinat contrarium videlicet quod quando vtrique se causam non subesse valeat. et dicit quod est casus in. l. campanus. ff. de operis lib. secundum quem deberes aliter determinare quod supra determinauit Dyn. in constituto facto vtroque sciete debitorum esse tantum civiliter. **In glo. ergo ex nudo. ibi cum qui in prin. doc. in rubrica de consti. pecu. C. dicunt proprie ita modicum interesse istorum. r. dierum. non debuit tanta specialitas introduci. dicunt ergo quod ratio est: quod quando aliquid promittitur accessorie: sequitur natura eius quod principaliter debetur. sic solemus dicere in pactis nudis appositis iuxta contractum. ex quibus si oritur actio. et per se quia accidunt pacto vestito ut. l. legem. C. de pac. **De re: terea huius consensus: qui intercedit super eodem debito magis operatur quod vnicus. est in simili. l. si auia. C. ad velle. ista tamen ratio secunda non videtur concludere. nisi in constituto quod faceret quis super eo quod debet. et ideo prima ratio est generalior. **In eadem glo. ad si. dic secundum Jaco. bu. q. quibus ser fouet pactum propter seipsum. et ex tali oritur actio. quod vestitur consensu. ut patet in contractibus qui consensu co-**********

trahuntur. et ita erat olim in promissione dotis. et ita intelligitur. l. ad exactionem. C. de promiss. do. sed cum glo. allegavit. l. i. §. 1. C. de rei v. ac. non bene dixit. quod ibi non oritur ex pacto actio. sed ex stipulatione presumpta a iure ut ibi patet quandoque. l. propter pactum inducit actionem. sicut est in donat. nudo pacto contracta. et tunc non oritur actio ex pacto sed ex. l. conditio propter pactum. et sic debet intelligi. l. si quis argentum. §. si autem. ut in glo. et ideo glo. non bene intellexit hic contemplatiue persone cui debet ex eo acquiri ut patet in. l. i. C. de suffragio et. l. i. §. i. de pollicita. et tunc oritur actio ex ipso pacto calfacto et corroborato a iure: hec ubi posuit Jaco. bu. in. l. legem. C. de pac. et do. Bar. in. l. si de iussor obligari. ff. de fideiuss. in. §. fideiussor accipi. **¶** Libellus in act. de constituta sic formatur dico contra talem quod cum esset mihi naturaliter obligatus ad. x. dictus talis: dicta. x. nudo pacto constituit se soluturum. dicoque quod cessat et negat dare ipsa. x. que constituit se soluturum. ideo peto etc. **¶** Libellus super act. qua dominus tenetur de peculio: dico contra talem dominum talis fui: quod cum contraxerim cum tali seruo suo: videlicet quod sibi. x. mutuauerim conuertenda in negotia pecuniaria: dictus talis dominus suus: indebite et iniuste cessat et denegat restituere dicta. x. quare peto eius condemnari: ad dandum mihi: quatenus est in peculio dicti serui. **¶** Contra dominum de in rem verso sic dicas: dico contra talem dominum talis serui: quod ego cum dicto seruo contraxi: quod ei. x. mutuauit: que per me mutata dicto seruo conuersa sunt in utilitatem dicti domini: que dictus dominus denegat restituere: quare eius dominus teneatur ex contractu serui quatenus est versus in eius utilitatem et dicta decem sunt versa in utilitatem ipsius domini peto ipsum vestra sententia condemnari ut dicta. x. mihi restituat et reddat. **¶** In iustoria dicas dico contra talem quod cum ipse preposuit tunc seruum suum tali taberne: ut ipse ibi pro eo negotia retur: et ego in negotijs dicte taberne dicto tali. x. mutuauit et dictus talis dicta. x. mihi restituere cessat et denegat quas cum dominus proponens seruum alicui negotiationi de his tenetur que contraxit seruus in ipsa negotiatione ideo peto dictum talem mihi condemnari ad dandum et restituendum dicta. x. **¶** In act. in factum quod oritur ex iuramentum informiter prestato sic dicas. Dico contra talem quod cum litigarem cum eo coram tali iudice et ab eo peterem. x. que dicebam mihi deberi et dictus talis coram iudice predicto mihi detulit iuramentum ut iurarem si dicta. x. erant mihi debita et ego dicto tali deferente. iurauerim dicta. x. mihi deberi per eum quare cum dictus talis denegat et recuset dicta. x. prestare ideo peto ipsum vestra sententia condemnari mihi ad. x. predicta danda et restituenda. Si vero formiter iuramentum prestitum sit sic dicas. Dico contra talem quod cum litigarem cum eo coram tali iudice et ab eo peterem. x. que dicebam mutuasse sibi mihi detulit iuramentum coram dicto iudice: et ego dicto tali deferente et postulante: iuravi predicta. x. mihi deberi per eum ex dicta causa mutui: que dictus talis indebite denegat mihi dare et restituere: quare peto ipsum vestra sententia condemnari debere: ad mihi danda et restituenda dicta. x.

**¶ Penales.** Actio: que descendit ex edicto de albo corrupto que competit contra eum qui dolo album pretoris corruptit. Item ea: que competit contra libertum vel contra descendentes vocatam in ius sine venia patronum vel paritem. Item ea que datur ex edicto ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat et ex edicto de eo per quem factum erit sunt pretorie et penales. b. d. **¶** In glo. i. iuris. ibi siue criminales: imo sicut Jaco. de are. i. causa criminali posset agere filius contra patrem: si pater enim iniuriam faceret filio: et quod cum filius et libertus ambularent pari passu: quo ad prohibitionem vocationis in ius: ut hic pater: et lex provideat de libertis. quod si enormem iniuriam sustineat a patrono. eum possit accusare: ut. l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adul. ergo idem in filio ex identitate rationis. **¶** Super eadem glo. quero: quid si venia non petita filius vocat in ius patrem: et pater venit: et cum filioli tiganit: nunquid iudicium valet: dic quod sic: per. l. quis. ff. de

in ius vo. quod posuerunt doc. in. l. qui in potestate. C. eo. et ex hoc inferitur quod quavis filius non potest regulariter accusare patrem: quod si accusauit: et pater non opposuit se contra accusationem: quod non potest accusari quod accusatio procedat: nam cum talis exceptio sit dilatoria: et sic ante lit. conte. de oppo ni quod regulariter est in quocumque qui accusare non potest de iure: quod si ante lit. conte. non opponeretur: non posset opponi: quod probatur per. l. i. §. per accusationem. ff. ad turpi. et ibi determinant doc. Hoc probat et sequitur hoc. d. Bar. in dicto. §. per accusationem. **¶** In glo. i. non potest in fine tene ergo glo. quod filio agenti ex causa: ex qua patri non acquiritur usufructus. pater debeat consentire: idem tenet l. cum non solus. §. necessitatem. C. de bo. que lib. licet. ff. antiquus glossator. ibi: teneat contrarium cuius opi. sequitur Barto. in. l. si. ff. de verbo. oblig. in. §. i. et Jaco. de are. Ricar. malumbre. et Ly. in. d. §. necessitatem. nam ratio quam allegat glo. quare pater debeat consentire dum agit. et quod non est integra persona. non est vera. quod in his que acquirunt patri. tantummodo pater est legitimus administrator. et ita introduxit dicta. l. si. C. de bo. que lib. unde in signum repudiationis exigitur patris consensus. dum filius agit ex tali causa. sed ubi ageret ex alia causa. tunc patris auctoritas vel consensus non spectatur. cum patria potestas ad gubernandum et regendum filium sit introducta. non ad auctorizandum sicut predictos doc. et propter istam rationem meam reprobat glo. que ubique tenuerunt quod filio agenti ex causa caltre si vel quasi pater necessitatem habeat consentire ut scribitur doc. in. d. §. necessitatem. **¶** In glo. f. dat actio in fine dic. cum queritur quod prescriptio interrumpatur. utrum per executionem missionem. i. citationem sola. an vero per contumeliam. quod glo. quasi ubique vacillant. et iura super hoc videtur diuersimode loqui. **¶** Dic secundum Jaco. de are. Jaco. bu. et Bar. quod aut nos querimus de prescriptione fauorabili. qualis est usufructus triennij. que currit fauore prescribentis tantummodo aut de prescriptione partim fauorabili et partim odiosa. qualis est prescriptio. x. et xx. an. que currit fauore possidentis tantummodo bona fide cum titulo rem immobilem. et in odium negligentis. aut de prescriptione mere odiosa. qualis est prescriptio longissimi temporis. xxx. vel xl. an. aut de prescriptioe que de sui natura currit. quod temporalis est iuris dispositio ut est in pretorijis penalibus. primo casu non interrumpitur prescriptio etiam per lit. conte. non in effectu sicut quod patet in. l. ij. §. si. ff. pro emp. secundo casu interrumpitur prescriptio etiam per lit. conte. ut. l. mote litis. C. de rei ven. et. l. consilium. ff. de ac. et ob. nam in hac prescriptione eligitur media via. cum ipsa sit media inter prescriptionem longissimi temporis et usufructum triennale in tertio casu interrumpitur prescriptio per citationem solam. ut. l. cum notissimi et. l. si. cut. C. de prescrip. xxx. vel xl. an. et est ratio. quod illa prescriptio est introducta mere in odium negligentis. et dormientis suum ius prosequi. et ideo tunc currit quod diu dormit. cum mittit nuntius vel citatorium excitatur. et non dormit amplius. et ideo prescriptio interrumpitur. **¶** Quarto casu interrumpitur prescriptio per litis conte. ut est casus in. l. i. et. ij. simiunctis. C. quando libe. prin. datus litis conte. sa. et quod talis prescriptio interrumpatur faciendo sic. probatur in. l. si. et ibi no. ff. de edicto diui. ad. tol. ubi est glo. no. de hoc quam sequitur Dy. Quota qualiter et quomodo interrumpatur prescriptio statutaria. dic sicut do. Bar. quod aut statutum scilicet est a comite barone vel magistratu habente potestatem condendi statutum quod si magistratus est et talis videtur esse lex pretoria et actio ex ea descendens est pretoria ideo per litis conte. interrumpitur ut supra in quarto membro dixi aut factum est statutum a toto populo vel ab habente potestatem a populo et de ea iudicabitur sicut quod iudicatur de prescrip. longissimi temporis videlicet quod interrumpitur per citationem solam. nam talis prescriptio currit sine ti. et solummodo negligentia non potentis. et dormientis ideo iudicatur ut de illa quam dixi in tertio membro. quod posuit do. Bar. in. l. ij. §. si. ff. de usufructu. pro emp. **¶** Libellus contra eum quod corripit vel sustulit album pretoris sic formatur. Dico ego talis popularis et tanquam de populo accuso talem quod eius per dimum



vicarium civitatis predictae propositum et scriptum esset al-  
bum vel appositum in edictum ad parietem palatii resi-  
dentie dicti dñi vicarii quo cauebatur qd nullus iret de no-  
cte cum lum. ne vel sine lumine sub pena. r. sed dicit talis  
dolose et aio pensato dictum edictum sustulit vel dictum  
album corripuit quare peto ipm puniri. **C**ontra vocates  
in ius sine venia sic dicat. **D**ico contra tales filium vel liber-  
tum meum qd quis ipse sit filius vel libertus meus et no-  
sit vocare in ius sine venia dictus talis filius vel libertus  
meus si petita venia nec obtenta me inuitus in ius vocavit  
coram tali iudice quare peto eum de predictis puniri. **C**on-  
tra vi erimentem in ius vocatum puniendum et edicto ne qd  
cum et cetera. sic dicat. **D**ico contra talem qd cum tali die  
fecissem citare tale meum debitorum. r. ut die tertia sequen-  
ti compareret coram tali iudice mihi rursus de iure super p-  
dictis dictum tale dum talis debitor meus predictus ad  
iudicium veniret per vim et violentias ipsi detinuit et impe-  
diunt quominus veniret ad iudicium coram iudice in ter-  
mino dicte citationis. propter qd actio mea quam contra dictum  
debitorum meum habebam ad dicta. r. pempta est quare peto  
dictum tale mihi vestra sententia condemnari in quantitate in  
qua in iure iuravero contra eum. **C**ontra cum vero qui  
dolo fecit quominus veniret in ius ad iudicium vocatus  
punendum per edictum de eo per que factum erit. sic di-  
cat. **D**ico contra talem qd cum litigarem cum tali adversa-  
rio meo coram iudice et coram dicto iudice comparuisset  
et promississet sistere in iudicio dicto meo adversario dicta  
li sub pena. r. et dum essem in itinere eam sistenti dicta die  
in iudicio ne in dicta pena incidere dictus talis fecit quo-  
minus dicta die in iudicio non sisteret annuntians mihi  
qd pater meus mortuus erat vel aliquid aliud propter qd vo-  
mum reuerius fui et in iudicio non steti vii in penas incidit. s.  
de. r. libris quare peto dictum talem ad interesse meum  
qertimo. r. condemnari.

**Preiudiciales.** **D.** d. Preiudiciales actiones ut de ea per  
quam queritur an quis sit libertus vel ingenuus. et de partu  
agnoscendo per quam queritur quis dicatur filius vel non  
filius et sunt pretorie et reales. Actio vero per quam queritur  
quis sit liber vel suus est preiudicialis in rem cum sit iudi-  
canda. h. d. **C** In glo. magna ibi quidam et c. quidam hinc  
in glo. directa quidam non directa melius stat sine non na-  
directa potest sumi duobus modis uno modo per respec-  
tum ad utilem. ut est illa que competit ex verbis et men-  
te. l. Alio modo potest dici directa per respectum ad con-  
trarias: prout glo. loquitur sine non sumitur hic directa p-  
oppositum ad contrarias qd patet. qd dicit successione: et ipsi  
seperantur in libertate contraria preiudiciali. utili non di-  
recta et hoc modo intelligendo glo. contradicit determinatio-  
ni sue. quia supra posuerat: reprobando qd non sit dare co-  
trarias in preiudicialibus: et ideo gl. vel hic vel ibi male di-  
xit sed ioh. in arboze sentit: qd est dare directam et contra-  
riam in preiudicialibus: et hanc videtur sequi **D.** et ideo  
glo videtur male determinasse si eius dictio non videtur pos-  
se legi. qd hic gl. videtur accipere directam per respectum ad  
contrarias: nisi vellemus dicere. qd prima pars gl. ose. req-  
rit ab alio latere in prima linea sub hoc signo. et ibi statur et  
dicit que dicit et c. qd fuit error commissus in. l. i. C. de manu-  
mis. si per. xxx. an. servierat. et hoc dicitur doc. non obstat di-  
cta superius allegata quia loquitur de servitute querenda  
per prescriptionem: nos loquimur in titulo servitutis pban-  
de per diuturnitatem temporis. **C** Intra si. dicte glo. ma-  
gne: ista glo. ergo videtur determinare qd officio iudicis  
petatur servituta futura. glo. determinat contrarium supra p-  
ri. ubi dicebat qd officium non poterat se extendere ad futu-  
ra. **D.** et iaco. but. concord. aut officium iudicis dat sup-  
iure: sicut quando acquisitum est mihi ius de futuro: ut fuit  
in quibus tenet ad patientiam de futuro officio iuris ut. l. i. ha-  
rum. et. l. legi. ff. si futurus ven. et tunc officium iudicis potest i-  
plozari etiam p futuris: aut officium iudicis competit p iure  
qd est de presentibus: non potest extendi ad futura: et ita intelli-

gitur. l. i. cuius si. ff. de usuris. in gl. dicit tñ **D.** qd ista gl. p-  
ri. loquitur in eo qd dicit. qd si futua sunt promissa vel pre-  
stata longo tempore ex promissione petetur officio iudicis  
na dicit tunc qd petent actione ex eo contractu. videlicet ex  
promissione: et sic reprehendit glo. sed videtur p nunc qd glo.  
melius dicat: n. glo. quesivit quid si petatur futua futura  
sed futura non possunt peti iure actionis ar. l. solemus. et. l.  
non potest. ff. de iudi. ergo glo. dicit optime: petuntur offi-  
cio iudicis: sicut solemus dicere in servitutibus: pro qui-  
bus agitur ad interesse de preterito: et patientiam de presentibus  
officio iudicis. ut no. dictus d. Ja. in. l. barri. ita etiam erit  
in proposito qd agatur ad futuras prestationes officio iudicis  
eis. ut cogatur quoti die prestare. et agere de iure meo. nec  
erit verum qd hic agatur officio iudicis ad futura. qd agit  
ad futura in quibus habet ius de presenti. qd **D.** fateba-  
tur posse fieri. ut supra primo p cum. forte glo. non meruit  
se adalitari. preterea posset et aliter defendi. qd officium iudicis  
duplex est. s. mercenarium et nobile. si intelligimus de nobili.  
tunc forte precedet responsio **D.** s. si intelligimus de merce-  
nario deseruienti actioni ex eo contractu. tunc glo. sustineri  
posset. qd in omni actioe. pponi potest officium iudicis mer-  
cenarium. et id dicit. Ja. but. qd si ponatur aliquid in libello. ex  
quo resultat actio. et postea concludatur. quare peto ipm offi-  
cio vfo condemnari. qd talis conclusio bene stat. qd debet intel-  
ligi de mercenario de seruienti actioni. ita erit in proposito  
fm **D.** qui dicit preiudiciali non directa. accepit tñ directam  
vtrius respectu et p respectum ad contrariam. et per respec-  
tum ad utilem. **Q**ueritur. vtrum preiudicialis actionem possit in-  
tentare ille. qui est in quasi possessione. qd vult petere per  
preiudicialis ut pone qd quis est liber. inquietat forte p ali-  
quos. qd dicit qd est suus. nisi quid peteret intetare preiudicia-  
lem. p quam dicat se liberum. cum in possessione libertatis sit  
vfo qd non. qd nemo potest petere qd habet. hinc est qd rei vendi-  
catio non dat possidendi omni genere possessionis. ut patet  
supra in. s. eque dic contrarius cum in istis preiudicialibus tra-  
ctet de quodam iure servitutis si etiam existes in quasi posses-  
sione libertatis. qd peti p preiudicialis. preterea dicit lex  
q qui nascitur ex viro et vxore est in possessione filiationis ut.  
l. filio. ff. de his qui sunt sui vel alie. i. et tamen lex permisit  
tali filio intentare privilegium de partu agnoscendo ut hic  
patet. **C** In ea. glo. magna circa filii ex fluctu die debeatur  
fuita. glo. vfo unum qd ex diuturnitate temporis sola.  
quis obligetur ad aliquid prestandum. p hac opi. facit. l. i. ff. de  
servitu. vbi dicit qd diuturnitas aq ducit et sine titulo futu-  
te inducit. preterea plus debet operari diuturna solutio q  
vnicuius ar. l. si mlier. C. ad vell. sed una solutio scilicet facit  
debitum. adeo qd non potest repeti. ut. l. cum de debito. in fi. ff. de  
pba. ergo multo magis plures. preterea vfo calus in. l. cum  
de in re vfo. ff. de usuris. vbi imperator sic iudicavit. ergo  
et nos sic sequi debemus. ut in. s. sed qd principi. supra de  
iure. na. glo. in. d. l. cum de in re vfo determinat contrarium. licet  
teneat. qd ex longa prestatione presumat tal. unde quis poterit  
titulus allegat. que probabit per longa prestationem. **I**sta ergo  
glo. si intellexerit ut supra dicit. falsa esset multis rationibus.  
qd certi sunt modi obligationis inducende. ut patet supra in  
ti. de obligat. et sequentibus. s. ille non est de illis modis. ergo  
a partibus sufficienter enumeratis. ex longa prestatione non  
inducitur obligatio. **I**ste modus arguendi probat in. l. a patre  
furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. in. preterea. aut dicimus  
obligationem induci ex tpe solo. et hoc est falsum. qd tps non  
est modus inducende obligationis ut. l. obligationum fere. s.  
placet. ff. de ac. et obli. nec etiam ex solutione sola. qd inducta  
ad unum effectum non debet operari contrarium ut. l. qd ho-  
minem. s. vlti. ff. de solu. sed solutio est adinueta ad tollendas  
obligationes ut supra quibus mo. tol. ob. ergo etiam inducere  
non potest. neqz ex vtroqz simul. qd ea que sepe sunt non  
pnt aliquid inducere nec et coniueta ut. l. ipadone. s. qd in-  
menta. ff. de exc. tu. **N**on ob. dicta. l. i. qd loquitur in reali.  
non ob. qd plus dnt operari plures solutiones et c. qd fateor.  
qd negabunt plures repetitiones. non ob. l. cum de in re vfo qd  
ibi allegabatur titulus. qui probabat p diuturnitate prestatio-  
nis et hoc fieri potest ut determinam supra. **Q**uid si aliquis

vna vice prestat centum qui dicit se debuisse ex. c. annis p̄teritis. scz vnum quolibet anno. nunquid ex hac solutione allegatur titulus probabiliter videtur q̄ sic. quemadmodum si annuatim prestasset. qz hic est eadem ratio. ergo zc. dic contrarium fm Ia. z Pe. qz vna solutio plurium annorum non tantum operatur quantum eadem distributa p̄ singulos annos. cū ex solutionibus particularibus pluries factis inducatur maior patientia z cōsensus q̄ ex vnico tñ facto pro pluribus annis. argu. l. vlt. C. ad legem fal. z de l. si mulier. ad velleia. ¶ Quid si quis stent per longū tempus puta. x. annorum z vltra q̄ non prestat debita scrupula z velit allegare remissionem factam per creditorem ex aliquo titulo puta donat. vel pacti de non petendo nunquid presumetur titulus iste precessisse ex diuturna cessatioe videtur q̄ sic. qz quemadmodum diutina prestatio facit presu mi titulum obligationis in debitore. et supra dixi ita diutina cessatio facit presu mi titulum liberationis in creditore. ar. sumpto a pari. dic contrarium quia plus est soluere z gratus q̄ non soluere qz in non solvente non exigitur aliqua voluntas vel aliquod factum sed in solutione diutina exigitur mult. plex consensus. vnde non sunt paria. hanc solutionem probant due. l. simul iuncte vs. l. sub hac. ff. de act. z ob. cō iuncta. l. si ita. ff. de condi. z demon. ¶ Quid in seruitute hominū aliquis seruitit mihi vt seruus meus per decennium negat se seruum dicens se liberum nunquid ex diutina temporis prescriptione presumetur titulus seruitutis i hoc homine glo. t3 qz non in. l. cum de in rem verso p. l. i. C. de prescrip. l5. tem. que pro lib. qz liber hō non pōt prescribi. ¶ In predictis autem actionibus formatur libellus vt ponitur in gl.

**Sic itaque.** Pro re nostra nullam actionem acquirimus ad dandum qz qd nostrum est primo dominio durante amplius fieri nostrum non potest. Conditio tamen furtiua licz alias personalia p̄ re nostra restituenda ratione proprietatis non competat cōpetit qz omnis actio degenerat contra furem Et inter reales z personales hoc interest. qz realis vindicatio personales vō conditiones olim proprie hodie quasi abusive vocantur denunciations. h. d. vsqz ad. §. sequens. ¶ In gl. que incipit sed opponitur in fi. dic clarius soluendo contrarius qz res potest fieri mea ex pluribus causis in idem concurrentibus sed ex pluribus causis successiuis nō: ex quo mea est ex vna causa ins plenissimum acquisiui qd non admittit aliquid super se sicut p̄ naturaliter in vase pleno. Sed cōtra hoc opponitur. nam constat qz in vscapioe plures cause requiruntur etiam successiue. l. titulus bona fides z possessio continua vt p̄ ibidem ergo ex pluribus causis diuis potest fieri meum solutō qd dictum est intelligitur de causis. l. titulus fm q̄ sentiunt glo. z doc. in. l. ii. §. cum ex pluribus. ff. de acquir. poss. ¶ In glo. que incipit. i. qz apparet dic fm Dy. z etiam videtur fuisse de mente gl. in ver. plane. vbi videtur poni quedam exceptio. regula vō videt hic poni qz exceptio debet esse de his que in regula continentur fm q̄ plane p̄ in rubrica de re. iur. sed supra premisit vnā regulam circa actiones personales dicens qz personali actione non possum petere mihi dari qz est meam postea pōit exceptiones. qz conditio furtiua que est personalis actio datur ad rem restituendam z premisserat generaliter qz personales non poterant dare nobis qd nostrum est. Dy. ergo intelligit istum ver. qz speciale sit in conditione furtiua qd nō est in alijs personalibus hoc mō qz nulla personalis actio datur ad restituendum proprietatem rei que est nostra sed ad restituendum possessionem bene datur sicut actō depositi cōmodati z similes. fallit hec regula personalium actionum in conditione furtiua que datur ad restituendum rem nostram rōne proprietatis. z ita intellexit idem Dy. i l. scire debemus. §. si a fure. ff. de verbo. ob. vbi si ego stipuler a fure rem simpliciter mihi dari quā ipse furatus est nō valet stipulatio per rōnes istius. §. in prin. sed si stipuler mihi dari illud qd fur dare fatetur ex conditione furtiua bene valet. l3 fur non teneatur ad dandum qz illa verba dare intelliguntur. i. restituere. propter verba adiuncta qd eual

de no. qz vbiqz precessit contractus. de cuius natura nō venit translatio. z apponuntur ista verba dare debet intelligi. i. restituere vel tradere fm naturam preambuli contractus. qz l3 verbum dare significet dominium transferre vt hic tamen propter adiunctum impropiatur significatō eius qd optime probat dictus. §. si a fure. do. Bar. videt intelligere istum. v. plane qz fur teneatur ad dandum. z qz speciale sit in conditione furtiua. qz in ea vocatur res dari mihi que mea est. qd non est reperire in aliqua actione personali. z hoc qz contra furem omnis actio degenerat. z fm istum intellectum ver. plane ponit exceptionem a tali regula. sic debet intelligi. qz supra premisserat regulam qz personali actio non competit ad dandum qd meum est. tñ hec cōditio furtiua competit domino ad id quod suum est. z sic bona est exceptio. Quia vō in eadem glo. qz vbi olim fuit dominus. hodie presumitur dominus queritur de possessione. nunquid qui olim possedit hodie presumatur possidere. ar. l. siue possidetis. C. de proba. Jo. dicebat qz non. nam possessio facilius perditur qz dominium. vt. l. iij. §. in amittenda. ff. de acquir. poss. Do. ff. distinguebat. aut tractatur de cōmodo illius qui olim possedit. z sit vera opi. pla. qz solo animo possessio retinetur vt. d. §. in amittenda. z est verisimile. qz quando tractatur de cōmodo alicuius. ut sit semper animus continuande possessionis. Si vō tractatur de eius incōmodo tunc sit vera opi. Jo. per contrariam rōnem precedentem. que opi. h3 doc. practicatur. l3 Ia. de are. aliter distinguat. utrum tractetur de possessione. quā quis habuit de recenti. z hodie presumatur possidere alias non Pe. vō indistincte tenet opi. pla. qz siue tractetur de cōmodo illius qui possidet. siue non qz semper ille qui possedit. hodie presumatur possidere. qz l3 possessio civilis solo animo perditur. naturalis tamen detentatio non perditur sine facto ideo rō Do. ff. fm Pe. non videtur subsistere Do. ff. tamen opi. practicatur de consuetudine. z ideo est tenenda fm doc. de qua opi. facta est additio in de. l. siue possidetis. Sūpta occasione ex predictis. Nunquid qui hodie possidet rem vt dñs. dominus presumatur glo. dicunt qz sic in multis locis. tamen ad habendum predictoz doctrinā sic distingue aut tractat de dñio p̄ modū actōis aut p̄ modū excepōis. Primo casu. aut de dñio q̄rit principaliter. aut incidenter. si principaliter. tunc debet dñus directe probare de iure gentium vel civili. ut. l. interest. ff. de rei ven. z. l. ita. ut si fur. ff. de condi. fur. fallit cum possidens ut dominus agit contra violentum. qz in odium violenti z etiam cum dñum directo deducitur in iudicium per modum actionis. presumitur quis dominus ex possessione bone fidei. ut. l. si quis emptiois. §. super his. C. de prescrip. xxx. v. l. an. Si vō dñus deducitur in iudicium incidenter. aut probatur possessio ut de presenti. aut ut de preterito. Primo casu possessor presumitur dominus. ut. l. si cuti. §. si queratur. ff. si serui. uen. facit qd no. per Ly. in. l. ij. in. iij. q. C. que sit lon. consue. qd est verum nisi contrarium sit probatum per aduersarium. quo casu vera probatio tollit fictas. ut. l. item mella. §. j. ff. ad. l. aquil. Aut idu cit possessionem de preterito. ad probationem dñij. z tunc non presumitur dominus nisi probetur. ut. l. qui nōdum §. qd dicitur. ff. de pig. facit qd no. per doc. in. l. cū res. C. si res alie. pig. va. sit. z per hoc forte non potest defendi videtur Dy. qd voluit defendere in. §. item seruiana. si vō dñum deducitur in iudicium per modum exceptionis. aut hoc fit añq̄ sit fundata intentio actoris aut post. si post. tunc non presumitur dñs. ut. Lob. meritorum. C. ne uxor pro ma. z. l. j. z qd ibi no. C. de priuil. sis. z sic potest saluari qd ā glo. que ē in. l. iij. C. de proba. que videt uelle qz fama sufficiat ad probationem dñij.

**Sequens.** Tertia diuisio actionū est. qd que dam sunt p̄secutorie rei tñ. ut oēs reales z regulariter personales. que ex cōtractu descendūt. ex mutuo. z stipulato cōmodato pro socio z cempto uisito locato cōducto z deposito. preterq̄ in quatuor casibus i quibus actōes depositi sunt rei p̄secutorie partis. z p̄s penales. Actionū vō que ex maleficijs oriunt. que dā sunt iure penales

mere penales. ut actio furti. quedam mixte ut actio legis aquilæ. et actio competens pro legato sacro sanc. eccles. ut pijs locis relicto. contra heredem qui passus fuit se pro ipso legato ad iudicium vocari. b. d. **C** In gl. sed quare plus. Quis queritur quis sit magis puniendus utrum clam vel palam aliquid faciens. Distingue fm Dy. et alios: aut quis facit aliquid qd est de genere permissorum. ut puta qd contrahit et tunc si faciat palam contractum prohibitum in min<sup>o</sup> puniatur. qd presumitur error: qd si faciat clam. qd presumitur qd facit dolose. vt. l. non existimo. ff. de admitture. et l. si. ff. de ritu nup. si vō faciat aliquid de genere prohibitorum. tunc qd nō potest presumi bona fides plus puniatur palam. qd clam faciens. vt est videre in facto furto manifesto. et non manifesto. **C** Libellus in actioe depositi mixta: quatuor in casibus sic formatur. Dico contra talem qd cum in civitate aretina ortus tumultus esset vel in tali domo ortum esset incendium vel iuxta domum meas cōtē que dam domus que ruinam faceret. vel cum quedam nauis super qua ego eram naufragium facere vellet: propter quos casus non potui preuidere penes quem posses tute deponere talem librum meum: eundem librum propter timorem dicti tumultus incendij: naufragij: vel ruine: deposui penes talem. Dico etiam qd dictus talis dum ab eo dictum depositum repeterem: inficiatus est illud asserens contra veritatem dictum librum meum penes eum non deposuisse: quare cum iura puniant depositarium inficiantem depositum in quatuor casibus in duplum: et casus predictus propter quos deposui sit vnus ex illis: ideo peto dictum talem puniri et condemnari in duplum dicti depositi. **C** In actione furti manifesti et non manifesti sic formatur. Dico contra talem: qd ipse dolose et fraudulenter animo lucrandi talem librum meum surripuit et contraxit me dño dicti libri inuito et anteq̄ dictum librum ad locum destinatum detulisset: fuit deprehensus qui liber tempore cōtractationis et ante fuit et erat. et est meus: quare peto pro dicto furto manifesto in quadruplum ipsam condemnari. **C** In actione vi bonorum raptorum: sic formatur. Dico contra tales: qd ipse per vim et violentias de hoc presenti anno. et tali mese rapuit mihi talem librum quare cum cōtra raptores sint pro. lita iura: que eos puniunt in quadruplum. peto ipsam condemnari et in triplum vltra dictam rem raptam p vos puniri. **C** Contra heredem qui passus est pro legato ad pias causas relicto se ad iudicium vocari sic formatur. Dico contra talem heredem qd talis testator in suo testamento vltimo legauit fabrice sancti Dominici. x. et dictum legatum petierūt a dicto herede: pro quo dictus talis qd nolebat dictum legatum prestare passus fuit se ad iudicium vocari. et trahi et ipsam legatum inficiatus est: quare cum tales ad iudicium vocati: inficiantes relicta legata pijs locis: auri puniunt in duplum. ideo peto dictum talem vltra snia condemnari ad soluendum duplum dicti legati.

**Quedam.** Familie hereticunde iudicij qd datur coheredibus occasione diuidende hereditatis. Item cōmuni diuidūdo qd in re aliqua cōmunionē habentibus ad ipsam diuidendam competit. Item actio finium regundorum: que vt fines prediorum lumentur competit. In quibus iudicij: iudex ex bono et equo: quando res aliqua cōmode diuisionem accipere nequit: de re vnus alteri adiudicat: qui pro extimato ne eius qd plus perceperit. pecunialiter alteri condemnatur. dicuntur mixtam causam habere reales: et personalis actionis l3 personales actiones sint habende et c. **C** Super glo. j. Dy. videtur sequi simpliciter qd sit dare actiones mixtas: atq; in isto tertio addatur quoddam tertium membrum prime diuisioni actionis posite in. §. omnium in prin. qd non videtur verum: cum tex. dicat qd habet mixtam causam sed non qd sint mixte: preterea fm do. Ja. bu. in hoc titulo tractatur de natura actionum: quo ad ipsarum originem. l3 eedem res non possunt habere originem ex diuersis causis contrarijs quales sunt reales et personales actiones. ergo non est dicendum qd iste actiones mixte sint quo ad originem preterea actiones que oriuntur ex contractu vel qua

si dicuntur esse supra eo. sed actio familie hereticunde. oritur ex quasi contractu quem inijt heres ad cundo hereditates vt supra de ob. que ex quasi contractu. §. heres. similiter actio cōmuni diuidendo est ex quasi contractu. vt in co. ti. §. si inter aliquos. ergo sine dubio sunt personales. l3 in rem scripte. et pro rebus competant. possunt tamen dici mixte ispe cto effectu et sine ipsa. Propter qd est sciendum: qd actio dicitur mixta triplici respectu. Primo qd sit partim penalis: partim persecutoria rei. vt supra. e. §. sequens. et hoc respectu actiones: hic non sūt mixte. Secundo respectu dicitur actio mixta. qd non distinguitur quis sit actor: vel reus. vt. l. in tribus. ff. de iudi. Tertio qd partim sapit naturam personalem. et sic ab effectu iudicaf mixta: non ab origine et istis duabus considerationibus vltimis. iste tres actiones dicuntur mixte: non autem. credatur qd sit dare aliquam actionem mixtam origine. et si hunc respectum habuissent gl. que dicunt istas actiones mixtas. reprobantur. si primum sustineri possent fm do. Ja. predictum. **C** In glo. quid si domos in si. vbi dicit omnes esse personales. Adde fm do. Dy. in rem tamen scriptas. vt probat lex quā gl. allegat. **C** In actione familie hereticunde sic formatur libellus. Dico contra talem qd talis testator nos pariter instituit. vnde dictus talis et. ne coheres dico etiam qd in dicta hereditate sūt multa bona mobilia et imobilia. quare cum nullus cogatur stare in cōmunionē. peto hereditatem inter nos diuidi p portionibus hereditarijs. Iudex vō si poterit cōmode diuidere res hereditarias pro hereditarijs portionibus eas diuidet. alias autem omnes assignabit vni vel maiorem partem quā habeat alius ipso iure hereditario. et tunc in snia dicet cum cōmode diuissio bonorum hereditario: um iter tales coheredes fieri nō potuerit. iccirco tali heredi p quos partibus tales res hereditarias insolidum adiudicamus et eundem dicto eius coheredi pro parte hereditaria qd ipm contingit in dictis rebus adiudicatis dicto tali in. x. condemnari. **C** In actione cōi diuidendo sic formatur libellus. Dico contra talem qd cum talis fundus sit nobis donatus a ticio pro equalibus portionibus. peto diuidi et nostrum cuiuslibet partem assignari dimidiam. **C** In actione finium regundorum sic formatur libellus. Dico contra talem qd cum possidebam tale predium rusticum positum in tali villa iuxta tales confines iuxta quoddam predium rusticum qd ipse talis possidet iuxta tales alios confines. et cō finia dicti mei et dicti sui predij sunt turbata adeo qd bene cognosci nō pōt. ideo peto confinia dictorum pdiorum declarari. et poni ita qd amodo discerni et cognosci possint.

**Omnes autem.** Omnis actio in simplicium duplum tripulum vel quadruplum competit. vltra vō non extendit. In simplicium competunt oēs regulariter actioes reales et personales que sunt ex contractu vel quasi. In duplum vō furti non manifesti. item. l. agrie et depositi in quatuor casibus cōtra negantē. Item actio pro seruo corrupto. Item pro legato venereabili loco relicto: pro quo heres passus est se ad iudicium trahi. illud relicto esse inficians vel anteq̄ soluat iussum iudicis expectas. In triplum vō dirigitur actio aduersus actorem qui maiorem summam est in libello complexus. vt reus sportularū noie grauet. In quadruplum vō dat actio pro furto manifesto. pro his que metu sunt gesta et pro eo qd alicui datum est vt alium calumniose vexaret. Item contra executores qui maiorem sportularum summam quā deberet exegit. b. d. **C** In gl. ij. quei cipit. f. vltra circa si. ibi vel vic aliud in pena cōventionali Dy. reprobat hanc sol. qd et in pena cōventionali nō est dare qd excedat quadruplum imo nec duplum qd videtur in fraudem vsurarū adiecta. vt. l. cū allegas. C. de vsur. et ideo fm cum sic distingue. Aut pena adijctur per noia multiplicatiua. vt duplum triplum quadruplum. et nulla pena tunc excedit quadruplum vt hic cū si. aut adijctur per noia simplicia. et tūc aut adijctur facto. aut dationi. Si facto tūc quātacūq; sit exigat. vt. d. §. alteri scit qd no. in. l. si dictum. C. de act. emp. Aut adijctur dationi. et tūc aut dationi quātacūq; sit spē: si spē. et tunc quātacūq; sit et pōt exigi. vt. l. lucius. et qd ibi no. ff. de act. emp. si

dationi quantitatis. et tunc non poterit ultra legitimus modum usurarum. vt. d. l. cum allegas. qz videntur in fraudem usurarum adiecta. hodie vero qz materia usurarum est correctata de iure canonico hoc est clarum qz de iure civili sine communi opinione. p. terqz in usura nautica non videtur qz pena adiecta quantitatis dationi vsqz ad aliquam summam exigi possit. R. d. huius die inter obligationem facti. et dationem spem. et dationem quantitatis ex alia facit. qz vbi quis stipulatur aliquid fieri vel spem dari videtur illud habere vel dari illam spem tantum affectare quantum est pena. et tunc sic potius peti videtur vt iteresse qz vt pena qd non possumus dicere in datione quantitatis qz ibi interesse vel affectio non cadit. vt. l. numis. ff. de in lit. iur. et ideo tunc videtur in fraudem usurarum adiecta vt superius est dictum que ratio probatur supra de sing. rebus per fidei com. re. §. j. in glo. facit et c. et ista procedunt in pena conventionali. in pena vero legali non reperitur qz excedat quadruplum vt hic sine d. p. et r. d. die est. qz lex que certa est potuit innovare penam legale. sed non sic in conventionali. De. vo. et Ja. de de ra. C. de sen. que pro eo qd interest in. l. vna. truantur de hac distinctione vtriusque pena adiecta per noia multiplicatiua vel simplicia. na est imponere. l. verbis et non rebus contra. l. si. C. communia de lega. et ideo dicunt ipsi qd pena conventionalis quantitas sit exigi potest per quocunqz verba apponatur. et imputer sibi qui promisit tantam. cum in re sua quilibet est moderator et arbiter. vt. l. in re mandata. C. mandati. nisi forte probaretur in fraudem usurarum adiecta. vt. d. l. cum allegas. Pena vero legalis aut est formata et certa et illa datur sine forma qua huius sine in quadruplum siue in quintuplum nec est ratio aliqua quare quadruplum excedere non posset: si vero non est formata. qz est tale crimen ex quo iudicis arbitrio puniatur. et tunc excedit et non excedit sine arbitrium iudicis. vt. l. j. ff. de effracto. §. expilatores. et ista diuisio vltima videtur pbari per tex. de. l. j. C. de sen. que pro eo qd interest. et hac opinio sequitur l. y. qz vbi melior et de mente iurium. Libellus autem in actione serui corrupti sic formatur. Dico contra talem qz ipse talis seruum meum: qui erat bonus et bone conuersationis corrupit: persuadendo sibi qz iret continue discurrendo per tabernas. et alia loca inhonesta: propter qd est factus de bono malus. quare cum contra corruptentes seruos sit prodita actio in duplum. peto dictum talem in duplum condemari extimationis serui mei. qua extimatione fieri implozo officio et per officium vestrum. Et si res subtraxisset dictus seruus posses dicere in deo libello: qui seruus meus corruptus ab illo ob deam corruptionem mihi subtraxit. x. quare peto dictum talem ad duplum dictorum. x. et decem extimationis condemari cuius extimationem implozo fieri offio vestro. In actioe qd metus causa sine opinione. De. et l. y. debes vnicui formare libellum sic. Dico contra talem qz ipse metu qz caderet in constantem virum. me compulit ad tradendum sibi talem librum meum. Quare peto deum talem vestra sententia condemnari vt deum librum meum restituat et si fuerit contumax in restituendo dictum librum meum mandato vestro qz sum infra annum vel qz mihi metu itulit. peto ipsi in quadruplum condemnari. Sed vbi glo. videntur necessarij duo libelli vnus in quo dicatur. Dico contra talem qz per metum me compulit vt sibi traderem librum talem quem sibi per metum qui caderet in virum constantem tradidi quare peto ipsum vestra sententia condemnari vt deum librum mihi restituat. Et si dictus liber non restituatur ex prima sententia et primo libello tunc formabit alius libellus in hac forma. Dico contra talem qz talem librum meum per metum qui caderet in constantem virum compulit me tradere. et tradidi. dico et qz ipse per vestram sententiam fuit condemnatus vt deum librum mihi restituere. Et dico et qz cessant deum librum restituere vigore dicte vestre sententia quare cum pretor ea que metu gesta sunt non habeat rata. sed in quadruplum actionem dat infra annum contra nolentes restituere res per metum ablatas. et ego sum infra tempus anni. peto ipsius vestra sententia condemnari mihi in quadruplum. In actionibus de calumniatoribus. quoniam quis recipit ab aliquo vt calumnias committat contra me sic dicas. Dico contra talem qz de anno p. x. recepit a ticio. vt me calumniose accusaret de adulterio. qd in veritate non commisi quare peto condemnari eum in quadruplum dictorum. x. mihi resti-

tuendos. Si vero recepit a me ne calumniose ueraret sic dicas. Dico contra talem qz cum uellet me calumniose uerare in iudicio. de hoc anno et tali mense sibi dedi. c. alias. x. ne me calumniose ueraret quare peto ipsum uestra sententia condemnari in quadruplum dictorum. x. per me sibi datorum. Contra executores vero recipientes ultra qz debeant recipere sic dicas. Dico contra talem executores siue contra talem curiam. qz cum esset sibi commissum ut me citaret et p. uatico siue citatiois deberet solum unum grossum habere dice? executor exegit et extorsit a me. x. ultra ea que recipere debebat quare cum tales executores puniat. l. in quadruplum peto deum talem uestra sententia condemnari in quadruplum. et qz restituat id qd plus a me exegit et extorsit.

**Actionum.** Quinta diuisio actionum est qz quedam bone fidei que da stricti iuris sunt et oes act. exceptis. xvij. que sunt bonifidei. Inter quas hodie petitio hereditatis. et rei uxorie actio olim appellata que hodie dicitur utilis ex stipulatu p. dote et ex stipulatione directa data vel repetenda. ceteri stricti iuris vocantur p. dote aut tacita copetit hypothecaria que ceteris creditibus huiusmodi tacita hypotheca sine glo. et d. p. vel expressam hypothecam sine Ja. de are. De. et l. y. etiam petitionibus p. p. muliere eam intentate. h. d. C. Sup. gl. que incipit. l. xvij. ibi non valet ipso iure id tenent gl. vbi qz quas sequitur do. Ja. bu. in. d. l. eleganter. et De. dicit qz ex contractu tali oritur actio et obligatio. qz in metu est dolus et contractus meticolosus parit actionem et obligationem licet ope exceptionis rescindatur. vt in. l. metu. §. volenti. ff. qd metus causa. ergo ita erit in pposito sed ista ratio non ob. sine qz dea gl. R. d. eidem in. l. dolo. C. de inuti. sti. p. terea dicit De. contractus huiusmodi essentialia sua d. parere actionem et obligationem huiusmodi ope exceptionis veniat rescindendus. vt. l. iuris gentium. §. si ob maleficiu. ff. de pac. nec ob. sine eum. l. eleganter. in p. et l. iij. ff. pro socio. qz d. intelligi qz nulla est emptio nulla est societas. s. opposita exceptioe ab hoiie sicut solus dicit in copensatione que ipso iure perimit actionem ppositam. opposita tamen ab hoiie alias non. opi. t. i. glo. et Ja. est color. In gl. que incipit qz nascitur. ibi. in quarto aut contractu ista gl. respicit per d. p. et oes doc. ceter. nam videtur dicere qz tra casum. l. solet ff. de p. scrip. reo. potest tamen saluari qz in contractu facio vt des. deuenit tale factum. ex quo aduersario aliquid adest. vt puta domum fieri. et tunc sine dubio oritur prescriptis verbis actio. vt in. d. l. solet qz non est ratio quare magis in alijs tractibus inominatis. qz in hoc detur prescriptis verbis actio. si vero deuenit in eo tale factum. ex quo aduersario nihil adest. vt puta seruum manumitti. tunc non potest oriri actio prescriptis verbis sed de dolo. et ita intelligitur ista glo. et similes. et ratio est qz prescriptis verbis actio est filia equitatis. que se non exhibet nisi quando aliquid adest aduersario. et ideo ea deficiente ducunt ad subfidiam de dolo. d. p. et Ja. bu. In gl. pua sup verbo ei que incipit actio. que videtur sentire qz p. uilegiu actionis de dote. datur tam actioni de dote qz mulieri. quidam ipugnant hoc duabus rationibus tenentes qz def. mulieri. non autem actioni. primo qz quotienscuqz datur p. uilegiu copulatione actiois uel cae ad quecuqz transit actio uel cae transit et p. uilegiu. ut no. in. l. in omnibus. ff. de re iudi. facit. l. p. uilegia eo. ti. sed constat qz p. uilegiu tacite hypothecae non transit ad heredem extraneum vt in. l. j. C. de p. uilegi. dot. ergo p. uilegiu hypothecae non datur actioni sed persone p. terea iuramenta et p. uilegia sunt repta gratia personarum. non gratia actionum vt. l. si. C. de sa. san. ecc. ergo in dubio diceretur esse p. uilegiu mulieris et non actionis. d. p. hic sequitur glo. et l. y. in. d. l. j. C. de p. uilegi. do. vbi tex. expresse pbat qz p. uilegiu datur actio. verumtamen datur contemplatione persone ut. a. de m. l. et ideo non transit ad heredem. et pro hoc cessant contraria. De vobis idurimus qd est in tex. determinauit d. p. qz si extraneus qd dote dedit p. muliere et stipulatus est dote sibi reddi si soluto matrimonio eam repetat qz non huiusmodi tacita hypothecae cum illud p. uilegiu sit aductu p. p. uidentia solius mulieris vt tex. aperit sed mulieris non est p. uidentia vt extraneus repetat. ergo et c. In gl. sed nunquid in si. hanc vltimam opinio sequitur d. p. per rationem gl. p. terea lex assiduis. C. qui po. in pig. ha.

pi. b. dicit q. mulier prefertur creditori privilegiato in ipotbeca privilegia dicitur priuata lex: ergo pfertur creditoribus habentibus ipotbeca: non ex p. uisione legis s. ex iure comuni. p. eterea privilegia qd datur mlieri ut pferatur creditori debet intelligi dummodo ius qd habeat ex p. uisione nostra non ledatur vt. l. i. s. merito. ff. ne quid in lo. pu. sed fm hoc lederetur ius habentis exp. s. am ipotbeca ex p. uisione sua ex tali priu. ergo zc. p. eterea ius singulare facilius tollitur. quam commune. vt in auten. d. no. alie. s. quia vero verisimile col. iij. sed tacita ipotbeca est ex privilegio z iure singulari: ergo facilius tollitur q. ex p. uisione. que est de iure coi. **Ja. de are. p. de. z. l. y. sequuntur opt. Marti. per tex. qui idistincte dicit eas pferri ceteris creditoribus: ergo nec nos debemus distinguere vt. l. i. s. z generaliter. ff. de leg. p. est. p. eterea hoc in coi. uincibiliter probatur: si vinco uicentem te multo magis debeo uincere te. vt. l. de accessionibus. ff. de uer. z temp. p. scrip. sed lex dicit q. mutans in refectione rei expresse ipotbeca habenti pferatur hnti ipotbecam exp. s. ff. vt. l. i. uter d. ff. qui po. in pi. b. **Item lex dicit q. mulier pferatur mutanti in refectione rei expresse ipotbeca. vt in auc. de equal. dot. s. bis. consequens. ergo multo fortius mulier hnti ipotbecas expresse pferenda est: z ad hanc rationem non est dare risum fm. **De. nec ob. q. mulier z fiscus ambulent pari passu. q. non est uerus in oib. nec ob. q. privilegia dicat priuata lex zc. lex dicit q. pferatur privilegiatus q. p. uilegium potest sumi ex ca. z ex tpe: vt in l. p. uilegia. ff. de re. in. z intelligam q. pferat p. uilegiatus ex tpe. Non ob. q. privilegia d. intelligi si ne d. no. alterius. q. hoc est uerum q. potest: alias non. l. y. ista sit colorata z in iudicis p. uilegiatur opt. gl. z **Dy. z ita refert **Ly. qd sequitur **Ja. bu. **In glo. vix est scienda ibi. **R. i. deo. ff. lo. ma. nota principius glo. alibi. allegat duas. l. ad hanc determinatione. que nihil faciunt. p. uilegiat. l. in rebus. s. vlt. **C. de iure dot. vbi dicitur. q. actio de dote non incipit p. scribi nisi a tpe soluti matri. vel a tpe quo maritus cepit vergere ad inopiam: ergo patet q. ante non erat nata actio q. actioni non nate non potest p. scribi: sed illa lex nihil facit: nam ad hoc vt p. scribatur alicui actioni duo sunt necessaria sc. q. sit nata. z q. possit tentari. vt. l. i. **C. de anna: excep. circa fi. nam p. scriptio uult tollere ius dormientis z non uolentis intentare ius suum: qd poterat intentare: unde sequitur q. non potest incipere p. scribi q. non erat nata z non potest incipere p. scribi. q. non poterat int. t. vt. d. l. i. z ideo ista. l. nihil facit. Secundo allegat ad determinationem glo. l. i. in p. i. ff. de dot. p. lega. vbi soer si legat ius dotis nuri constate in fimonio non ualeat legatum sed si legat d. etem tantus ualeat quasi uideatur esse ratio: q. in primo casu uidetur legare rem ipam ex quo uidetur concludi q. actio non erat nata: sed illa. l. etiam nihil facit q. non est illa ratio illius. l. q. actio no. erat nata sed illa ratio q. d. bitor uidetur legare creditori actionem suam qd non potest. vt. l. p. uilegiat. res. **C. de leg. cum si. ratio huius determinationis que est uerissima sit hec quotienscuq. in iur. aliquis tractus pure statim contrahitur obligatio z oritur actio vt. l. in oibus. ff. de uerbo. ob. vbi uero sub conditione tacita vel expresse tunc subdistinguitur aut conditio omnino extincta est: z tunc statim oritur actio z obligatio vt. l. si pupillus. s. si sub conditio. ff. de noua. z qd no. in. s. si ex conditio. supra de uer. obli. si uero sub conditione que se habet ad vtrumlibet. l. q. potest existere vel non existere: tunc ante exntias conditiois numq. oritur actio vel obligatio vt. l. cedere diem. ff. de uer. sig. z. d. s. si ex conditio. sed contractus rep. etende dotis: contractus sub conditione fimonij dissoluendi culpa mulieris uel uiri: uel sine culpa alicuius tunc uendit sibi locum repetitio dotis. vt. p. s. ff. lo. ma. quasi per totum: si uero culpa mulieris dissoluatur fimonius. tunc cessat repetitio dotis. vt. l. consensu. **C. de repud. z. l. lucius. ff. lo. ma. ergo conditio dotis repetede ualeat si mri monium fuerit dissoluta culpa uiri. uel mulieris vbi casus se habet ad vtrumlibet q. si mulieris culpa non repetitur************************

z in condit. que se habet ad vtrumlibet no. oritur actio vel obligatio ante conditionis euentum: vt dixi ergo actio de dote non est nata ante solutum fimonium q. ante non uenit conditio vel ante q. maritus uigat ad inopiam z qui aliud diceret: nescit quid dicat fm **Dy. **Querit **Dy. nunquid actio ex test. sit bonafidei in qua ueniunt fruct. z uisus ex mora vt. in. l. i. c. i. s. si uisus. ff. de le. ij. ergo est bonafidei. p. eterea in actioe bonafidei si redditur res de terior potest agi actioe p. uilegiata vt. l. i. s. si reddita. ff. de p. s. i. z in actione ex test. ita est. vt. l. i. m. uisus. s. ij. ff. de le. ij. sed dic cam stricti iur. vt in glo. bonafidei. cu. si. in. s. actio nu. habet tamen instar bonafidei: vt. l. i. ff. de iur. vbi est casus istius. q. **Quid de actione pro tutelle uidetur idem qd in act. tutelle que est bonafidei vt hic p. eterea ueniunt in ea uisus ex mora. vt. l. i. s. hoc iudicio. ff. de eo qui pro tu. ne. gess. dic q. est stricti iuris. q. non numeratur in bonafidei licet naturam habeat bonafidei vt dixi in act. ex test. **In predictis autem actionibus q. longus esset ponere libellos z q. hora est nimis tarda no. pono. Remitto vos ad **Roff. z spe. q. ibi plene sunt eorum distinctiones z comprehenduntur z faciles sunt ad formandum.************

**In bonafidei.** Olim inter actiones bonafidei z stricti iuris hoc intererat: q. in actione bonafidei poterat opponi compensatio. que actionem ipso iure usq. ad concurrentem quantitatem tollebat: sed in actionibus stricti iuris exceptio compensationis locus non habebat sed opponebatur exceptio doli. per quam conseq. uatur quis in tantum minus condemnari in quantum exceptio probasset. Hodie uero in quacunq. actione compensatio ab homine opposita usq. ad concurrentem quantitatem perimit ipso iure: si hinc inde est debitus circa ius quantitatis liquide: p. eterea in actione depositi. b. d. **Sup. gl. que incipit. i. vbi quantitas in prin. dic vt. l. si debitor. ff. de compensa. vbi hinc inde debetur quantitas pure: secus quando debetur alternatiue: uel debetur pur. sed solutio potest fieri in specie: quibus duobus casibus exceptio compensationis simpliciter opposita non potest esse: sed hoc modo est opponenda ei qui debet sub alternatia quantitate uel specie uel qui potest soluere spes licet quantitas sola sit in obligatione: oppono tibi exceptionem compensationis si elegeris soluere. x. que mihi debes: que uerba exponit do. **Bar. in. l. si in uenditione. s. idem dicendum. ff. de sur. **In e. glo. ibi uer. qd si hinc inde qd intellige fm **Dy. q. hinc inde debetur generis eiusdem generis: vt puta. q. tu debes mihi asinum z ego tibi asinum: sed si diuersorum generum vt q. ego tibi equum. z tu mihi bouem secus esset p. p. ter ratione: tex. q. hec no. sunt debita ap. iure. **In e. glo. in fi. solet queri q. l. si. s. pe. **C. de compensa. dicit q. si debitus qd in compensatione deductur. erigit maiorem indaginem q. debitum p. uilegiat. petum ut q. non pot. ita cito ligari sicut debitu primo petum z post per modicum tps q. non potest opponi compensatio ita q. habeat effectus. Quero circa hoc quantum tps dabitur ad liquidandum debitum in exceptione deductum. dicit **Dy. q. dabitur biennium z gl. videtur sentire idem in. l. si. ff. de compensa. per. l. auferatur. s. in compensatione. ff. de iure fisci. vbi uidet casus. **Glo. l. d. l. fi. **C. de compensa. s. pe. z ex. ibidem in. x. q. uidetur sentire: q. tps istud sit iudicis arbitrio limitandus: ueritas est q. ad debitum p. uilegiat. in compensatione deductus ad hoc vt compensatio habeat effectum t. m. tps erigit quantum datur ad soluendum debitum primo petum z ideo si ad soluendum primo petum daretur mensis deberet dari mensis ad p. uilegiat. exceptionem compensationis hoc p. uilegiat. per. d. s. in compensatione coniuncto cum. l. in fraudem. s. fiscalibus. ff. de iur. iur. nam dicit dictus. s. fiscalibus q. fiscalibus debitoribus ad soluendum fiscale debitum datur tempus duorum mensium si quantitas non est nimis magna. postea in. d. s. in compensatione dicitur q. ad p. uilegiat. compensationem debitori fiscali datur spatium duorum mensium. z sic illud tps t. m. modo qd daretur eidem ad soluendum debitum principale fisci.******************

quicquid dicit *Ly.* et *Dy.* *fm do. Bar.* ut ipse scripsit in: d. *§. in cōpensatōe.* ¶ In gl. que incipit ad eo ibi ut hic. preterea ē caus in. l. qd dī. ff. d. cōpē. pterea dicit lex qd si dbeo tibi. x. et tu mihi quinqz: et uterqz nostrū est i mora: ppter qd debentur usure: qz usqz ad concurrentem q̄titatez debiti: hinc inde nō currunt usure: qd est ppter beneficium cōpensatōis. et sic cōpensatio hz locū ē si non opponat ab hoīe qz facit usuras nō currere. ut. l. cū aliter. et. l. se. ff. de cōpen. et. l. si cōstat. C. e. preterea cōstat qz in delictis hz locum cōpensatio. ut. l. si ambo. ff. de cōpen. et. l. apud celsus. §. marcellus. ff. de doli excep. gl. hic et ubiqz determinat p̄trarius et bene per tres. l. allegatas in ea qz debeat opponi ab hoīe. nec ob. tex. qui dicit ipso iure qz debz intelligi opposita ab hoīe: preterea nō ob. l. qd dī. imo est casus pro glo. *fm do. Bar.* nam sp̄ale est in ipensa scā in quantitate dotali qz ipa minuit dotē ipso iure absqz eo qz cōpensatio opponatur ab hoīe. ergo in p̄trarium est ius cōe. ut. l. ius singulare. ff. de legi. qd sequit. *Dy.* hic. ¶ Qualiter cōpensationis exceptio dō opponi dic sic coraz vobis tali iudice: talis debitor talis ut dicit in. x. ex cā mutui: opponit contra eum et cōtra dictuz debiti de. x. et qz ipsius talis ticius est debitor in q̄ que: ex causa stipulationis. qz ipse talis per stipulationem promisit eidem tali quinqz.quare dō dictis quinqz ad debitum dictorum quinqz exceptionem compensationis opponit offerens se probaturum dictam compensationis exceptionem infra terminum per vos statuendum quē ex nunc sibi per vos cum instantia dari petit.

**Preterea** Actiōes arbitrarie sic ideo sunt dīcte qz in eis iudicis arbitrium p̄ndet in quantum condēnet conventum. quarū actionū que dam sunt reales ut actio qd metus causa de doio. Et ea qz competitum aliquid promissum legatum mutuatum vel constitutum ē certo loco soluendū. et actio ad exhibendum l quibus actionibus arbitrijs *fm naturam* ipsius actiōis iudicis officio snia fertur. in eis etiam et in oībus alijs actiōnibus si potest iudex certam debet ferre sententiā. ¶ Ad intellectum huius. §. nota qz quadruplex est officium iudicis: quoddam est nobile et istud est duplex quoddam litis decisorium per qd petitur restitutio in integrum vel aduocatus salaria sibi constitui. et de isto non tractatur hic et ponitur de eo in. l. quintus. ff. de adimen. lega. et. l. qui per calumniam vel collusionem. ff. de actio. cmp. ¶ Aliud ē officium iudicis merum ad ordinandum litem. ut libellos ineptos eijcere et similia. et de hoc hic nō tractatur. Tertium est officium iudicis mercenariū: qd deseruit actioni. et istud est officium iudicis qd uersatur in actione bonafidei nec dō isto tractatur hic. licz in isto iuret in litem. ut. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Quartum est officium iudicis nō deseruiens actioni propositē *fm naturam* ipsius: sed accidentaliter eueniens propter aliquid accidens extrinsecus: eueniens super naturam actionis cui deseruit. et istud ē officium qd deseruit vel uersatur in arbitrijs. et de tali loquitur hic. ¶ Item est sciendum qz actiones arbitrarie nō sic dicuntur eo qz arbitrarie sit nomen actionis. sed est cognomen quemadmodum actio de peculio. ut. l. ij. §. hec actio. ff. de eo qd cer. lo. et no. *Ly.* in. l. j. C. eo. ti. ¶ Item est sciendum qz actiones arbitrarie sunt triplices. quedam sunt in quibus uertitur officium iudicis. in quantum condēnet quedam in quid condēnet et quedam in quale. In quid condēnet sunt arbitrarie. sicut actio qd metus causa. ad exhibendum et alie in quibus feruntur sentētie due. in quā tam condēnet sunt actiones arbitrarie pro eo qz quis p̄misit certo loco. ut. l. ij. §. hec autem. et. l. si heres. et. l. si aut. ff. de eo quod cer. lo. Item de eo qd constituit sese solutum certo loco. ut. ff. de consti. pecu. l. si duo. §. j. Item est et tertia arbitrarie. qualr iudex debeat condēnare ut in actione noxali ubi uidetur arbitrium utrum iudex debeat condēnare insolidum aut noxaliter et hec sunt de mente *Dy.* hic et *Ly.* in dicta. l. j. C. de eo qd cer. lo. ¶ In actiōnibus arbitrijs i quibus feruntur due sentētie. utputa in actione ad exhibendum sic formatur libellus. Dico cōtra talem qz cum agerem contra eum coram tali iudice. ut

ipse res tales quas tenet exhiberet in iudicio et fuit per dictum iudicem condemnatus ut eas exhiberet dictus talis contumaciter recusauit et cessauit dictas res in iudicio exhibere. quare peto ipsum uestra sententiā condēnari. in quantum iurauero mea interesse dictas res in iudicio non fuisse exhibitas. ¶ Super actione prima ad exhibendum in primo libello sic dicas. Dico contra talem qz ipse tenet et possidet tales res mobiles. quas interest mea exhibere in iudicio cum intendo pro ipsis rei uendicationem proponere quas dictus talis occultat. Quare peto ipsum uestra sententiā condēnari. ut dictas res in iudicio exhibeat. Et si uelis cum dicta actione ad exhibendum intentare rei uendicationem qd fieri potest *fm opi.* quorundam. dic addendo libello quas res exhibitas cum spectent ad me iure do minij uel quasi uendico extunc cuz exhibite fuerint petent dictum talem uestra sententiā condēnari ut dictas res mihi restituat. ¶ In actionibus arbitrijs in quibus uertitur officium iudicis in quid condēnet et de eo quod certo loco et sic dicas. Dico contra talem qz cum ipse deberet mihi decem ex causa mutui et constituit dicta. x. solutum in ciuitate Romana et lapsum sit tantum tempus qz commode potuit in loco constituto dicta. x. soluere et dicit talis neget dicta. x. mihi soluere. Quare peto ipsum uestra sententiā condēnari. ut mihi soluat. x. in ciuitate Romana petens per vos dominum iudicem rationes habere et quod interest mea. x. soluta fuisse in ciuitate Romana qd interesse meum est vltr. x. in quinqz petens ipsum pro dictis x. et dicto interesse meo uestra sententiā condēnari. ¶ In actione uero arbitrarie in qua uersatur officium iudicis qualr debet condēnare sic dicas. Dico contra talem qz talis seruus suus dedit mihi dampnum in mea uinea propter quod sum damnificatus in. x. Quare peto uestra sententiā condēnari dictum talem ut dictum dampnum emendet. vel dictum seruum mihi pro noxa. vel pro damno predicto det.

**Si quis agens.** Plus in iudicio petens re loco vel causa vel tempore olim cadebat a causa hodie uero plus tempore petens uenit aliter puniendus. quia reo iudicis duplicatur. cui actor ad omne dampnum litis tenebitur. Plus alijs modis petens triplum sumptuum quos sustinuit reus expensarum nomine litis minus uero petens in residuo in iudicio petendo non preiudicat. Et errans in libello potest eum corrigere hoc dicit. ¶ In glo. que incipit. i. sine utilitate in fine. Sed an qui certo loco promisit soluere. potest conueniri in loco promissionis. cum alias ibi non habeat domicilium. uidetur qz sic ratione contractus cum ea ratione ibi quis sortitur forum. ut. l. heres absens. ff. de iudi. glo. alique uacillant. Glo. determinat ueritatem huius que stionis in. l. j. ff. de eo qd certo loco. et qz non possit in loco contractus conueniri. qd euidenter probat. l. cōtraxisse. ff. de actio. et obliga. nam licz uerba sint in uno loco concepta. et in alio sit solutio destinata in loco solutionis uidetur contractus celebratus ut probat dicta. l. et hoc uerum in loco ubi fuerunt uerba contractus inita alias posset ratione domicilij conueniri. qd sequitur *De. Ly.* et omnes moderni per. l. quero. ff. de solutionibus. Quia in. §. huic autem. dicitur qz in debito alternatio electio est debentis oppo. qz electio sit creditoris. ut. l. plane. §. ultimo. ff. de lega. primo. ubi in legato alternatio eligit legatarius qui est creditor licz multi circa hoc uaria dicant ueritas est in contractibus semper electio est debentis. in dubio ut hic cum similibus. in ultimis uoluntatibus debet sic distingui aut uerba legati alternatiui diriguntur ad legatarium ut tici percipias librum aut equum. et tunc sine dubio electio est legatarij. ut dicto. §. ultimo. Aut uerba legati alternatiui diriguntur ad heredem ut heres mi da ticio domum aut decem. et tunc electio est ipsius heredis. ut. l. si ita relictus. §. ultimo. ff. de lega. tertio. In dubio uero quando non possum pendere ad quem uerba diriguntur in ultimis uoluntatibus debiti alternatiui electio ē creditoris ut est casus in. l. lucius. ff. de lega. secundo. que est no. ad hoc. et sic est differentia in

rentia in hoc ultimo membro inter contractus et vitimas voluntates. quia in contractibus electio est debentis in vitimis voluntatibus eorum favore electio est creditoris. rationem facit. quia in vitimis voluntatibus plenissima fit interpretatio. quod in contractibus in casu dubio. ut. l. in testamento. ff. de regulis iuris. Quia in §. preterea. dicitur quod in debito generis electio est debentis oppo. de. l. si seruus. §. cum homo. ff. de lega. primo. et supra de lega. §. generaliter. solutio in contractibus procedit iste. §. in vitimis voluntatibus cuius sit electio debet in genere. sic distinguitur in Dynum. Aut testator habet in patrimonio res. de quibus una est tibi legata generaliter. que patrifamilias non determinatur arbitrio. ut quia legat tibi seruum. et plures seruos habet. et tunc electio est legatarij. ut. l. secunda. ff. de operis liber. et in dicto. §. cum homo. et in §. si generaliter. Si vero testator non habet in patrimonio rem tibi legatam tunc electio est ipsius heredis. ut. l. tertia. ff. de vi. tri. oleo. q3 lega. duntamen heres non eligeret vilissimum. nam debet eligere mediocre. ut. l. legato generaliter. ff. de lega. primo. et in hac distinctione stat. Dy. do. Bar. in. l. si domus. in principio eodem titulo. in illo membro quando restator habet in patrimonio rem generaliter legatam sic subdistinguit. aut est res que habet limitatos fines a natura. ut homo bos et equus. et in istis electio est legatarij. ut supra dixit. Dy. aut non habet fines certos et limitatos a natura. sed facta hominis. ut domus. et tunc electio est heredis. ut est casus in. l. si domus. in principio. ff. de lega. primo. licet forte tunc non posset eligere vilissimam. ut supra dictum est. Ratio diuersitatis quare secus est in rebus habentibus fines limitatos a natura aut a facto hominis. est quia si in rebus habentibus limitatos fines facto hominis si legatarij haberet electiones posset nimis grauare heredem eligendo forte domum preciosissimam inter quas res habentes fines facto hominis limitatos est maxima differentia secus est in rebus habentibus fines a natura ut in seruo boue et equo. quia ibi legatarij non potest numerum grauare heredem. cum non reperitur tanta differentia inter tales res quanta inter alias que habent fines limitatos hominis.

**¶** Si quis queris qualiter plus petens puniatur. Distingue aut scilicet quis petit et per cautionem non exigit aut utriusque fecit. Primo casu puniatur prout hic dicitur in uer. sed hoc quidem. quod petens plus tempore puniatur. quia inducit duplicantur reo. et idem reo puniatur in expensis in litem factis. Alijs modis plus petens puniatur in tripulum expensarum per reum ut supra. §. tripli. et hic. si uero plus petit et cautionem exigit. aut litem est contestatus aut non. Primo casu cadet a tota causa. ut. l. prima. C. de plus petito. Secundo casu quando non est lit. contestata. non puniatur nisi in sumptibus litis. ut ibidem quia ante lit. contestata. non dicitur quis petere. sed petere uelle. ut. l. amplius. ff. rem ratam haberi.

**Sunt preterea.** Sexta diuisio actionum quo ad effectum ipsarum est quod omnes actiones uel sunt persecutorie solidi ut est in omnibus regulariter uidere quedam non sunt persecutorie solidi ut in. x. exemplis positus in hoc. §. hoc dicit usque ad finem tituli. **¶** In glo. que incipit dicit quod impense ibi tunc ipso iure desinit esse dotales. cum hac glo. concordat. alia glo. que est in. l. prima. §. sed nec ob impensas. C. de rei vx. ac. et ibi idem sequitur. Ja. de are. et Ly. et Dy. hic. Pro hac determinatione uiderat casus in. l. is qui. §. quod dicitur. ff. de iure dotum. contra hanc determinationem uidetur casus in glo. quadam in. l. quod dicitur. ff. de impen. in rebus dotalibus factis. facit etiam tex. in ea. l. sed in glo. dicitur. l. quod dicitur ponitur opi. Uulpi. corrigent. scenolaz qui dicit contrarium in dicto. §. quod dicitur. in dicta. l. si is pro opi. istius glo. facit quod legum correctio est curanda. et promptum est leges legibus concordare. ut in. l. prima. C. de inoff. dot. ergo non est dicendum quod Uulpius corrigat scenolam sed scenola expresse dicit quod impensa facta in specie dotali est tanta quantum ualeat ipsa species facitque desinere rem esse dotalem. ut in dicto. §. quod dicitur. ubi

ter. dicit desinit et cetera. Idem facit tex. in ea. l. qui dicit reuertatur ex quo innuitur quod antequam mulier soluat species dotalis non erat sed esse desierat propter impensas. Preterea ideo notanter scenola dicit quod si impense ascendant ad quantitatem speciei. quod tunc species desinit esse dotalis. quia si non ascenderet nisi pro parte. tunc secus esset. nam species dotalis propterea non desineret esse dotalis. quia tunc cogere quis ad communionem. nam maritus cogere recipere partem sancti pro impensis quod esse non debet. ut. l. cum pater. §. dulcissimus. ff. de lega. secundum do. do. Bar. determinat contra istam glo. et tenet quod impensa facta in specie dotali. nunquam facit speciem desinere esse dotalem pro parte uel in totum quantumcumque sit impensa hoc probatur in ter. d. et. §. quod dicitur. ubi dicitur quod manifestata iniquitas et cetera. Preterea non debet esse deterioris conditionis species dotalis quam alterius priuati. immo debet esse priuilegiatior argu. l. j. ff. solu. matrimo. sed constat quod si alius quis expendit in specie priuati etiam plusquam ipsa species ualeat nihilominus ipsa species non desinit esse in dominio eius cuius erat. ut. l. si seruus. ff. de pig. actio. pro hoc facit. l. peculium. §. si habere. ubi uidetur casus. ff. de pecu. nam ibi dicit quod si seruus plus habeat domino quam sint corpora ipsa non desinunt in peculio esse. ergo sic erat in proposito. non ob. contraria cum dicitur legum correctio et cetera. fateor si potest curari. sed hic non potest et cum dicitur. quia in dicto §. quod dicitur desinit. Respondeo quod illa sunt uerba scenole qui male dicit. et ideo corrigatur per Uulpium. Ad ob. uerbum reuertatur. quia illud uerbum improprie ponitur sicut aduerbium reddendi. ut. l. uerbum. ff. de uerbo ram sig. non ob. quod pro parte non possit minui. quia nemo inuitus et cetera. quia dico quod illa non fuit ratio. sed ratio fuit quia species debet minui per quantitatem. cum species sit dignior que uerba scripsit do. Bar. in. l. quod dicitur superius allegata reprobata opi. glo. que est hic. et in dicto. §. sed nec et reprobato Dy. Jaco. de are. et Ly. **¶** In eadem glo. ibi nisi in mandato mulieris facte sunt glo. uidetur innuere quod si maritus fecerit voluntarias expensas mandato mulieris quod eas repetit. Guil. dicit quod est duos casus legum uideles contra. l. in uoluntarijs. ff. de impen. et cetera. sed nec ob impensas quem supra allegam ubi patet quod nunquam petitur impensa voluntaria. **¶** Circa materiam huius. §. quero ut actiones dirigantur contra personas nominatas in hoc. §. insoludum. licet dicitur quod facere non possunt. dicitur sic. nam beneficium stud potest opponi per modum exceptionis ante sententiam. et si non opponatur condemnatio fiet insoludum. licet hec exceptio possit opponi etiam post sententiam ante executionem. cum talis exceptio non redarguat sententiam de iniquitate ut scribunt docto. hec omnia in. l. sunt persone. ff. de re iudi. **¶** Circa materiam cessionis bonorum quero. q. aliquas. Et primo utrum debitor principalis priuatus quilibet uel fiscalis possit cedere bonis uidetur quod sic. ut. l. secunda. C. qui bo. cede. pos. contra hoc uidetur casus in. l. quotiens. et. l. nemo. C. de exac. tribu. lib. 2. Distingue aut debitor est obediens et deuotus et non contumax aut contumax si est deuotus et obediens quicumque debitor sit. tam priuatus quam fiscalis potest cedere bonis. et ita intelligat dicta. l. ij. si uero sit contumax et inobediens. tunc subdistingue. aut est debitor publicus. et tunc poterit capi. et in loco apto sub fida custodia detineri non aut in carcere detruhi nisi forte eum immis suspectus et non soluedo quo casu potest carcerari ut. d. l. nemo. et. d. l. quotiens. licet forte si soluendo non sit admittenda eum dea cessione bonorum. ut. d. l. ij. et. ij. si est debitor priuatus. tunc indistincte admittit cessione bonorum. ut quod effugiat carcerem. ut. l. j. C. qui bo. cede. pos. **¶** Secundo quero an quilibet obligatus ex quacumque causa possit cedere bonis. et primo utrum condemnatus pena criminali liberetur bonis cedendo dicitur quod non sed si non potest soluere in pecunia luit in corpore. ut. l. j. in. ff. de penis. si uero debitor est ex causa civili tunc distingue quod aut est obligatus ad uadum. tunc cedendo bonis liberatur ut in titulis de cessione bonorum si est obligatus ad faciendum tunc si est talis factum a quo iterum prestando liberatur quod est quando non

## Quod cum eo qui in

est persona electa seu industria persone. et idem est hoc casus quod supra dixi in obligatione ad dandum. Si vero est obligatus ad faciendum ita quod non liberatur prestando interesse sicut est quando est electa industria persone. tunc non liberatur bonis cedendo. et ratio huius differentie est. quod per cessionem non est consultum creditori saltem in aliqua parte quod bona ipsius debitoris non habet. Ex quo inferitur quod scriptor: qui promisit scribere librum potest teneri in compedibus donec scribat. ut l. j. §. non autem. C. de cad. tol. ubi solet nota. et l. fideicommissa. §. vlti. ff. de lega. iij. Item quero quando debitor potest cedere bonis: canoniste dicunt quod tunc ceditur bonis: quando quis non est solvendo alias non ut scribunt. ut in c. odoardus. extra de solu. tamen hec opinio non est vera de iure nostro. et reprobat per l. l. lud. §. qui tamen. ff. de tribu. glo. hic que incipit quod fieri non potest videtur tenere quod fiat cessio quando debitum agnovit: vel in ius confitetur. glo. in l. j. C. de ces. bo. videtur distinguere: utrum sit condemnatus. et tunc non potest cedere. sed in carceres detruditur: et ibi stat per xl. dies ut quis misericordia ductus solvat pro eo post quos datur creditoribus dilacerandus quod licet glo. dicat tamen nulla. l. p. batur fm l. y. veritas est quod etiam postquam condemnatus est potest cedere bonis: et quando agnovit debitum et quando confitetur in ius: hoc probatur per l. penul. ff. de ces. bo. et l. ij. C. eo. et hoc sequitur et in summa de ces. bo. C. et idem glo. l. j. C. qui bo. cede. pos. male dicit. Queritur quibus modis cedere debeat ille qui cedit bonis: videtur quod debeat cedere omnibus bonis. ita quod nudus exulet per l. cum filij. C. qui bo. ce. pos. et l. qui bonis. et l. penul. ff. e. et ita videtur sentire glo. et ita tenet l. y. dicens se vidisse fieri de facto. Non ob. huic determinationi. l. obligatione generali. ff. de pig. quod ibi loquitur in contractu ad quem quis venit vel inducitur voluntarie hic loquimur in miserabili cessione auxilio. ad quod quis in ius deducitur. Non ob. l. diuus. ff. de bo. da. ubi illi qui debet mori relinquuntur panis dorsi. et particularia: ergo multo fortius illi qui cedit bonis quod ibi loquitur in delictis fm quosdam. Sed doc. determinat contrarium videlicet quod saltem sibi viles vestes relinquuntur quod non est dare diversam rationem inter delicta et contractus quo ad hoc. imo potius misericorditer est agendum cum eo qui non delinquit et hoc tenet l. y. et l. cy. sequendo eos. Preterea cessionis beneficium est inventum ut quis carcerem. et iniuriam evitet sed dicit quod is esse videtur detentus et carceratus qui non potest honeste apparere in publico. sed nudus non posset honeste apparere in publico ergo et argu. l. in ea causa est. ff. ex qui. cau. ma. io. Preterea lex inhibet illud fieri: per quod publicus infestatur aspectus. ut l. j. C. de re mili. li. xij. sed publicus aspectus infestaretur videndo debitorem nudum ergo et.

Item queritur que solennitas exigatur ad cedendum bonis: dicit quod simplici verbo quis cedit bonis sine aliqua solennitate. ut l. in omni. C. qui bo. cede. pos. Canoniste tamen dicunt quod cum debitor cedit bonis tenetur satisfacere de solvendo debitum si pervenerit ad pinguiorem fortunam ut in dicto. c. odoardus: quod intelligunt doc. nostri si potest fideiussores dare. alias vero sufficit quod verbaliter promittat. argu. l. ij. §. penul. ff. de iudi. et l. j. §. cum autem. C. de rei vro. act. et potest fieri etiam cessio per nuncium et epistolam ut l. penul. ff. de ces. bo. licet idem canoniste dicant quod debet fieri cum certa solennitate videlicet percutiendo quendam lapidem cum parte posteriori. vel ascendendo leonem ut fit in vrbis: que solennitates cum sint contra bonos mores reprobat sunt arg. l. fi. C. de ces. bo. et l. fi. ff. eo. Sed pone quod debitor qui bonis cessit ante ipsorum venditionem: vult penitere an possit: videtur quod non argu. a contrario sensu. l. ij. C. qui. bo. cede. possit. In contrarium quod possit: videtur tex. in l. ij. ff. qui. bo. cede. pos. que opi. fundatur per l. in cau. se. ff. de procu. et ita intelligitur dicta lex. is qui bonis. ff. e. ti. Sed nunquid cedens bonis ea tenetur indicare glo. dicit quod sic officio iudicis. ut in dicta. l. j. C. e. que opi. fundatur per l. presenti. §. sicubi. C. de his qui ad ecc. confa. Queritur ulterius nunquid debitor qui non molestatur a

## ali. po. est nego. ge. esse di.

creditoribus suis bonis cedere possit Ita. de arc. et l. y. tenet quod non et ratio quod beneficium cessionis est subsidiarium auxilium adinventum ut quis carcerem evitet. cum ergo non molestatur a creditoribus non est admittenda cessio: preterea si creditoribus non petentibus admitteretur cessio: de facili posset in bonis querendis creditoribus fieri magnum preiudicium: quod esse non debet. Alterius quero quis est effectus cessionis bonorum solutio multi sunt effectus. Primus quod cedens bonis evitat carcerem. ut dicta l. j. Secundus effectus est. quod liberatur cedens bonis ab actione primeva ope exceptionis in eo quod facere non potest. ut l. ex contractu. C. de bo. aucto. iudi. pos. glo. videtur tenere quod a civili liberatur ipso iure naturali remanente. ut ff. de fideiuf. l. vbi cumq. et hac opi. approbat l. y. ibi nec miratur quis si agatur ex sola naturali. quod hoc est propter reliquias civiles que cum illa naturali fuerat cuius calore iuvatur ut et alias ex naturali propter comitatus quam habuit cum civili agatur. ut l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. nec ob. dicta. l. ex contractibus. ubi dicitur quod iuvat ope exceptionis quod debet intelligi de exceptione facti vel intentionis. et ita intelligunt doc. Ultimo queritur nunquid beneficio cessionis possit renunciari quicquid dicat Ita. de arc. cuius opi. et consilium recitant l. y. in l. j. in vltima. q. C. qui. bo. ce. po. veritas est fm l. y. quod non potest renunciari quod est contra bonos mores quod ipse determinat per l. aliam. §. eleganter ff. so. ma. Ricar. mal. idem tenet per aut. minorus. et quod ibi no. que est sup. l. ob. es. C. de actio. et oblig. idem tenet dñs Bar. in dicto. §. eleganter. Notandum est tamen quod beneficium cessionis in duobus casibus non opitulatur. Primus est quando debitor in fraude creditoris bona sua alienavit et emptor non reperitur: vel non solvendo quod tunc sine remedio cessionis detruditur in carceres. ut no. l. y. et ibi dixi supra eo. ti. §. item si quis in fraude. Secundus casus est si debitor dolose contraxit cum creditore sciens se non esse solvendo animo postea cedendi bonis ut est casus no. in l. penul. ff. de iure do. Bal.

Quod cum eo qui in aliena parte est negocius gestu esse dicit

### Via tamen.

q. tractus filiorum quo ad patres obligandos. et contractus servorum quo ad dominos obligandos sunt quasi per omnia eiusdem nature. et ideo cognito quid obtineat in contractu servi quo ad dominum obligandum patebit quid iuris sit de contractu filij quo ad patrem. Et verborum multiplicatio est vitanda. b. d.

**Si igitur.** Dominus tenetur in solidum pro contractu servi si contrahi iussit actione cognominata quod iussu vel si dominus eundem exercitio navis proposuit: in cuius negotiatione servus contraxit actione exercitoria cognominata. Circa institutam et tributariam hoc servatur quod etiam in eis tenebitur liberum boves proponens. nam et alij negotiationi proponentes pro contractu eiusdem tenentur. b. d.

**Introduxit.** Si servus sciens domino in merce peculiari negocietur et eadem occasione dominus a servo aliquid recipere debeat admittit dominus cum ceteris creditoribus eiusdem negotiationis in tributis. Et si unus ex creditoribus minus recepit pro suo credito quod debuit dirigit contra omnem actionem que tributaria cognominatur. b. d.

**Preterea.** Pro contractu servi inito domino ignorante si eius occasione aliquid sit in ipsius domini re versum de in re verso tenetur dominus actione cognominata de peculio: quatenus est in peculio obligatur. Et in rem domini versum dicitur: quicquid necessario servus in rem domini impendit. b. d.

**Itaque.** Si ex contractu servi inito domino ignorante pars in rem domini sit versa pro ea parte de in rem verso peculiotenus pro residuo dominus obligatur. sed si totum sit versum in utilitatem domini: dominus in solidum et de in rem verso tenebitur. b. d.

Cum autem.



## De noxalibus acti.

**Cum autem.** Dominus de peculio conuenitus pro contractu serui primo deducit quicquid sibi. ceterisq; de ipsius familia domino per seruum debetur. quo deducto tenetur pro eo. quod super est in peculio. nisi seruo per vicarium seruam. qui in peculio serui. qui contraxit est. debeatur quo casu illud non debet. c. b. d.

**Ceterum.** Fatuus est qui eligit quod sibi detentus est et qui tenetur quod iussu instituta vel exercitoria. multo magis de in rem verso. vel de peculio obligatur. b. d.

**Is quoque.** Totius eius quod est in peculio ratio est habenda in tributoria de eius tantummodo circa quod negociatus est seruus propter quod quandoque expedit vni agi quandoque alia. Et que supra de seruis dominorum respectu sunt dicta eadem quasi de descendibus et in ascendentes in potestate constitutos intelligenda crunt. b. d.

**Illud proprie.** Filius familias pro contractu mutui nullatenus obligatur quia macedoniano iunatur nec pater eius nomine poterit aliquo modo conueniri. b. d.

**Illud.** Pro contractu serui vel filii dominus vel pater tenetur quod iussu vel de in rem verso potest contra dominum vel patrem actio perinde dirigi ac si principaliter cum eis contractus inuisus esset quod in instituta et exercitoria vendicat sibi locum. b. d. vsq; ad finem t. Bal.

De noxalibus actionibus.

**De maleficijs.** Hoc per l. h. interdicit.

Et delicto commisso per seruum domino ignorante vel prohibere neque uale. dominus noxaliter obligatur. quod ratio equitatis introduxit ne quis delicto rei proprie plus grauetur quam sit valor eiusdem. b. d. Super glo. que incipit nescienti. Ista glo. cum iuribus allegatis in ea. faciunt ad. q. que sunt de facto. Quidam rector terre habebat filium quem duxit in officio. filius male conditionis erat. et quendam ciuem presente patre acriter vulnerauit. nunquid pater teneatur pro delicto huius filij. videtur quod sic ad similitudinem serui delinquentis domino prohibere ualente pro quo dominus in solidum tenetur. ut in hac glo. Preterea ita debet obedire filius patri sicut seruus domino. ut l. ij. ff. de lib. bo. et hi. Preterea officialis ualens resistere delicto. et non resistens. videtur particeps criminis. ut l. ij. in fi. C. de comer. et merca. sed et qui teneri non potest directo pro delicto filij. cum ipse filius conueniri debeat. ut in fi. huius t. quod tamen non obuiauit delicto sicut potuit puniatur pater arbitrio iudicis. et hoc non est dubium quod puniatur arbitrio iudicis. pro hoc suo delicto. De. qui refert quod dum ista. q. incidisset de se dille talis officialis fuit priuatus.

**Dominus.** Pro delicto serui dominus liberatur dando seruum actori pro noxa. propter quod in actorem damnum passum. transfert dominium dicti serui quod ab eo aduocabitur si primus dominus postquam seruum pro noxa datum damnum actori resartiat et velit seruum manumitti quo casu seruo priuabitur damnum passus et noxales actiones quedas sunt ciuiles quedas pretorie iudicantur. b. d.

**Omnis.** Noxa caput sequitur et omnis ad quem seruus delinquens transit noxaliter conuenitur et noxaliter puniatur pro libero homine delinquente qui seruus eius postea factus sit. b. d.

**Si seruus.** Pro delicto serui contra dominum commissio nulla actio oritur et etiam si seruus in alterius postea transit potestate domino priorum nulla competit actio. Et si passus damnum. incipiat delinquentis serui postea dominus esse pro tali damno actio nulla potest datur. quia res deuenit ad eum casum a quo incipere non potest. b. d.

## De his per quos ag. pos. 33

**Sed veteres.** Olim pater pro delicto filij vel filie tenebatur noxaliter. hodie vero nullatenus conueniri potest cum filius delinques pro suo delicto poterit et quicquid alius conueniri. b. d. Baldus

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

**Animalium.** D. d. titu. iste

Pro damno pro quadrupedem mansuetam dato directa noxalis contra dominum quadrupedis datur eius quadrupes contra naturam generis mota pauperiem. i. damnum infert. Sed si ipsa quadrupes non mansuetam secundum naturam veritatis euidenter damnum intulerit in liberum corpus. non occidendo dominus arbitrio iudicis edicto edilitio punietur. sed pro damno in alijs rebus dato punietur in dupli vel utili noxalis in his duobus casibus contra dominum dirigitur. Et actioes penales pro eodem modo conuenientes non perimunt se concursu. b. Bal.

De his per quos agere possumus.

**Unc admonendi.**

Ite t. h. intendit. Actiones intentantur per nos et per procuratores nostros qui constituntur uerbis habilibus interpositis aduersario absente. et etiam ignorante quorum procuratorum usus est necessarius quam propter impedimenta agere vel desistere varijs causis impeditis eis ut possit. et olim procuratorum usus regulariter prohibitus esse habet. b. d. In gl. f. habili ad fi. Dic quod est pro accusato dicitur puato non potest iterum procurator. si iudex non est quod potest dicitur iudex ueniat principalis. quod uolo uidere quo colore quod trepidatione et qua mente loquatur super delicto a quo uolo et certas circumstantias delicti explicare secundum quod tenet. Et. in. l. reus. in fi. C. de accu. ubi dicit peritus alleffor non permittit se deludi per hoc determinatio per l. de minore. s. tormenta. ff. de quibus. ubi est scriptum d. Bar. Casus in quibus erigitur speciale mandatum sunt. xxx. vj. vel xxxvii. Primus est in iussu iterponendo super hereditate ad eundem. ut l. si quis mihi bona. s. iussus. ff. de acq. heredi. Secundus est in petendo restitutionem in integrum. ut l. minor. s. si talis. ff. de minor. et c. coram. extra de resti. in iure. et hunc tetigit Spe. in ti. de procur. s. i. ut opponit quod habet generalis mandatum. ibi primus. Tertius in matrimonio contrahendo. ut l. generali. ff. de ritu nup. et extra de procur. c. si. li. vj. et et posuit Spe. in. d. v. ibi. xij. Quartus in litigando in causa matrimoniali. ut Spe. in. d. v. ibi nonus. et Inno. et tenere in. d. c. coram. et d. Bar. hoc expresse in. l. filius. ff. de dona. Quintus in causa. l. q. ita. s. et. ff. ad trebel. q. s. opi. glo. nihil facit ad hanc materiam. Sextus in. l. ut eorum. s. sed si ita decreuerit. ff. de cuiusq; vni. no. Septimus in accusato de suspecto. ut ff. de procur. l. non solum. s. fi. et hoc posuit Spe. in. d. v. ibi secundo. Octauus in interdico de lib. bo. et hi. l. p. d. in pi. ff. de procur. et tetigit Spe. in. d. v. ibi quarto. Nonus quod quis constituit duos procuratores ad exigendum generaliter ab omnibus nam unus ab alio non erigit sine speciali mandato. ut ff. de procura. l. qui duos. et l. sequent. et Spe. in. d. v. ibi tertius. Decimus in renuntiatione pignoris obligati. ut ff. qui. mo. pi. vel hypo. solui. l. si consentiente. s. uidemus. Undecimus in acceptatione. ut ff. de accepti. l. si procur. et Spe. in. d. v. ibi septimus. Cxij. in. l. marit. C. de procur. secundum quod dicitur opi. q. tenet quod d. l. dicat quod ex generali mandato uxoris marit. non potest agere quod. l. intelligit aliter secundum glo. et doc. coter. Cxij. in pacti iterpositio. ut l. referi. ptu. s. fi. cu. l. se. ff. de pac. et Spe. in. d. v. ibi quintus. Cxij. in facti delatione et prestantio. ut l. iustitiam quod ex quod dicitur. s. fi. ff. de iureiur. et Spe. in. d. v. ibi. vj. Cxv. in receptioe soluti. ut ff. de solu. l. hoc. Cxvj. in iuramento calunie. ut l. aut. principal. C. de iura. calu. et in. c. ult. extra de iureiur. li. vj. et Spe. in. d. v. ibi. xij. Cxvij. in transactione iterposita. ut ff. de procur. l. mandato. et C. de transac. l. transactionis. et Spe. in. d. v. ibi. v. Cxvij. in uoti transmarini dispensatione. ut extra de uoto. c. ex mtra. et spe. in. d. v. ibi. x. Cxix. in absolutione ab excoicatione. ut extra de se. ex. c. cum desideres. et ibi per Inno. et de elec. c. venerabile. et spe. l. d. v. ibi. xvj. Cxix. in scripti autentici

interpretatione vt. l. vniuersa. z qd ibi no. C. de preci. im-  
per. of. z extra de rescrip. c. non nulli. z. c. ex parte. z spe. in  
di. v. ibi. viij. xxi. in instrumentorum consumptorum re-  
paratione vt extra de fide instru. c. fi. z in auc. de hered. z  
fal. s. i. vbi glo. videtur hoc sentire: z spe. in. d. v. ibi. xj.  
xxij. in compromisso fiendo: vt extra de arbit. c. per tuas:  
sed si procurator compromittens non habet mandatum  
ad compromittendum: lata sententia dñs habeat ratum  
compromissum sui nomine factum z omnia inde secuta:  
valent z tenent: vt. d. c. per tuas. qd omnino vide: sed meli-  
us vide in. c. cum dilectus. extra de reli. do. z vide. ff. de p-  
cur. l. mandato. z spec. in. d. v. ibi. xv. xxij. in excōmuni-  
catione contrabenda vt extra vt. lit. non conte. c. accedens  
z. c. i. in fi. vbi videtur casus. z. xxiiij. q. ij. si heres. in prin.  
z spe. in. d. v. ibi. xvij. xxij. in obtinēda dispensatione.  
vt extra d. rescrip. c. non nulli. z spe. in. d. v. ibi. xxi. xxv.  
in pace faciēda z seruanda: vt in feudis. de pace tenenda  
in prin. z in spe. de treuga z pace. s. hoc quoqz. xxvj. in  
termini obiectione z exceptione. vt extra de elect. c. statui-  
mus li. vj. in clem. de accus. c. super bis. z in cle. non potest  
de. procur. xxvij. in iudicis post finiti sui officij conuen-  
tionem vt. C. ut omnes tam ciuiles q. m. l. i. circa. fi. z in  
spe. in. d. v. ibi. xxij. xxvij. in bñficiōsi collatione. vt. ff.  
de donat. l. filiū familias. z extra de officio vicarij. c. fi. li.  
vj. vbi videtur casus. xxix. qñ papa vel imperator sibi ali-  
quid reseruat. ar. l. non ambigitur. ff. de legi. z extra de offi-  
cio lega. c. vlti. z spe. in dicto. v. ibi. xij. xxx. in nominan-  
do dominum in iudicio. vt in. c. qñ frequenter. z ibi de  
hoc per Inno. no. extra vt li. non contest. xxx. in pro-  
ganda iurisdictione. vt extra de officio delega. c. olim per  
Inno. C. Item. xxij. qñ aliquis impetrat restitutionem  
natalium tunc enim non admittitur cuz mandato genera-  
li. vt spe. in. d. v. ibi. xxij. C. Ultimus in actione iudicati.  
vt. ff. de solut. l. hoc iure. vbi procurator ad litem. lata senten-  
tia p eo non potest intentare actionem iudicati Contra  
q opponitur. de. l. ij. z. ij. ff. de admi. tu. vbi tutor qui bz  
generale mandatum intentat actionem iudicati. Sol. lo-  
quitur de eo qui mandatum ad litem z mandatum gene-  
rale ad negotia. z ad lites futuras habz. z ideo vigore gene-  
ralis administrationis quam bz ad negotia z ad lites futu-  
ras: intentat actionem iudicati. Imo plus: licet procuratori  
ad lites non possit solui. vt. d. l. hoc iure. tamē si quis habet  
mandatum ad litigandum cum ticio: z habeat aliud gene-  
rale ad negotia: vigore generalis ad negotia: potest ticius  
sibi solvere vt est gl. singularis in. l. pure. s. auctorit. ff. de  
doli excep. fm lect. l. dng. que non est alibi in mundo. z ex  
hoc sequitur q. quamuis procurator ad lites non potest iten-  
tare actionem iudicati: vigore mandati qd habet in illa cā  
tamen vigore mandati generalis q. habet ab lites futuras  
potest eam intentare que verba sunt notandissima. C. Ali-  
us casus est: in denuntiatione quas facit mulier viro suo p  
alium q. ipa est pregnans ex eo. vt. ff. de lib. agno. l. i. in pñ  
C. In glo. super ver. mandatum. Contra quam glo. vide-  
tur alia glo. in dicta. l. i. in prin. super verbo. nomine eius.  
vbi dicit q. sufficit generale mandatum per. l. actione. s. si  
renuntiauerit. ff. pro socio. sed solue in ea videlicet q. pri-  
ma glo. loquitur in denuntiatione faciēda per virum mu-  
lieri. vnde Bar. tenet scđam indistincte: per. d. s. si renū-  
tiauerit z per. l. i. in fi. ff. d. operi. no. nuntia. C. Similiter  
in nuntiatione no. op. requiritur speciale mandatum. vt p3  
in. l. de pupillo. s. qui procurator in glo. super verbo veruz  
in fi. glo. ibi z sic for. ff. de op. no. nunc. C. Item alius casus  
in cle. causam de electi. C. Item videtur alius casus in. l.  
actio. s. renuntiare. ibi nisi prohibuerit. ff. pro socio. Bal.

**De satisfationibus.**

**Satisfationum.** Istud

d. Olim conuentus actione reali suo no-  
mine vel alieno satisfabat iudicatum so-  
lui. agens reali suo nomine nullam cautio-  
nem prestabat: s. si agebat nomine alieno  
cauebat dominum rem ratam habiturum: Tutor vero z

curator quāuis a satisfatione qñqz releuarentur z excusa-  
bantur: tamen regulariter ad illas cautiones pstandas co-  
gebantur: quas procuratores pro dominis prestabant agēs  
vero personali nomine alieno satisfationem prestabat re-  
ratam dominum habiturus: q. nemo iuris aliene defensor  
absqz satisfatiōe idoneus reputatur suo vō nomine perso-  
nali conuentus non satisfabat. h. d.

**Sed hec hodie.** Suo nomine quacu-  
qz actione conuentus  
iudicatum solui hodie non satisfat: sed satisfationem pre-  
stabit si non possidet immobilia iudicio sisti: que satisfatio  
quandoqz cum satisfatione pstat: quandoqz cum iurato-  
ria cautiōe alias nude pmissione conuenti cōmittitur scđs  
personarum qualitatem. h. d. C. In glo. hec est diffinitio.  
ibi vel q. est verius. Hanc sequuntur docto. Contra quas  
sic opp. Actio. ex stipulatu z alie de natura: debent esse p-  
petue. z. xxx. an. durare. vt infra ti. pro. in prin. ergo actio  
ex stipulatu: que datur contra fideiussorem de iudicio sisti  
d3 esse perpetua: So. fm Ide. licet de natura ipsius sit.  
q. debet esse perpetua: tamen ex conuentione partium ta-  
cita vel exp: essa: pot. st esse temporalis quo ad effectum.  
vt puta si promitterem tibi. x. ad que vellem teneri vsqz ad  
annum z postea elapso anno non tenerer quia ex cōuentio-  
ne legem accipiunt. vt. l. i. s. si conuenerit. ff. de positi. sic ē  
in proposito: nam qui promittit aliquem in iudicio sisti vi-  
detur pmittere q. sistet in illa instantia que durat triēno: z  
ideo non vltius tenetur: vt scripsit Ly. in. l. penultima.  
C. de fideiuf. C. In eadem glo. ibi. l. antepenult. Qd est  
mirabile: q. mora purgetur vsqz ad sex menses: postquam  
commissa est contra. l. traicitie. s. de illo. ff. de ac. z ob.  
Sol. illa loquitur in contractibus: vbi non ita mite agitur  
sicut in iudicijs. Contra quam solutionem opponitur de.  
l. z si post tres. ff. si quis cau. Dic q. illa loquitur in mora  
rei cui sic de facili non subuenitur sicut fideiussori: qui la-  
borat alieno morbo vt no. doc. in dicta. l. antepenul.

**Si autem.** Procurator actoris domini  
vel quasi satisfat de rato si du-  
bium fuerit de mandato. Procurator vero rei etiaz si de  
mandato certum extiterit cauet iudicatum solui: cū oibus  
clausulis oportunitis p quo reus potest existere fideiussor.  
que fideiussoria actio ipothecariam debet bñe annexas. q.  
stipulatio iudicatus solui contra heredē fideiussoris poni-  
gatur. Tenetur etiam procurator idem si reus fuit litem cō-  
testatus cauere. q. tempore ferēde sententie reus in iudi-  
cio pñens erit. alias fideiussor pro eo intercedens tenetur  
p eo. qd fuerit iudicatum nisi puocatō intercedat. h. d.

**Si vero reus.** Aliene litis: siue sine: siue  
cum mandato: idoneus  
defensor sine fideiussione nemo censetur. Et procurator  
post litem contestatam interueniēs ita satisfat sicut inter-  
ueniens ante litem. Et ar. ab actu quotidiano validū est i-  
iure. h. d. C. Quero qz procurator rei teneat satisfare iudi-  
catum solui vtrum sententia lata contra principalem con-  
tra fideiussorem possit fieri executio absqz nouo processu  
Glo. tenet q. sic in. l. fi. vbi vide Ly. C. de vsuris rei iud.  
Ja. de are. sequitur idem in. l. si quis pro eo. ff. de fideiuf.  
Ad cuius euidētiā est sciendum q. aut nos loquimur  
de fideiussore contractus aut iudicij si loquimur de fide-  
iussore contractus tunc nouo iudicio opus est fm q. vide-  
tur cāus in lege. Brege. s. si a debitore. ff. de pig. qd sequi-  
tur Doff. z spe. in ti. de execu. sen. s. sequitur ver. sed nun-  
quid sententia. Jo. an. extra de iureiuran. c. li. vj. z Ly.  
in dicta. l. fi. C. de vsuris rei iudica. z Guilielmus de ac-  
bu. in. l. fi. in fi. ff. qui satisfat. cogan. aut loquimur in fide-  
iussore iudicij z querimus nunquid condemnato reo fiat  
executio contra fideiussorem absqz noua instantia vel iudi-  
tio glo. tenet q. sic in dicta. l. fi. C. de vsuris. rei iud. ter.  
videtur in. l. i. ff. iudi. sol. Preterea infinitus circuitus est  
euitandus. vt. l. dñs testamento. ff. de condi. inde. sed si vi-  
ceremus esse opus nouo processu: res adiret in infinitum  
qz in alio iudicio satisfaret de iudicato soluēdo. z demum  
cōdēnato reo non posset fieri executio cōtra fideiussorem

opus esset alio iudicio. & sic in infinitum res adiret: q<sup>d</sup> eni-  
 tare debemus: quidam tamen hanc opi. simpliciter & ab-  
 solute tenent. **Q**uodoff. vero sic distinguit. aut loquimur de  
 fideiussore iudicatum solui: quo ad ipsam stipulationem:  
 que continet q<sup>d</sup> verbum sonat. & tunc sine dubio sine alia in-  
 stantia potest fieri instantia contra talem fideiussorem. & ita  
 intelliguntur iura superius allegata: facit. l. iudicium. & l.  
 ii. ff. iudi. sol. hoc tenet expresse prefatus **S**uil. in. l. j. in fi.  
 & l. sequenti. ff. qui satis da. cogm. per illum tex. **S**i tu q<sup>d</sup>  
 ris de stipulatione iudicatum solui: quo ad alias duas clau-  
 sulas. scz de defendendo. & de dolo malo q<sup>d</sup> absit. & tunc iste  
 quia non continet certum. sed datur ad interesse: q<sup>d</sup> est in-  
 certum. non potest fieri in eis executio donec certificatum  
 erit interesse per sententiam iudicis. dominus **J**aco. bur.  
 fuit in simili opi. dicens q<sup>d</sup> nullo modo potest fieri executio  
 contra fideiussorem iudicatum solui absq<sup>ue</sup> nouo iudicio. &  
 dicit esse casum in l. duobus. §. si quis iurauerit. ff. de iure  
 iuran. **P**roterea pro hac opi. facit quia possibile est q<sup>d</sup> fide-  
 iussor habeat aliquas exceptiones. quas non habebat reus  
 fm q<sup>d</sup> p<sup>er</sup> in dicta. l. ademq<sup>ue</sup>. §. generaliter. ff. mandati. & l.  
 fideiussor. §. quedam. ff. eo. ti. quas exceptiones non posset  
 opponere nisi nouiter iudicium fieret. vt ergo defensiones  
 sue ei non auferantur. que nulli debent auferri. vt. l. desen-  
 sionis facultas. C. de iure fil. l. x. ergo nouo iudicio opus  
 est. **P**roterea res inter alios acta alijs preiudicare non de-  
 bet. vt. C. res inter ali. ac. per totum. cum similibus. & hac  
 opi. secutus fuit. do. **R**ay. de for. qui dicebat esse casum in  
 de. l. l. j. ff. iudi. sol. vbi dicitur. q<sup>d</sup> dies stipulationis cedit  
 condemnato reo. non tamen dicit q<sup>d</sup> sententia possit execu-  
 tioni mandari. **D**ic fm do. **B**ar. q<sup>d</sup> ex de a stipulatione iu-  
 dicatum solui ex clausula q<sup>d</sup> verbus sonat sine dubio fit exe-  
 cutio contra fideiussore sine nouo iudicio. q<sup>d</sup> tex. est in de a  
 l. fi. C. de vfuris rei iudi. vbi dicit statim & c. que dictio sta-  
 tim summariam cognitionem absq<sup>ue</sup> ordine demonstrat. vt  
 C. vnde vi. l. momentanee. p<sup>er</sup> ergo q<sup>d</sup> iudicio nouo non est  
 opus. **P**roterea confessio debitoris meretur executio-  
 nes absq<sup>ue</sup> sententia aliqua. vt. l. j. C. de confess. vbi dicit tex. sol-  
 uere cogitur & c. & l. si debitor. ff. de iudi. sed fideiussor ex  
 confessione sua conuenitur & erigitur. quia cum satis dedit  
 iudicatum solui. fuit confessus se debitorem. in eo q<sup>d</sup> con-  
 demnabitur reus. ergo potest fieri executio contra eum.  
**P**roterea quotienscuq<sup>ue</sup> res est liquida in iudicio. iudici  
 vt iudici potest iudex executionem facere absq<sup>ue</sup> iudicio or-  
 dinario. argu. l. ij. C. de executio. rei iudi. non obstant ra-  
 tiones domini **J**aco. & l. victus. §. ergo & q<sup>d</sup> potest fideiussor  
 habere alias exceptiones. q<sup>d</sup> si quas h<sup>ab</sup>ent veniunt discuti-  
 tiende in iudicio summario in quo poterunt talia discuti.  
 vt p<sup>er</sup> in l. a viuo pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. Non  
 ob. q<sup>d</sup> res inter alios acta & c. Quia in casu nostro res fuit  
 acta cum alio de voluntate fideiussoris. & ideo non est mi-  
 rum si sibi preiudicat argu. l. sepe. ff. de re iudi. non ob. l. j.  
 ff. iudi. sol. q<sup>d</sup> non meretur nec executio fiet ex sententia. h<sup>ab</sup>  
 ex promissione sua. **B**al.

De perpetuis & temporalibus actionibus.

**De loco.** Istud principiu. h. attendit summarie.

**b** Actiones civiles tam reales q<sup>ue</sup> persona-  
 les sunt perpetue. **P**retorie vo penales  
 regulariter durat anno. fallit in actione fur-  
 ti manifesti. que est perpetua. **P**retorie

vo rei persecutorie. sunt perpetue. h. d. **I**n glo. vt con-  
 ditio ex. l. libi. sed sacre constitutio. Ratio est quare in pre-  
 scriptione personalium actionum exigitur tempus. xxx. an-  
 no. q<sup>d</sup> semper ibi prescribitur sine titulo: in prescriptione  
 longi temporis requiritur titulus vt glo. statim refert.

**I**n eadem glo. ibi alias. xxx. **S**upple vbi non habet ti-  
 tulum. non autem intelligit si non habet titulum nec posses-  
 sionem. quia non prescriberet tunc cum sine possessione nec p<sup>er</sup>-  
 scriptio non procedat. vt. l. sine possessione. ff. de vsu. apio.

**I**n eadem glo. ibi. & vel. xx. **D**ic q<sup>d</sup> est quando non ha-  
 bens causam a debitore possedit rem hypothecatam cum  
 titulo & bona fide. **I**n eadem glo. ibi vel. xxx. q<sup>d</sup> non ha-

bens causam sine titulo: possedit rem hypothecatam quo  
 casu prescribitur contra creditores ibi hypothecaria spacio.  
 xxx. anno. **I**n eadem glo. statim post ibi vel. xl. **Q**uod e  
 quando debitor ipse habens ab eo causam possedit re hy-  
 pothecata quo casu prescribit rem spacio. & l. annorum in  
 hypothecaria. **I**n eadem glo. ibi. item caue tibi & c. **D**u  
 glo. allegat. l. si non conuicij. **D**ic puto q<sup>d</sup> ista glo. male lo-  
 quatur. quia. l. si non conuicij. no loquitur de actoe iniuria-  
 ru simili. q<sup>d</sup> illa est tantummodo in tribus casibus videly cuz  
 quis pulsatus. vel verberatus est. vel in domo sua introitu  
 est. vt supra de iureiuran. §. item. l. cor. sed. l. si non conui-  
 cij loquitur de conuicio & iniuria verbali. & sic punibili ex  
 l. pretoria. & ideo nimirum si annalis est. **G**lo. tamen in di-  
 eta. l. si non conuicij querebat vtum actio iniuriaruz ex. l.  
 cornelia descendens ex tribus dictis casibus: que est puni-  
 bilis per ius civile esset annalis vel perpetua **J**on. ibi te-  
 nebat q<sup>d</sup> esset annalis. **A**rt. contra. scz q<sup>d</sup> esset perpetua:  
 quemadmodum alie civiles. cuius **A**rt. opi. doc. sequun-  
 tur reprobat glo. videly **Q**uodoff. **J**ac. de ra. & **L**y. ergo no  
 est cauendum in isto primo casu. **I**n eadem glo. ad fi.  
**D**ic q<sup>d</sup> glo. in dicta. l. ij. recitat tres opi. doc. sequuntur se-  
 cundam & tertiam simul innetas videly q<sup>d</sup> actio ex. l. iul. re-  
 perundatum contra heredem datur etiam si nihil perue-  
 nit ad eum intra annum. contra naturam actionis penalis  
 que non solet dari contra heredem. si ad eum nihil perue-  
 nit. vt in. §. proximo. item datur actio contra heredem in-  
 tra annum & non vltra. et as si peruenit ad heredem aliqd  
 q<sup>d</sup> etiam est contra naturam penaliu actionum. que per-  
 petue dantur contra heredem de eo q<sup>d</sup> ad eum peruenit.  
 vt etiam patebit in. §. proximo. vnde cum heres grauctur  
 in hoc. quatenetur ex delicto defuncti intra annum de eo.  
 q<sup>d</sup> non peruenit ad eum releuetur in eo videly q<sup>d</sup> de eo q<sup>d</sup>  
 peruenit ad eum. non tenetur vltra annum. quia qui in vno  
 grauat & c. vt. l. eum qui. ff. de iureiuran. **I**n glo. l. pe-  
 nales. in fi. dicit glo. **P**uto q<sup>d</sup> dictio pleriq<sup>ue</sup> sit necessaria  
 & ponatur propter illud q<sup>d</sup> dicitur in. §. furti. & sic dicam<sup>us</sup>.  
 q<sup>d</sup> in hoc v. cas ponatur talis regula. **A**ctiones pretorie et  
 penales sunt annales. nisi in act. furti manifesti. que licet  
 sit pretoria & penalis tamen est perpetua. & propter hoc pu-  
 to q<sup>d</sup> ponatur in tex. plerunq<sup>ue</sup>. quicquid dicat glo. in tex. in  
 v. cas. **F**acit in ar. fm do. **B**art. q<sup>d</sup> si aliquis officialis. qui  
 habet iurisdictionem temporalem facit aliquam leges pe-  
 nalem. scz q<sup>d</sup> illa sit annalis. q<sup>d</sup> est no. **I**n glo. hoc dicit.  
 ibi que est annalis. h<sup>ab</sup> gl. teneat q<sup>d</sup> rescissoria sit annalis. do-  
 cto tamen moderni tenent contrarium videly q<sup>d</sup> si lesio du-  
 rant per quadriennium. vel vltra q<sup>d</sup> rescissoria sit quadri-  
 nalis. si vo minus tanto tempore duret rescissoria. quantu  
 fuit tempus lesionis. vt doc. scribunt in. l. si ab hostib<sup>us</sup>. C.  
 ex qui. can. ma. & ego dixi supra de act. §. rursus. **I**n ca.  
 gl. ibi itez nisi in redhibitorijs. **D**ic & quanto minoris fm  
 q<sup>d</sup> dicit. l. qua gl. allegat.

**Non omnes.** Penales actioes pretorie  
 vel civiles contra heredes no  
 dant nisi lis fuerit contestata cu defuncto. actio vo iniuriarū  
 & si que similes sūt et heredi cōpetunt. ex cōtractu vo com-  
 petunt et contra heredem. preterq<sup>ue</sup> in actione de dolo. que  
 contra heredem ad quem nihil ex dolo defuncti peruenit.  
 non competit. h. d.

**Superest.** Omnia iudicia sunt absolutoria. &  
 cōdēnādus absolutus ab obseruatōe  
 iudicij. si ante sniam soluat. id quod debet. h. d.

De exceptionibus.

**Equitur.** Istud prin. summa  
 ne. h. d. **E**xceptio-  
 nes sunt arma reorum. & equitate intunf.  
 ad exclud. nā actiones que cōpetūt ipso  
 iure. quales sunt metus doli. vel in factum  
 exceptiones. h. d.

**Idem iuris** **E**xceptio no nūerate pecunie  
 q<sup>d</sup> cōpetit debitori q<sup>d</sup> p<sup>er</sup>essus est  
 i recepisse pecuniā mutua sub se future nūerate pecunie.  
 quā no recepit ē eq<sup>u</sup>ati subm<sup>u</sup>a sicut cetera. h. d.

## De exceptionibus

**Præterea.** Exceptio pacti de nō petendo acti onem non tollit: sed eam exceptiōe pacti conuenti que nititur equitate elidit: cuius nature sūt exceptio iuris iurandi contra personalem actionem appo sita est censenda. b. d. **In gl.** qd pactus de non petendo ibi. §. naturalis. **Oppo.** extra glo. contra determinationes suam. de. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. vbi pactum non tol lit naturalem ipso iure: sed ope exceptionis. **So.** illa loqui tur in pacto obligatorio hic in pacto ad tollendum obliga tionem: rō huius differentie sit. qz promptiores sūmus ad liberandum quā ad soluendum. vt. L. arrianus. ff. de actio. z obli. **In gl.** hic no. sic. ff. ibi de rebus credi. l. si. qd ven dicat sibi locum in casu huius. l. vbi heres legatario detu lit iuramentum. z est rō qz iuramentum videtur eē quedas transactio: que non valet super controuersijs que proficis cuntur ex testamento: nisi prius visō testamento. vt. l. d. bis ff. de transac. **In ca. gl.** ad si. **Oppo.** qz iuramentum de beat civilem tollere. nam constat qz iuramentum z snia eg parantur. vt. l. j. ff. de iureiuran. z snia tollit civilem. vt. l. au lianus. ff. de condi. inde. z in. §. item si in iudicio eo. ti. er go z iuramentum debz tollere civilem. **So.** iuramentum iudiciale tollit civilem: z ita intelligit ista glo. ad si. sed vo luntarium delatum a parte parti naturalem tollit: civili re manente z rō diuersitatis inter hec iuramenta est. qz in iu ramento voluntario adest consensus: qui tollit naturales vt hic. in. necessario vō z iudiciali voluntas abest. z id non pōt tollere naturalem: sed tollit civilem.

**In his quoqz.** Etiam contra reale actō nem iurandi. exceptio pōt opponi que repellat agentem: z absolutoria lata in reali vel personali actione eandem non perimit sed exceptiones rei iudicate parit conuento. b. d. **In gl.** l. si primo ibi p. iurandum Subaudi voluntarium delatum a parte parti: secus esset in necessario. vt superius dixi. **Præterea** alia: a ctio est. **In eadem glo.** in si. quia nisi introduceret actio nem nihil prodesset actori res iudicata. sed reo sententia p desset etiam si non tollit naturalem: cum excludat intentio nem actoris: ex quo tollit civilem. arg. eius quod no. in. l. au lianus. ff. de condi. inde.

**Hec exempli.** Exceptiones quedam sūt pretorie quedam civiles: item quedam perpetue z peremptorie: vt doli metus z pa cti z similes. quedam temporales que ideo sic vocate sunt qz negocium differre dicuntur. que olim actores temere li tigantem faciebant a causa cadere. hodie vō inducie dupli cantur. reo. z eidem actor in expensis factis in causa condē nabitur: ante quarum refectiones super principali negotio audientia denegatur. b. d. **In gl.** magna ibi anormalā. Nam regulare est: qz quotienscuqz excipiens nihil ponit. sed positum negat: non tenetur excipiens probare. ar. l. ei? qui. ff. de proba. cum si. nam si ego exciperem qz tu non es procurator: non teneo: hoc probare ego sed tu qz sis. z sic ē in proposito qz non numeratam pecuniam excipiens nihil ponit. z ideo nullo modo exceptio hec dicitur anormala. z ita sequuntur doc. in. l. exceptiones. ff. eo. ti. z Ly. in. l. ex ceptus. C. de proba.

**Præterea.** Exceptionum tertium genus est. qz quedam delatorie iudicij nomi nantur in personam recipientem. vt exceptio incompeten tis procuratoris. z si. b. d.

**Eas vero.** Infamis constitui procurator de iure potest. b. Gal.

**De replicationibus.**

**Atterdum.** Replicatio exce ptionem tollit: q ad tollendam eam sicutur equitate: vt exceptio que quidem replicatio ad iuan dam intentionem actoris competit. b. d.

**Kursus.** Contra replicationem duplicatio est inducta: ad submonendum eandem: que equa prima facie videbat contra quā duplicationē etiā actori triplicatio ad excludendam duplicationem que sub

## De replicationibus

sistere videt concedit. b. d.

**Exceptiones.** Exceptio reo competens si est in rem proderat eius fideiussori propter actionem mandati: qua reus tenetur. ea dem vō exceptio personalis. vt cessio bonorum z similes ad fideiussores nullatenus se extendunt. b. d. vsqz ad si. ti. **In gl.** appellat. fideiussoris ibi. ff. de minoribus in ca z c. **Oppo.** qz in integrum restō profit fideiussori. nam con stat qz in integrum restōne creditor tenet liberare innores per pactum. vt. l. iij. §. sed vtrum. ff. de minoribus. z qd no. doc. in. l. ij. C. de fide. mi. sed exceptio pacti prodest fidei ussori. vt hic cum si. ergo exceptio restōnis in integrum p derit eidem **De.** z **Ly.** post eum in. d. l. ij. C. de si. te. mi. dicunt qz rō propter quā in integrum restō non prodest fi deiussori est. qz eius natura facit subduci personam innores de medio obligatione integra: z illesa remanente. z ideo ni mirum si non prodest fideiussori. sed hec sol. est falsa. qz si hoc esset verum sequeretur. qz exceptio in integrum restōnis hoc operatur: qd operatur quando debitor sine successore ob ligatus est: non existente principali. b. probat. in. l. sticham aut pampb. in si. priu. ff. de fideiuf. sic erit inuato minore qz beneficium restōnis in integrum. qz tenebit fideiussor licz non subsit obligatio principalis: sed per istam rōnem scilicet solutionem non soluit contrarium. ideo dic **fm.** do. **Bar.** qz in restōne fienda creditor liberauit innozem per pactum. z in pacto exprimat qz profit tñ minor: alias non perri geret ad fideiussorem vt ipse scribit in. l. stichus. §. natura lis. ff. de solu. **Circa materiam exceptionum** quero nū quid exceptio debeat proponi z opponi in scriptis. videtur qz sic. vt. C. de non nume. pe. aut hoc aut. dic qz sufficit cas verbotenus proponi lz iudex faciat eam in scriptis redigi ad memoriam. vt in. c. quoniam. extra de proba. z est casus in. l. scire oportet. ff. de excusa. tu. facit. c. vt circa. extra de elec. li. vj. z **Ly.** in. d. aut. hoc autem. fallit in excep. non nume. do. que in scriptis proponenda est. vt ibi ps. Sed q ro nunquid exceptio debeat continere in se conclusionem quemadmodum actio glo. videtur tenere qz sic in. l. si. d. excep. doc. determinat contrarium z dicit: qz sufficit nar rare tale factus: ex quo iudex possit perpendere z videre ex ceptionem mibi competere. vt puta contra actionem ppo sitam produco instrumentus in quo continetur solo: abiqz eo qz dicā qz excipiam vel similia verba satis est. ar. l. qui p pria. §. si. z. l. sequenti. ff. de pecu. z ff. de act. emp. l. qui pē dentem. z. l. si. ff. de peti. here. **Sed** nunquid dō excipi ens proponere aptum factum in exceptione sua: ex quo pre sumptiue resultet exceptio: an vō sufficit quocumqz propo ni. **Dic** qz debz aperte proponi quemadmodum actio: alis succumbet. l. j. §. labeo. ff. de flumi. z **Ly.** no. in. l. domus. C. de re iudi. z **Spe.** ponit in ti. de excep. §. visō. circa pn. **Nunc** est qz exceptiones generales: que quoties ponuntur nihil releuant quemadmodum actio propofita ex causa ge nerali z c. **Item** quero contra agentem excipitur de cri mine. queritur nunquid in exceptione debeat poni locus z tempus: quemadmodum si criminaliter ageret. videtur qz sic **fm.** qz canoniste dicunt in cle. constitutionem. extra de elec. z in. c. presentium. extra de testibus. z in. c. vt circa. de elec. li. vj. qd dic vt ibi per eos. **Sed** pone qz exceptio ē notoria: nunquid debz opponi. **Dic** qz sic. vt gl. no. in. c. ij. extra vt lit. non conte. z ibi per **Inno.** facit. l. ciues. C. d. ap pel. **Sed** pone qz alicui competit officij iudicis ex ali quo iure. z iste proponit illud per modum exceptionis: nū quid rite proponit. **Dic** qz non imo succumberet. qz aliud est officium iudicis. z aliud exceptio. vt no. **Ly.** in. d. l. do mum. z probatur in. d. l. si. ff. de peti. here. **Et** ex hoc legi tur solutio notabilis qōnis. Statuto cauef: qz contra iustu menta guarentigiata non possunt opponi nisi tres exceptio nes: qz licz alie exceptiones opponi non possunt. tamen pro alijs exceptionibus: que competere de iure cōmuni po teris officium iudicis implorare nec obstabit tibi statutus qd loquitur de exceptionibus non opponendis z c. qz aliud est exceptio: z aliud officium iudicis vt supra dictum est.

**Cuius**

Cuius statuti occasione q̄ro nūq̄d alie exceptiōes q̄ q̄ p  
mittunt a dicto statuto: possunt opponi s̄ instr̄m̄ guarētia  
tū v̄ gl̄. ad duraria q̄ sic i. l. ita pudor. C. d. adul. vbi talia sta  
tuta: q̄ dicit q̄ nulla alia exceptio possit opponi: debet itel  
ligi. l. fruola: vt solet dici i rescripto p̄ncipali nō obstat ali  
qua appellatiōe r̄c. d̄s itelligi fruola: q̄d seq̄t̄. *Ly.* absolute  
i. d. l. ita pudor. Tu vero dic̄ s̄. d. *Bar.* q̄ distinguēdū est  
aut q̄s vult opponere aliq̄uā alia exceptiōe q̄ nō p̄mittit a  
statuto. r̄ n̄ p̄t. q̄ nō h̄s recedere a v̄bis legis. quāq̄ sint du  
ra vt. l. p̄perit. ff. q̄ a qui. Aut vult opponere exceptiōes  
aliā: q̄ a statuto p̄mittit vtputa exceptiōe simulatiōis q̄ p̄  
mittit: r̄ ita potes p̄ponere sine dubio: q̄ statutu p̄uidens  
de exceptiōe nō opponēda generalr̄ nō v̄ tollere nec corri  
gere aliā exceptiōe i alijs statutis positas. ar. l. nā r̄ ea. ff. d̄  
cōdi. r̄ demon. q̄d ē valde notādū. *C* Sed pone: q̄ statuto  
nō cauet q̄ possit opponi exceptio simulatiōis: sed cauetur  
simpliciter statuto: q̄ nō possit opponi nisi certe alienum  
q̄d possit opponi exceptio simulatiōis: v̄ q̄ sic: cuius illud q̄d  
in veritate agit r̄c. Dic̄ q̄ talis exceptio nō poterit opponi  
q̄ simulatio nō facit desinere instr̄m̄ esse instr̄m̄. sed fac̄ q̄  
h̄at aliū effectū q̄ illū scriptū i eo: r̄ iō sine dubio nō pote  
rit opponi. *C* Item aduerte: q̄ s̄ talia statuta poterit caute  
practicari hoc mō. v̄s q̄ opponat s̄ p̄sonā creditoris r̄ s̄ so  
lūtatē instr̄m̄ti. nā r̄ tales exceptiōes non veniunt con  
tra instrumentum: q̄ nō dicit instr̄m̄ nisi solūtatē debi  
tas habeat vt. l. iij. s̄. cōdēnari. ff. de re iudi. r̄ p̄ius de p̄so  
nis d̄icētiōe ē vt. l. nō ignorat. C. q̄ accu. nō pos. *C* Sed  
quarto pone: q̄ actor r̄ reus negēt ambo. vtputa quia dicat  
actor: i actione sua: q̄ tu nō es minor: r̄ reus dicat i exceptio  
ne q̄ ipse nō ē maior: cui incūbet onus p̄bādi. In. l. de eta  
te. ff. de mi. glo. t. agit: q̄ incūbit p̄batio neganti minorē esse  
q̄ q̄d olim fuit hō die p̄sumit ut. l. siue possidetis. C. d̄ p̄ba.  
que. l. nihil facit q̄ illa regula v̄dicat sibi locū in illis q̄ cur  
su t̄pis nō mutat. sed etas mutat cursu t̄pis. r̄ ideo dic̄ s̄m  
v̄m *Ja. bu. r̄ do. Bar.* q̄ onus p̄bādi de etate incūbit ei  
q̄ fundat itētiōe suā de etate: siue actor: siue reus sit. ar. l. i.  
ff. de it. actu q̄ p̄iua. q̄d ponit dictus *do. Jaco. bu. in. d. l.*  
de etate. r̄ *do. Bar. in. l. i. ff. de excep.* **Baldus**

*De interdictis.*

**Equitur.** Interdicta olim nihil  
aliud erāt nisi q̄dā v̄  
ba p̄cepta r̄ formata a p̄tore: iterdictū iterpo  
nente: cū iter duos de possessiōe rei alicui: v̄  
quasi contentio orta esset. h. d.

**Summa.** Interdictoy sūma diuisio ē: q̄ ali  
qua sūt p̄hibitoria: vt iterdictū ne  
vis fiat ei q̄ i possessiōem missus erit: de mortuo inferēdo  
r̄ ne q̄d i iur̄m̄ publico r̄ similia. Quēdā restitutoria: aut  
quorū bonoy r̄ v̄i v̄i. Quēdā v̄o exhibitoria dicit̄ vt de li  
bero hōie exhibēdo: r̄ de liberis deducēdis r̄ exhibēdis q̄ i  
terdicta vocata sunt: quasi ius redditum iter duos. h. d.

*C* In glo. vt si q̄s missus r̄c. *Qd̄ ē verū si decretū r̄ iustus*  
sint recte r̄ iuste iterposita ut q̄ missus fuerit aliquo mō in  
possessiōe citato possessore alias v̄o si decretū cēt iterposi  
tū p̄ obreptionē vt q̄ meruisset q̄s mitti in possessiōe iusta  
iudicis q̄ dicit̄ nullū possidere vel aliū possidere qui nō  
possidet iustus iudicis eū nō excusat nec v̄ iuste possidere  
ut. l. cū vero. s̄. subnētū. ff. de fideicō. lib. q̄d no. glo. r̄ doc.  
latius in. l. iuste. ff. de acqui. pos. q̄ glo. allegat. *C* In glo.  
que incipit idēst succedēti ibi vtilis vero dicit̄. *Doc. in. l. i.*  
*C. quo. bo.* dicit̄ q̄ iterdictū quorū bonoy directū daf̄ etiā  
succedēti de iure civili nā illud q̄d est s̄m mētē. l. h̄s m̄duce  
re directū auxiliū s̄ de mente p̄toris fuerit hoc auxiliū da  
re succedēti de iure civili q̄d p̄bā nā ius civile p̄cessit ius  
p̄toris q̄d ius civile voluit istud h̄siciū possessiōe rerū he  
reditariarū adipiscēdū cōpetere succedēti de iure civili po  
stea sup̄uente p̄tor: q̄ mētē iuris civilis adiuuent de cuius  
mente ēt s̄m q̄ h̄nc de iure civili succedēti daret̄ istud re  
mediū ergo cōpetit directū r̄ nō vtilē. *C* In ea. glo. ibi r̄i  
deo ip̄prie q̄d no. p̄p̄ statuta i q̄b̄ verbū restitui rep̄it nā  
nō vendicat sibi locū statutū in re cuius possessiōe non ha  
buit ille cui restitui faciēda est: cū restitui dicat̄ illud q̄d

nūq̄: habuit ex ip̄prie significatiōe vt glo. hic no. r̄. ff. quo.  
bo. l. i. q̄ ip̄prie significatio i statutis nō cadit vt. l. cōstruū  
tur. ff. ad mun. cū h̄. *C* Sed q̄ro ad q̄d est inuentū interdi  
ctū quoy bonoy cū videt̄ sufficē petiōe heredi. directa  
ei q̄ est heres de iure civili vel vtilis ei q̄ est heres de iure p̄  
torio: r̄ ideo q̄ hoc iterdictū daf̄ p̄ adipiscēda possessiōe  
sup̄ cuius adēptione cessat appellatio. vnde aduocabit pos  
sessio a possessore sine spe appellandis p̄ hoc iterdictū. q̄d n̄  
esset i petiōe h̄s datatis vtili vel directa q̄ tūc possit appel  
lari ut scribūt *doc. i. l. i. C. quo. bo.* *C* In gl. due sunt ibi ut  
petiōe hereditat̄ directa hic h̄s ēt possessiōe heres t̄de iu  
re civili p̄ iterdictū quoy bonoy vtilē s̄m glo. p̄cedentem r̄  
directū s̄m *doc.* ut sup̄ius dixi. *C* Querit̄ p̄ q̄b̄ reb̄ v̄c̄  
iterdictū quoy bo. *So.* dicunt q̄dā q̄ daf̄ solū p̄ his quo  
rū defunctus possessiōe h̄bat t̄pe mortis ar. l. nō t̄i. s̄. q̄ si  
p̄ emptore. ff. de peti. here. nō iūt d̄ detent̄ t̄m̄mō p̄ defun  
ctū q̄ quoy bonoy ē possessiōe v̄i daf̄ p̄ possessiōe aduo  
candū. *De. in. l. i. C. quo. bo.* r̄ glo. ista ibi que defunct̄ te  
nebat r̄c. tenet etiam q̄ pro detentis t̄m̄mō per defunctus  
non solum pro possessis t̄pore mortis datur interdictum  
quoy bonoy nā glo. hic dicit tenebat r̄ verbū tenebat se re  
fert ad detētiōe facti vt scribūt *doc. i. l. stipulatio ista. s̄.*  
h̄y quoy. ff. de verbo. ob. ergo r̄c. *P̄ec ob. s̄m p̄c. q̄ illud i*  
terdictū quoy bonoy sit possessiōe q̄ interdictū vnde v̄ ē  
possessiōe r̄ t̄i daf̄ ēt p̄ reb̄ detentis vt p̄s. l. i. s̄. q̄d autez  
ff. v̄i v̄i. r̄ fac̄ p̄ hac detētiōe dicta. l. nō t̄i v̄i iterdi  
cta dicit̄ possessoria q̄ nō dant s̄ p̄sonaliē obligatos q̄ in  
ra p̄sonalia nō possident ut. l. iij. ff. quo. bo. q̄d facit s̄ canoni  
stas i eo q̄d dixerunt i. c. querelam extra de electione. *P̄as*  
est questio nūq̄d s̄ p̄sonaliter obligatū v̄c̄ aliud posses  
soriū vt pone debes mihi omni anno v̄nū par caponū nun  
qd̄ pro hoc iure cōpetat aliqd̄ possessoriū dicit̄ dicti cano  
niste i. d. c. querelā. q̄ sic sed spe. r̄ *Ly.* ut ipse refert in. l. si  
certis annis. C. de pac. dicunt q̄ canoniste nesciunt qd̄ vi  
cant r̄ ideo s̄ querelam opus est querere. Sed p̄ s̄. huius  
questiōis dicit̄ *do. Bar.* q̄ aut habeo aliqd̄ ius i p̄sonam  
eius q̄ d̄s mihi par caponū q̄ est vasallus meus vel p̄ vasal  
litico d̄s mihi par caponū r̄ tunc q̄ hoc respectu ego pos  
sideo etiam possim tunc intentare possessiōe s̄ istū debentem  
par caponum: r̄ ita intelligatur dictus. c. querelā. Aut  
nullū ius in p̄sonā eius habeo: sed d̄s mihi par caponum ex  
promissione vel ex alio s̄c̄tuz: tunc pro tali iure nō p̄t̄ intē  
tari possessiōe: q̄ nulla. l. cauetur r̄ dictū. c. querelā proce  
dat cum querela r̄ ignorantia canonistarum nam nō p̄t̄ vi  
ci possessiōem nisi respectu petitiōis: vt pat̄ et in toto ti. de  
interdictis. Sed si diceremus pro tali obligatiōe d̄ri pos  
sessoriū: idem erit cum petitiōe. nec ob. h̄nc detēmi  
tationi quod dicit̄ *De. r̄ Ly.* q̄ non datur interdicta respe  
ctu proprietatis: per ea que scripsit *do. Bar. in. l. iij. ff. quo.*  
*bo.* non sunt alia r̄c.

**Sequens.** Interdictoy q̄dā sunt adipiscēde  
q̄dā retinēde q̄dā recupande pos  
sessiōis. Adipiscēde vt quoy bonoy cōpetens h̄s di de  
iure p̄torio s̄ possidentē res hereditarias p̄ herede: vel pro  
possessore. sic dicit̄ q̄ ante a deptā possessiōe ei cōpetit ta  
le interdictū. Itē interdictū saluamū pro adipiscēda pos  
sessiōe rez illatay i fundo vel domo cōducta locatou ad  
uersus possessorem conceditur. h. d.

**Retinēde.** Interdictum vti possidetis:  
r̄ iterdictū v̄trob̄: dicit̄ pos  
sessiōis retinēde nā cū iter aliquos de p̄prietate questio  
est mouenda: r̄ v̄terq̄ se possessore: ē cōtēdit: p̄ magnū pos  
sessiōis cōmodū: q̄d facit in casu dubio: vt sup̄ petitiōe p̄  
nūcietur pro eo q̄ possidet: r̄ sup̄ p̄prietate disceptari n̄ p̄t̄  
nisi alter sit petitor: alter sit possessor ad q̄d discernēdū cō  
petit̄ hec interdicta. h. d.

**S̄s interdicto.** Vti possidetis pro reti  
nēda possessiōe immobili  
um: v̄trob̄ mobiliū daf̄: r̄ nulla alia d̄tia ē iter ea hodie s̄c̄  
olim in q̄b̄ interdictis obrinet q̄ li. cōte. t̄pe nō v̄i: nō elaz:  
nō p̄cario ab aduersario possidet. *Et p̄ aliū possidens dicit̄*  
possidere. possessiō aut̄ i solo animo nequeat adipiscē: eo so  
ll

## De pena temere

lo poterit retineri hoc dicit.

**Recuperande.** Recuperande possessionis de vi vi: competens spoliatio possessione: quia est quae a spoliante ex intervallo vi claus: vel per cario possidebat: hodie vi spoliante: si dominus est rei spoliante a dominio cadat: alias vero spoliata rem: et eius exemptionem restituit: qui etiam l. iulia. de vi publica vel privata criminaliter punietur. Et appellatione armorum fustes et lapides continentur. h. d.

**Tertia divisio.** Interdictorum tertia divisio est: quae quaedam sunt simplicia: quibus quod sit actor cognoscitur et sit reus. qualia sunt ne quod sit in loco sacro et ne quod in flumine publico: quaedam vero duplicia: ideo sic vocata quia discerni non potest quod sit actor vel reus: ut quaedam prohibitoria qualia sunt uti possidetis et utrobi. h. d.

**De ordine.** Hodie interdicta absque antiqua solemnitate proponuntur et pro eis in factum actio vendicat sibi locum. h. d.

**De pena temere litigantium.**

**Unc.** Temeritas litigantium pena triplici coercet pecuniaria: punitur: et infamiae: reus enim de calumnia iurare cogitur: qui si temere litigaverit est punitus. Item reus infamiae id quod de duplici quibusque punitur pena: alias hinc infamiae ultra simpliciter plectatur: et actor et utriusque partis advocatus de calumnia iurabunt. h. d.

**Hec autem.** Quis actor calumiose litigans in litis parte decima puniebatur hodie vero et pena punitur: et victori condonabitur in litis expensis. h. d. usque ad. §. ex quibusdam. Circa materiam expensarum quod quo iure introductum sit quod victus victori condonetur in expensis: videtur quod iure antiquo ut l. q. solidus. §. et de leg. ij. ff. doc. determinatur quod de iure nouo: p. l. pperandus. C. de iudi. et p. §. istud. Preterea de iure spali erat introductum in clericis: quod eis fieret condonatio in expensis ut l. oes. C. de epis. et cle. ergo in fratri eius condonatio: ut l. institutionibus. ff. ad municipales. et sic determinatur doc. in l. pperandus. C. de iudi. Secundo queritur si quod indistincte victus victori condonetur in expensis quod hic pulcherrime distinguit: utrum habuit iustam causam litigandi vel non. primo casu non condonetur alias sic doc. vltimodiani reprobat glo. dicentes quod semper victus victori in expensis condonatur quod non probatur temerarius videtur: ut ipsi scripserunt in aut. generaliter. C. de epis. et cle. et l. l. i. C. de aduo. di. iud. do. Ja. bu. simpliciter sequitur glo. p. ll. quas glo. allegat. Pro ob. l. pperandus. §. sin autem alterutra: ubi indistincte dicitur: quod victus victori condonetur in expensis: quod illa generalitas de limitari debet hac determinatione quod probatur. condonatio expensarum successit in locum condonationis: quod fiebat in decima parte litis. ut hic patet olim non condonabatur quis in decima parte litis: nisi temere litigasset. ergo nec hodie in expensis quod actio surrogata facit naturam eius in cuius locum est surrogata. ut l. si eum. §. qui iniuriam. ff. si quis cau. Iudex ergo secundum dictum. d. Ja. bu. habebit videre quo animo fuerit motus litigator et si eum viderit malo animo motum ad litigandum condonabit eum in expensis: alias non. et per hoc infert ipse quod iuramentum calumnie excusat a condonatione expensarum. quod sic probatur. Iuramentum calumnie est introductum ad calumnia refrenanda unde cum quis iuravit de calumnia: omnino ab expensis debet excusari que veniunt ratione calumnie. nam sublata est talis presumptio per iuramentum calumnie cuius nemo presumatur periurare: vel immemor sue salutis ut in l. si. C. ad l. iul. rep. nam iuramentum calumnie excusat: quod quod sit rationabiliter motus ad litigandum: alioquin si fratri diceremus: quod quis quomodo docet quod credere possit se iustam causam habere: tunc minor posset de calumnia iurare: quod est §. l. ij. C. de iura. ca. ubi minor: qui non potest discernere bene utrum iustam vel iniustam causam litigandi habeat non iurat de calumnia. sed curator eius. et sic patet quod sacramentum calumnie excusat a presumpta calumnia. et per consequens multo magis a dolo quo excusatur siue iustus siue iniustus rationibus credat iustam causam habere: ut l. igitur. ff. de lib. ca. et l. p. C. ad l. fal. de plag. doc. ut de. et l. y. sequendo eum: et de. Bar. arguit pro ista opinione. primo sic non probatur hoc esse quod ab hoc

## litigantium.

tingit abesse. ut l. neque natales. C. de pba. ergo non sequitur quod succubuit. ergo mala causam habuit. cum multos viderimus sub iusto clipeo perisse et fontes iustam causam succubere pro dubio litis eorum. ut l. iij. in fi. ff. de peculio. Preterea hoc tenet glo. in aut. de iudi. §. o. Deinde praefati doc. determinant fratrium: hoc modo dicentes. aut nos querimus de expensis que veniunt ratione contumacie et ab illis nullus excusatur alieno preteritu: secundum oes ut l. sancimus. C. de iudi. et l. qui crimine. C. qui accu. non pos. Aut nos loquimur de expensis que veniunt ratione temeritatis et ab illis non excusatur sacramentum calumnie. quod fateor quod sacramentum calumnie excusat a calumnia presumpta sed a temeritate non. Nam aliud est temeritas: et aliud est calumnia: ut l. i. §. i. et ibi est tex. ff. ad turpil. Preterea presumptio tollit presumptionem ut l. diuus. ff. de in inte. resti. ubi quis a presumpta calumnia excuset dum iurat tamen per iustam causam se reportat inducitur fratri presumptio que tollit primam. Nec mirum quis si victoria facit quem temere litigasse presumi non aut calumniatum esse. nam temeritas consistit circa intrinseca secundum praefatum per. Calumnia vero circa extrinseca. et facilius presumitur quod calumniatur: quis circa ea que sunt intrinseca quam ea que sunt extrinseca secundum quod no. Inno. l. c. sup. his. extra de accu. Nec ob. ratio. d. Jaco. quod concluderet si expense venirent pro calumnia sed si veniunt pro temeritate tunc secus ut superius dixi. Preterea possibile est quod tempore iuris non calumniatur sed potest. Et idem doc. praefatos sic distinguit. dum querit utrum quis in expensis veniat condonandus aut constat quem calumniatum fuisse: aut liquet oppositum aut est dubium. primo casu condonatur. secundo non secundum omnes eodem modo: quod in incertis non certis locus est coniecturis. ut l. continuus. §. cum ita ff. de verbo. ob. Tertio cum est dubium dicebat Ja. bu. ut supra dixi quod sacramentum calumnie excusabat. tu vero dicis hoc. praefatos: quod succubens in casu dubio videtur temere litigasse: nec ob. quod sub iusto clipeo multi plerumque pierunt. quod regulariter et quasi semper fouens bonam causam obtinet in ea. et debemus considerare quod regulariter contingit non autem illud quod casualiter. l. n. ad ea. ff. de legibus. Alterius quero non quid in causa criminali victus victori condonetur in expensis videtur quod sic. quod est glo. in l. qui crimine. C. qui accu. non pos. do. Ja. bu. determinat fratrium potissime per duas rationes. quod condonatio expensarum successit in locum condonationis que olim fiebat in decima parte litis. ut hic patet. sed si quis intucatur bene istum tex. nulla fit mentio de causa criminali sed civili. ergo condonatio expensarum que in locum dicte decime successit non vendicat sibi locum in criminali. sicut nec dicta decima ar. dicti. §. qui iniuriarum. Preterea eo casu habent locum leges interpretantes. quo habent leges interpretate. ut in aut. de fil. ante dota. infra nat. §. si. sed lex loquens de decima lit. non habet locum in criminali quod est lex interpretata. ergo nec condonatio expensarum que est interpretata. Preterea civilis et criminalis non possunt simul intentari ut l. iter dicitur. ff. de pub. iud. sed in causa criminali temere litigant punitur similitudine supplicij. ut §. de iniur. §. pena autem et l. si. C. de ap. que pena est criminalis ergo non potest puniri in expensis que pena est civilis: quod sic intentaretur civilis et criminalis quod esse non potest doc. alij ut recitat. l. y. in d. l. qui crimine. et do. Bar. in l. i. §. i. ff. ad turpil. determinant contrarium quod etiam in criminali causa condonetur victus in expensis. quod videtur casus cum bis que notant canonice in e. calumnia extra de penis. Facit ad idem id quod no. Inno. in c. cum oportet. extra de accu. in glo. magna. Nec ob. quod civilis et criminalis non possunt intentari hoc verum principaliter sed consecutivum sic ut videtur casus in l. interdus §. qui fur. ff. de fur. Preterea expense veniunt ratione temeritatis ut superius dixi que potest ita committi in criminali sicut in civili ergo et c. glo. tam. in l. qui crimine. nihil facit quod loquitur in expensis que veniunt ratione contumacie de quibus nullus dubitat. Ultimo quod l. pperandus punit iudicem negligentem condemnare victum in expensis. Quero utrum iudex condonare debeat parte non penitente. Dic quod non secundum l. y. in d. l. pperandus et de. in l. iij. §. hec aut. ff. de da. insec. quod iudex non interponit officium in causa civili nisi petatur maxime in bis que prima

tam utilitates continent et non respiciunt actus pios ut scribitur in d. s. hoc autem. Potest tamen iudex si vult secundum predictos si non facit non tenet vide glo. no. in l. si. de rescrip. et ibi doc. et ideo bona practica est qua semper tene metu quod in libello in exceptionibus et replicationibus semper petas pro te in condempnari in expensis quod tunc si iudex omitteret condempnationem expensarum tenebatur parti lecte.

**Et quibusdam.** Condempnat et pacificus in actioe furti vi bono rui raptorum et iniuriarum et de dolo. Item condempnatus in actioe pro eo: ut ille: mandari: depositi directis est infamia. b. d.

### Omniium autem actionum.

Et tunc iudicij prima pars censetur cuius respectu etiam fit permutatio. nam filius vel libertus sine venia petita: et obtenta: pariter vel patronus seu liberus eorundem in ius vocatis quinquaginta sol. pena punietur. b. d. vsq. ad fi. ti. Bal.

De officio iudicis.

**Aperest.** Iudex iudicat de iure scriptum vel consuetudinarium: et si iure velit sententiam ferre naturam in tueri de proposito actionis secundum quam eius sententia moderetur hoc dicit.

**Sed si in rem.** Iudex in actioe reali reum ad restitutionem rei cum fructibus et damna: qua statim fiet executio nisi reus tunc facultatem rei restituende non habeat: quo casu preposito fideiussore de re restituenda dilatio intra quam restitutio fieri debeat tribuit. b. d. Bal.

**Si hereditas.** In vniuersali iudicio. Iudex reum ad restitutionem fructuum condempnat: et in singulari: et reus de percipiendis tenet in vtroque iudicio: si male fidei fuerit sed bone fidei de condempnatis non tenet nisi post litem inchoatam. Nam tunc de perceptis et percipiendis a dicto tempore in posterum tenebitur. b. d.

**Ad exhibendum.** Reus si exhibens erit in vscapta actori: pro eo quod mora in exhibendo commiserit condempnabitur: in qua actioe ad exhibendum venit fructus percepti post litem condempnari. Et reo non habente facultatem re principaliter exhibendi: tunc iter quod exhibeat statuit: quod si contumax fuerit in exhibendo actor: in quantum in litem iurabit condempnabitur. b. d.

**Si familie.** Iudex in iudicio familie heredes de et cetera diuidendo: cum sint plures res: ceteras singulas singulis adiudicat: et si vna adiudicata partialiter alteri ille cui adiudicata est eo plurius alteri condempnabitur in certa quantitate pecunie. Et si vna coheredum ex re hereditaria fructus percepti sine male versati fuerit in eadem eorum noie condempnabitur coheredi: et si res vna diuidenda fuerit quod diuisione commodum non recipiat vni adiudicabitur quod in quantitate pecunie parti loci equaliter condempnabitur. b. d. Bal.

**Si confinium.** In iudicio finium regum domum iudex de fundo vnus alteri adiudicat si sibi expedire pro confinio meliore imitatione fieri. Ita etiam cui de fundo alteri adiudicat eadem in quantitate equaliter condempnat: et si quod malitiose reperit pro aliquo circa confinia gestum et cetera noie condempnationem facit et ad indicatio iudicis dominium transfert. b. d. vsq. ad fi. ti.

In glo. no. ex sententia que est notabilis et aurea. ad fi. ip. suas. Dicit do. Jaco. bu. in l. iij. quas glo. allegat de publicis. et determinat contra istam glo. et de. in l. i. C. com. vtri. iudi. similiter determinat contra hanc glo. Contraria glo. est in l. excep. ff. de excep. rei iudi. quam determinationes probant per l. iij. s. subtilius. ff. de condi. ob causas. Preterea dicunt ipsi iudex non habuit animum transferendi dominium. Sed solummodo declarandi ut l. sicuti. s. sed si queritur. ff. si ser. ven. Sed die quod glo. optime locuta est et respondendo ad s. subtilius prout glo. respondet et die esse casum determinatum huius glo. propter auctoritatem rei iudicate et pro hac glo. est casus in l. statu liberi. s. i. ff. de sta. li. et glo. tria non dicit verum secundum quod scripsit do. Bar. plenissime in l. p. imp. s. si iussu. ff. de acqui. pos. Bal.

De publicis iudicijs.

**Publica.** Iudicia ex dicitur publica: quia descendunt a multis ab actionibus de quibus dictum est differunt: quod id publica dea sunt quod vnicuique de populo ipsorum persecutio datur. b. d. vsq. ad s. publicorum.

Supra glo. s. quali forma. Quero aliquas quoniam. et primo quod de hic quod de apponi locus an debeat apponi locus loci ut dicat in tali domo et in sala talis domus. Tunc quod sic quod alio est domus aliud est sala ut l. i. s. eo de aut tecto. ff. ad sil. So. die quod aut delictum est punibile vniuersim in quacumque parte domus et tunc sufficit dicere in tali domo: et ita intelligat. l. libello: ff. de accus. quod dicitur domo illa. Aut delictum non est vniuersim punibile in quocumque loco verum quod statutum dicit quocumque itrauerit sala secundum palatium puniat in. x. tunc deberet poni locus loci. l. sala illa alias non procederet accusatio: ar. l. de pupillo. s. quod nuntiat. ff. de ope. no. nu. et ibi hoc notat doc. et debet locus maleficii designari et condempnari: quod aliqui videri aliquos errare quod latrat et finat vni de confinis dicitur hoc modo: et predicta commissi fuerunt in tali loco puta via vel strata posita in tali ciuitate iuxta domum talis: et addi de iuxta domum alterius talis. Sed quod quod si fuit percussus in vno loco deinde postea cum ambulasset per spacium ex percussione mortuus est in alio: querit quod locus debeat condempnari: cum occidens accusatur: in locus percussiois an locus vbi mortuus est. Die quod locus vbi nectum: ibi vbi mortuus vbi fuit vulneratus ut l. aut lex. ff. ad l. aqua. l. i. s. ex incendio. ff. de incen. ru. et nauis. et tunc est si quod vellet sine scrupulo procedere vtriusque locum apponi et.

Sed quod aliquis existens in platea: vbi maleficia plus puniunt secundum formam statuti percussit aliquem extra plateam: queritur de duobus primo quod locus apponet in accusatioe secundo an puniat in plus: si commiserit maleficium in platea: an in minus: si commiserit extra plateam: de. et Ep. sequendo est in l. i. C. vbi de cri. agi. opoz. dicitur quod inspicit locus vbi erat percussus per ea que no. in d. l. i. nam maleficius de inspicit respectu de linquentis. ar. l. i. C. de sicarijs do. Bar. distinguit quod statutum loquitur. nam aut verba sunt concepta in personam iniuriantis: hoc modo si quod sagittauerit vel lasauerit: tunc quod inspicit actus iniuriantis sit per op. pe. Si vero statutum concernit actum illatum in personam offensis: ut puta: quod dicat si quod percussit aliquem: et tunc debet inspicit locus vbi percussio facta fuit: secundum quod ipse scripsit in l. libello: ff. de accusa.

Sed pone statuto cautum: quod si quis miserit gentem in aliquo loco puniat in tunc pone quod aliquis gentem misit et misit per varia loca quod quis locus condempnabitur: vtriusque locus ad quem misse sunt vel locus ad quem iter fecerunt vel locus in quem permissus et gregate fuerunt. Die quod confinabitur locus delicti summati vbi ad quem misse sunt: quod in talibus que habent causas successiuas inspicimus locum et tempus summati delicti. ar. l. semper s. annus dies. ff. quod vi aut clam. Sed quero volo accusa re aliquem: qui occupauit castrum quis locus condempnabitur. Die quod quod delictum non respicit certum locum confinabitur castrum totum: vel ciuitas tota vbi committit et sic erit in proposito: quod l. libello: loquitur in maleficio quod respicit totam partem ciuitatis vel castrum: ideo non vendicat sibi locus in casu nostro et si. Sed quero quid in maleficio negatiuis pone quod statuto cautum: quod iudex qui non denuntiauerit: puniatur in. x. quis locus ponetur in accusatione de. reperit consuluisse quod nullus locus poni debeat in accusatione quod lex que introduxit locum debere apponi loquitur in maleficio affirmatiuis: et que consistunt in faciendo ergo non vendicat sibi locum in alijs. Preterea negare et priuare non presupponunt locus: quod sunt non esse: ergo locus non de: imo non potest apponi in eis. So. secundum dominum Bar. quod omnis priuatio presupponit habitum in potentia ut l. decem. ff. de verbo. obli. Nec cognoscatur priuatio nisi si per respectum ad habitum unde maleficio negatiua presupponunt aliquem habitum in potentia. Aut ergo ille habitus debebat fieri in certo loco: et negligentia videtur in eodem loco commissi: ideo ille locus confinabitur ex plus in proposito. Iudex non denuntiatis puniatur. non denuntiare quod priuatio presupponit denuntiare que denunciatio est facie

da in palatio ergo locus ille debet confinari. **N**ā qui nō facit: facit aduersus ea ad que facere tenet vt. l. q nō facit. ff. d. regu. in. sed si habitus non presupponat locum certū tunc eius priuatio nō deberet certo loco limitari z pcedet opi. **D**y. ea que superius dixi: q locus dō limitari vt certus sit: pcedit nisi locus de se sit certus z notus: adeo q dubitationē nō reciperet sicuti palatiū ptātis: ecclesia maior. z si. vt. l. i. ff. de dote pleg. facit qd supra dixi de leg. §. si qsi nomine. **Q**uia. in ista gl. dicit. q dō apponi annus: qro nō ne tota die erramus: qz annus in eis nō certificatur. rideo dic q annus z dies certificantur per notariū qui accusationem scribit: qui in principio quaterni ponit annum z ille intelligitur repetitus in toto quaterno: postea in fine accusationis ponit diem productionis: z q dicitur hic: q debet poni dies pducti libelli: nō dies maleficij cōmissi ē verum si maleficiū est vniformiter punibile quocūqz die. si vō difformiter puniret vno die magis q alio vt. l. i. municipalis ciuit. terrarum: per quam cōmittens maleficiū etiam die sabati punitur in duplum: tunc dies maleficij dō apponi ar. l. eū actū. ff. de nego. ges. z in de. vlt. extra de rescrip. **I**tem verum est: q non dō apponi de necessitate dies cōmissi maleficij. sed ad petitionem accusati si ipse velit: declarari dō dies maleficij cōmissi per accusatores vt salue essent defensiones sue: forte vellet pbare se alibi fuisse illa die: iudex tūc ad petitionem ptis hoc faceret declarari: lz eo casu ps die non tenetur probare: qz lex libellozum non astringit accusatozem ad probationem vel institutionem diei: z talis declaratio solūmō fit ad cōmodū rei. **H**ec determinatio pbaf per ea que scribāt in. l. is qui reus. ff. de pub. iudi. **P**one: q sunt due ciuitates: vel duo castra sinonima vel eiusdem nominis: z accusator dicit z p̄dicta cōmissa fuerūt ī tali ciuitate nūqd sufficit. **D**ic q aut ille ciuitates ambe sunt sub iurisdictione illius iudicis: z tunc accusatio ē dubia z accusator pōt declarare libellū suū dubiū vt. ff. de iudi. l. si qf intentione ambigua: aut vna tantūmō est de iurisdictione: et de illa videt sensisse. ar. l. que p̄ditio. §. i. ff. d. cōdi. z demō. nā videt velle facere actū q valeat magis q faciat vt nō valeat. vt. l. quoti. ff. de re. du. **A**lterius qro: aliqz de mense martij p̄senti accusauit aliquē: in accusatione dixit q p̄dicta fuerūt cōmissa de anno p̄senti: z mense nouembri p̄terito mō queritur nūquid iste libellus procedat z dubiū ē: qz annus incipit de mense Ianuarij. quomō ergo maleficiū est cōmissum de mense nouembri cum sumus tantūmodo de mense martij. **D**y. supra de act. in prin. tāgit hāc q. z dicit: q annus domini in se. ceclv. dies habet: vt in. l. cum herede in. §. Stichum. ff. de sta. liber. aut ergo intelligimus de anno naturali: qui constat ex dictis diebus z accusatio procedit sine dubio: qz a die cōmissi maleficij vsqz ad diem p̄recte accusationis: non currit annus: z de isto videt intellexisse accusator. **Q**uidam est annus artificialis: z iste inchoatur bono modo de mēse Ianuarij cōmuniter: z dō isto non intellexit accusator: ne videatur impossibile deduxisse in accusatione sua. **B**ar. dicit q iste libellus non potest sustineri: nam sicut supra dictum est annus accusationis refertur ad annum quem subscripsit notarius in prin. libri: lz in principio libri subscripsit notarius annum: qui inchoabatur vniformiter videlicet in mense Ianuarij. ergo ad illuz faciendā est relatio: sed relatione facta ad illum: impossibile est deductum in accusationem ergo ipsa non procedit vt superius ē expressum: qd scripsit **B**ar. in. l. libelloz zc.

**P**ublicorum. Iudiciorum publicorum quedam sunt capitalia: qdam non capitalia. Capitalia discernuntur per quatuor vt qz p̄ca vita adimit: vel aq̄ z igni interdicitur vel per que qz deportatur vel in metallum dānatur. **E**teravero non capitalia dicuntur: quia infamie z pecuniarij dāni penam inferunt hoc dicit.

**P**ublica. Crimen lese maiestatis est publicū z in duobus casibus morte nō extinguitur. sed defuncti memoria dānatur. b. d.

**L**ex iulia. Ex lege iul. de adulterijs in omnibus suis capitibus est delictum pu-

blicū: cuius pena aliter honestiores: aliter humiliores puniuntur hoc dicit.

**I**tem lex cor. **D**ominem telo. i. cum quo: cūqz qd manu mittitur occidens: vel ipsum cā occidenti cūz telo persequens: lege cor. de sicarijs punif qua. l. similiter castigatur veneficus. vel arte magica homines occidens: vel mala medicamenta publice vendens. b. d. **C**onfirantur aliqui de practica: que fit circa homicidia. cum hic tex. dicat q pariter punitur dō sicarijs ambulans cum telo causa occidendi: z occidens quomodo est dictum q lex municipalis punit homicidas pena capitali. cum ea pena non punitur insequens causa occidendi. **S**pe. in ti. de accu. §. i. v. quid si primo. dicit q. l. cauet qd consuetudine nō habetur hoc qd hic iste. §. dicit qd est ridiculosum dicere. **S**ed **J**aco. de are. dicebat q insequens aliquem cum telo. non debet puniri de homicidio. qz in maleficijs consideratur euentus. vt. l. aut facta. §. euentus. ff. de penis. licet. l. cornelia. de sicarijs punitur telo insequens aliquem causa occidendi. **S**tatutum vero cum dicit non occidens non punitur in tm̄. considerat effectus z euentum dō. **B**ar. in. l. i. ff. de sicarijs. dicit q leges municipales loquuntur per verba que actum perfectum denotant. vt si quis occiderit vel homicidium cōmiserit. nam nō verificantur in vulnerante vel insequente causa occidendi. sicut est videre in. l. aquilia que occidentem primo capite punit. vt supra ad. l. acqui. §. i. sed si vulneraret animo occidendi. nō puniretur ex illo capite vt eo. ti.

**A**lia deinde. **L**ex pompeia de parricidijs qua cauetur vt homicidiū inter certas coniunctas personas commissum singulari pena plectatur est publici iudicij z delictum cōmittens in se plus punitur q cōmittens in alium. b. d.

**I**tem lex cor. **P**ublici iudicij crimen. l. cor. de falsis censetur. qua q testamentum vel aliud publicum instrumentum falsum. cōscripserit. signauerit. recitauerit. vel subiecerit. vel signum adulterinum dolose sculpsit. si seruus est vltimo supplicio dānabitur liber homo deportabitur. b. d.

**I**tem lex iulia. **C**rim cōmittens cum arripiendo deportabitur. si sine armis publicata tertia pte bonorum pena mulcabitur. Si per vim sanctimoniam vel virginem rapiens seu eidem prestans opē pena capitis punitur que delicta lege iulia. de vi publica punita iudicatur hoc dicit.

**L**ex iulia. **P**ublicam sacram vel religiosam rem furto subtrahens. z talibus vel ministerijs seu opem prestans. l. iulia pe culiatus que publici est iudicij capite punitur. **A**lter vero delictum cōmittens deportabitur hoc dicit.

**E**st z inter. **L**. flauia de plagarijs que quādo qz penam capitis quandoqz leuorem irrogat. **I**tem. l. iulia. de ambitu. de annonā. z de residuis que in diuersis casibus locum habent. z diuersas penas aliter q mortis inferunt. z delicta ex eis punibilia publice vindicantur hoc dicit vsqz ad finem tituli z etiam libri. **B**al. leg. doc. zc.



**C**onsilium domini Baldi de perusio: qualiter probetur vel presumatur contractus simulatus et quando testes dicantur singulares.

**F**actum sic se habet.

**Vendidit.**

Et tradidit certas possessiones. **P.** certo p̄tio m̄to mino: i iusto. In qua q̄ dē vēditiōe interuenit iudicis p̄ntiar auctoritas. Ac ē p̄ntiar p̄ntius duorū p̄ntiorū p̄ntiarū dicti A venditoris. Insuper i p̄ntiarū interuenērūt renūciatiōes debite et fieri

solite p̄ huiusmodi vēditores. Postq̄ in ipsa vēditiōe idē A iurauit cor:poralr tactis scripturis. se nō vi. nō dolo. nec metu coactum ad hec fuisse. Sed sua spē et hec oīa in ipsa vēditiōe cōtēta vera ē. et rata grata et firma habere. et tenere de cetero. et attendere et obseruare i totū. et nō facere. dicere. vel venire vilo modo directe. nec indirecte. tacite nec expresse. aliqua rōne v̄l cā de iure nec de facto etc. Deinde post oīa p̄dicta ipse dñs iudex de volūtate ipsorū p̄bentius et ad ipsorū petitionē p̄dēnādo dictū. A. ad p̄dicta oīa et singula. p̄cepit dicto. A. p̄nti. et spē suscipiētī. quatenus at tēdat et obseruare dicto. **P.** p̄dicta oīa et singula in totum. et volens mandare ipse iudex. et mandando dictā eius sniam executioni dedit dicto. **P.** plenā possessionē etc. Renunciando ipso. A. versus dictū. **P.** Juri dicendi nullā ipsas sniam tāquam latam super re de futuro et re incerta etc.

**C** Post que oīa idē. **P.** emptor eundē. A. inuehuit ad fictiōe ipsas p̄prietatibus emptis imperpetuū quo tēpore pendente trāfactis certis annis ipse. A. in manibus dicti **P.** dictas p̄prietates renūciavit. Deinde adhuc ipse dicto **P.** dicto. A. reiterato petēti reinuehuit easdē p̄prietates simul cū certis alijs aliūde quesitis quas p̄prietates idē. A. certo tpe tenuit. Tandē adhuc eas remisit. v̄nde ipse. **P.** easdē p̄prietates alij colendas locauit. et sic steterūt vsq; ad mortem ipsius. **P.**

**C** Memō itaq; ad mortē ipse. **P.** suū cōdidit solēne testamētus. in quo quidē plurima varia. et diuersa legata fecit p̄ijs locis et personis. et inter alia ordinauit. et dotauit duas capellas in ecclesia maiori papiensi. ac construi mandauit vnum hospitale: et vna; capellam in ipso hospitali: in ipsa ciuitate que oīa deo duce optatū finē assecuta sunt. Cui qdē capelle pro eius dote: dedit et legauit ipse. **P.** testō: sup: a scriptas p̄prietates p̄ eū: vt p̄mittitur emptas a dicto. A. tali p̄ditiōe adiecta q̄ quotienscūq; dictus. A. daret dicte capelle: siue alteri nomine eius libras tot. q̄ eo casu dictus capellanus deberet ipsi. A. facere retrovenditionem de dictis p̄prietatibus et ipsum p̄retium conuertere i alia p̄ditiā. ad vtilitatem dicte capelle. et vltimus q̄ ipse capellanus non posset aliquid remittere dicto. A. de supra scripta summam retro venditione fienda.

**C** Contingit q̄ mortuo. **P.** iam. xij. annis. et tam p̄ ipsius **P.** tpe eius vite q̄ p̄ h̄ntes cām ab eo. post ei⁹ mortē tētis et possessis ipsis p̄prietatibus pacifice spacio annorū. xxiij. vel circa. Idē. A. s̄ ipsum capellanū. et alios detinentes ipsas p̄prietates nomine dicte capelle egit rei vendicandē petendo declarari ipsas p̄prietates fore suas et sibi restitui. Allegando dictum contractum venditionis per eum facte de ipsis p̄prietatibus fuisse et esse simulatum.

**C** Ad quā q̄ se simulationē pbādā: induxit duos testes quorū vnus ē ipse. A. cognat⁹ qui dicit et deponit q̄ dum ipse testis esset in atrio sancti Sini. vidit dictus. **P.** et. A. inuicē cōtēdere verbis in q̄bns verbis dixit ipse. **P.** q̄ habere debebat sup ipsas p̄prietatib⁹ et alijs de causis circa libras. iij. qui. A. hec inficiebatur. et tunc ipse. **P.** aliquā talum turbatus respondit ipsi. A. si dederis mihi floze. tot

ego faciam tibi retrovenditionem de dictis p̄prietatibus et de omni et toto eo: quod mihi dare debes etc.

**C** Secundus autem testis dicit q̄ dum. **P.** et. A. essent i loco p̄dicto audiuit dictum. A. dicentes dicto. **P.** quare non dimittis possessiones meas. q̄ paratus sum tibi soluere qui. **P.** respondit q̄ paratus erat facere eidem retrovenditionem de omnibus illis terris: quas habuerat a deo A. Deinde promisit ipsi. A. stipulanti: vt quādo cūq; dictus. A. daret tot floz. q̄ ipse. **P.** retrovenderet ipsas p̄prietates et faceret eidem confessionem et liberationem de omni: et toto eo quod ab eo habere debebat.

**C** Et p̄missis queritur an dictus contractus venditionis probatus sit simulatus. et pro parte dicti. A. allegatur q̄ sic tam per testes p̄dictos: q̄ per verba dicti. **P.** prolata in eius testamento: q̄ etiam ex paruitate p̄ccij.

**C** In h̄riū pro parte dicti capellani allegatur q̄ ipse h̄ct⁹ verus remanet. primo rōne t̄tē solēnitatē q̄ iteruenit in ipsa venditiōe secūdo rōne snie late sup ipso h̄ctū. Tertio rōne iuramenti q̄ iurauit vera esse: et alijs que ex facti narratiōe colligi possunt. Nec ob. q̄ de testibus dicit: q̄ sunt singula res imo h̄riū. Item illa p̄uisiō si que fuit: interuenit post h̄ctus vēditōis p. viij. annos. Itē q̄ dicit. **P.** temp̄ fuit h̄ct⁹ deitā i morte quā i vita bene fame: nūq; solit⁹ fenerare: nec solitus facere p̄tractus illicitos et ita probatum per testes.

**C** In obitu nomine amen. Proponitur q̄ celebrat⁹ fuit quidam contractus in forma venditionis: et iuratus in p̄tractu: q̄ contenta in eo vera essent. Adortus autem emptor: venditor agit rei vendicandē dicens rē cōsuā: et h̄ctū fuisse simulatū: ad qd̄ pbādū inducit testm̄ emptoris. In quo reliquit cuidā capelle dictā rē: cū hoc onere. q̄ quotienscūq; capellan⁹ a dicto venditore haberet tātā pecunie quātitatē deberet eidē retro facere venditionē. Itē. p̄ducunt duo testes: quorū vnus in effectu dicit: q̄ dictus emptor p̄sente dicto vēditore: dixit q̄ sup dicta p̄prietate debebat h̄re tot lib. et q̄ si redderet sibi faceret instrm̄ reuēditōis. Alius testis dicit: q̄ audiuit q̄ dictus. **P.** qui in dicto instrumēto d̄ emisse nomine. A. dixit q̄ erat paratus facere retrovenditionē de oibus illis terris: quas habuerat a dicto nomine. **P.** et ita eidē stipulāri p̄misit quicūq; dictus. A. daret tot florenos: q̄ ipse reuenderet ipsas p̄prietates: et faceret eidem cōfessionē et liberationē de omni eo: qd̄ ab eo habere debebat. Adodo queritur an ex p̄dictis sit pbatus h̄ctus simulatus et sic fictius presumatur.

**C** Et ad euidētiā est p̄mittendum q̄ ex instrumēto tres p̄sumptiōes oriunt. s. q̄ sit verum: q̄ sit solēne et q̄ sit cōscriptū de mādato p̄bentium. **P.** vnū pbatur. C. de p̄b. l. cū p̄b. Sed s̄ pbat in. l. sciēdū cū sua materia. ff. de ver. ob. Tertū pbatur per ea que no. in aut. de tabel. s. nos vero. alias incipit nos. autē. Adodo iste tres p̄sumptiōes recipiunt h̄rias probationes. Nā s̄ hāc primam p̄sumptiōē admittūt testes reprobatorij de veritate tā directe: vt si testes descripti dicunt scripta nō fuisse vera: q̄ indirecte: vt q̄ pbant aliquid impossibile cū illo instrō vt. C. d̄ p̄ben. et cōmitten. stipu. l. optum. Item et probatio simulationis satis est probatio s̄rim instrumēti indirecte: non tamen proprie est probatio contra instrumētum q̄ alia est veritas q̄ respicit mētē p̄bentium: qui seorsum ab instrō aliud p̄uenerant. Nā tabellio nō p̄t scribere nisi eo modo quo rogatur scribere. vnde non recte dicitur illud instrumētum esse simulatum: nec recte dicitur iste contractus esse simulatus. Sed debet dici ille p̄tensus contractus esse simulatus seu fictus vt. C. plus valere q̄ agitur. l. emptionem. Interdū nō infringūt vires instrō sed attenuantur. et tunc proprie non d̄ h̄ct⁹ simulat⁹. s̄ imm⁹ operans. vt q̄ pbat actū iter p̄tes q̄ sint acta q̄ interrogatio et r̄sio haberēt vis nudi pacti vt. ff. de pactis. l. iure gentiū. s. q̄ fere. Cōtra tertiā p̄sumptiōē quādo pbat q̄ instrm̄ nō ē cōscriptū de mādato p̄tium. Adodo veniam⁹ ad p̄positū. et dico q̄ ille q̄ vult pbare simulationē si qd̄ est iuramētū appositum. s. q̄ iurātū est vera cē nō p̄t pbare h̄riū. nisi primo absoluatur a iuramento. Et forte fm̄ legūtas cum hoc iuramento sit cōuentionale stādum est ei. nisi sit appositū in fraudē legis. v̄l inducat dispē

## Aut. ad hec

diu salutis eterne. vt qz in fraudē vsuraz vt. ff. de iureiurā. l. i. iurandum qd ex cōuēctione. Unde ille qui petit absolūtionē ab isto iuramento. nō dō incolorate petet. sed dō allegare cām que ptineat ad forū ecclie. sicut ē crimen vsuraz alioquin rōne peccati oporteret. pcedere per modū denūciationis vt extra de iudi. c. nouit cū sua materia. z facit in aut. de iureiurādo a moriente presti. in rubro z nigro. z qd no. ff. de leg. iij. l. cum quis decedens. §. codicillis z. §. titia. Est z aliud iuramentum de non sūuēndo z istud iuramētum hō duos effectus. nā si qdē opponit ad spediēdū pccellum ipedit ipm. si vero p modū pemptorie inducit absolutoria vt no. Inno. in. c. cū uenissent de institū. vbi dicit qz iuramētū extraiudiciale spedit pccellū. Itē ē pduct ex ceptionē pemptoria. de iudiciali autē nō ē dubiū vt i. c. ex ceptionis pemptorie de litis conte. li. vi. z. ff. de pdi. inde. l. eleganter. §. si quis post. Si ergo iudex interposuit decretū sup pccellū. z eo approbātē fuit delatū iuramētū istud ē cōuēctionale z iudiciale dici pōt. Porro z iudicis pscntia magna pscntionē inducit. qz res nō sit facta simulata. sed vera ut. l. i. C. de pdijs curia. li. x. z ar. C. de dona. l. in donatiōibus vbi quando decretum est appositum oīa psumunt legitime acta. ut no. spe. in ti. de emp. z ven. z no. l. i. C. dō fide instru. z iure haste fiscalis li. x. **¶** Nūc ē vidēdū de singularitate testū z sciēdū ē. qz testes sunt singulares qm̄ in rebus testificatis discrepāt n̄ qm̄ i eūdē rei finē cōueniūt ut. C. de penis. l. qz inias. z no. ff. de arbi. l. diem proferre. §. si plures Item sunt singulares qz in loco z tempore sunt varij vt no. C. de testi. l. testium z no. ff. de testi. l. ob carmen. §. si. Itē sunt singulares qz factū super quo deponūt est tale qz vnus quisqz scit de se z de alio nescit qz talis est facti natura vt qm̄ vnusquisqz deponit se non citatum vt extra de elec. bone memorie mogūtino. **¶** Adodo videamus in casu nostro vtrū testes sint singulares. nam vnus deponit respectu reuēditionis z sic respectu noui contractus. ex tali enim pacto de reuēdēdo nō presumit pignus vt. C. de pac. inter emptorem. l. ij. z potest esse qz tempore contractus fuit promissus reuēdere z tamen non fuit contractum pignus. Item potest esse qz dudum postea vt. ff. de pactis. l. ab emptione. et neutrum istorum infert in pigno. qz testes hoc non dicunt nec etiam presumitur quis scenerari. qz non presumitur de linquere. scenerari autem est crimen ecclesiasticum ideo nō presumendum ar. ff. pro socio. l. merito. z. ff. de pba. l. quotiens. §. qui dolo. facit extra de pigno. c. illo vos. z qd no. p. l. y. C. de proba. l. i. z. C. plus valere qd agitur. l. emptioe. **¶** Et breuiter de primo ad vltimum concludendo consideratis. considerandis. licet cōtractus sit aliquantulum suspēctus. loquendo secundum conscientiam tamen de iure. z secundum acta approbata dictus contractus non debet pignozatitius iudicari. considerandum enim est qz cōtractus pignozis ad venditionē habet se vt species opposita vt. ff. de regu. iur. l. neqz pignus. sed reuēditio ad venditionem non sunt contractus oppositi sed subordinati per prius z posterius vnde probato contractu de reuēdēdo verificatur contractus primus. z ideo testes probantes pactum de reuēdēdo: probant pro instrumento venditionis. qz si non precessit venditio non haberet locum reuēditio non autem improbant venditionē vel aliquod obstaculū.

**¶** Et ita dico z consulo ego Baldus de perusio vtriusqz iuris doctor ordi. legens in nobili cinitate papie. Et ad fidem me subscripsi. z sigillo mei nominis signaui.

**¶** Ego de. d. curte legum doctor collegij doctorum florentis studij papie consideratis premissis. idem consulo: z in signum premissorum me propria manu subscripsi z sigillum meum apposui consuetum.

**¶** Et idem consulo ego Jo. de castellione vtriusqz iuris doctor: z in testimoniū me subscripsi z sigillo meo munui.

**¶** Et idem dico ego. Jo. de eremonte de nouis legum doctor z me propria manu subscripsi. z sigillum meum apposui consuetum in fidem premissorum.

## .E. De vsuris

**¶** Repetitio domini Bartholomei de saliceto famosissimi. J. v. doctoris: autentice ad hec: posite super. l. cū nō frumentum alijs super. l. frumēti. alias super. l. oleo. C. de vsuris. z ex autentico nul. cred. agricole. te. illius ter. ex. §. san. cimus. col. iij. exempta. Incipit.

**De hec.** Pro casu colige notabilia.

**¶** Primo qz p mutuo scō agricolē si qz sitit i fructu. octaua p stipulari p vsura z si vltra. Itē p auro siliqua. Item no. qz terra nec boues eius possunt accipi pignori. Item no. qz agricolis fauet pp agriculturā. Item no. qz octaua ascēdit aliqd vltra xij. pro centenario. Itē no. qz hec vsura mediocris fructus appellatur in corpore vnde sumitur. **¶** Quero primo qd i fructibus liquidis sicut est oleum z vinum quidam qz idē. alij qz iura antiqua remanent in illis incorrecta vt legū correctio euitetur. z hanc tenent glo. z doc. qz rō est diuersa cū agricoltores nō sic indigeant liquidis sicut aridis. nec sine aridis faciliter vinere possunt sicut sine liquidis. **¶** Quero an cadat ab actione ipso iure glo. dicit qz non sed per exceptionem sed additē per finiam z sic p viam actōis vt infra vii. l. si qz in tātā facit. l. in criminali. C. d. iuris. om. iudi. **¶** Quero tertio. an hec aut. hēat locū in alijs qz agricolis. qdā qz sic vt in glo. alij qz non vt legū correctio euitet z qz als magis subuenit rusticis qz alijs ut. l. si. j. d. testa. nec ob. qz ter. in corpore in pñ. exordij dicit cōem oibus ipone re medicinā: qz illud verbū oibus salua rōne recti sermonis potest intelligi s̄m rubricam vt intelligatur oibus. f. agricolis. Itē secūdū ea que in nigro sequūt debet itelligi in omnibus. f. colonis: de quibus in lra postea sequitur z ex precedentibus z sequentibus colligitur mediocrum intellectus vt. ff. de testa. l. heredes palam. §. si notā. z. ff. de leg. i. si fu plurium ad si. **¶** Quero quarto quid in rusticis tpe huius autē: z quid in alijs. z per consequens qualiter hec aut. ad. l. C. adaptetur. z responde distinguendo vt in glo. vsqz ad ver. sed inf. nouo. **¶** Quero quinto: an hodie de iure ciuili vsura ex toto sit prohibita: z glo. finaliter qz sic: propter approbationem obseruante quatuor conciliozum que mādat seruari imperator: in aut. de eccl. ti. §. i. coll. ix. preter qz in nauticis: propter periculum foris: qd creditor: subit pecunia nautica ut in aut. de vsur. nau. qd est post illā de eccl. ti. **¶** De. voluit dicere qz imperator quatuor concilia approbavit quantū ad fidē nō quantum ad vsuras patet ex dicto ti. de nauti. vsur. sed hec ratio potius facit oppositum quia ex quo approbat z obseruari mandat quatuor concilia: z in illo concilio niceno facto vsur fuerunt prohibite: sequitur qz z ipse dicitur illas prohibere: z cū postea permittit nauticas dicitur in prohibitione aliarum permanere. ar. l. cum pretor. ff. de iudi. z ita sto cum glo. **¶** Sed tunc sexto quero quid de iure diuino. z dicit glo. qz prohibite sunt: sed nihil allegat sed tu allega illud luce vi. mutuum dantes nihil inde sperantes: z leuitici. xxv. pecunias ne dabis fratri tuo ad vsuram: z frugum superabundantias non exiges: et psalmo. xxiiij. Domine quis habitabit in monte sancto tuo: qz respondet: qui ingreditur sine macula zc. z qui pecuniam suam non dederit ad vsuram. vnde dicit glo. z bene: qz si nulla lex ciuilis esset que prohiberet: adhuc lex imperialis non valeret: quia esset contra legem dei: quam nullus tollere potest sicut nec seruus legem domini. Item quia illa. l. diuina cōtra omnes homines: z principes scripta est. ideo ipsi seipos ab ipsa dissoluere nequeunt: neqz alios: z sic cōcludit glo. qz non stipulatio: non pignus. non iuramentum de his pstandis valet ar. supra de leg. l. non dubiū: s̄ cano. niste nautica ē expresse phibuerūt in. c. nauigati extra. e. z s̄ id qd dicit glo. de iureiuran. in. c. debitorēs: vbi d̄ qz iuramentum est seruati. id ille dō soluere ne incidat in plurimū sed postea illas potest repetere. sed ille ter. mibi nunquam placuit: qz generat dubitationē mētibus hominū: an lege diuina sint

una sine pbibite vel nō: q̄ si sūt pbibite iuramētū nō d̄ in r. ad soluedū astringere. Et si dicat postea repetit. R. si de: nō sine sūptu nec litigio. S. attēde q̄ iudei fatent̄ fra- trē s̄ pbiberi fenerari. Alteri iudeo: sed nō extraneo q̄ nō effendi. l. 1. hoc pp. l. 1. Doy si q̄ dixit nō feneraberis fra- tri tuo pecuniā. neq̄ fruges neq̄ quālibet aliā rē: s̄ alieno vt habet̄ de utro. xxij. s̄ male dicit̄ vt p̄ in alijs auctorita- tibus sup̄ adductis: i q̄ nulla sit exceptio et maxime in il- la luce. et psal. imo nec i illa. quā moy. postea tradidit i leuiti- co: vt habet̄ L. vii. et q̄ moy. dixit in illa de utro. xxij. dicit̄ doc. q̄ moyes pmisit ad curādū mā malū q̄ iudei ita erāt p̄ ad fenerādū oibus: q̄ si oibus pbibisset nihil seruassent id̄ sufficit ei tūc minvere in aliquo culpā ip̄orū. Cū in alios pmisit nō q̄ iusticiā faceret: s̄ vt mā malum euitaret: v̄ r̄nde q̄ moyes nō signauit p̄ alienū quēcumq̄ hominē alienigenā: sed t̄m eos q̄ terrā iudeis a deo datam iniuste detinebāt: v̄ q̄ ab illis recipiebāt ip̄orū: v̄sura dicat̄ tū q̄ accipiet̄ nō est lucrū cū alijs esset suū. tū q̄ non p̄ mutuo et ei r̄compensatiōe sed ex iure d̄ij q̄ b̄ in illo re- cuperat rē suā quā als ab iniusto possessore recuperare non p̄t. ad q̄ accedat decretū abrosij. xiiij. q. iij. c. vlti. ab illo exige v̄sura cui merito nocere desideras cui iure iscrunt ar- ma: huic merito auferūtur quē in bello vincere non potes. Ab illo v̄sura exige quē nō sit crimē occidere sine ferro di- micat q̄ v̄sura flagitat rē. Et postea cōcludit q̄ vbi ius est belli ibi est ius v̄sure: q̄ nō. Cōcludēdū est ergo q̄ lege di- uina et canonica sūt v̄sure ex toto pbibite s̄ l. 1. ciuili bo- die cōmodādus assensus vt. d. c. nauigati. Itē scias q̄ qdā fuerit in opinione q̄ de iure diuino v̄sure sūt pbibite: q̄ ve- niūt ex cōuētiōe vt sonare vident̄ auctoritates sup̄ascripse nō q̄n gratis pecunia est nautica vel ex alio cōtractu debita s̄ postea v̄sure debent̄ ex mora vt hic no. p. l. y. s̄ hoc ni- hil ē dicere: q̄ ex tūc in v̄surā scipit cōsentire et sufficere ei d̄ q̄ p̄t̄ interesse suū petere vt no. hic i glo. et supra eo. l. ij. q̄ cōstitit nēdū in dāno s̄ ēt in lucro q̄ a tpe morte illi sa- cere potuisset vt infra de sen. que p. eo. l. vna. et hic p. l. y. Quero septimo quare v̄sure sint pbibite. R. iudeo va- rius de causis quarū vnā ponit Jumo. extra. e. c. q. i. ne ho- mines studēs auaritie deserāt act̄ virtuales et industria- les et potissime agriculturas. Aliā ponit ip̄e in. c. in ciuita- te extra eo. q̄ v̄deret̄ tps q̄ nō est v̄deris s̄ oīam ammāti- um cōc. Tertiā addūt doc. alij q̄ debitor: q̄ pmittit v̄suras b̄ plenū d̄nū rei cuius grā pmittit et eius v̄sū. Is aut̄ cui pmittit nullū ius in re b̄ q̄ totū trāstulit in accipiet̄ et per cōsequēs v̄surā q̄ dicit̄ ab v̄su in debite videt̄ ei pmittit et potissime q̄ in his q̄ v̄su cōsumunt nō p̄t v̄sus separari a re q̄ fenerator vult facere cū velit rē sibi reddi. et p̄tū v̄sus vult a re separari. Quartā addūt alij q̄ obligatiōes q̄ re cō- trabūtur in plus q̄ res ip̄a sunt cōtrahi nō p̄t. ff. si cer. pe. l. rogasti. s̄ si tibi. Quintā ponūt cōter oēs q̄ est cōtra cari- tatē q̄ est v̄t̄ belogicalis. Adde et q̄ videt̄ cōtra naturam cū pecunia nō pariat pecuniā. Dic Aristoteles dixit q̄ v̄su- ra est lucrū naturaliter pbibitū vt habet̄ p̄o poli. Que- ro octauo mutuatur. c. ticio sine v̄llo pacto. s̄ sperās q̄ mu- nus aliq̄ cōsequar ab eo cōsecutus sū postea munus ab eo an illud cōsecat̄ v̄sura: et videt̄ q̄ sic q̄ itēio cū effectu secu- to facit quē v̄surariū. licet nō teneat̄ ad restitutionē istarū v̄su- rarū mētaliū nisi in foro cōscie vt p̄ canonistas extra eo. c. cō- suluit. vel dic̄ s̄m modernos aut spes est cā mutui. q̄ alias nō esset mutuatur: et tūc vera sit opinio p̄dicta p̄pter aucto- ritatē. Luce. sup̄apositā aut cōtra mutuū est cā sp̄i. et tūc munus securū nō est v̄sura indicādū. q̄ et sine hoc fuit mu- tuaturus et sic intēio p̄ima fuit cōsōmis caritati et rōni na- turali. aut dubitat̄ et tūc cōscietie accipiet̄ relinquit q̄ hoc est de foro penitētiāli nō iudiciāli idē sentit̄ Bal. s̄ bec sūt intelligēda p̄t dicā infra. Quero nono qd si res carius v̄ditur p̄pter tps ad soluedū datū q̄ si p̄ciū de p̄senti sol- ueretur an in illo pluri sit v̄sura: et videt̄ q̄ sic q̄ v̄dit̄ tem- pus extra eo. c. in ciuitate. In contrariū q̄ cōsideratio tē- poris nō debet esse sterilis. ff. lo. ma. l. si cōstāte. s̄. quotiēs doc. cōter v̄nt q̄ ē v̄sura vt. d. c. i. ciuitate qd̄ Bal. fatet̄ q̄n res v̄dita cōsult̄ in p̄dere nūero vel mēsurā. q̄ i bis reb̄.

tū v̄sura cōmittit. sec̄ si v̄dit̄ domus vel p̄diū: p̄fert̄: cui? iterum hō p̄cipit v̄tilitatē. Ego nō b̄n p̄cipio h̄mōi differen- tiā qd̄ enī si interim ex p̄dio v̄tilitatē nō b̄ q̄ tps recolligē- di fruct̄ non dū venit. itē qd̄ si est piper oleū vel alia merca- tia q̄ ad p̄dus alij mercatori v̄dit̄ vel alicui stationario q̄ v̄ditur. et lucrū factur̄ et se sustētatur. p̄terea res q̄ v̄di- tur mō videt̄ cōsiderāda s̄m p̄ciū qd̄ habitur̄ esset de p̄- senti quasi illud plus qd̄ habiturus sū. sit v̄sura p̄ciū qd̄ sunt habiturus de p̄senti. id̄ in ista. q. salua semp̄ s̄m̄ tibeologorū viderēt̄ plura cōsiderāda. p̄mo an v̄ditōr iueniat de p̄- senti emptorē q̄ iusto p̄cio emat de p̄nti soluedo vel nō. Se- cūdo et si inuenit an is q̄ emit emat vt illud cōsumat in ei? et sue familie victu necessario. q̄ tūc plus v̄dēs frumētū. vel vinū q̄ de p̄nti valeat contra caritatem agit. Et illud plus p̄terij iusti p̄pter dilationē datā conformitatē habet cū v̄su- ra quasi voluerit v̄ditōr q̄ interim emptor p̄ticio illo v̄tā. et tū plus postea soluat. an v̄o vt s̄nt res p̄mercalē teneat in fontico suo et p̄ h̄c modū negocietur vt videmus quotta- die facere istos mercatores et isto casu mihi nō videt̄ v̄sura- tum q̄ quottidie in talib̄ p̄ticiū crescit et decrescit tū q̄ il- le q̄ recepit dilationē petiit causa sui lucrū faciēdi et interim cōmodū habēdi et ditioris apparēdi et is q̄ vendit cōsiderat etiā q̄ verisimiliter si rē teneat carius in futurū v̄diturus esset. q̄ cōsiderādū est etiā an emptorē qui de p̄nti solueret nō inuenire posset vt est in quibsdā ciuitatibus in quibus por- tates mercatiā nō reperit̄ ementes nisi infra terminum et tūc v̄sura nō videt̄ q̄ pecunia nō videt̄ tradita et postea nu- merata illis q̄ illā p̄mptā solutionem nō habuerūt iuxta no. in. l. si ex p̄ticio supra si cer. pe. et in. l. singularia eo. ti. ff. et q̄ ip̄e v̄ditōr si tūc p̄ticiū habere potuisset receptor: erat et in alijs mercantijs inuēisset. intentio tamen eorum multum est attendenda propter fraudes et hoc videtur mi- hi procedere de mente. c. nauiganti. extra eo. vbi vide. Quero. x. si res uilius v̄ditur propter temporis p̄uē- tionem. exemplum uendit quis frumentum in herba. pu- ta corbem frumenti in. x. que uerisimiliter ualebit plus tē- pore recollectionum. Respondet canoniste in. c. in ciuita- te extra eo. cōter dicit̄ contrariū in illo pluri fore cōtractū usurariū. Sed ut uestre mētēs plenius informētur singulos casus euentuos uolo discutere. dico igit̄ q̄ aut in casu p̄dē- pretium non est soluendum tempore contractus. sed tem- pore. traditionis. et tunc contractus non est v̄surarius. tum quia nullus usus pecunie fuit habitus et per consequēs nul- lum p̄ticiū usus p̄t̄ dici interuenisse nec v̄sura fuisse licet p̄ticiū sit augmentatū. est enim talis cōtractus licitus ut p̄- bat ter. ff. de cōtraben. emp. l. si debitor. s̄. j. tū etiā q̄ licet cōtrabentibus in p̄cio se decipere ut. l. ij. infra de rescin. uē- di. Aut p̄ticiū cōtractus et emptionis fuit ei solutū. et tunc aut tempore messis et recollectionis sic q̄ tēpore traditiōis nō reperit̄ ualere quātū tēpore emptionis. et s̄nt dico q̄ cō- tractus nō usurariū est. q̄ usui pecunie nihil accedit. aut re- peritur tunc plus ualere et hic distingue aut tempore con- tractus nō plus ualebat extra herbam q̄ in herba et adhuc non puto q̄ sit v̄sura: q̄ ex quo dat t̄m quātū de p̄senti ualet in foro perinde debet haberi ac si frumentum emerit et dilationem ad ip̄m soluedū dederit pro hoc accedat. ff. de cōtraben. emp. l. fistulas aut tūc plus ualeb̄: et in foro q̄ in herba. et hic subdistingue aut emptor emit pro necessi- tate sua. et sue familie quia p̄edia non habebat ex quibus p̄- cipere posset. et uidi quosdam dicētes q̄ contractus non est usurarius quia quedā pro necessitate tollerant que alias nō licerent ut supra de contracti. iudi. l. pulcias. et ff. si cer. pe. l. p̄sidius i si. et q̄ lex s̄let ubi necessitas imminet. ff. de officio cōsul. l. unica. et ff. qui satisfda. cog. l. si fideiussor. s̄. si necessaria et per hoc s̄ducit̄ hic qd̄ no. glo. de filiis israel su- pra de sacrosanc. eccle. l. neminem. Ego puto q̄ necessitas proprie isto casu nō p̄oset. q̄ sicut pecunias nunc soluit ita ad emendum differre potuit v̄sū ad illud tempus. uel de p̄senti emere in foro vel t̄m quātū in foro ualebat tradere p̄ p̄ticio. Itē q̄ nec p̄ propria necessitate pmittit v̄surā fa- cere vt p̄bat supra eo. l. si ca p̄ticiōe et infra. l. p̄ri. in qd̄ p̄- batur q̄ habitatio p̄ v̄su p̄prio nō minus ē v̄sura quā p̄ alio

et p hoc et facit qz tex. simpliciter dicit q in esca cōsistit vsu-  
ra et qd etiā eaz est vsura. xiiij. q. iij. c. pleriqz: tamē videtur  
mibi diceñ. in casu p̄dicto q aut is q emit et p̄ciū numerat  
ut emit pone pro. r. corb. frumētū sibi dādi tēpore recolle-  
ctōis nō adiecto ex quo p̄dicto et tūc dico q in pluri quo tūc  
valebat est vsura: qz nullo casu v̄ditor ab illius solutiōe li-  
beratur vt. l. incēdiū supra si cer. pe. Aut emit. r. corbes de  
nascituro ex tali fūdo: et tūc videt q siue emerit p necessita-  
te siue vt habeat p mercali nō sit vsura. rō qz eo casu ad em-  
ptōrē duplex periculū spectat vñ pue bonitatis frumētū vi-  
ni vel olei: qz nō sic plenū nō sic nitidū nō sic probū vt est il-  
lud qd de p̄nti p̄t haberi. Aut modicitatis qz possibile est  
cuenire q v̄ditor ex p̄dicto vinea vel oliueto non p̄cipiet tūc  
quātū v̄didit quo casu ad plus dādū p̄tori si tenet vt. l. si  
debitor. §. j. r. l. fistulas. §. frumēta. ff. de cōtrahē. emp. sed  
huic obligat q p̄ctū p rata tenet restituere vt no. in. d. l. si  
debitor: nisi dicas q iterim vsū. i. cōmodū eius p̄cipiet et si  
militet alterius: qd sibi remanet: vñ cōpenset sed hoc tamē  
scio nō valere: qz pro vsu pecunie nullū cōmodū debet p̄-  
cipere. Stat ergo in hoc solū dubiū an periculū pue boni-  
tatis sufficiat qd videt in vino sed nō in frumētō nisi cōuētū  
fuisse vt affolet q daret pulchriū nitidū: et cauelatū vel dicē-  
dum est in oibus qz ex quo reperit tūc plus valere q̄ rece-  
pit q illud plus vsura est: qz vsui pecunie nihil p̄t acce-  
dere et ex his animus lectoris d̄z clarior apparere. **Quero**  
xj. qd in cambijs. R̄ñdeo q nisi agat i fraudē litteras fi-  
cticias cambijs faciētes q vere sunt mutui cābia sūt de se li-  
cita: tū ex pte volētis pecunias sibi in alio loco dari pp̄ one-  
ra portādi et vitādi periculū qd in portādo p̄t cōtingere.  
tū ex pte cāp̄oris sibi litteras faciētis vt in certo loco denf.  
qz loci ad locū interest vt. ff. de eo q cer. lo. l. ij. et p totū: tūz  
qz habet onera expensarū factorū suoz in dictis locis depu-  
tatorū: tū et qz remissōes penarū nō sunt faciles: et ob hoc  
nō recipiūt in perēdo plus iusto et sic in excedēdo modū vt  
no. glo. in. l. iij. supra de exercito. **Quero** xij. quid de eo  
qui ostētationis cā alteri cōmodauit pecuniā: vt diues ap-  
pareat forte creditorib⁹ suis et accepit ex pacto pecunias ob  
eam cām: dicit glo. in. c. cōquestus extra eo. et Inno. in. c. in  
ciuitate. et Jo. cal. in. c. nauigāti q nō est vsura s̄ est merces  
pecunie ad hūc vsū locate. cōmodatū enī esset si merces ac-  
cepta nō foret. ff. cōmo. l. si mibi. §. si. r. l. se. sed ppter mer-  
cedē trāsit in locatiōē qz nec in recipiēte trāsit dominium  
pecunie et merces p re locata est licita. **Quero** xij. marit⁹  
p̄t licite recipere etiā ex pacto aliqd cōgruū donec dos ei  
soluatur extra eo. c. salubriter nec est hec cōfenda vsura gra-  
tuita sed onerosa vt. l. insulas. §. vsuras. ff. solu. matri. et for-  
te melius fm ius canonicū interesse onerosū. Sed pone q  
maritus tātūdem ab alio accepit mutuo et illi intra sua cessit  
ptra patrē vxoris an cessionari⁹ ille possit iure illud inte-  
resse exigere: vel exactum retinere. et dicendum est q non  
qz ex quo maritus recepit pecuniā nō curat vnde habeat  
qz cessat rō p quā tales vsuras licite p̄cipere poterat. Item  
qz mutatiōe persone mutat p̄uilegiū quotiēs psona est cā  
p̄uilegiū. ff. de publi. l. licitatio. §. si. ff. de acq. her. l. pau-  
lus. et infra de impo. lucra. descrip. l. j. l. x. fm Cal. In cō-  
trariū fortiter facit qz directa actio est adhuc penes maritū  
qui hoc exigere p̄t: nec actio p dote est extincta qz mutuo  
in locū dotis nō successit: hinc est q marit⁹ tenet illud red-  
dere creditori: vnde ex psona cedētis videt q possit illud  
iure exigere: s̄ licite nō possit retinere qz ab eo dicit recipere  
vt. l. singularia. ff. si cer. pe. r. l. l. §. quotiēs. ff. d iure. dot.  
**Quero** xiiij. dat qz pecuniā mercatori vt partē lucri fe-  
rat: an est vsurarius. Jo. posuit istā. q. xiiij. q. iij. c. pleriqz. et  
ibi sentit q si capitale debet remanere saluū dāti si perda-  
tur tūc qz potius trāsit in mutuo q tractus est illicitus et vsu-  
rarius: sin aut nō debet saluū remanere qz lucrū et dānum  
debet esse cōmune tūc contractus erit licitus et trāsit in so-  
cietatē l. vna. ff. p so. p̄t tamē pacifici vt maiorē p̄t lucri fe-  
rat vnus q̄ alter. Sed hic attēde qz Jo. videt tex. Insi.  
de socie. §. j. v. et id cōtra quinti mucij. r. ff. p so. l. si ita fue-  
rit. §. coiri. vbi patet q in cōtractu societatis p̄t pactū fie-  
ri vt vnus portet p̄tes lucri. de dāno vō nō teneat timore illa

rum. l. Jo. cal. in. c. nauigāti se inuoluit et cū reuerētia bo-  
num intellectū illis. l. nō dedit ideo attēde q quādoqz so-  
cietas cōtrahit vt vnus totū lucrū alter totū dānū habeat et  
hec nō valet vt leonina vt. l. si nō fuerit. ff. p so. in. §. aristo.  
Interdū vt vnus p̄tem lucri ferat et nō dānū et est casus no-  
ster qui debet distingui aut hoc pactū est appositū ab eo q  
operā posuit vbi aliter pecuniā ponit et istud pactū valet et  
tenet vt in. ll. superius allegatis. et est rō qz in casu p̄dictōis  
capital totius vel partis ipse p̄didit operas suas: verūtāmē  
isto casu si cōtingeret qz de vna re p mercali lucrē et altera  
perdat lucrum illius rei cū dāno alterius d̄z cōpensari. et  
si qd lucri superest illi p̄tem ex pacto illo feret: nō aut potest  
dicere q pp̄ pactū quo cauet vt dānū nō sentiat cōpensa-  
tionē illā nō velit admittere et de hoc est tex. no. in. d. §. j. in  
sti. de so. v. qd tū iterdictū. aut is q dat vel ponit pecuniā pa-  
ciscitur vt lucri p̄tes ferat et dānū nō sentiat: et tūc qz alter to-  
tūz dānū tā opere quā capitalis eēt passur⁹ societas ista p̄ti-  
cipat cū leonina id nō valet s̄ pecunia trāsit i mutuo vt dixit  
Jo. et rō qz capitale ē ei saluū: qz qd p̄cipiet vsura est: qz forti-  
accedit et pp̄ ei vsū: id cōtractus est cōfenda vsurari⁹: hoc  
voluit glo. in p̄alleg. c. pleriqz. iterdū qz eoqz pacifici de p-  
te lucri hūda et de dāno nullā facit mētionē vel cōtra et tūc  
tex. ē no. isti. in eo. ti. §. illud expeditū q pactū factū sup vno  
stelligit factū sup omisso p̄dicta no. qz tex. illi sunt sufficien-  
tes ad faciēdū mutare vnūquēqz valēt iur⁹ p̄tū. **Quero**  
xv. qdā volebat ire ad nūdinas merces empturus lucri cā  
ego idigēs pecunia: peto pecuniā quā i nūdinis ē iuectur⁹  
ab eo mutuo offerēs me illā restitutorū cū lucro p eū spato.  
in termino et loco q̄rit an iste h̄c sit vsurari⁹ dixit Inno. l.  
c. i ciuitate q h̄c ē vsurari⁹ et nescit dātē excusare. s̄ l. dōst.  
in. c. salubriter dixit q tali mercatori ego sum obligatus  
ad itereffe illi⁹ lucri qz verisimiliter ex illa pecunia fuisset fa-  
ctur⁹: dūmō nil fiat in fraudē vsuraz et dūmō tali mō nō cō-  
sueuerit fenerari ad qd facit. ff. si cer. pe. l. si qz nec cās Jo.  
an. dixit dictū Inno. vey et qd d̄z de itereffe inq̄t locū h̄re  
post morā debitoris et ex h̄uo pari dicit viā ad sentū qz sta-  
bit vsurari⁹ pat⁹ cū capelo et calcarib⁹ dicit se uelle ire ad nū-  
dinas. si sibi liceret stipulari sub colore lucri spati aliqd vl-  
tra fortē. hoc seq̄. et Jo. cal. p tātō rō Jo. an. nō v̄z multū ef-  
ficax s̄ melior ē qz ip̄e sciuit vel scire debuit q lucrū qd spe-  
rabat se factur⁹ nō erat certū nec an fieret nec quātū eēt. Itē  
qz pecunie mutuate nihil p̄t accedere. l. rogasti. §. si tibi  
ff. si cer. pe. et quicqd i stipulatiōe deducit pp̄ vsū pecu-  
nie ē vsura vt. d. c. pleriqz et qz p̄positū v̄z mutasse rōne vti-  
litas certe sibi p̄misse. vñ sibi h̄z sputare. p̄t tū l. dōst. ve-  
rū dicere i casu quo mercator eēt seduct⁹ a sinā mea p̄ua-  
dēdo sibi q hoc erat p̄missū et q nullū erat peccatū iudicē-  
do rōnes p̄uasinas p quas ad meū itētū deduxi qz tūc illud  
itereffe pp̄ dōlū meū petere poterit. **Quero** xv. recepe-  
rā pecuniā mutua sub vsuris et cū uelle creditori fortē et vsu-  
ras reddere. soci⁹ vel amic⁹ petijt illas a me mutuo dicit qz  
tā fortē q vsuras deiceps currētes solueret creditori meo.  
et ita ei mutua pecuniā q̄ h̄ebā p solutiōe patā et ab eo sū  
stipulatus q vsuras ē creditori meo solueret an ego dicar  
vsurari⁹: et v̄z q nō qz nihil recipio. ex eo mutuo ergo et. In  
h̄iū qz aut cōcepi stipulatiōē i psonā meā. l. vt mibi daret  
et. et tūc stipulatio tenet et h̄ctus v̄z vsurari⁹. Aut qd daret  
creditori meo et tūc v̄z nō tenere stipulatio ut in sti. de iutili  
stip. §. alij. Canoniste dñt q si itēdebā oīno satisfaccere usu-  
rario ego nō sū vsurari⁹ nec pecco qz nō stipulor vsuras ut  
vsuras. s̄ vt dānū euitē mibi ex seruitio cōtingēs. nec mibi  
aliqd accrescit ad h̄. xiiij. q. iij. c. si qz oblig⁹ ibi nec aliq̄ iere-  
mēta et. nec enī cū meo dāno tenebar socio vel amico meo  
subuenire. xiiij. q. iij. c. siue. r. ff. de p̄scrip. ver. l. q seruāda  
rū fac ad p̄dicta quoddā dictū Inno. l. c. j. ex eo qd recita-  
ui sup eo. l. ij. Itē p hoc fac q suffic vsurariū q currētes re-  
cipiet ad has vsuras restituēdas teneri. vbi vō nō itēdebā  
tūc satisfacc vsurario inq̄t ip̄e q tūc pecco. et id si recipiū ulu-  
ras a socio ad illaz f̄stitūdes teneor Jo cal. **Quero** xvij.  
mutauit aliqz cōitati hoc pacto q durāte debito nō teneat  
ad collectā an h̄c sit vsurari⁹ Spe. l. ti. de usur. ver. s̄ po-  
ne verū dicit q nō ē vsurari⁹. qz lucrū nō capit. sed dānum  
euitat

emittat sed Jo. cal. dicit hoc verū si durate debito dubitare tur an aliqua collecta sit iponēda vel nō: sed p. certis & iam impositis putat cōtrariū. **Quero.** xvij. aliq. mutuauit alicui vt ille intercedat p. mutuāte vel aliud seruitium facti vel verbi ei faciat an erit vsura glo. xiiij. q. iij. c. j. dicit q. si mutuo. x. vt sile seruitiū mibi facias cū idigebo q. vsura ē. licet ad antidota tenearis etiam ad simie faciendum sine pacto sed hec ratio non valet: q. obligatio ad antidota nullam habet petitionē. pro hoc facit iste tex. dum dicit q. quicquid percipitur quodcuq. sit illud vsura est. dicendum est s. beatum Tho. in secūda secūde. q. lxxvij. articulo secundo q. nisi illud dictum vel factū quod recipit possit pecunia mēsurari peccatū incurrit: q. illud qd pecunia habet pecunia mēsurari p. vt dicit. **Philos.** quarto etbi. hoc idē tenet Jo. cal. **Et** infert q. si qs mutuauit alicui pecuniā vt vadat ad macinandū ad molendinū suū: q. illud qd vltra recipit q. libo: macinā. di sit vsura ē. idē tenet Jo. cal. in. c. peccatum de reg. iur. li. vj. in mercur. in fi. & cui debeat restitui ibi vide. **Plus** dicit Jo. cal. q. si doc. mutuauit pecuniā scolari: vt intret scolas suas vt maiorē famā acgrat & maiorē cōcursum scolariū qd q. illud cōmēsurari pōt pecunia vsurā cōmittit ego credo q. peccet rōne fame: quā appetit & maxime quādo in p̄uēditū alteri doctōis facit sed q. illud sit vsurā nō bene p̄cipio. **Quero.** xix. qs mutuauit frumētum: qd tēpore mutui valet. x. tpe quo recepit valet. xv. An in. v. cōtrahatur vsura die q. nō. q. & si vilius valuisset illud tenebat recipere dūmodo illud in qualitate intrinseca esset eque bonū vt. l. cū qd. ff. si cer. pe. sed dubitari fortius posset in casu quo fuisset in mora reddēdi & extumatio creuit vt. l. vinū. ff. si cer. pe. an in illo pluri sit vsura qd videtur quia foris accedit. In cōtrariū facit q. si reddidisset tēpore quo debuit mutari: hoc cōmodū sibi habuisset: vide non videtur vsura illō plus ad qd tenet ex mora. sed pot. iteresse & hoc videtur verius nisi intentio mutuantis suaderet aliud iudicari. **Quero.** xx. duz mercator vellet merces ad certū locū deferre vbi cariores foret venditurus quidam emit ac si essent in loco ad quē intēdebat deferre. an est vsura. **Inno.** duas glo. ponit in. c. nauigān ex qbus simul cōiunctis dicēdū est q. aut emptor nō statim numerat precū sed dilacionē habuit ad soluēdū & vsurā cōmittit vt in prima glo. **Aut** statim precū soluit. & tūc nō fenerat dūmodo det pro tāto minor precū quātū fuisset expēditurus in iunere & mercū cōductione ad locū illum ad quem prius erat cōducturus & ita cōco: ille due glo. & etiā **Host.** cū **Inno.** qui videbant cōtrariū vt ibi p. Jo. an. & cal. sed attende q. nō video in casu quo precū emptor soluat de presenti venditor vsurā cōmittat licet de precū nō detrahatur quātū in ipen sis itineris & cōductione mercū expēdidisset cū totum sit p̄cium & nihil est accessio p̄ij. fateor bene q. pōt esse deceptio in precū & tūc scis peccatū cōmitteret h. nō vsuram. **Et** vt clarius hoc liqueat aduerte q. quādoq. mercator vedit correlative ad precū qd est habiturus in tali loco. & tūc puto q. de precū illius loci sumptus exportādi debeat deduci q. illi minuit precū sicut rei fruct. vt. l. si a patre. ff. de p̄heredi. & l. fructus. ff. solu. m. nisi exp̄tise aliud dictum esset. **Aut** abiq. alia correlatione veditit pro certo precū vt q. dicit volo. c. & sunt in cōcordia & tūc licet istud sit maior precū q. illud qd habiturus fuisset in loco illo vel si tantūdem est expensa exportationis nō deducta. nō video q. sit vsura cū fori nec eius vsui aliquid accedat: sed an sit peccatum est incidere in. q. an liceat mercatori carius vendere. de qua statim subijctam. **Quero** igit. xxj. an liceat cuiq. vilius emere & carius vendere ita q. in peccatum non incidat ista. q. vt mibi videtur habet duos sensus. Unum in sensu diuiso. alium in sensu composito s̄m sensum diuisum due debent dici. q. **Prima** est an cuiq. liceat vilius emere scilicet q. res ipsa tūc valeat. **Secunda** est an venditor liceat rem carius vendere q. tunc res ipsa valeat. & videtur in vtraq. sic dūmodo deceptio ista diuidiam vlti pretij non excedat vt. l. ij. infra de rescin. ven. cum simi. sed tex. ille & similes in foro iudiciali loquuntur nos in foro penitentiāli & sic quo ad peccatū istū duab. q. nō det iudicio meo Jo.

cal. in. c. nauigān in. vij. q. circa mediū q. in prima nō licet emptori saltē venditore ignorante q. sibi iusticiā nō facit. & sic est illicitū. In secūda idē vt sit peccatū ex pte veditōis emptore ignorāte: q. nec ipse iusticiā facit. allegat extra de emp. & ven. c. j. or attende q. multa succente loquit & p. verbum saltē vt rep: ebliōne euitet ideo latius aggredior p̄dictā solutionē. **Et** in prima. q. dico q. aut vilius emit venditorē putāte rem plus nō valere & tūc verum dicit ipse q. deceptio interuenit saltē rei quia verba dolosa vel fraudatoria nō interueniunt: q. tūc iusticiā nō affiat. **Aut** venditorē sciēte rem tūc plus valere & tūc distinguo: aut venditor erat aliqua necessitate cōpulsus vendere nec poterat vltiō differre. & adhuc dico idē q. quantū in maiori necessitate videt fratrem suū tanto maiorē caritatē debet ei s̄bere uel saltē opus pietatis nō minuire & id minus iusto p̄cio emēdo iusticiā nō facit neq. caritatē neq. misericordiā h. sup illū id peccat. nō. n. afflictio d. dari afflictio ut supra. de ep̄. audi. l. tā demētis. & ff. de officio p̄si. l. diu. **Aut** nulla necessitate erat strict. de p̄nti uendere sed emptor non uult plus dare nec ex pte eius aliqua fraus interuenit & tūc cū possit aliu emptorē pquirere & expiri cui iusticiā p̄cio possit vendere uidet mibi saluo saniori consilio q. non peccet: tū q. p̄ma caritas ē suūp̄. l. p̄les supra de feru. & aqua. tū q. oēm iniusticiā circa p̄ciū scia venditoris excludat q. si q. est illā remittere videt. & q. deest emptori nec vbo nec facto istū cōmittēti donare uidet ar. l. cāpanus. ff. de ope. lib. & l. cui. per erro. ff. de re. iur. **Et** idē dico ex pte venditoris carius uendētis: q. aut emptor p. nūc putabat tū ualere & ueditor peccat aut scit tū nō ualere & die aut p. tūc necessitatē & tūc si nulla fraus nulla mēdacia interueniūt ex pte venditoris nō peccat. p. his facit q. das palca q. incipit eius posita. lxxvij. di. in certa pte sui. **Et** h. de. q. f. sensus diuisum. **Secūda** autē sensū compositū qui sensus est iste an liceat emptori rem quā emit certo p̄cio: uedere alteri cariori p̄cio absq. peccato: in clericis res uidet clara cū ois mercatio & negociatio secularis sit eis prohibita. lxx. di. fornicari. **Quod** intelligo quādo est mercatus uel negociatus ut rē uēdat: sed si vt domū reparat uel edificet: & p̄nt iusta cā mutato p̄posito tigna & semēta q. emerūt carius uedere nec tūc magis q. laycō v. interdicitus. **Aut** in layco uideamus & dixerūt **Dugo.** & **Lau.** xiiij. q. iij. c. si quis clericus q. si laycus emit uili & uendat carius nō ex cupiditate: s̄ ut uideat suis necessitatib. tūc ei licet uñ si emit sine p̄posito uendēdi & postea calus necessitatis vel utilitatis occurrat poterit carius uedere alle. ca. cā. & q. j. c. qdēcuq. eus eis uidet cōco: sanet. **Tho.** in. secūda secūde. q. lxxvij. ar. iij. ubi dicit q. si negociatio ordinat ad aliquē effectū necessariū uel honestū licita est: puta ad dom. sue sustentationē uel ad subuētiē. idigētib. uel cū aliquis negociationi intēdit p̄pter publicā utilitatē. s. ut res necessarie ad uitas patrie nō desint & lucrū expetit non quasi finē sed laboris stipēdiū. **Itē** si emit rē. nō ut uēdat s̄ ut teneat & postea propter aliquā cām uendere uelit nō est negociatio: & quia carius uēdat licitū est uel q. rē in aliquo meliorauit. uel q. cū p̄ciū est mutatu s̄m diuersitatē loci uel tēporis uel p̄ p̄ciū lū cui se exponit trāsferēdo rem ad locū de loco uel rē fieri faciēdo puta ex ferro infecto instrumētū. **Sed** illicitum est ubi finē specialiter in lucro cōstituit qñ rem nō mutatā carius uēdit uel qñ rē emit solū ad hoc ut carius uendat s̄ p̄dictos debet intelligi palca uel canō eijciens. lxxvij. di. dum dicit qui rē comparat ut itegrā & nō mutatā uendēdo lucrē ille est mercator qui de templo dei eijctur. si vō facta mutatio circa rē ip̄as uēdit carius q. emerat ex hoc nō peccat: hec enī uerba mutatio facta itelligit Jo. cal. uariis modis puta uel rōne rei ut q. emit ferrum & fecit aliq. instrumentū ut eo. c. eijciēs. in fi. uel rōne loci ut q. emit in loco in quo p̄pter habūdātā res erat uiliō: & portauit ad locum in quo p̄pter inopiā erat carior: uel rōne tēporis: q. tpe quo uēdidit erat carior. his enī casibus: q. lucrū uñ que fitū ex ope & artificio dī licitū. xij. di. cleric. uerū tamen in hoc ultimo casu si emisset in alio: & uendit. s. ut seruaret ex cupiditate nō p̄pter publicā utilitatē tūc est turpe lucrū

vt prealleg. c. q. iij. q. iij. ¶ Itē scias q. nullo casu licitū est mercatori incedacis vt ut eo. c. eijciens. 7. c. qm̄ non cognoui vbi verba ponuntur Aug. 2. c. se. vbi verba ponunt castidori: 7. q. pauci sūt mercatores: imo forte nulli q. non vtatur incedacis 7. frequenter periurijs: idē in palle. c. eijciens dat cōsiliū q. nullus p̄panas sit mercator: ne ppter eius incedacia 7. cupiditatis affectū eijciat de tēplo dei post eius trāsitu qd̄ no. ¶ Quero. xxiij. an emptio fructuū vel possessionis alicuius p. vita sua sit vsura: cui r̄ideo vt scripsi supra c. l. si ea pactioe 7. ibi Lp. cui inbereo 7. Jo. an. in addi. spe. in ti. de vsuris sup. Rubrica. ¶ Quero. xxiij. an pena cōuentionalis cēscat vsura: dic vt supra. e. l. cum allegas p. doc. 7. Bal. ¶ Quero. xxiij. an oē lucrū ex vsura questū sit restituendū 7. videt q. sic q. ex corrupta radice pcedit 7. p. cōsequēs 7. ipsi in eadē cōditōe est cēsendū. xxiij. q. v. c. neq. xv. l. q. iij. c. si sacerdotes in fi. Secūdo q. vsura soluta fuit in debita extra de iurē iurā. c. debitorēs 7. hic in glo. igitur q. qd̄ exinde p̄cipit restitui d. ff. de cōdi. ob cām. l. q. se debere. §. si. 7. ff. de cōdi. in de. l. indebiti 7. de p̄scrip. ver. l. apud labeonē. l. i. r̄iso. Tertio q. vsura est rapina. xxiij. q. iij. c. si q. vsurā. 7. Ber. in libello de cura rei familiaris dicit q. vsura est legalis latro p̄dicēs q. intendit: latro autē 7. raptor de fructib⁹ teneant ergo 7c. In cōtrariū videt q. iure nō cauetur vt restituat nisi qd̄ p. vsurā acq̄sint. ergo 7c. Item q. nūmus habitus ex re furtiua nō est furtiu⁹. ff. de fur. l. qui vas. §. si. ita nec numm⁹ acq̄situs ex vsura est vsura. Item q. vsure dñiū in creditore est trāslatū extra. de iurē iurā. c. debitorēs. ergo ex eo questū velut ex re. p̄p̄ria nō est restituendū. Itē q. dicere cōtrariū est nimis durū 7. asperū: ergo nō est admittēdū nā qui nimis emūgit sanguinē elicit. iij. di. deniq. 7. p. hoc videt casus supra de cōdi. in de. l. 7. hāc p̄tē tenuit Bar. b. r. Ray. sed Host. in sūma de penis. §. quib⁹ 7. qualiter. v. pone q. vsurari⁹ tenet q. vltra vsurariū restitutionē teneat ad oēs ip̄sas factas p. debitorē i. re. petēdo 7. etiā ad oē eius interesse tā in lucro q. in dāno. ar. ff. de eo qd̄ cer. lo. l. iij. §. si. 7. l. se. nec vltra pōt debitor petere: q. tūc peteret cū vsuris: q. qd̄ accedit forti vsura ē fact⁹. ¶ Tho. secūda secūda. q. lxxvii. ar. iij. dicit q. si res acq̄sita p. vsurā est talis q. eius vsus est illius cōsumptio: 7. sic nō bz vsufructū vt pecunia vinū frumētū oleū 7. his similia tūc lucrū pueniēs nō est subiectū restitutioni q. tale lucrū nō ē fructus rei: s. humane industrie 7. hoc nisi dās esset vltra dāni ficatus: q. tūc tenet ad recōp̄sationē nocumētū: vbi autē res p. vsurā questā nō sit talis q. eius vsus sit rei cōsumptio vt domus ager 7. huiusmodi: ex quibus vsufructus p̄cipit: tunc vsurarius nō t̄m illā rem s. etiā fructus ide p̄cipos debet restituere: q. illi nō tā humana industria: q. manu dei principaliter operāte p̄cipiunt: hoc idē tenet Jo. calderin⁹ ad dēs in primo q. vbi res vsu cōsumit: licet lucrū inde pueniens nō restituat: tamē ad interesse debitoris tenet vt dixit Host. 7. in secūdo supplet q. beat⁹ Tho. dicit i agro idē dicit i aiali fetū 7. partū factū 7. qd̄ de domo 7. agro extēdit ad rōcinū ad victurā locatū nā licet in eo aliqua industria hoīs interueniat t̄m fruct⁹ p̄cipit ppter vsū rei 7. sic principalis cā huius utilitatis est ipsa res: sed pecunie nulla est utilitas si teneat in archa: nā ad cōmutādū t̄m est inuēta. ff. de contrab. emp. l. j. vñ in utilitate ex ea percipiēda p̄cipalis cā est hominis industria. ¶ Ad ob. prima rō q. habz locū in rebus fructū germinātib⁹ vt p. ex p̄dictis. 7. d. l. indebiti. l. p̄n. nō in nō germinātib⁹ fructū vt. l. j. supra de cōdi. indebiti. ¶ Ultimo quero de monte florentino 7. locis ianue. ¶ Pro cuius declaratiōe p̄mitte q. cōe florentie pro necessitatib⁹ suis requirit aliquos ciuiū vel subditorū suor vt mutuent ei aliquas pecunias quātitatis seu q. ponāt ad montē q. intelligit p̄sitorū vt ē venetijs 7. detractātes ad mutuādū cōpellit 7. dat cōe dictis mutuātib⁹. x. vel. xij. p. cētenario p. interesse suo lege vel reformatiōe cōsilio ciuitatis facta s. disponēte 7. isti creditorēs montis appellātur. Itē eadē. l. disponit vt quilibet subditus ab aliquo ex p̄dictis creditoribus licite possit emere 7. q. tātūdem ei. p. interesse singulis annis detur quātū v̄ditori datū fuisse. Quero igit p̄mo an v̄ditores primi licite accipiāt illa. x. p. cētenario sin

gulis annis. 7. q. hec. q. plenissime fuit examinata per. Ad. gregorū de arimno ordinis heremitarū inter ceteros suo tēpore approbatissimū: idē eius vbi quātū succinte poterō recitabo. Et ad partē affirmatiuā arguit primo q. licitū est cuiuslibet recipere q. gratis dat ab eo q. pōt dare vt in p̄posito q. hic nulla p̄missione nulla cōuētiōe ex parte communis sed gratis datur ergo 7c. Secundo q. licitū est contrahentibus vt se seruent indēnes 7. per consequens istis mutuantibus recipere tale lucrum pro cōseruatione indēntatis sue. Tertio q. potuissent isti sibi emere domū vel possessionem de qua tātūdem annuatim receperissent. 7. ponē tunc quosdā h̄mōi fuisse p̄positi. sed cogēte cōitate tunc destituerunt vnde dānum ex hoc incurrūt. Quarto q. quādo quis sine spe lucri mutuat singulari persone licite recipit si ille gratis tribuit qd̄ pater q. ante mutuū licebat ei recipere. ergo 7. post cū nō sit effectus deterioris cōditōis ppter mutuū. Quinto q. quādo pecunia stat ad periculū mutuatōis nō est vsura vel illicitū recipere vltra fortem. sed in p̄posito sepius euenit q. cōmunitas nihil soluit ēt de forte ergo 7c. Sexto q. propter bonū finem cōmunitas hoc facit. puta vt in ala viciū videlicet dānum in rebus 7. personis 7. libertas ciuitatis manuteneat. vt pauperes sustentent mercācie 7. similia exerceant ergo 7c. Septimo q. venētis dicit a papa cōcessum ppter conditionē 7. statū illius ciuitatis ergo 7c. Octauo q. id florentini recipiūt pro interesse at inter esse est licitū 7. p̄missum vt no. supra. e. l. cū allegas. In cōtrariū facit q. quicqd̄ forti accedit est vsura 7. qd̄ velus ei nomen imponas est vsura. xiiij. q. iij. c. pleriq. 7. ista ratio ne sola fuit cōtentus. sed addo secūda q. iste est p̄tract⁹ mutuū: vltra q. res interuenit nō potest peti. vt. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pe. ¶ Pro solu. p̄mittit ipse qd̄ sit vsura. 7. dānat quorūdam definitionē que se habet q. vsura sit ex mutuo lucrū cū pacto debitū. nā inquit ipse q. hec definitio nō conuenit omni cōtento sub definito. q. absq. omni pacto ne lucri exterius expressū per solā intētiōē vel spem lucri ex mutuo sit vsurarius 7. obligat restituere quo ad dōm 7. in dicitū annuarū allegat. c. cōtuluit cū sua glo. 7. c. plures extra eo. c. j. 7. ibi glo. xiiij. q. iij. vñ ipse diffinit vsura est lucrū ex mutuo intētiū. lucrus at accipit sup̄abundantiā seu incrementū. qd̄ ex volūtaria cōmutatiōe qd̄ habet. vltra ea q. prius sua erant. Et ex p̄dicta diffinitōe infert q. licet omnis vsura sit lucrū. 7. lucrū ex mutuo tamē nō omne lucrum ex mutuo est vsura. nā si quis ab eo cui pure gratis ac sine pacto vel intētiōe ac expectatiōe lucri mutuant recipiat aliquid qd̄ ille ppter mutuū sibi factū det. alias nō daturus p̄cedat tamē nō cōsideratione lucri sed ex amicitia se t̄m dare 7. liberaliter donare 7. qui mutuant credat ipm̄ simpliciter donare 7. datum velut simpliciter donatū accipiat. is vsiq. habet lucrū 7. ex mutuo nō t̄m vsurā nec ad restitutionē tenet. quādiu stat in eo talis credulitas nec apparet vnde rōnabiliter oppositū credere debeat. requit ergo ad hoc vt lucrus sit intētiū vt in diffinitōe dicit. i. vt mutuas intēdat illud lucrum ex mutuo recipere. Et subdit q. nō curat siue hec intētiō mutuum p̄cedat vt in. c. 7. glo. superius alleg. siue sequatur mutuū 7. an p̄cedat lucri dationē siue cōmittat 7. si mul cū lucri receptione cōcurrat: puta si itendens lucrum futurum gratis mutuat. debitor vō postmodū propter mutuū sibi factū 7. in eius recōp̄sationem lucrum aliqd̄ exhibet creditori q. creditor ēt ex eadē cā receperit certe inquit ipse. talis mutuas 7. assistens de p̄siti intētiō 7. volitio reddit mutuatē vsurariū. seu reū criminis vsurariū quod p̄bat ipse q. hoc facit intētiō talis p. futuro tpe vt supra est deductū igitur est similis intētiō p. p̄siti. ¶ Sequētia tenet q. similis culpe esse videtur habere cras lucrū pro mutuo. qd̄ nūc facio vel p. eius vsu futuro vel de p̄siti habere pro mutuo 7. eius vsu qd̄ heri vel antea feci vtrumq. ei velle eius ē cōmutatiōis illicite q. s. acceptum fuallet dato. cōfirmat ēt dicta ex glo. sup. sūma. Ray. q. dicit q. si creditor mutuat propter dōm t̄m sine ullā intētiōe lucri. debitor tamen ppter mutuū acceptum vel vltari⁹ retinēdū dat ei aliqd̄ si creditor credit vel pbabiliter dubitat q. ppter mutuū acceptum uel vltari⁹ retinēdū ei dederit restituere teneatur ino

tur ius q̄ sequitur qd̄ nō restituēdo peccat z nō ppter aliud q̄ quia vult habere illud lucrum pro mutuo a se facto sicut ppter illud mutū debitor dedit lucrū. sed illud peccatū nō ē nisi usurariū iudicādū. ergo bñ sequit̄ q̄ nō illud lucrum ex mutuo est usura qd̄ finē p̄cintētū h̄z p̄ spe vel expectatōe: s̄z ē illud qd̄ ē itētū p̄ acceptiōē z volitiōē p̄ntē s̄m mōdū p̄missū. Colligēdo igit̄ ptes diffinitōis p̄ h̄c ēē diffinitōē usure. lucrū ex mutuo itētū: usurariū vō dī q̄ tale p̄cipit lucrū z q̄ mutuat p̄p lucrū recipiēdū. Ex p̄dictis isert̄ ip̄e ad dēcisionē. q̄ videlicet q̄ itētio mutuanum z ciuitatis lucrū dātis est cōsiderāda. nā ipsi mutuates cū mutuat̄ h̄nt intētione lucrū. q̄ mutuat̄ p̄p lucrū recipiēdū z usurarij s̄nt licet ad mutuatū sint cōpelli: q̄ p̄pulsio ad mutuatū nō tollit eis itētione z spē seu expectatōē lucrū ex quo mutuat̄. Et idē si cū lucrū recipiūt illud recipiūt p̄p mutuanū qd̄ fecerūt nā tale lucrū est usura z tenētur ad restitutionē si p̄nt q̄ si nō restituāt s̄nt in peccato mortali. z si nō p̄nt s̄nt ē in mortali: si nō h̄nt volūtate restituēdi cū poterūt. Et s̄nt itētio cōtatis ē attēdēda. nā si statim lucrū dare rōne mutui recepti seu recipiēdi seu vltimus retinēdi z ipsi mutuates sciunt vel credunt h̄c ēē cōtatis intētione. usura est. z ad restitutionem tenentur idem si tunc nesciunt. sed postea innotescit talis itētio. Idem si nesciūt nec aliter postea eis innotescit eoz culpa vel negligētia: q̄ intētione illā exgre re nō voluerūt: nā affectata ignorātia nō excusatur: imo vbi cōmunitas talē intētione nō haberet dū nō mutuates credērent: cōtrariū tenent̄ ad restitutionē sināt cōtatis h̄z bonas z honestā itētione: q̄ nō ex cā mutui: s̄z ex alia cā rōnabili z honesta. puta ppter restauratiōē dāni qd̄ forte mutuates inde fuissent passi vel p̄p beniuolētiā quā sibi mutuates oñderunt in mutuatō cōtatis. v̄l ēt ex vera liberalitate cōis. tūc tale lucrū nō est usura cū nō sit lucrū intētum ex mutuo datū z maxime in primo casu q̄ refartio dāni nō p̄t lucrū cōferri: cū ēē cōtatis q̄ fuit bñ cā teneat̄ ad illud refartiedū. de fideiussō. c. puenit z intelligit de dāno qd̄ cōtingit ex diuinitate p̄habiti nō qd̄ cōsistit in p̄ditōe lucrū polliciti vel sp̄ati. Postea i r̄s̄iōib⁹ ad obiecta subdit q̄ in lucro pollicito vel sp̄ato qd̄ nō est certū p̄nt recipere licite aliquā recipētiōē s̄m cōditionē p̄sonaz z negociorū s̄m discretū iudiciū p̄ndēdū z bonoz viroz cōsideratiū si vel quātū eo tpe alij s̄nt negociatiōē vel artē exercētēs cū equali pecunia lucrati cōis s̄nt. n̄ tñ credit tātū dē deberi eis recipēnsari. z hoc p̄p p̄sonales labores quos non adhibēt z pericula iminentia q̄ si sustinēt: circa lucrū negociatiōis vel alterius qd̄ nō itēdebāt ex quo nō credit q̄ ēē debeat v̄niformis taxatio: s̄z quolibet anno t̄xādū ēēt s̄m arbitriū sapiētis. Credit etiā cōsiderādū q̄ ipsi mutuates tenebātur de iure cōi i ca su necessitatis: ad defensionē q̄ iminebat ciuitati de suo cōtribuere z q̄ sine dicta defensione forte possent nō solū lucra sperata s̄z p̄ticularēs substātie acq̄sire perire q̄ oia bñ cōsiderata h̄nt extimare multū itereffe siue in dāno siue in p̄ditōe lucrū cōsistat. Et hoc ille. cui addo q̄ ēē cōsiderādū ē an ille mutuator sup̄habūdet in diuitijs ita q̄ verisimilē ē vel nō pecuniā quā mutuatit inuestisse in negociatiōē vel mercātia: nā multi s̄nt q̄ p̄t pecuniarū suarū ociosas tenēt v̄l si de ociosa mutuatit quā nō erat inuestiturus nullū p̄dēdere p̄tē itereffe nisi forte casus iopināt̄ ei sup̄uenerit ex post facto p̄p quē casum illā necessario habere indiguit nā certū ē nō an sua iēp̄t itereffe: z hoc q̄ ppter dāni seu lucrū restauratiōē cōtatis hoc lucrū tribuit mutuantib⁹: si aut̄ p̄p beniuolētiā cōtatis dedit h̄mōi lucrū z ita mutuates receperūt tūc nō est usura: q̄ an hoc licuisset eis facere: v̄l nō debēt ēē deterioris cōditionis ppter eoz liberū mutuanū. Subiūgit ēt q̄ si ex aliquibus p̄babilit̄ indicijs possit mutuantib⁹ innotescere intētio cōtatis q̄ illā dñt cōsiderare vt forte ex eo q̄ nisi mutuatib⁹ dare nō statuit tale lucrū z plus mutuatib⁹ plus dare: nō ob. q̄ multi alij ciues vel filia vel maiora beneficia cōtulerūt q̄ nullā remunerationē receperūt. Itē ex eo q̄ oibus mutuatibus dat: nec est verisimile q̄ oēs paciātur dāni ex mutuo a se facto sequit̄ q̄ ppter restauratiōē dāni vel lucrū nō dat ipsa cōtatis. Itē q̄ z si aliqd̄ dānificatur nō est verisimile q̄ equaliter idē est possibile q̄ qui min⁹

mutuauerūt maius dāni passi sunt. z tamē minus eis dāt qd̄ nō cōtingeret si p̄p restauratiōē dāni daret: s̄nt apparet z forte q̄ n̄ ex cā beniuolētiē: q̄ si ppter illā daret plus daret ei in quo maior affectus beniuolētiē p̄baret z q̄ contingere p̄t q̄ vnus ex maiori affectione mutuat. c. q̄ alius mille. z hoc nō attēdit cōtatis in datōe dicti lucrū. ad qd̄ etiā om̄ facit q̄ illud lucrū nō datur quādo soluta est sors seu q̄ cōtatis a debito liberata est: sed q̄n debitū ad huc manet v̄l satis p̄t p̄sumi q̄ ppter mutuanū tribuat. z s̄m p̄missa z alia indicia quib⁹ p̄nt studeāt videre qua intētione cōtatis h̄mōi lucrū dare cōstituerit ne seip̄os decipiāt sciētēs q̄ nō irradetur deus z bec. Ad. ille. Ex q̄bus cōcludit̄ breuiter q̄ si ambo. s. dās z recipiēs cōcurrāt i eadē cā: puta lucrū ex mutuo intētū: tūc usura est z nō licite recipiē nec retinet̄. aut ambo concurrūt in cā alia q̄ lucrū ex mutuo intētū: puta dāni recipiēdi vel ex mera beniuolētiā z tūc usura non est z licite p̄cipit. Aut alter eozū est in volūtate dādi vel recipiēdi ex mutuo datū z ad huc censet̄ usura. aut dubitat̄ de eozū volūtate z maxime dātis z tūc ad indicia verisimilia ē recurrēdū z q̄ i casu n̄o iudicia s̄nt verisimilia z cōcludētia h̄ lucrū esse ex mutuo datū vt supra est statutū. idē creditores mētis usurarij si hoc lucrū recipiāt s̄nt cōfendi z hoc v̄tuz p̄t. Et ex p̄dictis satis p̄ r̄s̄io ad obiecta p̄terq̄ ad q̄ntū z s̄nt quib⁹ r̄s̄io q̄ in pecunia nautica cui⁹ periculus est creditoris est hodie correctū vt no. hic in glo. z de iure diuino semp̄ p̄hibitiū fuit z de iure canonico est hodie clarū vt in. c. nauigāti de usur. Ad s̄ntū quo dī q̄ p̄p bonus finē cōtatis facit: r̄s̄io ē q̄ ista mala que possunt euitare p̄ cōtractū usurariū vt plurimū s̄nt corporalia s̄z malū qd̄ seq̄r est sp̄iale. qd̄ nunq̄ debet p̄mitti ppter aliqd̄ malū corporale euitādū nec ēt ppter qd̄cūq̄ bonū corporale cōsequēdum s̄m theologos z dato ēt q̄ ppter cōtractū usurariū aliqd̄ malum sp̄iale euitaret̄ illud tñ regulariter loquēdo dicit Jo. an. i. c. peccatū de re. in. li. vj. q̄ nō est maius q̄ peccatū qd̄ in cōtractu isto cōmittit̄. z sic maius nunq̄ p̄mitti d̄z ppter minus malū euitādū. q̄ aut̄ istud sit maius peccatū p̄batur p̄ quatuor. Primo q̄ cōtētū deū audacius q̄ in eo nō verecūdas v̄llo mō vt in ceteris malis s̄z potius gloriā. Secūdo q̄ cōtētū naturas exp̄ressius. vult enī q̄ numeralia sup̄ualeāt numero suo z p̄deralia suo p̄dēri z mēfuralia sue mēfure. Tertio q̄ cōtētū scriptorā deterioris tñ ppter infidelitatē que est opposita fidei quā in baptismo p̄fessus est. tū q̄ cōtra v̄triusq̄ testamēti scripturas solēt tales p̄naciter asserere vsuras peccatū nō esse. Quarto q̄ cōtētū iura ductus q̄ nō obstāte p̄hibitione quocūq̄ iure in peccato cōtinue p̄seuerat z sepius vsq̄ ad mortē. Ad aliud qd̄ dicit̄ q̄ papa cōcessit venetiis nō est credēdū nec etiā potest sup̄ eo disp̄sare vt extra eodē. c. sup̄ eo. z hoc de prima. q. Cōd̄ quero secūdo circa idē si cōtatis ipa ex post facto pu re z libere remisit dictis creditorib⁹ dictū lucrū i casu quo fuisset illicite receptū an illa remissio valeat in foro consciētie z videt̄ q̄ sic q̄ remittere idē est q̄ dare de testi. c. veniens. ff. de cōdi. ob. cām. l. si quis accepto. z. l. si mulier. sed restituēdo facti remittit̄ peccatū vt i. c. peccatū de re. iur. li. vj. ergo zc. In cōtrariū est q̄ licet in foro cōtētioso videatur facta restitutio vt sic repeti n̄ possit vt. il. superi⁹ allegat̄ tñ in foro penitētiā in quo cogitatiōēs hominū nequeunt deo occultari videt̄ requiri actualis restitutio vt. d. c. peccatum z de usuris. c. cū tu. vel saltē s̄m Dy. in. d. c. peccatū: q̄ res sit restituēdi parata que tūc fingat̄ restitutā ac postea restituenti donata. ar. ff. de dona. inter vi. z vxo. l. iij. §. si. z ff. de iure dot. l. iij. §. quotiēs. z. l. iur. ab eo. z. ff. si cer. pe. l. singularia. cū ibi no. alias s̄m eū nō videt̄ remitti peccatū Jo. an. ibidē in nouella dicit. in his annū in ultū p̄ponderari ideo putat gerētē in mente nō restituere nō fore tutum ex tali restituēdo. Fredericus de senis in ope suo. q. xvij. z. xvij. sup̄ h̄mōi articulo: post diffusas allegatiōēs p̄ z contra factas cōcludit q̄ si is cui d̄z restitui pecunia usuraria v̄l male ablatū nō coact⁹ nō decept⁹ vel circūctus rōne doli vel caliditatis vi v̄l metu cessantib⁹ ēt si p̄cib⁹ uel seruitijs exhibitis sit iduct⁹ pecuniā sibi debitā nō oblatā nec restituēdi parā usurario remittat liberat̄ usurari⁹ a restituēdo

per iura: p hac parte inducta: sed non liberaf a peccato qd  
 igit exercedo usuras nisi de eo penitentiā agat: nā pene eter  
 ne erat obligat<sup>o</sup> ad pēn mortale qd igit exercedo senus cō  
 tra. l. euāgelicā z diuinā similiter pximo ad rei illicite ab  
 late restitutionem: duos enim offendit deum videlicet z p  
 ximum z sic eis duobus satisfacere tenet de usuris. c. cum  
 tu. ante fi. eo. ti. z tamē fm eū videtur tenere Archi. extra  
 eo. c. ij. li. vj. sup verbo satisfactū: hoc ē videt tenere Host.  
 in sūma de usuris. §. q pena ver. qd si fenerator. z ver. dicē  
 dum est igit. Et subiūgit ipse q per p̄dicta pōt dici q si usu  
 rario p̄seuerāti in crimine nec disposito ad restituendam  
 alicui aliqz eoz qui dūt usuras recipere motu pprio vel ad  
 petitiōez vsurarij remittat usurā sibi debitā: lz nō sit libera  
 tus a peccato qd cōtraxit feneratoro vt supra est deductū: est  
 tamē liberatus a rei restitutiōe. Et sic in hoc vltimo cōclu  
 ditur cōtra id qd dixi per Jobā. an. ac ē supra cōclusit cō  
 tra Dy. q videbat velle pecuniā eē restitutioni pararam: z  
 credo q bene q. ll. per Dy. allegate locū habet quādo res  
 debita in aliū cōtractū est trāsitura qd in casu nostro nō est  
 ne cesse. hoc idem quod Fredericus tenuit lapis de castel  
 lione z idēz videt tenere magister ordinis seruoꝝ de senis.  
 Et istis infert ipse lapis q in thēmate nostro cōitas motu  
 pprio vel ad p̄ces creditorū potest eis remittere dictum  
 lucrū: ē n̄ paratū ad restituētiōē z tenet dicta remissio z li  
 berati sunt dicti creditores a restituētiōe dictoz lucroz  
 ē si illicite habuissent: nō tamē a peccato qd cōmississent exi  
 gēdo nisi pecunia eēt parata vt supra dixi. Et attēde q ista  
 plurimis vidētur clara z ēt mihi in alijs casibus q̄ in the  
 mate nostro. In thēmate. n. nostro p̄siderādū. mihi videt:  
 an hi qui sunt creditores cōitatis. sint hi qui faciūt z repre  
 sentant vniuersitatē illarūqz vsurarū per eos receptarū: re  
 missionē faciūt vel maior ps eiusdē qd i idē reincidit vt. l.  
 qd maior. ff. ad munici. z. l. nulli. ff. q cuiusqz vniuer. nā si  
 ita est nō videt mihi q ipsi possint remissionē sibiipsis face  
 re. Jdūmo qz nō debet dari facultas alicui se ipsum libe  
 randi: vt. ff. de ver. ob. l. inter stipulātes. §. si stichū. Secū  
 do qz inter remittētem z eū cui remittit debet esse differē  
 tia sicut inter agentē z paciētem: nā nec administrator rei  
 publice seu pupilli: p̄t scip̄s sine soluci. liberare nec sibi ip̄i  
 bona administrati donare: qz nec alij quod est minus. ff. de  
 officio pcur. cesa. l. j. ff. de donat. l. si vult familias in pri. nec  
 sub ip̄s auctoritatē p̄bere. ff. de auc. tu. l. j. in prin. cū si.  
 z potestas generalis data alicui vt det cui vult ex cognatis  
 itelligitur: p̄ter q̄ sibi ipsi licet sit ex cognatis vt est tex. no.  
 ff. mandati. l. si tibi mādauro. §. si tibi. Ad qd facit supra  
 de sacrosact. eccle. auc. quibuscūqz nec obstat si dicat vni  
 uersitas est illa q̄ remittit singulis nō singuli singulis vt. l.  
 si municeps. ff. quod cuiusqz vni. nec qd vniuersitati debe  
 tur singulis debetur vt. eo. ti. l. sicut. §. si quid z. ff. de rerū  
 diui. l. in tñ. §. vniuersitatis qz hoc vltimū nihil ad respō  
 sum qz verū est in casu nostro: singulos creditores vsuram  
 restituere debere z vniuersitati seu cōmunitati z nō singu  
 lis de vniuersitate seu cōmunitate: solū autē principū ob  
 stare videtur. Sed respondeo qz verum est qz vniuersitas  
 remittit sed vniuersitas nihil aliud ē q̄ homines vniuersita  
 tis. vt no. in dicto. §. si quid. quod p̄ rōne qz omnib<sup>o</sup> homi  
 nib<sup>o</sup> de medio sublati ampl<sup>o</sup> nō est vniuersitas z quilibet  
 sup hac remissioe scienda dat votū suū z sic in fauore sui ime  
 diate igit vt supra ē deductū nō videt tenere. Jdō hoc ac  
 cedat qz iuriste dicūt: qd i cā p̄ati v̄l nemoris vniuersita  
 tis nullus de vniuersitate ē idoneus testis: quādo cōmodū  
 p̄ati vel nemoris spectat ad singulos imediate qd est quā  
 do singuli sine p̄tio de nemore possunt ligna accipere pro  
 vsu suo vel aialia sua in p̄atum mittere ad pascendum vt  
 no. in. d. l. intātus. §. vniuersitatis. ff. de rerū diui. z dixi su  
 pra de testi. l. parētes. z per canonistas de testibus. c. super  
 nā in cōsulēdo cōmunitati vt fiat z votū ad hoc p̄stādūz  
 quilibet facit vt cōsultoz z auctoratoz z sic remissio vt min<sup>o</sup>  
 legitima in casu p̄dicto nō videt tenere nisi forte credito  
 res essent ita pauci nūero qz votis omniū enumeratis eoz  
 vota nō reperiat<sup>o</sup> huius remissiois victorie cā. Ad unā  
 cia igit. populi generalis his de ea d̄tract. vel excep. eēt ne

cessaria vt sine scrupulo cōitatis intētiō videt<sup>o</sup> z salutifera  
 dici possit h̄mōi remissio. Et vltorius p̄cedēdo dico qz sa  
 lutifera non videt remissio istaz receptarum p̄seuerate seu  
 durate mutuo. qz sicut primi lucri receptio censet vsura ex  
 itētiōe dātis z recipiētis vt p̄dicta. q. ē deductū z sic bec re  
 missio p̄seuerate mutuo lucrū itētum ex mutui p̄seuerātia  
 debet itelligi: nō enī si quis cōscientiā suā scruterur ad aliū  
 finē remissio facta videt nisi vt mutuatōres ipsi reddantur  
 ex p̄seuerātia mutui magis z plenius cōtenti iō censendus  
 est lucrū ex mutuo intentū. Et enī spēs anticipare vsure. z  
 p̄hoc infra mādati. l. ab anastasio. §. sed si quis: vide quod  
 ibi scripsi. bec sint dicta nō decidēdi cā sed vt veritas in lu  
 cem deducat<sup>o</sup> z p̄ sapiētes cōtrariū sentiētēs his respōdea  
 tur. Cūc tertio iuxta p̄dicta q̄ro pone qz isti creditores  
 mōtis ex potestate sibi cōcessa a cōmunitate vendūt iura  
 sua z actiōes cōtra dictā cōmunitatē tā in forte qz in iteres  
 se suo lucrū in futuro recipiēdo an emptōres licite emāt z  
 licite exigāt: quātū ad primū de emptiōe sub p̄dicta forma  
 videtur qz emptio nō sit ip̄obata qz est iuris z actiōis: ergo  
 zc. l. empto: nominis. ff. de heredi. vel act. ven. z infra. de  
 heredi. ven. l. nominis. z. l. certi qd fateoz nisi fors erat iam  
 in totū extenuata p̄ lucrū receptum z habitū quā extenuari  
 dico quādo lucrū habitū vsura est cēsendū z equualet for  
 ti quod quādo sit vide in p̄ce dētibus z qz receptio vsure ex  
 tenuet debitū ē tex. infra. eodēz. l. idebitas. z. ff. de cōdici. l.  
 de. l. si nō forte in prin. nā tunc cū actio sit extincta venditio  
 reperit facta de nō ente iō nō tenet z peccat venditō: si affir  
 mauit sibi deberi id qd ius z act. cedebat z emptōri igno  
 ranti tenet vt. l. si qs affirmauerit. ff. de dolo z si empto: eēt  
 deceptus vltra dimidiā iusti p̄cij valeret emptio sed ad de  
 ceptionē resarciendā teneret vt. l. ij. infra de rescin. v̄. Quo  
 ad secūdū reperio qz vnus magnus magister in theologia  
 de ordine minorū determinauit in florētia qz empto: lucrū  
 a cōmunitate recipiēdo vsurā nō facit etiā si vltra eius for  
 tem recepit quātūcūqz sit illud. mouet ex eo qz emptio te  
 nuit z sic ex cōtractu emptiōis a iure approba. recepit. Jtē  
 qz dubiū euentū emīt quod licet vt. l. nec emptio. ff. de con  
 traben. emp. z. l. si iactū. ff. de act. emp. z. l. sigs v̄rozi. §. si.  
 ff. de fur. cū si. z qz dubiū euentum emerit patet qz cōmuni  
 tas potuit ei nihil dare velle cum per modum z v̄iā. l. reci  
 piat z qui. l. facit illā reuocare pōt. Jtem qz ip̄e nullū mutu  
 um cū cōmunitate cōtraxit hoc idē cōfirmauit lapis ex eo  
 qz annui redditus possit iuste emi nec sit vsura i eis dūmō  
 nō fiat in fraudē vsurarū z fiat sine deceptiōe vltra dimidiā  
 am iusti p̄cij vt post Host. no. Jo. an. in spe. super rubrica  
 de usuris. Subiūgit ipse qz sibi est dubiū qualiter fiēda sit  
 h̄mōi euctus extimatio ita qz ex ea cognosci possit an v̄di  
 toz sit deceptus vltra dimidiā iusti p̄cij: vel nō sed meo iud  
 icio extimari debet quātū tūc talis dubius euctus vendi  
 potest vt als dicit in. l. si seruus circa prin. ff. de cōdi. fur. z  
 l. si quis v̄roz. §. si. ff. de furtis. z. l. j. §. si heres. z ibi no. ff.  
 ad trebel. z est glo. in p̄posito in. l. sequēti. z tex. melioꝝ cete  
 ris in. l. si iactū. ff. de act. emp. Cōtra tamē determinatio  
 nem huius secūdi reperio qz fuit quidā alius magister i sa  
 cra pagina nō minoris: imo late maioris auctoritatis videli  
 cet magister Grego. de arimno generalis ordinis heremi  
 tarum dicēs domino vnū qz iste empto: statim peccat ex in  
 tētiōe corrupta quā habz senus exercēdi ipsi cōmunitati  
 licz sub colore empti. z p̄ hoc inducit extra eodē. c. p̄sultur  
 in secūda consultatione cui eadem responsio datur que ce  
 teris consultationibus ibi positis qz responderet qz in iudi  
 cio anime male agit z reatu criminis inuoluit etiā ante ex  
 actionem qui nō aliter parabolam iuramenti cōcedit. i. di  
 em solutionis iurate aliter nō admittit donec aliquod em  
 lumentū inde p̄cipiat z nisi aliter licitam z ordinatā inten  
 tiōez haberet. Aliud qd dixi est qz de isto empto: ē iudi  
 candum idē quod de venditōe si non vendidisset de quo i  
 prima. q. circa materiā est plenissime dictū z tanto fortius  
 quāto iste voluntarie ad hoc facien. accessit. Ego hāc par  
 tem puto verissimam quod p̄bo admissioe qz aut obliga  
 tio v̄ditiōis est: solum v̄dita uel etiā empto: cessa vt so  
 nat thēma z tunc qz ex iure p̄ illum quesito z ex illius mu  
 tuo habet



mo h3 coitate obligatā 7 vtili actiōe q̄ penes vendētē v̄ce  
dētē ē d. recta seq̄ q̄ ēptor ex iure cessō siue reditō nō pōt  
pl̄ petere q̄ cedēs 7 vedēs potuisset. Lēptor: isra de bered.  
vel act. ven. cū exceptiōes rei coherentes transeant et s̄ sin  
gularē successō: ut. ff. de iurcuran. l. 1. et. ff. de excep. l. 1. ex  
cep. s̄. rei coherentes 7 sic q̄qd ultra recipit illicite reci  
pit. Aut nō solū uēditio ē facta s̄ nouatō 7 transfusio debi  
ti secuta: puta q̄ de volūtate venditoris cōitas emptor: em  
scribit: vt p̄cipalē creditōrē rei cā mutui: s̄ p̄ emptiōne  
7 tūc ad huc min⁹ v̄ dubiū q̄ incipit nou⁹ mutuator: habe  
re: 7 ex suo mutuo lucrū percipere: vt. l. singularia. ff. si cer.  
pe. cū si. s̄. all. Et ex his p̄s q̄ magister de ordine minorū  
male dixit dū dixit q̄ hoc nullū erat mutūū s̄ sola emptio  
dubij euēt⁹. S̄i nec lap⁹ dū dixit q̄ bec erat emptō annui  
reddit⁹: q̄ falsū cū sit emptio iur⁹. Ad 7. p̄ capitali siue for  
te cōpetent⁹ 7 lucri cōsequen. v̄n annu⁹ reddit⁹ formalis ē  
casu nostro n̄ existit cū p̄cipaliter ius crediti emat 7 in cō  
sequētā reddit⁹ euēditō: s̄ illō p̄cederet si ēptor emis  
set dūtaxat: quātū ex credito lucri causa: vel p̄iteresse vē  
ditōri dabit a coitate iur⁹ 7 actione p̄ forte apud creditōrē  
remanēt: tūc enī annu⁹ reddit⁹ 7 dubi⁹ cūctua. videt⁹ vē  
dit⁹: vt. l. nec emptio. ff. de s̄ben. emp. S̄ an licite in foro  
p̄sciētē dubito q̄ v̄ ēptor cā peccati illi⁹: q̄ p̄seuerantie. ī  
peccato mortali 7 hoc vbi lucrū hoc censet vsura. 7 nō as  
circa q̄ vidētū ē: q̄ ī p̄cē. duab⁹. q̄. diri. Et bec mihi suf  
ficiāt. que bene 7 subtiliter sūt p̄derādā: 7 de mēt⁹ non  
eiciēdā: cū hic de aie salute tractet. **De gratias.**  
**Questio in materia belli.** ex qua quinque dubia eliciū  
tur p̄ consuetudinū. v. J. interpretes. d. Ange. de peru  
sio peruliter disputata. Incipit.

**Enouata guer.**

iter excellos dños dñm Fraciscum  
de cararia. dñm Paduanū 7 dñs  
vondēs seu dñs Antoniu de lasca  
la: p̄tingit q̄ magna p̄gries armato  
rū dñi Paduani. verone territorū  
isultauit: aliqua pte dimissa ad custo

diā passus. in quo isultu p̄dā magnā assūperūt. In reditu  
vō gētes dñi vōndēs vsq; ad territorū paduanū isecute sūt  
multiq; h̄icū captiui sci sūt. Inter quos qdā fuerūt de ca  
ptiuis relaxat⁹: tpe pacis inite sup guerra p̄terita. qdā q̄ ias  
capti fuerāt in guerra p̄nti. 7 fuerāt relaxati ad fidē vt mo  
ris ē. qdā q̄ se reddiderūt captiuos cū sodalib⁹ armatorū  
opp̄mētū. **Et** hoc igit̄ thēmate isra dubia ouit. **Pri**  
**mo** vtrū p̄da rescōla sit rescodentiū. an vō vōndēsū quez p̄  
mo erat. **Secō** an gētes q̄ remāserūt ad custodiā passus  
h̄e debeāt butini p̄tem. **Tertio** quoz sūt captiui tpe p̄me  
guerre 7 relaxati tpe pacē. **Quarto** quoz sūt captiui ī p̄nti  
guerra 7 relaxati ad fidē vt sup̄. **Quinto** quoz sūt capti  
ui qui se cum sodalibus reddiderūt. 7 de quolibet istorū  
videndum est per se 7 separatim.

**In nomine domini nostri**

Jesu xpi: 7 sue m̄ris v̄gis gl̄iose M̄arie: p̄ euidētia oīum  
in hoc thēmate dicēdoz. 7 d̄ dubijs exide exoz. 7 alijs in  
fra dicēdis p̄mitto. Qd solū bellū idictū ex edicto p̄ncipis  
publice ei⁹ hostib⁹ aut p̄ ei⁹ hostes ipsi p̄ncipi: s̄trictē 7 p̄pe  
d̄ bellū quo ad hoc vt capti in eo. vel circa illō fiāt captiū  
iusq; postliminiū vēdicit sibi locū. 7 mobilia in dēō bello ca  
pta trāseāt in dñiuz occupātū. nā bellū idictū a romano ī  
pio publice in alū vel cō. hostes cōstituit 7 ius postliminiū  
aut s̄uitut. iducit. l. hostes. ff. de capti. 7 no. Inn. 7 Jo. an.  
post est in. c. cū olis. extra d̄ resti. spo. d̄ iurcuran. c. sic. ij. Et  
qd̄ dixi d̄ p̄ncipe dico ē d̄ s̄mo p̄ntificē q̄ sarracenis bellū  
idicit 7 alijs isidelib⁹: maxie p̄ recuperatione terre scē. vt no.  
Inn. d̄ rot. c. qd̄ sup. idicit ē bellū 7 tra scēares sibi subdi  
tos in t̄palib⁹ rebellātes vt vidi multoties fieri in marchia  
ancone: 7 sc̄ 7 tra pusū tpe Urbani. v. 7 Greg. xi. Inferio  
res aut nō h̄nt potētā idicēdi tale bellū. v̄n nō reges nō p̄n  
cipes nō duces nō barones nō ciuitates nō comites nō po  
puli nō tyrāni. q̄. l. dicit apte in. d. l. hostes. q̄ illi sūt hostes

q̄bus p̄p̄s ro. publice bellū decreuit. Ceteri aut̄ latrūculi  
appellant. 7 itelligo q̄ appellant̄ latrūculi. quo ad h̄ q̄ null  
alijs datū ē ius postliminiū. 7 id̄ signāter dicit tex. i. l. postli  
miniū. in p̄n. postliminiū ē ius amisse rei recuperande ab ex  
traneo. l. hoste. 7 restituēdi in statū p̄stinū iter nos 7 liberos  
oēs p̄p̄os regesq; morib⁹ ac legib⁹ p̄stitutū. voluit ergo p̄n  
ceps ēē bellū iter cū ex vna pte 7 reges vel p̄p̄os ex altera.  
Alijs igit̄ nō p̄gruit diffinitio. Et id̄ credo patrem 7 doc.  
meū. d. Bar. male decidisse q̄ si due ciuitates rebellātes  
ip̄io sit guerrā faciāt q̄ in illa guerra locū h̄ ius postlimi  
niū d̄ iure gētiū at̄quo morib⁹ iducto. s̄ hodie nō fuer̄ d̄ cō  
suetudie cui p̄suetudi stādū ē h̄ q̄ ipse no. in illa. l. hostes.  
nullo. n. iure cautū hoc scio. 7 q̄ illō iuenit hoc dicat. ego. n.  
fateor me nescire. id̄ dico q̄ ius postliminiū ē iductū legib⁹  
7 morib⁹ solū iter ip̄atorē 7 hostes ei⁹. vt. l. postliminiū. in  
p̄n. ff. d̄ cap. 7 postli. recū. 7 si h̄ opti. v̄a cēt. Jā turci 7 sarr  
ceni 7 barbari 7 alie extranee natiōes q̄ nec p̄ncipē secula  
rē nec ap̄licū fatent̄ si iuicē guerrā facerēt h̄ent iura postli  
miniū. qd̄ ē sim. vt no. in. d. l. hostes. q̄ ius postliminiū idu  
ctū ē fauore captiuoz 7 publice vtilitat. v̄n nō cōpetit eis q̄  
nullo fauore sūt digni. vt. d. l. postliminiū. s̄. trāsfuge. ff. de  
cap. 7 postli. iter idignos at̄ oib⁹ fauorib⁹ h̄nticis 7 gratijs  
locū nō h̄s q̄ sūt hostes dei 7 p̄ncipis q̄ p̄nt ab oib⁹ capi 7 ca  
ptiuari. ff. d̄ sic. l. iij. s̄. trāsfugas. 7. C. d̄ sur. auc. nauigia. 7  
d. l. postliminiū. s̄. a pirat. **P̄terea** si hostes ip̄i iter se  
se guerrā faciētes h̄ent iura postliminiū. 7 q̄ ip̄i hostes se  
ca. rōne 7 illi q̄ sūt d̄ caterua ecētie ip̄i cū sint hostes dēō  
rū rebellū h̄e debēt iura postliminiū: q̄ nō plus iur⁹ rōne  
ip̄i debēt h̄e hostes ip̄i quā si sūt subditi ip̄i impio. imo  
statuta p̄cedūt in vtroq; p̄ter. vt. d. l. hostes. hoc s̄l̄r. ē s̄m  
vt no. gl̄. in. d. l. hostes. facit. l. ex hoc iure. ff. d̄ iust. 7 iur. **Et**  
p̄dcis p̄cludo q̄ cuz dēā guerra rigēs iter p̄fatos: dños nō  
emanauerit ex edict⁹ p̄ncipis: in hac guerra nō h̄s locū ius  
postliminiū: 7 capti in ea nō sūt capiētuz sui et si ponerem⁹  
ambos dños ēē rebelles ip̄i. s̄ nō sūt. q̄ p̄ncipē cognoscūt  
7 legib⁹ romani ip̄i viuūt: nec eis ip̄ator publice vel occul  
te bellū decreuit imo ip̄iali vicariatu in terr⁹ quas tenēt: au  
dio p̄dotatos: s̄ at̄ nullus inferior a p̄ncipe vel a papa tale  
bellū possit idicere: tū q̄ q̄libz eoz dñoz in terr⁹ quas tenēt  
vel eoz territorijs: h̄s mēz 7 mixtū ip̄iū: 7 oimodā iurisdic  
tiones aut ex ip̄iali p̄cessiōe. aut saltē occupatiōe cuiusbet  
ip̄oz p̄ sui ip̄i d̄fēsiōe sueq; iurisdicōis 7 territorij licitū ē  
bellū d̄ alterz idicere. 7 arma s̄uere 7 nō solū d̄ ip̄s dñm iua  
dētē. s̄ d̄ ei⁹ hostes fideles 7 vasallos 7 alios quoscūq; iua  
uātes. vt no. Inn. l. d. c. cū olis. 7. c. sic. n. n. iuadit q̄ se 7 sua  
tura d̄fēdit: cū hoc sit p̄missū oī iure nature. ar. l. j. s̄. cū arie  
tes. ff. si quadru. pau. fe. dica. 7. l. j. 7. l. vt vi. ff. d̄ iust. 7 iur.  
7. l. scias. s̄. q̄ cū asl. 7. l. si ex plag. s̄. tabernari. ff. ad. l. aq̄l.  
Nullus. n. p̄ alterz ē turbādus in suo ip̄io quātūcūq; ty rā  
nico q̄ neut̄ ip̄oz dñoz ab alio possidet territoria: iurisditi  
ones v̄ ip̄ia: vi clā vel p̄carto licz possideat vi a poplis vel a  
p̄ncipe. ff. vti pos. l. j. 7. C. vti pos. l. j. 7 pro hoc optie facit. r.  
col. hic finit̄ lex. c. dño. guerrā. 7 id̄ cū alē eoz faciat guerrā  
alteri: resistēdo 7 dēfēdēdo ex pte sic faciēt̄ nō dubito guer  
rā licitā: 7 mobilia capta ex dicta guerra capiētū fore ac ēē  
captiuos iuste detiere posse. dñm d̄ sup̄ his emanauerit lex  
ip̄oz dñoz tacite v̄ exp̄sse vt no. Inno. in dicto. c. sicut. v̄n  
p̄cludēdo dico: q̄ si lex emanauit: capti p̄ gētes dñi iuste se  
d̄fēdētis p̄nt detineri 7 ip̄oz captiuoz spolia sūt capiētū  
eos 7 ē mobilia q̄ capiunt̄ oib⁹ iuuātib⁹ aliū guerrā faciē  
tē illicite. Si aut̄ ponerem⁹ ex vtroq; latere guerrā illicitā  
puta q̄ ambo dñi eodē tpe cōcūserūt se adinuicē expugnā  
do 7 segnoria 7 dñiū vsurpādo tūc nō ē dubiū q̄ oēs gētes  
eoz. p̄ncipē ecētie latrūculi nec tūc thēma 7 q̄ōnes p̄posite p̄  
cederēt vt ergo p̄cedāt p̄ p̄stati ponam⁹ ex pte vni⁹ dicto  
rū dñoz guerrā iustā 7 p̄ p̄sequēs ex pte altera iniustā. Si  
aut̄ dubitat⁹ 7 q̄libet dicat se p̄rio isultatū 7 se p̄ defensione  
sui iuris facere dictā guerrā quo cāu p̄pter dictū dubiū ex  
vtroq; latere dicere possum⁹ guerrā iustā. ff. de pecul. l. q̄  
ergo cāus: 7 ē tex. i. d. c. dño guerrā. r. col. hic finit̄ 7 c. mul  
te enī p̄nt existere cāe p̄pter quas: q̄libet p̄t h̄e iustā cām  
faciēdi guerrā: sicut videm⁹ in bello iudiciali: quo v̄n⁹ h̄s

## Questio in materia Belli

iustitia: tñ alí h3 iustá cás litigáti: nec ex ei<sup>o</sup> pte lis dñ ipzo  
 ba: q appet: q reuena a refectione expélay. ppter iustá cás  
 litigáti. ff. de leg. ij. l. q solidú. §. et. ff. de peti. heredi. l. il  
 lud p Jo. in. c. sine de dolo r cōtu. p. L. C. de iudi. l. ppe  
 rádú. §. sin autē. C. d fruct. r li. expen. l. si. dicte tñ decisiōi  
 vñ ob. gl. in. d. l. hostes: dñ dicit iter latrūculos nūerari. gē  
 tes ciuitatis. §. alia ciuitatē faciētes guerrā: sine licētia pu  
 blica: r stat citates hñe ipius: vel ex usurpatōne vñ ex pace  
 cōstāne vt no. gl. in corpe de defen. ciuif. §. r iudicare col.  
 ij. S3 soluc q dñi vñ ē mota guerra sine iustā cā: secus si  
 iustā cā sit qz tñc auctoritate publica mouet: vt dictū ē. §. l3  
 tñ auctoritate publica moueat: nō h3 locū in eo ius fuitur  
 r postluminij: qd ius nō rēdicat sibi locū nisi i guerra: q fit  
 iter ipiū r hostes ipij: vt. d. l. postluminij. H3 igit dicti d  
 scēdo ad dubia. §. scripta: r sup eas posset diuersimode ar  
 gur: vt ex iā dictis r dicēdis apparet: omiffis nāq3 oib<sup>9</sup> ali  
 is ad ipsoz dubioz decisionē inocatis noib<sup>9</sup>: qb<sup>9</sup>. §. singu  
 laritē descēdam<sup>9</sup>. Et pzo cui<sup>9</sup> dñ ē pda. an rescodētū an  
 vñ vñōnētū quoz pzo fuit: distigue. aut fuit recupata in cō  
 ptinēti: r remanet vñōnētū. qz singul ppter subitā recupatio  
 nē nūq3 capta. p quo do casū. ff. de vi r vi ar. l. q possidet  
 vbi possessio recupata incōtinēti fingit nō pdita. nisi inter  
 pellat vñncapio iā icipita. vt ibi p Dy. p hoc qz q incōtinē  
 ti fuit vidēt iē. ff. de pac. l. iuregētū. §. qnimo r. l. lecta  
 v. dicebā r. l. pacta cōnēta cū si. ff. d. h. emp. si vñ fuit recu  
 para ex iteruallo. tñc rescodētū ē. r hoc verū i oi pda mobi  
 liū in qua loc<sup>9</sup> nō ē postluminio. qz tñc qd bello capif. l3  
 añ fuerit nñm in pda ē vt. l. si qd bello. ff. de capti. si at in p  
 da capta loc<sup>9</sup> ē postluminio. qd locū hñe puto vbi cūq3 illd  
 qd capif erat patū ad vsus belli vt sūt boues curr<sup>9</sup>. quadri  
 ge cū qb<sup>9</sup> in cāpū victualia deserunt tñc vñōnētū sūt: a patz  
 aut ad bellū. excipio vestimta vt arma ablata: capta in bel  
 lo. qz illa si sūt turpitudie amittūt r recupata ex iteruallo si  
 restituāt vñōnētū q ea pdidit. l3 pbāt. ff. d. cap. l. namb<sup>9</sup>  
 lōg. cū. l. sc. S3 hic restat videre: qñ dñ icōtinēti recupra p  
 da. r qñ ex iteruallo gl. vñ tenere qñ ifra triduū recupat. ff.  
 d. vi r vi ar. §. cū igit. si forte añ recupari nō potuit: forte pp  
 potētiā occupatiū decāz pda: alibi dñ q tñc icōtinēti dñ fieri  
 recupatio: qñ sit i codē ipetu pdatōis. r sic añq3 ad alia dñ  
 taf. vt. ff. d. v. ob. l. qtuū. j. nō. r. ff. d. duob<sup>9</sup> reis. l. duos.  
 §. si. p hoc. ff. d. adul. l. qd ait. §. si. vntas. n. rixē scā plima.  
 vñū facit cēferi. vt notabit dicit gl. in. l. j. C. vñ vi. hoc ē d  
 mēte Jnn. in. c. oliz cās. in gl. qño hoc licuit: p hoc qz qcū  
 qz gerūt añ pfcās psumationē act<sup>9</sup> dñr scā vna cū actu: r ei  
 dñ sūt. vt. d. §. qnimo. r. C. de si. istr. l. hct<sup>9</sup>. ff. d. vñ. l. scien  
 dū p Jnn. in. c. j. d. ele. r et si ea fiāt oia ordie successiuo fie  
 ri dñr sūt. ff. si ps hñdi. pe. l. ātūqua. ff. d. sol. l. si pz. ff. cōia p  
 di. l. si duos. i glo. Barto. autem in. d. §. eum igitur. dici  
 incontinenti fieri hoc quod sit cum pimum fieri potest.  
 vñ dicit totum cōmittendū iudicē arbitrio ispecta qūitate  
 vñ iserētēz r vi palli: r rez ablatay. r sua opi. mibi pl3: in his  
 q postq3 ablata sūt recupari non pñt ex iteruallo s3 ablata p  
 hostes durāte bello sp recupari pñt ēt p fallaciā. ff. d. cap. l.  
 nihil interest. r iō in hoc articlo qñ dñr dñ ē solū: qñ pda ca  
 pta capiētū scā sit. r in ipsoz trāslatū dñius. qz postq3 ē trāf  
 latū h3 recupēt recupantē nō ē h3 bñ loc<sup>9</sup> ē postluminio: nisi  
 vt. §. dixi: cās ē in. d. l. si qd bello. qñ dñ. d. l. namb<sup>9</sup>. dico  
 ergo qz tñc pda capta hostiū scā ē: cū ducta ē itra hostiū ca  
 piētū pñdia. ff. d. cap. l. postluminij in pn. r Jnsti. q. mo. i<sup>o</sup>  
 pa. po. sol. §. si ab hostib<sup>9</sup>. appello at pñdia loca tuta. vt qz  
 muris aut alijs artificijs. vt lecatz sen paleat3 circūducta: r  
 clausa sūt. r ad defēlaz apta. r tñc pda ducta ē ad loca tuta r  
 dñiata. vt. l. postluminij. §. postluminio. ff. d. cap. ibi tuē. r ē.  
 r. l. in cōseqnti. ff. d. fur. añ ergo q sit iter pñdia: pñdicta vel  
 alia loca tuta. puta ad loca amicoz. vñ ad loca pñfederata: nō  
 puto pda trāfisse in dñius capiētū: h3 itra territorij capien  
 tiuz ducta sit cū de facili in virtute bellica possit recupari.  
 r eā tenētes obeāt de hoc verisilt dubitare. r sufficit dicit<sup>9</sup>  
 tumor. vt. d. l. iij. qñ dñ. l. qd te. ff. si cer. per. p hoc vñ casus  
 expñs. ff. d. cap. l. postluminij. §. post hoc. ibi tut<sup>9</sup> ēē icipiat  
 nec ob. ill<sup>9</sup>. §. l3aq vñ dicere qz eo ipō qz excessit fines nō os  
 desinat eē nra. qz cōcedo. dñmō ad loca tuta sit ducta. ut. §.

## Angeli de perusio

dñi ē. qd itelligo vey nisi ifra tñ tps iterualli deā pda sit  
 in cāpo retēta h3 nō sit remissa itra pñdia qz q pdiderāt eaz  
 vñ sūt depofuisse vidēt aiuz recupādi. ff. de acqr. re. do. l.  
 naturalr. Quātū at tps labi obeat vt dicit<sup>9</sup> alius psumat h  
 totū relinqndū ē iudicē arbitrio. vt no. plene p Jnn. in. c. q  
 rellā d elec. l3 qdā r male dicāt aiuz nō psumi nisi ex decē  
 nali cursū. vt no. ff. de vsuca. l. fūdi. §. fūdi. p gl. r doc. ff. de  
 acq. pos. l. j. §. si fuus. C. d. hñs fu. l. j. in gl. r p Dy. in. c. si  
 ne possione. Est at cōpetēs iudex magf militū q militares  
 distēs dēs diffinit. C. d. iurisd. o. iu. l. magisterie. ergo eius  
 arbitrio hoc cāu scādū ē r arbitrarī d3 sñm pñtudinē loco  
 rī r mores gentiū qb<sup>9</sup> pñt si qua viger. ff. d. edil. edil. qd si  
 nolit. §. q allidua. ff. d. euic. l. si fūduz venierit. ff. ad. l. rodi.  
 d. iac. l. depcatio. Et audiui quofdā armoz exptos atq3 sa  
 tellites asserētēs iter eos pñtudinē vigerē qz si p vñā diez  
 fuerit pda in cāpo detēta: p hostes q itelligit capiētū facta  
 vñ h3 postea recupat nō redit ad pōza dñia h3 ipsoz recupā  
 tiū efficif r ē pñtudo sat rōnabil. qz ut plimū eadē die so  
 let pda recupari ea at die elapsa q pdiderūt eādes cōiter se  
 pdidisse dicit r asserūt. vñ cōiter p lapsū dici vñ deponi  
 aiuz recupādi. p hoc qz p lapsū ipi<sup>9</sup> dicit effugit pda pñtia  
 nra: nramq3 custodiā arg. optimū. ff. d. acq. re. do. l. iij. Jn  
 sti. d. rez diui. §. fere. r. d. l. iij. ff. d. fur. ubi vñ cāus. Pñdi  
 eta vñ itelligo nisi cōtinuo post pda occupatā p occupates  
 sit pñueratū i actu recupādi: nā tñc h3 lōq3 iterualli ēē pli  
 um diez itercesserit. iter occupationē r recupationē pde. ra  
 mē nō dñ recupatio ex iteruallo scā. ex quo nūq3 itrauit pñ  
 dia. ut. d. l. qd ait. §. si. r. d. l. naturalē. Que at dixi pcedūt  
 in pda. captiui at recupati nūq3 sūt in pda recupantiū h3 sp  
 in statū pñtinū reūtunt iure postluminij. ēt si p fallaciā ma  
 nus capiētū euasint. ff. d. cap. l. nihil. vñ liberi capti status  
 suū recupāt. sū at restituūt corz dñis. qz milites dñt eē dñe  
 fores nō dñi captiuoz recupatoz ter. ē. C. de cap. lab ho  
 stib<sup>9</sup> capti qd itelligo nō nisi captiui fecerit se captiuos ca  
 piētū eos siue recupēt siue si qz tē ēt si recupāt ēt ex iterual  
 lo ul icōtinēti nō reuertunt i statū pñtinū h3 corpe redeant  
 alicni tñ sūt aio. r hoc aio corz durāte. Casus ē in. d. l. nihil  
 r. l. postluminij. §. cap. r. l. in bello. §. manumittēdo. e. ti.  
 r hoc bñ fuāt moderne gētes armoz q cū capiūt in actu ar  
 moz sp faciūt q captiu<sup>9</sup> ip se reddat captiuū siue recupēt  
 siue nō. C. Quid ergo erit si simplr se reddat captiuus nec  
 illa vñba adiecerit siue recupēt siue si r i eadē pugna icōtinē  
 ti recupat. an dñinat ill<sup>9</sup> capiēt<sup>9</sup> eē captiu<sup>9</sup> vñ qz sic qz pugna  
 durāte nō pōt dici capt<sup>9</sup>. cū plene ptātē hostiū nō itrauerit  
 Jnsti. q. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib<sup>9</sup>. facit. l. in laqueū  
 ff. d. acq. re. do. Jtē qz q icōtinēti fuit rē. ut. l. lecta. v. dicebā  
 rē. cū si. ff. si cer. pe. r qz possio ablata p viz recupata icōti  
 nētū: nō vñ pdita. ff. d. vi r vi ar. l. q posset. nec. n. trāslat<sup>9</sup> dñ  
 illico reddit. l. filio. ff. de iust. te. Cōtrariū ē vñ itas qz capti  
 uuz fecit nō solū captura cū pugna duraret h3 fides data p  
 captū q ne occideret se reddidit. vñ cū si def fuerit data sim  
 plr pure r absolute. r nō dñitōalr uel modalr nihil pñgere  
 pōt qd fidē datā p quā captiuāt ius r obligatio ē qñta ipi  
 capiētū tollere possit citra uolūtātē ipi<sup>9</sup> ut in regula iur. qd  
 nñm si qua tñ pñtudo vigeret in dñiū fuāda ē tñ nō est i  
 sta nec recta. cū p eā arguat fidei incōstātia ē iuregētū r ci  
 uil. repobata. ff. d. pac. l. j. ff. de pecu. l. in cāe. in pn. cū suis  
 pcor. Et h3 fidē suā alij dedisset r simplr dixisset me reddo  
 tibi sufficeret r ill<sup>9</sup> captiu<sup>9</sup> eēt ter. ē in. l. postluminio carēt. ff.  
 d. cap. r facit optime. d. l. j. ff. d. pac. Dicit aliq3 nonne hec  
 metu gerunt ergo nulla in effectu. ut in toto ti. ff. qd me. cā  
 Rñdeo in actu bellico licitū eē uolētias r metu iserre r ce  
 des r vulnera r reliquos corpis cruciat<sup>9</sup> sic scñ fuit dñ filio  
 os isral cū eoz ff. xvij. iterfecti r gladio pñtrati iudi. r. c.  
 r se negar q pcessit de philisteis ur: uiros uomere iudiciū.  
 Tertio sic holofernes pñcept milicie nabuchodāsoz. q cū  
 ctos resistētēs ei gladio iteremit r pda oēs abstulit in d. ij.  
 hinc emanauerit in lfe signate ānulo assueri. ad uniuersas  
 puincias p ei<sup>9</sup> cursores delate ut oēs iudei a pñero usq3 ad  
 senē iterficerēt bester. C. Tertio circa pda icidētē dubi  
 taf de uno. qd si pda capiētēs traxerūt in eoz territorij  
 pmo postea in aliud territorij traxerūt. ut eaz fortirent  
 atq3

atq; diuideret. Ibiq; insultati ab hostib; de am pda p dide  
runt. an de a pda sit recuperantū ea. hoc casu dicas q nō. q;  
nō licet eis alienū in territorū itroire. C. d. bis q ad eccl.  
g. i. l. p. i. t. l. d. n. i. c. i. a. m. q. 2. i. d. nō ē capta ius bellū restitu  
enda ill q noim violētā passi s. ut. l. i. u. a. s. o. r. 2. l. i. s. i. q. s. in tātā  
C. vi. vi. facit. ff. d. e. n. i. c. l. m. i. o. r. in gl. 2. C. ad. l. u. l. d. vi. l. i. s. i. q. l.  
ad se fū. dū. qd itellige nisi recuperātes p tunc i se qntes a tpe  
capte p dē: eos in deō territorio inuāssēt. q; ibi tē licuit reau  
ferre: sic in territorio hostiū. ut. d. l. qd aut. in fi. ff. ad. l. i. u. l. d.  
a. s. u. l. vbi ē casus licitū ē ē in territorio p federato sūpfr: ul  
ad bellū itroire p recuperādis captiuis 2 pda. 2 ē p inimico  
rū oppōitōe. sic in vō territorio hostiū hoc l. s. ut. ff. d. cap. l.  
nō dubito. Ad idē dico si p federatō nō fuisse scā sūpfr ul  
ad bellū. s; ob aliā cāz ut cōiter p federatōes fieri solēt iter  
ciuitates tūscie ad sodales expellēdos. q; cū deā p federatō  
limitata sit limitatū h; effectū nec in vna d; statuat: qd i alia  
nisi solū quo ad illū effectū ad que p federatio scā est. vt. ff. de  
pac. l. i. si vn. 2. s. an oia. Incidentē ē circa p dca dubitādū oc  
currit. Quid si pda capta p seipsā an fugit 2 reintrauit p si  
cia. vñ ducta fuit. 2 in eo territorio capta ē an sit captiuis.  
an vō reitaf ad pma dñia dic q nō ter. ē in. l. trāsfuga. ff. d.  
a. e. q. r. d. q; nō h; locū ius postlimini in dicit: reb; mobi  
lib; 2 iō eq 2 alia afalia sic reuertētia captiuiū erunt. q; cū  
sel hostiū scā sint pcedunt qualreūq; recuperāt. ut. d. l. trāsf  
fuga. sec; si hēt locū ius postlimini. q; tē reitaf ad pda  
dñia. l. i. ff. d. cap. In captiuis at sp sufficit q; igressi sint li  
mina nra. vt ad statū pstinū reducant. ut isti. q. mo. ius pa.  
pa. sol. s. si ab hostib; 2. d. l. postlimini. s. postlimino. 2  
h; itellige in captiuis hostib; liber; si. n. sui nri captiu fuerit  
h; reitaf nō reitrat pda dñia s; in p tate dñoz nō si nec  
vlli fūnter. ē notabil in. l. i. ff. d. cap. 2 notat h; q; dlectabi  
lia vtilia 2 quotidiana. 2 h; d; pmo pūcto sufficiāt cū appen  
dentib; occurrētib;. C. C. nio igit ad sed; vs; an dicte gen  
tes dōcāt hē ptes butini dico q; sic. q; h; si pugnauerit tū p  
col si stetit. vñ p pugnātib; hñdi s; h; actualr n fuerit i nūe  
ro pugnator; 2 q; obedierit pncipi militū cui oēs militātes  
obedire tenent. vñ si fuerit in negligētia aut mora pugnādi  
nec euitauerit pugnā ex pusillitate s; ex obito obediētie. vñ  
nil p se imputari. ff. d. re. in. l. i. vi. s. q; iusu. ergo ex quo stetit  
p pncipes militie. Aut p illos q; accesserit ad pugnā quo ad  
oia p pugnātib; hñdi ff. d. re. in. l. i. iure civili. q; iusta. l. i.  
oib;. c. t. 2. C. d. eo q; p me. iudi. n app. l. i. ff. d. app. l. cū qui  
dā. ff. si q; cau. l. i. s. i. i. m. d. ff. qd vi aut claz. l. j. s. h; Arist. 2  
q; ex quo steterit ad custodiā passus dñr pncipes aggressor  
2 si aggressura ēē illicita pūrent vt aggredietes. ff. d. adl.  
l. 2 si amei. 2. l. q; domū. nā 2 ipsi custodiētes sauedo dant  
cām aggressore. ergo 2. ff. ad. l. a. q. l. q; occidit multisarie  
eni pstat fauor. i. nedū corpe s; clamore. vt. ff. ad silley. l. j.  
s. eodē at tecto. 2. s. h; d. rescriptū. pstat ēē subsidys 2 cōsi  
lio. ff. ad. l. i. u. l. maie. l. j. pstat ēē manu clamorib; 2 obiectu  
corpis. l. cū dñs. 2. l. j. s. tullisse. ff. ad silley. ff. d. sic at belliss  
me q; nō qd si remāscit i loco q; se h; vltēre nō si poterāt vl  
forsan in itinere isfirmati vl alr cāu ipediti vt q; eq; eoz mor  
tui in via aut iuriles sei an tales nūcabanē in nūero pugna  
toz; 2 sic vocent ad pte. dicas q; sic. 2 ita pncipiam David  
cū expugnauit amelebitas 2 eis abstulit cūcta spolia reg.  
xxx. c. p. cu; iua facit q; nō min; fure dñr in bello q; dñr  
aut obilitati curant q; illi q; fuit. l. cū hēs. s. stich;. ff. d. sta.  
lib. ff. loca. l. i. si vno. s. itē cū qdā. p. Ja. bu. an. l. cū qdā. C. d.  
2 d. i. i. t. s. sināt. n; ex egritudine s; ex pusillitate torrētē nō  
trāssēt nec ibi ex mādaro pncipis militie mādāssēt: nullas  
p tē dberēt hīc dei butini q; q; nō laborat nō manducat. ff. de  
dā. fec. l. q; uis. in gl. ff. d. nora. l. i. si ex duob;. s. si. 2 q; pma  
vnuosus 2 vicētib; dberēt. nō aut vlib; 2 remissis 2 nō audēt  
bus ad pugnā accedere. l. vt vtuas. C. d. sta. 2. i. magi. 2. l. j.  
C. d. ab hē. li. x. C. d. asser. tol. l. j. C. de off. magi. off. l. j. imo  
sic viles 2 pusillimes cū ignomia sūt ab exercitu repellēdi  
q; ad arida bella nō faciūt molles man; vt ait Arg. trāsfu  
ptue p. Accur. iuris pitiū. C. de excep. l. ad ius. tales. n. mī  
lites sūt directe pūri cū iurēt nō euitare mortē cā reipubli  
ce. vt. l. i. ff. ex q; ca. m. 2 vegetiō re militari pūri; aut nec  
pma nec porte dignitat; apūnt pp ifamā. C. de digni. l.

l. i. l. i. i. c. fi. de re. iur. l. i. vi. 2 ibi plene p. De. d. n. miles  
a malo qd subliere d; pp reipublice defendēde: s; vñ iter  
p tates. ff. de isa. l. i. s. miles. Ad aut nullū malū sustinere  
volūt. vñ si sūt vllō pmo honor adē: s; ignomia a milita re  
mutēdi. l. i. s. ignomie. ff. de isa. 2. m. i. e. q; totū butinū p  
mo p tādū ē pncipi militie sic sem fuit David vt habetur  
Reg. c. xxx. hoc pbat i decret; xxij. q. v. c. dicit aliq; 2 vñ  
ter. C. de dona. l. i. s. q; p redēptōe. vñ h; hostiū spolia capie  
tū hāt. vt de m; ē tū p capientes sūt duci belli assignanda. 2  
dix; d; ea iter milites distribuere s; eoz merita. sic fecit da  
uid. nā equū ē q; def plus hñ pugnātib; q; male aut min;  
hñ qd t; 2. m. d. l. i. s. q; p redēptōe idē Bar. ff. de cap. l.  
si quid bello. Ad hōdie tū capitanei guerraz; diuidunt inter  
equos vt cels; iter milites oīs materia scādali q; ex iequa  
li sorte militib; assignata poss; ouri. vñ hñ dū ē p suctudin.  
vt de m; est in pmo discursu p me qētis. sināt calu fortuito  
accedere si potuerit ad pugnā nihil psequant sic nec loca  
toz; opaz; cū casu ipedit opari. vt. d. s. itē cū quidaz; 2 h; sus  
ficiāt p decēdē h; sedi q; sūt. C. de sedo ad tertū. l. cū  
sūt capte: qui capta fuerit tpe p me guerre 2 relaxati tempe  
pac; in te: sup h; dico q; si i deā guerra loc; ēē postlimino  
captiu ēēt eoz qui pmo eos ceperit in guerra pma nisi su  
isset dñtū tpe pac; in te de ipsa relaxatū: ter. ē in. d. l. si  
qd bello. ff. d. cap. q; i q; i; postlimini locū n; h; ex quo fue  
rūt simplr relaxati 2 liberati itelligunt ppetuo liberati: q; li  
beratio in dubio ppetua ē nō ad tpe. ff. d. pac. l. 2 hēdi. s. fi.  
viculus ergo captiuitat; quo tpe guerre p me dei captiuati  
erāt stricti sel soluti nō reuocant. l. qui res. s. arcas. cū si.  
ff. de solu. C. n; pcludo qd. s. dicit qd dei captiu sūt captiu  
nomi captiui eos in hac guerra pnti: 2 relaxati ad fides vt  
mons ē hodie. 2 vñ q; sit capt; solū pmi qui cū relaxant ad  
fidel; cū p pma captiuitate fuerit captiu; vñ 2 in solidū illa  
captiuitate durāt: ipossibile ē fieri captiuū alteri. q; null;  
eodē tpe pōt eē captiu; siue funis duoz; solidū. ff. d. castrē.  
pcc. l. hēditatē. s. p. Aut eiusdem rei eodem tpe: duof hē  
dñuz; solidū. vt in. s. si duob; vehiculū. l. si vt certo. ff. d. co  
mo. Et h; pā vā ponēdo q; capti i deā guerra captiui ēēt  
fuit; q; liberi remanēt. ff. de cap. l. hostes. solū rōne captu  
re captiuantiū sūt stricti ad certā quodā mō spēs be magij  
seu fidelitāt; fm diuisas p suctudies gēt; armoz; vñ nedum  
un; h; ēē i fūnoz; possēt ēē vn; captiu; 2 strict; eē cui libet  
captiuanti sic vn; pōt eē fidel; 2 vassal; dñtoz; dñoz; 2 cui  
libet ipsoz; fidelitāt; iuramētū p stare tenet. ff. de v iur. l. cu  
ius. s. j. ff. de op. no. nū. l. stipulatio. s. quidaz; 2 sic vn; pōt  
eē libert; plium pñoz; solidū 2 cui libet reuertētia solidū  
p stare. ff. de iure pa. l. si vno. ff. ad munici. l. a. p lib;. C. d;  
circa hoc dubitandū occurrit: ex quo captiu; ē oīs captiuā  
tū 2 captiuantes eūdē captiuū reuocant em pere tenentur:  
dic aut reuocant eodē tpe aut vñ si eodē tenet pere pri  
mo captiuanti. q; rōne pōis capture h; i eo fori; 2 potēt;  
ius reuocandi: si aut reuocatio fit diuisis tpi; oib; pere te  
net: sic videmus in subiecto plib; ciuitatib; aut dñis. q; si  
uocat eodē tpe tenet obedire hñi fori; 2 potēt; ius reuo  
candi. ff. de re iudi. l. s; pupillū. s. is qui ad manus. ff. de in  
ius uo. l. i. in fi. 2. l. i. in pn. 2 ē casus. ff. ad munici. l. liber  
tus. s. p scriptioni: ubi obligatus ad mūera in plibus locis. si  
si uocat p amboz; tenet obedire loco origis q; eodem sunt  
strictus pmo vñ ē casus ex pñis. ff. loca. l. in opis. ubi obli  
gatus duobus ordie successiuo ad pstatōes ope psonal; satis  
facere tenet. pmo ei cui pmo pmsit h; alr obligatus pluri  
bus psonalr nō possit cogi. vt satisfaciat pmo creditori. po  
ste a sedo s; oēs creditores si pncipiati nō si in executōe cō  
currūt. ut ibidē in gl. 2 plenius in. l. pusilla. ff. de pñi. credi.  
C. Adhuc dubitādū occurrit quid si eodē tpe vn; plus ē  
captiu; sic occurrit hodie. 2 oēs silēti reuocant: em obedire  
tenet: ex quo oibus obedire nō pōt: pp impossibilitate: dico  
q; si vnus ex captiuantibus ē nobilit; alijs: ei obediendū est  
pmo ar. in aut. de hēdi. 2 sal. s. si quis aut. 2 in aut. de defē.  
cui. s. iteris. ff. de fideius. l. i. C. de natu. libe. l. si quis. Si  
aut nulls eoz ē nobilit; tūc gratificare pōt uocatus cui vlt  
ff. de relig. l. i. ff. de leg. j. l. si funis. s. si iter. ff. de d. i. d. l.  
plane. si aut nō vult gratificare. s; solū vult pere eoz tenet

## Repetitio

tūc forte res dirimēda ē inter ipsos captiuātes: qui eūdem ca-  
ptiuū eodē tpe ad captiuitatē reuocāt. C. cōia dele. l. fi. ff. d.  
indi. l. siambo. Si autē nolūt eē z cor: des tūc iuicē se ipedi-  
unt. ff. de vsuf. l. quoties duob. z de leg. j. l. bmoī. §. fi. Et  
h' distinctio colligit ex gl. no. C. de icol. l. cmes. q' ē melior oi  
alia q' sit in corpe iur. C. de iur. dubitandū occurrit an isti  
q' ita hodie relaxant ad fidē. si vocati nolūt reūti: possunt ad  
reuertēdū cōpelli d' iure: aut saltē soluere iteresse. Et in q'  
tū captiuās eēt hostis reipublice nō ē dubitādū: q' ei nō est  
suāda fides. z in nō obfūātia fidei ē dol' bon' z approba-  
tus a iure. vt. l. j. §. nō fuit. ff. de dolo. l. si nō cōpellant pūe  
reūti si volunt. vt. l. in bello. §. manumittēdo. z. l. postlimi-  
niū. §. captiuif. ff. d' cap. Et eodē mō si captiuātes sint d' nu-  
mero sodalitū: q' nō dū discurrūt territoria inuadēdo: ea ponē  
do sub scēdio z ruinis z homicidijs: ac eēt homines capiēdo.  
Iuste. n. z licite captiuati p' eos h' relaxant ad fidē: vt q' for-  
sitā p'mittūt reūti cū talia: redire recusāt. vt. d. §. nō fuit. nō  
enī tenuit talis p'missio scā captiuāti p' metū. ff. qd' me. cā.  
l. q' in carcerē cū sua materia z hoc ponit gl. ex p'sse in. l. nam  
z sui. ff. de neg. ge. §. si nō eēt captiuātes d' numero sodalitū.  
puta q' stipēdianj alicui' cōtatis: v' vni facit; aliquā guer-  
rā in actu publico z patēti capisūt gēres armigeras inimicas  
z deū eas relaxāt ad fidē: tūc pōt dubitari: q' captiuantes  
captiuos amore dimittūt: nec eos tenēt captiuos aut op-  
p'os: quos occidere eis licitū erat s'm p'fuetudinē gēt' ar-  
moz. vñ tales sic relaxati: nō debēt eē in memores talis bñfi-  
cij eis de grā largiti. ff. d' dona. l. si p'z. §. j. Cōtrariū ē verū  
q' nō tenēt captiu' reūti: eēt si in rā: hoc t'z gl. ff. de neg. ge.  
l. nā z fu'. imo tale iuramētū d' reddēdo ē reprobātū. ff. d'  
cap. l. postliminiū. nec ob. qd' sibi bñficiū relaxatōis ipitū:  
cui' hic capt' in memor eē nō d'z: q' p'cedo si ali' q' capiēs hoc  
fecisset. h' largit' ē capiēs: q' de iure cape nō debuit. z iō  
cū captura hoīuz sit illicita reuocāda fuit de scō. put de scō  
p'cessit. ff. de iur. l. minor. z hoc ē verū sine dubio de me-  
ro rigore. h' audiū q' de p'fuetudie gētis armoz. h' iuz sole-  
uit. dico tū illā iniquā z nō fore suādā: eēt corā magfo mili-  
tū. ff. ad. l. rodī. de iac. l. d'p'atio. vbi ē directe cāus recte in-  
tucti cui z cor. C. de fur. aut. nanigia. z in aut. vñ sumif. s'm  
aut guerra ē licita v' dubitat q' qñ sit sup' d'cm ē tūc captu-  
ra est licita. vt dicit Jmo. in. d. c. olim cāz. de resti. spo. in  
vlt. gl. magna. z tūc tales capti q' iuste capti sūt si captiuan-  
tib' aliqua p'mittāt eis fuare tenent. z iō tenent redire sic  
carcerati iuste: si qd' in carcere p'mittūt carceratib' aut ali-  
is valēt eoz p'missa z suāda sūt. nō obfātē carceratōe p'di-  
cti. vt. d. l. qui in carcerē. z hoc de quarto p'ncipali puncto.  
Nūc de scēdo ad qntū z vltimū de captiuis q' se reddi-  
derūt cōsodalib' opp'mētū z v' q' sint captiuū illoz qb' ca-  
pti se reddiderūt cū sint pacta suāda. ff. de pac. l. j. z. e. ti. l.  
quētionē. z. l. iurifgētium. §. p'tor ait. In h'ium v' casus. ff.  
de acq. re. do. l. in laqueū. arguēdo de aialib' irrōnabilibus  
q' in nullius bonis sūt ad aialia rōnabilia. i. liberos hoīes q'  
sūt in nullius bonis sūt. stat. n. aialia talia imediate: cū in  
laqueū n' m' itauerūt n' a eē si p' nos app'hēsi sunt vt ibi: sic  
igif cū d'ei captiuū eēt opp'fū z manu app'hēsi ipsoz oppri-  
mētū eē vident. So. h' m' pulchri dubij v' eē ista: distigūē  
do q' aut d'ei captiuū nō obfātē q' alij se reddiderūt ducti  
fuerūt p' ipsos opp'mētes aut fuerūt relaxati ab ipsis oppri-  
mētū. Primo cāu sine dubio sūt captiuū ipsoz opp'men-  
tū q' duxerūt. Captiuū. n. a captura d'nr sicut mācipia d'nr  
q' manu capta. ff. de sta. ho. l. libertas. z. l. fuozuz v'ba. ergo  
eoz capiētes nō attēdunt ex quo eis nō obfātib' p' illos du-  
cti sūt in v' tute bellica. Scōdo cāu cū nō fuerūt ducti p' eos.  
imo relaxati sub distigūē. q' aut opp'mētes relaxāt eos spō-  
te: forte ob reuerētā illoz qbus captiuū se reddiderūt: aut  
eos relaxauerūt cōp'fū a dictis cōsodalib'. p'mo cāu sūt ca-  
ptiuū illoz qbus se reddiderūt. h' n. ab illis essent opp'fū tū  
ex quo eos opp'fūare p'cūit nō d'nr ab ipsis capti. h' ab illis  
qbus spōte se reddiderūt. C. de cap. l. cū non redēptū. z in  
l. bona. in p'n. ff. de cap. Scōdo cāu qñ cōp'fū relaxant: idēz  
dico q' nō d'z captus q' nō durat capt' Insti. q. mo. ius pa.  
po. sol. §. si ab hostib'. z. d. l. naturalē. z. l. in laqueū. ff. de in-  
rē v'fo. l. si p' pte. §. v'fuz. nec ob. q' fuerūt manu opp'fū p' op-

## §. qui prouocauit

p'mētes ergo subito vident' eoz captiuū eēt si p' reluctancez  
potuissent se extrahere de manib' opp'mētū. vt. d. l. in laq-  
um. ff. de acq. re. do. q' illa loquit in aialibus quez d'nia  
capiētib' acgrunt sed in qōne p'p'fū nō qñ d'niū.  
vñ nō ob. si igif guerra eēt talis: q' capti in ea eēt captiuū  
q' eēt guerra Jmpij v' eccle v' d' barbaros v' rebelles p'ce-  
dere obiectionē q' d'ei eēt sui d'coz opp'mētū: nō aliozū  
p' d'cāz. l. i. laqueū. h' tū isto scōdo cāu d'xerūt ipsos captos sūt  
captiuos illoz qb' se reddiderūt: tū q' d'ei sodales nō obneft  
opp'mētes cōp'ellere ad relaxationē captiuoz actōe in sc'm  
tenent' dict' cōp'fū ad itresse. vt dicit. d. l. in laqueū. vbi  
v'z. cāus facit q' d'ana socijs occurrētā culpa alteri' socij  
d'ano eoz cedūt. ff. p' socio. cū duob'. §. d'ana. z v'z cāus ex  
p'ssus. e. ti. l. rei criminis noie. Et p'dcā d'ico vera de iur  
armoz cōfuetudine circūscripta. si. n. p'fuetudo vigeret ali-  
ter circa p'dcā: dico eā suādā p' p'allegata. Et bec sufficiāt  
p' decisiōe p'nti. tū vñ dicere nō d'mitto vt meli' memorie  
cōmēdet q' istoz ita se reddētū hostib' p'timore in tū talif  
redditiōis act' a iure d'ana q' iura postliminiū in eo sibi lo-  
cū nō v'edicāt. eēt vbi guerra eēt p'ncipis vel pape. ff. d' cap. l.  
postliminiū carēt. Igif cauere debēt militātes in armis ne  
ita se reddāt q' ignominiosū ē eis. sed hodie talis ignomiā  
nō curāt tū ē in v'fuz reductū redditiōis actus.  
Disputata per d'nm Angeluz z vere Angelum d'ei in  
cimitate p'p'adue sub dominio domini Francisci de cara-  
ria. l. d. ccc. xcvj.

Elegans repetitio. §. qui prouocauit posito in. l. tale pa-  
ctum. ff. de pac. p' d'nm Angelū de p'fuo legū doc. edita.

## U' prouoca

uit: d'ic est vtilis. §. subtilis. z in  
practica d'nductib'. z iō diligen-  
aditēdus. Et legif. iij. mōis.  
Uno mō h'z glo. q' iudex q' tulit  
suiam erat delegat'. Iudex aut  
appellōnis fuerat delegans: z  
hāc lecturā seq' Ja. bu. hic: h'z  
istā lec. h. §. modicū dubitatio

nis h'z. Cū indices delegātes suoz delegatoz s'ntas exequāt  
vt. ff. de re iudi. l. a d'no pio. in p'uin. Item bec lec. diuina-  
tionem sapit: que refugium est miserorum. vt. C. fa. here. l.  
filium. in gl. cum diuinare nō liceat: nec sit in p'ate nostra.  
vt. J. ad. l. agl. l. si putator. j. mandati. l. si fiduciosoz. §. non  
male. §. ignoscendū. Et s'm hanc lec. glo. hic. §. hoc dicit.  
Si appellatiōni renūciat per pactū. s'nta executioni māda-  
tur p' iudicem appellatiōis q' delegauit eandem. Et ex hac  
lec. notandū est. Primo q' iudex delegatus s'ntā s'ntā  
nō exequit eēt si ab ea fuerit appellatū z appellatiōi renūcia-  
tū tacite vel expresse per p'firmationē ergo sue s'ntē factas ta-  
cite vel expresse nihil plus iurisdictionē delegato acquiratur.  
vnde non mirū si suam s'ntā non exequitur p'pter hoc qñ  
pactum p'uatoy tacitum vel expresse. iurisdictionē non  
tribuit. vt. C. de iurisd. o. iu. l. p'uatorum. Scōdo q' si  
de appellatiōni renūciat expresse per pactū sine tacite. per  
lapsum fataliū: casus est in. l. si. §. p' C. de tēp. ap. Cū autē  
confirmat pacto ē casus hic s'm hāc lec. cui' tū p'trariūz te-  
net hic Guil. z Ray. post cū vt infra patebit in examina-  
tione materie. Tertio quando s'ntā a qua est appellatum  
cōfirmatur pacto seu renūciatione aut aliter per lapsū sa-  
talium dicta s'ntā mandatur executioni per iudicem appel-  
latiōis. si tamē cām delegauit. z tūc iudex appellatiōis  
eam exequitur non vt appellatiōis iudex. sed vt delegās.  
Quarto z vltimo q' qñ appellatiōi renūciat iudex ap-  
pellatiōis hanc renūciationem d'z sequi sicut confessiōes  
in iudicio factam de p'ncipali causa aliter non discussō.  
Scōdo modo p'ncipaliter legitur hic. §. q' iudex appel-  
latiōis non fuerit hic delegans. imo loquat in quolibz ap-  
pellatiōis iudice. Et s'm hanc lect. hoc intendit. Si post  
appellatiōnem transigitur z per pactum renūciat eides.  
Iudex appellatiōis alio non discussō. sententiā p'mi iudi-  
cis exequit

eis exeq. b. d. Nec lec. ergo dicit lec. glosari fm qua  
 et cu renuclat appellatōi p pactū iudex appellatōis non  
 exeq. inias nisi sit delegās z fm Gul. exeq. z p hanc lec.  
 Gul. bic. §. ē singularis. l. q. appellatōe de terra p expōssam  
 renuclatōne appellatōis. Iudici appellatōis cōpetat ex  
 quēdi potētia: q nō cōpetit cū appellatōe de terra p lapsū sa  
 talū. qd ifeq. Ray. vt tā dixi. Tertio mō legat fm Bar.  
 qd hic nō fiet executio snie p iudicē appellatōis nec lra hoc  
 dicit fm cū imo fiat executio cōuētōis z pacti inuiter ap  
 pellatē z appellatū sicut fit executio cōfessōis: z fm lec. c.  
 b. d. Pactū de parēdo snie si trāfactōi nō pareat meretur  
 executionē sicut snia z cōfessō. b. d. Bar. bec lec. ē mirabi  
 lis. nā fm eā duo singularia ex isto. §. iferūtur. Prio q. pa  
 ctū nudū ē efficac. ad agēdū. nā hic pmo fuit scā trāfactio  
 de lra ex itervallo intercessit pactū z sic nudū p qd. pmissū ē  
 soluere iudicatū si trāfactōi nō pareret. z regulā traditā in  
 l. iurif. gētū. §. quimo sup. eo. s. rū de fm cū q. istud pactum  
 ē legitima cōuētō de qua fit mētio l. l. legitima. sup. eo. nā  
 ter. dicit iustā cōuētōne zc. z idē ipōtāt bec vba iusta z le  
 gitia vt. ff. de. l. iij. l. cū filio. z. ff. d. d. ob. cās. l. q. feru. p  
 hūc ergo. §. ponat expōssū l. d. l. legitima: qd ē notādū. Secūdo  
 no. q. cōuētō p quā pmittit pareri snie tā late: meret ex  
 tione: sicut ipa snia qd ē mirū cū cōuētōes z pacta quātun  
 cūq. redacta i publica documēta nō merētur executiones  
 s. via ordinaria sit agēdū: vt ifra de muno. l. muno. xrv. an.  
 cui fidei cōmissū: ifra de re iudi. l. iij. §. si ex cōuētōe. z. C.  
 de excep. rei iudi. l. si cām. An at bec. lec. pcedat: ifra i ap  
 paratu patebit. Quarto z vltimo legat fm me q. hic. §.  
 nō loquat de executōe snie nec de executōe cōuētōis vt di  
 xit Bar. s. q. iudex appellatōis delegās. vel nō delegans  
 nō ē via seq. d. dico exeq. iura cōuētōne appellatōis z appel  
 lati q. cantū fuit appellatē satisfacturū z iudicatis si iura cer  
 tū diē nō solueret pecuniā: qua trāsegerat z hūc credo fuisse  
 se itellectū Papiiani vt ps ex ter. ibi seq. nō at dicit ex  
 equit. legat at dictā cōuētōne iudex appellatōis i hac forma  
 q. cōparebit appellatō corā eo. z narrabit post appellatōne  
 steriectā factā trāfactōne p certa pecunia ad certū diē sol  
 uēda z pactū appositū d. satisfaciēdo iudicat. pecunia nō so  
 luta: z petet pnuclari p hoc appellatōne s. de desertā: z tūc  
 iudex ligdato sibi de trāfactōe z pacto nullo alio discusso  
 de eā pncipalit. seq. dictā iustā cōuētōne sicut d. seq. cōfessō  
 sione in iudicio factā z pnucliat appellatōne fore desertā  
 z iste ē modus deducēdi i pncipā z i iudiciū hūc. §. C. Ex  
 hac aut lec. resultat vñū singulare: qd nō est alibi. s. q. appel  
 latōis renuclat expōssē p pactū z promittit satisfieri late snie  
 nō extinguit p hoc iurisdictione iudicis appellatōis qn vñū  
 te eiusdē ist. atie ichoate corā eo. pnucliare possit appellatō  
 nē fore desertā: videbat enī d. nū cū p ipam cōuētōne snia  
 vñū nouata z adeo ab appellatōe recessū q. nulle eiusdē extra  
 rē relige z s. hūc lec. q. ē noua. b. d. Si post appōes trā  
 sigit z iudicat satisfieri pmittit trāfactōi nō satisfacto alie de  
 eā nō discusso iudex appellatōis pnucliare d. appellatōne  
 fore desertā. b. d. Ex peditis lec. venio breuit ad appa  
 ratū glosari. z oppo. q. executio snie nō possit fieri. Pā aut  
 dicim. eā fieri vi ipō snie. z hoc falsū ē q. extuncta fuit p ap  
 pellatōne vt. l. i. §. i. fi. j. ad turpil. aut vi pacti z silr falsū ē hoc  
 q. fuit nudū pactū ex quo nō agit vt. l. §. quimo glo. rimens  
 istud d. nū soluit. pmo mō s. quosdā q. s. nō agit ex pacto vt  
 fiat executio snie tā late: tū dānari poterit pacifcōs vt stet cō  
 uētōi z ex illa snia tūc agi poterit. hoc glosator nō placuit z  
 merito q. s. hoc ex pacto nudo sp agi possit vt q. saltē dāne  
 tur q. stet pacto z sic i effectu illu. i. idē opaf pactū nudū qd  
 veltū qd falsū ē. Secūdo mō soluit q. q. trāsegit vñū renuclasse  
 appellatōi: sic q. petit terminū ad solūēdū lata cōdenatō: ia  
 vñū renuclasse appellatōi potētie: z vñū snie cōsentire vt. C. de  
 re iudi. l. ad solūēne z. C. e. l. pter q. z iō nimirum si dicte  
 snie hoc casu fit executio q. p dictā trāfactōne snia z firma  
 tur p lapsū fatalū vt. C. de app. l. fi. §. pe. z i hoc glo. residet  
 Et s. hoc ē casus h. singularis q. si appellatōe interposita  
 trāsiat vñū soli ist. atie appellatōis renuclatū eē: nō at snie p  
 me nec iuri q. s. itō p eā: s. s. istā solūē oppo. extra glo. q. imo  
 statis scā trāfactōe totū negociū sit sopitū vt. C. de appel. l.

si s. maiorē vbi ē casus i terminis glo. ibi rīdet q. pactū ap  
 positū h. iur. trāfactōis: de parēdo snie si iudicat nō satisfi  
 ciat opaf trāfactōnem hēri p nō scā z iō nō mirum si pma  
 snia hic executōi mādat z bec lec. placet. Et ex hoc cōclu  
 ditur q. vbi post appellatōne trāsigit simplr totū negociū  
 terminat ita q. de pma snia z ei effectu: impli nō ē q. rēdū  
 s. agere d. q. snias p se meruit ad obseruatiā pmissōz ex sti  
 pulatōe si intercessit als ager pferip. vbi ex quo iplent pfe  
 cte scētū ex pte sua remittēdo sibi ius q. s. itū ex snia vt. d. l. si  
 qua cōficta. l. siue apō. C. de trāfact. z si trāfactio sit pacto  
 appposito q. iudicat satisfieri debeat nisi trāfactōnem pareat.  
 tūc nō itelligat renuclatū pme snie si nō pareat z iō ei ex  
 cutio peti pot si nō pareat cāus notabilis ē hic. Bar. at vñū hic  
 tenere q. trāfactio nullā hūit cōuētōne nec aliq. pactū se  
 cū annexū imo fuit scā simplr z pare z pactū de parēdo snie  
 si trāfactōi nō pareret. fuit appositū ex itervallo z hoc pbat  
 ipse p ter. q. dicit trāse gerat qd ē pteriti plusquā pfecti tps.  
 z nō. factā trāfactōne an pactū s. hoc sibi nō cōcedo q. lra  
 hoc necessario nō icludit z post vñū pactū appositū hic i lra  
 subaudias. tūc z erit sens. q. q. puocauit pactū ē tūc hic trāse  
 gerat zc. z iste ē ver. itellect. vñū tene glo. q. ē dicta. l. si cōtra  
 maiorē quā Bar. allegat itelligēdo tū fm q. Bar. itelligit  
 z itelligēdo q. h. fiat executio dicte snie ē hic cal. mirabil.  
 q. exticto pnucliatō p trāfactōne viuificari pot snia tā extun  
 cta p pactū de nouo iterpositū. S. hoc nō credo q. cū tran  
 factio ipō pnucliatū extiterat ipō iur. vt. d. l. si s. maiorē: nō p  
 p pactū nudū viuificari s. pfit ad nouū scētū si veltū sit vt  
 l. si vn. §. pact. i. v. idē dicem. sup. a. e. z ifra. de contraben.  
 emp. l. pacta quēta. C. Ex p dicit. ps no. q. decisio de eo qui  
 remisit oēs penas appposito pacto q. si ille cui fiebat remissio  
 nō obseruaret q. i. casū obligatōes penales reuclaret an  
 eo s. ueniret zc. q. reuclat si nō ipō iure s. blate vt. l. d. §. pa  
 ct. i. p. n. sec. si sunt sublate ipō iure pure. vt. d. v. idē dicem.  
 S. si nō hūit pure: s. z d. tionalit si s. nō fiet: tūc imediate cū s.  
 fit deficit cōditio ē remissio appposita iō de cā remissio vñū  
 bus vacuat. Attēdēda igit sp sūt vba pacti an faciāt remissō  
 sione cōditionalē an resolutuā: qm iter bec magna ē d. nā.  
 vt. l. ij. ff. de i. diē adiec. z. l. j. ff. de. l. cōmissōria. C. Pūc re  
 intro glo. z oppo. q. snia lata nō mādet executōi p iudicē ap  
 pella. q. appellatōne trāsigēdo appellatōis renuclat z ab ea  
 desistit vt dictū ē. S. cū snia z firmat p desistētias p pmo  
 iudicē executōi mādat: nō p iudicē appella. vt. d. l. fi. §. pe.  
 C. de rēp. appella. Timore hui. z trarij variat itellect. hui.  
 §. q. d. r. p. vt. i. z. d. i. p. m. fm glo. q. iudex appella. erat de  
 legat. h. lec. sine dubio ē vera in le s. diuinationē sapit. Ex  
 ea tū no. qd dixi q. iudex delegat. nō p. exeq. sentētias suas  
 quātūcūq. sit p appel. dicta sua sentētia z firmata. attēde tū  
 q. q. l. b. s. delegat. snias p se latā exeq. p. p iurisdictionē quas  
 h. z ex d. c. i. d. c. c. cū ab eccl. iaz. Spe. i. t. d. exeq. sen. §.  
 nūc d. s. circa p. n. Et istū articulū an delegat. snias suā pos  
 sit exeq. j. lat. i. q. d. b. declarabo. C. Secūdo mō itelligit fm  
 Gul. q. idifferēter loquat i quol. iudice appellatōis. Ad  
 z trariū rñs q. loq. vbi snia z firmat p lapsū fatalū sec. cū cō  
 firmat p trāfactōes vel pactū z sic expōssō appellatōis z s. f. u  
 vt h. z h. tenebat Ray. Ja. de butri. s. oppositū. z idē Bar.  
 h. q. nō ē dare rōne d. i. m. z firmationē tacitā z expōssā. vt. s.  
 eo. Itē q. z h. pl. Bar. tū i. l. a. d. i. o. p. i. q. q. icipit.  
 Quero z reuoco i dubiū mutauit ppositū z dixit q. incāu  
 hui. §. erat notoriū iudici p trāfactōes q. snia merebat ex  
 cutionē q. ps se ad h. obligauit z iō iudex appellatōis h. cāu  
 pot snias exeq. s. vbi ps simplr sua spōte renuclasset snie nec  
 diceret se satisfacturū iudicat. aut alio mō appellatō eēt de  
 ferta pura q. nō fuerit petiti apli. vñū alio mō tūc sit vera opi.  
 vt exequat p m. z nō iudex appellatōis: s. h. distinctio nō pl. qz  
 magis ē notoriū iudici appellatōis: cū corā eo renuclat ap  
 pellatōi. q. pma snia eēt executōi mādatā cū h. sibi z stet p

## Repetitio

acta q̄ faciūt rē sibi notoriā s̄ Inno. extra. de appel. c. ex isti  
nuatōe q̄ sit notoriū vbi trāfactio sc̄a ē z si trāfactōi n̄ para  
tur: pmissū ē soluere iudicatū: quo cāu n̄ ligdū ē iudici s̄iā  
executōi mādā dā: nisi purificata q̄ditōe q̄ solutū n̄ sit: qd̄ i  
trāfactōe deuenit: hoc t̄ Inno. extra d̄ offi. dele. c. j. Qui.  
dic̄ q̄ pmissit ad terminū soluere: z si n̄ soluit q̄ cōsentit ex  
cōdicari elapso termino an̄q̄ iudici ligdet: q̄ n̄ soluit z cā q̄  
re n̄ soluit. **T**ertio mō intelligit̄ h. s. s̄ Bar. g. h. fiat exe  
cutio cōuētōis. z iō n̄ ob. s̄iū: cū loq̄ i executōe s̄iue: z s̄ h  
ē h. dare casti singularē i quo q̄ntio meret̄ executōez: sic cō  
fessio z s̄iā s̄z eū nec mirū q̄ z stipulatio iudicatū solui exe  
cutionē meret̄ s̄ h. itellecr̄ s̄ sit pulcer: t̄i n̄ pl̄z. nec video q̄  
aliqui sustineri possit q̄ n̄ memini legisse legē dicēte vllā sti  
pulationē cōnētionale: aut p̄tōriā h̄ie executōez patā: de cō  
nētionali ē casus. j. de mino. l. minor. xxv. an. z. j. de re iudi.  
l. iij. s̄. si ex cōuētōe. C. de execu. rei. iudi. l. si cās: in p̄tōria  
ēt p̄z. q̄ p̄mo cedit dies stipulatiois: de iū ē ex ea agēdū vt. l.  
j. j. de p̄to. stip. z. l. si. eo. ti. z. l. in oib̄ p̄tōrijs vel ex stipula  
tōe actio p̄tēt vt. j. iudi. sol. l. j. Et p̄tērea dico q̄ omnia  
statuta vigētia p̄ italiā q̄ infra p̄fessionata z guarētigie me  
reant̄ executōez vt s̄iā s̄iū s̄ dispōnē iur̄cōdis. Et iō ad nul  
lā p̄sequētia s̄iū trabēda. Quarto mō intelligit̄ s̄z me: q̄ h  
n̄ petat̄ executio s̄iue nec q̄ntōis vt. s̄. dixi: z iō n̄ ob. s̄iū  
cū loq̄ de executōe s̄iue. **E**xpediūt s̄iū s̄uenio ad q̄ones  
z q̄ro p̄mo q̄n̄ s̄iū facta trāfactio d̄ qua hic loq̄ glo. hic dic̄:  
q̄ post puocatōez z h̄i: z ex hoc no. licitū ē transigere post  
s̄iāz puocatōe pendēte: p̄det. n. lis. z iō trāfactio p̄missa  
ē. S̄z vbi s̄iā trāferit in rē iudicatā t̄ic n̄ p̄t trāfigi nisi ad  
huc possit ēē dubiū. j. de trāfact. l. post rē n̄ t̄i dicere res  
dubia p̄ simplicē negatōez aduersarij si negatio appet̄ cui  
dēter calūniōsa: vt q̄ p̄batōes actor̄ s̄iū in p̄mptū z i apto.  
vt no. glo. in. d. l. post rē nec ob. q̄ sola negatio fac̄ rē dubiā  
vt. C. q̄. ad li. p̄cl. n̄ li. l. iij. q̄ illud ē v̄ez q̄ n̄ appet̄ de ap  
ta negat̄ calūnia vt d̄m̄ ē z p̄bat̄ apte in. l. j. s̄. si ea. j. d̄ v̄e.  
in pol. mit. z. j. de carbo. edic. l. iij. s̄. due cāe z sic n̄ h̄z locū  
tūc trāfactio ita n̄ h̄z locū tūc p̄promissio in arbitratōez  
cū z ip̄a sit trāfactio q̄dā in auc. si v̄o p̄t̄igerit. C. de iudi. z i  
corpe v̄i sumif. **S**z h̄ic dēter ē vidēdū qd̄ si post dictas  
s̄iāz q̄ i rē iudicatā trāsiuit p̄tes trāfigit̄ aut ē p̄promissit  
adict̄ h̄z v̄bis q̄ cōiter i p̄fatiōib̄ apponunt̄ v̄z: cū lis z qd̄  
sit z ēē possit iter tales zc. an hoc cāu tenebit trāfactō v̄l p̄pro  
missū: dic̄ q̄ sic q̄ ad huī act̄ s̄ubaz regit̄ lis aut lit̄ timor  
z de cōi p̄iū cōsensu enūciatū ē: habo igit̄ dict̄ v̄bis enūcia  
tōis nisi apte p̄bet̄ s̄iū vt. C. d̄ h̄e. stip. l. optimā z i bi ca  
sus. **S**ecō p̄ncipalr̄ q̄ro q̄ l̄ra hic dic̄ q̄ nullo alio d̄ p̄n  
cipali cā discussō iudicē appellatōis seq̄ debere q̄ntōez: an  
faltē de iusticia s̄iue erit q̄rēdū si ps appellās vult ostēdere  
s̄iāz latā iustā glo. ij. hic dic̄ q̄ n̄ ex qua no. q̄ q̄n̄ s̄iā ē p̄ti  
um p̄sensu p̄firmata n̄ ē possibile q̄ri de inigrate s̄iue p̄ hoc  
fac̄. C. de app. hi q̄ ad ciuilia: bec at̄ vera nisi s̄iāz p̄firmās  
dicat obtētā fore s̄iāz p̄ falsas allegatōes falso factas: ita q̄  
q̄ obtinuit n̄ p̄t a dolo vllaten̄ excusari s̄z Inno. extra. d̄ de  
posito. c. gratis. **T**ertio q̄ro nūqd̄ appellatōe iterposita  
extinguit̄ p̄nūciatū vel suspēdat̄ glo. vltia hic t̄z q̄ suspē  
datur s̄iū t̄z glo. l. l. furti. i. p̄n. v̄. iter famosos. j. de ifamib̄  
z d̄ hoc v̄z cal̄ ibi d̄i dic̄ q̄ si p̄ma s̄iā p̄firmat̄ t̄pe p̄firma  
tōis icipit̄ ēē ifamis d̄anāt̄: z p̄ q̄ns nō recte nec vere nec fi  
cte: s̄z sec̄ sit cū appellatio deserit̄ hoc ē p̄bat̄ apte q̄ d̄ana  
tus de famoso crimie p̄ qd̄ reddidit̄ itestabil̄: testat̄ appellatio  
ne pendēte vt. l. si q̄s exheredato. s̄. irritum. j. de iust. l. rup.  
test. z de test. l. q̄ a latrōib̄. s̄. si. qd̄ nō ēēt si n̄ extingueret̄ s̄z  
suspēderet̄ q̄ tūc d̄anāt̄ de statu suo dubī ēēt iō nō posset  
cōdere testm̄ vt. j. de testa. l. de statu hoc ē p̄bat̄ l. l. in fi.  
j. ad turpill. vbi tex. dic̄ exp̄isse p̄nūciatū extingui z h̄ appro  
bat̄ ēt̄ ibi glo. z p̄ hoc. j. de cōdic. ide. l. elegāter. s̄. j. z. j. de  
penis. l. ij. s̄. si. p̄ hoc ēt̄ facit. j. de bonis dā. l. si cum maior  
s̄. accusasse z h̄c p̄tē t̄z Bar. l. d. s̄. si. s̄udat se q̄ p̄firmata  
s̄iā nō orit̄ actio ex p̄firmata s̄z ex p̄firmate vt. C. d̄ appel.  
l. eos. s̄z h̄c rō modicū valet q̄ qd̄ q̄rit qd̄ iur̄ sit pendēte ap  
pellatōe p̄siderato eo qd̄ p̄t̄igere poterit q̄ si s̄iā p̄firmata  
elapsa s̄iū oia puocatōis t̄pa z retro d̄anāt̄ fuit ifamis. ergo  
appellatio p̄nūciatū nō extinguit̄. ip̄ossible enī ēēt ip̄z retro

## §. qui prouocauit.

infamē vere ēē si p̄nūciatū fuit extictū. Itē nō ē vera idiffe  
reter bec rō q̄ ex p̄firmate sp̄ agat̄ z n̄ ex p̄firmato vt. j. di  
cā z h̄c p̄tē q̄ p̄ appella. suspēdat̄ p̄nūciatū: n̄ at̄ extinguit̄  
t̄z Inno. extra de appel. c. ad h. ij. Et Spe. i. ti. de ap. s̄. l. q̄  
bus. v̄. xvij. n̄ appellat̄. ip̄e at̄ Bar. i. l. furti. mutauit p̄posi  
tū z dic̄ q̄ i ciuilib̄ appellatio suspēdit̄ effectū s̄iue i totū. z  
iō dicim̄ appellatōe pendēte nil nouari posse nec p̄ iudicē a  
quo nec p̄ p̄tes nisi solū illud fieri pōt durate p̄ia istāria an̄  
latā p̄mā s̄iāz vt. l. post q̄. s̄. ip̄ator. j. vt. leg. no. ca. S̄z i cri  
mialib̄ suspēdit̄ effectū s̄iue i totū p̄ter q̄ quo ad bona i quo  
reanet̄ aliq̄s effectū vt. l. iij. ff. si. pendēte appel. mors iteruo. q̄  
appet̄ q̄ alienatio bonoz sc̄a appel. pendēte p̄ d̄anāt̄ ex cri  
mine ex quo debebat̄ bona publicari reuocat̄ vt. d. l. si. bec  
opi. nō pl̄z i eo qd̄ dic̄ i ciuili effectū s̄iue i totū suspēdit̄ q̄ im  
mo extinguit̄ p̄nūciatū s̄iudic̄ quo ad effectus quos secū s̄iā  
trabit̄ v̄i d̄anāt̄ in actōe famosa iteriz appel. pendēte nō ē in  
famia n̄ ergo suspēdit̄ ifamia nec effectū s̄iue quo ad ifamiā  
s̄mo extinguit̄ s̄iudic̄. Itē reo absoluto si actor appellat̄ extin  
guif̄ absolutio. nō at̄ suspēdit̄ vt. d. l. furti. Itē nō ē v̄ez q̄ in  
criminalib̄ suspēdat̄ p̄nūciatū imo extinguit̄ vt i ciuilib̄ vt. d.  
l. j. i. si. nec ob. l. cirographis i. fi. q̄ v̄i dicere effectū s̄iue si su  
spēdit̄ quo ad bona qd̄ appet̄ q̄ alienatio facta p̄ reū crimis  
lata s̄iā valet iteriz s̄z retractat̄ p̄ viā attēptati p̄nūciata ap  
pellatōe iusta q̄ illō iō est q̄ an̄ latā s̄iāz alienatio fieri po  
terat̄ p̄ reū z tenebat̄ s̄z irritari debebat̄ lata s̄iā sup̄ crimie  
vt. l. post s̄ctū s̄m lec. D̄ dof. j. de dona. cā mor. Sicut igit̄  
poterat̄ an̄ s̄iāz ita appel. pendēte z codē mō n̄ ob. l. iij. C. si  
p̄. ap. mors iteruenit hic p̄uct̄ mibi sat̄ ē dubī p̄p̄ varieta  
tē opi. z. d. l. furti v̄i pbare v̄rāq̄z p̄tē. l. q̄ extinguit̄ d̄i di  
cit̄ q̄ si puocatōis t̄pa sit elapsa retro ifamis ē z sic effectū s̄iue  
n̄ ē extinct̄ s̄z suspēdit̄. t̄i p̄sidero tria t̄pa v̄iū ē an̄ appellatio  
nē iterpositā d̄i t̄i appellari p̄t. S̄cōz post appellatōez iter  
positā appellatōe pendēte t̄m. Tertio post iterpositā appel  
lationē z cām diffinitā p̄ lapsū fataliū vel p̄nūciationē exp̄  
sam. j. p̄mū t̄ps nec p̄nūciatū extinguit̄ nec suspēdit̄ z iō iō  
tinēt̄ s̄iā lata s̄iuit̄ vigorē z resultat̄ iuris executio vt ifa  
mie vt. j. d̄ postul. l. ex ea. Et iō. j. d̄m̄ t̄ps talis d̄denat̄ nō  
poterit̄ i testē iduci q̄ ifamis ē z reddet̄ d̄anātū itestabilē si  
crimē erat̄ tafnāe qd̄ d̄anāt̄ ab eo itestabil̄ redderet̄ vt. j. d̄  
iusto testō. l. si q̄s exheredato. s̄. irritū. z. j. de penis. l. qd̄  
ad statū z. l. q̄ vltio. nec ob. q̄ paria s̄iū appellatōez pendēte.  
v̄l ēē. j. t̄pa. appellatū vt no. glo. i. l. j. nil no. ap. p̄. q̄ illud  
cōcedo vt suspēdat̄ i executione boīs s̄z mera iur̄ executio  
fit lata s̄iā n̄ expectato lapsu. x. diez. z iō ex cōicā s̄cōtinēt̄  
excōicat̄ ē effectualr̄ cū d̄ca s̄iā imediate trahat̄ lectū exe  
cutōez extra d̄ ap. c. pastoral̄ z. c. ad hoc. Spe. i. ti. d̄ ap. s̄. no  
uissime circa p̄n. z. d. s̄. i. qd̄. v̄. xvij. z. C. si nō a p̄e. tu. l. fi. z  
hoc t̄z Guil. de cu. z Ray. de for. z Ja. bu. i. d. l. furti. h̄ gl.  
ibi s̄znā opi. inuat̄ s̄iū: d̄i intelligit̄ illū. s̄. loq̄ de t̄pe appel  
latōis interponēde: s̄z ille intellect̄ n̄ ē bon̄. Infra at̄ s̄z t̄ps  
. l. appellatōe pendēte dico q̄ p̄siderato p̄nti statu p̄nūcia  
tū extinguit̄ quo ad oēs effectū quos secū s̄iā trabit̄ q̄ sic a in  
re iducunt̄ ita remedio iur̄ tollunt̄ quo ad alios i qd̄ regit̄  
factū boīs suspēdit̄. z iō p̄ viā attēptati oia reuocant̄ vt l. c. si  
solū de ap. li. vj. Et iō d̄anāt̄ appellatōe pendēte poterit̄ p̄de  
re testm̄ z reddere testimoniū vt. d. s̄. irritū. z. l. q̄ testō. s̄.  
mulier. ff. de testa. z. s̄. si. q̄ z s̄z postea p̄ma s̄iā p̄firmet̄ n̄ in  
firmabit̄ testimoniū q̄ ius q̄si t̄ū ē tertio q̄ ex supueniēte ca  
su i p̄sōa testis n̄ ifrigit̄. ispicit̄. n. testif̄ d̄ditio t̄pe testimoniū  
vt. l. j. C. d̄ testa. l. ad testū i p̄n. fac̄ optie. j. d̄ stab. l. si post  
mortē z h̄ t̄z glo. i. d. l. fi. z idē Guil. Ja. z Ray. ibidē sic in  
telligo. d. l. j. i. fi. j. ad tertul. q̄ dic̄ p̄nūciatū extingui. S̄z cō  
siderato eo qd̄ i futuz p̄tingere p̄t appellatio nō extinguit̄. s̄z  
suspēdit̄ q̄ si p̄ma s̄iā p̄firmabit̄ appebit̄ p̄nūciatū extictū  
eo cāu quo agit̄ solū ex p̄firmate vt i. d. l. furti in glo. z. l. ci  
rographis in fi. j. de admi. tu. p̄ Inno. z quosdā alios extra  
de offi. deleg. pastoral̄. s̄. pe. z multofo: t̄i apparebit̄ exticta  
si p̄ma s̄iā ifirmabit̄. Si at̄ nō p̄firmat̄ nec ifirmabit̄ per  
iudicē sed p̄ lapsū fataliū: vel p̄ exp̄sam renūciatōez partis  
vt in casu huius. s̄. apparebit̄ p̄nūciatū nō fuisse extinctū  
sed suspēdit̄. q̄ effectū infurgētes ex s̄iā appellatōe pendē  
te cessauerūt s̄z ea deserta lapsu dictorum fataliū aut pacto  
omnes

oēs retro affinitate effectus. Contingit tñ in quibusdā casibus quo ad qdā appellacionē n̄ suspēdere nec p̄nūciatū extingue re. et h̄ generale ēi oib⁹ sp̄ialib⁹ in q̄b⁹ ligat̄ aīa. d̄ sen. excō. c. as cui. p̄dicta gl. Jo. an. l. vi. Et p̄dca vā cū ē appellatū a diffinitūa. si aut̄ appellat̄ ab interlocutoria. idē ē h̄ Inno. in. d. c. ad h̄ qd̄ ē v̄z qñ interlocutoria post se diffinitūā n̄ expectat. et sic ē decisīua totū ut. Luntra v̄lē. j. de mmo. fm̄ v̄nū intellectū. als̄ n̄ extinguit nec suspēdit p̄nūciatū. nisi postq̄ iudici a quo canonicē fuerit inhibītū ne p̄cedat vt in c. n̄ solū. de ap. l. vi. In tertio v̄o tpe. i. post cās infra terminatā qd̄ iuris sit ex p̄dict̄. apparet r̄sūs. q̄ vbi solū agi p̄t̄ ex q̄firmatē. cū ip̄a p̄ma sn̄a sit extincta adhuc extincta durat. h̄ vbi ex q̄firmata p̄t̄ apparere q̄ effect⁹ p̄ime sn̄e fuit suspēsus vsq̄ in diē q̄firmatōis. nō aut̄ extinet. et ita sentio circa p̄dictū subtile articulū. Conclude igit̄ b̄. ex p̄missis. ita p̄mo q̄ p̄dēte tpe appellādī. sn̄a n̄ suspēdit in aliquo effectū. cū secū executionē trahat ip̄o iur̄. h̄ solum respectu executionis in q̄b⁹ requir̄ factū hoīs. Secūdo q̄ appellatōe p̄dēte q̄siderato p̄nti statu. sn̄a extinguit. quo ad oēs effectus quos secū sn̄a trahit. absq̄ hoīs scō. Tertio q̄ appellatōe p̄dēte effect⁹ sn̄e regrētes factū hoīs. q̄siderato statu p̄nti sunt in suspēso. et idōa attēta q̄ attēta poterāt instāta p̄ma durate reuocāt p̄ vā attēta. Quarto q̄ q̄siderato futuro euentu p̄nūciatū nō extinguit. h̄ ē in suspēso. Quinto q̄ appellatōis cā terminata lapsu fatalū aut renūciatōe. n̄ extinguit p̄nūciatū. Sexto q̄ cā appellatōis decisā. p̄ sn̄as i firmatēs extinguit p̄nūciatū. Septimo q̄ cā appellatōis decisā p̄ sn̄as q̄firmatōis extinguit p̄m̄ p̄nūciatū. eo casu quo agi n̄ p̄t̄ nisi et scōa sn̄a q̄firmet. Octauo q̄ appellatōe p̄dēte ab interlocutoria q̄ p̄ se diffinitūā expectat. n̄ extinguit nec suspēdit p̄nūciatū. anquā indicia qd̄ sit canonicē inhibītū p̄cedāt. Nono et vltio. q̄ cū appellat̄ in sp̄ialibus in q̄b⁹ ligat̄ aīa appellatō nō extinguit nec suspēdit p̄nūciatū. Subsequēter h̄ q̄rit gl. q̄ pacific̄ se iudicaturis satisfactur. et stare sn̄e q̄cūq̄ seraf. an poterit appellare et curtare executionē sn̄e glo. decidit q̄ n̄ q̄ renūciari p̄t̄ appellatōi future ut. C. de tēp. ap. l. fi. in fi. et. j. de re iudi. l. si que nerit. et. j. a. qui. ap. nō li. l. i. §. si q̄s an. et h̄ sine dubio verū ē. cū pactum sit post lit. cōte. S̄ si an̄ dixerit qdā n̄ tenere nisi factū sit de oib⁹ q̄nub⁹ quas p̄tes adinuicē b̄rēt vt no. spe. in ti. d. ap. §. fi. v. et no. h̄ n̄ p̄z q̄ et si sup̄ vna lite tm̄ su tura p̄missū sit n̄ appellari et pactū ut no. gl. l. l. §. si q̄s an̄ j. a. g. ap. n̄ li. h̄ idē t̄z spe. in ti. de ap. §. fi. in fi. Et p̄dca vā i civili in criminalib⁹ at si d̄ hoīs salute agat. n̄ t̄z renūciatio nec pactū d̄ n̄ appellādō. qñ appellari possit. et h̄ dicitur b̄ua nitar. rō. p̄ h̄ e calus in. l. n̄ tm̄. j. de ap. ibi oēs puocationes audiri debere. Si at̄ de hoīs salute n̄ agit q̄ p̄ crimine sola pena pecuniaria inferēda venit tūc idē credo q̄ in civili. si re⁹ d̄ n̄ appellādō pacific̄ sec⁹ si pacific̄ accusator q̄ tūc pactū iuri publico p̄iudicatur. et eēt a re puata remotū. vñ nō teneret vt. s. e. l. ius publicū et. l. si vñ. §. i. f̄ima. S̄ p̄dca vā oppono. q̄ n̄ obstat pacto d̄ n̄ appellādō. nihilomin⁹ liceat appellare ut. l. iij. §. fi. j. rē ra. b̄ri. et. j. iudi. sol. l. pe. gl. nō soluit. Tu solue. q̄ ibi p̄missio de soluēdo iudicatū. et d̄ parēdo sn̄e. fiebat ex necessitate. et idō p̄mittēti n̄ denegat b̄n̄ficiū iuris cōis. sūt. n. ille stipulatōes p̄orie. vñ interpretat̄ h̄z m̄tē p̄oris. q̄ d̄i egrate plen⁹. qd̄ loq̄ in eo q̄ sp̄tē appella tōi renūciat. et sic. l. ille n̄ obstat. S̄z adhuc d̄ dictā veter. minationē instat̄ ex gl. nā q̄ p̄mittit n̄ petere reduci laudū ad arbitriū boni viri. nihilomin⁹ p̄t̄ petere si laudū ē enoz miter iniquū vt extra de iureiurā. c. q̄ntauall. et ibi p̄ Inno. et Jo. an. j. de ope. lib. l. vñ si libert⁹ et. j. p̄ so. l. vñ si nerue. Eodē ergo mō modificāda erit renūciatio appellatōis vt n̄ obstat cū iniquitas ē enoz mis. h̄z solue q̄ indices iurisdictōes b̄nt. q̄ ē p̄rās de publico introducta pp̄ quā ius p̄sumit iudicē iniquā sn̄as n̄ latuz ut. l. berēm. §. gaia. j. d̄ euic. maxie pp̄ interminationē penaz quas incurrit h̄riū faciēdo vt no. in corpe iusturā. qd̄ p̄sta. ab bis. et idō h̄ sn̄a sit iniqua ius n̄ p̄mittit d̄ iniquitate q̄ri. sic nec p̄mittit cū ē decisā p̄ iusturā. ut. l. si erit. §. dato. j. d̄ iustur. Arbitri at̄ n̄ b̄nt iurisdictōes a iur. et idō n̄ int̄. si rōe lesiōis enoz mis h̄z locū. rō h̄ p̄ Sui. i. l. si vñ. §. illō. s. e. et p̄ Bar. in. d. l. i. §. si q̄s an̄. et p̄ Dof. i. d.

L. fi. §. fi. ¶ An tñ cōp̄missū possit fieri in tali forma q̄ re ductio nullaten⁹ peti possit. n̄ ē mā n̄ra. et dicā in. d. §. arbitroy. ¶ Dic at̄ incidēter. q̄rēdū occurrit an re⁹ d̄ capitali crimine defamat⁹ et crimē ad tribunal p̄fessus possit renun tiare dilatōe et termino q̄ h̄c d̄z ex forma statutoz ad oēs sui defensionē. et ostendo q̄ sic p̄rio q̄ ita videmus p̄ assessores cōit̄ p̄acticari vñ argui p̄t̄ ab eo q̄ ita fieri cōit̄ p̄fueunt vt. j. d̄ sp̄o. l. sufficit. et d̄ v̄lufuc. l. si q̄s in fi. et. s. d̄ leg. l. n̄ ē nouū et. j. de arbi. l. i. et si vñ. §. fi. et. j. h̄ cer. pe. l. certū q̄ditio. §. si nūmos. Ja. de are. in. l. si q̄s bonoz. j. de leg. i. Obf̄uādus ē ergo cōis curiaz fil⁹ vt. C. de inur. l. fi. ¶ Sed hac pte fac q̄ licitū ē renūciare dilatōi sibi p̄cesse q̄ in sui fauorē sit or dinata et vnicuiq̄z licitū sit renūciare suo fauori p̄ se p̄ncipa lit̄ introducto vt. C. de pac. l. pe. h̄ p̄bat̄ exp̄sse. q̄ licitū ē p̄tib⁹ p̄cludere tā in civili cā q̄ i criminali vt in corpe d̄ testi. §. q̄ v̄o et. C. d̄ iudi. anc. iudem⁹ et i corpe vñ sumis an̄ quas p̄clufiōes poterāt p̄tes iducere p̄batōes corpe p̄ n̄ p̄nt̄ q̄ oīs v̄ia q̄c̄q̄ p̄batū at̄ allegādū aliqd̄ qd̄ indigeat p̄batōe fūdi t̄ ē p̄clufa extra de fide instr. cū Jo. beremita. p̄ Inno. de cā p̄pe. et pos. in. c. pastor al in p̄n. et p̄ eūdē de testi. c. cū re nūset ad finē h̄z ex mero offō iudex possit interrogatōes face re. suadēte egrate fm̄ Jo. an. extra de p̄f. c. a. l. vi. p̄ h̄ fac j. de suri. et balne. l. i. vbi ergo diē fures balnearios andiēs eēt si volūt facere defensionē a h̄rio ergo si nullū n̄ d̄nt v̄teri us audiri. p̄ h̄ q̄z accusato d̄ crimine ad sui defensionē faciē dā: dilatō p̄cedēda ē. d̄mō petat̄ ex cā rōnabili vt. l. ij. C. ut infra cer. tēp. p̄ h̄ et fac de testi. c. fratnitat̄. et. c. d̄ testib⁹ c. ti. vbi p̄ renūciatōe factā testū p̄ductiōi. n̄ audif̄ renū tiat̄: sic nec d̄z audiri q̄ vult p̄bare postq̄ p̄batōi renūcia tū ē. p̄ h̄ q̄z h̄z quosdā n̄ p̄t̄ fieri p̄batō absq̄ termino vt no. ff. de adul. l. in crimine. S̄z h̄ fiet. ex quo renūciatū ē ter mino. h̄riū determinat bar. sub dubio forte q̄ re⁹ n̄ p̄t̄ renū tiare dilatōi sibi p̄cesse ad suā defensionē: nisi in sui fauorē ut cui⁹ aboluti: n̄ in suodū vt cit⁹ q̄ d̄mō: ut. j. de pu. u di. l. custodias in fi. p̄ h̄ q̄z renūciatō dilatōi: et termino ad defensionē exp̄sse renūciat̄ defensiōi q̄ inducta ē de iur̄ nālī vt. l. i. §. cū arietes. j. si qua. pau. feci. di. et. l. vt vis. s. d̄ insti. iure. qd̄ ius nature ē immutabile ut insti. d̄ iure nālī. §. h̄ nālīa et pacto tolli aut mutari n̄ p̄t̄: vt. l. ius agnatōis d̄ pac. p̄ h̄ q̄z q̄ renūciat̄ defensionib⁹ cū cā sit capital̄ pure festinat: vñ n̄ ē assentiēdū ei vt. d. l. n̄ tm̄. et ibi gl. p̄ hac pte in. l. pactū inter heredē. ff. de pac. Et p̄ certo bec opti. mibi v̄ b̄uamoz: i spe cto at̄ solo rigore iuris: dico q̄ notoz⁹ malefactor: que p̄stat nullā defensionē h̄c: et ip̄s subijci morti ad salutē p̄inet rei publice renūciare p̄t̄ ar. opti. C. de ferijs. l. p̄untiaz. Et p̄ccari. n. tūc dilatōis statutarie: aut a iudice date lapsum frustrator: iū ē. ex quo ē notoz⁹ malefactor: et tal̄ renūciatio renūciatē n̄ granat. ex quo defensione caret: nisi in h̄ solo: q̄z cit⁹ mozi p̄t̄: vt. j. ad velle. l. aliqñ in fi. de acqui. here. l. cus heres in fi. q̄ sat̄ ē de m̄re Spe. in ti. d̄ execu. sen. v. viden dū. §. po. rō. Si v̄o malefactor n̄ ē notoz⁹: tūc si renūciat̄ di lationi sibi assignate in sui fauorē q̄ scit maleficiū n̄ eēt p̄ba tūz p̄ h̄ citius absoluet̄ t̄z renūciatio sic intelligit̄. l. custodi as in fi. S̄z si renūciat̄ i sui odiū: q̄ maleficiū ē p̄batū ē cū v̄l q̄ ip̄emet maleficiū ē p̄fessus: et tūc renūciatio t̄z d̄mō in ea p̄stat: sic stat̄ p̄fessiōi sp̄tancē: in qua diffamat⁹ d̄ cri mine p̄sistit: et tñ dicta p̄fessio eū ad mortē inducit: sec⁹ autē si nō p̄sistat in ea: aut renūciauerit p̄ toz̄nita vel ip̄soz me tu: vt. j. de questio. l. i. §. si quis vltro: sic intelligo dictam. l. nō tm̄. dū dicit audiri quēlibet appellantē: et sic audif̄. et ille qui iam perire festinavit: nunc autem eum penitet sic intel ligo. l. addictos. C. de ap. et. l. addictos. C. d̄ epif. audi. oēs enim loquuntur in eo qui mori voluit p̄mature: et ideo. j. tē poza appellandi fiebat executio sententie late: vel q̄z appel lare non poterat. vnde dixit Jo. an. q̄ vbi appellari non po test non est expectandus lapsus. x. dierum ad executionem sententie immo statim fieri potest. et licet postea infra. x. di es appelletur: non reuocatur executio de appel. c. cum sit romana et. c. peruenit et. c. cōsuluit: ut ip̄e no. j. d̄ p̄o. s. p̄ozi. allegato: licet autem diffamatus in sua renūciatio ne p̄sistat: tamen alij etiam quozum non interest interue nire p̄nt̄ ad eius defensas. ut. d. l. non tm̄: nec ob. h̄ dicitur

## Repetitio

quod ad crimine publici iudicij non intervenit defensor ad innocentiā excusandā: ut in §. ad crimē. 2. l. reos. 2. l. suus quoque §. publice. j. de pecu. qz cecido reo non capto: fecit si captus est. 2. pite festinat. qz tunc nulla defensio potest esse sibi. nisi p̄ficua. vt dicit iuris qd tene mētū. **¶** Alteri iuris p̄dca qro. qd si p̄tes iuicē paciscūt a iudicis snia si appellare nec ipsas nullas dicere. 2. sub pena an h̄ si possit appellari: vt. §. dem̄ ē. poterit de nullitate obijci 2. d̄ hac qdne de Janua mibi cōsulen d̄ i trāsim. i. cū **¶** Padue rege cōthedra ordinariā iuris ciuilis. r̄ndi qz si nullitas snie causat a dolo aduersarij soli vel foras p̄icipati cū iudice corrupto. 2. tūc ipone obijci potest qz tali dolo renūtiari nō potuit. vt. l. si vn̄. §. illud nulla. §. e. neqz itelligūt p̄tes de tali nullitate sensisse. vt. §. e. l. tres fratres cū si. ibi allegat. **¶** Idē si cāref a iurisdictionis defectu vt i cle. i. de seque. pos. 2. fruc. i. gl. ibi posita q̄ singularis est. **¶** Idē si cāref ab exp̄sso iuris errore: nec sp̄aliter p̄tes agere p̄nt: ut ea q̄ ius resistit illū p̄ducāt effectū vt. C. d̄ p̄f. l. vnica. i. gl. 2. d̄ auro 2. ar. leg. l. ornām̄tū. j. 2. C. d̄ iur. cau. l. ij. §. qd ob̄nari: i. gl. magna. **¶** Idē qz legislator nēdū q̄ ē b̄d̄: sed nec sūm̄ de p̄t̄i cē p̄ducef simplex ut. l. vbi repugnātia. j. de reg. iur. **¶** Si autē cāref a solo solēnitatis iur̄s ciuil̄ defectu tūc si poterit dici nulla obstāte pacto. **¶** Et si dicat si p̄t renūtiari legi solēnitatē iducēti: eo qz introducta ē p̄ncipal̄ i fauore publicū. 2. idē ei forma pacto p̄uatoz si tollit. vt. l. i. ff. de te. 2. §. eo. l. ius publicū. 2. l. pactū inf̄ h̄idē. j. c. qz cecido h̄ vt vi renūtiatōis v̄l pacti dispositio sit valida: nō obstāte qz nō sit suata solēnitatis: sed qz nō possit nullitas allegari: v̄l deo qd repugnet ex quo p̄tib̄ sic placuit. v̄l multōres est null̄: 2. n̄ p̄t allegari null̄: vt. l. si creditorib̄. C. de suo cōi manumisso. **¶** Imputet. n. sibi qz sic pact̄ ē nec audiri d̄z v̄s lēs venire p̄ pactū ut. l. post mortē. §. de adopt. 2. §. e. l. i. **¶** Alteri qro: qz h̄c d̄ iudicē appel. sniaz exeg p̄m vnus itellecū an hoc id̄ distincte sit v̄z qz appellatōe p̄dēte ad ip̄s p̄tinear snie executio: dic qz aut p̄ma snia ē lapsu fataliuz p̄firmata v̄l pacto litigātū tacito v̄l exp̄sso. 2. tūc executio p̄tinet ad p̄mū iudicē ut. l. si. §. pe. C. de tēp. ap. **¶** Singl̄ em̄ tūc si appellatū h̄ **¶** Guil. Ray. 2. Ja. bu. 2. cū p̄firmata ē pacto litigātū 2. nō b̄n̄ ut. §. d̄ iur. **¶** Fallit si iudex appellatōis eēt delegās: tūc. n. ipse exegret si ut iudex appellatōis h̄ ut delegās ut h̄c fm̄ lec. gl. 2. b̄n̄: qd itelligo v̄z qz delegatū esset tal qz si possit sniaz suā exeg 2. itelligo h̄c gl. als̄ si delegat̄ possit exeg tādē. 2. exeg poterit delegat̄ cū ex sua snia actio oriat̄: 2. illa sit q̄ executōi mādat̄: ut hoc. §. 2. d. §. vlti. **¶** Quā it delegat̄ possit exeg. j. dicā i p̄ma qdne. 2. ent ordo cōparendis 2. practica iudicial̄ qz victoria h̄ta cōparebit corā iudice a qz: 2. petet iūā sniaz executōi mādari. adiecta cā. qz appellatio iteriecta ē deserta lapsu fataliū. aut pacto appellatis tacito v̄l exp̄sso. 2. appellat̄ qdē d̄ dicit qd p̄t cur nō mādet executōi ligda desertaōe 2. elapso termino statuto ad d̄dicēdū. iudex p̄m̄ ad executionē p̄cedit ut d. l. si p̄ maiorē. C. de ap. 2. eo. ti. de tēp. ap. l. si. §. pe. ver. h̄ si 2. eo. ti. l. ij. §. qz si arbitro. 2. aut. ei qz 2. no. C. de ap. l. eos in p̄n. glo. magne 2. l. qm̄ eo. ti. ibi mor̄ debiti exiget. **¶** Si autē iudex appellatōis i cā p̄nūtiat n̄ ex cā desertionis. pura ex iustitia v̄l iustitia appellati 2. hoc cān̄ p̄sidera qz si p̄ria snia ē absolutoria 2. scda ē p̄firmatoria nō habemus tractare alit̄ de executōe qz v̄traqz secū traxit executionē. **¶** Idē si p̄ma fuisse p̄denatoria scda absolutoria qz p̄ma cassata p̄ scdam sniaz si meret executionē scda qz absolutoria ē alia executōe nō eget. **¶** Idē si p̄ma snia fuisse absolutoria 2. scda p̄denatoria si exeg iudex p̄mus qz hoc si iudicauit imo eēt executor p̄ p̄nūciationē suā qz est ridiculū. **¶** In istis ergo trib̄ casib̄ indubitatū ē qz executio non spectat ad p̄mū iudicem. **¶** Quarta cā ē cū p̄ma snia ē p̄denatoria scda ē p̄firmatoria p̄me. 2. in hoc sunt opi. varie. an executio p̄tineat ad p̄mū. an ad iudicē appellatōis. an ad v̄trūqz **¶** Bar. h̄c articulū nō decidit h̄z quozūdā opi. recitauit i. d. l. a diuo pio. in q. p̄dca nā dixit qz p̄m̄ exeg de offi. dele. c. insinuante i fi. 2. c. pastoral. §. pe. **¶** Idē Archi. de ap. Romana li. vi. tamē Jo. an. 2. Inno. ibi d̄nt op. qz imo secūd̄ exeg mouent p̄ aut. **¶** Si qz litigātū. C. de ep̄i. audi. 2. qz p̄oris iurisdictione reuocata ut. d. §. pe. 2. de rescript. c. ceterū. **¶** Si. n. scdus iur̄

## §. qui prouocauit.

gest sniaz p̄mā de cā ab initio p̄cedere possit iudex scda C. de re. c̄fedi. l. general̄. §. 2. si iudex. ij. q. vi. c. itē ēt quozūdā de iureiurā. c. ex l̄ris. ff. ad trebel. l. si qz p̄ore: 2. qz ex p̄ma snia daf actio i factū vt. d. l. furti. 2. l. eos. in p̄n. 2. l. cirogra phis. v̄l p̄m̄ iudex exeg si p̄t illud qd ē additū. cū sup̄ illo si iudicauit. 2. h̄c p̄t tenēt glosatores iuris ciuil̄. d. l. furti. 2. l. eos i fi. glo. magne: hoc ēt 2. Ja. bu. 2. Barto. **¶** Tertia fuit opi. alioz qz dixerūt i. d. §. pe. qz si refert qz exeg: 2. sic tenēt qz p̄t fieri p̄ v̄trūqz. **¶** Quarta fuit opi. hosti. i. sūma de ap. §. si qz sit effect̄ qz p̄m̄ exeg si ē delegat̄ p̄ncipis. **¶** Sic d̄ legat̄ ordinariū tūc exeg ordinariū. **¶** Spe. ar̄ i ti. de execu. sen. §. nūc dicēdū. v̄l h̄z pone: recitat opi. p̄dictas. nulli at̄ fu tr̄ ausus inherere demū ipse hosti. l. d. §. pe. 2. cludēdo deci dit: qz vbi p̄ma snia simpl̄ p̄firmat sine vlla correctōe qz p̄m̄ exeg siue p̄m̄ fuerit ordinariū siue delegat̄: qz de iure possit exeg: 2. h̄c p̄t ibi tenuit Jo. an. i addi. spe. l. d. v̄. sed pone. sūdat se. Jo. an. i eqtate. cū sit certū qz nulla appella tōe iteriecta qz p̄nūtiat exegret ergo eodē mō cū ē appel latū 2. sua snia p̄ appellatōis iudicē p̄firmata qz p̄nūtiat b̄n̄ iudicatū. 2. male appellatū. **¶** Cū. n. executio p̄ solā appel latōne fuerit ipedita equū ē vt appellatōe finita ad eū iur̄ ditio 2. executio reuertat̄. 2. h̄ for̄ i criminali p̄cedit qz iudex a quo erat tal qz h̄bat ius remissōis p̄dēte. i corpe vt nulli iudi. §. si qz v̄o cōprehēsoz de re iudi. c. pastoral. i cle. v̄. h̄z qd si punitio. **¶** Ista qd ē mibi valde dubia. nec scio quid dicā. qz opi. p̄dicte me posuerūt i tenebris. 2. cesaria decisio ne h̄ op̄ eēt. **¶** Simil̄ mibi v̄l qz si appellatū sit ab interlocu toria illa ē p̄firmata. qz ois iurisdictione reuertit ad p̄mū iudi cē. qz p̄m̄ iudex executōi mācabit. qz scdus iudex functus ē offō suo 2. iudex p̄m̄ si ordinariū ē at̄ remāsit scdus i illa. 2. in alijs v̄l saltē in illa. de ap. c. cū i eccl̄a de infimomo p̄cto p̄ interdictū eccl̄e. c. i. ij. q. c. notū. 2. fuit obrētū d̄ facto in curia rōana. ut refert spe. in ti. de ap. §. nūc dicēdus. v̄. qz si appellat ab interlocutoria. **¶** Si autē appellat a diffinitua. tūc in eo qd plus p̄tinet scda qz p̄ma nulla dubitatio ē qz v̄ fieri executio p̄ iudicē appellatōis si p̄ p̄mū. idē si scda snia fuit p̄ria p̄me si. n. p̄t iudex p̄m̄ sniaz exeg sup̄ eo qd nō p̄ nūtiat. ut. §. dem̄ ē. 2. bis duob̄ casib̄ p̄cedit opi. Inno. Jo. Ray. in. d. §. pe. **¶** Si at̄ solū ē p̄firmatoria p̄me tūc si di cim̄ soluz ex scda actione ori. v̄a ē opi. dicētiū. qz sol̄ iudex appellatōis exequitur qz de executōe sue sententie certa tur n̄ de executōe p̄ime 2. qz istorum opinio sit vera. p̄batur in. l. eos in p̄in. p̄dicta vbi dicit post puocationem a diffi nitua n̄lū posse h̄c regressuz ad iudicē a quo ergo corā eo peti n̄ poterit executio sue snie. neqz iudex appellatōis. p̄ h̄ d. l. furti. vbi snia p̄firmata p̄denat̄ infamat tpe scda snie. 2. nō retro. ergo p̄ma nō h̄ effectuz 2. ex ea si agit nec ei p̄tē executio. hoc ēt p̄bat i. d. l. i. i fi. j. ad tertul. vbi p̄ appella tōne p̄nūtiatus extinguit. ergo nunq̄ v̄res reassūmit. h̄z ex scda snia agi ois 2. sic ex ea ei executio fieri d̄z p̄ iudicē qz p̄firmat sniaz nō p̄ eius qui tulit. **¶** Quid dicemus dubito for titer in p̄dict̄. tuz pp̄ opi. dicitur tuz ēt pp̄ rōnes sup̄ alle. 2. vehementius ad dubitādū me inducit. qz nescio p̄siderare cās. quare gl. 2. alij n̄ p̄tes moti fuerūt ad d̄m̄ qz ex snia cō firmata nō agit. **¶** Cū. n. p̄firmatū 2. ifirmatū p̄tas ad iudicē appellatōis spectet. ut. l. eos. 2. l. cirographis. i fi. tā ex p̄ firmata qz ex p̄firmate v̄z agi posse. 2. ex quo iudicis iudica tis ordinata sit intētio ad p̄firmationē p̄me snie. qua fronte dicere possūmus eā infirmatā qd necessario dicimus si ex p̄ma negamus ori actionē. 2. actus agētius si opant p̄ p̄o situz h̄z qz opant p̄ter. vt. ff. cōmo. l. si is q. §. si libero 2. j. si cer. pe. l. nō ois. nec ob. l. si qz p̄ore. j. ad trebel. vbi agi so laz ex p̄firmate. qz ibi loquit̄ in actu p̄firmatorio p̄mi qz nō poterat stare stāte scdo. cū nemo paganus possit euz duob̄ bus testis decedere. 2. idōz necessario agi ex scdo cū v̄trūqz valere sit impossibile h̄z valere sniaz p̄mo latā 2. ēt scdas. nō ē i possibile. p̄siderato qz feruntur ex diuersis instantijs. h̄z sec̄ esset sine instantia 2. p̄sequens eēt nulla. ut. l. i. C. qn̄ puo. nō ē ne. 2. iuncta glo. l. si a te. §. i. C. de excep. rei iudi. 2. glo. l. fi. C. d̄ vsu. rei iudi. **¶** Et idē in hoc puncto an deo attentare saluare oēs opi. 2. cōclude qz interduz iudex p̄mus a cuius snia est appellatū nō p̄t illā exequi. non propter defectum iurisdictionis



iurisdictionis, s. pp defectu ptatis scilicet meo pcerhctis vt qz nō bz familiā, sicut sūt ipā doctores legū rector: cōnuersi tati. 7 bis filis 7 tūc si ab eoz snijs appellat q̄. sicut qz snia iudi. appellōnis sit solū pfirmatoria p̄me tñ iudex appellōnis exequit. sic itelligit aut. si quis litigantiū. 7 in corpe vñ sūt sic itelligo opi. Inno. 7 scōtū dñtū solū s. iudicē exeq. p iura supius aī. Si aut iudex p̄mus bz potētiā exeqndi. tñ d iure q̄ de scō. tūc si iudex appellōnis nō pfirmat. s. solū iducit de nouo. puta qz ticiū p̄dēnatū ad cētū. 7 appellan tē de nouo p̄dēnat. ad eadē nouis p̄dēnatibus motus. 7 idē qz sue itēdis nō sūt pfirmare. s. iducere de nouo. 7 ex cā d nouo supueniēte ex qua si p̄dēnatū p̄mus. vñ ad ip̄s si spe. etat executio. 7 hoc ē casu itelligo verā esse opi. tenentiū qz agat ex scō. snia. 7 solus iudex appellōnis exequat candē. Si aut iudex appellōnis solū pfirmat. nihil aut d nouo uo luit iducere nec potuit. ut qz ex eisdē act. p̄mā snias pfirmat. tūc qz itentōis sue sūt istare sp̄m uite in sniam iā exti etas. ex illa sola agef. 7 nō ex sua qz sue itēdis nō extitit. als extitit. sic itelligo opi. dñtū qz solū petū executōis snie p̄me 7 agef solū ex p̄ma. Si aut iudex appellōnis itendit cōfir mare. 7 ē de nouo iducere. puta qz p̄mā snias pfirmat. tē onf actio d vtraqz. 7 ex vtraqz agi p̄d. id tūc ad utraqz p̄ti net executio ad p̄mū ex capite pfirmatōis. ad scōs ex capi te noue p̄dēnatōis. 7 h casu vā sit opi. dñtū executōnes ad utraqz spectare. 7 sic salua sit oīz opi. p̄dcōz. 7 sic uolo noui dicitur. ut uias apias alijs subtilib⁹ meditādi. Et ex p̄dict. appet p̄clusus. an agat ex pfirmante an ex pfirmata. qz qñqz agat ex vtraqz. 7 tūc uterqz iudex exeq. s. qñ iudex appellōnis pfirmat antiq̄. 7 p̄dēnat d nouo. qñqz ex vltia tñ. tūc scōs exeq. s. qñ solū noui p̄dēnat. 7 ex cā sup ueniēte de nouo. qñqz agat solū ex pfirmata. 7 tūc p̄mus tñ exequit. qñ solū ex act. ueterib⁹ pfirmat p̄mā de nouo. aut nullatenus p̄dēnat. 7 h subtilia sūt. que tu scholar. bo nonicē. nūq̄ audiuisti. unūquisqz aut p̄meditē si vā sunt. 7 ad p̄dēnat facit qd p̄ elegātia vba dixit. Jo. bn. in. l. ex reb⁹ C. de dona. iter ui. 7 uxō. ubi distiguit. an agat ex actu pfirmato an ex pfirmante. Sume igit circa dēn passum p̄clu sōes ifrascriptas. Prima ē qz interlocutoria cōfirmata p iudicē appellōnis mandaf executōi p̄ p̄mū iudicē. Scōda ē qz diffinitua lata in cā appellōnis. p̄tines idē qd p̄ma ex noui actit. mandaf executōi p iudicē appellōnis. Tertia est qd diffinitua lata in cā appellōnis pfirmatoria p̄me ex act. ueteribus mandaf executōi p̄ p̄mū. Quarta ē qd dif finitua lata in cā appellōnis p̄ quas p̄ma pfirmat ac ē de nouo reus p̄dēnat mandaf executōi p̄ utraqz. s. p̄ma p̄ p̄mū. scōda p̄ scōs. Quinta 7 ultima p̄clo ē qz ubi iudex p̄mus. de scō nō p̄dēnat exequi sp̄ iudex appellōnis exequit. ut. d. aut. si quis litigantiū. Subseqnt qro an iudex delegat⁹ exequi possit suas snias cū ab ea nō extitit appellatū. s. in rez u dicatas transit sup hoc inuenio p̄les opi. canōstaz. Pri ma fuit Zan. qui dixit qz nō nisi sit delegatus p̄ncipis. aut pape. 7 h opi. pfirmat p̄ gl. iur. civil. in. la. dno pio. s. snias j. d re iudi. 7 l. p̄radū. s. sniat re⁹. C. d iudi. 7 h. Execu tio. n. ē de mixto ipio vt. l. iubere cauere. s. de iurif. o. iū. qd delegatus nō bz. vt. l. cognitiōis. s. vt bonoz. s. de offi. ei⁹ cui mā. ē iurifdi. Scōda fuit Jo. d deo. 7 Bar. bz. qui te nuerūt oppositum. qz imo ē delegat⁹ exequit. Tertia fuit Inno. in. c. cū ab ecclesiā. de off. ordi. qui dixit qz delega tus p̄dēnat exequi p iurisdictionē quā bz. 7 addit qz mittere p̄dē n possessionē ex p̄mo 7 scōs decreto. p̄ executōe snie. vt in c. dilecto. de app. Quarta fuit opi. alioz. qz delegatus non exequit nec imittit. sed de limitēdo p̄nūciat. vt no. in spec. de p̄mo 7 scōs decreto. s. restat. 7. s. nūc videam⁹. Quinta fuit opi. Spe. qz p̄dēnat exequi si sibi executio ē demādata. vt ipse no. in ti. de execu. sen. s. nūc dicēdū. in prin. vsqz ad v. quid si delegatus ab ordinario nō exequit. tu die qz nō ex equitur etiam si sit sibi executio demādata. qz que mixti i perij sunt non delegantur 7 intellige de executione facti. s. exequi potest de iure: maletando 7 ex cōmunicando iurif dictionem denegando. 7 similia sūt Inno. 7 Bar. in. deā l. a diuo pio. in prin. in vlti. q. s. de iure canonico sic qz co dem iure delegat⁹ ofis cā. extra de rapto. c. in archiepiscopa

tu: delegatus vō a principe: aut ad vniuersitatem causarum: bene exequitur. vt no. in. d. s. sententiā. 7 de offi. deleg. c. qm̄ abbas. 7. eo. ti. c. ex istis. 7. c. significasti. 7. c. se. 7. c. auerenti. 7. c. j. de do. 7 cōtu. Et si delegatus cōmiserit totalit in ces ita qz apud eum nihil remāsit ip̄met non obflāte di cta cōmissōis forma: poterit exequi si ordinari⁹ non vult: sūt Jo. de deo. qd tenet spe. in. d. s. nunc dicendum v. qd si delegat⁹: 7 idem ibi t3 Jo. an. in addi. Attēde tamē: qz s ordinari⁹ manu militari possit suam snias exequi: vt ifra de rei ven. Lqui restituerit: tamē mer⁹ executor etiam pape vel principis: hoc non p̄dēnat: vt no. Inno. 7 Jo. an. de priuil. c. cum elis. in ver. p portariū 7 ita ias de facto obtinui. La ueat igit executores ifarū apostolicarū: vt non exequant illas manu militari violentiam inferēdo: qz nō p̄nt nisi eis specialiter sit inuinctum vel snia sit lata cōtra p̄sentē. 7 ibi dem notatur. Executor at nō mer⁹ vt delegatus pape vel principis qui iurisdictiones habet. bene potest exeq manu militari. 7 hoc tenet glo. in. l. pe. ff. ne uis fiat ei. in verbo potestatis. An autē delegat⁹ qui tulit sniam infra terminum in cōmissōe p̄frens. possit eam exequi post terminus die vt no. Jo. an. de offi. dele. c. de causis. in. i. q. Et an delegatus secularis qui tulit sniam cōtra laicum. possit eā exequi contra ip̄m factum clericū. die ut nota. Jo. an. i. c. l. extra de obli. ad rēcua. in nouella. Sed hic querit. an sniam iudicis delegati a principe ordinari⁹ exequi teneatur si scit eam inquam. aut nullam. 7 maxime cuz est lata in causa criminali. die vt no. Inno. in. d. c. pastoralis s. i. de offi. dele. 7 spe. in. d. s. nunc dicendum ver. hoc aut certum. Quis autē mandabit executioni snias magistri vel rectoris vniuersitatis scholarum. aut vnus camerarij alicuius artis. die qz ordinari⁹ loci. vt no. in. d. s. nunc di cendum ver. quid de snia doct. sūt Jo. an. ibi in addi. qui refert qz quidam doctor tenet. qz doctor qui sententiā p̄ tra scholarum exequi potest sententiā in bonis que ha bet scholaris in loco 7 si sufficiētia nō sunt ad eius requi sitiones ille exequitur in cuius territorio bona sunt sita ar. l. pe. C. de arbi. 7. l. cum vnus. s. ff. de bo. auc. iū. pos. 7. d. l. a diuo pio. 7 ibi Bar. tangit vbi dicit qz exequi potest per se denegando iurisdictionem. p̄uando eum ab vniuer sitate. 7 hoc est uerū sine dubio. qz 7 delegatus hoc potest ut supra dixi. An sententiā autem vnus iudicis. ali us exequi possit. non est dubium. qz alter ad eius requisitō nem tenetur exequi vt. d. l. a diuo pio. 7 ibi plene p̄ Bar. 7 de fo. compe. c. postulasti. Item circa p̄dicta quero si ordinari⁹ loci tulit sniam. quam quis peti executōni mandari i foro rei uel foro cōmuni. ut in romana. curia an possit absqz litteris iudicis. qui iudicant exequi. in hac qz sione fuerunt opi. finaliter spec. in. d. s. ver. sed pone iudex perusinus. dicit qz aut executio petitur officio iudicis. 7 non potest fieri. aut agitur actione in factum uel iudicati contra damnatum. tanquam contra obligatum ex snia. 7 hoc fieri potest nec est relatio necessaria die ut ibi qd tenet Bar. in. d. s. sniam. in. ij. q. Et tangit in. l. vnica. C. de p̄ fet. in. ij. q. Ultimo etiam licias circa hunc articulum qz tā ordinarij qz delegati. qui de facto non possunt exequi voca re possunt brachium seculare: ut ip̄met qui iudicauerūt cum dicto brachio exequantur. siue sint laici siue clerici. ut plene notat spe. in ti. de itidi. dele. s. sequitur ver. s. nū quid 7 idē tenet in. d. s. nunc dicendū ver. pe. idē. Bar. in. d. l. a diuo. s. snias i qōne que incipit quero pone qz reus 7 si iudex: qui tulit non vult scribere. potest compelli p̄ su periores vt scribat in corpeat disse. iudi. s. i. 7 potest cōue niri actione in factum ad interesse. vt in. l. si iudex infra de var. cogni. qd tenet. Bar. in. d. s. sententiā in questione que incipit. sed quero quid si iudex. Subsequenter. si duo in castro haberent imperium. 7 quilibet in solidus. an pro executione fienda contra famosos latrones inuito con socio vnus ad quem solum spectat executio possit furcas erigere Ista qd fuit de facto 7 terminatum qz sic. per. l. si ita. s. i. infra de vsu 7 habi. facit infra de test. tu. l. idē fiet. 7 infra de lib. exhi. l. iij. s. pe. 7 de aqua quōst. 7 est. l. pe. d re iudi. c. suborta. extra de cap. mona. c. ij. ad finem 7 bde

## Repetitio

tz. Jo. an. in ti. de execu. sen. in rubrica. i. addit. Et addit qd si volēs erigere furcas nō hz ibi solum ppiū aut aptum ad erectionē furcarū: hūc locū aptū pōt cogi ad uendendū cum in hoc publica verlē vtilitas. ff. ne quid in lo. publi. l. i. §. sunt qui putāt. z de relig. l. si qd sepulcrū. z ad fil. l. lege cornelia. quēdamo. sui p pmo lib. acci. l. i. §. de vsuf. l. si pendentes. §. si quis in cloacarij. qd est no. z circa hūc articulum: qd sunt duo iudices eiusdē territorij. an sniaz lata per vnū alius possit exequi. Cōclude qd si sunt eiusdē territorij. z eiusdē tribunalis. qd pōt fieri executio sni lris per alium. qui in tribunali successit: qz habet loco primi. ff. de iudi. l. mortuo. z l. pponēbas. Sed si vnus nō successit alij sed ābo pstant parit tribunalis. z cūz parit ptate. z vnus non inmittit se de iceptis per alium. vt. l. i. §. de offi. cōsul. §. si sunt eiusdē territorij. sed diuersoz tribunaliz. z hnt parē rem potestātē vt prās z capitaneus pnsin<sup>9</sup> vel Florentinus. tunc ille alius pōt exequi. si executio sniaz ē sibi attributa de consuetudine vel de iure ut. d. §. sniaz. z i hoc. §. S3 si nō est spāliter attributa. tunc non pōt exequi sine lris. ex mero officio ut. d. §. sniam. z l. pperandū. §. sinastit re<sup>9</sup>. z l. cum vn<sup>9</sup>. i. si. ff. de bo. aut. iudi. pof. p. l. y. i. l. vna. C. de cōsel. in. r. q. Sed si peteret executio i actioē factū si requirunt lre naz ta. executō peti pōt i quocūqz loco re<sup>9</sup> fortiatu forum ex quo iure actionis petitur cū actio psonal possit in quolibet loco idoneo intētari sine spetrate aliquarū lraz vt. C. de pserip. lō. tē. l. si. i. ff. Et hec va sūt qn in pntes snia lata est. Si autem lata esset in absentē in cā criminali qui ex bānitus foris stat. tunc executio cōtra illum etiaz per aliū iudicem fieri pōt: ppter fauorē publice vindicte ar. l. i. z. ij. C. qn li. se sine in. viii. quinimo etia in ciuitate confedera ta. pōt executio talis fieri: tanquā contra hostē ipsi<sup>9</sup> ut. ff. de capti. l. non dubito: pro hoc optie. ff. de sicca. l. iij. §. trās fugas: vbi transiuge pnt occidi vbi cūqz: p hoc. C. de suis fugi. l. si fugitiui: z ita obseruat generalis consuetudo mudi in pcedenti mēbro quādo sunt duo officiales eiusdē territorij. que est optima legum interpret. z hoc tenet Bar. in. d. §. sniam. in scdo tertio z quarto qstis. ¶ Sed circa p̄dicta queritur incidenter quis sniam arbitri exequet dic qd quilibet iudex rei. vt. l. cūz antea. §. i. C. de arbi. nec reqruntur lre arbitri. ratio est qz nullā iurisdictionē hz s3 solaz notionem z qz nullā hz potētiāz exequēdi. ut. l. aut p̄tor. §. i. infra de re iudica. z qz executio peti p actionē in factum vel conditionē ex lege. vel p actionē vtilē in rem put facti qualitas postulauerit. vt. l. ne in arbitris. C. de arbi. si aut petitur officio iudicis. z iō corā quocūqz iudice peti pōt ut. d. l. si. C. d. p̄scrip. lon. tēp. Eadē ratione. z instrumēta guarētigie. z ita obseruat hoc t3 Bar. in. d. §. sniaz i vl. q. ¶ Deinde qro si debitor i pecunia condēnatur. an possit cogi precise ad eā soluedā videt qd sic in. d. l. vbi autē. §. si. infra de ver. ob. z qz creditori inuito solui non pōt aliud p alio. ut. l. ij. §. i. infra si cer. pe. z ista sūt opt. quozundā. S3 Guil. de susa. dicit qd si pecuniam hz pōt compelli. si non hz non cōpelli s3 fiet executio in bonis debitoris z p̄tiosio ra creditori in solutum assignabunt s3 formā auc. hoc nisi C. de sol. z ita ipse tenuit in rubrica. de excep. q̄ impediūt executionē snie: z huic opt. sat3 annu i ti. de execu. sen. §. sequit. ver. si aut psonali. z addit qd si ex forma statuti non audiet volens cedere bonis. sicut est in ciuitate pistori. prout refert l. y. in. d. auc. hoc nisi qd nihilomin<sup>9</sup> pōt dānat<sup>9</sup> impetrare ut creditori satisfiat. primo i mobilib<sup>9</sup> si que sūt scdo in imobilibus s3 formam dicte auc. qz generalia vba spanti. aut pacti p qd renunciet cessionē bonoz. non tollūt bñficiū spāle illius auc. illius mētionē nō facta ut infra d leg. i. l. vxoz. §. felicissimo z de ver. ob. l. doli clausula. z de leg. iij. l. si quis in pri. testi. nec ob. C. de his qui ad ec. q̄ su. l. p̄senti. §. cū aut. aut imobilia mobilib<sup>9</sup> postponūtur: qz ibi non pōderatur. Ad dit etia ibi qd Alberi. tenuit dictū statutum denegās cessionē bonozū tenere: licet durissimū sit vt. l. i. infra qui. z a gbus: z maxime retores locoz: qui iurāt suare statuta: s3 an valeat pactū per qd renuncietur cessio: ac bñficio dicte auc. dic. vt no. l. y. l. i. C. d. cessio. bñozū. ¶ Deinde qro: circa p̄dicta qd si snia lata ē cō

## §. qui prouocauit

tra ciuitatē: v<sup>9</sup> castrū villā: vel vniuersitatem: i quo fiet executio: dic in bonis que sunt vniuersitatis quo ad dñum z possessionē: vt sunt dom<sup>9</sup> molēdina: nemora: z similia. ut. l. i. §. quibus infra qd cuiusqz vni. no. z ibi p vbertū d bobio allegat. l. si locus in si. infra quēdamo. sui. amit. extra de sta. mo. c. ea q̄ ver. illoz. z si bona hec nō hnt: cogētur ponere collectā inter se. q̄ qnqz iponit p capita. qnqz p fumantes. qnqz per libzā s3 qd onas primū vniuersitatē respiciebat. s3 Inno. de sen. excō. c. grauē. Bar. l. i. iij. infra dre iudi. dic ut ibi p cū. nō autē fiet missio i bonis p̄tinentib<sup>9</sup> ad vniuersitatē. quo ad vsū tñ. vt injs theatris. z similib<sup>9</sup>. qz cūz eozū nō habeam<sup>9</sup> dñū nec possessionē. qd apparet. qz oia iposita i dictis locis sunt admouēda. ut. l. si. de. via pu. infra non pōt in eis desiderari primū z scdm decretū q̄ interponitur ad finem vt imissus efficiat dñs. s3 nec fiet missio i bōis singulozū ut. l. i. tñ. §. vniuersitates. §. d. re. diui. z l. §. si hac lege. §. manumittit. ff. de in ius vocan. Et hec oia t3 Jo. an. i. d. §. sequit. ver. qd si vniuersitas z hoc i civili In criminali aut vbi iponit pena capitalis qualē fiat in vniuersitate executio. dic vt no. Inno. i. d. c. grauē. ¶ Deinde qro circa p̄dicta. si mī pupilli administrabat vt tutrix s3 nō erat. qz data in mī<sup>9</sup> solēni voluntate. nec inuentariuz secerat. nec velleiano renunciauerat z obtulit se defensionē pupilli z tādēz pupillo dānato cūz cōtra euz executio petere<sup>9</sup> p̄nunciatus fuit. vt debuit. sniaz fore nullaz. ut. l. tutor. C. in q. cau. i. ite. resti. nō ē ne. z. C. de tuto. q̄ fat. nō de. p̄to tñ. an illi<sup>9</sup> snie possit peti executio cōtra magistratum. Albert<sup>9</sup> galeoti disputauit hanc qōnē. z tenuit qd nō. qz si fuit in dolo hz errauerit in iure. vt. l. si si lege. §. scire. ff. de peti. here. nec pōt tutrix s3a. quo ad titulū qd cū falso tuto. cum vitatis primordio adiunet. ut infra de leg. i. l. cūz fili<sup>9</sup>. §. he res. z qz actor fuit in culpa. qz iquiret dōbit d̄ p̄dict<sup>9</sup>. ut infra de fideius. l. titi<sup>9</sup> z seya. Itēz posito qd fuit s3 tutrix falsa eēt ztra eaz. p̄dita actio. ex edicto qd cūz falso tutore. vfi ad remediū extraordinariū. z subsidiariū nō d3 recurri ut. l. i. cāe. ff. de mīno. §. z hic i. d. §. sequit. v. s3 pone lite cōte. per se. ¶ Alteri<sup>9</sup> qro an snia lata s3 defensionem possit executio mandari s3 fideiussores dic qd cōtra fideiussores s3ctus non s3 fideiussozem iudicatū solui sic vt. l. si. C. de vsuris rei iudi. z ibi p l. y. z Ja. bu. l. l. duob<sup>9</sup>. §. a fideiussoze infra de iureiurā. Itē spe. in. d. §. sequit. v. idē pone ad petitiō nes. z p Jo. an. latissime de iniur. z dā. da. c. z si pignoratō nis. vj. li. z ibi recitat sup hoc tractatum. Adarti. de fa. qd est verum s3 Adarti. p̄dictus. z Adof. in subsidiū si bona debitoris si sufficiunt p. l. si. §. d. eo p quez fac. erit z hoc t3 Jo. an. in. d. v. itē pone. In fideiussoze at de iudicio s3si. si pōt fieri executio. qz lata diffinitua pempta ē fideiussozia obligatio ut. l. grece. §. z p<sup>9</sup> litem infra de fidei<sup>9</sup>. S3 bene pōt fieri executio interlocutorie p quā re<sup>9</sup> in aliquo est dānat<sup>9</sup>. qz si stetit. d hoc vide qd no. spe. in ti. de dolo z cōtu. §. restat. v. pōe. ¶ Alteri<sup>9</sup> iuxta p̄dicta qro. vxoz titij mibi dēnata fuit ad. x. q̄ mibi debebat. nec aliqd extra votes hz. qualē mibi cōsulec cū in dote non possit fieri executio pstante mīmonio. vt. C. de coll. l. dot<sup>9</sup>. z. C. si p̄stāte ma. l. i. neqz in alimētis ut. C. de execu. rei iudi. l. stipendia. z q̄ res pig. ob. pos. l. spē. infra. z qz vxoz cū sit in iuri obsequio d3 ali p viz ut. C. de neg. gest. l. alimēta z. l. qd in vxozē dic qd nomem actiois de dote capiet i causas iudicati. p̄ emz hec spes donari vt. C. d. dona. l. spē. Itē vēdi. ut. ff. d. here. vēdi. l. si nomē v<sup>9</sup> id nomē vendit p eo qd hū pōt z in p̄tio fiet executio ut infra de q̄di. furt. l. si fu<sup>9</sup>. z infra ad. l. fal. l. in quantitate tñ emz res valet quanto vēdi p̄t. vt. l. ij. §. si nau<sup>9</sup>. infra ad. l. rodi. d iactu. cū oib<sup>9</sup> suis supossib<sup>9</sup> z scine lis. z sciēti eas. ut infra de dona. cā mor. l. mortis cā z ibi p Ja. de are. z hoc tenuit Alber. gal. extra op<sup>9</sup> suū ut dicit Jo. an. i. d. §. v. qd si fili<sup>9</sup> in si. facit optie infra ad trebel. l. i. §. si heres. z qd no. in. d. l. si seruus. Bar. autē hic admit tit qd extimefquātuz nēdi pōt. mobilis de imobili alif d̄p̄i extimationem fieri in. l. ij. C. de rescin. nē. Et hic sit finis.

¶ Explicit repetitio facta p do. Ange. d p̄sio. de. l. tale pactus. §. g. puocauit. ff. de pact<sup>9</sup> die prio mēsis februarij. In xpi

In christi nomine amen.

Ad euidētia p̄mittēdū ē q̄ cū q̄rif. an ille q̄ tulit alicui ali q̄d vuln<sup>o</sup> morte dudū p̄ secuta teneat de occiso. an de vul nerato quatuor cāus distinguēdi sūt. P̄ā aut cōstat q̄ deces sit vulnerat<sup>o</sup> ex vulnere. aut cōstat q̄ decessit ex sup̄ueniēti lectu. aut q̄stat q̄ infirm<sup>o</sup> decessit culpa sua q̄ curari noluit vel neglexit vel malū medicū ad se curādū adhibuit. vt ex tra d̄ era. 7. q̄l. c. ad aures. l. sciēter vel p̄ culpā rep̄bēribilē q̄ ē ignorare q̄ oēs sciēt vel maior p̄s aut ē dubiū. ¶ P̄i mo casu tenet de occiso ē si de vulnerato d̄ eū cēt p̄cessū 7 cēt de vulnerato q̄ dēnat<sup>o</sup>. vt. ff. ad. Lacq. si vulnerato seruo. P̄ā mo is secuta ex vulnere. trahit ad diē vulne ris. 7 retro occisus vt q̄ letaliter vulnerat<sup>o</sup> mo is. vt. ff. ad. Lacq. l. ita vulnerat<sup>o</sup>. §. nec mix. 7. l. huic scriptur. 7 no. ff. de cōf. l. si is cū quo. ¶ Scōdo casu. prius vulneras puniēt de vulnerato. secū d̄ de occiso. cāus. ē. l. di. c. studeat. 7 ori ginalit. ff. ad. Lacq. l. itē mela. §. si plures ¶ Tertio casu. q̄ infirm<sup>o</sup> decessit ex sua negligētia. qualitas negligētie di stingui d̄. Aut enī negligēs ē circa subalia p̄rie salutis. 7 custodia quā oēs itelligūt 7 facere p̄sueuerūt. 7 tūc sua ne gligētia sibi ip̄tetur nō vlneratori. q̄ seipsū necare vt. nō ne cari. vñ bōa custodia regri. p̄ quā sepe curari solēt ea que mortalia vident vt. ff. ad. sil. l. i. si. §. vñā lect. 7 ecōtra. ma la guardia nō mortalia facit eē letalia. 7 iducit mortē. vt. no. ff. lo. ma. Lab hostib<sup>o</sup>. §. si vir vxori. 7. ff. d̄ edili. edicto. l. q̄ si nolit. §. si mancipiū. vbi ē tex. no. quo cāu lex apte deter minat p̄cessorē de homicidio nō teneri. ff. ad. acq. l. q̄ occi dit. §. si vulnerat<sup>o</sup> nec ē p̄ se tale. q̄d cū alio addito ē tale. ff. de aqua quoti. l. i. §. quare si alia aqua. 7 ex plurib<sup>o</sup> p̄currētibus 7 se adinuicē alternātibus resultat q̄dā neutz sine q̄ dā tertia sp̄s. ff. de iurisd. o. in. l. ipiū. §. mixtū. ff. si cer. pe ta. l. certi q̄ditio. §. q̄m in vbo. p̄ficti. ff. d̄ v. ob. l. j. §. cū adij cif. ff. de leg. j. l. tunc textores. Si aut infirm<sup>o</sup> nō id q̄d maxi mū. s̄ id q̄d mīmus ē iudicio medicor<sup>o</sup> d̄ p̄gentib<sup>o</sup> omisit set. nō excusaret p̄cessorē. nisi eēt tot mīma q̄ faceret vnus magnū 7 notabile nocumētū. 7 alteratōes mortiferā. v. q̄. tot p̄nt eē gutte vini successiue bibiti. q̄ mort<sup>o</sup> occasione p̄stant vulnerato supra cerebrū. licz vna sola gutta vini nō eēt tāti effect<sup>o</sup> sicut exp̄tētia docet cui tanq̄ ipsi nature credere de bem<sup>o</sup>. ut dicit lux philolopie. vitat<sup>o</sup> 7 p̄nceps Aristotiles i p̄bemio metaphysice. ¶ Quarto casu q̄n ē dubiū recurri d̄ ad p̄icturas. nā q̄dā p̄icture sūt tendētēs ad q̄dēnatio nes. q̄dā ad absolutōes. l. ab homicidio nō vlnerator. P̄i ma p̄ictura 7 idiciū uehemens q̄ sit mortu<sup>o</sup> ex vulnere est breuitas tps. vt no. in. l. j. C. d̄ emē. fuoz. 7 extra d̄ homi. c. p̄sbyter. puta isra tres uel plures aut paucos dies. Scōda ē p̄seuerātia uomit<sup>o</sup> febris. 7 alioz accētū. p̄nosticātum 7 significantiū mortē. nā effect<sup>o</sup> vident eām. 7 signa eāz qua si demonstrāt ad oculū. vt. l. j. ff. de uen. l. ipi. Tertia ē vulne ris tanta altitudo vel p̄funditas q̄ cōiter nō p̄uenit curari q̄ loc<sup>o</sup> a cōiter accētūb<sup>o</sup> attēdi d̄. ut in. c. vlt. de homi. lib. vj. Quarta ē qualitas isfri q̄d nō p̄sueuit leuē plagā isferre. vt extra de homi. c. significasti. Quinta ē z̄tinuus dolor isfri mi. ut q̄ p̄cessus fuerit in nervis. vñ p̄uenit spasm<sup>o</sup> 7 mort<sup>o</sup> 7 isfad p̄tinet sub iudicio se q̄nti. Sexta ē ps corporis in qua ē vulnus de qua maior ps p̄cessor<sup>o</sup> mori p̄sueuit. vt. d. c. si gnificasti. ¶ Ecōtra idicia tendētia ad absolutōes sunt sex alia bona sup̄ corpe isfri. ex qb<sup>o</sup> ē ip̄m vulgus q̄nqz itelli gere p̄t. quodā p̄babili 7 cōi sensu sui. q̄ vulnus ex p̄ma q̄ litate non erat mortale. s̄ culpa sup̄ueniēte sc̄m ē mortale. 7 sic cessat punitio de occiso. P̄imū signū 7 uehemēs in dicitū ē q̄ p̄cessus decessit post lōguz tps. ad q̄d nō p̄suee runt vitaz extendere vulnerati p̄cise mortāl. tex. est notabi lis. extra d̄ cle. p̄cess. c. ij. Scōm iudiciū est recessio accētū um maloz. ut q̄ cessauit febris. 7 p̄cessus in opatiōib<sup>o</sup> na turalib<sup>o</sup> nō ip̄diebat nec grauabat in corpe ab illa p̄cessio ne. ita loq̄bat. 7 ita intelligebat sicut bō nō letaliter p̄cessus bec sunt quod amō signa isfallibil<sup>o</sup> spei salutis. si non sup̄ue nit noua culpa. ff. loca. l. martius. ff. de dam. in se. l. vāni. §. fabinus. cū si. nāz ex qualitate intellect<sup>o</sup> sensus 7 mot<sup>o</sup> cor poris p̄cipi. i. cōp̄bendi p̄t. minor 7 maior p̄cessio cere

bri. mortal. 7 que citra mortem est. hoc ptinet ad iudicium medicor<sup>o</sup> q̄ 7 qualia esse debeant iudicia. qz crebre est p̄nceps organuz sensus 7 intellect<sup>o</sup>. 7 ibi maxie appet ut dicit Aristo. 7. de animalibus. Iudicia at siue p̄ siue p̄tra. certa eē d̄bent. C. d̄ q̄. l. milites. §. opz. 7 cyrugicus nō soluz d̄ ui dere. s̄ tangere 7 palpare iuxta doctrinaz artis sue. ego vō nescio cyrugiaz. nisi quatenus vulgus discretū scit. 7 multe muliercule hic descēdunt. Tertuz iudiciuz ē. nā oēs dicūt 7 p̄sare est q̄ p̄cessus graui in capite si vlt curari. d̄ stat in camera. 7 nō exire extra ad aerē. donec uenerit ad certā 7 idubitatā salutē. si ergo facit coitū. uel aliquid aliud q̄d uetat regula. uel si bibit uinuz uel uadit ad tabernaz. q̄d uetat regula salutis. q̄nō p̄t iudicari ip̄m ex p̄cessioe sola de cessioe: sufficit porro ipsi reo q̄ res sit dubia sc̄o aduersarij als in exceptioe deberet clare p̄bare exceptionē suā. C. de iniur. l. si nō quicij. ff. de p̄ba. in exceptione. uel qz ille q̄ q̄dēnat. ex p̄suptiōib<sup>o</sup> d̄nat mitius fm̄ fm̄ nature mul ta certa sunt. q̄ nos latent in aut. de iudi. s̄ 7 si testis. §. si. Quarta p̄ictura 7 uehemens p̄sumptio est q̄ ita iudicane rint medici. q̄ esset extra piculus mortis. 7 si deposuerunt minus rite debent cogi ut rite deponāt. qz sum<sup>o</sup> in cā iqui sit d̄is ubi nō nocet p̄cessus publicatio. 7 d̄nt repeti ex offi curie. in qua nō p̄sumit subornatio. ut no. Inno. de testi. cuz clamor. imo nō p̄nt variare. ff. d̄ sal. l. eos. nisi p̄ errores dixissent. de quo errore fuissent d̄clarati p̄ seq̄ntia accētia i firmi. vñ huic iquisito nō p̄t denegari quin medici repe tant. p̄ curiā. n. nō v̄ hoc peti p̄ calūniaz cum p̄ se supplere teneat. 7 d̄ studere circa veritatē. ut no. in aut. de tabellio. l. p̄n. 7 vere p̄t dici q̄ adhuc nō est liquidum de cā nō exa minatis recte medicis. qz iudex qui p̄cedit p̄ iquisitōes nil d̄ p̄tingentibus omittēre. ē in fauorez iquisiti faciētib<sup>o</sup> ut no. ff. d̄ q̄. ob tur. cām Lidēz. §. si tibi. ff. de pe. l. si non d̄fendat. 7 ita disputādo tenuit Bar. 7 ps. xxx. q. vlt. c. tu dicantē. 7. ff. de q̄. l. i. §. si quis vltro. ibi prudent quidē 7 c. vbi est tex. no. Quinta p̄ictura est qz plurimi sic vulnerati b̄n se custodientes 7 b̄n curari p̄sueuerunt 7 euadere. cōie cturē. n. sumunt a generalib<sup>o</sup> 7 p̄suetis. non ab vno tm̄ casu uel pacis. ff. de re mili. l. nō oēs. §. a barbaris. 7 sup̄ hoc iter rogandi sunt medici. si est ita. qz talz vulnerati p̄ maiorz p̄ te obfuantes p̄cepta medicor<sup>o</sup>. euadere p̄sueuerunt. 7 quō dā p̄sueuerunt tales liberari isfri. ut. Licetimo. ff. de sta. bo. l. semel. C. de re mili. l. xij. Sexta p̄ictura est robusta 7 foris. nā b̄n custodia raro p̄t. qz dura textura difficult soluit. vñ mala custodia est uehemens argu. mort<sup>o</sup> 7 p̄ hoc v̄ qz dictus inquisitus reb<sup>o</sup> sic se b̄nt. vti nūc si 7 fm̄ p̄ cessus sc̄m pena mort<sup>o</sup> puniri nō possit. p̄ dcās rōnes. 7. l. s̄. notabiliter allegatas.

Et dico 7 p̄sulo ego Bal. de p̄sulo. v. J. doc. 7 ad fidē me subscripsi. 7 sigillo mei nominis signaui.

Et ita mibi p̄sulo Philippo de cassolis de regio. de iur v̄. Et ita p̄sulo marie p. l. si ex plagis. in p̄n. ff. ad. l. aquil. ibi aut d̄ni negligentia 7 c. 7 p. l. qui accidit. §. si. ubi negligentia at pierit 7 c. e. ti. ex quibus cuz p̄cessu appe. vlneratēz absoluenduz. 7 in huius rei testimoniuz me subscripsi ma nu pp̄ria 7 sigillum meum imp̄p̄m mandauit.

Deo gratias

Explicit Lectura Bal. striusqz iuris interpretis subti lissimi sup̄ quatuor libris Institutionū. maximis qdē labo rib<sup>o</sup> correctā ac noniter imp̄p̄s Aeneas p̄ Joānes 7 Gre gorū de Gregorijs fratres. i. 496. die. xxij. Decembris.

Regstrum huius operisi

A B C D E F G H I K L

Ompes sunt Termi

14